THE MAD KING – THE LIFE AND TIMES OF LUDWIG ÎI OF BAVARIA

By GREG KING

Viaţa şi epoca lui Ludwig al II-lea al Bavariei

Cuprins

1. Moştenirea Wittelsbachilor
2. Copilăria
3. Educaţia prinţului moştenitor
4. Reacţiile sale erau aproape morbide
5. Cel mai frumos tânăr pe care l-am văzut vreodată
6. Dumnezeu a răpit dintre noi un rege bun".
7 Noua domnie
8. Vulturul şi porumbiţă
9. Wagner
10. Lumea te va ridica în slăvi
11. Necazuri crescânde
12. Triumful lui Tristan
13 Ludwig şi Wagner împotriva întregii lumi
34. Furtuna iminentă
15. Exilul
16. Criza Schleswig-Holstein
17 Războiul de şapte săptămâni
18. Scandal la Tribschen
19. Meistersinger, Rheingold şi Walkiire
20. Legături romantice de dragoste
21 O logodnă dezastruoasă
22. Refugiul în solitudine
23. Tratative şi alianţe
24. Războiul franco-prusac
25. Kaiserbrief
26. Bavaria în tumult
27. Amurgul
28. Dezmembrarea guvernului
29. Triumful festivalului de la Bayreuth
30. Prieteniile regelui
31. Ambiţii arhitectonice
32. Linderhof şi Herrenchiemsee

33. Încurcături financiare
34. Boala regelui
35. Complotul
36. Lovitura de stat
37. Gotterdämmerung
38. Misterul lacului Starnberg
Epilog
Sursa informaţiilor
Bibliografie
Cuvinte de mulţumire
Index

Nota autorului

Se folosesc în cartea de faţă diverse unităţi-tip ale monedei germane, înainte de formarea Imperiului german sub hegemonia Prusiei, în 1871, era în circulaţie pe teritoriul Bavariei guldenul. După unificarea Germaniei, realizată de Bismark, Bavaria a adoptat noul sistem monetar cu marca prusacă, guldenul devenind egal cu aproximativ 1, 75 mărci.

Maximilian Iosef I Rege al Bavariei 1756 – 1825
1. Auguste Wilhelmina Maria de Hessen 1765 – 1796
2. Carolina Friederike Wilhelmine de Baden 1776 – 1841
Luawig l, Rege al Bavariei N 1786 – 1868 A abdicat în 1848
Tereza von Saxa Hildburghausen 1792 – 1854
Maximilian A al II-lea Rege al Bavariei 1811 – 1864
Marie Friederike de Prusia 1825 – 1889
Matilda 1813 – 1862
Ludwig al M Mare Duce 1806 – 1877 III-lea de Hessen
Ludwig al II-lea
Otto I Rege
Sophie Friederike Rege al Bavariei 1805 – 1872 1845 – 1886 1848 – 1916 1 Ludovica Wilhelmine 1808 – 1892 M
Luitpold, Principe-regent al Bavariei 1821 – 1912
August Ferdinand de Austria
Ludwig al III-lea Rege al Bavariei
1845 – 1921
A abdicat în 1918
Adalbert Wilhelm 1828 – 1875 M

Amalia Felipe Pilar-Infantă a Spaniei
Ludwig Ferdinand 1859 – 1949 M
Maria de la Paz Infantă a Spaniei
Franz Karl Maximilian
Arhidl ce ai Austriei Duce al Bavariei
Elizabeth, Prinţesa
Sophie Charlotte Prinţesa abavariei
Karl Theodor Duce al Bavariei Bavariei 1847 – 1897
„Gackl")
1837 – 1898 M 1839 – 1909
M Ferdinand
Franz Joseph rupărat al Austriei d'Orléans Duce d'Alenton
Rudolf
Print moştenitor al Austriei

Moştenirea Wittelsbachilor

Lumina moale a serii de vară târzie cădea peste München, capitala bavareză, aruncând umbre alungite asupra clădirilor încărcate cu ornamente şi a scuarurilor largi, pavate cu piatră, în înalturi, pe deasupra catedralei şi bisericilor oraşelor, o mare aurie de cupole şi de cruci scapără sub ultimele raze ale asfinţitului, în depărtare, pe fundalul cerului, Alpii îşi profilau întunecat contururile crestate, piscurile lor acoperite cu nea sclipind în reflexe palide, trandafirii, stacojii şi vineţii, care colorau amurgul. Una câte una, luminile se iveau la ferestre, răspunzând ca un ecou lumânărilor care îşi pâlpâiau flăcăruile în felinarele de fier forjat înşirate de-a lungul străzilor. Aerul cald mirosea dulceag, îmbălsămat de parfumurile pătrunzătoare ale cununilor de caprifoi şi trandafiri revărsate în cascadă peste balustradele balcoanelor. Un tumult de încântare plutea peste oraş, huruitul trăsurilor şi al faetoanelor alternând aci cu melodii şi râsete slobozite de pe terasele restaurantelor, aci cu şoaptele de taină ale îndrăgostiţilor care se preumblau pe malurile râului Isar, aci cu frânturile de conversaţii ale mesenilor aflaţi la cină în casele cu ferestre lăsate larg deschise, ca nişte mreje gata să capteze orice adiere, cât de trecătoare.

La o depărtare de trei mile de centrul oraşului, pierdut printre alei şerpuitoare şi suburbii liniştite, un canal lung de o milă despica în

două un parc cu vegetaţie luxuriantă, înecat de tei, stejari şi castani. La capătul canalului, oglindindu-se ca o fantasmă în luciul întunecat al apei, se înălţa Palatul Nymphenburg, reşedinţa de vară a regilor Bavariei. Pe fundalul nopţii văratice, ferestrele palatului străluceau de lumină ca nişte focuri în vâlvătăi, văpaia lor portocalie împrăştiindu-se peste curtea exterioară, aşternuta cu pietriş, şi învăluind santinelele în uniforme sclipitoare, care îşi făceau încolo şi încoace rondurile de strajă.

În lumina difuză, o figură singuratică se profila ca o umbră în cadrul uneia dintre ferestrele înalte, sorbind, pradă neliniştii, ţigara după ţigară. La fiecare câteva minute, o uşă lustruită, cu două canaturi, a încăperii alăturate, se da în lături, tulburând veghea solitară a bărbatului şi îngăduind o privire fugară, dincolo de prag, asupra tapetelor din mătase verzuie cu joc de ape-ape. Din când în când, prinţul moştenitor Maximilian, cel muncit de nelinişti, îşi abătea privirile de la fereastră şi asculta cu atenţie încordată la doctorii şi moaşele care îi prezentau în răstimpuri mici rapoarte despre travaliul sotiei sale. Se scurgea încet, oră după oră, noaptea devenind tot mai lungă pentru prinţul care aştepta cu înfrigurare venirea pe lume a primului său copil.

Chinurile facerii în care se zbuciuma prinţesa de coroană Marie erau o sursă de mare îngrijorare. Doar cu un an înainte, ea suferise un avort. Prin urmare, această a doua sarcină căpătase o însemnătate deosebită, atât pentru viitorii părinţi, cât şi pentru poporul bavarez. Aşteptările tuturor se centrau exclusiv pe naşterea unui băiat: numai un fiu avea să asigure succesiunea la tron a dinastiei Wittelsbach până în secolul al XX-lea.

Luni, 25 august 1845, la jumătate de oră după miezul nopţii, ţipatul viguros al pruncului risipi tensiunea acelor momente de nelinişte: Marie adusese pe lume un băiat sănătos, cu părul de culoare închisă şi cu ochi negri, moştenitorul prezumtiv la tronul Bavariei. Bunicul nou-născutului, regele Ludwig I, a trimis imediat un comişel ca să împărtăşească fericita veste şi, în răstimp de o oră, întreaga capitală Münchenează a fost deşteptata din somn de răsunetul clopotelor şi de bubuitul celor o sută de salve de tun, vestind venirea pe lume a feciorului născut să fie rege într-o bună zi.

Chiar a doua zi, în arşiţa înăbuşitoare a verii târzii, arhiepiscopul Gubsattel din München a săvârşit slujba religioasă a

botezului în somptuoasa Festsaal* din Palatul Nymphenburg. Sub bolţile înalte ale sălii, bogată în fresce, arcade în stil baroc şi ornamente aurite, familia regală bavareză şi oaspeţii ei, toţi în picioare, urmăreau din priviri cum regele Ludwig se apropie agale de cristelniţa cu lucrături de mare fineţe, din mijlocul imensei încăperi.

Monarhul purta maiestuos pe braţele-i întinse o pernă de catifea pe care era culcat nepotul său de curând venit pe lume: de sub încreţiturile mantiei ceremoniale de botez, din satin garnisit cu vechi horbote, păstrată prin tradiţie în familia Wittelsbach, pruncul dădea din picioruşe şi plângea. Prinţul moştenitor şi prinţesa de coroană aleseseră drept naşi pentru fiul lor un grup de oameni iluştri: alături de bunicul nou-născutului, Ludwig I al Bavariei, ei îi induseseră şi pe unchiul lui, regele Otto al Greciei, şi pe fratele bunicului, regele Friedrich Wilhelm al IV-lea al Prusiei, care venise special pentru acest prilej sărbătoresc de la Tegemsee, împreună cu consoarta sa, Elizabeth.

Arhiepiscopul ridică încetişor pruncul, îl propti în îni doitura braţului stâng şi cu mâna grea de inele stropi cu apă sfinţită căpşorul acoperit cu păr moale ca puful, pe când îi dărui solemn numele de botez: Otto Friedrich Wilhelm.

După câteva zile însă, regele Ludwig îşi rugă fiul şi nora să schimbe numele de botez al copilului. Sărbătoarea creştinească a Sfântului Ludwig, protectorul Bavariei, se prăznuise chiar în ziua când îi venise nepotul pe lume; era, de asemenea, printr-o ciudată coincidentă, aniversarea propriei sale naşteri. Date fiind aceste semne de bun augur, regele pretinse că se cuvine ca, în o-noarea sa, nepotul să-i primească numele. Şi astfel, Otto avea să devină Ludwig al II-lea, intrat mai târziu în istorie drept Regele nebun al Bavariei.

Ludwig al II-lea s-a născut într-o lume a opulentei şi a privilegiilor, dar a crescut într-o strălucitoare solitudine. La vârsta de optsprezece ani, el s-a urcat pe tronul bavarez, un tânăr frumos, încântător, vrednic de admiraţie, subjugând inimile supuşilor săi şi insuflându-le speranţe pentru o domnie glorioasă. Douăzeci şi doi de ani mai târziu, chipeşul Adonis devenise un mizantrop gras şi buhăit, ascunzându-se de privirile iscoditoare ale curtenilor şi compatrioţilor într-o suită de castele din ce în ce mai fantastice. Temându-se pentru siguranţa financiară a regatului şi pentru stabilitatea politică a Bavariei, membrii familiei sale şi ai guvernului şi-au unit forţele ca să-l

înlăture printr-o lovitură de stat. La o zi după detronarea sa silită, i-a fost descoperit cadavrul, plutind printre trestiile de la malul lacului Starnberg, situat la periferia München-ului. Perspectivele favorabile deschise de timpuriu, odată cu suirea sa pe tron, şi extraordinara-i frumuseţe, l-au întruchipat în închipuirea poporului bavarez într-un erou romantic; refugiul lui în izolare, castelele somptuoase, plimbările nocturne cu sănii aurite şi moartea misterioasă l-au transformat pe Ludwig al II-lea într-un mit modern.

Ludwig al II-lea s-a simţit stingher şi străin de lumea din jur. Crescut fără căldură sufletească, fără afecţiune, a devenit distant, un tânăr necomunicativ, secătuit din punct de vedere emoţional, neobişnuit de detaşat de viaţa cotidiană, în sihăstria lui, îi aduceau alinare povestirile înflăcărate despre viaţa la curtea de la Versailles a lui Ludovic al XIV-lea, legendele vechilor zei germanici şi ale întunecatei istorii a teutonilor, precum şi o întreagă lume de vise. Detesta atât de mult propriu-i secol, propriu-i anturaj, încât îşi căuta neobosit refugiul într-o altă ambiantă, mai puţin ostilă, una plină de castele şi de palate din granit şi marmură, unde putea retrăi gloria vremurilor apuse, populate nu cu figurile neprietenoase ale curţii de la München, ci cu fantomele lui Parsifal, Lo-hengrin, Ludovic al XIV-lea şi a Mariei Antoaneta. Numai gratie dramelor muzicale wagneriene, Ludwig a reuşit să evadeze, deşi pentru scurtă vreme, într-un spaţiu S* un timp unde se simţea cu adevărat acceptat, o eră a cavalerismului şi a fecioarelor frumoase, a cavalerilor neînfricaţi şi a cârmuirii de inspiraţie divină. Toate în jurul său, realităţile poziţiei lui – presiunile politice şi războaiele cu Prusia, intrigile politicienilor bavarezi, neputinţa de a fi monarh luminat în Bavaria – l-au împins pe Ludwig tot mai mult spre această lume a iluziilor şi, odată cu trecerea anilor, el a retezat aproape şi ultimele legături cu societatea, cu tot ce se afla dincolo de propria-i existentă rarefiată. Luptele sale cu Otto von Bis-mark, şi curtenii care puneau piedici prieteniei lui cu Wagner, condamnarea de către aceştia a tendinţelor sale lăuntrice spre solitudine şi practicarea homosexualităţii i-au strivit sufletul. Neînţeles şi singuratic, victimă a împrejurărilor şi a propriului caracter, îşi căuta refugiul într-un univers al închipuirii, în plimbări la miez de noapte prin întunecatele păduri bavareze, în tainice aventuri amoroase cu o serie de grăjdari şi soldaţi. Se şuşotea pe seama lui, era socotit nebun, se uneltea împotrivă-i şi era trădat – toate acestea fiindcă refuza să se

supună convenientelor sociale şi să-şi trăiască viaţa aşa cum se cuvenea, potrivit regulilor de conduită. Dar se pare că nimic nu prevestise această tragedie copleşitoare atunci când viitorul Ludwig al II-lea venise pe lume, în acea fermecătoare seară de vară, întâmpinat cu bucurie şi speranţa deopotrivă de către familie şi supuşi.

Anul naşterii lui Ludwig, 1845, a consemnat, de asemenea, şi un eveniment jubiliar: împlinirea a 25 de ani de domnie a bunicului său, regele Bavariei, prilej de parade strălucitoare şi treceri în revistă a trupelor, cu mulţimi cuprinse de emoţie şi baluri elegante, cinstind aşadar cu mare fast aniversarea unui pătrar de secol de la urcarea monarhului pe tron. Prin naştere, pruncul atunci venit pe lume, era moştenitorul uneia dintre cele mai renumite dinastii regale din întreaga Europă, neamul Wittelsbach. Ludwig I era al douăzeci şi patrulea urmaş în linie genealogică a ducilor şi principilor-electori, care cârmuiseră în Bavaria, dar abia al doilea deţinător al titlului de rege. Ca dinastie, coborâtorii din această stirpe erau adesea sclipitori, având preocupări artistice şi fiind dăruiţi cu o hotărâre dârză, strălucitoare, de a reuşi în tot ce întreprindeau, trăsătură de caracter moştenita pesemne de la strămoşul lor îndepărtat, Carol cel Mare, încoronat la Roma ca împărat al Sfântului Imperiu roman. Sub stăpânirea Wittelsbachilor, Bavaria a prosperat şi, în 1918, când dinastia a fost înlăturată de la putere, tara lor – singura dintre statele germane conduse până atunci de kaizerul Wilhelm al II-lea – avea să-şi păstreze un grad impresionant de autonomie în cadrul noii Republici de la Weimar. Dar, pasămite, începuturile acestui neam au fost umile, cufundate în negura istoriei teutonilor.

Wittelsbachii îşi trăgeau obârşia din vita Scheyernilor, o familie aristocratică veche, care stăpânea un mic ţinut autonom, situat lângă castelul lor de la Pfaffenhofen. În 1180, pe când Europa era sfâşiată de cruciade şi războaie, împăratul Friedrich I Barbarossa l-a numit duce al Bavariei pe capul familiei Scheyern, contele Otto. Aflând de un asemenea noroc, întrucât Wittelsbachii nu câştigaseră vreodată puterea nici chiar prin luptă sau răzmerită, Otto von Scheyern şi-a strâns toate bunurile şi s-a mutat de la Pfaffenhofen în castelul Wittelsbach. A şi preluat numele castelului, astfel născându-se o dinastie regală. Domnia Wittelsbachilor a ajuns la apogeu în 1314, Când unul dintre descendenţi a fost proclamat Ludwig al III-lea al statelor germane. Deşi cunoscut în istorie pur şi simplu drept Ludwig

Bavarezul, în culmea puterii sale, în 1328, el şi-a arogat titlul de împărat al Sfântului Imperiu roman. Domnia sa a fost marcată însă de necazuri: încercarea de a controla destinele Italiei l-a adus în conflict cu Papa Ioan al XXII-lea, care, în disperare de cauză, l-a excomunicat pe Ludwig şi a încercat să-i revoce rangul imperial şi celelalte demnităţi. Totuşi, Ludwig s-a dovedit a fi mult mai viclean pentru a cădea victimă intrigilor Vaticanului: şi-a adunat o oştire imensă, a mărşăluit în fruntea ei trecând Alpii şi l-a mazilit pe stingheritorul Papă. După aceea, de-a lungul veacurilor, catolicii Wittelsbachi s-au aflat într-un permanent antagonism cu Sfântul Scaun pe tema problemelor influentei religioase şi ale politicii de stat.

Familia şi-a câştigat regatul de-abia în 1806, după ce deţinuse sute de ani titlurile de duce şi principe-elector. Încheind o alianţă oportună cu Napoleon, principele-elector Maximilian Josef I a cimentat apoi şi mai mult relaţiile cu atotputernicul Bonaparte, căsătorindu-şi fiica, Amelia, cu Eugene de Beauharnais, fiul vitreg al împăratului. Soldaţii lui Maximilian Josef au mărşăluit alături de „Marea armată" napoleoniană, înaintând triumfător în lungul şi-n latul Europei, învingând totul în cale, iar loialitatea principelui-elector i-a fost răsplătită cu acordarea suveranităţii asupra Bavariei.

Dar succesele proaspăt încoronatului rege nu s-au sfârşit cu amintita legătură matrimonială cu familia împăratului francez, întrucât Maximilian I şi-a căsătorit şi celelalte fete cu pretendenţi la fel de distinşi. Elizabeth, ca sotie a şefului familiei Hohenzollern, a devenit regina Prusiei; Marie s-a măritat cu regele Saxoniei, Caroline cu împăratul Franz I al Austriei, iar Sophia, printr-o întorsătură destul de complicată a evenimentelor, l-a luat în căsătorie pe propriu-i nepot, moştenitorul tronului austriac, devenind astfel nora propriei sale surori, Caroline. De fapt, în ceea ce-i priveşte pe Wittelsbachi, acest grad extrem de incestuos al căsătoriilor între consângeni reprezenta de multă vreme un mod de viaţă, în ciuda excentricităţilor vizibile cauzate adesea de asemenea înrudiri.

În timpul domniei lui Maximilian Josef ca monarh al Bavariei, rudele sale au înţesat curţile regale din Hessen, Baden, Prusia, Saxonia şi Austria; pe măsură ce secolul al XIX-lea înainta, s-au înjghebat şi alte legături prin căsătorii cu familiile domnitoare din Spania, România, Grecia, Rusia, Suedia, Danemarca şi Marea Britanie.

Ragatul bavarez era în veacul al XIX-lea unul dintre cele treizeci

şi nouă de state independente care formau Deutscher Bund sau Confederaţia Germană, creată în 1815, la Congresul de la Viena, din rămăşiţele „Sfântului Imperiu roman de naţiune germană". Bavaria reprezenta cel mai întins ţinut, hotărnicit de ampla buclă descrisă de Alpii colţuroşi de-a lungul frontierei tiroleze şi înglobând Franconia, părti din Suabia, precum şi albiile şerpuitoare săpate de Dunăre şi de râurile Inn şi Isar. Cea mai mare parte a pământului era arabil. Gospodării ţărăneşti se răsfirau pe zonele colinare şi pe câmpiile nesfârşite dinspre nord, mărginite de pădurile întunecate ale Boemiei şi Prusiei. Către sud, lacuri şi smârcuri mocirloase se aşterneau în depresiuni, sfârşindu-se brusc în Alpii ameninţători. La fiecare câteva mile, cătune şi sate. Se înmănuncheau în jurul bisericilor văruite, durate în stil rococo, cu domuri în formă de bulb. De-a lungul şi de-a latul tării, clădiri medievale cu picturi în fresce şi scuaruri pavate cu piatră vibrau de ecoul Evului Mediu timpuriu din istoria Europei, aspectul lor sumbru fiind înviorat de frontoane bogat sculptate şi de o horbotă de flori strălucitoare revărsată din vase de pământ, tot timpul verii.

Cele patru milioane şi jumătate de trăitori populau Bavaria sub stăpânirea Wittelsbachilor. Mulţi erau ţărani, harnici şi truditori, oameni simpli, legaţi de pământ şi devotaţi celor două forte care le guvernau viaţa: influenta laică a dinastiei Wittelsbach şi puterea spirituală a Bisericii Catolice. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, ascensiunea protestantismului a subminat autoritatea tradiţională a Romei asupra popoarelor germanice, aproape o treime din acestea convertindu-se la Biserica Luterană. Dar chiar aşa, tradiţia catolică a rămas adânc înrădăcinată, mai ales în Bavaria: sărbătorile creştineşti şi posturile erau ţinute de ambele părti ale populaţiei, fiecare sat se fălea cu o troiţă închinată sfântului protector şi aşezată la margine de drum, iar calendarul liturgic domina zilele şi lunile existenţei umane. Religia catolică şi puterea regală au chezăşuit o atmosferă de stabilitate într-o lume aflată în rapidă schimbare, cei mai mulţi bavarezi rămânând credincioşi cu trup şi suflet idealurilor perpetuate de-a lungul secolelor de vieţuire în general liniştită: biserica, tronul, familia şi patria. Deşi regatul era înconjurat din toate părţile de alţi membri ai Confederaţiei germane, bavarezii tindeau în ansamblu să privească celelalte state co-asociate la Deutscher Bund cu un anume grad de neîncredere, ceea ce reflecta atitudinile xenofobe larg

răspândite atât în provincie cât şi la oraşe.

În centrul vieţii bavareze se situa München-ul, capitala regatului. München-ul era, în veacul al XIX-lea, un amalgam bizar de vechi şi modern. Desfăşurându-se de-a lungul terenurilor joase, mlăştinoase, ce hotărniceau Alpii/ reşedinţa monarhică se mândrea cu case medievale construite pe jumătate din lemn şi cu pieţe pietruite; totuşi, în vremea naşterii celui ce avea să fie Ludwig al II-lea, oraşul cunoscuse deja o dezvoltare industrială rapidă. Vizitatorii erau deseori frapaţi de dicotomia München-ului, întrucât în ciuda clădirilor frumoase şi a faimei academice şi culturale, urbea încă mai păstra ceva mai mult decât o simplă notă provincială. Aceasta putea fi lesne percepută gratie bâlciurilor de pe străzi, unde ţăranii din satele învecinate veneau să-şi vândă produsele la tarabe improvizate, căruţelor trase de cai care aglomerau arterele centrale şi bulevardele, precum şi distracţiilor uşor burgheze din berării, cu fanfare zgomotoase şi dănţuitori tirolezi. Aceste elemente contrastante confereau capitalei bavareze un farmec aparte, întru totul diferit de atmosfera oarecum sumbră şi apăsătoare, predominantă în oraşele învecinate, Viena, la sud, şi Berlinul, mult mai departe, la nord.

München-ul fusese întemeiat în veacul al XI-lea ca loc de azil al Bisericii Catolice. Datorită poziţiei sale geografice în centrul Europei, München-ul s-a găsit adeseori în calea armatelor invadatoare atât dinspre nord, cât şi dinspre sud. Drept urmare, a fost în dese rânduri ocupat de puteri străine, jefuit şi ars de austrieci, italieni şi suedezi, precum şi de olandezi şi francezi. Şapte turnuri fortificate, cu porţi solide, se înalţă peste zidurile care mai încercuiesc încă centrul oraşului, crenelurile şi zimţii ambrazurilor nind o mărturie mută a unui trecut zbuciumat.

Mărginind periferia oraşului, apele repezi ale râului Sar unduiau pe lângă parcuri şi grădinile palatelor; râul era traversat de poduri de piatră, înfrumuseţate cu motive ornamentale, străjuit de cheiuri de granit şi flancat de străzi largi, umbrite de şiruri falnice de tei cu crengile împreunate ca un păienjeniş. În zilele cu cer limpede, München-ul oferea către sud o perspectivă magnifică a Alpilor învecinaţi. Vânturile de la munte se abăteau peste oraş, aducând o oarecare uşurare în verile cu zăpuşeala jilavă şi în toiul iernilor cu ploi reci ca gheaţa şi ninsori care-i făceau pe locuitori să dârdâie de frig.

Armonizându-se cu linia crestelor proiectate în depărtare,

conturul capitalei pe cerul dominat de vârfuri de clopotniţa şi de cupole reflecta credinţele catolică şi protestantă, adânc înrădăcinate în sufletul bavarez. Stilurile acestor minuţios ornamentate lăcaşuri ale Domnului, variind de la trăsăturile caracteristice ale Renaşterii italiene reprezentate de Catedrala Sfântul Mihail, cu enormele sale arcuri în plin cintru*, placate cu stuc, până la greoaiele detalii baroce ale bisericii Theatiner-kirsche, zidită de principesa-electoare Henrietta Adelaida întru celebrarea naşterii fiului ei Maximilian, oglindeau toate natura diversă a oraşului. Cea mai impunătoare dintre bisericile capitalei bavareze, Frauenkirche sau Catedrala Sfintei Fecioare, fusese înălţată în stil gotic „flamboyant" ** în secolul al XV-lea. Turnuri gemene, încununate cu domuri scunde, la o înălţime de peste trei sute de picioare deasupra acoperişurilor învelite cu olane, dominau oraşul ce se răsfira mai jos, deschizând o panoramă uimitoare asupra capitalei, până spre ţinuturile înverzite şi roditoare, întunecata criptă a catedralei găzduieşte sicriul monumental, lucrat cu migală în piatră, a\ lui Ludwig Bavarezul, cel mai strălucit dintre toţi suveranii dinastiei Wittelsbach.

Münchenezii iubeau plăcerile, cea mai mare dintre acestea fiind savurarea berii, băutură preferată a întregului oraş. În Platzi, sălăşluia Hofbrăuhaus, prima fabrică de bere a statului, înfiinţată în 1585 de către ducele Wilhelm al V-lea. La orice oră din zi şi din noapte, pe timp de iarnă şi de vară, oamenii se adunau fie în taverne şi grădini-restaurante, fie în cluburi private, cu pereţii lambrisaţi, şi-n baruri la modă, pentru a închina o halbă cu bere proaspătă. Băutura tradiţională stabilea o legătură comună între toate clasele sociale, de la aristocraţie până la ţărănime. Bârfe, zvonuri, cele mai recente vesti, discuţii de familie puteau fi auzite în aceste vetre de întrunire, îndrăgostiţii îşi dădeau întâlnire aici, pentru a sărbători vreun eveniment, afaceriştii pentru a încheia un târg şi a fixa, după calendar, datele tranzacţiilor, iar politicienii, pentru a le vorbi alegătorilor şi a-i convinge. La sfârşitul zilei, cu toţii se simţeau bavarezi, sufleteşte legaţi prin loialitatea fată de patrie, coroană şi biserică.

La mijlocul veacului al XIX-lea, München-ul a căpătat o înfăţişare şi o individualitate în întregime impuse de suveranul aflat pe atunci la putere, regele Ludwig I. Om cu mare sensibilitate artistică şi intelectuală, monarhul nutrea de mult timp o dragoste sinceră pentru arta şi arhitectura Greciei antice. Wittelsbachii manifestaseră

totdeauna un interes pătimaş fată de artele frumoase, servind drept protectori ai iluştrilor artişti şi arhitecţi din epoca lor, iar Ludwig nu făcea excepţie. Curând după urcarea pe tron în 1825, el şi-a mărturisit intenţia de a transforma München-ul în cel mai însemnat punct de atracţie turistică din întreaga Germanie. Limitând drastic risipa de la curte şi trăind cumpătat, a reuşit să economisească aproape douăzeci de milioane de guldeni din lista civilă, subsidii anuale alocate de buget pentru cheltuielile de întreţinere a familiei regale. Cu aceste fonduri, laolaltă cu banii obţinuţi de la tezaurul de stat şi cu geniul arhitectului Leo von Klenze, Ludwig a preschimbat virtual capitala alpină într-o a doua Atena.

De pe un piedestal de piatră minuţios sculptat, statuia ecvestră din bronz a regelui contempla lunga şi maiestuoasa Ludwigstrasse. La capătul bulevardului se înalţă impunătorul său Siegestor, un Arc de triumf copiat după modelul celui ridicat la Roma în cinstea împăratului Constantin. Dincolo de această construcţie monumentală, se întinde Schwabing, centrul universitar, însufleţit de studenţii strânşi ciopor pe terasele cafenelelor şi în berării sau aplecaţi deasupra cărţilor în Biblioteca bavareză de stat, cea mai mare instituţie de acest fel din Germania. Muzicanţii cântau la colţurile străzilor, iar pe marginea fântânilor şi în scuarurile pavate cu cărămidă artiştii plastici schiţau şi pictau peisajele medievale ce li se desfăşurau generos dinaintea ochilor. Königsplatz, o piaţă largă, pietruită, era dominată de două falnice monumente arhitectonice, ridicate la porunca regelui. Pe o latură, se situa Propileea, o imensă poartă din marmură, reprodusă după Propileele Acropolei ateniene. Peste drum de aceasta, sub forma unui grandios templu, von Klenze construise Gliptoteca, muzeu dedicat preţioasei colecţii regale de antichităţi greceşti şi romane. Ludwig I i-a adăugat alte două muzee – Alte Pinakothek şi Neue Pinakothek. Noua Pinacotecă era mai cu seamă rezervată pentru expunerea operelor create de pictorii de curte obişnuiţi, pe când Vechea Pinacotecă găzduia marea colecţie a familiei Wittelsbach, întemeiată în secolul al XVI-lea de către ducele Wilhelm al IV-lea. Vechea Pinacotecă reunea picturi de Albrecht Dlirer, Leonardo da Vinci, Rafael, Fra Angelico, Fra Filippo Lippi, El Greco, precum şi peste o sută de pânze realizate de Peter Paul Rubens.

München-ul a devenit sub domnia lui Ludwig I un oraş al spaţiilor largi şi al grădinilor cochete, amenajate şi îngrijite ca la carte.

Cel mai întins parc din întreaga capitală era faimosul „Englisher Garten", un paradis liniştit, care-şi datora existenţa unui american, pe nume Benjamin Thompson, originar din Woburn, Massachusetts. În timpul războiului pentru independenta coloniilor engleze din America de Nord, el se alăturase britanicilor; la încetarea ostilităţilor a trebuit să se refugieze la Londra. Răsplătit prin înnobilare de recunoscătorul rege George al III-lea, Benjamin a lucrat la Ministerul Afacerilor Externe şi, până la urmă, a primit un post la München. Principele-elector bavarez l-a numit pe Thompson conte de Rumford, calitate în care acesta i-a învăţat pe grădinarii curţii să amenajeze un parc în aşa-numitul stil naturalist; acest stil se caracterizează prin imitarea pitorescului unui peisaj şi a devenit popular în Anglia mijlocului de secol al XVIII-lea, datorită vestitului Lancelot Brown, zis şi „cel Iscusit". Parcul avea deci întinderi vaste de gazon, diverse specii de arbori decorativi şi câteva lacuri artificiale, cel mai mare dintre ele, Kleinhesseloher See, fiind folosit vara pentru înot şi Plimbări cu barca, iar în timpul iernii, pe gheată, pentru Patinaj.

Mai presus de orice, München-ul era o capitală regală, iar în centrul metropolei se găsea Residenz, palatul Wittelsbachilor. Ansamblu eterogen de clădiri, extinse de-a lungul veacurilor de nenumăraţi duci şi principi-e-lectori succedaţi la domnie, Residenz reprezintă un amestec ciudat de stiluri arhitectonice – romanesc, gotic, renascentist italian, baroc, rococo bavarez, precum şi neoclasic şi Empire, preferate de Ludwig I. A devenit palat regal în secolul al XV-lea, când ducele Wilhelm al V-lea a adăugat noi aripi la structura deja existentă şi şi-a stabilit reşedinţa acolo, împreună cu întreaga suită, în următoarele două sute de ani, Wittelsbachii au ridicat pe domeniul coroanei o pereche de capele şi o alta de teatre, anfilade de încăperi, săli de bal şi galerii de artă, până pe la mijlocul veacului al XIX-lea, când Residenz cuprindea aproape cinci sute de camere, dispuse pe o suprafaţă de câţiva acri, în jurul a noua curţi interioare.

Residenz reprezenta o comoară de diverse stiluri arhitectonice, de decoraţiuni interioare executate cu minuţiozitate, de opere artistice fabuloase. Dincolo de curţile prevăzute cu arcade şi coloane, cu fântâni arteziene şi încâlcite partere de flori, cultivate cu cimişir, trona o lume a luxului orbitor, într-un colţ al palatului se afla celebrul Altes Residenztheater, clădit de renumitul arhitect de curte din secolul al XVIII-lea, François Cuvillies. Teatrul era o plăsmuire în stil rococo, în

culori albe, aurii şi purpurii, decorat cu cariatide, heruvimi, ghirlande împletite asimetric şi brocarturi de catifea, o ambianţă intimă pentru balete şi concerte. Prima reprezentaţie a operei „Idomeneo, regele Cretei" de W.A. Mozart a avut loc la Altes Residenztheater în 1781, şi Wittelsbachii au continuat tradiţia de a găzdui între zidurile magnificei clădiri şi alte compoziţii muzicale scrise la comandă regală.

capătul de sus al Scării principale Imperiale, şiruri lungi de apartamente luxoase se deschideau într-o succesiune grandioasă. „Sala celor patru cai albi" îşi căpătase denumirea de la panourile de lemn de pe tavan, pictate în secolul al XVII-lea de Peter Candid; pereţii sălii de recepţie erau împodobiţi cu picturi murale înfăţisându-i pe Eschil, Aristofan şi Anacreon. Sălile de dans şi de recepţii, saloanele şi camerele de primire se înlănţuiau ticsite cu splendide mobile franţuzeşti, încrustate cu cochilii şi sidef, decorate cu bronz aurit. Podelele erau rafinat parchetate cu mozaic în desene alcătuite din bucăţele de lemn de trandafir, palmier pitic, mahon şi abanos, dispuse în forme geometrice; deasupra acestor suprafeţe sclipitoare, policandre din argint, bronz şi porţelan, suflate cu aur, picurau în delicate prisme de cristal care scânteiau viu în lumina miilor de lumânări. Aceste încăperi vibrau de istorie: aici, Papa Pius al VI-lea fusese găzduit în secolul al XVI-lea ca oaspete al familiei Wittelsbach; Maria Antoaneta şi suita ei de două sute şi cincizeci de însoţitori poposiseră peste noapte, în timpul nefericitei călătorii spre Franţa, pentru oficierea nunţii cu delfinul Ludovic; şi mai târziu, Napoleon plănuise, în mijlocul acestor splendori poleite, campaniile sale militare către sud. Apartamentele de lux, douăsprezece dintre cele mai frumoase încăperi, fuseseră ornamentate în stil rococo bavarez de François Cuvillies, Josef Effner şi Johann Baptist Zimmermann; stucaturile rafinate, pardoselile cu mozaic şi intarsii, decoraţiunile suflate cu aur şi mobilierul sculptat erau de o incomparabilă strălucire. Galeria strămoşilor, un coridor larg situat la primul etaj, cuprindea peste o sută de portrete ale domnitorilor din dinastia Wittelsbach; coridorul ducea la Galeria-grotă, loc preferat de scurte plimbări în timpul balurilor de la curte şi de relaxare printre fântânile şopotitoare, loggii de marmură şi fanteziste motive rococo, cu încrustaţii de cochilii, ce acopereau pereţii.

La capătul anfiladei de încăperi din Residenz se găsea sanctum sanctorum, Sala tronului, împodobită cu mătăsuri albastre, cu luciri

ondulate şi cu ornamente în relief executate din stuc alb, oglindind astfel culorile naţionale ale regatului. Douăsprezece socluri de fier, înalte şi aurite, înfăţişau armoariile dinastiei Wittelsbach; ele fuseseră turnate din tunurile capturate de la turci în timpul bătăliei de la Navarino.1 În serile când aveau loc baluri, şiruri aparent nesfârşite de curteni eleganţi şi femei frumoase defilau ţanţoş prin vasta încăpere, oprindu-se pentru un moment să se închine cu plecăciune sau să facă reverenţe dinaintea regelui Ludwig, aşezat pe o platformă căptuşită cu catifea roşie. Aici, de la înălţimea tronului suflat cu argint, monarhul putea să cuprindă cu privirea întregul anturaj, jubilând la contemplarea împlinirilor sale, pe deplin mulţumit că avea să lase în urmă o moştenire trainică.

În ciuda tuturor ornamentelor şi însemnelor distinctive, de paradă, ale înaltei lor poziţii, Wittelsbachii au cârmuit Bavaria ca monarhi luminaţi şi progresişti. Maximilian Josef I a dăruit tării sale o Constituţie elaborată în 1818, stabilind principiile democratice care trebuiau să guverneze Bavaria de-a lungul anilor de domnie a Wittelsbachilor. Când a murit, în 1825, coroana i-a revenit de drept feciorului său mai mare, care i-a urmat la tron sub numele de Ludwig I. Fin prin botez al regelui francez Ludovic al XVI-lea, cel sortit nenorocirii, Ludwig era un om cu preocupări artistice, înclinat spre reverie şi cugetare, totuşi devotat rolului său de suveran. Energia sa în slujba îndatoririlor de monarh, chiar dacă lipsite de strălucire, era inepuizabilă. „Lampa mea se aprinde prima", a afirmat el odată cu mândrie. „Când privesc pe fereastră cum mijeşte de ziuă, piaţa Max Josef mai este cufundată în întuneric şi până ce ajung funcţionarii la Ministerul de Finanţe, eu am isprăvit deja jumătate din muncă".

Ludwig era căsătorit cu frumoasa prinţesa Tereza von Saxa-Hildburghausen, femeie descrisă în culorile cele mai luminoase de o persoană care o cunoştea bine ca fiind „un adevărat model pentru toate soţiile şi mamele". Totuşi, viaţa sa la curte era nefericită, în pofida devotamentului fată de alte cauze, soţul ei arunca în jur căutături galese şi avea o obsesie vădită pentru femeile nurlii. Ludwig a comandat unor artişti să picteze portretele celor mai atrăgătoare doamne de la curtea bavareză, fapt devenit curând notoriu de la un capăt la celălalt al München-ului. Tocmai această preocupare stăruitoare pentru şarmul feminin a dus în cele din urmă la declinul regelui. Când avea vârsta de şaizeci de ani, privirile sale drăgăstoase

s-au abătut asupra unei irlandeze fascinante, cu treizeci şi doi de ani mai tânără, cunoscută în istorie sub numele de Lola Montez; dinastia Wittelsbach a fost aproape pe punctul de a-şi pierde tronul ca urmare a nesăbuinţei lui romantice.

Lola Montez, acea frumuseţe legendară, hipnotică şi erotică a vremii, care a subjugat şi a scandalizat Europa la mijlocul secolului al XIX-lea, se născuse Eliza Gilbert şi era de baştină din Limerick. Închipuindu-se descendenta unei familii de nobili spanioli, a adoptat un nume de scenă în strădania de a-şi ascunde obârşia umilă. Un profesor spaniol de dans a iniţiat-o în flamenco-ul popular andaluzian şi, odată deprinsă cu execuţia mişcărilor, a învăţat repede să-şi folosească farmecele pentru a-i vrăji pe britanicii care asistau la spectacolele ei.

Prima sa apariţie publică, la Her Majesty's Theatre de pe strada Haymarket din Londra, a provocat o mare debandadă. La faţa locului se găsea un anume Lord Ranleigh, care privea cu atenţie în timp ce Lola dansa seducător pe scenă. El o descoperise nu pe dănţuitoarea exotică, anunţata misterios printr-un afis ca originară din Spania, ci pe fosta sotie a unui camarad de arme dintr-un regiment indian. Ridicându-se de pe scaun, Ranleigh a început să profereze injurii la adresa femeii rămase perplexă, acuzând-o de înşelăciune şi imoralitate. Strigătele lui de protest au fost curând amplificate şi de ceilalţi oameni din asistentă, iar Lola a părăsit în lacrimi scena, alungată cu fluierături şi ocări.

Cariera artistică fiindu-i cvasiruinată, Lola a fugit din Anglia şi s-a adăpostit pe continent. După multe luni de zile, a găsit în cele din urmă un impresar dispus să-i mijlocească o reprezentaţie la Varşovia. Lola s-a bucurat de un succes nemaipomenit în capitala poloneză, până când a comis greşeala de a respinge cu dispreţ avansurile amoroase ale viceregelui rus, prinţul Ivan Paskievici, deţinător totodată şi al gradului de feldmareşal. Drept răzbunare, acesta a recurs la represalii, ordonând expulzarea dansatoarei; marele public a aflat despre incident şi s-a mâniat într-atât de comportamentul ei încât mulţimi de oameni s-au năpustit pe străzile Varşoviei, ilind-o iarăsi pe Lola să se refugieze de ruşine, după ce-şi atrăsese dezaprobarea lumii.

S-a stabilit în cele din urmă la Paris, crezând cu naivitate că putea începe o viaţă nouă, dar proasta faimă o precedase. Era incapabilă să reziste numeroaselor tentaţii ivite la tot pasul în capitala

Franţei. Făţarnica şi profitând la maximum de înfăţişarea-i provocatoare, s-a avântat într-o serie de escapade sentimentale cu personalităţi de seamă ale vremii, inclusiv cu compozitorul Franz Liszt şi cu scriitorul Alexandre Dumas. Bărbaţii erau înrobiţi de frumoasa Lola Montez, luptându-se chiar în duel pentru a o cuceri, iar gazetele îi publicau numele sub titluri de senzaţie, pe prima pagină, în procesul penal intentat unui bărbat care-i ucisese amantul, într-un acces puternic de gelozie, Lola, copleşită de jenă, fu obligată să depună mărturie, încă o dată, dansatoarea se văzu nevoită să scape prin fugă de prăpădul pe care-l isca invariabil în juru-i.

Lola Montez a sosit la München într-un moment tensionat din punct de vedere politic, în 1837 venise la putere Partidul Iezuit, în frunte cu Karl von Abel, desemnat prim-ministru. Deşi bavarezii erau în general profund religioşi, această incursiune a sutanelor pe tărâmul politicii l-a neliniştit pe liberalul rege Ludwig. Opoziţia sa Şi a propriilor susţinători i-au adus curând ura neîmpăcată a iezuiţilor, care l-au atacat violent pe suveran, adoptând o atitudine combativă fată de orientările sale politice, calificate drept anticatolice, acuză zdrobitoare uttr-o tară în mare măsură mai loială Romei. Guvernul lgzuit condus de Karl von Abel s-a apucat degrabă să producă o şi mai mare sciziune în climatul politic: potrivit Constituţiei bavareze din 1818, li se acorda egalitate deplină tuturor grupurilor religioase, însă iezuiţii au pus la cale un plan amplu de persecutare a protestanţilor, aşteptând un prilej favorabil de a-i discredita pe rege şi pe miniştrii săi liberali din opoziţie. Fără vrere, Lola le-a oferit pe nepusă masă tocmai această şansă, când a venit la München.

După anunţul că dansatoarea urma să apară într-un spectacol special comandat la Teatrul Regal, iezuiţii au blamat-o pe Lola Montez drept aventurieră imorală, în ciuda scandalului politic şi religios pe care prezenta sa l-ar fi stârnit, regele era totuşi ferm hotărât s-o vadă cu propriii săi ochi pe această enigmatică femeie, care stârnise atâta dezbinare la Londra, Paris, Varşovia. Aidoma multor altora înaintea sa, Ludwig se arătă îmbătat de mişcările mlădioase, senzuale ale dansatoarei şi de ispititoarea ei atracţie fizică. Urmând tradiţia regală, suveranul a primit-o pe Lola, după cum era deci rânduiala pentru orice artist străin, într-o audientă privată; în întregul München s-au răspândit cu iuţeala fulgerului zvonuri cum că dansatoarea ar fi profitat din plin de situaţie, scoţându-şi iute corsajul imediat ce uşile

încăperii s-au închis în urma ei. În realitate, Ludwig nu avea nevoie de prea multe încurajări şi s-a destăinuit cu nesăbuinţă unuia dintre miniştrii săi că era într-adevăr „vrăjit" de frumuseţea Lolei Montez. La cea de-a doua ei reprezentaţie, susţinuta la München – care avea să fie şi ultima – regele a trebuit să ordone forţelor poliţieneşti să umple spaţiul de sub avanscena teatrului, rezervat orchestrei, pentru a o proteja pe dansatoare de reacţiile şi huiduielile mulţimii de catolici scandalizaţi.

Ludwig i-a acordat Lolei nesfârşite audiente, ceea ce la înfuriat nu numai pe iezuiţii din guvern, dar şi pe sunusii săi de confesiune catolică. El i-a comandat lui Frie-drich August von Kaulbach să picteze portretul Lolei; când acesta a fost terminat, a poruncit să fie pus la loc de vază în celebra Galerie a Frumuseţilor, fapt ce a echivalat cu o recunoaştere publică a pasiunii lui nebune. Şi-a atras critici şi mai înverşunate când i-a cumpărat Lolei o impunătoare vilă pe eleganta Barerstrasse şi când i-a alocat o rentă anuală de 2000 de guldeni din trezoreria regală, bani publici strânşi din impozite şi venituri.

Ba mai mult, regele nu s-a oprit la aceste daruri. El şi-a manifestat şi mai pregnant dispreţul fată de opinia publică, exprimându-şi dorinţa de a o înnobila pe dansatoare. Ştiind că doar cetăţenii bavarezi puteau deţine titluri de nobleţe consemnate în arhondologia tării, Ludwig a pretins ca Lola Montez să fie naturalizată. Pentru iezuiţi, acest afront s-a dovedit a fi ultima picătură. La o întrevedere cu regele, von Abel i-a cerut, în calitate de şef al guvernului, să autorizeze expulzarea Lolei Montez. Primul ministru nu pusese însă la socoteală gradul de patimă care întunecase mintea regelui, căci, drept răspuns, Ludwig îl destitui pe von Abel din funcţie. Când cabinetul de miniştri află despre aceasta, membrii lui semnară o rezoluţie comună prin care se afirma că regele trebuia s-o repudieze pe dansatoare, altminteri guvernul urmând a demisiona în bloc. Pus în faţa acestei ameninţări, Ludwig procedă taman cum părea de neconceput: demise întregul cabinet de miniştri şi prerogă Parlamentul bavarez.

Monarhul îl înlocui pe von Abel cu Ludwig von Maurer S1 îi ordonă acestuia să formeze un nou guvern. Acţiunea de debut a noului premier a fost să parafeze documentele de naturalizare prin care Lola Montez căpăta cetăţenia bavareză. Ludwig o înaltă imediat pe fosta Eliza Gilbert din Limerick la rangul de contesă de Landsfeld şi

baroneasă Rosenthal; el o investi, de asemenea, cu înaltul titlu de călugărită stipendiată a Ordinului Sfânta Tere-za, onoare rezervată numai prinţeselor bavareze. Citind aceste vesti surprinzătoare în buletinul curţii regale, a-ristocraţii s-au alăturat protestului iezuiţilor şi, revoltându-se împotriva unor atari abuzuri şi uzurpări, au început să-l trateze făţiş cu desconsiderare pe suveran. Arhiepiscopul din München a anunţat că orice preot care se oferea să o spovedească pe Lola Montez sau să slujească o liturghie pentru ea avea să cunoască neîntârziat excomunicarea.

În toiul acestei nebunii frenetice, Lola însăşi persista într-un mod de comportament lipsit de demnitatea cuvenită noului ei rang. Într-o seară, pe când se plimba pe străzile capitalei, se întâlni cu un grup de catolici care, recunoscând-o pe favorita regelui, începură s-o împroaşte cu vorbe de batjocură şi să azvârle spre ea cu pietre. Temându-se pentru propria-i siguranţa, dansatoarea se întoarse repede din drum şi o rupse la fugă, urmărită de mulţimea gălăgioasă de-a lungul Ludwig-strasse până la intrarea în Theatinerkirche, biserica situată vizavi de Residenz; numai când Lola a ajuns vie şi nevătămată înăuntrul sanctuarului, s-a dispersat şi grămada de oameni, într-o altă împrejurare, o liotă de studenţi ameţiţi de băutură s-au năpustit ca o furtună pe străzile capitalei, cu scopul de a merge până la casa infamantei dansatoare. S-au adunat în faţa vilei sale de pe Barerstrasse, strigând-o pe nume de nenumărate ori; când, în cele din urmă, Lola şi-a făcut apariţia, s-a purtat de parcă întreaga dramă ar fi fost pur şi simplu o reprezentaţie ja comandă. De pe balcon, a început să flu-Lj-e din mână la studenţii turbulenţi, care au întâmpi-nat-o cu şuierături şi ameninţări. Impasibilă, Lola a scos afară prosteşte o sticlă de şampanie şi, pe când închina un pahar în cinstea furioşilor din stradă, i-a bombardat cu bomboane scumpe de ciocolată.

Scos din fire de asemenea scene neplăcute, Ludwig a recurs la represalii, nu împotriva mult iubitei sale Lola, ci a studenţilor din centrul universitar. Cu desăvârşire orb la realităţile politice ale crizei deja declanşate, regele a ordonat închiderea Universităţii din München, i-a exmatriculat pe studenţi şi i-a destituit pe toţi dascălii iezuiţi. Deşi preluase şefia guvernului la cererea suveranului, von Maurer nu mai putea tolera destrămarea cabinetului ministerial; primul ministru a convocat o sesiune specială a Landtag-ului, parlamentul bavarez, şi şi-a dezvăluit intenţia de a introduce o

rezoluţie prin care să ceară expulzarea Lolei Montez. Regele a auzit despre acest plan şi a dat ordin armatei să iasă în stradă. Când miniştrii lui s-au prezentat la Parlament, au găsit uşile zăvorâte şi adunarea legislativă dizolvată, întregul guvern bavarez fusese îngenuncheat de obsesia romantică a monarhului; capitala vuia de larmă şi forfotă, oamenii năvălind pe străzi, iar soldaţii înrolaţi în armată ameninţau cu revolta sau cu o lovitură de stat. De-abia în ceasul al doisprezecelea s-a domolit Ludwig, când se părea cu adevărat că tara era în pragul războiului civil. Jmându-se că era pe punctul de a fi detronat, regele a Pruncit alungarea imediată din Ba varia a amantei adunătoare de nenorociri. Şocată de această pierdere bruscă nea Şteptată a favorurilor regale, Lola a fugit în dizgraţie. A murit treisprezece ani mai târziu, într-o sărăcie lucie şi-n obscuritate, şi a fost înmormântată la New York.

S-ar fi zis că scandalul Montez se potolise, dar senzaţia de acalmie n-a durat. Stupiditatea lui Ludwig, comportamentul său tiranic şi arogant îi îndepărtaseră sufleteşte pe cei mai mulţi dintre supuşii săi protestanţi, în vreme ce credincioşii catolici, din cauza ofenselor suportate, erau de-a dreptul mânioşi, în tot timpul aventurii sentimentale cu dansatoarea irlandeză, regele provocase o situaţie imposibilă în cadrul guvernului bavarez. Se compromisese reputaţia prea multora şi prea adesea fusese călcat în picioare eul unor personalităţi pentru ca politicienii să-l mai tolereze pe monarh la cârma tării. Din nefericire şi pentru Ludwig, 1848 a fost anul revoluţiilor burghezo-democratice în aproape întreaga Europă: a fost silit să abdice regele Ludovic-Filip al Franţei, la fel cum s-a întâmplat şi cu împăratul Austriei; prinţul moştenitor al Prusiei s-a refugiat la Londra; şi chiar Suveranul pontif a fost forţat să ia calea exilului, pentru a scăpa de furia mulţimii dezlănţuite. La 21 martie 1848, sub presiunea puternică a întregii sale familii şi a guvernului, Ludwig I a renunţat la tronul bavarez.

Copil ana şi când bunicul lui a fost nevoit să abdice, Ludwig avea doar doi ani şi jumătate. De bună seamă, copilul nu putea nici să priceapă zarva politică iscată de afacerea Lola Montez, dar nici să fie cruţat de larma demonstraţiilor turbulente de stradă, care răzbătea până în camera lui, sau de privirile neliniştite ale părinţilor şi de lacrimile mamei sale, vărsate în vreme ce Bavaria abia îşi mai menţinea echilibrul pe muchia revoluţiei. Deşi nimeni nu-şi dădea

seama în acele momente, slăbiciunea romantică a regelui Ludwig I urma să aibă consecinţe nefaste asupra micului său nepot, răpindu-i orice şansă de a se bucura de o copilărie normală.

Tatăl lui, noul rege al Bavariei, Maximilian al II-lea, era un om timid, rezervat, fără pretenţii, uşor gheboşat, cu fruntea pleşuvită şi sănătatea şubredă, ceea ce îi dezmintea vârsta de treizeci şi opt de ani. Intelectual cu lriclinaţie către profunzimea lucrurilor şi cu concepţii conservatoare, tradiţionale, Maximilian nu avea nimic comun cu esteţii diletanţi şi politicienii sofisticaţi de a curtea părintelui său. Regele chiar a mărturisit odată că în alte împrejurări i-ar fi plăcut să devină profesor universitar şi, de fapt, nimic nu-l încânta mai mult decât să se alăture unui grup de erudiţi într-una din berăriile Müncheneze, discutând cu pasiune despre ştiinţă şi filosofie până la revărsatul zorilor. Lipsit de personalitatea romanţioasă a tatălui său, noul suveran suferea de crize de nervi şi de o neîncredere în sine care-l paraliza şi-i zdrobea puterea de a acţiona. Cu toate acestea, Maximilian a izbutit să câştige sprijinul poporului şi să restabilească prestigiul de altă dată al coroanei bavareze, pierdut după scandalul provocat de Lola Montez.

În 1842, pe atunci ca print moştenitor, Maximilian se căsătorise cu nepoata regelui Friedrich Wilhelm al III-lea al Prusiei. Monarhul Ludwig I a scris cu bucurie despre sotia fiului său: „Este însăşi întruchiparea blândeţii, foarte frumoasă şi are ochi fermecători… Am căpătat acum prin Marie o a doua fiică adoptivă, scumpă şi încântătoare”. 1 Cuvintele suveranului corespundeau într-adevăr realităţii, întrucât Marie de Prusia era cum nu se poate mai frumoasă, cu părul negru ca pana corbului şi ochi albaştri, expresivi şi pătrunzători, deşi nu reprezenta o alegere întru totul populară şi inspirată pentru viitoarea regină. Originea ei prusiana a stârnit resentimente în rândul bavarezilor xenofobi, care ar fi preferat o prinţesă aleasă din propria lor tară. Nu numai că bavarezii respingeau considerarea Prusiei drept stat german, dar viitoarea lor regină era şi o adeptă înfocată a protestantismului, refuzând să se convertească la catolicism. De-a lungul anilor, însă, Marie a reuşit să intre în gratiile poporului de adopţiune şi a câştigat afecţiunea supuşilor, asigurând regatului continuitatea dinastiei cu un moştenitor la tron, Ludwig, şi cu un al doilea fiu, Otto Wilhelm T uitpold Adalbert Waldemar, venit pe lume în 27 aprilie 1848, la mai puţin de o lună după urcarea pe tron a

lui Maximilian al II-lea.

Cu toate că, pe măsura scurgerii timpului, Maximilian nu avea să se dovedească un tată ideal, inima i se umpluse de mândrie la venirea pe lume a primului său băiat. La patru zile după naşterea lui Ludwig, prinţul de coroană i-a scris cumnatului său, prinţul Adalbert al Prusiei:

„Aceste rânduri îţi vor aduce vestea fericită că Dumnezeu cel Atotputernic a blagoslovit-o pe iubita noastră Marie cu un prunc viguros, chiar în ziua de naştere a tatălui meu, care este realmente în culmea bucuriei… Durerile au început cam pe la patru dimineaţa, Marie m-a anunţat la ora şase şi travaliul s-a sfârşit de-abia după miezul nopţii, la douăsprezece şi jumătate, când micuţul a văzut pentru prima oară lumina acestei lumi. Momentul în care copilul a slobozit întâiul orăcăit a fost de-a dreptul minunat. Prea buna Marie a uitat deodată toate chinurile facerii…”

Primii câţiva ani din viaţa micului Ludwig au fost liniştiţi. Perspectiva sa timpurie asupra realităţii înconjurătoare se limita în linii mari la camerele regale ale copiilor, o anfiladă de încăperi modeste, situate la catul de sus al palatului. A fost crescut în preceptele spartane ale vârfurilor clasei privilegiate din epoca victoriană, potrivit cărora copiii erau adeseori privaţi de cele mai mărunte comodităţi şi plăceri lumeşti, din chiar traiul oricărei rapturi de rând, în efortul de a clădi caractere viguroase Şi de a evita răsfăţul şi îngăduinţa fată de slăbiciuni sau dorinţe. Ludwig a trecut astfel direct din leagăn într-un pat cazon de campanie, cu pături aspre de lână şi perne Umplute cu roshar. E adevărat că a avut totuşi la îndemână jucării frumoase: machete de castele, soldatei de plumb şi patine de lemn, dar, încă din fragedă pruncie, băiatul a fost supus la băi cu apă rece, chiar şi la înfometare, conform unui program de educaţie extenuant, impus de îndatoriri regeşti care-i răpeau mult din timpul liber, drastic limitat. Bucatele servite la mesele regale erau drămuite cu cea mai mare economie, iar prima doică a lui Ludwig, Lisei, recurgea adesea la şterpelirea alimentelor din bucătărie, destinate copilului flămând aflat, culmea, sub oblăduirea ei.

În vremea naşterii lui Ludwig, odraslele de vită nobilă erau crescute separat de părinţii lor, lăsate în seama dădacelor şi bonelor şi vegheate cu afecţiune de o serie de guvernante străine; tatii-capete încoronate îşi asigurau fiii ne vârstnici şi cu instructori militari, în cazul lui Ludwig, efectele acestei izolări s-au accentuat prin faptul că

părinţii aveau rang de monarhi. Cât copiii erau încă mici, regina Marie încerca să-şi rezerve o oră zilnic pentru a şi-o petrece cu Ludwig şi Otto; pe măsură însă ce ei se măreau iar mama lor îşi asuma tot mai multe îndatoriri regeşti, chiar şi această minimă durată de timp era adesea sacrificată. Singurele momente diurne împărtăşite de Ludwig cu părinţii lui surveneau la masa de prânz, ora ceaiului sau la cină, însă chiar şi aceste ocazii erau pur şi simplu concesii rituale făcute obligaţiilor familiale. Băieţii erau aduşi jos din camerele lor, îngrijit pieptănaţi, bine spălaţi şi dichisit îmbrăcaţi cu cele mai bune straie, numai ca să fie ţinuţi deoparte, stând în tăcere, retraşi într-un ungher, prezenta lor fiind în mod limpede mai mult una de decor decât afectivă.

Copilăria

Copilăria lui Ludwig a fost deseori lipsită de prezenta părinţilor, datori să-şi slujească poporul şi patria în de propriilor vieţi personale. Această izolare s-a perpetuat de-a lungul vremii. Dat fiind că ei înşişi fuseseră crescuţi înainte tot atât de rigid cum îşi creşteau acum/ la rândul lor, copiii, nici Maximilian, nici Marie nu vedeau vreo nevoie de schimbare. A se abate de la tradiţia regală ar fi însemnat recunoaşterea propriilor eşecuri. Părinţii se simţeau penibil de stângaci în compania odraslelor: Maximilian şi Marie nu ştiau absolut nimic despre preocupările lor şi nu puteau nicicând întreţine decât o conversaţie superficială cu ei. La rândul lor, Ludwig şi Otto reacţionau cu un acut sentiment de jenă şi niciuna dintre părti nu ştia cum să depăşească tăcerea apăsătoare ce se aşternea de obicei după orice tentative de comunicare. Faptul că vlăstarele le priveau cu mare afecţiune şi căldură sufletească pe doicile şi slujnicele care umpleau încăperile, arătându-se în schimb intimidaţi şi stânjeniţi în prezenta părinţilor, era atât de dureros pentru rege şi regină, încât ei pur şi simplu îi evitau pe băieţi. Incapabil să înţeleagă lipsa de dragoste a părinţilor şi simţindu-se neiubit şi ignorat, Ludwig se retrăgea din ce în ce mai mult de cei din jur într-o lume a închipuirii.

Maximilian al II-lea nu era un tată care să se dedea la efuziuni sentimentale. Chiar de n-ar fi fost rege, cu obligaţiile şi restricţiile impuse de poziţia-i înaltă şi care-i mgrădeau timpul disponibil, este îndoielnic dacă înclinaţia lui către îndeletniciri intelectuale şi către o sobrietate rigidă l-ar fi făcut cu mult mai îndrăgit de fiii săi nevârstnici.

Ca şi sotia lui, el îl prefera în mod vădit pe tto, cu infailibilul său simt al datoriei, Maximilian se credea obligat să se poarte întru totul diferit cu fiul lui ai mare, iar relaţiile dintre ei erau totdeauna marcate de un formalism rece, cel mult binevoitor, şi de o vizibilă lipsă de afecţiune. Tatăl n-a fost niciodată în stare să înţeleagă predispoziţia lui Ludwig spre cugetări melancolice sau visurile lui romantice.

Maximilian şi-a crescut fiul aşa cum erau crescuţi cei mai mulţi prinţi moştenitori europeni în secolul al XIX-lea. Se pare că mai toţi suveranii din Europa căzuseră de acord că trebuiau să le vâre descendenţilor în cap, cu metode extrem de severe, chiar cu bătaia, înţelegerea viitoarelor responsabilităţi. Nu era absolut nimic ieşit din comun în preceptele puritane şi-n speranţele exagerate ale monarhului bavarez. O comparaţie a regelui Maximilian cu alţi doi regeşti părinţi din aceeaşi epocă, şi anume împăratul Franz Joseph al Austriei şi Albert, prinţul-consort britanic, ilustrează că primul nu era nici mai mult nici mai puţin vinovat decât orice alt semen în postura lui. Toţi cei trei tati marcanţi din perioada victoriană au trasat obligaţii neraţionale şi au nutrit nădejdi excesiv de mari pentru progeniturile lor şi în special pentru moştenitorii tronului. Prinţul de coroană Ludwig, laolaltă cu contemporanii lui, prinţul moştenitor Rudolf al Austriei şi Albert Edward, print de Wales, trebuiau să fie superiori oricui altcuiva, cu idealurile mai nobile, cu o mai mare ascuţime a minţii şi cu mai multă demnitate decât ceilalţi copii, în scopul de a sluji drept pilde morale pentru viitorii lor supuşi. Fatalmente, asemenea speranţe erau zădărnicite şi spulberate. Când fiii au eşuat în a îndreptăţi principiile riguroase ale taţilor, nereuşita lor a fost luată drept îndărătnicie şi răzvrătire. Prinţul moştenitor Rudolf a rupt efectiv relaţiile cu părintele său, împăratul Franz Joseph şi chiar a complotat împotriva lui cu inamicii politici; prinţul de Wales a reacţionat la asprimea tatălui, devenind contrariul a ceea ce se aştepta de la el. Rudolf s-a revoltat prin implicările sale în politică, iar Albert Edward prin numeroasele-i aventuri amoroase şi prin viaţa personală discutabilă.

În cazul lui Ludwig, propriile lui eşecuri erau întâmpinate cu frecvente bătăi şi, pe măsură ce creştea, cu reproşuri şi dojeni din partea tatălui, exagerat milităros, pedant şi lipsit de simţul umorului. Maximilian nu depunea nici cel mai mic efort pentru a-i îngloba şi pe copii în viaţa lui şi se simţea atât de stingher în prezenta fiului mai

mare încât îl evita dinadins pe Ludwig. Relaţiile dintre ei erau marcate de emfază şi încordare, fără niciun pic de afecţiune firească. Unul dintre miniştrii din guvernul regelui a relatat ulterior:

„Suveranul vizita doar arareori încăperile unde creşteau copiii săi; când totuşi trecea pe acolo, le întindea mâna în semn de salut şi pleca apoi cât mai repede posibil. Era nevoie de strădunţe îndelungate şi asidue pentru a-l convinge pe rege să-şi ia fiul mai vârstnic cu el în plimbarea de dimineaţa, între orele nouă şi zece, prin grădina în stil englezesc. Dar chiar aşa, acest lucru s-a întâmplat numai de câteva ori".

Din nefericire pentru Ludwig, nici raporturile cu mama sa nu erau mai bune. Regina Marie, fără să manifeste, în general vorbind, niciun pic de curiozitate intelectuala, era complet detaşata sufleteşte de afinităţile fiului ei mai mare. Secretarul particular al regelui Maximilian, Prânz von Pfistermeister, a notat mai târziu că „regina nu avea habar cum să-şi apropie băieţii. Se oprea doar în treacăt în camerele lor şi chiar şi atunci nu ştia să-i trateze cum ar fi trebuit să fie trataţi nişte copii. La rânuu-le, nici fiii nu ştiau cum să se poarte cu mama lor".

Spre deosebire de feciorul ei mai vârstnic, Marie găsea plăcere în distracţii neînsemnate: broderii de gherghef, plimbări pe jos, bârfe şi grădinărit. Pe câtă vreme, Ludwig devenise cititor pasionat din chiar momentul deprinderii cititului, regina recunoştea cu un soi de mândrie: „Nu citesc niciodată vreo carte şi nu pricep cum de poate cineva citi fără încetare". 6 în cele din urmă, relaţiile lor s-au răcit atât de mult în anii adolescentei lui Ludwig, încât, după urcarea pe tron, el s-a referit o dată la propria-i mamă, numind-o cu ironie acidă „văduva predecesorului meu".

Lipsit de căldura părintească normală şi de afecţiunea după care tânjea într-atât, Ludwig a căutat din ce în ce mai mult sprijin sufletesc la guvernanta lui, Fräulein Sibylle von Meilhaus, pentru a găsi râvnita mângâiere şi tihnă. Femeie inimoasă şi plină de îngăduinţă, ea îl înţelegea pe băiatul sfios, rezervat şi melancolic, iar el, la rândul lui, se putea bizui întru totul pe sinceritatea şi ataşamentul ei. Una din primele poezii, scrise de Ludwig la îndemnul preceptorului de religie, nu era dedicată părinţilor, ci, dimpotrivă, guvernantei sale: „Scumpă Meilhaus, N-am a-ţi dărui mai mult Decât, nepreţuita Meilhaus, la zilele să-ţi împleteşti neîntinat în fericita şi bogata sărbătoare-a vieţii Deci neavând acum altă urare mai de preţ Primeşte-n dar recunoştinţa mea

adâncă De dragoste mi-e plină pentru tine inima Nădăjduind fierbinte în a ta iubire". 8 Dar în afară de faptul că i-a oferit copilului dat în grijă afecţiunea dorită de el cu atâta ardoare, Fräulein von] vleilhaus a mai contribuit din nesăbuinţă la hotărâtoarea lui moştenire spirituală prin inculcarea inoportună a doua dintre motourile care aveau să fie întâlnite cu regularitate în scrisorile şi-n însemnările sale de mai târziu: L'etat c'est moi! *, celebra laudă de sine a regelui Ludovic al XIV-lea al Franţei care rezumă principiul monarhiei absolute şi „Cartel est Notre bon plaisir!". Fräulein von Meilhaus evoca spectrul lui Ludovic al XIV-lea drept exemplu de regalitate, responsabilitate şi putere supremă. Totuşi, amintita alegere s-a dovedit a fi nefericită; curând, lui Ludwig i s-au întipărit în inimă aceste cuvinte profetice, găsind în ele o modalitate de a-şi exprima concepţia despre înalta sa poziţie viitoare.

În 1845, Fräulein von Meilhaus s-a logodit cu baronul M. Leonrod şi şi-a părăsit slujba de la curtea Wittelsbachilor; plecarea ei a lăsat un gol imens în viaţa băiatului de nouă ani. Ea fusese singura făptură care-l înţelesese şi-i dăruise lui Ludwig dragostea şi compasiunea jinduite cu înflăcărare. După plecarea ei, el a devenit şi mai introvertit, găsindu-şi consolarea doar în propria-i moştenire viitoare şi-n visurile sale tainice. Până la moartea lui Meilhaus, survenită în 1881, Ludwig avea să corespondeze în mod frecvent cu „mult iubita" lui fostă guvernantă, destăinuindu-i nădejdile şi temerile într-un mod refuzat membrilor familiei sale.

Ludwig era un copil singuratic. Chemarea şi aspiraţia către solitudine se armonizau cu firea sa. Deşi numai trei ani îl despărţeau de Otto, prăpastia dintre cei doi fraţi era imensă, încă din copilărie, n-au fost prea apropiaţi şi între ei această distantă s-a tot mărit: regina Marie îl înveşmânta de obicei pe Ludwig în albastru închis, pe când Otto era sortit să poarte culoarea roşie, mai egalitară, neîngăduindu-se decât arareori excepţii de la această strictă regulă a etichetei.9 Cei doi băieţi se deosebeau întru totul din punct de vedere al temperamentului: datorită firii lui contemplative şi melancolice, Ludwig contrasta puternic cu simplul şi afectuosul Otto. În calitate de print moştenitor, Ludwig era crescut după principii severe, în vreme ce Otto, răsfăţat de părinţii care-i satisfăceau toate toanele, nu îndura niciodată muştruluielile şi presiunile suportate cu resemnare de fratele mai mare. Chiar de mic copil, Ludwig şi-a dat dureros de

limpede seama că părinţii îl favorizau pe Otto: „Otto este un băiat cuminte şi eu voi fi la fel”, i-a scris el odată, plin de mâhnire, mamei lui.10 Dar indiferent cât se străduia, oricât de frumos se purta, indiferent cât de emoţionante erau scrisorile lui imploratoare, Ludwig nu reuşea să câştige bunăvoinţă şi afecţiunea părintească după care tânjea cu disperare.

Diferenţele forţate în ce priveşte situaţia lor au tensionat relaţiile dintre cei doi fraţi. Pe Otto, Ludwig nu-l lăsa niciodată să uite că el avea să fie rege într-o bună zi şi profita la maximum de orice prilej pentru a-şi revendica ascendentul moral asupra mezinului. Odată, Ludwig l-a legat fedeleş pe Otto şi l-a ameninţat cu decapitarea înainte ca vreun slujitor să-i sară în ajutor, în altă împrejurare, Otto i-a arătat lui Ludwig un bulgăre de zăpadă făcut de el, iar fratele lui mai mare i l-a luat iute din mână. Cu ochii scăldaţi în lacrimi, Otto a apelat la un îngrijitor care i-a cerut lui Ludwig să-i înapoieze fratelui bulgărele de zăpadă. Dar Ludwig a refuzat cu încăpăţânare: „Poftim? De ce nu-i pot lua bulgărele de zăpadă? Pentru ce sunt print moştenitor?” 11 Pe când familia regală îşi stabilise reşedinţa pe durata sezonului estival la palatul de vară din Berchtesgarten, unul dintre servitorii casei a apărut tocmai la timp ca să-l vadă pe Ludwig stând aplecat peste fratele său, după ce-l legase strâns de mâini şi de picioare şi-i astupase gura cu un căluş. Atunci când slujitorul a intervenit, Ludwig a protestat cu tărie, cuprins de indignare: „Nu e treaba ta! Ăsta-i vasalul meu şi a cutezat să se împotrivească voinţei mele! Trebuie executat!” Servitorul l-a salvat în timp util pe Otto, iar Ludwig a primit o bătaie zdravănă de la tatăl său. Această pedeapsă corporală a întunecat pentru totdeauna amintirile lui Ludwig legate de Berchtesgarten: orăşelul alpin avea să-i amintească veşnic de această experienţă umilitoare.

În pofida unor astfel de exteriorizări arogante, Ludwig era un copil timid, impresionabil şi emotiv. Prefera să se joace singur, iar jucăriile lui favorite erau piesele de lemn, în forme geometrice, pentru simulat construcţii. Arhitectura îl fascina. De Crăciun, în 1852, când avea şapte ani, fostul rege Ludwig I i-a dăruit tizului său o machetă a celebrului Siegestor, Arcul de Triumf münchenez. «Îi place nespus să construiască”, relata cu mândrie bunicul lui. „Am rămas destul de surprins să văd construcţii splendide, de bun gust, dovedind simt al frumosului, făcute de mâna lui”.

În afară de arhitectură, regina Marie a remarcat fascinaţia fiului ei mai mare pentru ceremonialul solemn şi riturile grandioase ale Bisericii Catolice. Ludwig aştepta cu înflăcărare vremea carnavalului, cu pantomime, cortegii alegorice şi jocuri distractive, sărbătoare tradiţională care preceda postul Paştilor, când întreaga familie regală asista la magnifica missa solemnis cântată în timpul liturghiilor oficiate la Frauenkirche şi Theatinerkirche din Mxinchen. Înveşmântat în haine călugăreşti, Ludwig obişnuia să se furişeze în capelele private ale palatelor, zgâindu-se cu orele la altarele în stil rococo, cu volute placate în foite de aur, cu cartuşe ornamentale aurii şi heruvimi dedesubtul plafoanelor pictate în fresce.14 Iubea la nebunie tocmai ambianta teatrală, fastuoasă şi solemnă a bisericii, solitudinea ce-l învăluia în mijlocul podoabelor şi odoarelor sfinte, splendoarea fără seamăn a spectacolului antenelor împodobite ale preoţilor, corurile ascunse vederii şi vraja lumânărilor votive, pâlpâitoare, ca şi a mirosului puternic şi aromat de tămâie.

Din ce în ce mai des, Ludwig se refugia în această lume a himerelor şi a plăsmuirii, cufundându-se ore întregi în lectura cărţilor din care descoperea strălucirea curţii de la Versailles a lui Ludovic al XIV-lea, măreţia vechilor legende şi epopei teutonice şi a vremurilor de mult uitate ale cavalerismului şi ale onoarei cavalereşti. Cu cât citea mai mult, cu atât mai intens îl încercau dezgustul şi nemulţumirea fată de mediul care-l înconjura: detesta secolul al XIX-lea, cu stilul prozaic de viaţă, platitudini şi distracţii burgheze. Pentru a evada din realitatea ce-i insufla repulsie, rătăcea de colo până colo prin palatele tatălui său, dând frâu slobod imaginaţiei, să se inspire din ambianta acelor încăperi şi afundându-se în lumea de odinioară a puterii absolute. Decoraţiunile interioare extrem de încărcate, executate de Cuvillies şi Zimmermann la Residenz îl captivau cu motivele ornamentale poleite în aur, mătăsurile, brocarturile, pardoselile cu mozaic şi candelabrele de cristal; putea retrăi aici epoca de glorie lui Ludovic al XIV-lea şi a dispărutei curţi de la Versailles. Totuşi/ mai mult decât orice, Ludwig era înrâurit de o anfiladă de încăperi, cunoscute sub numele de „Nibelungen Appartements. Înşirate de-a lungul primului etaj al aşa-numitei aripi Königsbau a palatului regal, aceste camere cu pereţi stucaţi, imitând marmura, erau împodobite cu imense picturi murale, inspirate din saga zeilor teutoni şi executate de Julius Schnorr von Carolsfeld. Astfel a luat Ludwig cunoştinţa de personajele din vechile

legende şi poeme epice germane, ca de pildă Wotan şi Siegfried, Brünnhilda şi Sieglinda, de lumea mitică a Nibelungilor, pe care Richard Wagner avea s-o reînvie în dramele sale muzicale.

Mai presus de orice alt loc, Ludwig îndrăgea castelul Hohenschwangau, situat la poalele Alpilor bavarezi, către nord, doar la câteva mile depărtare de graniţa austriacă, lângă oraşul Fiissen. Castelul avusese o semnificaţie specială în cultura vechilor teutoni, întemeietori i-au fost aprigii şi semeţii cavaleri de la Schwangau, care i-au înălţat zidurile crenelate în veacul al XI-lea; cetatea medievală a cucerit-o mai târziu Hiltebold, cruciat şi membru al legendarului grup de minnesingeri, iar împăratul Friedrich I Barbarossa avea să poposească acolo împreună cu suita în timpul primei sale călătorii spre Roma. Dar cea mai strâns legată de castelul Hohenschwangau era figura mitică a lui Lohengrin, Cavalerul Lebedei. Potrivit legendei, de pe aceste creneluri pornise tânărul cavaler, coborând pe Rin, cu luntrea trasă de o lebădă, în căutarea „Sfântului Graal" şi pentru a o salva pe Elsa de Brabant. Însăşi denumirea castelului, Hohenschwangau, grăieşte despre acest mit, însemnând în traducere liberă „Ţinutul de Sus al Lebedei".

Ordinul cavalerilor de Schwangau s-a stins în secolul al XVI-lea, iar castelul lor, rămas apoi de izbelişte, a căzut în ruină, în timpul războaielor napoleoniene, fortăreaţa a suferit noi şi multe stricăciuni: în 1800 şi 1809, Napoleon însuşi a asediat castelul în cursul campaniei fulgerătoare împotriva Austriei. Până când prinţul moştenitor Maximilian a descoperit castelul medieval în 1832, acesta nu mai era decât o ruină romantică, năpădită de iederă şi trandafiri sălbatici. Impresionat de starea jalnică a construcţiei, Maximilian a început imediat restaurarea zidurilor şi a crenelurilor năruite. Rezultatul a fost o bijuterie a artei gotice retrezite la viaţă, cuprinse între două ambrazuri şi foişoare susţinute de coloane.

Castelul Hohenschwangau încununa un colţ de stâncă ce domina câmpia Fiissen, zidurile de culoare ocru şi acoperişul de ţigle roşii scânteind pe fundalul povârnişurilor înveşmântate în brazi şi pini întunecaţi ale piscurilor învecinate. Terase largi, desăvârşite cu fântâni ţâşnitoare şi straturi de trandafiri, rânduite în trepte, înconjurau zidurile castelului; sub crestele crenelurilor se întindeau lacurile gemene Alpsee şi Schwansee, apele lor limpezi ca semnul cerului reflectând curbura deschisă de Alpi pe linia orizontului. De la malurile

lacului Alpsee, unde luase naştere un mic sat pentru găzduirea celor legaţi de curtea bavareză, un drum abrupt de acces gerpuia urcând panta muntelui şi cotind pe sub o poartă masivă, în formă de arc, împodobită cu semnele heraldice ale familiei Wittelsbach, pentru a da apoi pe culme într-un scuar pietruit, chiar în faţa castelului.

Cetăţuia Hohenschwangau nu era nici mare, nici luxoasă. Apartamentele principale, grupate la caturile al doilea şi al treilea, erau încăperi relativ modeste, construcţia nereprezentând nici pe departe o reşedinţă regală, ci mai degrabă o casă boierească de tară. Efectul sumbru al camerelor cu tavane joase era atenuat de ferestrele înalte şi de uşile cu nenumărate ochiuri de geam prin care lumina se revărsa înăuntru. Scări se răsuceau în spirală până-n turnuri, iar razele soarelui se filtrau prin mozaicurile de sticlă colorată a vitraliilor, aruncând mănunchiuri de curcubeie pe palierele de piatră. Maximilian le comandase artiştilor Dominick Quaglio şi Moritz von Schwind să-i decoreze interioarele castelului de curând restaurat cu picturi murale evocând trecutul legendar al cetăţuii şi figurile eroice ale lui Parsifal şi Lohengrin. Pereţii aşa-numitei Schwanrittersaal, Sala Cavalerilor Lebedei, care slujea drept sufragerie, erau acoperiţi cu picturi murale înfăţişând povestea lui Lohengrin. Dar mai existau şi alte aluzii mitice la Hohenschwangau. Ludwig se arăta fascinat de dormitorul tatălui său, o încăpere deosebit de romantică, predispunând la visare şi care i-a influenţat foarte mult dispoziţia sufletească pentru exotism. Camera era împodobită cu picturi murale reprezentând grădina fermecată a imaginarei Armida şi seducerea acesteia de către Rinaldo, deveniţi eroi ai epopeii romantice „Rinaldo" a marelui poet italian din secolul al XVI-lea Torquato Tasso.

Ludwig adora să iasă la aer curat, pentru a explora şi cutreiera munţii şi pădurile, şi profita la maximum de vacantele petrecute în timpul verii la Hohenschwangau. El şi Otto înotau deseori în Alpsee, chiar sub meterezele castelului, şi călăreau pe câmpurile aşternute până la Forggensee ori urcau pe cărările alpine, făcând picnicuri în dumbrăvi împreună cu guvernanta şi instructorul lor militar. De fapt, întregii familii regale îi plăcea nespus să colinde prin împrejurimi. Regina Marie arăta un interes viu pentru aceste ascensiuni pe coastele pieptişe şi contribuia personal la întocmirea traseului pe potecile şi cărăruile care şerpuiau până în vârful munţilor din preajma castelului. Suverana purta totdeauna un costum bizar, confecţionat după un

model creat de ea însăşi: o crinolină largă, lungă până la genunchi, îmbrăcată peste o pereche de pantaloni bărbăteşti, meniţi a-i înlesni mersul la urcuş, şi o pălărie asortată. Maximilian însuşi avea o înfăţişare plăcută vederii, înveşmântat în straie verzui tiroleze, cu ciorapi lungi, neapărat de aceeaşi culoare cu a beretei, pe când cei doi fii erau îmbrăcaţi după portul ţăranilor bavarezi.16 Deşi însoţită de o doamnă de onoare şi de câţiva servitori, regina Marie se îngrijea personal de cele mai neînsemnate amănunte, despachetând coşurile cu merinde pentru picnic, perpelind carnea pe jar, ducând tipsiile cu ciozvârte fripte de căprioară, cu cartofi copţi în spuză şi cu pâine, după aceea stând aplecată peste un pârâiaş de munte şi spălând vasele murdare.

Erau totuşi şi experienţe mai puţin plăcute. Instructorul militar al lui Ludwig, maiorul Emil von Wulffen, peregrinări pupilul dat în supraveghere pe 1 „rările întortocheate de deasupra lacului Alpsee, până i pasul Pollat, o vale îngustă şi adâncă, mai jos de Muntele Sauling, unde apele unei cascade se prăvăleau în râpe, cu putere şi vuiet, de la o sută cincizeci de picioare înălţime. Din acest loc, se desfăşura sub cerul liber magnifica panoramă a Alpilor şi a câmpiei Fiissen, aşternuta către nord, până la coamele dealurilor rotunde. Ludwig ţinea în mod sincer la von Wulffen, un om cumsecade, modest şi fără pretenţii, care se detaşă de curtenii înfumuraţi ai casei regale. Von Wulffen, din nefericire, suferea de epilepsie. Într-o zi, în timpul unei excursii alpine, pe când culegea flori, maiorul fu cuprins de convulsii şi se prăbuşi pe un colţ de stâncă, frângându-şi gâtul sub privirile îngrozite ale băiatului.17 Amintirea acestei tragedii l-a obsedat mulţi ani pe Ludwig.

Aligau (regiunea hotărnicind Alpii bavarezi), unde se înalţa castelul Hohenschwangau, a devenit refugiul favorit al lui Ludwig. Adora viaţa câmpenească, lungile peregrinări, mireasma înviorătoare răspândită de cununile de caprifoi ce cădeau peste crenelurile cetăţuii, precum şi firea deschisă, generoasă, a oamenilor de la tară. Mai mult decât orice, îndrăgea liniştea sufletească prilejuită de pribegiile prin munţi. Hoinărind singur de-a lungul lacurilor limpezi sau stând pe prichiciul ferestrei boltite şi contemplând, peste piscurile alpine, priveliştea deschisă spre Austria, Ludwig îşi lăsa imaginaţia să brodeze în voie. La Residenz, luase deja cunoştinţă de lumea Nibelungilor, din saga zeilor germanici, care avea să capete mai târziu viaţa şi strălucire

în muzica wagneriană; la Hohenschwangau se întâlnise cu eroii legendelor teutonice, pe care Wagner avea de asemenea să-i aducă în carne şi oase pe scenă: Parsifal şi Lohengrin şi căutarea „Sfântului Graal", totul fiind dominat de imaginea omniprezentă a lebedei, începând de la armoariile Cavalerilor de Schwangau, cioplite în piatră deasupra marii porţi în formă de arc, cu două canaturi, a castelului, până la apele de sub metereze ale lacurilor Alpsee şi Schwansee, pe care pluteau lebedele, Ludwig era înconjurat de aceste păsări mândre, pline de gratie, cu care avea să se identifice. Scrisorile lui din copilărie, exagerat încărcate de înfloriturі cu majuscule L împletite cu flori de crin, se sfârşeau deseori cu o lebădă, desenată de Ludwig drept emblemă personală.

Compania altor copii îi displăcea profund lui Ludwig. Părinţii încercau să statornicească o oarecare normalitate în viaţa sa, aducând fiii aristocraţilor bavarezi la curtea regală pentru a se juca împreună cu Ludwig, dar orice tentativă eşua inevitabil. Acesta refuza să participe la jocurile lor şi nu putea să uite că el este prinţul moştenitor, îi venea foarte greu să se comporte firesc în prezenta celor de vârsta lui, într-atât de conştient era de poziţia-i unică în societate. Când un servitor băgă de seamă că băiatul contelui Arco îl plesnea pe Ludwig peste cap în timpul unui joc, vizitele conteniră brusc. Cel mai adesea, Ludwig era găsit stând singur în tăcere. Odată, faimosul teolog bavarez Ignaz von Dollinger l-a surprins ghemuit într-un ungher al salonului, cufundat în întuneric.

„Alteţei Voastre ar trebui să i se facă lectură, ceea ce ar ajuta la trecerea acestor ore plictisitoare", i-a sugerat Dollinger.

„Dar nu sunt câtuşi de puţin plictisit!", a exclamat Ludwig cu privirea pierdută în gol. „Îmi închipui felu'... geruri şi aşa îmi ocup timpul, amuzându-mă destul de bine.

Apucăturile ciudate ale ambilor fraţi n-au scăpat neobservate de anumiţi curteni, printre care s-a numărat şi Geheimrat Gietl, medicul familiei regale. Potrivit unui raport întocmit de Gietl7 chiar din fragedă copilărie Otto manifestase semne clare de halucinaţii, iar doctorul a început să-l supravegheze cu atenţie şi pe Ludwig, pentru a constata eventual aceleaşi simptome. El a notat, de exemplu, că odată, pe când juca biliard, Ludwig îşi imaginase că aude voci batjocoritoare. Din acel moment a început să se zvonească încet-încet la curtea regală că viitorul suveran ar fi putut moşteni proverbiala extravagantă a

Wittelsbachilor.

Educaţia prinţului moştenitor la împlinirea vârstei de 8 ani, Ludwig a rămas izolat în camera regală a copiilor, sub oblăduirea guvernantei sale, Fräulein von Meilhaus. Femeia, plină de înţelegere, i-a arătat băiatului sensibil singura şi unica bunăvoinţă şi afecţiune într-o lume altminteri impasibilă şi stearpă din punct de vedere sentimental, stând cu el, citindu-i, învăţându-l să scrie şi povestindu-i mituri biblice. În 1853, ei i s-a alăturat vicarul Reindl, chemat la curtea regală de către regele Maximilian, pentru a-i împărtăşi fiului său mai mare învăţăturile religioase. Un an mai târziu, când Fräulein von Meilhaus şi-a părăsit postul, monarhul a prins iute această ocazie favorabilă să desemneze un personal în întregime nou pentru supravegherea educaţiei moştenitorului său. Pe neaşteptate, băieţaşul romantic, care visa cu ochii deschişi la cavaleri şi eroi nemuriţi în legendele germanice şi care căuta dragoste în braţele guvernantei înţelegătoare, s-a văzut lipsit cu de-a sila de prezenta ei alinătoare şi aruncat brusc pe mâinile unui grup de oameni ce-i insuflau, numiţi de tatăl său pentru a-l modela astfel ca Tudwig să devină un print şi-un rege bun.

Educaţia i-a fost dirijată după principiile şi intenţiile regelui Maximilian. Ca şi alţi prinţi moştenitori euro-neni, Ludwig a luat lecţii de echitaţie, de mânuirea spadei, de desen, înot şi dans, dar cea mai mare parte a pregătirii sale era canalizată spre însuşirea limbilor străine, istoriei şi ştiinţelor, iar ulterior suplimentată cu cunoştinţe politice şi militare. Maximilian a abordat acest plan de studii cu oarecare uşurare în suflet, întrucât Ludwig era astfel lăsat în grija şi sub supravegherea preceptorilor şi instructorilor militari; această izolare impusă, pur scolastică, îl scutea pe rege de ceea ce însemna deseori o relaţie forţată şi dezagreabilă cu fiul lui. Codul sever de comportament al părintelui, aspiraţiile didacticiste excesiv de mari şi disciplina drastică şi perimată pretindeau din partea lui Ludwig supunere pe toată linia şi atenţie deplină. Dezgustat de slăbiciunea pentru reverie a melancolicului său fiu, Maximilian era ferm hotărât să-i umple orele cu lecţii şi activităţi strict supravegheate în efortul de a-l transforma pe Ludwig într-o pildă de integritate morală şi de inteligentă superioară.

Maximilian voia deci să plămădească din fiul său mai vârstnic un

monarh model. Plan care nu îngăduia nici urmă de individualitate. Pentru a face din Ludwig un rege perfect, tatăl lui credea că e necesar nu numai să-i înăbuşe personalitatea, ci chiar să i-o zdrobească. Şi ar fi putut ca un asemenea scop să fie atins dacă Ludwig s-ar fi arătat cooperant, numai că Maximilian nu ţinuse pârtia de temperamentul fiului său. Ludwig era prea în Capătânat şi arogant ca să cedeze; manifesta, de asemenea, ingeniozitate când venea vorba despre modalităţile de răzvrătire şi nu-şi îndrepta nicicum comportamentul, socotit inacceptabil, ceea ce, desigur, stârnea supărarea tatălui său. Satisfăcea înşelător orice dorinţă exprimată de regele lui părinte: niciuna dintre vrerile suveranului nu era întâmpinată cu rezistentă. Ludwig îndeplinea tot ceea ce i se cerea, dar atât şi nimic mai mult. N-a arătat niciodată entuziasm sau interes pentru vreuna dintre materiile de studiu, cu excepţia istoriei şi a literaturii, şi învaţă doar atât cât era necesar ca să treacă probele scrise şi orale de verificare a cunoştinţelor dobândite. Stătea smirnă în timpul prelegerilor, fără să facă vreun comentariu, afişând o atitudine aparent docilă, dar fiind în realitate adâncit într-o lume de vise. Îşi cultivase de la o vârstă fragedă abilitatea de a reprima în sine realităţile mai neplăcute ale existentei de zi cu zi; obişnuia să zâmbească, să dea din cap a încuviinţare, să poarte o conversaţie politicoasă şi să-şi facă lecţiile, însă, cu adevărat, Ludwig îşi găsea alinare doar în micul său univers al imaginaţiei. Cu cât regele pretindea mai mult de la fiul său, cu atât mai puţin dispus era Ludwig să se conformeze.

Pentru a supraveghea educaţia prinţului moştenitor, Maximilian l-a investit cu autoritatea necesară pe contele Theodor Basselet de la Rosee, fost ofiţer de cavalerie, în vârstă de cincizeci şi trei de ani, cu un simţ infailibil al loialităţii fată de coroană şi cu ataşament pentru disciplina militară. Deşi regele era foarte mulţumit de alegerea făcută, ţinuta impunătoare şi gravă a contelui, precum şi glasul lui poruncitor îl intimidau pe Ludwig, căruia i-a inspirat pe loc o aversiune instinctivă. Nici impresiile lui Basselet de la Rosee despre Ludwig nu erau mai favorabile: se confrunta cu un pupil care părea că nu se sinchiseşte de nimeni în afară de sine însuşi, un romantic egocentric, gata să se revolte chiar şi la simpla idee că printr-o mustrare i s-ar încălca demnitatea regală.

Contele a descoperit curând că Ludwig se poate comporta într-un mod arogant şi tiranic. Chiar înaintea plecării ei de la curtea

regală, Fräulein von Meilhaus, însoţindu-l pe copilul avut în îngrijire la o raită de târguieli prin Fiissen, l-a văzut cum fura un mic portmoneu dintr-o prăvălie. Odată ieşiţi în stradă, l-a dojenit cu asprime pe Ludwig, insistând să înapoieze portmoneul şi să-i ceară imediat scuze proprietarului prăvăliei. Dar, în loc să fie ruşinat sau spăsit, Ludwig se arătă sceptic: „Cu ce am greşit?" întrebă el cu nedisimulată sinceritate. „De ce ar fi un păcat? într-o bună zi voi fi regele acestei ţări şi tot ce aparţine supuşilor mei îmi aparţine deopotrivă".

Contele de la Rosee a încurajat convingerea lui Ludwig în propria-i superioritate şi i-a tolerat trufia. El stăruia ca atât Ludwig, cât şi Otto, să cultive relaţii doar cu verii lor Wittelsbach şi cu descendenţii familiilor aristocratice bavareze. Potrivit unei tradiţii statornicite din vechime la curtea Münchenează, nimeni nu trebuia să se adreseze vreunui membru al casei domnitoare bavareze cu titlul de Alteţa Regală până la împlinirea vârstei de optsprezece ani; chiar şi după cea de-a optsprezecea aniversare a naşterii, se prefera apelativul mai simplu de Alteţa. Dar contele de la Rosee nici nu voia să audă de una ca asta: era neînduplecat, insistând ca lui Ludwig, în calitate de print moştenitor, să i se recunoască titlul de Alteţa Regală şi să fie onorat ca atare de toţi servitorii şi de suita casei regale. Maximilian îşi dădu consimţământul S1 astfel Ludwig se văzu curând înconjurat de curteni care i se ploconeau adânc şi-i făceau reverenţe.

De la Rosee dirija un corp profesoral selectat de la Universitatea din München, de la Universitatea din Goettingen şi de la Institutul Militar al Bavariei. Era vorba de somităţi în domeniile respective, precum părintele Ignaz von Dollinger, celebru teolog catolic, care-l iniţia pe Ludwig într-ale religiei, profesorul Julius von Liebig, renumit chimist care preda la Universitatea din München, colegul lui, profesorul Philipp von Jolly, care-l pregătea pe Ludwig în domeniul fizicii, Johannes Huber, care-i ţinea prelegeri despre filosofic şi problemele contemporane, în fine, Franz Trautmann, care verifica însuşirea limbilor străine şi Michael Klass, pedagog şi reformator bavarez de renume.

În fiecare dimineaţă, Ludwig era trezit din somn de un servitor la ora cinci şi jumătate; după ce se spăla şi se îmbrăca, i se cerea să se aşeze de îndată la birou şi să-şi termine temele într-un ceas, înainte de micul dejun. Următoarele douăsprezece ore erau rezervate repetării şi fixării în memorie a cunoştinţelor din disciplinele obişnuite de studiu,

lecţiilor noi, lecturii şi exerciţiilor. Ziua de lucru a micului print se derula după un plan întocmit cu stricteţe şi nu existau decât puţine abateri de la acest program intensiv: activităţile din timpul liber trebuiau să fie neapărat constructive, indolenta nefiind tolerată. Acest program eşalonat riguros, care se desfăşura de fapt şase zile pe săptămână, se întrerupea pentru servirea ceaiului de dimineaţa, la ora zece, pentru luarea prânzului, la ora unu, şi pentru ceaiul de după-amiază, la ora patru, băut împreună cu părinţii; pe timp de vară, se arăta o îngăduinţă specială pentru cea de a doua parte a zilei şi pentru obişnuitele vacante ale familiei regale petrecute la Hohenschwangau şi Berchtesgarten. Chiar şi lecţiile nu erau niciodată suspendate mai mult de câteva zile la rând, iar Ludwig era obligat să trudească din greu timp mai îndelungat decât orice alt învăţăcel din regatul tatălui său.

Pregătirea preliminară urmată de Ludwig cuprinsese lecţii de matematică, de limba şi gramatica germană, de istoria popoarelor germanice. Acel program de studiu, eşalonat pe trei ani, respecta manualele şcolii secundare pe care trebuia s-o frecventeze orice copil bavarez, în plus, Ludwig căpăta cunoştinţe religioase, de câteva ori pe săptămână, de la părintele Ignaz von Dollinger, care-i succedase lui Reindl. Când Ludwig împlini unsprezece ani, tatăl său porunci ca educaţia fiului să se intensifice. Lucrând cu un grup de curteni şi de militari, Maximilian a întocmit pentru Ludwig un nou program, cu mult mai încărcat şi solicitant, bazat în parte pe sistemul de învăţătura desăvârşit de împăratul Franz Joseph al Austriei. La început, s-a sugerat ca Ludwig să termine cursurile şcolii medii, care durau îndeobşte opt ani, într-o perioadă de numai cinci ani; în cele din urmă, s-a considerat că pretenţiile erau prea exagerate şi i s-a îngăduit prinţului moştenitor să-şi ducă la bun sfârşit programul de instrucţie în şapte ani. Faza secundară a educaţiei lui Ludwig s-a extins pentru a cuprinde subiecte de studiu mai dificile, care includeau şi greaca. Aceste lecţii erau completate cu lecturi impuse: clasicii greci, „Romeo şi Julieta" de William Shakespeare şi piesele cu conţinut satiric ale lui Jean-Baptiste Poquelin (Molière), şi toate în limbile respective. Ludwig a învăţat repede limba franceză, dar, când conversa în engleză nu putea decât să se linpleticească la vorbă. Marea dragoste nutrită de Ludwig Pentru lectură i-a slujit la lecţii tot atât de bine ca memoria sa cu totul excepţionala: putea să recite, fără să i se sufle, pasaje întregi şi

scene din operele autorilor săi preferaţi, incluzându-i pe Friedrich von Schiller şi lordul Byron. Avea de asemenea cursuri de istorie universală şi a Europei, care îl detectau cât se poate de mult. Pentru el, istoria reprezenta povestea vieţii strămoşilor săi şi a realizărilor acestora. Gratie studierii vieţilor şi faptelor lui Carol cel Mare, Ludwig Bavarezul şi Friedrich cel Mare, prinţul moştenitor a descoperit figuri eroice după pilda cărora îşi putea modela viitoarea domnie. Lecţiile de aritmetică, geografie, ştiinţe naturale, astronomie, chimie şi fizică nu-l captivau la fel; Ludwig manifesta un interes scăzut fată de lucrurile ştiinţifice şi practice, întrucât lumea lui era una a imaginaţiei şi a istoriei.

Adus la palat ca să-l înveţe pe prinţul de coroană germana şi gramatica, Michael Klass a fost caracterizat de către unul dintre biografii lui Ludwig drept o „mediocritate blajină din fire" 4. Klass ajunsese la rangul înalt de preceptor al moştenitorului la tron cu o excelentă reputaţie de educator, respectat fiind de colegii săi universitari; înainte de numirea în funcţie, redactase o carte în care propunea o serie de reforme în sistemul educaţional bavarez şi prin urmare era considerat drept un dascăl luminat, cu concepţii înaintate. Dintre toţi institutorii, asupra lui Ludwig Klass avea să exercite cea mai mare înrâurire. Din nefericire, această influentă a fost nefastă, în ciuda întregii sale gândiri luminate, egalitare, şi a propunerilor cu privire la îmbunătăţirea stării de educaţie în Bavaria, Klass recomanda un şir de principii întru totul diferite când erau vizaţi membrii familiei regale. Preceptorul era cuprins de veneraţie fată de rege şi familia acestuia şi se conforma întocmai unei credinţe aproape medievale în sanctitatea suveranităţii. După grerea lui Klass, monarhul era sorocit de Dumnezeu să domnească peste poporul său, inspirat de autoritatea jivină/ ridicându-se astfel mai presus de judecata păj Tiântească şi de învinuiri. Suveranul, după cum îl învaţă tllass pe Ludwig, era liantul între Dumnezeu şi popor, între biserică şi stat.

Ludwig fusese expus vreme îndelungată influenţei unor astfel de idei. Fräulein von Meilhaus îl familiarizase pe băiat cu maximele şi concepţiile filosofice ale lui Ludovic al XIV-lea, în timp ce de la Rosee amplificase atitudinile de sicofant ce-l caracterizau prin ordinele lui date curţii, referitoare la regulile etichetei regale, începând din momentul când a devenit print de coroană, Ludwig a fost supus în permanentă unui torent de predici despre supremaţia lui asupra

viitorilor supuşi; comportamentul autocratic observat de mulţi era şi o consecinţă firească a unei tolerante din perioada copilăriei. Prelegerile ţinute de Klass n-au făcut altceva decât să confirme ceea ce Ludwig însuşi socotea a fi adevărul adevărat. De bună seamă, îndrăgea acele lecţii şi le prindea la inimă; mulţi ani mai târziu, Ludwig i-a adus la cunoştinţa vărului său Rudolf, prinţul moştenitor al Austriei, unul dintre sfaturile lui Klass: „Monarhul este unsul Domnului pe pământ, dar, în acelaşi timp, şi părintele supuşilor săi. Religia este cea care menţine ordinea în rândul maselor de oameni şi care exprimă întreaga dragoste şi tot ataşamentul poporului fată de suveranul lor, intocmai cum aceeaşi religie insuflă iubirea nutrită de supuşi pentru monarhul lor; religia reprezintă deci legătura eternă între ei".

Ludwig se simţea copleşit de stricteţea educaţiei sale.

La fel ca orice alt copil, tânjea din tot sufletul să evadeze din temniţa sălii de studiu şi să scape de privirile vigilente ale preceptorilor săi, ca să se joace sau să citească. Dar Maximilian insista ca fiul său să nu fie răsfăţat, iar lecţiile neîntrerupte, îndatoririle din ce în ce mai dificile şi supravegherea permanentă l-au supus curând pe tânăr la un greu tribut. Profesorii săi particulari au observat nervozitatea continuă manifestată de Ludwig şi oboseala lui crescândă; stătea deseori prăbuşit pe masa de scris, incapabil să se mai concentreze. Nici Maximilian, nici contele de la Rosee nu şi-au dat seama că Ludwig suferea de extenuare nervoasă; temându-se că avea pur şi simplu prea mult timp liber, ei au reacţionat prin sporirea orelor şi temelor de studiu, agravând neîncetat starea emoţională a băiatului, altminteri atât de fragilă.

Reticenta sa păstrată cu grijă îl ţinea chiar şi pe contele de la Rosee la distanţă şi au trecut multe luni înainte ca acesta să poată prezenta reginei un raport convingător despre vreun progres făcut de tânărul învăţăcel. În 1857, de la Rosee îi scria mamei lui Ludwig: „L-am supus pe prinţul de coroană unei succinte examinări şi sunt mulţumit de rezultat. Acest fapt mi-a dat noi speranţe că foarte multe lucruri pot fi încă făcute – situaţie de care începusem să mă îndoiesc. Numai cei ce-l cunosc bine pe prinţul moştenitor sunt în postura să sesizeze schimbările vizibile în firea lui. Ultima confesiune a avut un efect extraordinar de bun; niciodată înainte nu l-am mai văzut pe prinţul de coroană într-o asemenea stare sufletească fericită şi deschisă ca în momentul acela". 6

De la Rosee credea că avea datoria clară să-i insufle copilului încredinţat sub oblăduire simţul moral al binelui şi al răului şi că influenta sa puritană se revărsa pe paginile eseurilor compuse de şcolarul Ludwig. La vârsta de treisprezece ani, prinţul scria: „Vanitatea poate fi de asemenea consecinţa linguşirii. Dacă eşti înconjurat din adolescentă de oameni care nu fac nimic altceva decât să te flateze, atunci devii cu foarte multă uşurinţă vanitos şi/ când înaintezi în vârstă, e extrem de greu să te dezbari de acest năravˮ. Adeseori, trufia e cauza egotismului care dăunează oamenilor fiindcă se gândesc numai la ei şi uită de aproapele lor. S-ar putea spune că omul înfumurat e muşcat de inimă de un şarpe veninosˮ. 7

S-ar părea că nimeni nu a comentat ironia arogantului Ludwig când a compus un astfel de fragment, dar mulţi au remarcat insolenta sa. Într-o bună zi, Franz von Kobell, profesor la Universitatea din München, s-a întâmplat să fie la castelul Hohenschwangau, aşteptând să fie primit de regele Maximilian, când l-a zărit pe Ludwig jucându-se oarecum primejdios pe balustrada unei scări principale. Când i s-a părut că băiatul era cât pe-aci să cadă, profesorul s-a repezit într-acolo şi l-a tras uşor în jos, aducându-l viu şi nevătămat cu picioarele pe pământ, dar prinţul l-a fulgerat cu o privire mânioasă şi a plecat fără să scoată vreo vorbă. După mulţi ani, Kobell l-a întâlnit pe cel ce devenise pe atunci regele Ludwig al II-lea. Când profesorul l-a salutat ceremonios, Ludwig i-a spus pe un ton glacial: „Ai cutezat să mă atingi!ˮ şi apoi i-a întors spatele bietului om încremenit de uimire.8

De la Rosee a remarcat desele schimbări în starea de spirit a băiatului şi melancolia lui copleşitoare. Contele îi scria astfel reginei: „Trebuie îndeosebi să încercăm a dezvolta încrederea în sine a prinţului fără a îngădui ca ea să se transforme în trufie. Prinţul e dator să-şi desăvârsească pe deplin curajul viguros de a trăi: urmează să-i înfrânăm stările de reverie; nu se cuvine să zăbovească asupra impresiilor dezagreabile, ci să încerce să fie mai puţin sensibil la acestea… Trebuie să acordăm o atenţie specială formării voinţei prinţului, deoarece puterea voinţei poate fi educată; este cu atât mai necesar să punem accentul pe această latură cu cât în epoca noastră sunt stimulate imaginaţia şi raţiunea, dar sunt neglijate voinţa de a acţiona şi de a trăiˮ.

Există de asemenea o notă de puritanism într-o scrisoare trimisă de contele de la Rosee tânărului său învăţăcel, avertizându-l

împotriva neajunsurilor pricinuite de cedarea în faţa tentaţiilor: „Prin urmare, străduieşte-te să-ţi educi spiritul şi trupul. Dacă pornirile nefaste ies iarăsi la suprafaţă, încearcă să ţi le reprimi, căci poţi înfăptui orice cu o voinţă puternică. Slăbiciunea nu-i dă un aer de demnitate unui bărbat – şi asta e tocmai ceea ce-ţi doreşti să devii: un bărbat care va servi drept pildă poporului său. Fii bun şi astfel vei câştiga toate inimile, dar fii şi ascultător. Deoarece nesupunerea l-a adus pe om la nenorocire. Cinsteşte-ţi tatăl şi mama, fiindcă, în afară de Dumnezeu, trebuie să le mulţumeşti pentru tot ce ai şi pentru tot ce eşti; şi pe urmă, binecuvântarea Domnului te va însoţi totdeauna în calea vieţii". 10

Nimeni nu cunoaşte natura „pornirilor nefaste" menţionate de contele de la Rosee, dar astfel de avertismente exercitau o influentă teribilă asupra lui Ludwig. În aparentă, îl tulburau şi le punea la inimă; iar mai târziu, ele au contribuit la sentimentul covârşitor de culpabilitate fată de înclinaţiile sale homosexuale.

Ludwig primea o alocaţie bănească lunară de doisprezece guldeni, cu condiţia să ţină cu grijă socoteala cheltuielilor zilnice. Determinându-l să păstreze o evidentă contabilă, de la Rosee chibzuise că băiatul avea să deprindă cu valoarea banilor. Dar Ludwig, crescut fiind într-o deplină izolare, nu-şi formase nici cea mai să pee despre preţuri sau valori, îşi risipea adeseori întreaga alocaţie într-o singură zi fără să-şi dea seama ce făcuse. Cam în preajma împlinirii vârstei de şaisprezece ani, stipendiul primit de Ludwig sporise deja la douăzeci şi cinci de guldeni pe lună, sumă aproximativ egală cu chenzina cuvenită unui lucrător bavarez obişnuit. Bursa căpătată îi permitea să-şi cumpere ace de cravată cu pietre preţioase, butoni de manşeta în formă de lebădă şi cărţile autorilor preferaţi: Schiller, Shakespeare şi Byron. Chiar şi aşa, ducea adesea lipsă de bani. Otto, fiind al doilea fiu, primea o alocaţie bănească mai mică decât Ludwig. Odată, prinţul mai tânăr, auzind că un şir de dinţi sănătoşi valorau bani buni, i-a propus dentistului de la curtea regală, în schimbul unei anumite sume, să aleagă dintre proprii săi molari. Această ofertă a fost adusă fără întârziere la cunoştinţa regelui şi Otto a mâncat o bătaie straşnică pentru indiscreţia şi imprudenta lui.11 Frecventa jenă financiară a lui Ludwig ca print de coroană a contribuit aproape cu siguranţă la nepăsarea arătată de el mai târziu, când a devenit rege, fată de preocupările băneşti.

Pe la vârsta de şaptesprezece ani, Ludwig îşi încheiase studiile medii. Potrivit planului general pentru educaţia Sa/ urma să înceapă cursurile la Universitatea din Goettingen, în toamna anului 1864, dar urcarea prematură pe tronul bavarez a pus capăt acestui proiect iniţial. Unica lui experienţă dobândită în domeniul învăţământului superior a provenit, în schimb, dintr-o serie de cursuri audiate la Universitatea din München. Rezultatele acestei tentative erau amestecate: deşi prelegerile în sine îi trezeau un interes foarte puternic, era singurul student care pretindea un loc separat, departe de ceilalţi colegi.

Educaţia primită de Ludwig l-a ajutat să se transforme într-un tânăr inteligent, profund contemplativ, predispus la reflecţie. Vorbea germana, franceza şi ceva mai puţin fluent engleza. Era un dansator graţios şi avea maniere impecabile. Ludwig producea o impresie strălucită când călărea bărbăteşte: înălţimea şi ţinuta lui naturală sporeau efectul cu totul impunător atunci când se plimba călare şi nu-l desfăta nimic mai mult decât să-şi petreacă ore nesfârşite în să cutreierând prin Alpii bavarezi, din apropierea castelului Hohenschwangau. Îi plăcea nespus de mult să mâne în goana mare şi îşi alerga cu nepăsare deseori calul de călărie în galop pe poteci periculoase, înfundate în desişul pădurii. Adept înflăcărat al exerciţiilor fizice, traversa adesea înot întinderea de o milă a lacului Alpsee, situat mai jos de castelul Hohenschwangau, impresionându-i pe toţi cu vigoarea şi rezistenta lui.

Ludwig avea cu siguranţă admiratori la curtea regală, dar existau de asemenea şi mulţi alţii care îi sesizaseră trăsăturile de caracter mai puţin demne de invidiat, înclinaţia sa spre reverie se accentuase tot mai mult odată cu vârsta. Educaţia perseverentă şi istovitoare l-a determinat să devină nervos, încordat şi hipersensibil, făcându-l adeseori să se simtă ofensat de un gest sau de o privire nevinovată, blamându-l în repetate rânduri, ani în şir, pe împricinatul neştiutor. Mai rău decât atât, Ludwig era absolut convins de propria-i superioritate fată de muritorii neînsemnaţi peste care urma să domnească într-o bună zi.

În afară de prelegerile periodice şi de întâlnirile cu oficialităţile din guvern, Ludwig n-a fost implicat, înainte de urcarea lui pe tron, în conducerea treburilor statului. Tatăl său nu considera neapărat necesar să-l familiarizeze încă de pe atunci cu eventualele

responsabilităţi: la urma urmei, Maximilian nu avea totuşi decât cincizeci şi unu de ani şi, în pofida stării delicate a sănătăţii sale câteodată, era de presupus că îşi va continua domnia multă vreme de atunci încolo. Singurele idei însuşite de Ludwig despre îndeplinirea viitorului său rol de rege proveneau din două surse: învăţăturile dobândite de la contele de la Rosee şi de la Michael Klass. Sub influenta amândurora, Ludwig ajunsese să creadă că adevăratul principiu de bază al regalităţii nu consta în înţelegerea sistemului politic sau în mecanismele zilnice ale guvernării. Ci mai degrabă, pentru Ludwig, temeiul puterii supreme în stat rezida în legătura spirituală care, aşa cum socotea el, se crea între suveran şi supus. Educaţia lui Ludwig fusese subordonată inoculării în conştiinţa sa a imperativului menirii de viitor rege; acest scop a fost cu siguranţă atins, dar cu preţul sacrificării oricărei urme de aspiraţie democratică, încă din naştere, Ludwig socotea că fusese binecuvântat şi uns de Dumnezeu să domnească peste poporul bavarez; rolul său pe pământ era inspirat de puterea divină. Prin urmare, gândurile sale de viitor nu se armonizau cu nevoia conlucrării cu membrii guvernului, ci cu afirmarea destinului său de cârmuitor din dinastia de Wittelsbach fată de popor şi istorie. Astfel, Ludwig a ajuns să se identifice cu celebra maximă a lui Ludovic al XIV-lea, „L'etat c'est moi!" Se considera a fi, dacă nu un descendent în linie directă, atunci cel puţin unul spiritual al monarhilor din dinastia de Bourbon, moştenitorul vechiului regim al Regelui Soare.

Deşi Ludwig căpătase aversiune pentru oficialităţile de la curtea regală şi pentru membrii guvernului bavarez, nutrea o mare afecţiune fată de ţăranii pe care-i întâlnea deseori prin sate. Ludwig putea să păstreze o tăcere glacială cu un membru al casei regale, stăruind asupra plecăciunilor, a titlurilor corecte de noblețe şi a regulilor etichetei. Dar bărbaţii şi femeile din Alpi îl tratau fără afectare, cu deferentă firească, neostentativă, care izvora din adâncul inimii. Ei reprezentau pentru Ludwig „adevăraţii bavarezi", devotaţi bisericii şi tronului, cu gusturi simple şi fără acea înclinaţie spre maliţiozitate surprinsă la mulţi dintre curtenii de la München. Michael Klass îl învăţase că în calitate de viitor suveran trebuia să tindă către înfiriparea unei legături spirituale cu oamenii din popor; ei erau cei pe care merita să-i slujească odată urcat pe tron, şi aceştia, la rândul lor, aveau să-i răspundă cu loialitate şi afecţiune.

De la Rosee socotea că rolul jucat de el în educarea viitorului

rege fusese încununat de succes. Contele împărtăşea următoarele într-un raport oficial trimis reginei: „A trebuit să port nenumărate lupte cu prinţul de coroană până când am stabilit relaţia existentă". 13 Şi totuşi Ludwig nu se amăgea cu astfel de iluzii. Dăduse dovadă de obedientă şi reuşise să obţină rezultatul dorit la lecţiile particulare, dar fără vreun efort real şi cu foarte puţină bunăvoinţa. Inima îl mâna în altă parte. Iată cum reflecta Ludwig asupra educaţiei lui într-o scrisoare către vărul său, prinţul moştenitor Rudolf al Austriei: „A fost norocul tău că te-ai bucurat de o înţelegere şi de o creştere întru totul desăvârşite şi, pe deasupra, că împăratul a arătat un interes personal, atât de viu, pentru educaţia ta. În cazul tatălui meu, din nefericire, lucrurile au stat cu totul diferit. El m-a tratat totdeauna «de haut en bas» * şi în rea mai bună împrejurare, mi-a acordat favoarea de a-mi adresa «en passant» ** câteva cuvinte lipsite de căldură sufletească". Deşi Ludwig se înşela asupra legăturii afective dintre Rudolf şi împăratul Franz Joseph, propriile lui comentarii nu lasă nici urmă de îndoială în privinţa lipsei de ataşament dintre el şi tatăl său.

În acest moment sensibil din viaţa lui, Ludwig a descoperit pentru prima oară operele create de Richard Wagner. Regele nu-i îngăduia fiului său să asiste le vreuna dintre punerile în scenă ale operelor compozitorului, dar prinţul moştenitor a reuşit să obţină libretele scrise atât pentru „Tannhäuser", cât şi pentru „Lohengrin"; nu peste mult timp, ştia pe de rost ambele lucrări. Operele liberalului Richard Wagner, născut în Prusia, erau privite pe atunci cu oarecare suspiciune de către bavarezii conservatori şi xenofobi, şi Ludwig s-a văzut nevoit să lupte nu numai împotriva opreliştii părinteşti, ci şi împotriva atitudinilor larg răspândite manifestate fată de compozitor. Cât timp Ludwig era nevârstnic, regele putea să se împotrivească dorinţei fiului său de a vedea spectacole cu operele wagneriene. Dar în februarie 1861, la vârsta de cincisprezece ani, lui Ludwig i s-a permis în cele din urmă să asiste la o reprezentaţie a operei „Lohengrin", dată la München. Acel eveniment unic avea să-i schimbe cursul vieţii, marcându-l pentru totdeauna.

şi muzica wagneriană urma să joace un rol de o covârşitoare însemnătate în viaţa regelui Ludwig al II-lea al Bavariei, amănuntele primului său contact viu cu creaţia compozitorului rămân învăluite în mister, încă din anii copilăriei, Ludwig fusese înconjurat de vechile legende ale lui Tannhäuser, Persif al şi mai ales Lohengrin, Cavalerul

Lebedei. Faptul că Wagner dăduse viaţa acestor povesti medievale, transpunându-le pe scenă, stârnea fără îndoială interesul tânărului print. Dar ceea ce îl fascina pe Ludwig era mai mult decât o simplă veneraţie a eroilor legendări ai epopeilor medievale germanice. Propriile-i fantezii din copilărie ajungeau să rodească prin muzica vibrantă şi tulburătoare, prin costumele impresionante şi printr-o atmosferă impregnată de temele influente ale superiorităţii germane şi autorităţii divine. Ele reprezentau, după spusele unui biograf, „expresia concretă a tot ceea ce Ludwig nu putea decât să-şi imagineze". 1 Ernest Newman, ilustrul biograf al compozitorului scria că „încă de la vârsta copilăriei, Ludwig îşi formase o viziune romantică despre sine însuşi ca rege, poporul german de-a lungul drumului ideal, iar operele wagneriene s-au nimerit pur şi simplu să se sliprapună exact acelei viziuni în momentul crucial şi cu un extraordinar impact.

S-ar părea că Ludwig a aflat pentru prima oară despre Richard Wagner de la baroneasa Leonrod. În februarie 1858, aceasta a asistat la o reprezentaţie cu „Lohengrin" la Teatrul curţii regale din München şi i-a descris mai târziu opera inspirată de legenda Cavalerului Lebedei şi a Sfântului Graal fostului ei protejat într-o scrisoare înflăcărată. Ştiind că Ludwig avea să fie extaziat, baroneasa Leonrod l-a îndemnat să vadă cu proprii ochi spectacolul cu „Lohengrin". Ludwig i-a rugat stăruitor pe părinţi să-i îngăduie să asiste la reprezentaţie; totuşi, Maximilian socotea operele compozitorului prea controversate, prea senzuale pentru fiul său sensibil şi iritabil. Acest refuz l-a determinat pe Ludwig să rămână cu atât mai statornic în hotărârea lui de a afla tot ce se putea despre misteriosul muzician care stârnea reacţii aşa de violete.

Cu prilejul celei de-a paisprezecea aniversări, Ludwig a primit tot soiul de daruri destul de ciudate, dintre care multe răspundeau interesului său puternic trezit de legenda lui Lohengrin Printre aceste cadouri se numărau o pictură murală înfăţişându-l pe Lohengrin şi executată în sala de mese de la Hohenschwangau, gravuri ale castelului însuşi şi o altă pereche de butoni de manşeta în formă de lebădă. Unul dintre preceptorii prinţului, profesorul Steininger, i-a dăruit elevului său o carte despre Sfântul Graal, care a prefigurat astfel interesul viu arătat de Ludwig pentru povestea lui Parsifal şi pentru ultima operă wagneriană cu acest nume. Steininger i-a făcut de asemenea cadou băiatului un exemplar al eseului scris de Richard Wagner şi intitulat

„Opera şi drama”; deşi Ludwig nu-şi exprimase niciodată înainte pasiunea pentru teatrul liric, a sorbit repede şi lacom fiecare cuvânt din acest mic tratat prolix despre situaţia operei în Germania. Prinţul a auzit că Wagner scrisese şi multe alte lucrări teoretice înfăţişând problemele cu care se confruntau compozitorii din aceeaşi epocă şi nu şi-a cruţat niciun efort ca să le citească pe toate, pentru a-şi însuşi ideile cuprinse acolo.

Printr-o coincidentă, Ludwig a descoperit multe dintre scrierile în proză elaborate de compozitor în timpul unei vizite la palatul münchenez al fratelui bunicului său, ducele Max de Bavaria. Max, care se căsătorise cu Ludovica, fiica regelui Maximilian Josef I, era cunoscut în capitală drept boem şi om cu preocupări artistice, într-o după-amiază, după câte s-ar părea, Ludwig a găsit în biblioteca unchiului său exemplare din „Opera de artă a viitorului” şi „Muzica şi viitorul”, scrise de Wagner. Aceste două lucrări în proză erau studii de proporţii mai ample, consacrate de compozitor analizării situaţiei muzicii şi artei în Germania secolului al XIX-lea. În curând, Ludwig a adăugat aceste două volume la colecţia sa din ce în ce mai mare de scrieri ale lui Wagner.

Ludwig trebuia totuşi să asiste la o reprezentaţie a uneia dintre operele wagneriene. Cunoştea partiturile lor din exersările la pian, totuşi, se impunea ca fastul şi solemnitatea muzicii, costumelor, dramei şi artei să-şi ţească nemijlocit vălul magic de vrajă în jurul lui. Chiar şi fără să vadă cu proprii ochi spectacolele măreţe cu „Lohengrin” sau „Tannhäuser”, Ludwig era totuşi cu adevărat fermecat de creaţia compozitorului. Ideea de a putea con-mpla picturile murale fantastice de la Hohenschwangau legendele teutonice prinzând viaţă îl atrăgea foarte mult, făcându-l să vibreze sub impresia emoţiei. Dar citind proza lui Wagner, Ludwig simţea de asemenea o şi mai puternică atracţie, percepţia şi înţelegerea destinului, în 1863, Ludwig i-a cerut unui librar münchenez, pe nume Christian Kaiser, să întocmească o listă cu scrierile în proză ale lui Wagner; curând şi-a completat golurile din colecţie pe măsură ce fiecare lucrare devenea accesibilă. Când cărţile au ajuns la Residenz, Ludwig n-a pierdut timpul, lăsându-se furat de lectură. Ernest Newman a reliefat că prinţul „studiase probabil eseurile wagneriene cu mai multă ardoare decât oricine altcineva în Germania sau în Austria, afară de micul cerc al celor iniţiaţi”. 3 Ludwig citise cu nesaţ despre destinul poporului

german, despre necesitatea ca un conducător național să demonstreze prin exemple grăitoare frumosul și adevărul în artă, despre legătura spirituală dintre artă și religie, precum și despre cei împuterniciți să realizeze unitatea lor. Prințul moștenitor a recunoscut imediat vocația lui Wagner. Compozitorul plăsmuise o lume a visurilor, care nu numai că reflecta fanteziile copilăriei lui Ludwig, dar le și îmbina tot mai strâns cu temele de reflecție matură asupra ispitei, trădării, dragostei pentru poporul german în legătura lui comună, un soi de forță spirituală unindu-l cu cârmuitorii săi. Ca viitor rege, Ludwig se vedea pe sine exact în acești termeni: conducător hărăzit să inspire, să își folosească autoritatea divină pentru a depăși limitele platitudinii și a reîntrona gloria și splendoarea veacului anterior, în momentul când se deștepta curiozitatea lui Ludwig, muzica wagneriană suferea încă de pe urma stării de spirit conservatoare, antiprusiene, care predomina la München. Suveranul Maximilian al II-lea îi sprijinea pe pictori și poeți, dar lăsa în seama impresarilor săi și a directorilor de scenă să lămurească în amănunt problema celor care puteau primi sau nu favoarea unei reprezentații în teatrele din capitală, și prin urmare München-ul rămăsese singurul bastion european care respingea popularitatea aproape universală a creațiilor wagneriene, în 1841, când Wagner îi trimisese directorului Operei Müncheneze partitura compoziției sale „Der fliegende Holländer" *, aceasta i-a fost înapoiată muzicianului cu obiecția că este „nepotrivită pentru teatrul german și pentru – gusturile poporului german". 4 Totuși, odată cu ovațiile generale stârnite atât de reprezentațiile cu „Tannhäuser", cât și cu „Lo-hengrin", orașul München și-a deschis în cele din urmă porțile universului operelor wagneriene: pe 12 august 1855, capitala bavareză a asistat la primul spectacol cu „Tannhă – auser".

Părinții lui Ludwig nu manifestau deloc pasiune pentru operă în general și pentru compozițiile wagneriene în special. Dar n-au putut decât să respingă multă vreme rugămințile fiului lor îndărătnic, interzicându-i accesul la spectacole. Ludwig s-a văzut nevoit să aștepte timp de trei ani după citirea înflăcărate! scrisori trimise de baroneasa Leonrod, pentru ca, în ziua de 2 februarie 1861, să i se permită în fine accesul la o reprezentație a operei „Lohengrin", găzduită de teatrul palatului de reședința din München.

În acea seară friguroasă de februarie, pe când fulgii de zăpadă se așterneau afară iute, fluturând în vânt peste crestele acoperișurilor de

olane roşii ale prăvăliilor şi clădirilor, prinţul în vârstă de şaisprezece ani, croindu-şi drum spre Teatrul curţii regale, păşea de-a lungul întinselor coridoare pardosite cu marmură din Residenz, înconjurat de portretele strămoşilor din neamul Wittels-bach, cu înfăţişare aspră, şi ale eroilor medievali. El intră în loja rezervată familiei domnitoare şi se afundă într-un fotoliu poleit cu aur; peste doar câteva minute, vraja îmbătătoare a muzicii wagneriene prinse a se vărsa în sala de teatru şi-n sufletul său. Cortina împodobită cu franjuri bogate se ridică, dezvăluind o lume pe care Ludwig nu putuse decât să şi-o imagineze în visurile sale cele mai avântate.

Decorul reprezenta o piaţă publică din statul medieval Brabant. Ludwig sorbea din priviri corul, alcătuit din cavaleri şi doamnele lor, care umplea scena, mantiile scânteietoare, armurile lucitoare şi rochiile vălurite şi unduitoare, reunite pentru a crea o fantastică şi calei-doscopică privelişte. Solemnitatea ceda curând întâietate tragediei: tânăra prinţesa Elsa era acuzată pe nedrept de hainul ei paznic, ielramund, că şi-a ucis fratele, Gottfried. Cuprinsă de disperare, Elsa şi-a pledat cauza în faţa regelui Heinrich şi a implorat Providenţa să-i trimită în apărare un luptător, făgăduindu-i eroului ei regatul şi pe sine însăşi drept sotie. Pe când cată cu nesaţ spre scenă, Ludwig văzu deodată cum picturile murale expresive din castelul Hohenschwangau prindeau energic viaţa: Lohengrin sosea coborând pe Rin într-o luntre trasă de o lebădă. Ani de-a rândul, Ludwig se lăsase răpit de fantezie, visând la Cavalerul Lebedei; citise despre Lohengrin în cărţi, îi contemplase chipul zugrăvit în picturi, îi desenase portretul şi îşi imaginase măreţele sale fapte. Acum acest erou mitic i se arăta dinaintea ochilor, în armură strălucitoare, o întruchipare a visurilor tânărului print întru cavalerism şi onoare. Ludwig privea copleşit cum Lohengrin îi destăinuie Elsei că a fost trimis ca să-i recâştige onoarea pierdută, apoi cum îl provoacă la luptă pe Telramund; după ce-l înfrânge pe crudul paznic al prinţesei, viteazul cavaler îşi îngăduie să-şi trăiască viaţa din plin.

Oamenii din Brabant îl primiră cu multă cinste pe misteriosul cavaler, care-i vesti că rămâne acolo ca s-o ia în căsătorie pe Elsa şi ca să-i cârmuiască atâta vreme cât ea se va abţine să-l întrebe cum îl cheamă, de unde a venit şi care-i este obârşia. Lohengrin şi Elsa s-au căsătorit astfel, dar în noaptea nunţii fericirea lor sublimă, binecuvântată, nepământească fu năruită când Elsa, incapabilă să mai

reziste tentaţiei, îşi încalcă făgăduiala, implorându-şi iubitul să-i dezvăluie identitatea. Pe măsură de muzica vibra prelung, tânguitor, înălţându-se în măreţul teatru, iar lumina difuză scânteia în prismele candelabrelor de cristal, Ludwig stătea aburcal pe marginea fotoliului, privind cum se spulberă vraja: misterioasa luntre trasă de lebădă se ivi din nou şi cavalerul se văzu silit să părăsească Brabantul. Înainte de plecare, el îi destăinui Elsei că era Lohengrin, fiul lui Parsifal, regele Templului Sfântului Graal. Lui Ludwig îi merseră la inimă cuvintele de adio rostite de Lohengrin: ca fiinţa supranaturală, nu putea spera nicicând să se împărtăşească din dragostea lumească a unei simple muritoare, legătura lor fiind sortită pieirii de la bun început. La sfârşitul serii, Ludwig se reîntoarse în apartamentul său gesidenz, copleşit de spectacolul la care tocmai asis-Nu numai că fanteziile copilăriei sale prinseseră – ta Pe scen Prin costume şi muzică, dar şi propriul – u erou, Lohengrin, îi apărea acum aievea, ca o făptură carne şi oase, un cavaler vrednic de respect, al cărui statut îl înalţă deasupra tuturor oamenilor şi-l condamnă la viaţa trăită în singurătate. Ludwig se identifica cu Lohengrin mai mult decât cu orice alt personaj, găsind în postura lui unică, în freamătu-i sufletesc, în ultima-i jertfă de sine un ecou al gândurilor sale cele mai tainice, printre obiectele personale ale lui Ludwig, avea să i se descopere după moarte un costum de teatru pentru rolul Cavalerului Lebedei, un trist testament al propriilor sale lupte lăuntrice menite a-l duce la un modus vivendi cu sine însuşi.

În anul următor, pe 22 decembrie, Ludwig a asistat pentru prima oară la reprezentaţia operei „Tannhäuser". Wagner îşi bazase libretul pe poemul epic al lui E.T.A. Hoffmann, care se inspirase la rândul său din vechea legendă medievală germană. Era o poveste despre iubire, ispită şi neputinţa omului de a alege între împlinirea spirituală şi plăcerile trupeşti. După spusele lui Franz von Leinfelder, secretarul curţii regale care l-a însoţit la spectacol, Ludwig a stat neclintit, cu răsuflarea pierită în tot cursul operei; doar când şi când se apleca înainte sprijinindu-se de marginea lojei regale, încordându-se să vadă fiecare moment din desfăşurarea conflictului şi să audă fiecare melodie interpretată pe scenă. Tannhäuser, cavaler medieval, se îndrăgosteşte de frumoasa şi Neprihănita Elizabeta, o prinţesă care trăieşte în castelul Wartburg, tronând peste supuşii ei. În timp ce o curtează pe virginala prinţesa, cavalerul este ispitit şi sedus de Venus, zeiţa iubirii, care sălăşluieşte pe muntele Venusberg, sub crenelurile

castelului Wartburg, într-o grotă hărăzită satisfacerii plăcerilor senzuale. Potrivit intrigii operei, Tannhäuser se luptă cu sentimentele de dragoste pentru ambele femei, cu dilema între puritate şi poftele carnale. Uneori, în timpul spectacolului, cum remarca von Leinfelder, efectul muzicii asupra lui Ludwig era „aproape demonic… exercita o înrâurire copleşitoare asupra sistemului său nervos, reacţiile sale fiind câteodată, în decursul reprezentaţiei, aproape morbide". 5 în momentul în care acţiunea operei atinse punctul culminant şi Tannhäuser o părăsi pe Elizabeta pentru a se reîntoarce în grota de sub muntele Venusberg, Ludwig, potrivit relatărilor secretarului curţii regale, „fu cuprins de asemenea convulsii încât m-am temut că ar putea să aibă un acces de epilepsie". 6

S-a iscat mare vâlvă în jurul aşa-zisei lipse de simt muzical care-l caracteriza pe Ludwig. În 1861, de pildă, contele de la Rosee, la sfatul profesorului de muzică al lui Ludwig, îi aducea la cunoştinţa regelui: „Lecţiile de pian ar putea fi sistate deoarece Alteţa Sa Regală, prinţul de coroană, nu are talent pentru muzică şi nici nu se simte atras de studiul ei". 7 Iganz von Dollinger a relatat că Ludwig nu avea „ureche muzicală".8 însuşi Wagner a făcut mai târziu câteva comentarii, în sensul că Ludwig era complet lipsit de înclinaţie şi simt pentru muzică. Dar evidenta faptelor sugerează altceva. Mai cu seamă în privinţa operelor wagneriene, Ludwig se extazia de spectacolul şi experienţa cvasi-religioasă trăită văzând transpuse pe scenă vechile povesti din literatura medievală germanică; asista însă adesea şi la concerte din creaţiile altor muzicieni cum ar fi de pildă Ludwig van, Johann Sebastián Bach, Christoph Willibald râuck, Wolfgang Amadeus Mozart şi Carl Maria von u/eber. Totuşi, o seară petrecută într-o sală de concerte cultând muzică simfonică îi trezea prea puţină emoţie, mai cu seamă că lui Ludwig i-a displăcut totdeauna să se exr>una privirilor curioase şi inchizitoriale ale publicului-unele dintre observaţiile critice făcute de Wagner au provenit fără îndoială din ignoranta lui Ludwig în materie de artă muzicală; el nu înţelegea nimic din elementele componente ale unei opere, preocupându-se în schimb doar de efectul muzicii, de starea sufletească pe care i-o deşteptă. Aprecierea profesorului de pian reflectă aproape cu siguranţă măcar acest lucru: Ludwig nu era muzician şi, cât priveşte propriile sale tentative de a compune, s-a dovedit lipsit de talent. Însă presupunerea că nu gusta cu pasiune conţinutul muzical al operelor wagneriene – sau, desigur,

creaţiile oricărui alt compozitor – este neîntemeiată. Ludwig însuşi a scris că „doar arta muzicală celestă, sublimă, de esenţă divină, a putut să-mi limpezească binecuvântatele simţăminte care îmi umpleau sufletul; eternitatea nu poate fi cuprinsă în cuvinte; a încerca să faci acest lucru ar fi un sacrilegiu".

Singurii cârmuitori din dinastia de Wittelsbach preţuiţi de Ludwig erau cei ce recunoscuseră de timpuriu geniul unor artişti care aveau să cucerească mai târziu, de-a lungul şi de-a latul Europei, un prestigiu general: Johann de Wittelsbach, care-l susţinuse băneşte pe Jan von Eyck; Albert al V-lea, în a cărui suită regală să nu«râraseră Vischer, Krafft şi Albrecht Dürer; Maximilian Josef I, ai cărui arhitecţi de curte, Cuvillies şi Zimmer-Qiartn creaseră exuberantul stil rococo bavarez ce defineşte Residenz şi Palatul Nymphenburg; apoi propriul său bunic, regele Ludwig I, care schimbase pentru totdeauna înfăţişarea capitalei bavareze. Chiar şi tatăl lui, întrucâtva mult prea cumpătatul şi prozaicul Maximilian al II-lea, care invitase grupuri de artişti şi muzicieni din Prusia pentru a adăuga München-ului o nuanţă de rafinament. Ludwig găsea în artă şi-n arhitectură ceea ce socotea a fi nu numai moştenirea primită de la înaintaşii săi Wittelsbachi, ci şi telul ce-l va călăuzi într-o bună zi în viaţă când se va urca pe tron. Alţi monarhi îi sprijiniseră cu bani pe artişti şi pe arhitecţi: Ludwig avea să-şi concentreze întreaga atenţie spre Richard Wagner şi, ca urmare, să contribuie la crearea unei lumi pe care o găsea infinit mai bogată în valori spirituale decât atmosfera rigidă, sumbră şi pompoasă de la curtea părinţilor săi. Prin propriile eforturi, Ludwig avea de asemenea să-şi dea concursul la o luptă mai înaltă pe care o reprezenta Wagner, unificarea poporului german prin legătura comună a artei naţionaliste.

Ludwig nutrise un sentiment crescând de repulsie fată de secolul al XIX-lea, nu numai fată de lumea părinţilor săi, ci şi fată de realităţile reci, ostile şi aspre ale vieţii moderne din întreaga Europă. Le detesta cu toate aspectele lor: distracţiile în berării, care-l delectau atât de mult pe tatăl său; industrializarea oraşelor, cu fabricile şi hornurile lor scoţând nori de fum şi funingine ce umpleau cerul albastru; lipsa manierelor alese şi a cavalerismului prin care se distinseseră epocile de odinioară; atitudinile egalitariste care proslăviseră evenimente detestabile, bunăoară ca Revoluţia franceză şi ideea de regicid; şi uzurparea coroanelor europene de către parveniţi precum monarhii din dinastia Bonaparte, considerate de Ludwig drept

un simbol al puterii deţinute prin voinţa divină. Prin arta lui Wagner, Ludwig putea să evadeze din acele realităţi moderne, cufundându-se într-o lume fantastică, străveche, pură şi sfântă.

Operele muzicale îi dovedeau lui Ludwig că arta era, fa şi prin sine, o realitate distinctă care putea fi modelată după dorinţele artistului şi ale protectorului său. Afundându-se în universul artistic, Ludwig se simţea în stare să-şi creeze propriul climat, nu numai dând substanţa visurilor sale, ci şi triumfând asupra slăbiciunilor iubirii şi ale ispitei. Era un mesaj într-atâta îndrăgit de el, încât i-a insuflat mai târziu dorinţa de a construi castele şi palate, ca locuri de refugiu din lumea în care trăia, decoruri artificiale materializate prin realitatea artei înseşi.

Wagner însuşi văzuse în operele sale aceleaşi armonii superioare şi valori spirituale pentru poporul german care-l captivaseră şi pe Ludwig. Acestea nu erau simple producţii artistice, aşa cum le înţelegeau oamenii obişnuiţi. Wagner oferea poporului german un soi de religie complementară, un forum secular în care să-şi etaleze idealurile înălţătoare ale iubirii romantice, tentaţia spirituală, triumful şi puritatea artei naţionale. Adevărata artă – arta ajunsă la perfecţiune, după părerea lui Wagner – trebuia să educe şi să lumineze, să înalte sufletul şi mintea, să purifice şi în egală măsură să destindă; prin operele lui, a urmărit să-i călăuzească pe germani spre trecutul învăluit demult în bezna uitării. Faptul că Ludwig îl considera pe Wagner, artistul, drept model pentru propria-i viaţă, un om hărăzit să-i îndrume şi să-i înrâurească acţiunile, este în afară de orice îndoială, într-un eseu din perioada studiilor şcolare, Ludwig scria că intenţiona să realizeze tocmai acest lucru în viitor, o dată ce succeda la tron.

„… a lua drept model un om adevărat care este înzestrat şi energic în toate privinţele şi care să-mi poată servi ca inspirator şi călăuză. Trebuie să-ţi asumi datoria şi misiunea de a urma pilda acestui om şi, pentru a înfăptui acest lucru, trebuie să-l cunoşti şi să-l înţelegi în profunzime şi să-i studiezi întreaga viaţă, în acest chip, eşti impulsionat să-i calci pe urme îndeaproape, până când, în sfârşit, eşti pe deplin însufleţit de el şi inspirat de întregul său mod de viaţă”.

Preceptorul său a respins această lucrare cu un singur cuvânt scris în curmezişul paginii: „Fleacuri!” 10 Şi totuşi, aici, Ludwig schiţa un plan pe care îşi propunea să-l urmărească până la capăt, inclusiv

intenţiile sale speciale în legătură cu Richard Wagner. Celelalte eseuri compuse de el începeau să îmbrace o formă de obsesie, purtând titluri precum „Bătălia de la Wartburg" şi „Saga Nibelungilor", dar în perioada când erau elaborate, nimeni nu părea să fi fost serios preocupat de orientarea lor.

Devotamentul lui Ludwig fată de Wagner şi fată de operele acestuia s-a răsfrânt curând asupra fiecărui aspect al vieţii sale personale; acest adânc ataşament îi oferea delectarea trăită ca spectator, îl alimenta cu lecturi care-i umpleau mintea de gânduri despre viitoarea sa putere supremă, se revărsa pe paginile eseurilor şi scrisorilor compuse, începea să domine stilul de decorare şi mobilare al încăperilor în care trăia.

La numai un an după reprezentaţia operei „Tannhäuser" care-i transformase total existenta, una dintre doamnele de onoare ale mamei sale, contesa Fugger, i-a dăruit lui Ludwig un exemplar al poemului „Der Ring des Nibelungen" *, cu o prefaţă de Richard Wagner. În această prefaţa, compozitorul demasca starea de lucruri din muzică de operă germană; cât despre propriile-i creaţii, \A/aener îşi exprima speranţa în montări şi interpretări ai bune, de nivel mai înalt, cu muzicieni, cântăreţi şi tori talentaţi şi experimentaţi, conlucrând într-o comuniune creatoare. Dar mărturisea că îşi pierduse orice nădejde să-şi atingă vreodată telul, subliniind ceea ce socotea că este în Germania nivelul deplorabil al sprijinului financiar pentru arte. Totuşi, sugera că un print pământean ar putea să susţină ca protector o asemenea cauză, asigurând astfel puritatea şi supravieţuirea artei germane pentru generaţiile următoare. Wagner îşi încheia prefaţa cu întrebarea: „Se va găsi oare acest print?" 11 Citind aceste cuvinte, Ludwig fu copleşit de emoţie. Iată cum i se relevaseră destinul, telul ca monarh, rolul în viaţa de adult. Dacă şansa îi va surâde, se jură Ludwig în sinea lui, avea să fie acest print-protector, sărind în ajutorul artei naţionale germane.

La vârsta de optsprezece ani, Ludwig îl întrecea cu mult în statură şi-n aspectul exterior pe tatăl său. Măsura şase picioare şi patru toţi înălţime, un june zvelt, falnic şi chipeş, a cărui înfăţişare neobişnuită îi cucerea pe toţi cei care-l întâlneau. Moştenise de la mamă ochii de un albastru-siniliu şi tenul alb şi luminos ca ivoriul; trăsăturile fetei sale, fine şi desăvârşit cizelate, oglindeau zestrea ereditară a Wittelsbachilor. Părul negru, altminteri drept de la natură,

îi era încreţit cu fierul de frizat în inele unduioase, în fiecare dimineaţă, de către bărbierul curţii regale; odată, din vanitate, Ludwig a mers până acolo încât să afirme: „Dacă nu mi-aş fi cârlionţat părul în fiecare zi, n-aş fi putut să savurez mâncarea".

Producea o impresie statornică asupra tuturor celor care-l vedeau. Klara Tschudi, scriitoare austriacă, relata: „Era cel mai frumos tânăr pe care l-am văzut vreodată. Forma corpului său, înalt şi tras ca prin inel, şi trăsăturile fetei erau perfect simetrice. Părul bogat, uşor buclat, şi cele câteva tuleie crescute în mustaţa îi dădeau o înfăţişare înrudită acelor capodopere antice gratie cărora ne-am format primele idei despre vigoarea bărbătească elenă. Chiar dacă ar fi fost cerşetor, l-aş fi remarcat fără îndoială. Absolut nimeni, tânăr sau bătrân, bogat sau sărac, n-ar fi putut să rămână nepăsător la farmecul ce radia din întreaga lui personalitate. Glasul îi era plăcut, întrebările pe care le punea erau clare şi precise. Subiectele de conversaţie erau bine alese şi inspirate; se exprima cu uşurinţa şi naturaleţe. Entuziasmul pe care mi l-a insuflat nu s-a diminuat niciodată ci, dimpotrivă, a sporit odată cu trecerea anilor".

Ani de exerciţii fizice severe, laolaltă cu instrucţia militară obligatorie, au avut darul să-l formeze pe Ludwig într-un tânăr puternic, bine clădit, înzestrat cu o constituţie viguroasă. Echitaţia reprezenta antrenamentul său preferat: era cunoscut în familie ca un călăreţ neobosit, dacă nu chiar nechibzuit. Un martor, englez, îşi amintea că Ludwig „se ţine în sa cu perfectă naturaleţe şi, pentru un tânăr de vârsta lui, are o ţinută extrem de demnă, ochii săi frumoşi privind drept înainte. Dar, vai, nimeni, poate cu excepţia vreunei fete înflăcărate, n-ar fi zis că acel călăreţ tânăr şi chipeş, arăta foarte milităros – fiindcă s-ar fi putut întâmpla să-şi tundă părul". 3 Curajul său era neîndoielnic. Odată, Ludwig şi mama lui ieşiseră la o plimbare într-o trăsură cu patru cai, prin împrejurimile Palatului Nymphenburg; prinţul ocupând locul surugiului, conducea de-a călare întregul echipaj. Pe la jumătatea drumului, Marie îşi exprimă îngrijorarea în legătură cu viteza preumblării, dar Ludwig o asigură că totul e în regulă. Ajunşi în curtea palatului, Marie şi-a văzut însă fiul aplecându-se în faţă şi înhăţând coamele fluturânde ale cailor pentru a-i opri: în timpul galopadei, haturile se slăbiseră din zăbale, dar folosindu-se de cravaşă, Ludwig reuşise în cele din urmă să stăpânească bidiviii nestruniţi numai prin dibăcie.

Ludwig avea deci un aspect fizic ieşit din comun. Tenul său era puţin cam palid; fruntea, asemănătoare cu cea a tatălui, ceva prea înaltă; urechile, uşor proeminente; înălţimea, în armonie cu conformaţia zveltă a corpului, astfel încât veşmintele îi păreau deseori prea largi. Totuşi, în pofida acestor particularităţi, Ludwig se distingea prin aerul impunător şi prestanţa pe deplin în consens cu rangul regesc. Dansator mlădios, plin de farmec şi elegantă, deşi dansul nu-l pasiona prea mult, lăsa o impresie de neşters asupra viitorilor supuşi ori de câte ori lua parte la balurile de la curtea regală. Timid şi stingher în situaţii sociale, îşi pleca adesea fruntea, aruncând priviri piezişe spre chipurile nefamiliare, în efortul de a le evita căutăturile scormonitor aţintite asupră-i.

Personalitatea sa era un amestec ciudat de cordialitate şi reticentă. Cu acei puţini oameni pe care-i accepta ca prieteni intimi, putea fi sufocant în afecţiunea sa şi obsesiv în nevoia de apropiere, în acelaşi timp, trata pe cele mai multe persoane cu un dispreţ rece: nu-şi pierdea timpul cu oficialităţile care populau lumea de la palatul de reşedinţă al părinţilor săi. Contele de la Rosee îi inculcase consemnul de a-şi ascunde sentimentele; se cuvenea ca membrii familiei regale să se arate rezervaţi, imperturbabili, lipsiţi de patimă. Cu toate acestea, Ludwig nu s-a simţit niciodată în stare să-şi înfrâneze simţămintele şi mulţi dintre cei din juru-i aveau mai târziu să comenteze schimbările aparent violente ale stărilor sale emoţionale.

Dispoziţiile lui capricioase şi inconstante reflectau imaturitate afectivă; crescut într-o izolare fastuoasă, nu se bucurase de niciun prilej favorabil pentru a trăi experienţa unor prietenii obişnuite şi a simţi influentele lor statornice.

Ca adolescent, fusese îngrădit de limitele unui mediu alcătuit din preceptori, instructori militari şi curteni, toţi fără excepţie tratându-l pe Ludwig cu o deferentă exagerată; această viaţă rarefiată l-a văduvit de orice ocazie de a-şi cântări propria condiţie fată de lumea din afara palatului regal. Ludwig năzuia din tot sufletul să aibă companie sau un confident cu care şi-ar fi putut împărtăşi visurile, dar contele de la Rosee îl sfătuise să nu se încreadă absolut în nimeni: nimeni nu se ridica la înălţimea poziţiei lui şi nimeni nu putea să-i înţeleagă greutăţile. Contele nu-i îngăduise să lege niciun soi de prietenie; Ludwig a fost învăţat că prietenii erau un lux la care suveranii trebuiau să renunţe. Membrii familiei regale puteau fi

acceptaţi ca prieteni intimi, în ei îşi putea pune nădejdea, dar, în rest, nimeni altcineva.

Ludwig s-a considerat totdeauna hărăzit să tindă către idealuri înalte. „Punea mare preţ pe părerea că inima îi era pură şi sufletul curat şi neîntinat", scria un membru al guvernului. „Se desfăta în mod pătimaş cu tot ce era frumos, măreţ, sublim şi nobil, cu cele mai înflăcărate idealuri". 5 Deşi bun din fire, era o bunătate temperată de absoluta convingere a propriei superiorităţi. Pe deasupra, izolarea, rezerva şi nesociabilitatea lui îl făcuseră să rămână uimitor de naiv. A trebuit să i se explice terttienul „viol" curând după ce devenise rege, atât de puritană era izolarea în care crescuse.6 Rezumând anii de °urmare, contele de la Rosee relata despre Ludwig: „Este plin de vigoare, ager la minte şi foarte înzestrat. A învăţat o mulţime de lucruri şi a acumulat deja o serie de cunoştinţe depăşind cu mult nivelul mediu. Are o bogăţie a imaginaţiei pe care am întâlnit-o arareori la un om atât de tânăr. Dar este impulsiv, iute din fire şi pătimaş; voinţa extraordinar de dezvoltată trădează o încăpăţânare moştenită probabil de la bunicul său şi care va fi greu de stăpânit".

Pe 25 august 1863, Ludwig şi-a sărbătorit cea de-a optsprezecea zi de naştere, la Hohenschwangau, împreună cu părinţii săi şi cu Otto. În acea dimineaţă, s-a trezit din somn devreme şi a hoinărit prin mult iubitele ţinuturi din apropiere, bătând potecile şi pescuind în Alpsee. Când s-a reîntors la Hohenschwangau, a deschis cu nerăbdare pachetele care-l aşteptau ambalate cu grijă şi aranjate în piramidă. Printre cadourile primite se numărau câteva picturi înfăţişând saga Nibelungilor şi un ac de cravată în formă de lebădă, împodobit cu diamante. Dintr-un gest extraordinar, Maximilian angajase un cor din Fussen ca să-i cânte fiului său serenade în curtea castelului. Ludwig şi familia sa stăteau pe terasă, în adierea vântului cald, ascultând cu încântare grupul de cântăreţi; vocile acestora se înălţau peste crestele zidurilor acoperite cu olane şi pluteau în liniştea înserării, pe când soarele scăpata deasupra Alpilor bavarezi, preschimbând piscurile lor ascuţite într-un şir scânteietor de văpăi purpurii profilate pe cerul întunecat. Oarecum purtat de gânduri melancolice, Ludwig avea să-i scrie fostei sale guvernante: „Cât de iute s-au scurs aceşti optsprezece ani! Amintirile din anii copilăriei mi se perindă atât de viu prin faţa ochilor – toate acele zile minunate pe care le-am petrecut împreună".

t în număr de schimbări mici, dar semnificative, au marcat

aniversarea lui Ludwig. Lista lui civilă, sumă de uani acordată anual pentru întreţinerea membrilor familiei regale, plătită din vistieria tării, a fost majorată corespunzător, şi regele a numit o mică suită în serviciul fiului său, incluzând un secretar personal şi doi aghiotanţi cu gradul de locotenent, baronul Karl Theodor von Sauer şi prinţul Paul von Thurn und Taxis. Numărul personalului în slujba prinţului moştenitor a fost de asemenea uşor mărit pentru a include un valet, un majordom, precum şi propriul său bărbier. Mai important pentru Ludwig, i s-a oferit propria anfiladă de încăperi în palatul regal din München, Residenz. Discret prevăzute cu o intrare separată din Hofgarten, camerele lui erau situate la catul de sus în colţul dinspre nord-est al palatului de reşedinţă, chiar deasupra apartamentelor ocupate de părinţii săi.

Putea acum să-şi plănuiască viaţa de fiecare zi şi, pentru prima oară, să-şi aleagă prietenii, întreţinea o permanentă corespondentă cu vara lui, prinţesa Arma de Hessen şi de Rhin, căreia îi destăinuia pasiunile şi temerile sale, ştiind că ea nu-i divulga niciodată tainele. Ludwig şi-a îndreptat mai întâi atenţiile asupra vărului său, prinţul Karl Theodor de Ba varia. Cunoscut în familia Wittelsbach sub numele de alint Gackl, era un tânăr distins, arătos, blând din fire, fiul ducelui Max, boemul unchi al lui Ludwig. Prinţul moştenitor i se confesa astfel baronesei Leonrod: „Cunoscându-ţi sufletul mare şi bun care arată un interes atât de viu pentru tot ceea ce întreprind, socot că se cuvine să-ţi mărturisesc că mi-am găsit un prieten sincer şi credincios, al cărui singur amic sunt eu; este vorba de vărul meu, Karl, fiul ducelui Max. El este detestat şi judecat greşit de aproape toată lumea; dar eu îl cunosc mai bine şi ştiu că are inimă bună, nobilă şi deschisă. Oh! este atât de minunat să ai un prieten devotat şi drag pe care te poţi sprijini în tumultul vieţii şi cu care poţi împărţi totul”.

Ludwig a aşternut pe hârtie aceste rânduri la începutul primăverii lui 1863. Deşi se exprimase înflăcărat pentru această prietenie, sentimentele fată de vărul său semnificau puţin mai mult decât o pasiune nebunească, inocentă şi romantică de adolescent. Cu mult mai serioase şi mai durabile erau afecţiunea şi ataşamentul lui Ludwig pentru aghiotantul său, prinţul Paul von Thurn und Taxis.

Înalt, zvelt, chipeş, curtenitor şi apropiat ca spirit, prinţul Paul avea vârsta de douăzeci de ani. Se mândrea cu o descendentă ilustră: membrii familiei Thurn und Taxis slujiseră vreme de secole ca înalţi

dregători ai Postelor în „Sfântul Imperiu roman de naţiune germană”, poziţie care le adusese avere mare şi prestigiu. Palatul lor din Regensburg, cu nenumăratele comori de artă, constituia un punct de atracţie şi un exemplu de rafinament estetic, iar toţi ai familiei erau renumiţi, cultivaţi şi aveau înclinaţii artistice, în plus, Paul era căsătorit chiar cu verişoara de gradul doi a lui Ludwig: fratele său vitreg, născut din a doua căsătorie a tatălui, prinţul Maximilian, se însurase cu Hélène, fiica ducelui Max şi soră a mult iubitului văr al lui Ludwig, Gackl, ca şi a împărătesei Elizabeth a Austriei. Această simplă stare de fapt îl recomanda regelui bavarez ca demn companion pentru prinţul de coroană. Paul era loial, devotat şi, mai presus de toate, discret – calităţi pe care Ludwig avea să i le testeze curând până la ultima limită.

Spre sfârşitul verii lui 1863, Ludwig şi Paul au petrecut singuri o bună bucată de timp, în perioada obişnuitei vacante a familiei regale. Astfel, i-au părăsit pe rege şi ceilalţi membri ai familiei la Hohenschwangau, pentru plăcerile solitare din vechiul castel de la Berchtesgarten. Aici, în mijlocul pajiştilor deschise şi al codrilor deşi, prietenia lor a căpătat o notă mai intimă, îşi petreceau cea mai mare parte a timpului cutreierând prin munţi, călărind, rătăcind din loc în loc şi citindu-şi poezii unul celuilalt. Ludwig se întoarse în capitală extaziat, sedus, înrobit; i se confesa verişoarei lui, prinţesa Anna: „După prânz… m-am dus să-i fac o vizită prinţului Taxis. Am ajuns să-l cunosc pe deplin abia la Berchtesgarten, dar am prins mare drag de el” 10 Paul nu era în stare să reziste atenţiilor copleşitoare din partea tânărului şi chipeşului print moştenitor; destul de curând, i-a căzut sub vrajă, fiind cu totul captivat de farmecul său magic, romantic.

Dragostea lui Ludwig pentru junele aghiotant căpătă repede o tentă obsesivă. De îndată ce prietenia se consolida, Ludwig îl bombardă pe Paul cu bilete şi scrisori sentimentale, făgăduindu-i devotament veşnic. Când erau despărţiţi, frecventa şi intimitatea corespondentei lor atingeau o intensitate febrilă. Pentru a-l aduce mai aproape, Ludwig puse la cale instalarea lui Paul într-o an-filadă de încăperi din Residenz şi numirea lui ca aghiotant-sef.

Paul se temea că natura intimă a prieteniei lor avea să devină cunoscută membrilor curţii müncheneze şi că urma să fie acuzat de a fi exploatat sentimentele prinţului de coroană pentru a-şi întări poziţia socială. Cu toate acestea, Paul nu se putu împotrivi presiunilor intense exercitate de Ludwig.

N-a durat mult până când clevetirile despre stilul de viaţă al lui Paul i-au ajuns la ureche prinţului moştenitor. Era pesemne inevitabil ca noul favorit să nu sufere de pe urma geloziei meschine a servitorilor şi a membrilor casei regale, ale căror familii slujiseră cu credinţa dinastia de Wittelsbach de atâtea veacuri.

Lui Ludwig i-au parvenit de îndată zvonuri că prietenul său îşi împărţea sentimentele de afecţiune cu fie cât de multe femei necunoscute. Acest lucru a tulburat fragilul echilibru sufletesc al lui Ludwig, care l-a învinuit pe Paul de infidelitate. Drept răspuns, prinţul Taxis i-a scris protectorului său o epistolă tânguitoare, implorându-l să nu dea ascultare bârfelor. Cuvintele sensibile aşternute pe hârtie de Paul l-au liniştit pe Ludwig, fire suspicioasă, şi au aplanat neînţelegerile. Reintrat în gratiile prinţului moştenitor, Paul i-a trimis acestuia următoarea scrisoare:

„Dragul meu Ludwig.

Mă încumet să-ţi adresez aceste vorbe întrucât tu însuti mi-ai cerut să fac astfel. Mii şi mii de mulţumiri pentru răvaşul tău afectuos şi aşteptat cu nerăbdare pe care, în fine, l-am primit ieri… Trebuie să-ţi mărturisesc că în timp ce ne luam rămas-bun la gară, ochii mi s-au umezit de lacrimi şi că de atunci încoace gândurile mele au zburat mereu la tine. Mă întreb adeseori ce faci şi dacă te gândeşti şi tu la mine… Port totdeauna la gât lanţul de la tine şi-l socot un simbol al devotamentului care sfinţeşte prietenia noastră”.

Avertismentele contelui de la Rosee să nu se încreadă în nimeni îl tulburaseră profund pe Ludwig, care se întrebase mereu dacă prietenii i se alătură de bunăvoie sau erau influenţaţi de poziţia lui înaltă. Această permanentă suspiciune privind motivaţiile celor din jur a subtoate relaţiile statornicite de Ludwig. N-a avut niciodată un cerc de prieteni apropiaţi la care să caute prijin moral şi să apeleze pentru vreun sfat. Atunci când şi-a înfiripat totuşi relaţii de prietenie, şi-a revărsat totalmente afecţiunea asupra soldaţilor tineri şi chipeşi şi a membrilor curţii regale, devotamentul său învecinându-se întotdeauna cu obsesia. A abordat fiecare dintre prieteniile sale cu un optimism romantic care l-a împiedicat să discearnă realitatea. Se devota total şi se lăsa furat de sentimente, aşteptând drept răsplată acelaşi gen de dăruire sinceră, întrucât trăia într-o lume a viselor amăgitoare şi a fanteziilor irealizabile, ideile şi speranţele îi erau totdeauna nerealiste şi acest lucru se adeverea mai ales când era vorba de relaţiile sale.

Atunci când realitatea se impunea cu duritate şi-l contraria, umplându-i inima de deziluzii, încât reacţiona exagerat şi-l îndepărta fără milă pe noul său prieten, considerându-l insensibil şi nedemn de favorurile regale.

Ludwig năzuia din tot sufletul către ceea ce el numea „un prieten adevărat" şi credea că descoperise în sfârşit în Paul confidentul spiritual. Legătura lor a început ca o prietenie romantică tipică. Deşi există dovezi substanţiale despre ispitele homosexuale care l-au stăpânit mai târziu, Ludwig părea, în vremea relaţiei sale cu Paul, să fi ignorat cu desăvârşire toate aspectele sexuale. Intensitatea şi nota obsedantă ale acestei prietenii, cu declaraţii de dragoste veşnică, au accentuat cu siguranţă firea romantică a lui Ludwig şi e foarte probabil că se îndrăgostise de Paul fără să-şi înţeleagă măcar propriile sentimente. Dar, aproape cu certitudine, relaţia dintre Ludwig şi Paul, indiferent de sentimentalismele lor romantice, n-a fost, cel puţin în primii câţiva ani, una de ordin sexual.

Totuşi, pentru anumiţi membri ai curţii regale, această întreagă prietenie trezea prea multe bănuieli ca să treacă neobservată şi să nu stârnească sumedenie de comentarii, iar starea de fapt le-a afectat inevitabil relaţia, în München se răspândeau cu iuţeala fulgerului zvonuri despre prinţul moştenitor şi aghiotantul său în reşedinţa particulară a acestuia din urmă, situată pe Turkenstrasse, la câteva case distantă de Residenz; despre luminile arzând puternic la ferestre în nopţile lungi; despre schimbul nesfârşit de scrisori dintre cei doi tineri şi despre dorinţa lor nestinsă de a fi împreună. Devotamentul nemăsurat al lui Ludwig şi nevoia stringentă de noul prieten le-a adumbrit relaţia. Eşecul lui Paul de a îndreptăţi aşteptările prinţului moştenitor, conformându-se principiilor sale riguroase de viaţă şi răspunzând în acelaşi fel devotamentului arătat sieşi însemna iarăsi că se vedea suspectat de nestatornicie şi neloialitate. Ludwig nu putea să tolereze niciun rival. Curând, a fost copleşit de noi istorisiri despre „viaţa frivolă" a prietenului său.12 Deşi, de data aceasta Ludwig a respins zvonurile, bârfele răuvoitoare împotriva mult iubitului prieten şi invidia meschină din care izvorâseră i-au înteţit ura fată de curtea regală Müncheneză şi fată de intrigile necontenite în legătură cu viitorul său tron.

Ludwig şi-a făcut debutul monden în înalta societate cu prilejul celei de-a şaptesprezecea sărbătoriri a zilei de naştere, în acea zi

senină, fără pic de nor, din august 1862, prinţul moştenitor s-a alăturat părinţilor săi şi întregii familii regale pe când asistau cu toţii la inaugurarea statuii ridicate în memoria bunicului său, fostul rege Ludwig I. Steagurile atârnau jalnic în arşiţa umedă, neîmprospătată de nicio adiere de vânt. O fanfară intona imnul naţional în timp ce Ludwig îşi urmărea din priviri tatăl care dezvelea solemn noua statuie. Păşea agale alături de Maximilian, cu fruntea uşor plecată, încercând un sentiment de jenă. Ludwig se arăta prea puţin entuziasmat de latura publică a vieţii regale, cu trecerea trupelor în revistă, parade, festivităţi, dineuri şi baluri. Într-o scrisoare către verişoara sa Arma de Hessen, datând de la sfârşitul anului 1862, el observa cu vădită satisfacţie: „Nu cred că mi se va mai permite să dansez foarte mult până la anul viitor, deoarece astăzi am iarăsi gâtul înroşit şi destul de umflat. Dar s-ar putea să merg la Teatrul liric şi aceasta mi-ar plăcea mai mult decât toate balurile”. 1

În pofida conformaţiei puternice a trupului, Ludwig a suferit totdeauna de pe urma unei sănătăţi oarecum şubrede. Bolile minore l-au agasat adesea pe prinţul de coroană, dar n-a lăsat niciodată impresia că s-ar sinchisi. Cu toate acestea, i se pretindea mereu să participe la solemnităţile şi la reuniunile mondene desfăşurate la curtea regală, în toamna anului 1863, la una dintre aceste ceremonii, Ludwig l-a întâlnit pentru prima oară pe omul care se pregătea să schimbe înfăţişarea politicii germane şi să domine destinul Bavariei în următorii douăzeci şi cinci de ani, anume contele Otto von Bismarck, cancelarul Prusiei.

S-a dat un banchet în cinstea lui Bismarck la Palatul Nymphenburg. Ludwig, în calitate de print moştenitor, a stat alături de prim-ministru, care a lăsat mai târziu o descriere grăitoare a serii respective: „Îmi părea că îi zburau prin minte tot felul de gânduri, departe de masa festivă, şi numai în răstimpuri îşi amintea totuşi că avea intenţia să întreţină o discuţie cu mine; conversaţia noastră n-a depăşit nivelul subiectelor banale şi uzuale la curtea regală. Dar chiar şi aşa, socoteam că am descoperit în remarcile sale talentul, vivacitatea şi bunul-simţ materializate în viitoarea lui carieră, în clipele de tăcere, privea peste creştetul mamei sale spre tavan, golindu-şi câteodată în grabă paharul cu şampanie, care, aşa după cum mi se părea mie, îi era umplut din nou fără zor din porunca reginei-mame; astfel, se întâmpla ca prinţul să-şi ţină paharul peste umăr, în spate, de unde i se

reumplea cu şovăire. Nici atunci, nici mai târziu, n-a depăşit totuşi limitele cumpătării la bău-mră, însă am avut senzaţia că anturajul îl plictisea la culme şi că şampania îi ajuta jocul fanteziei libere. Mi-a lăsat o impresie plăcută, deşi trebuie să mărturisesc cu oarecare mâhnire că toate eforturile mele de a purta o conversaţie agreabilă cu el au fost zadarnice".

Bismarck a părăsit capitala bavareză tocmai când o criză majoră ameninţa să izbucnească. De-a lungul fluviului Elba, către nord, se întindeau două ducate, Schleswig şi Holstein. Şi Danemarca şi Confederaţia Germană revendicau suveranitatea asupra ţinuturilor aflate în litigiu, iar conflictul legat de stăpânirea lor definitivă părea inevitabil. Deşi s-au depus eforturi prin negocieri pentru a împiedica izbucnirea războiului, ostilităţile s-au declanşat până la urmă în februarie 1864.

Disputa privind problema Schleswig-Holstein l-a supus pe regele Maximilian la un bir greu, răsfrângându-se asupra sănătăţii sale, deja cam şubrede. În cea mai mare parte a vieţii de adult, suferise de epuizare nervoasă şi de migrene care-i debilitaseră organismul. Se zvonea că se îmbolnăvise de sifilis în tinereţe, în timpul unei vizite în Ungaria, şi că era atins de simptomele acestei boli, inclusiv de o dezechilibrare mentală, înainte de ultima tulburare a sănătăţii.3 Spre finele anului 1863; Maximilian s-a plâns din ce în ce mai mult că se simţea slăbit până la vlăguire; o mână de medici regeşti i-au pus diagnosticul de reumatism acut şi l-au sfătuit să se stabilească în climatul mai cald din Italia pentru a se odihni de-a lungul asprei ierni bavareze. Pentru un timp, miniştrii săi au străbătut lungul drum până în Italia ca să se consulte cu regele şi să-i afle hotărârile, dar în vreme ce criza chleswig-Holstein se adâncea, poporul bavarez devenea tot mai neliniştit. Era contrar regulilor etichetei de la curtea bavareză să se pomenească despre starea de sănătate a vreunuia dintre membrii familiei regale, exceptând împrejurările cele mai grave, şi prin urmare niciunul dintre supuşii lui Maximilian nu ştia că suveranul plecase în Italia la recomandarea medicilor. Oamenii de rând credeau că el se eschiva de la îndeplinirea datoriei sale, într-un moment de cumpănă, şi au participat la demonstraţii de stradă, în faţa palatului Residenz, cerându-i reîntoarcerea. Pătruns mereu de simţul datoriei şi nesocotind avertismentele serioase ale doctorilor, Maximilian a revenit în climatul extrem de rece al capitalei sale pe timpul iernii.

Pe 10 februarie 1864, regele Maximilian şi regina Marie au prezidat un bal la Altes Residenztheatre. Prin ninsoarea deasă, bogată, necontenită, ferestrele palatului regal scăpărau de lumina lumânărilor, în vreme ce lungi şiruri de trăsuri şi de sănii aurite trăgeau la intrarea principală, lăsându-şi pasagerii care-şi lepădau cu recunoştinţa mantiile de blană şi paltoanele grele şi urcau scara de marmură, poposind în ambianta plină de căldură a sălilor de recepţie. Toţi invitaţii, fără excepţie, veniseră îmbrăcaţi în costume elaborate, excesiv de rafinate, după moda secolului al XVIII-lea; făceau plecăciuni şi reverenţe adânci în faţa regelui şi a reginei, care purta o rochie de ceremonie din catifea mov, garnisită cu blană de hermină şi brodată cu fir de aur şi diamante. Dar Maximilian se simţea atât de slăbit încât abia a putut să reziste până la sfârşitul serii; nimeni nu bănuia că aceasta avea să fie ultima lui apariţie publică.

Medicii opinau că Maximilian suferea doar de pe urma extenuării fizice şi i-au prescris câteva zile de odihnă la pat. Sub supravegherea lor, s-ar fi zis la prima vedere că regele îşi recăpăta puterile şi se restabilea după boală. Dar balul pe care-l prezidase împreună cu regina îl vlă-guise peste măsură. La câteva zile după petrecere, a ieşit la de obicei la plimbare în Hofgarten, cu speranţa că aerul proaspăt îi va ameliora starea de sănătate; în schimb, însă, a contractat o răceală. Cum era deja marcat de epuizare şi sleire a rezistentei organismului, guturaiul aparent inofensiv s-a transformat repede în pneumonie. Vestea despre boala suveranului s-a răspândit cu mare iuţeală, ajungând până la urechile poporului. Când doctorii au început să dea publicităţii buletine medicale curente despre evoluţia stării regelui, întreaga capitală realiză deodată gravitatea situaţiei.

„Deşi Majestatea Sa, Regele, nu a ieşit din palat în ultimele câteva zile, ieri a avut febră care a crescut spre seară, în această dimineaţă, febra a mai scăzut, dar n-a dispărut încă de tot. Afecţiunile locale sunt catarul nasului, gâtului şi al traheii".

Următorul buletin medical, emis câteva zile mai târziu, părea să fie dătător de speranţe: „Majestatea Sa, Regele, se simte mai bine din toate punctele de vedere".

În cele din urmă, pe 25 februarie, medicii curţii regale se arătau destul de încrezători încât să poată declara: „Starea febrilă a Majestăţii Sale, Regele, a dispărut cu totul, iar afecţiunile catarale s-au ameliorat".

Socotindu-şi tatăl în afara oricărui pericol, Ludwig şi-a îngăduit

să asiste la un spectacol dat de Teatrul curţii regale. Dorea să-l admire pe Albert Niemann în rolul titular din „Lohengrin" şi se arătă atât de copleşit de minunăţia şi frumuseţea fără seamăn a vocii sale încât l-a invitat de îndată pe artist la o întrevedere particulară în apartamentele lui din Residenz. Iată ce-i relata prinţul moştenitor verişoarei sale, Anna: „În ultima vreme, am citit foarte mult din Goethe şi am fost atât de ocupat cu Niemann, cântăreţul, încât n-am putut realmente să găsesc răgaz pentru a purta corespondentă… Alaltăseară, am pus pe cineva să arunce o grămadă de flori spre el, pe scenă, şi i-am trimis o pereche de butoni de manşetă cu lebede şi briliante. I-am dăruit de asemenea şi o cruce care i-a făcut nespusă plăcere. «Gardez silence! Je vous supplie!»

Mi-a scris în carnetul de notiţe:

«Niciun fel de culori, niciun fel de flori.

Niciun suflet, niciun cântec!» 7

Până la urmă, vorba despre această discutabilă îngăduinţa din partea lui Ludwig a trecut din gură-n gură, ajungând să fie cunoscută de toată lumea.

Chiar dacă medicii curţii regale declaraseră în aparentă că Maximilian scăpase de primejdia morţii, părea atât o lipsă de tact, cât şi o necuviinţă fată de părintele său, ca prinţul moştenitor să-şi reverse cu prisosinţă o atare atenţie asupra unui cântăreţ de operă, într-un moment de criză. Ludwig asistase la spectacol cu deplina convingere că sănătatea tatălui său nu era câtuşi de puţin expusă vreunui pericol, dar această împrejurare, prima dintre multe altele când Ludwig avea să ignore opinia publică atât în favoarea muzicii wagneriene, cât şi a dorinţelor personale, pricinui la curtea regală câteva insinuări şi comentarii defavorabile.

La numai o săptămână după ce doctorii declaraseră bolnavul în afara oricărui pericol, regele suferi o recidivă, în după-amiaza zilei de 7 martie, părăsi palatul de reşedinţă pentru a-şi face obişnuita plimbare prin Hofgarten; când se întoarse la Residenz, Maximilian abia se mai putea ţine pe picioare. Respirând anevoie, pătrunse cu paşi împleticiţi în palat şi se prăbuşi în braţele sotiei lui.

Timp de două zile, medicii curţii regale îl reţinură în pat. Febra îi crescu în mod dramatic şi gâfâitul său greu şi sacadat umplea dormitorul, înspăimântându-i pe cei ai familiei. La fel ca toată lumea, Ludwig crezuse că boala tatălui său a trecut; de-abia într-un târziu,

regina Marie îl înştiinţa în lacrimi că viaţa lui Maximilian era în pericol. Deşi Ludwig părea mai mult să se fi temut de tatăl lui decât să-l fi iubit, se alătură mamei sale şi lui Otto din simţul datoriei, veghind toată noaptea, cu rândul, la căpătâiul bolnavului. Pe măsură ce orele se scurgeau, febra lui Maximilian ba creştea, ba scădea, provocându-i stări de delir; răsufla şi mai anevoios, şuierând scurt şi des printre buzele întredeschise, şi singura uşurare a durerilor survenea când îşi pierdea cunoştinţa, în tot cursul calvarului, Marie şi Otto rămăseseră de veghe lângă patul de suferinţa al regelui, dar Ludwig nu contenea să iasă şi să intre în încăpere, cufundat în gânduri apăsătoare. Posibilitatea succesiunii la tron era acum iminentă, situaţie care-l copleşea pe tânărul print de optsprezece ani.

Joi, 10 martie 1864, la ora patru în zorii zilei următoare, a fost chemat de urgentă arhiepiscopul Gregorios Scherr pentru a săvârşi ultimele ritualuri. În şoapte greu desluşite, Maximilian ceru să vorbească între patru ochi cu Ludwig; Marie, Otto şi restul familiei părăsiră încăperea fără tragere de inimă, lăsându-l pe regele muribund singur cu şovăitorul său moştenitor. Membrii familiei regale care se foiau pe lângă uşi se găseau destul de aproape ca să audă ultimele cuvinte rostite de rege:

„Fiule, când îţi va sosi şi ţie ceasul, fie să mori la fel de împăcat în cuget ca tatăl tău”. 8 După aceste vorbe, Maximilian închise istovit ochii. Ludwig, mama şi fratele lui îngenuncheară lângă marginea patului, aşteptând obştescul sfârşit; în aceeaşi dimineaţă, puţin după ora unsprezece şi jumătate, Maximilian se stinse din viaţă, în timp ce Marie îl ţinea de mână.

Membrii curţii şi ai casei regale aşteptau lângă uşile dormitorului, umplând coridoarele şi saloanele cu şuşoti tul şi rugăciunile lor uşor îngânate. În cele din urmă, arhiepiscopul Scherr ieşi din camera regală cu capul plecat şi mâinile încrucişate şi lumea îl întrebă numaidecât: „Mai trăieşte regele?” „Da”, răspunse arhiepiscopul cu glasul sugrumat de emoţie. „De azi înainte, sufletul său trăieşte în rai. Dumnezeu a răpit dintre noi un rege bun, să ne rugăm Domnului nostru din ceruri să ne trimită un altul deopotrivă de bun”. 9 O tăcere pioasă se lăsă printre curteni, în Hofgarten, soldaţii îşi armară puştile, trăgând ultimele salve de salut în memoria monarhului decedat şi spulberând cu răpăitul de focuri liniştea dimineţii târzii, dar încă adormite; curând, clopotele bisericilor şi ale catedralei îşi

începură dangătul funebru şi monoton. Imediat după ora douăsprezece, uşile de la dormitorul defunctului se deschiseră larg. Grămada de nobili strânşi acolo se înclină în semn de respect sau se ploconiră în adânci reverenţe pe când îşi făcu apariţia figura înaltă şi mohorâtă a regelui Ludwig al II-lea. Acesta se opri un moment din mers, profilat ca o siluetă în lumina strălucitoare de primăvară revărsată prin ferestrele mari ale încăperii din spatele lui, cu capul plecat, cu ochii împăienjeniţi de lacrimi la gândul responsabilităţilor noi şi covârşitoare ce-i stăteau în faţă. Era un moment trist şi apăsător pentru toată lumea.

Tânărul de optsprezece ani care trecuse pragul uşii cu două canaturi, întinzând cu smerenie mâna curtenilor îngenuncheaţi, întruchipa o totală enigmă: chipeş şi se-jet, necomunicativ, rezervat şi timid în acelaşi timp. Nimeni nu ştia nimic despre caracterul sau gândurile şi visurile sale. Dar Ludwig, prinţul moştenitor melancolic, retras şi tăcut, devenise chiar din acea clipă suveranul impunător şi respectat, urmând pilda înaintaşilor săi, Carol cel Mare, Friedrich I Barbarossa şi Ludwig Bavarezul.

Monarhii bavarezi nu beneficiau de o ceremonie a încoronării; în schimb, Ludwig îşi făcu prima apariţie oficială ca rege la consiliul de coroană în care se desfăşura solemnitatea urcării pe tron; tânărul fu investit cu însemnele regalităţii şi depuse un simplu jurământ de credinţă faţă de Constituţie. Pe 12 martie 1864, în timp ce corpul neînsufleţit al lui Maximilian zăcea expus pe un catafalc de onoare în Hofkapelle din Residenz pentru a i se aduce un ultim omagiu, avu loc consiliul consacrat suirii pe tron a fiului său.

În acea dimineaţă, încă de devreme, sute de oaspeţi invitaţi în mod special începură să sosească la Residenz pentru a asista la ceremonia depunerii jurământului de loialitate. Miniştri, mareşali ai curţii şi ai armatei operative, funcţionari de stat, reprezentanţi ai clerului şi curteni se îngrămădeau pe lungile coridoare de marmură şi în saloanele în stil rococo din palat, aşteptând apariţia regelui. Pânzele negre şi grele de crep ce drapau în semn de doliu candelabrele şi galeriile suflate cu aur de deasupra ferestrelor fluturau încetişor pe când adieri întâmplătoare treceau prin palatul cavernos şi nemărginit. Membri ai corpului diplomatic se înşirau în tăcere pe holuri, hainele lor sobre şi cernite contrastând trist cu medaliile şi ordinele strălucitoare ce le împodobeau piepturile sau le atârnau de panglici la

gât. Susurul de şoapte, vălurile de doliu purtate de doamne, draperiile negre puse pretutindeni confereau evenimentului o calitate solemnă, dar şi spectrală, bântuitoare.

Cu puţin înainte de ora unsprezece, uşile apartamentelor private se deschiseră şi marele mareşal al palatului se ivi în prag, semnalând apropierea noului rege. Ludwig ieşi însoţit de membri ai casei regale şi ai suitei. Purta uniforma de general în armata bavareză, cu pantaloni albi, uşor bufanţi care se strâmtează la genunchi, şi cu tunică lungă albastră, cu bumbi de argint, împodobiţi cu pajuri şi cu epoleţi argintii, îi anina de-a curmezişul pieptului cordonul lat de mătase roşie al Ordinului Sfântului Gheorghe; colanul Ordinului Sfântului Hubert îi atârna în jurul gâtului. Peste tinerii săi umeri, îi cădea greaua mantie regală purpurie, ţesuta cu fir de aur şi cu bordură de hermină. Urcă încet Scara imperială printre şirurile de cavaleri din garda regală în platoşe argintii, de ulani în uniforme albăstrii şi cu coifuri împodobite cu panaş, ca şi de lăniceri din regimentul de gardă, toţi cu săbiile scoase din teacă şi ridicate în semn de onor.

Ludwig intră în Sala tronului, precedat de paji care purtau însemnele regalităţii pe perne de catifea: coroana statală, sceptrul, globul şi colanul. Un alt paj ducea sabia statală cu prăsele împodobite cu diamante ce scânteiau intens la fiecare pas. Pe măsură ce Ludwig înainta agale prin imensa încăpere, mulţimea înşirata pe lângă pereţi se înclina sau făcea reverenţe adânci, doar foşnetul slab al rochiilor lungi de mătase tulburând liniştea momentului. Tânărul monarh sui treptele platformei spre tronul aurit, se întoarse cu fata către consilierii privaţi, miniştrii şi înalţii demnitari ai curţii, ridică mâna şi citi – pământul de credinţa dintr-o carte cu coperte aurii, ţinută de un paj. Apoi, aghiotantul său personal îi înmâna discursul de încoronare şi Ludwig, cu ochii umeziţi de emoţie, începu să citească rar, cu glas tremurător:

Dumnezeu Atotputernicul a vrut să-l cheme dintre cei vii pe mult iubitul meu părinte. Mi-e cu neputinţa să vă împărtăşesc sentimentele care-mi umplu inima. Misiunea ce-mi stă înainte este una grea şi copleşitoare, dar îmi pun toate nădejdile în Bunul Dumnezeu, în aceea că El îmi va da înţelepciune, pricepere şi putere ca să mi-o îndeplinesc. Voi domni credincios şi devotat până la capăt jurământului pe care l-am depus şi în spiritul Constituţiei noastre, îmi voi dedica toate forţele bunăstării necontenite a poporului meu şi

măreţiei statelor germane. Vă cer să-mi daţi sprijinul pentru împlinirea acestor îndatoriri dificile".

Două zile mai târziu, se desfăşurară funeraliile de stat ale răposatului rege. Faţadele clădirilor şi felinarele de stradă erau drapate în pânze negre şi grele de crep care atârnau diform în aerul ceţos. Dangătele jalnice de clopote din turnurile de biserici, bătăile înăbuşite şi rare de tobe şi ritmurile neîntrerupte ale marşului funebru însoţeau lungul cortegiu pe măsură ce îşi croia drum şerpuind încet pe străzi către Theatinerkirche, unde rămăşiţele pământeşti ale regelui aveau să odihnească în pace în cripta Wittelsbachilor. Înveşmântat în uniforma albastru-închis de colonel în infanteria bavareză, dar cu capul descoperit, Ludwig mergea împreună cu fratele său imediat în urma carului mortuar, încărcat de coroane de flori şi tras de cai cu spinările acoperite în valtapuri negre. Părea să-i ignore pe oamenii care, cu frunţile plecate în semn de respect, aşteptau cu nerăbdare să-l zărească măcar în treacăt pe noul monarh. Un martor ocular al evenimentului îşi amintea:

„Tânărul rege, palid la fată, păşea în mijlocul procesiunii alături de fratele lui mai mic şi rotofei. Expresia tristă aşternută pe figura lui Ludwig a stârnit în mod firesc simpatia şi compasiunea tuturor şi a câştigat de îndată inimile cetăţenilor, care-i împărtăşeau adânca durere. Măcar dacă l-ai fi putut vedea pe acest tânăr palid, pe când mergea cu capul înclinat şi paşi şovăitori în urma sicriului în care era aşezat iubitul său tată. Avea nişte ochi extraordinar de expresivi… întreaga impresie lăsată de înfăţişarea sa era atât emoţionantă, cât şi regală.

Astfel erau gândurile comune tuturor supuşilor Münchenezi care lăudau frumuseţea şi tinereţea noului lor rege. Dar cei care-l cunoşteau mai bine îşi formaseră un punct de vedere diferit. La două zile după funeraliile lui Maximilian, secretarul curţii regale, Franz von Lein-felder, se întâlni cu fostul preceptor al lui Ludwig, de la Rosee, pe Scara imperială din Residenz. Leinfelder părea optimist în privinţa noii domnii, afirmând că „avem acum un înger pe tronul nostru". Dar contele se rezumă la comentariul că moartea lui Maximilian al II-lea reprezenta cea mai mare tragedie posibilă abătută asupra Bavariei.

A doua zi după ceremonia fastuoasă a înmormântării tatălui său, Ludwig se angaja cu toată seriozitatea în îndeplinirea îndatoririlor. „În vremurile acestea grele, ai urcat pe tron prea de timpuriu", îi scria

bunicul său lui Ludwig curând după încoronare. „Să dea Dumnezeu să urmezi drumul cel bun şi fie ca pietatea să te-nsotească totdeauna". 1 Ludwig descindea dintr-o lungă linie genealogică a spiţei Wittelsbachilor care cârmuiseră în Ba-varia şi, ca rege, se hotărâse de la început să calce pe urmele prudentului său tată. Intenţiile sale erau cât de poate de onorabile. Astfel, Ludwig îi scria următoarele rânduri fostei lui guvernante, baroneasa Leonrod: „Îmi dăruiesc inima tronului – o inimă care bate pentru poporul meu şi care arde pentru bunăstarea lui – toţi bavarezii pot fi convinşi de acest lucru. Voi face tot ce-mi stă în putinţă pentru a aduce fericire poporului meu; prosperitatea, pacea lui sunt condiţii esenţiale de care depinde propria-mi fericire".

Caracterul lui Ludwig constituia o enigmă pentru noii săi miniştri. Din pricina tinereţii şi a lipsei sale de experienţă, numeroşi politicieni din guvernul bavarez se aşteptau ca recent înscăunatul monarh să fie docil şi uşor de influenţat, în schimb, Ludwig se dovedi curând îndărătnic şi perseverent în a hotărî independent în toate chestiunile publice. Tânărul rege aducea tronului ca simbol al puterii suverane un extraordinar grad de demnitate şi mândrie în exercitarea autorităţii, o credinţă de nezdruncinat în natura providenţială a poziţiei sale. De-a lungul celor douăzeci şi doi de ani de domnie, absolut nimeni, nici miniştrii săi, nici Bismarck, nici chiar Richard Wagner – n-au reuşit vreodată să-l manipuleze pe Ludwig. În mod inevitabil, în cursul primilor ani de domnie, s-a confruntat cu revolte ministeriale şi cu tentativele unora de a obţine capital politic din naivitatea sa, dar a întâmpinat asemenea ameninţări cu neaşteptate dovezi ale voinţei sale extrem de ferme. Abilitatea regelui de a-şi susţine neclintit punctul de vedere era cu atât mai surprinzătoare, dată fiind dezorganizarea guvernului bavarez.

În momentul urcării pe tron, monarhul conducea cu ajutorul Dietei („Landtag"), constituită din două adunări legiuitoare, Camera Pairilor şi Camera Deputaţilor. Consiliul de miniştri era condus de primul-ministru, împreună cu şefii diverselor departamente ministeriale şi cu toţi funcţionarii de stat aflaţi în subordinea lui. Dar structura guvernului îngrădea contactul regelui cu personalităţile politice de frunte ale zilei; în loc să comunice direct cu şeful guvernului, Ludwig se vedea nevoit să solicite intervenţia unei terţe părţi, secretarul cabinetului, cea mai importantă persoană în cabinetul particular al suveranului.

Acest sistem ciudat reprezenta o moştenire lăsată de Ludwig I care, absorbit de proiectele de construcţii în München, crease o categorie secundară de oficiali meniţi – servească drept mijlocitori între coroană şi guvern. Astfel secretariatul cabinetului era compus din membri i casei regale şi, în acelaşi timp, din demnitari guvernamentali. Acest grup era condus de un secretar care probabil deţinea o autoritate cu mult mai mare decât însuşi prim-ministrul. Toate chestiunile oficiale erau dirijate către secretarul de cabinet, poziţie ocupată de Franz von Pfistermeister, cu şaisprezece ani mai vârstnic decât Ludwig, un conservator de scoală veche, dur şi înverşunat, care susţinea tradiţia catolică şi principiul loialităţii fată de stat.

Secretarul de cabinet îndeplinea un rol de maximă importantă; el hotăra ce probleme urmau să fie ridicate în prezenta regelui, planifica şedinţele ministeriale, îl sfătuia pe Ludwig cu privire la legile propuse şi la chestiunile de interes public. Ca suveran, Ludwig nu deţinea o putere reală. Conform Constituţiei bavareze, suveranul dispunea de drepturi similare celor revendicate de coroana britanică: dreptul de a fi consultat, dreptul de a sprijini şi dreptul de a avertiza, potrivit spuselor istoricului englez Walter Bagehot, specialist în domeniul constituţional. Într-o oarecare măsură, gradul de autoritate exercitată de monarhii bavarezi depindea de personalitatea regelui şi de componenta guvernului, în secolul al XIX-lea, odată cu declaraţia formală a regalităţii şi cu aprobarea Constituţiei, puterea supremă începea treptat-treptat să se transfere din Residenz în Landtag. Problemele oficiale impuneau în mod firesc sancţiunea regală, dar aceasta era o simplă formalitate. Dacă monarhul protesta împotriva politicii guvernamentale sau se implica direct în afacerile de stat, interesul său evoca spectrul unei crize constituţionale. Astfel, regii bavarezi se întâlneau cu înalţii demnitari, citeau temeinic documentele oficiale, ascultau sfaturile secretarului de cabinet şi se consultau în mod discret cu miniştrii, dar nu luau decât puţine decizii politice. Prin urmare, în timp ce regele nu-şi putea exercita atribuţiile constituţionale fără intervenţia secretariatului de cabinet, guvernul, împreună cu secretariatul, îşi îndeplinea funcţia în absenta suveranului. Tocmai acest aspect al structurii guvernamentale i-a permis mai târziu regelui Ludwig al II-lea să ignore cu totul afacerile de stat şi să-şi concentreze întreaga atenţie asupra planurilor arhitecturale.

Un alt grup important de înalţi funcţionari ce-l înconjurau pe rege era reprezentat de secretariatul curţii, care lucra separat de restul guvernului bavarez, în vreme ce secretariatul de cabinet funcţiona ca un braţ al guvernului, secretariatul curţii se compunea din membri ai casei regale şi includea departamentul trezoreriei regeşti şi de control al listei civile, care îi acorda regelui venitul anual din bugetul statului, necesar pentru întreţinere şi cheltuieli personale. Acest grup era condus de secretarul curţii, care îndeplinea funcţia de şef al casei regale şi de vistier particular al monarhului, poziţie ocupată de Julius von Hofmann. Un număr de alţi politicieni care aveau să joace roluri importante în timpul domniei lui Ludwig al II-lea deţineau posturi minore în momentul urcării sale pe tron. Cei mai de seamă dintre aceştia erau subsecretarul lui Franz von Pfistermeister, Johann von Lutz, contele Maximilian von Holnstein, care ocupa funcţia de Oberstallmeister sau intendent general al grajdurilor regale şi baronul Ludwig von Pfordten, ministru de externe şi şeful cabinetului de miniştri.

Ludwig al II-lea îşi începea de obicei ziua de lucru destul de devreme şi, pe la ora nouă dimineaţă, se aşeza jeja la imensul birou pregătit pentru prima audientă. Se întâlnea în fiecare dimineaţă cu Pfistermeister, care îl informa pe rege cu privire la programul şi obligaţiile de îndeplinit. Acestea se refereau la ciclul uzual de ceremonii la care trebuia să asiste, incluzând activităţi mai puţin captivante, cum ar fi deschideri solemne de scoli, inaugurări de poduri şi inspecţii în fabrici. Totuşi, impresiile produse de Ludwig ca monarh sau conducător politic suprem erau strălucite, cel puţin la începutul domniei. Poetul Paul Heyse îşi amintea mai târziu: „Expresia ochilor săi frumoşi şi lucitori era dezinvoltă şi neîncătuşată. Cunoştea în mare profunzime natura umană, ceea ce este cu totul remarcabil ţinând seama că fusese crescut atât de singuratic şi departe de lume”. 3 Până şi Bismarck, care se mândrea că era un subtil cunoscător al caracterului omenesc, scria: „M-a impresionat totdeauna ca exponent dinamic şi lucid al ideilor naţionaliste germane, chiar dacă eforturile lui s-au îndreptat mai ales spre apărarea principiului federaţiei şi a drepturilor constituţionale ale ţării sale”.

Unul sau altul dintre membrii guvernului se întâlneau în mod curent cu regele ca să-i aducă la cunoştinţa problemele importante la ordinea zilei. Ministrul justiţiei, Eduard von Bomhard, nota ulterior:

„Aceste întruniri aveau loc săptămânal în ziua stabilită. Cel convocat se aşeza pe canapea lângă rege şi era o adevărată plăcere să vezi expresia sinceră, receptivă a ochilor săi ageri, atunci când o anumită parte a discuţiei îl interesa în mod special. Atitudinea regelui avea un anume grad de timiditate naturală caracteristică tinereţii, care-i şedea bine, dar era în acelaşi timp impresionant de maiestuoasă. Asculta expunerea interlocutorului cu deosebită atenţie, privindu-l deseori pătrunzător drept în faţă. După aceea, vorbea despre lucruri generale, dar totdeauna despre problemele esenţiale de actualitate şi niciodată despre bârfele mondene de la curte sau din oraş… Era înzestrat în cel mai înalt grad din punct de vedere mental, însă bagajul minţii sale era stocat într-un mod cu totul dezorganizat”.

Tot Bomhard observa comportamentul excentric al tânărului monarh în timpul audientelor: „M-a frapat felul în care, uneori, tocmai când expresia figurii sale şi întreaga atitudine păreau să reflecte mulţumire, se îndrepta din sale pe neaşteptate şi – privind în jur cu o mină gravă, chiar sumbră – îşi dezvăluia latura lăuntrică, tenebroasă care contrasta izbitor cu farmecul tineresc din clipele anterioare. Şi atunci m-am gândit în sinea mea: Dacă două naturi interioare diferite germinează în acest tânăr, aşa cum mi se păruse chiar de la prima noastră conversaţie, să dea Dumnezeu să triumfe cea bună”.

Deşi von Bomhard se arăta în general plin de bunăvoinţă fată de Ludwig, îi observase totuşi lipsa de organizare. Adeseori miniştrii săi încercau senzaţia că Ludwig simula doar exercitarea puterii regale şi că, de fapt, mintea îi umbla rătăcind aiurea. Spre nenorocul său, nu poseda stăpânirea de sine necesară să-şi ascundă sau măcar să-şi înfrâneze sentimentele. După cum menţiona von Bomhard, regele se adâncea deseori într-o stare de contemplaţie în timpul audientelor şi când deschidea gura, în fine, vorbea într-o manieră atât de pompoasă, încât îşi lăsa frecvent auditorul derutat în privinţa înţelesului real al cuvintelor sale.

Discursul de încoronare ţinut de Ludwig în faţa consiliului privat, adunat la Residenz, deşi concis, contura o serie de priorităţi politice, stabilite cu grijă, chiar dacă într-o manieră prescurtată. Cel mai important rând fusese scris cu gândul la tensiunile crescânde dintre Austria, Prusia şi cele două ducate de pe Elba: „Îmi voi dedica toate forţele bunăstării necontenite a poporului meu şi măreţiei statelor germane”, în mod subtil, Ludwig sublinia ideea că

suveranitatea Bavariei reprezenta preocuparea lui principală, în acelaşi discurs, se găsea sâmburele unei politici alternative, dat fiind că noul rege aborda problema măreţiei Germaniei şi-şi exprima dorinţa de a unifica poporul pe care-l guverna. Consilierii se întrebau dacă recent înscăunatul monarh împărtăşea visul bunicului său, Ludwig I, care îşi exprimase clar aspiraţia de a forma un imperiu german unit. Nimeni nu ştia îndeajuns despre Ludwig al II-lea pentru a se lămuri ce politică intenţiona regele să urmeze şi, doar în decursul timpului, când împrejurările i-au forţat mâna, s-a putut desluşi pe care dintre aceste două preocupări contradictorii le-a socotit la înălţimea guvernării sale.

În aparentă, tânărul suveran urma pilda tatălui său, ceea ce se dovedea a fi o uşurare pentru mulţi dintre membrii cabinetului de miniştri. Mai toţi supuşii bavarezi deplânseră pierderea bunului rege Max şi toată lumea credea că tânărul neexperimentat avea să lase afacerile de stat în seama miniştrilor, într-adevăr, există mărturii că, la începutul domniei, câţiva miniştri care au expus în faţa regelui probleme politice au fost întâmpinaţi cu întrebarea politicoasă şi subtilă: „Cum ar fi procedat tatăl meu în acest caz?" Dar Ludwig începu să se detaşeze încet – încet de politica prudentă şi conservatoare dusă de defunctul monarh. Se putea comporta în mod tiranic şi arogant. La câteva săptămâni după decesul lui Maximilian, mareşalul curţii i-a sugerat lui Ludwig că, în calitate de nou suveran şi după regulile de protocol, n-ar strica să se instaleze în fosta anfiladă de încăperi ale tatălui său, care erau mai potrivite ca dimensiune decât apartamentul pe care-l ocupase cu titlul de print moştenitor. Dar la această propunere, Ludwig îi ripostă furios: „Te voi înştiinţa dacă aceasta îmi e dorinţa!"

Ca rege, Ludwig se bizuia mai ales pe propriile instincte când venea vorba de decizii politice, întrucât îi lipsea un cerc de prieteni intimi, era rareori expus influentelor exterioare. Nu se simţea apropiat de niciunul dintre membrii familiei sale. îi privea cu teamă şi-i evita pe cei doi fraţi ai răposatului său tată, Luitpold şi Adal-bert, deşi îl delega adesea pe cel din urmă să-l reprezinte la diverse obligaţii sociale sau reuniuni publice. Fratele mai vârstnic al bunicului său patern, prinţul Karl, deţinea gradul de feldmareşal şi de comandant suprem al armatei bavareze şi nuavea mai nimic comun cu acest fiu romantic al defunctului nepot, Maximilian. Regele întreţinea relaţii bune numai cu bunicul lui, Ludwig I. Fostul monarh, care renunţase constrâns de

circumstanţe politice la tron în 1848, trăind în exil la Nisa, nu obosea niciodată să-şi sfătuiască nepotul imatur cum să guverneze, savurând şansa de a încerca din nou, măcar ca substitut, sentimentul puterii de care se bucurase odinioară. Poveţele bunicului său erau într-o oarecare măsură conservatoare şi retrograde. „Nu ceda niciun pic din Drepturile Coroanei", îl avertiza el pe Ludwig într-o împrejurare. „Pentru scurtă vreme, vei fi obligat – dar pierderea rămâne ireparabilă. Cât de schimbătoare e «aura popularis»! * Bunicul tău şi-a primit din plin lecţia!" 9 Astfel de sfaturi câştigau în mod limpede aprecierea lui Ltidwig şi erau întâmpinate cu deosebită plăcere, într-o zi, tânărul rege a purtat o conversaţie ciudată cu unchiul său, Marele Duce de Hessen Ludwig al II-lea şi palatin de Rhin. îi mărturisi Marelui Duce că poziţia sa ca monarh trebuia în mod firesc să se îndrepte către autocraţie şi că singurul suveran din întreaga Europă pe care-l considera demn de acest titlu era cumnatul Marelui Duce, împăratul Rusiei Alexandr al II-lea. Auzind această afirmaţie destul de alarmantă, Marele Duce şi-a prevenit nepotul: „Dacă credeţi într-adevăr în ceea ce spuneţi, Maiestatea Voastră şi scumpul meu nepot, veţi fi strivit îngrozitor!" 10 Conform cu aceste păreri împărtăşite în mod confidenţial şi cu forţa voinţei sale, Ludwig şi-a proiectat în amănunt liniile politice de guvernare. Pe 17 mai 1864, îi înmâna primului-ministru un document ce schiţa în ansamblu sensul acţiunilor proiectate în viitor. Printre alte puncte, tânărul monarh îşi anunţa intenţia de „a ţine în frâu parlamentarismul, de a menţine echilibrul puterii în mâinile suveranului, de a păstra principiile lui, Maximilian al II-lea, de a urma o politică realmente germană, fără să ştirbească în niciun chip integritatea şi independenta Bavariei care trebuia să rămână în fruntea statelor centrale şi să-şi păstreze importanta existentă în politica externă".11 Ludwig îşi pusese în gând să conducă Bavaria cu mână forte, fără să acorde puteri sporite Landtag-ului. Se ferise să declare că intenţiona să eludeze sau chiar să frâneze maşinăria guvernamentală legitimă, dar, după citirea acestui document, nimeni cu un anumit rang în regat nu se mai putea îndoi de forţa morală şi hotărârea neclintită arătate de tânărul suveran.

Ludwig se exprimase fără echivoc în favoarea politicii de independenţă a Bavariei, ţintind în acelaşi timp spre unificarea trainică a numeroaselor state germane. Considera că-i stătea în putinţă să-şi călăuzească guvernul către atingerea ambelor teluri, în vreme ce

libertatea deplină şi garantată a Bavariei reprezenta prioritatea absolută a domniei sale, era totodată dispus să realizeze întărirea vechilor alianţe care existaseră în Germania timp de mai multe decenii. Acest obiectiv viza direct Triada, perspectiva uniunii celor mai mari trei state – Bavaria, Prusia şi Austria – ca o garanţie împotriva oricărei agresiuni necontrolate din partea vreunui alt partener, însă măsura în care putea progresa această politică depindea într-un grad destul de mare de intenţiile cancelarului prusac Bismarck în privinţa celor două ducate Schleswig şi Holstein.

Rădăcinile crizei Schleswig-Holstein se întindeau în urmă cu multe decenii, în 1815, după înfrângerea lui Napoleon la Waterloo, Congresul de la Viena a convenit să restabilească echilibrul de forţe în Europa. Sub hegemonia prinţului Klemens von Metternich, rămăşiţele vechiului „Sfânt imperiu roman de naţiune germană" – peste trei sute de regate, principate, mari ducate, comitate şi electorate – erau reconstituite pentru a forma un nou Reich. Această asociere a avut drept rezultat crearea Confederaţiei germane („Deutscher Bund"), o uniune hibridă alcătuită din treizeci şi nouă de state germane, controlată formal de o Dietă reprezentativă cu sediul la Frankfurt.

prin maşinaţiile abile ale lui Metternich, Austria a deţinut supremaţia în Confederaţia federală în primii cincizeci je ani de existentă a acesteia, în timpul desfăşurării Congresului de la Viena, Austria era singurul membru prestigios al confederaţiei care putea juca un rol conducător. Dar, de-a lungul anilor următori, Prusia a acţionat cu sârguinţă pentru a-şi îmbunătăţi poziţia în cadrul uniunii. Populaţia ei creştea, armata îşi câştigă respectul pentru principiile-i spartane, eficiente, iar ritmul rapid de dezvoltare industrială îi prevestea expansiunea ca putere europeană. Cincizeci de ani mai târziu, Prusia ţinea în mână puterea de a schimba cursul istoriei germane, îi lipsea doar un om vizionar care să-i arate calea de urmat. Apoi, în septembrie 1862, un fost funcţionar de stat din Pomerania, contele Otto von Bismarck era numit cancelar al regatului prusian. Bismarck avea patruzeci şi opt de ani când s-a declanşat criza Schleswig-Molstein. O bună parte din viaţa trăise într-o relativă obscuritate, caracterul său puternic şi ambiţiile de nestăvilit rămânând în stare latentă. Dar Bismarck avea abilitatea de a manipula, ascuţime a minţii, şiretenie şi arogantă, trăsături care i-au folosit din plin când regele Prusiei, Wilhelm I, a ameninţat cu abdicarea din pricina

haosului de nedescris iscat în guvernul său. Bismarck interveni, oferindu-se să preia responsabilitatea de cancelar şi să formeze un nou guvern care să respecte demnitatea regală; Wilhelm acceptă şi Bismarck căpătă numirea în postul de înaltă autoritate, devenind cel mai puternic om din întreaga Prusie. Câteva zile mai târziu, făcea celebra remarcă de rău-augur care a stârnit atâta răsunet în cancelariile europene: //Marile probleme ale timpului nu vor fi rezolvate prin discursuri şi majoritate de voturi, ci prin sânge şi fier".

Ducatele Schleswig şi Holstein ocupau o importantă poziţie strategică la nord de Confederaţia germană, întinzându-se de-a lungul fluviului Elba până la extremitatea inferioară a peninsulei lutlanda. Locuitorii din Schleswig reprezentau un amestec de germani şi danezi, în vreme ce populaţia din Holstein era cu precădere de origine germană. Cele două ducate se alipiseră de bunăvoie la coroana daneză în urmă cu sute de ani, dar nu exista niciun tratat de încorporare încheiat oficial şi problemele legate de suveranitatea lor frământaseră Europa secole de-a rândul. Situaţia se complicase şi mai mult prin aceea că, în vreme ce Schleswig rămase ataşat de Danemarca, Holstein devenise membru al Confederaţiei germane, în 1848, locuitorii din Holstein, de obârşie predominant germană, s-au revoltat împotriva stăpânirii daneze, iar Prusia, cu deplina aprobare a Dietei federale din Frankfurt, a trimis trupe pentru a-i sprijini în luptă. Când Rusia imperială a protestat, regatul prusian şi-a retras soldaţii silit şi contrar voinţei.

Această incursiune s-a soldat cu încheierea Tratatului de la Londra în 1852, prin care cele două ducate erau plasate sub control nominal danez. Cu toate acestea, acordul îi interzicea regelui Danemarcei să încerce anexarea celor două provincii la propriul său teritoriu, întrucât monarhul danez, Frederik al VII-lea din dinastia de Oldenburg, n-avea niciun moştenitor direct, Tratatul de la Londra l-a desemnat ca eventual succesor la tron pe prinţul Christian de Schleswig-Holstein-Son-derburg-Gliicksburg, o rudă îndepărtată descinzând din linia feminină a familiei regale daneze. Atât Schleswig, cât şi Holstein, refuzară să-l accepte pe Christian, invocând Legea salică, prin care femeile erau excluse de la succe, ca parte sacră, inviolabilă a istoriei lor şi susţinându-şi propriul candidat, prinţul Friedrich, duce de ugustenburg, un om cu mari drepturi ereditare la cele două teritorii disputate. Tratatul de la Londra îi acordase ducelui

despăgubiri financiare considerabile pentru renunţarea la orice pretenţii asupra celor două ducate şi problema părea rezolvată o dată pentru totdeauna.

Dar populaţia majoritară de limbă germană, mai ales aceea din Holstein, opunea o rezistentă dârză subjugării forţate, în numele ei, Prusia protestă împotriva dominaţiei daneze, însă niciuna dintre ţări nu era pregătită să recurgă la forţa pentru a-şi întări suveranitatea.

Lucrurile s-ar fi oprit aici dacă n-ar fi intervenit în mod abuziv ambiţiosul rege Frederik al VII-lea. În 1855, suveranul danez încercă să răstoarne autoritatea germană şi formă un nou parlament care să conducă de la Copenhaga cele două ducate, dar Confederaţia germană din Frankfurt declară că acest fapt reprezenta o încălcare flagrantă a Constituţiei germane. Danemarca preferă să nu-şi impună poziţia; totuşi, în următorii ani, Frederik al VII-lea a fluturat neîncetat spectrul unui parlament separat sub ochii Dietei de la Frankfurt, agravând şi mai mult tensiunile. Danemarca lăsa impresia că se delecta cu aceste ameninţări şi, în decursul timpului, Dieta federală a avertizat în permanentă că nerespectarea Tratatului de la Londra ar avea drept consecinţă începerea ostilităţilor. Ignorând aceste rele prevestiri, Danemarca îşi afişa cu ostentaţie dispreţul fată de Confederaţia germană: pe 30 martie 1863, institui un parlament distinct pentru Holstein, plasat sub propria-i autoritate, instaurând astfel o guvernare daneză de facto. Acest act crea serioase probleme diplomatice pentru Statele Unite în Deutscher Bund. Totala desconsiderare manifestată de Danemarca în repetate rânduri fată de declaraţiile federale a dus la ruperea relaţiilor ei politice, economice şi diplomatice cu celelalte ţări germane. Trei luni mai târziu, pe 9 iulie, Confederaţia germană cu sediul la Frankfurt a adoptat o rezoluţie oficială, în numele tuturor statelor membre, cerând dizolvarea parlamentului ilegal din Holstein. Regele Frederik al VII-lea a respins această decizie şi, în replică, a ameninţat să încorporeze cu forţa cele două ducate. Odată cu formarea parlamentului din Holstein, Danemarca săvârşea o ilegitimitate, atât în conformitate cu Tratatul de la Londra, cât şi cu Constituţia federală germană, ale căror clauze se angajase anterior să le respecte.

Situaţia tensionată persistă în tot cursul verii lui 1863. Apoi, în acea toamnă, în decurs de patruzeci şi opt de ore, criza izbucni. Pe 13 noiembrie, regele Frederik al VII-lea anexă prin violentă cele două ducate. Două zile mai târziu, s-a petrecut un fapt neprevăzut, cu

consecinţe nefaste pentru pacea europeană: pe 15 noiembrie, a murit pe neaşteptate Frederik al VII-lea, ruda lui îndepărtată succedându-i la tronul danez sub numele de Christian al IX-lea. Nedorind să facă o concesie odată cu primul său act de domnie, noul rege îndeplini cu promptitudine ameninţarea daneză şi ordonă ca încorporarea forţată a celor două ducate în teritoriul regatului său să continue, ignorând atât protestele şi îngrijorarea membrilor Confederaţiei germane, cât şi prevederile Tratatului de la Londra. Declaraţia lui Christian al IX-lea împinse conflictul mocnit în punctul culminant: ar trebui ca ducatele Schleswig şi Holstein să intre sub dominaţia daneză sau germană?

Bismarck manifestă puţin interes pentru soarta celor două ducate în cursul primelor luni de criză. Ca politician calculat, aspru şi tranşant, nu se preocupa de pretenţiile sentimentale asupra teritoriilor, nici de tiparul alianţelor menite să configureze opoziţia. Cancelarul acţiona conform principiilor politicii realiste – „Realpolitik" – o viziune intelectuală neîndurătoare despre actul de guvernare. Puterea şi dreptul la putere reprezentau singurele preocupări pentru Bismarck. „În acest mod, Bismarck se întorcea la tradiţia stabilită de astfel de conducători din secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea, cum ar fi de pildă Ludovic al XIV-lea şi Friedrich al II-lea cel Mare", nota un mare analist.

Anexarea ilegală a celor două ducate înfăptuită de regele Frederik al VII-lea şi continuarea acestei politici de către Christian al IX-lea îl aduse pe Bismarck în prim planul litigiului. Cancelarul ştia că Prusia, ca stat, nu putea emite pretenţii teritoriale asupra celor două ducate; Holstein şi Schleswig intrau propriu-zis sub autoritatea deplină a Confederaţiei germane. Dar se ivise deja ocazia favorabilă şi Bismarck, prinzând din zbor momentul prielnic, profită din plin pentru a impune influenta şi puterea prusacă în partea de nord a Germaniei. La început, se mulţumi să încredinţeze responsabilitatea problemei în mâinile Confederaţiei, convins că aceasta urma să se pronunţe împotriva Danemarcei. Într-adevăr, Deutscher Bund protestă fată de acţiunea regelui Christian al IX-lea. Însă, în acelaşi timp, Bismarck se dovedi îndeajuns de rafinat şi dibaci ca să calculeze, pregătit pentru orice eventualitate, cum se desfăşoară lucrurile înainte de a se angaja pe sine şi resursele tării sale în această dispută.

Populaţia din Holstein respinse imediat înscăunarea lui Christian al IX-lea şi refuză să jure credinţa coroanei daneze. Locuitorii

ducatului recurseră la sprijinul Dietei federale din Frankfurt, declanşând o campanie pentru reîntoarcerea ducelui de Augustenburg. Confederaţia germană se afla în mare fierbere şi toate statele membre erau mistuite de psihoza războiului. Confederaţia germană adoptă, în cele din urmă, o rezoluţie, acordând sprijin pretenţiilor ducelui şi formării unui regat independent sub autoritatea acestuia.

Bismarck năzuia la afirmarea Prusiei şi urmărea o testare a combativităţii armatelor ei. Dacă Prusia ar fi câştigat controlul aspra teritoriilor aflate în litigiu, ar fi dobândit acces liber la portul Kiel, centru de mare importantă strategică pentru forţele sale navale în expansiune. Cancelarul era în stare să convingă Austria că disputa legată de cele două ducate trebuia să fie tranşata într-o manieră directă şi energică, fără echivoc. Cele două ţări conveniră să acţioneze la unison împotriva Danemarcei, susţinând în aparentă clauzele Tratatului de la Londra din 1852. Austriecii considerau inadmisibile pretenţiile ridicate de ducele de Augustenburg, „întrucât cauza lui se baza pe dreptul la autodeterminare naţională, principiu totalmente străin dinastiei de Habsburg", nota un istoric.

În 1863, în Ajunul Crăciunului, trupele prusace şi austriece intrau pe teritoriul ducatului de Holstein. O săptămână mai târziu, Confederaţia germană trimise detaşamente de soldaţi din Hanovra şi Saxonia pentru a-şi da concursul la înlăturarea dominaţiei daneze. Deutscher Bund era încă divizată, de o parte a baricadei situându-se Prusia şi Austria, care susţineau încorporarea celor două ducate în federaţia de state, în vreme ce de cealaltă parte, Dieta de la Frankfurt era doar dispusă să promoveze interesele ducelui de Augustenburg. Dar Bismarck refuză să aştepte unanimitatea de vederi. Pe 29 ianuarie 1864/ îi trimitea regelui Christian al IX-lea un ultimatum, cerând ca Danemarca să-şi retragă toţi soldaţii şi înalţii demnitari din Schleswig şi Holstein. Cancelarul îi lăsă monarhului un răstimp de patruzeci şi opt de ore pentru comunicarea răspunsului. Danemarca refuză să cedeze ameninţărilor categorice şi la l februarie 1864, Prusia, susţinută de Austria, îi declară război.

Astfel se derula istoria acestui conflict încâlcit în care Ludwig se văzu aruncat chiar din primele zile de domnie pe tronul bavarez, înghesuită geografic între doi vecini, Prusia la nord şi Austria la sud, Bavaria nu-şi ascundea sprijinul pentru independenta ducatelor Schleswig şi Holstein sub cârmuirea ducelui de Augustenburg. Din

punct de vedere politic, pentru regatul bavarez, aceasta era soluţia cea mai potrivită pentru rezolvarea definitivă a conflictului. Bavaria nu dorea să încurajeze nici agresiunea prusiana, nici cea austriacă, temându-se de consecinţele unor astfel de acţiuni ofensive asupra propriei suveranităţi în anii următori. Dar nici atitudinea dictatorială şi arogantă a Danemarcei nu se bucura de bunăvoinţă la München. Totuşi, încurajările date de Bavaria ducelui de Augustenburg se limitau de fapt la simpla exprimare a unui sprijin moral. Nimeni în München nu voia să-i vadă pe soldaţii bavarezi taraţi într-un conflict militar extins în nord. Dar aproape toată lumea înţelegea urmările potenţiale: Prusia căuta cu tot dinadinsul să-şi testeze puterea armată şi să descopere cu precizie cât de departe îi putea împinge pe membrii Confederaţiei germane. Politica de moderaţie urmată de Bavaria fusese cultivată de Maximilian al II-lea. Cu un an înaintea morţii, acesta participase la o conferinţă privind problema ducatelor Schleswig şi Holstein, sub patronajul împăratului austriac Franz Joseph, şi făcuse apeluri diplomatice tuturor părţilor pentru încetarea conflictului. Aceasta era moştenirea lăsată fiului său, Ludwig. Însă, în vreme ce Maximilian se alarmase din pricina situaţiei, Ludwig se arăta plictisit la culme. Nu-l interesa câtuşi de puţin politica şi nu putea pricepe cum alţii se lăsau atraşi în controversa asupra celor două ducate. Cu câteva săptămâni înainte de venirea lui pe tron, Ludwig se confesa verişoarei sale, Anna: „Sunt profund scârbit de această veşnică problemă Schleswig-Holstein… Te rog să nu arăţi absolut nimănui această scrisoare!”

Trupele daneze se dovediră incapabile să ţină piept forţelor unite ale Prusiei şi Austriei, şi regele Christian al IX-lea capitulă repede, în aprilie 1864, se negociară condiţiile de pace în capitala britanică. Această Conferinţă de la Londra îi oferi lui Ludwig primul prilej de a influenţa structura politică a unei Germanii mai mari. îi instrui pe oficialii bavarezi să ceară includerea reprezentanţilor ducelui de Augustenburg, nădăjduind cu naivitate că această tertă opţiune, relativ neutră, putea preîntâmpina atât dominaţia Prusiei, cât şi a Austriei în cadrul Confederaţiei germane. Dar această propunere nu se materializa, lăsându-l pe rege mânios şi frustrat. La sfârşitul Conferinţei de la Londra, Prusia şi Austria ieşiră victorioase, Danemarca fiind făcută răspunzătoare de provocarea întregului conflict prin maşinaţii ilegale. Triumful lui Bismarck marcă încetarea

ostilităţilor. Dar odată cu această izbândă prusiana, Ludwig începu să se teamă pentru viitoarea suveranitate a ţării sale. În decurs de numai doi ani, avea să-şi vadă temerea împlinită.

Vulturul şi porumbiţă

„Deşi Ludwig urcase pe tron animat de bune intenţii şi înconjurat de supuşi nutrind cele mai înalte speranţe, realităţile ineditei sale poziţii sfârşiră repede prin a-l agasa. Nu îndrăgise nicicând prea mult München-ul şi, chiar din primele săptămâni de domnie, îşi croi tiparul de a-şi petrece tot mai mult timp departe de capitală, în pofida pierderii reciproce suferite în egală măsură de el şi de mama sa, prin moartea regelui Maximilian, Ludwig făcea tot posibilul să o evite. Nu fuseseră niciodată foarte apropiaţi şi Ludwig manifesta puţină tolerantă fată de doliul ţinut cu statornicie de regină. De vreme ce Marie se stabilea încă în timpul verilor la Hohenschwangau, fiul îşi căută altă reşedinţa.

În cele din urmă, preferă să se retragă în castelul Berg, situat către sud-vest, la cinscisprezece mile de München. Ca şi Hohenschwangau, castelul Berg fusese romantizat în stil gotic, cu ziduri crenelate, cu balcoane de fier forjat Şi cu turnuri înalte. Era cu mult mai puţin spaţios decât Hohenschwangau având doar jumătate de duzină de încăperi, toate cu tavanul scund, răspândite la fiecare dintre cele trei etaje. Dar poziţia castelului desfăta ochii; se întindea pe malurile lacului Starnberg, netulburat, solitar şi retras, iar izolarea locului îi convenea perfect tânărului rege. îi plăcea nespus de mult să se plimbe pe cărările prunduite ce tiveau linia ţărmului acoperită de trestii, ascultând aci cântul păsărilor, aci ropotul valurilor izbind malurile stâncoase, care sf ăsiau tăcerea în zori de zi. Pe deasupra ceţii uşoare ce plutea dimineaţa peste lac, putea zări Alpii îndepărtaţi, acoperiţi cu cuşme de zăpadă încă în mijlocul verii.

Castelul Berg îi oferea şi alte avantaje. La aproximativ trei mile peste lacul Starnberg, aproape chiar vizavi de castelul Berg, se înalţa Possenhofen, reşedinţa de vară aparţinând fratelui bunicului lui Ludwig, ducele Max de Bavaria. Ca şi castelul Berg, Possenhofen era mai degrabă o vilă de tară decât un palat, cu zidurile năpădite de caprifoi şi de ciorchini de glicină. Reşedinţa de tară era confortabilă, deşi uşor deteriorată, cu covoare roase, cu un aspect ponosit camuflat

sub un lustru înşelător; vacile rătăceau slobode prin grădina de trandafiri.1 în copilărie, Ludwig îi vizitase deseori pe verii săi la Possenhofen; în comparaţie cu viaţa rigidă de la curte, Possenhofen trebuie să i se fi părut micului print de coroană raiul pe pământ. Era înainte de toate un cămin plăcut, plin de veselie şi jocuri extravagante, nu de curteni făcând plecăciuni.

Ducele Max descindea din ramura colaterală Wittelsbach – Birkenfeld – Geinhausen a familiei regale şi, ca atare, era considerat drept un soi de rudă scăpătată şi neşlefuita de la tară, neobişnuită cu rafinamentele vieţii de oraş-El poseda însă o solidă cultură, avea o educaţie aleasa/ era liberal în gândire şi fire de artist; atât Possenhofen cai şi palatul său de pe Ludwigstrasse din München erau ticsite adesea de grupuri de pictori, actori şi muzicieni, înclinaţiile sale egalitare, precum şi extravagan-tele-i binecunoscute îl transformau în cel mai popular dintre toţi membrii familiei Wittelsbach.

Ducele Max făcuse o partidă foarte avantajoasă, câştigând mâna prinţesei Ludovica, fiica regelui Maximilian Josef I şi sora lui Ludwig I. Ludovica era distinsă, cultivată şi rezervată, dar ea şi soţul ei nu aveau mai nimic în comun, cu excepţia celor opt copii, care crescuseră în mare măsură sub influenta mamei lor de neam regesc. Ludovica se asigurase ca toţi copiii ei să primească educaţia cuvenită, deşi eforturile de a le insufla propria-i demnitate regală erau deseori zădărnicite de către soţ. Ca urmare, odraslele constituiau un amestec ciudat de maniere aristocratice şi idei boeme. Niciunul nu se sinchisea prea mult de regulile etichetei, fapt pe gustul tatălui, privit de acesta cu dragoste, dar care îi pricinuia pedantei mame nesfârşite griji.

Pentru a compensa într-un fel această existentă haotică, Ludovica aranja cu cea mai mare atenţie căsătoria fiicelor ei. Prima născută, Hélène, era o tânără frumoasă, inteligentă, visătoare, neafectată de privilegiile ei regale, şi mama se hotărâse să-i găsească drept soţ un fiu de monarh dintr-o familie domnitoare europeană. Din fericire pentru Ludovica, nu trebui să-şi aţintească privirile mai departe de propriu-i cerc de rude. Sora mai mare a ducesei, Sophia, se măritase cu moştenitorul tronului austriac, prinţul de coroană Franz Karl, iar fiul lor, arhiducele Franz Joseph era unanim socotit, dintre toţi pretendenţii europeni la coroana regală, drept cel mai chipeş Şi mai atrăgător tânăr, bun de însurătoare, în 1848, când

GREG KING

revoluţia cuprindea întreaga Europă, împăratul Ferdinand I al Austriei abdicase. Soţul Sophiei, Franz Karl, renunţa de asemenea la drepturile succesorale, lăsându-şi fiul de optsprezece ani să urce pe tronul Habsburgilor.

Arhiducesa Sophia, la fel ca sora ei Ludovica, era mamă energică, fermă, şi amândouă surorile fixaseră un randez-vous între tânărul împărat Franz Joseph şi prinţesa Hélène, în staţiunea balneară alpină Bad Ischel. Cu această ocazie, sora în vârstă de cincisprezece ani a Hélènei, Elizabeth, cunoscută în familie sub diminutivul de Sissi, îşi însoţi mama şi reuşi în mod involuntar să-l fascineze pe împăratul venit în vizită. Franz Joseph se simţi captivat de adolescenta frumoasă, modestă şi vivace; astfel, sfârşi prin a ignora planurile mamei sale de a-l însura cu puţin mai matura şi mai sofisticata Hélène şi ceru oficial mâna surorii mai mici. Atât Sophia, cât şi Ludovica rămaseră consternate şi arhiducesa îndeosebi se neliniştea că neconvenţionala şi excentrica Elizabeth nu s-ar putea adapta la schimbarea de statut social. Dar Franz Joseph era de neînduplecat. Curând după sărbătorirea zilei de naştere şi împlinirea vârstei de şaisprezecea ani, Elizabeth şi familia ei se îmbarcară pe un vapor cu aburi şi navigară în josul Dunării pentru a se alătura logodnicului aflat la Viena. Cei doi tineri au avut nevoie pentru oficierea nunţii de o dispensă papală specială: unirea prin căsătorie între Franz Joseph şi Elizabeth de Bavaria reprezenta cea de-a douăzeci şi una alianţa dintre dinastiile de Wittelsbach şi de Habsburg.

Elizabeth era cu opt ani mai vârstnică decât vărul ei Ludwig al Bavariei. Caracterizată deseori drept cea mai frumoasă femeie din Europa, subjugase inimile multor bărbaţi. Avea trăsături clasice, un ten ca gingaşa petală de trandafir şi ochi de un albastru profund şi intens, sub căror privire atentă bărbaţii se topeau. Dar aureola gloriei ce-i încununa frumuseţea era părul: foarte lung şi strălucitor, castaniu-închis, luându-i o zi întreagă să şi-l spele şi să-l usuce. Îl purta împletit într-o coadă groasă pe care şi-o încolăcea ca un nimb în jurul creştetului; cu prilejuri festive, îşi împodobea cosita cu panglici şi uneori cu flori. Celebrul portret al împărătesei radioase, pictat de Franz Xavier Winterhalter, ne-o înfăţişează într-o rochie de bal cu crinolină voluminoasă de tul şi cu steluţe de diamante presărate prin păr. Este un tablou profund evocator şi frapant al acestei femei enigmatice, o încercare de a nemuri plastic frumuseţea şi farmecul

împărătesei, care împrumuta cu prisosinţă din excentricitatea Wittelsbachilor.

De fel zveltă şi neobişnuit de subţire în talie, Elizabeth se înfometa din proprie voinţă ca să-şi menţină silueta tinerească şi a trebuit să fie hrănită cu forţa în ultimii ani de viaţă, după ce s-a îmbolnăvit de anorexie. Totuşi, înainte de această boală, îşi păstra supleţea făcând exerciţii de gimnastică la aparate speciale instalate în apartamentele ei. De asemenea, călărea cu pasiune, petrecându-şi ore în şir în şaua cailor săi pur-sânge sau galopând pe urmele ogarilor prin pădurea Godollo din Ungaria; totodată, mergea în mod obişnuit în Irlanda la partide cinegetice ecvestre şi cu copoi. Pentru a-şi scoate în valoare trupul mlădios şi perfect proporţional, i se ajusta la croit costumul de călărie foarte strâns pe talie şi bine mulat pe formele trupului, astfel încât să nu-i apară nici măcar cea mai măruntă cută. Aidoma lui Ludwig, Elizabeth nu ostenea aparent niciodată să se avânte în să şi, după cum se zicea, era cea mai bună amazoană de pe întreg continentul european.

Franz Joseph nutrea o iubire aprinsă, nemărginită, împinsă până la idolatrie pentru sotia foarte elegantă, încântătoare, pe care o răsfaţa din plin nerefuzându-i nimic şi satisfăcându-i orice capriciu. Elizabeth îşi îndeplinise principala datorie ca împărătească, dăruind poporului austriac un moştenitor la tron, pe prinţul de coroană Rudolf, dar nu era deloc fericită. Soacra ei, arhiducesa Sophia, îi răpise virtualmente copiii pentru a-i educa în spiritul propriilor concepţii şi standarde învechite şi perimate. Crescută în ambianta boemă din căminul nefor-malist dominat de un tată cu preocupări artistice şi cu vederi avansate, Elizabeth, spirit liber, nonconformist, neîngrădit în prejudecăţi şi rigide conveniente, se simţea întemniţata la curtea habsburgică, unde o înăbuşea eticheta excesiv de strictă şi formalistă copiată după modelul spaniol. Îi displăceau profund şi se lupta mereu cu toţi cei care îi pretindeau să-şi îndeplinească la perfecţie îndatoririle de fiecare dată când apărea la reuniunile şi ceremoniile curţii regale, iar plictiseala afişata public masca de fapt agonia personală, în ciuda adoraţiei şi cultului pentru sotia lui, Franz Joseph nu putea rezista nurilor altor femei şi numeroasele sale aventuri amoroase furnizau cronicile mondene vieneze şi clevetirilor din înalta societate zile întregi de supoziţii nesfârşite. Elizabeth îndura în tăcere aceste umilinţe şi insulte publice; şi, apoi, spre oroarea ei, descoperi că

augustul soţ năbădăios îi transmisese o boală venerică; drept urmare, cuprinsă de ruşine, îşi părăsi tara şi se refugie în insula Madeira. Franz Joseph o urmă în locul de exil autoim-pus şi, după multe rugăminţi stăruitoare, o convinse să se întoarcă la Viena pentru evitarea unui scandal, însă Elizabeth nu şi-a iertat niciodată soţul infidel şi nechibzuit.

Împărăteasa cutreiera Europa în lung şi-n lat, căutând un tel într-o existentă altminteri tristă şi deşartă. Suferea je stări de depresie psihică necontrolabile, urmate de accese de surescitare nervoasă care o lăsau extenuată, irascibilă şi labilă. Acest comportament straniu şi imprevizibil îi determină curând pe curtenii flecari de la palatul de reşedinţă al Habsburgilor să şuşotească prin colţuri că frumoasa împărătească părea să fi înnebunit. Elizabeth auzi zvonurile şi găsi o plăcere perversă în a rămâne o enigmă pentru cei din jur. „Știu că sunt uneori considerată nebună", le declară ea unor membri ai propriei suite, cu zâmbetul pe buze, dar cu o expresie a fetei necruţătoare şi gravă. Totul devenise un joc, un mod amuzant de a-şi petrece orele nesfârşite la Hofburg. Se delecta să facă afirmaţii şocante şi apoi examina minuţios chipul interlocutorului să vadă dacă putea discerne adevărul de fantezie.3 Era vorba în mod evident de o trăsătură de caracter împărtăşita cu vărul ei, Ludwig al Bavariei.

În vara anului 1864, Ludwig poposi timp îndelungat în Bad Kissingen, o staţiune balneoclimaterică cu izvoare de apă minerală foarte frecventată de aristocraţia mondenă. Acest popular centru de vilegiatură se umpluse de importanţi membri ai câtorva familii regale europene, în afară de Ludwig, de împăratul şi împărăteasa Austriei, veniseră la odihnă în Kissingen ţarul Rusiei, Alexandr al II-lea şi consoarta acestuia, Maria Alexandrovna. Când Ludwig sosi în localitate, străzile erau înţesate de trăsuri trecând în goana mare, de soldaţi defilând în pas de marş, de fanfare intonând imnuri naţionale, de o mulţime de oameni sperând să-l zărească măcar în fugă pe tânărul şi chipeşul monarh bavarez. La scurt timp după sosire, Ludwig le făcu o vizită de curtoazie împăratului Franz Joseph şi sotiei sale; era primul prilej în care Elizabeth îşi întâlnea vărul de la urcarea lui pe tronul bavarez.

Cu toate că nu fuseseră foarte apropiaţi în copilărie, Ludwig şi Elizabeth aveau afinităţi de caracter care-i legară sufleteşte destul de repede în perioada şederii la Bad Kissingen. Ambii, firi melancolice,

erau veşnic adânciţi în reverie, izolaţi de lumea înconjurătoare, permanent nemulţumiţi de propria lor existentă, repugnându-le obligaţiile de la curtea regală, în ciuda diferenţei de vârsta de opt ani, Ludwig şi Elizabeth se înţelegeau cu adevărat, descoperindu-şi aspiraţia reciprocă spre frumuseţe şi simţământul de singurătate, caracteristici enigmatice şi triste care-i făceau confidenţi ideali. Cei doi îşi petreceau împreună ore întregi, plimbându-se agale în sus şi-n jos de-a lungul pitoreştii promenade a staţiunii; cu greu treceau drept un cuplu anonim, dar păreau atât de departe de grijile lumeşti, încât nimeni nu cuteza să-i acosteze. Era cât se poate de limpede pentru oricine-i vedea laolaltă că Ludwig se extazia în prezenta frumoasei lui verişoare de gradul al doilea.

Ludwig a manifestat mai multă afecţiune pentru împărăteasa Elizabeth decât pentru orice altă femeie din viaţa lui. După una dintre vizitele făcute la Possenhofen, împărăteasa îi scria fiicei sale: „Regele m-a vizitat ieri şi ne-am întreţinut timp îndelungat, iar dacă bunica n-ar fi intrat în cele din urmă, probabil că s-ar fi aflat încă aici. Ne împăcăm aşa de bine. M-am purtat cu multă bunăvoinţă şi mi-a sărutat mâna atât de des, încât mătuşa Sophie, care ne spiona prin gaura cheii, mă întrebă mai târziu cu ironie dacă nu-mi luase pielea de pe mâna stângă cu atâtea pupături. Se îmbrăcase din nou în uniforma austriacă şi mirosea a parfum”.

Chestiunea uniformelor austriece pricinuia o sumede-nje de încurcături şi de situaţii penibile. Când Elizabeth \e făcu părinţilor o vizită particulară la Possenhofen, Ludwig spulberă secretul, întâmpinând-o în gara mim-cheneză înveşmântat în ţinuta militară austriacă de paradă şi având întreaga fată a tunicii ornamentată cu crini albi.5 Deşi lui Ludwig îi plăcea să se îmbrace în haine de gală, considerând uniforma drept un semn de respect fată de împărătească, nu se sinchisea de amănunte, într-o anume împrejurare, se înveşmânta iarăsi în uniforma austriacă de ceremonie, cu Marea Cruce a Ordinului Sfântului Stefan întoarsă cu susul în jos, eşarfa largă cu nod bufant purtată pe dos şi atârnându-i de-a latul bustului în direcţia inversă celei normale.

Ludwig aştepta cu mare nerăbdare desele vizite făcute de Elizabeth familiei sale la Possenhofen. Când împărăteasa sosea, tânărul rege înconjura călare pe unul dintre armăsarii săi de rasă perimetrul lacului Starnberg pentru a-i lăsa un buchet de trandafiri pe pragul uşii

înainte să se trezească din somn. Perechea naviga deseori de-a lungul lacului la bordul micului vapor cu aburi „Maximilian" sau evada către Roseninsel, o insulă aşezată în mijlocul aceluiaşi lac care-i aparţinea lui Ludwig. Fostul rege Maximilian dăduse ordin să se planteze pe insulă aproape treizeci de mii de tufe de trandafiri şi, în timpul verii, acestea explodau într-o orgie de culori şi de miresme suave, în mijlocul acestei grădini, se ridica o cabană în stil elveţian cu un foişor înalt, terminat cu o terasă deschisă; aici Ludwig şi Elizabeth îşi petreceau singuri nesfârşite ore, discutând, citindu-şi poezii, iar când unul dintre ei lipsea, lăsându-şi scrisori într-un mic compartiment secret, mascat privirilor, în biroul de scris din salonaşul cu vedere spre lac. Hoinăreau împreună prin păduri, călare şi pe jos, făcând picnicuri şi citind cu voce tare la umbra pinilor şi a castanilor.

Ludwig preţuia cu adevărată pietate ca pe o comoară aceste după-amiezi petrecute în taină, fără martori, cu preaiubita lui vară. După una dintre întâlnirile lor în tren, îi scrise cu profundă emoţie Elizabethei:

„Scumpă verişoara, nici nu-ţi închipui cât de fericit m-ai făcut. Orele petrecute de curând alături de tine în vagonul de călători au fost printre cele mai minunate din viaţa mea. Niciodată nu mi se va şterge din minte amintirea lor. Mi-ai dat permisiunea să te vizitez la Ischel – şi atunci când va sosi timpul, voi fi cel mai binecuvântat dintre toţi bărbaţii de pe faţa pământului, întrucât sentimentele de dragoste sinceră, de adorare pioasă şi de afecţiune statornică pe care ţi le păstrez în suflet încă din prima tinereţe mă fac să-mi imaginez raiul pe pământ când sunt în compania ta, un simţământ care se va stinge doar odată cu moartea… Te rog să mă ierţi pentru conţinutul acestei scrisori, dar n-am putut să mă stăpânesc". 7

Aceste lungi după-amiezi împreună, precum şi bogata corespondentă particulară mascau cu greu admiraţia şi atracţia izbitoare, fapt ce stârni numeroase comentarii insinuante nu numai printre membrii celor două familii respective, dar şi la curţile regale din München şi Viena. Fatalmente, începură să circule zvonuri că Ludwig şi Elizabeth erau amanţi. Prietenia lor înfocată şi debordantă depăşea cu siguranţă limitele normale ale dragostei familiale. Căutând cu disperare să descopere frumuseţea şi fericirea, evadând din lumea lugubră de la mijlocul secolului al XIX-lea, Ludwig şi Elizabeth îşi găsiseră unul în celălalt sufletul-pereche romantic, o armonie profundă

născută dintr-o moştenire comună şi dintr-o izolare autoimpusă. Amândoi trăiau într-un univers iluzoriu al viselor, accesibil deopotrivă unuia şi celuilalt, dar rămânând inabordabil şi de nepătruns pentru restul oamenilor.

În această lume, nu exista loc pentru iubirea carnală, nespiritualizată, nici pentru tentaţiile senzuale. De fapt, Ludwig nutrea aversiune fată de asemenea gânduri şi presiuni erotice care-i ameninţau fragila identitate sexuală. Nu ajunsese încă să-şi conştientizeze ori să-şi accepte homosexualitatea, dar explicase odată în mod elocvent că nu simţea nici urmă de dorinţa fizică pentru femei – „Slavă Domnului!" – şi că în acest fel, „veneraţia sa fată de puritatea feminină devenea cu atât mai profundă/'8 Dragostea lui pentru verişoara Sissi era neîntinată şi cavalerească, o formă de reîntoarcere într-o epocă dispărută pentru totdeauna, atât de admirată de Ludwig. În corespondenţa dintre ei, Ludwig se semna „Vulturul", iar Elizabeth, „Porumbiţa", pseudonime reflectând natura celestă a legăturii lor sufleteşti. Ludwig o iubea pe Elizabeth aproape până la idolatrie deoarece ea îl înţelegea perfect, nu căuta niciodată să se vâre nepoftită în lumea lui şi nu încerca nicicând să-i impună cu forţa un rol pe care nu-l putea îndeplini, în prezenta ei, Ludwig alunga toate gândurile neplăcute şi grijile lumeşti, lăsându-se absorbit de neobişnuita-i frumuseţe, ştiind întru totul că nu se expunea nicio clipă pericolului de a fi obligat să-i răspundă în orice alt mod care i-ar fi ameninţat propria sexualitate incertă. Ca femeie căsătorită, Elizabeth reprezenta pentru tânărul rege o confidentă demnă de încredere. Cu toate acestea, atât membrii familiei Wittelsbach, cât şi cei ai familiei Habsburg, continuară să şuşotească despre relaţia anormal de apropiată pe care cei doi veri păreau s-o cultive cu pasiune, alimentând şi mai departe bârfele şi scandalul.

În acea vară, Ludwig îşi petrecu mult timp şi cu mătuşa lui, împărăteasa Maria Alexandrovna, care venise la Kissingen împreună cu soţul ei, ţarul Rusiei, Alexandr al II-lea. Ea împărţea un punct de atracţie cu Elizabeth, ceea ce o făcea irezistibilă pentru Ludwig; şi anume acela de a fi o femeie mai în vârstă, măritată, şi care nu reprezenta nicio ameninţare feminină. Când Maria Alexandrovna îşi schimbă locul de odihnă, poposind un timp în staţiunea balneară Schwalbach, Ludwig o urmă. Nu-şi ascunse pasiunea nebună, spre marea mâhnire a suitei sale. Într-o zi, secretarul său de cabinet,

Pfistermeister, îi reproşa cu îndrăzneală lui Ludwig, spunându-i: „Şi totuşi, Maiestatea Voastră, împărăteasa ar putea prea bine să vă fie mamă”. „Oh, cât mi-aş dori!”, îi replică regele suspinând din greu.

Deşi, în mod oficial, Ludwig făcea pur şi simplu un număr de vizite de politeţe confraţilor suverani, în realitate, se informa cu discreţie despre fiica mai mică a monarhilor ruşi, Marea Ducesă Marie. Însă, până la urmă, Ludwig nu manifestă un interes deosebit fată de Marea Ducesă, care, la numai zece ani, era cu mult prea nevârstnică pentru măritiş. Dar investigaţiile prudente ale regelui îi liniştiră pe membrii guralivi ai curţii Müncheneze care începuseră să sugereze că el ar trebui să se căsătorească şi să-şi asigure un urmaş cât mai curând posibil.

Nimic nu se materializa din intenţionată alianţa cu dinastia rusă. Ludwig rămase totuşi extrem de ataşat de împărăteasa Maria şi-i dedica mult timp împărtăşindu-i probleme de viaţă şi aspiraţiile sale. Sensibilă şi dând dovadă de duioşie maternă, Maria Alexandrovna îl asculta cu luare-aminte pe tânărul romantic care-şi descărca sufletul, vărsându-şi toate necazurile. Când Ludwig părăsi în fine staţiunea Schwalbach, ducea cu sine o scrisoare ciudat de profetică de la ţarina: „Mă tem că există în tine un imbold către singurătate, către autoizolare de lume şi oameni, îţi înţeleg această înclinaţie, pentru că mă caracterizează şi pe mine. Dar în poziţia înaltă în care ne-a miruit Dumnezeu, nu suntem câtuşi de puţin îndreptăţiţi la toate acestea”.

La nicio lună după urcarea pe tronul bavarez, Ludwig avu o întrevedere premonitorie cu secretarul său de cabinet, Franz von Pfistermeister. În timpul audientei, tânărul rege pomeni pentru prima dată numele lui Richard Wagner. Oraşul München ţinea un aşa-zis Registru al persoanelor străine în care erau înscrise cu regularitate numele tuturor vizitatorilor. Se zvonise că Wagner trecuse de curând prin capitala Bavariei; dar când Ludwig dobândi registrul, nu găsi consemnat numele compozitorului, îl întrebă pe Pfistermeister de ce nu fusese înregistrat Wagner, la care secretarul de cabinet ceru lămuriri: „Care Wagner?” – întrucât acest nume de familie era destul de răspândit. Regele îi răspunse prompt că în ceea ce-l priveşte nu exista decât un singur şi unic Wagner, nimeni altul decât muzicianul Richard Wagner. Acestea fiind spuse, Ludwig îi ordonă lui Pfistermeister să înceapă imediat o anchetă pentru descoperirea compozitorului şi să-l aducă fără întârziere la München.

Secretarul de cabinet întreprinse mai întâi o călătorie spre Penzing, unde, după cât se ştia, Wagner locuise în ultima vreme, dar vila închiriată de compozitor rămăsese pustie. Unul dintre prietenii lui Wagner îl înştiinţa că muzicianul plecase în Rusia, iar Pfistermeister îi telegrafie regelui comunicându-i vestea că Wagner nu putea fi găsit pentru nimic în lume. Totuşi, Ludwig refuză să se lase expediat cu o scuză oarecare. Prin urmare, îi trimise un răspuns categoric: „Conţinutul telegramei tale m-a scandalizat. Hotărârea mea rămâne neclintită: porneşte în căutarea lui Wagner cât de repede cu putinţă şi fără să atragi atenţia… Este extrem de important ca această dorinţă păstrată în suflet demult să mi se realizeze curând". 2 Secretarul de cabinet îl prinse în fine din urmă pe Wagner în Stuttgart. În seara de 2 mai 1864, compozitorul sosise în vizită la nişte prieteni, când un servitor îi aduse un bilet de la un bărbat care aştepta informaţii la uşă şi pe care se putea citi: „Franz von Pfistermeister, Secretar particular al regelui Bavariei". Wagner suspectă de îndată că îl urmărea unul dintre numeroşii săi creditori şi fugi la hotel, unde începu să-şi împacheteze lucrurile personale. Dar numaidecât îl întrerupse administratorul hotelului, informându-l că acel om misterios trecuse şi pe acolo puţin mai devreme în aceeaşi seară. Sătul până-n gât de atâta goană ca să-şi salveze pielea, Wagner se hotărî fără tragere de inimă să dea ochi cu străinul în dimineaţa următoare, în acea noapte, se zvârcoli în somn, temându-se de tot ce putea fi mai rău.

A doua zi dimineaţă, la ora zece, Pfistermeister se prezentă în faţa lui Wagner cu aceste cuvinte care trebuie să i se fi părut acestuia din urmă de-a dreptul incredibile: /, Am deosebita onoare să fiu secretarul personal al Maiestăţii Sale, regele Ludwig al II-lea al Bavariei. Preamăritul meu stăpân mi-a încredinţat importanta misiune de a vă invita la curtea regală şi de a vă ruga stăruitor să veniţi neîntârziat."3 îi înmâna muzicianului o fotografie a tânărului suveran înrămată în argint şi un inel cu rubin, îi remise, de asemenea, un mesaj de la Ludwig: „La fel cum arde această piatră preţioasă ca o flacără vie, tot aşa ard şi eu de dorinţa să-l văd pe creatorul libretului şi partiturii muzicale pentru opera «Lohengrin»".4 Pfistermeister îi motivă cu putere că regele promisese să facă tot ce era omeneşte cu putinţă pentru a-l ajuta pe compozitor să-şi atingă scopurile; dacă Wagner îşi dădea consimţământul, atunci trebuia să fie gata să-l însoţească numaidecât pe Pfistermeister până la München.

Wagner era copleşit şi totodată încântat peste măsură; salvarea, ivită din senin, îi stătea la îndemână. Compozitorul în vârstă de cincizeci de ani se aşează imediat la birou şi compuse prima din nenumăratele scrisori adresate tânărului rege:

„Preaiubite şi milostive suveran!

Vă trimit aceste lacrimi izvorâte din cea mai sublimă emoţie pentru a vă mărturisi că de-acum minunăţiile poeziei au apărut ca un adevăr divin în viaţa mea nefericită şi lipsită de dragoste. Această viaţă, poezia ei supremă, muzica ei cea mai rafinată, vă aparţin de-acum înainte, binefăcătorul meu rege, dispuneţi de ea după bunul vostru plac!

În culmea extazului, credincios şi devotat.

Al vostru supus, Richard Wagner" 5

Chiar a doua zi, compozitorul îşi amanetă o tabacheră de preţ, încrustată cu pietre scumpe, pentru tutun de prizat, primită în dar în Rusia, şi-şi achită nota de plată de la hotel, împrumută de la un prieten o sumă de bani pentru un bilet de tren la clasa întâi pe ruta Stuttgart – Ivliinchen şi apoi îşi termină de făcut bagajele, în acea după-amiază, Wagner porni la drum spre capitala bavareză, alături de Pfistermeister.

Richard Wagner se născuse pe 22 mai 1813, la Leipzig, într-o familie din pătura de mijloc. Era ultimul prâslea din cei opt copii. La şase luni după venirea lui pe lume, tatăl său, Carl Friedrich Wagner, muri de tifos, lăsându-şi sotia văduvă. Mama lui Richard îşi găsi curând consolarea în braţele actorului Ludwig Geyer, cu care se mărită destul de repede, la mai puţin de un an după decesul soţului. O bună parte din existenta timpurie a lui Wagner este învăluită în controverse, iar filiaţia sa a fost pusă deseori sub semnul îndoielii. Speculaţiile că Geyer ar fi putut să fie adevăratul său tată s-au bucurat totdeauna de mare popularitate, dar nu există nicio dovadă plauzibilă în sprijinul acestor alegaţii, răspândite de detractorii lui Wagner şi probabil suspectate de compozitorul însuşi că ar corespunde realităţii, cu alte cuvinte, putându-se desprinde implicit concluzia că şi Wagner – urmând linia paternă – era de origine evreiască.

În copilărie, Wagner văzuse drama istorică dedicată de Schiller figurii eroului legendar al luptei împotriva dominaţiei Habsburgilor în secolul al XIV-lea, „Wilhelm Tell", şi acest eveniment a pregătit calea pentru marile mituri şi vechile povestiri pe care compozitorul avea

ulterior să le transpună în viaţă, începu să compună piese orchestrale şi primi în cele din urmă postul de dirijor la teatrul destul de jalnic şi neînsemnat din Magdeburg, unde o cunoscu pe Minna Planer, o cântăreaţă mediocră, cu care se căsători. Wagner deţinu, de asemenea, timp de doi ani postul de capelmaistru la Riga, deşi s-ar părea că încă de atunci o ţinea mereu într-o fugă din pricina creditorilor. Compozitorul avea dintotdeauna o pasiune pentru haine scumpe, mobile de lux, mâncăruri fine şi vinuri alese, dar îi lipseau banii pentru a-şi satisface aceste gusturi costisitoare. Când lăsa să se adune datorii pe care nu le putea onora la termen, îşi făcea pur şi simplu bagajele şi dispărea pe furiş. Acest şablon se perpetuă mai mulţi ani la rând, însă, în cele din urmă, Wagner dobândi un post permanent de şef de orchestră la curtea regală din Dresda şi astfel viitorul părea să-i fie asigurat. Sur veniră însă evenimente din 1848.

Acelaşi an care provocă abdicarea regelui Ludwig I stătu mărturie şi pentru declinul muzicianului. Wagner căpătase nefericitul obicei de a se asocia cu oameni nepotriviţi în momente nepotrivite. La Dresda, îşi uni forţele cu un grup revoluţionar de studenţi, încurajându-le demonstraţiile împotriva regelui Saxoniei printr-o serie de articole radicale apărute în diverse gazete. După ce revoluţia eşua, autorităţile saxone emiseră un mandat de arestare pe numele său şi, încă o dată, Wagner se văzu nevoit să scape prin fugă din Dresda, cu acte false.

Unica avere purtată mereu cu sine era muzica. După două eşecuri catastrofale – cu „Die Feen" şi „Das Liebes-verbot", „Zânele" şi respectiv „E interzis să iubeşti" – Wagner compuse opera istorică „Rienzi", încununată de succes, concepută pe baza romanului anost, de factură romantică, scris de Edward Bulwer-Lytton. Acţiunea se derulează în jurul unui soldat roman, care urcă pe cele mai înalte trepte ale ierarhiei sociale şi, copleşit de mirajul puterii, este ucis în cele din urmă de foştii săi susţinători. Acest gen de spectacol moralizator câştiga imediat unui public capabil de apreciere. Wagner nu cuteza încă să se lase în voia pasiunii pentru inovaţie şi, în consecinţă, deşi „Rienzi" conţine strălucite compoziţii corale, marşuri, balet şi o morală populară încadrată armonios în povestire, rămâne totuşi în foarte mare măsură o dramă de epocă în maniera secolului al XIX-lea.

Următoarea operă creată de Wagner, „Der fliegende Holländer"

– „Olandezul zburător" sau „Vasul fantomă" – se dovedi a fi cu mult mai memorabilă. Este prima dintre compoziţiile sale romantice şi, totodată, prima clădită pe tema morţii din prea multă dragoste – „Liebestod" – care a predominat în dramele muzicale ulterioare. Un marinar, condamnat de diavol să rătăcească pentru veşnicie pe vaste întinderi de apă, poate fi salvat numai prin iubirea unei femei credincioase. Mânat într-un port de o furtună cumplită, olandezul o întâlneşte pe frumoasa fecioară Senta, de care se îndrăgosteşte; pe când corabia olandezului iese din rada portului, blestemul este curmat în timp ce Senta, dintr-un sentiment de dragoste deznădăjduită, aleargă spre o stâncă dominând tot portul şi se sacrifică aruncându-se în apele reci. Dar, din mările spumegânde, olandezul şi Senta se ridică mână în mână, într-un triumf al dragostei asupra morţii. Aceasta reprezintă una din temele wagneriene favorite, repetată cu nesfârşite variaţiuni în aproape toate operele de mai târziu: iubirea omenească este imperfectă şi doar în moarte pot fi găsite dragostea adevărată şi telul cel mai înalt. Ea simbolizează, de asemenea, desfăşurarea timpurie a conflictului dintre eroina tragică, tânjind după plenitudinea vieţii, şi eroul blestemat, intrinsec operelor ulterioare, populate de personaje feminine care trebuie să cadă jertfă dragostei unui bărbat pentru a-şi găsi izbăvirea, atât în privinţa propriilor culpe, cât şi a celor săvârşite de omul iubit.

Dar cea mai mare înrâurire asupra gândirii şi creaţiei wagneriene de început a fost fără îndoială exercitată de scrierile lui Ernst Theodor Hoffmann, care se bucura de o enormă popularitate la mijlocul veacului al XIX-lea, în perioada când Wagner îşi compunea o bună parte din opere. Povestirile sale inspirate din literatura medievală germanică deşteptau în popoarele Germaniei un ideal romantic, o conştiinţă despre sine ca „Volk" – seminţie omenească unită printr-o identitate naţională pură. Gratie scrierilor lui Hoffmann, mulţi germani şi-au redescoperit trecutul, cu legendele despre cavaleri şi eroi şi zei mitici. Wagner s-a inspirat din creaţia literară a lui Hoffmann pentru a-şi compune operele „Tann-häuser" şi „Lohengrin". Deşi amândouă s-au bucurat de un mare succes în majoritatea teritoriilor germane, muzicianul în schimb primi prea puţini bani pentru munca sa. Cu toate că dramele lui muzicale atinseseră o coardă sensibilă în sufletul german, compozitorul se afla în continuare la mare ananghie, mutându-se neîncetat din oraş în oraş.

Căsnicia lui Wagner sfârşi prin a se nărui, el şi soţia sa trăiau separat, Minna refuzând să-l urmeze prin toată Europa într-o existentă nesigură şi agitată. Compozitorul intră în numeroase aventuri sentimentale, incluzând povestea de dragoste irealizabilă cu Mathilde Wesendonck, nevasta lui Otto Wesendonck, unul dintre susţinătorii săi în plan financiar, o dramă în viaţa reală, pe potriva legendei medievale, transfigurată artistic în „Tristan şi Isolda". Când împrejurările şi această pasiune mistuitoare deveniră insuportabile, Wagner se mută din nou>K je această dată într-o vilă închiriată la Penzing, în apropiere de Viena. Ducea cu sine partiturile încă neter-minate ale capodoperelor „Maeştrii cântăreţi din Nürnberg" şi „Inelul Nibelungilor", precum şi compoziţia muzicală aproape definitivată „Tristan und Isolde". Aceasta din urmă se dovedi a fi cu neputinţă de pus în scenă, întrucât nicio companie europeană de teatru liric nu se simţea atât de temerară încât să-şi asume această misiune. După ani în şir de trudă, de strâmtoare materială şi de lipsa recunoaşterii publice, situaţia lui Wagner părea imposibilă. Lipsa constantă a mijloacelor necesare existentei reprezenta principalul său motiv de îngrijorare.

Ca o ironie a sortii, chiar în momentul desfăşurării fu-nerariilor regelui Maximilian al II-lea, se întâmplă ca muzicianul să treacă prin München. Wagner zări fotografia noului monarh expusă în vitrina unui magazin şi zăbovi câteva clipe să o privească atent. Consemnă mai târziu că portretul lui Ludwig „stârni înăuntrul său emoţia specială trezită de obicei de contemplarea frumuseţii şi a tinereţii".6 între timp, starea materială a compozitorului devenise disperată. Iată ce scria despre sine la 8 aprilie:

„Dacă lucrurile continuă la fel de dezastruos ca şi până acum, nu trebuie să mă mai aştept la cine ştie ce schimbare în bine şi am ajuns deja să cred că orice speranţă e zadarnică. Ţinând seama de vârsta mea şi de trecutul meu, oricine ar socoti că e extrem de îndoielnic dacă, în această stare de spirit care, în mod firesc, îmi înveninează viaţa, m-aş mai putea în vreun chip desfăta în creaţia artistică.

— Situaţia mea este primejdioasă – Mă balansez pe cel mai îngust reazem – o singură poticnire şi totu-i pierdut – nu va mai exista apoi nimic de scos la iveală din adâncul fiinţei mele, nimic, absolut nimic. Trebuie să se ivească vreo lumină, cineva trebuie să răsară înainte-mi ca să mă ajute cu vigoare şi atunci îmi voi regăsi totuşi puterea de a răsplăti acest ajutor – dar mai târziu nu mă voi mai simţi

în stare, sunt convins."7

Aceasta se petrecea cu mai puţin de o lună înainte ca Pfistermeister să-şi facă apariţia pe neaşteptate în pragul uşii, cu scurta scrisoare şi darurile din partea regelui. Nu e niciun fel de exagerare să se susţină cu tărie că intervenţia oportună a lui Ludwig al II-lea l-a salvat literalmente pe Wagner de la ruina totală. Fără sprijinul monarhului bavarez subjugat în întregime de muzica wagneriană, este foarte puţin probabil ca Wagner să-şi fi terminat vreodată grandioasa tetralogie „Ring des Nibelungen" ori opera „Parsifal", sau să fi trăit să-şi vadă pusă în scenă drama „Tristan şi Isolda".

Ludwig se retrăsese deja la culcare când Pfistermeister se reîntoarse de la Stuttgart împreună cu Wagner. Secretarul de cabinet se năpusti spre apartamentele regale din Residenz, trezindu-l pe monarhul adormit cu vestea că muzicianul sosise în acea seară la München şi că se instalase cu bine în luxosul hotel „Bayerischer Hof". Ludwig se ridică în capul oaselor şi asculta în timp ce Pfistermeister – care, potrivit etichetei regale, trebui să rămână în picioare în cursul întrevederii – îi relată despre Wagner până târziu după miezul nopţii. Cei doi stabiliră ca prima întâlnire dintre rege şi compozitor să aibă loc în după-amiaza următoare. De îndată de Pfistermeister plecă, Ludwig coborî din pat şi, cuprins de adâncă emoţie, notă în jurnal: „Un acces de puternic extaz îmi străbătu întreaga fiinţă când mi se spusese că omul după care tânjisem atâta timp se află aici şi va rămâne aici! Oh, binecuvântată fie seara în care mi s-a adus această veste!"

A doua zi după-amiaza, la ora fixată pentru întrevedere, Wagner, înveşmântat în obişnuita redingotă neagră, încheiată la două rânduri de nasturi, şi cu lavalieră albă, îşi prezentă cartea de vizită la intrarea în Residenz, şi un ofiţer din regimentul de gardă îl escortă până în sala de audienţe a regelui. Scena trebuie să fi fost destul de stranie: monarhul înalt, uimitor de tânăr, stând în picioare în fastuoasa încăpere de primire, decorată în stil rococo, şi aşteptând să-l întâmpine pe compozitorul de cincizeci de ani, uşor gârbovit, vlăguit peste măsură şi hărţuit de necazuri. Ludwig investise ani de anticipare şi de speranţă în această întâlnire: era pesemne inevitabil să se simtă decepţionat că acest apogeu romantic atins în fine de visurile sale căpăta forma atât de prozaică a omului care i se înfăţişase privirilor. Şi totuşi, cuvintele schimbate între aceşti doi oameni, întru totul diferiţi ca înfăţişare şi trăsături psihice, îl umplură de bucurie pe rege,

mergându-i drept la suflet. Ludwig însuşi îi descrise evenimentul verişoarei sale Sophie de Bavaria, soră cu împărăteasa Austriei, Elizabeth:

„Dacă ai fi putut măcar să vezi cu proprii ochi cât de mult m-a stânjenit recunoştinţa lui când i-am întins mâna şi i-am făgăduit sincer nu numai că îşi va putea duce la bun sfârşit impunătorul ciclu al Nibelungilor, dar şi că va fi prezentat pe scenă, în faţa publicului, în maniera dorită. Se înclină adânc dinainte-mi, dădu mâna cu mine, părând profund impresionat de ceea ce era realmente atât de firesc, întrucât rămase în această poziţie timp îndelungat, fără să rostească vreun cuvânt. Mă simţeam ca şi cum am fi făcut schimb de roluri. M-am aplecat spre el şi l-am strâns la piept cu sentimentul că mă legam printr-un jurământ mut să-i fiu credincios până la capătul zilelor".

În aceeaşi seară, Wagner îi scria unui prieten:

„Ştii că m-a căutat tânărul monarh al Bavariei. Este, o spun cu tristeţe, atât de frumos şi de înzestrat, aşa de plin de simţiri adânci şi de minunat, încât mă tem că viaţa lui se va spulbera ca un divin vis fugar în lumea noastră crudă. Mă iubeşte cu ardoarea şi tandreţea dragostei dintâi; mă cunoaşte şi mă înţelege în cele mai mici amănunte ca propriu-mi suflet, îşi doreşte să-i stau mereu alături, să lucrez, să mă destind, să-mi creez operele, în acest scop, îmi va dărui tot ce am nevoie… Nu-ţi poţi închipui în niciun fel puterea magică a ochilor săi! Oh, fie să trăiască până la adânci bătrâneţi! E un miracol de necrezut!"

A doua zi, cuprins de beatitudine şi absorbit de propriile-i visuri şi idei romantice, Ludwig îi trimise o scrisoare compozitorului:

„Credeţi-mă pe cuvânt, voi face tot ce e omeneşte posibil să vă recompensez pentru suferinţele din trecut. Vă voi cruţa o dată pentru totdeauna de necazurile vieţii de zi cu zi; vă voi garanta liniştea lăuntrică la care aţi râvnit atâta vreme, astfel încât veţi fi liber să ţâşniţi cu aripile viguroase ale geniului dumneavoastră spre văzduhul sfânt al artei fascinante pe care o creaţi. Deşi neavând cunoştinţa de acest fapt, întruchipaţi singurul meu izvor de fericire chiar de când eram numai un băieţel, prietenul meu statornic care-mi înfioară sufletul ca nimeni altul, cel mai bun dascăl şi educator. Vă voi răsplăti cu tot ce-mi stă în putinţă. Oh, cu câtă nerăbdare am aşteptat această clipă – clipa în care să pot face toate acestea.

Abia dacă mă încumet să-mi îngădui plăcerea de a fi în gtare să vă dovedesc dragostea mea atât de curând".

pe 18 mai, Wagner îi relata unui prieten: „N-am niciun alt discipol pe care să-l fi câştigat întru totul de partea mea. E aproape incredibil. Trebuie tu însuti să-l auzi, să-l vezi, să-l simţi pe acest tânăr superb… Se spune că Q hotărât, exigent şi foarte zelos în treburile de stat. N-are seamăn, nimeni nu-l influenţează şi cu toţii îl recunosc drept rege absolut şi incontestabil".

Câteva zile mai târziu, întregul München nu sporovăia decât despre recenta sosire a compozitorului. Cu o stranie clarviziune, ambasadorul austriac în capitala bavareză expedie la Viena un scurt raport asupra întâmplării: „Nu încape îndoială că venirea lui Wagner îl va costa pe rege destul de scump, dar ar fi realmente trist dacă, la vârsta sa, nu ar putea face nicio nebunie. Mi se pare însă cu mult mai serios faptul că anturajul său a început să-i susure în urechi cât e de frumos, cât de fermecător îl găsesc femeile".

Diplomatul austriac era bine informat: banii deveniră în curând o idee persistentă în mintea lui Wagner. Laolaltă cu toate bagajele, compozitorul aduse cu sine la München şi enorme datorii. De la bun început, Wagner, încurajat de rege, n-a ezitat nicio clipă să-i vorbească pe şleau lui Ludwig despre marea sa criză financiară. La rândul său, suveranul bavarez a reacţionat mereu cu promptitudine. De exemplu, la nicio săptămână după venirea lui Wagner, Ludwig îi dădea ca dar personal suma de aproximativ 4.000 de guldeni. Acesta reprezenta primul dintre numeroasele aconturi vărsate anticipat din salariul oficial al muzicianului, stabilit la 4.000 de guldeni pe an. Cea mai mare parte a acestui dar, ca şi întâiul avans din simbria anuală, a fost cheltuită pentru achitarea tuturor datoriilor către creditori.

Cel puţin, Wagner nu mai trebuia să se frământe în legătură cu procurarea mijloacelor băneşti necesare propriului trai şi întreţinerii unui cămin. Mai mult decât atât, Ludwig se îngriji şi de obţinerea unei reşedinţe, închinând pentru folosinţa exclusivă a compozitorului vila Pellet, situată pe malurile lacului Starnberg: pe de o parte, îl îndepărta pe Wagner de opinia publică din München, unde începuseră deja să se înteţească resentimentele fată de noua sa postură de favorit al regelui; şi, pe de alta, vila se găsea la numai trei mile distantă de castelul Berg. De îndată ce protejatul şi prietenul său se instala în siguranţă în vila Pellet, Ludwig îşi făcu un obicei din a-l invita pe Wagner la castelul Berg aproape în fiecare zi; cei doi îşi petreceau ore în şir discutând despre noile idei, proiecte şi planuri de viitor ale compozitorului.

Regele nu ostenea să-i aştearnă pe hârtie declaraţii de dragoste eternă şi de sprijin neîncetat.

„Nu vă puteţi închipui cât sunt de fericit să-l văd în sfârşit şi drept în faţă pe omul a cărui natură sublimă m-a atras şi m-a cucerit cu o forţă irezistibilă încă de la o vârstă fragedă. Tânjeam necontenit după clipa când aş fi în stare să compensez într-o oarecare măsură numeroasele necazuri şi suferinţe pe care a trebuit să le îndurați: iată că acum, spre marea mea încântare, a sosit momentul îndelung aşteptat, acum că sunt învăluit în mantia purpurie, acum că dispun de putere, o voi folosi cât mă pricep mai bine ca să vă îndulcesc viaţa. Nu veţi fi încătuşat în fiare; veţi fi liber să vă dedicaţi cu desăvârşire numai artei magnifice aşa cum vă îndeamnă spiritul. Când vă văd în faţa ochilor, profund mişcat, ca în ultima vreme, să spun în sinea mea: «Doar gratie domniei-voastre simt fericit şi mulţumit» şi atunci imediat sunt în culmea fericirii, aşa de nebun de fericire, atât de purtat în înalturi de emoţii intense încât îmi imaginez că a coborât raiul pe pământ, îmi amintiţi deseori că îmi datoraţi atât de mult, dar acest fapt n-are nici cea mai mică importantă în comparaţie cu tot binele pentru care vă rămân profund îndatorat”.

În această perioadă de început, cu un rege copleşit de admiraţie închinându-se la altarul său, Wagner elabora planuri extravagante pentru montarea operelor lui. Primele sale indicaţii nu erau deloc lipsite de pretenţii exagerate: doar dramele wagneriene trebuiau să fie puse în scenă în timpul unei stagiuni determinate, astfel încât alte reprezentaţii să nu ştirbească atmosfera poetică a propriilor creaţii. Orbit de adoraţie şi de deplina fericire de a-şi fi realizat în sfârşit scopul, Ludwig acceptă fără şovăire.

Drama finală, memorabilă, în care s-a implicat din plin Wagner, s-a jucat cu intensitate până la coborârea cortinei în vara fatală a anului 1864. Pe 18 iunie, tânărul monarh plecă să-şi petreacă vacanta la Kissingen, lăsându-l pe Wagner singur în vila Pellet. Deprimat, izolat şi stingher în absenta regelui, compozitorul se rugă stăruitor şi în repetate rânduri de diverşi prieteni risipiţi prin toate colţurile Germaniei să-i ţină companie pe malurile lacului Starnberg. În cele din urmă, doar dirijorul prusac Hans von Bülow şi sotia lui, Cosima, sfârşiră prin a accepta invitaţia lui Wagner.

Wagner îi cunoscuse pe sotii Bülow în urmă cu câţiva ani. Hans era un şef de orchestră care se bucura de o oarecare faimă, un om cu

un talent incontestabil, dar cam lipsit de imaginaţie creatoare, în 1857, la vârsta de douăzeci de ani, se căsătorise cu Cosima, fiica lui Franz Liszt, născută din legătura sentimentală a acestuia cu Marie d'Agoult. Femeie înaltă, zveltă, neconvenţionala, Cosima poseda o minte strălucită, de artist. Viaţa lor conjugală se dovedi a fi un dezastru de la bun început; nervos şi temperamental, Hans nu constituia câtuşi de puţin perechea potrivită pentru energica şi intelectuala Cosima. În 1864, Wagner stătuse o vreme în casa familiei von Bülow din Berlin, într-o după-amiază, Hans fusese chemat într-un anumit loc, iar Wagner şi Cosima descoperiră că se simt atraşi unul de celălalt dintr-un imbold erotic irezistibil. Deşi cu douăzeci şi patru de ani mai tânără decât Wagner, Cosima era captivată de personalitatea compozitorului, recunoscându-i inteligenta sclipitoare, iar Wagner răspunse în aceeaşi măsură pasiunii ei; se despărţiră atunci cu un legământ solemn. Probabil că niciunul nu-şi imaginase că destinul ar putea face atât de uşor jocurile în avantajul lor, căci în momentul primirii invitaţiei prin care Wagner îi ruga pe cei doi soţi să vină la vila Pellet, Hans se îmbolnăvise. Dar dirijorul insistă ca nevasta lui şi cele două fiice, Daniela şi Blandine, să plece mai înainte, aşa că trioul porni la drum către lacul Starnberg. Cosima ajunse acolo pe 29 iunie, iar Hans o urmă cu o săptămână mai târziu. În răstimpul celor şapte zile petrecute împreună, în cea mai strictă intimitate, în lipsa soţului şi a lui Ludwig al II-lea, la vila de lângă lac, Wagner şi Cosima deveniră amanţi.

„Lumea te va ridica în slavi".

În tot cursul verii lui 1864, Wagner a lucrat în ritm intens la o piesă muzicală dedicată noului său binefăcător regal: pentru a nouăsprezecea sărbătorire a zilei de naştere a lui Ludwig, pe 25 august, Wagner compuse „Huldigungsmarsch", „Marşul omagial". Muzicianul intenţiona ca această lucrare muzicală să fie executată pentru prima oară la Hohenschwangau, unde regele îşi luase reşedinţa în primire. Ludwig aştepta cu nerăbdare sosirea orchestrei alcătuite din optzeci de instrumentişti care urmau să interpreteze în premieră compoziţia omagială, când mama lui îşi făcu apariţia pe neaşteptate la Hohenschwangau. Pentru tânărul monarh, acest fapt reprezenta o intruziune intolerabilă în intimitatea sa: /, Din nefericire, şederea mea în acest moment este complet distrusă de Mama, care mă torturează cu necontenitele-i manifestări de dragoste; ea n-are nici cea mai mică idee că orice rămăşiţă şi fiecare sclipire de poezie se spulberă în

prezenta ei" 1, nota înveninat regele. Incapabil să-şi împărtăşească experienţele afective cu regina-mamă, Ludwig ordonă ca reprezentaţia să fie amânată.

Până la urmă, „Huldigungsmarsch" a fost cântat în premieră pe 5 octombrie, în curtea Palatului de reşedinţă.

Declaraţiile pline de efuziune sentimentală, atât din partea regelui, cât şi a lui Wagner, în conversaţiile lor particulare, în schimbul de poeme şi de scrisori, generară în ultimă instantă speculaţii în privinţa naturii relaţiilor dintre cei doi. Cosima von Bülow, care s-a căsătorit mai târziu cu Wagner, mărturisea: „Richard îi scrie regelui… Apoi, îmi citeşte şi mie scrisoarea, care-mi rupe realmente inima. Aş dori ca el să-şi fi putut atenua tonul folosit în această corespondentă, să fi găsit un altul mai diferit care să sune mai veridic, fără să-şi piardă din căldură". Până şi Wagner însuşi recunoştea: „Oh, aceste cuvinte nu sună foarte bine, dar nu sunt eu cel care a dat tonul".

O bună parte din corespondenta fecundă dintre suveran şi protejatul său poate fi înţeleasă doar în contextul epocii în care a prins formă şi în lumina sentimentelor romantice precumpănitoare în acea vreme. Ludwig vieţuia într-un tărâm imaginar şi sublim; îi repugna realitatea concretă şi acest lucru se confirmă o dată mai mult în raporturile sale cu Wagner. Prietenia lor şi schimbul permanent de scrisori erau astfel înglobate cu forţa într-o concepţie idealizată căreia îi lipseau adeseori sinceritatea şi semnificaţia, înlocuite frapant cu atitudinea de a masca deplina nemulţumire."4 Relaţia lor conţinea o anume nuanţa eterică, nepământeană, care exista numai pe hârtie; într-adevăr, pentru rege, asemenea scrisori deveniră repede realitate. Pe coala de hârtie, vârsta lui Wagner, aspectul exterior, slăbiciunile, datoriile excesive şi adulterul rămâneau ascunse printre paginile catifelate de dragoste şi în epopeile învolburate transpuse pe scenă de rege. Nimic atât de prozaic ca adevărul sau ca emoţia imperfectă nu era îngăduit să stânjenească natura poetică, emfatică şi rapsodică a legăturii lor.

Homosexualitatea latentă a lui Ludwig şi preferinţele binecunoscute ale compozitorului pentru mătăsuri, satin, panglici şi parfumuri incitară şi mai mult lucrurile, alimentând zvonurile indiscrete la curtea regală. Ludwig îl iubea fără îndoială pe Wagner, iar prietenia lor era profundă, dar ardoarea şi pasiunea dintre cei doi bărbaţi erau de factură spirituală, artistică şi afectivă, nicidecum fizică.

Regele nu-l îndrăgea pe Wagner – bărbatul, ci îl venera pe Wagner – artistul care insufla viaţa propriilor visuri şi-i încălzea sufletul.

Anii de corespondentă neîntreruptă, plină de afecţiune fată de Wagner, laolaltă cu sprijinul financiar nepregetat din trezoreria regală, oglindeau pasiunea profundă şi devotamentul imens nutrite de Ludwig pentru arta compozitorului, precum şi nevoia obsesivă de a-şi vedea fanteziile prinzând viaţă. Dar necontenita încurajare a lui Wagner de către rege se întemeia aproape în exclusivitate pe viziunea dual㠹 a acestuia din urmă despre sine însuşi, atât ca binefăcător, cât şi ca receptor al compozitorului înzestrat cu incontestabil geniu. Wagner reprezenta în ochii înflăcăratului suveran un autentic succesor al cavalerilor medievali rătăcitori, plini de abnegaţie şi curaj, în căutare de aventuri eroice, atât de admiraţi, numai că Ludwig nu ţintea către protejarea unei fecioare frumoase aflate în suferinţă, ci a omului de vârstă mijlocie Richard Wagner. Prietenia lui constituia rodul propriei poziţii suverane, o dovadă a bunelor gratii şi a clementei răsfrânte asupra compozitorului pentru ocrotirea artei şi a creaţiilor excepţionale. Ludwig nu l-a tratat niciodată pe Wagner ca pe un egal într-o anumită privinţă, ci şi-a considerat mai degrabă mecenatul ca pe o adevărată acordare de favoruri regeşti în tradiţia Wittelsbachilor.

Încă de la începutul copilăriei, regele fusese înconjurat de legendele medievale germanice; evocate în picturile de la Residenz şi Hohenschwangau, în povestirile spuse de mama şi de profesorii lui particulari şi în cărţile citite. Prin mijlocirea unor asemenea drame muzicale, ca de pildă „Tannhäuser" şi „Lohengrin", Wagner îi reînvia mental universul plin de fantezie al acestei copilării. Ludwig se cufunda cu patos în lumea captivantă plăsmuită de compozitor şi gratie acestei stări de reverie purificatoare, evada măcar şi pentru scurtă vreme din mediul victorian, burghez, detestat cu atâta tărie.

Tânărul suveran se vedea pe sine însuşi nu numai ca ocrotitor, dar prin intermediul actului de patronaj, şi ca apropiat colaborator, creator deopotrivă şi laolaltă cu Wagner. Deseori se referea la „opera noastră" în scrisorile către Wagner şi acest fapt, împreună cu natura intrinsecă a compoziţiilor muzicale, reprezintă cheia tolerantei şi generozităţii manifestate de Ludwig fată de muzicianul capricios.

Viziunea împărtăşită şi de rege şi de Wagner prefigura un nou program de câteva spectacole, excesiv de costisitoare, care urmau să fie montate. Pentru realizarea acestui repertoriu, Wagner îl înştiinţa pe

Ludwig că trebuia să supravegheze personal repetiţiile cântăreţilor, devotaţi exclusiv operelor sale şi pregătiţi să atingă cele mai înalte nivele artistice, în acest scop, regele aranja să i se ofere un post temporar profesorului de canto din Leipzig, Friedrich Schmitt.

O stare de îngrijorare se răspândi curând în întregul München, pricinuită de perspectiva tristă ca Wagner să aservească viaţa muzicală a capitalei propriilor opere şi să-i supună pe muzicanţi şi pe cântăreţi la exigente irealizabile.

Wagner lăsă de asemenea să se înţeleagă că un nou teatru liric, proiectat special pentru punerea în scenă a operelor sale, ar fi o eventuală necesitate. Prezentă apoi ideea unei şcoli anume destinate pregătirii cântăreţilor wagnerieni într-o lucrare intitulată „Raport către Maiestatea Sa Regele Ludwig al II-lea al Bavariei asupra fondării unei şcoli germane de muzică la München". Compozitorul argumenta că numai o astfel de scoală ar putea să garanteze reprezentarea impecabilă şi de înaltă valoare a operelor lui. Îşi dădea seama de animozitatea crescândă manifestată fată de el în anumite cercuri müncheneze şi prin urmare nu pomeni nicio clipă de telul către care tindea, şi anume acela al montării exclusive a propriilor drame muzicale, în schimb, vorbi în termeni voalaţi despre necesitatea unui stil national în domeniul operei, reprezentate de artişti ireproşabil pregătiţi.

Oricât de judicioase ar fi fost ideile lui Wagner, ele rămâneau prea revoluţionare pentru acele timpuri. Când Münchenezii aflară despre scopurile compozitorului, se tremură de totala subminare a muzicii bavareze pricinuită de intenţiile arbitrare ale lui Wagner. Muzicanţii, cântăreţii şi profesorii de muzică presupuneau că propriile posturi urmau să fie sacrificate prin înlocuirea lor cu persoane propuse de Wagner, cu costuri nemăsurate pentru contribuabilii bavarezi.

Ludwig se învoi fără îndoială să susţină obiectivele compozitorului, dar, spre deosebire de Wagner, era destul de subtil să înţeleagă efectele defavorabile ale unui asemenea proiect asupra opiniei publice. Prin urmare, regele îl avertiză pe Wagner:

„Vă asigur că va fi dificil să realizaţi o îmbunătăţire în acest domeniu; majoritatea oamenilor din vremurile noastre, absorbiţi cum sunt de planuri egoiste, bănoase, au o viziune cu mult diminuată despre splendoarea adevăratei arte. Din acest motiv, vă îndemn cu

toată tăria, prea scumpe prietene, să vă continuaţi proiectul în maniera sugerată în ultima scrisoare, anume cu extremă prudentă".

Cu toate că susţinea pe deplin programul de spectacole propus de Wagner, Ludwig ţintea de asemenea către declanşarea unei revoluţii culturale în capitala bavareză, cauză înaltă pe care intenţiona s-o servească până la capăt. Pe 8 noiembrie 1864, monarhul îi scrise compozitorului: Telul meu este să trezesc în publicul münchenez o stare de spirit mai înaltă, mai sobră prin prezentarea unor opere atât de importante precum cele create de Shakespeare, Calderón, Goethe, Schiller, Beethoven, Mozart, Glück şi Weber. Prin această iniţiativă, sper să eliberez în fine publicul de gusturile lui vulgare şi frivole… Toată lumea ar trebui să pătrundă sobrietatea artei".

Până în octombrie 1864, se scurseseră cinci luni de când Richard Wagner stătea în München; locuia încă în casa de pe malul lacului Starnberg, închiriată de Ludwig, dar curând vila Pellet se dovedi a fi neconvenabilă. Dată fiind natura poziţiei sale, regele se vedea nevoit să se afle permanent în capitală şi, în acest chip, în imposibilitatea de a mai ţine legătura strâns cu compozitorul. Ca atare, Ludwig găsea situaţia insuportabilă. În consecinţă, închirie o nouă casă pentru prietenul său, pe Brienner-strasse, al numărul 21, chiar în josul bulevardului unde era situat Residenz. Ca o ironie a sortii, această clădire se înălţa aproape vizavi de palatul de pe Barerstrasse, ocupat odinioară de amanta lui Ludwig I, Lola Montez.

Noul cămin în care se instala Wagner era un edificiu impimător, ornat cu balcoane sprijinite pe coloane şi cu frontoane sculptate, şi aşezat într-o grădină imensă. De îndată ce se mută, compozitorul începu să redecoreze interioarele: dispuse să i se tapeteze pereţii cu mătăsuri şi catifele scumpe, să i se acopere ferestrele cu draperii grele din brocart ţesut cu fir auriu şi-şi parfumă încăperile cu arome exotice ameţitoare. Gazeta „Allgemeine Zeitung" consemna că „un mare senior oriental n-ar ezita niciun moment să-şi stabilească definitiv reşedinţa acolo".

Numai că Wagner, veşnic nemulţumit, nu contenea cu pavoazarea casei. Un vizitator evoca mai târziu: „În acea zi, l-am găsit într-o stare de spirit «violet». Fereastra era acoperită cu o draperie de catifea viorie. Stătea într-un fotoliu capitonat cu plus violet, pe cap îşi pusese o bonetă violet, pe care o ridică foarte puţin când se sculă în picioare ca să mă întâmpine".

Acest lux hedonistic costa o groază de bani. Wagner considera că nu-şi putea compune şi desăvârşi operele decât dacă trăia într-o asemenea ambiantă opulentă, în acest sens îşi motivă odată felul de a fi într-o scrisoare către Franz Liszt: „Dacă mi-e dat din nou să mă cufund în şuvoiul creativităţii artistice, pentru ca să cresc viguros şi să rodesc în universul imaginaţiei mele, atunci puterea mea de plăsmuire are nevoie de foarte multă susţinere, fantezia mea de o existentă comodă şi îmbelşugată. Când lucrez, nu pot să duc o viaţă de câine, nici să dorm pe paie ori să beau lichior ieftin. Trebuie să mă simt ademenit, transportat într-un fel sau altul, dacă este să-mi îndeplinesc misiunea îngrozitor de dificilă de a zămisli o lume inexistentă".

Date fiind împrejurările, cu un protector tânăr, bogat, care-l adora şi cu mulţi ani de sărăcie în urmă, ar fi fost cu adevărat incredibil dacă Wagner n-ar fi profitat din plin de situaţia neasemuit de favorabilă. Dar era destul de pătrunzător să judece conjunctura politică din München şi să se străduie să ascundă realitatea stilului său de viaţa exotic, comandându-şi toate aceste mărfuri costisitoare la negustori austrieci şi evitându-i pe cei bavarezi.

Problema banilor acaparase de fapt mintea compozitorului. Modul său de viaţă, dedat actelor de extravagantă, asociat cu enorme datorii din trecut, îl ducea în mod inevitabil la ruină, lăsându-l aproape mereu lefter. Primele subsidii anuale acordate de rege fuseseră fixate la 4.000 de guldeni. În plus, Ludwig îi dărui lui Wagner din averea personală suma de 4.000 de guldeni pe 10 mai 1864, urmată la 10 iunie de alţi 20.000 de guldeni. Trezoreria de stat achitase de asemenea notele de plată deţinute de creditorii compozitorului chiar la începutul şederii acestuia în München.10 Cu toate acestea, până spre sfârşitul verii, muzicianul risipise toate aceste importante sume de bani.

S-a stârnit multă zarvă în jurul imensei averi cheltuite de rege cu largheţe şi fără socoteală pentru Wagner. Deşi afacerile financiare între Ludwig şi compozitor erau dirijate în secret, curtenii furioşi furnizau presei miin-cheneze un potop de dezvăluiri, alimentând mânia crescândă provocată de protecţia regală de care se bucura Wagner. De-a lungul întregii lor prietenii, Ludwig i-a dăruit compozitorului o sumă totală de aproximativ og5.099 de guldeni (echivalentă cu 562.914 mărci); aceasta includea plata chiriilor pentru diferite case, cadouri personale, salarii, stipendii, finanţarea tuturor

operelor wagneriene, precum şi împrumuturile care salvaseră de la dezastru Festspielhaus* şi ciclul Nibelungilor. Ca monarh, Ludwig beneficia de alocaţii anuale pentru întreţinere în valoare de 2 milioane de guldeni; un sfert din această sumă era plătit cu regularitate bunicului său ca o formă de pensie viageră regală. După achitarea diverselor cheltuieli ale casei regale, a salariilor şi a spezelor de întreţinere a palatelor regale, Ludwig rămânea cu un venit disponibil de aproximativ 300.000 de guldeni pe an.11 Din aceşti bani, regele a subvenţionat toate reprezentaţiile operelor wagneriene. Şi totuşi, Ludwig risipea cu dărnicie sume mult mai mari de bani pe propriile proiecte; astfel, doar celebra sa caleasca suflată cu aur, construită special pentru plănuita nuntă, a costat mai mult decât suma totală a donaţiilor făcute compozitorului. Nici frecventele nemulţumiri exprimate de Wagner fată de compensaţiile primite pentru munca personală nu rămâneau retorică goală de conţinut; compozitorul n-a fost niciodată răsplătit aşa cum se cuvine pentru montarea oricăreia dintre operele sale, chiar dacă s-a bucurat de popularitate în timpul vieţii, în contrast cu suma totală de bani primită de Wagner de la rege în decurs de nouăsprezece ani, compozitorul Giacomo Meyerbeer a fost recompensat cu 750.000 de mărci pentru cele o sută de reprezentaţii cu opera „Profetul" la Berlin.

La cererea expresă a lui Ludwig, Wagner elabora o schiţă generală a proiectelor sale de viitor. Potrivit promisiunilor compozitorului, opera „Tristan şi Isolda" avea să fie gata pentru punere în scenă în 1865; aceasta trebuia să fie urmată de „Die Meistersinger von Nürnberg" şi de tetralogia finalizată „Der Ring des Nibelungen" în 1867 – 1868, precum şi de „Die Sieger" în 1870 şi de „Parsifal" un an mai târziu.13 în cele din urmă, în pofida generosului sprijin financiar din partea regelui, numai „Tristan şi Isolda" a văzut lumina rampei conform planului. Repertoriul personal întocmit de Wagner reprezenta un slab efort menit să reducă la tăcere numărul crescând de critici; în loc de aceasta, compozitorul s-a hazardat nebuneşte într-o controversă care era cât pe ce să se încheie cu ruperea relaţiilor cu binefăcătorul său regesc.

„Necazuri crescânde".

La rugămintea compozitorului, pe l octombrie 1864, Ludwig îi acordă o creştere simţitoare a salariului oficial, de la 4.000 la 5.000 de guldeni. Deşi se presupunea că valoarea şi circumstanţele stipendiilor

reprezentau un secret păstrat cu grijă, vestea se răspândi cu iuţeală în întregul München. Aceste subiecte de bârfă captau atenţia tuturor: aparenta lăcomie insaţiabila de bani a lui Wagner şi mania sa incredibilă de a-i împrăştia fără cruţare. Toţi Münchenezii manifestau o ostilitate din ce în ce mai mare fată de sprijinul regal care-i îngăduia compozitorului un stil decadent de viaţă atât de gustat. Protestul public era întreţinut de faptul că până în toamna anului 1864 Wagner îşi trecuse vremea nefinalizând nimic, afară de onorarea câtorva dintre vechile datorii. Lunile de osteneală la unele dintre partiturile operelor sale se soldaseră cu prea puţin şi, de fapt, aventura sentimentală cu Cosima von Bülow părea să fi fost cea mai entuziastă Şi plăcută îndeletnicire de fiecare zi. Adevărul că banii plătiţi compozitorului proveneau din lista civilă personală a regelui, trecând doar prin trezoreria de stat, nu conta câtuşi de puţin. Dezaprobarea supuşilor se înteţi în condiţiile în care un consilier la Curtea Supremă a Bavariei câştiga 2.800 de guldeni pe an, un administrator dintr-o scoală secundară, 2.200 de guldeni, iar şeful unui departament ministerial cu optsprezece ani vechime în serviciul guvernamental numai 3.900 de guldeni.

La cinci zile după ce-i mărise salariul, Ludwig primi o scrisoare de la Wagner prin care era informat că, însufleţit de încredere şi inspiraţie reînnoite, se simţea pregătit să se dedice întru totul ducerii la bun sfârşit a ciclului Nibelungilor. „Cer din partea înălţimii Voastre să-mi acorde un termen de gratie regească de trei ani şi la cea de-a douăzeci şi două sărbătorire a zilei de naştere a nobilului meu suveran va fi pusă în scenă şi, mulţumită bunăvoinţei sale, dezvăluită naţiunii germane". 2 în acest caz, bineînţeles că expresia de „gratie regească" însemna de fapt continuarea sprijinului financiar. Pe 7 octombrie, regele îi acordă prietenului său o audientă; compozitorul îşi descrise în linii generale planurile pentru terminarea tetralogiei „Inelul Nibelungilor", specificând totodată şi fondurile necesare pentru susţinerea acestei munci laborioase. Ludwig căzu de acord fără rezerve; înainte ca Wagner să părăsească palatul de reşedinţă, suveranul îi aprobă toate cererile.

Ludwig lăsă toate detaliile în seama lui Julius Hofmann, secretarul curţii şi administratorul casei regale. Două săptămâni mai târziu, pe 18 octombrie, Hofmann îi înmâna compozitorului un contract formal privind finalizarea tetralogiei. Ludwig socotea că

prevederile acestei înţelegeri erau obligatorii pentru Wagner: acesta se angaja ca o copie a partiturii fiecăreia dintre cele patru opere să-i fie predată regelui în decurs de trei ani, iar Ludwig ufiria să fie unicul deţinător ai drepturilor de autor, în schimb, se stabilea ca Wagner să primească 30.000 de guldeni drept recompensă pentru munca de creaţie şi să suporte orice alte cheltuieli suplimentare legate de terminarea şi prezentarea tetralogiei. Wagner impusese clauzele contractului; dacă aceste condiţii erau respectate, dăduse „asigurări categorice" că nu va mai pretinde alte sume de bani din partea regelui, în realitate, contractul era departe de a fi generos, ţinând seama de trudnicia creaţiei şi de costurile anticipate de montarea spectacolelor de operă. Ludwig încheiase contractul cu bună-credinţă; totuşi, Wagner nu mai deţinea din punct de vedere tehnic drepturile de autor asupra celor patru drame muzicale din ciclul Nibelungilor, fiindcă le vânduse deja fostului său protector, Otto Wesendonck. Regele avea să afle de această duplicitate abia după mulţi ani.3

Ludwig era încântat de modul în care decurgeau evenimentele, încheiase un contract formal cu Wagner, dispunea de programul viitoarelor stagiuni şi se aştepta ca mulţi dintre criticii făţişi ai compozitorului să fie astfel reduşi la tăcere. Dar miniştrii săi nu-i împărtăşeau deloc bucuria. Pfistermeister, care în faţa lui Ludwig juca rolul funcţionarului de stat smerit şi îndatoritor, devenise în fapt duşmanul înverşunat al compozitorului. Secretarul de cabinet se temea că aşa-numitul jaf comis de Wagner asupra vistieriei regale ar putea avea drept rezultat ruinarea suveranului. În luna decembrie, Ludwig îl demise din funcţie printr-un decret regal pe baronul von Schrenck, care deţinea în cabinetul bavarez dubla poziţie de prim-ministru şi ministru al afacerilor externe. În locul acestuia, monarhul îl numi pe baronul Ludwig von der Pfordten, care acceptă ambele portofolii. Această schimbare era oarecum surprinzătoare, luând în considerare binecunoscuta aversiune nutrită de Pfordten faţă de Wagner. Compozitorul întâmpină cu strângere de inimă această veste: Pfordten fusese profesor de drept roman la Leipzig şi ministru al învăţământului public în guvernul saxon în 1848. Prin urmare, cunoştea îndeaproape activităţile revoluţionare desfăşurate de Wagner. În timpul posturilor ocupate sub domnia lui Maximilian al II-lea, Pfordten încercase să-l convingă pe rege să nu permită punerea în scenă a operei „Tannhäuser" în München, acţiune care se spune că

i-ar fi atras dispreţul veşnic din partea lui Ludwig al II-lea.4 Secretarul de cabinet Pfistermeister se alie repede cu Pfordten şi uneltind împreună, cei doi se apucară să dejoace toate proiectele wagneriene care comportau cheltuieli suplimentare din vistieria regală. Pentru Ludwig şi Wagner, tandemul deveni curând „Pfi" şi „Pro" – ambii inamici îndârjiţi.

Spre iarna lui 1864, adversarii lui Wagner se împărţeau, în general vorbind, în două grupuri, în primul, se încadrau acei membri ai curţii regale, inclusiv miniştri şi majoritatea servitorilor de la palat, care nu numai că-l priveau cu neîncredere pe compozitor, dar se şi temeau că înrâurirea crescândă exercitată de Wagner asupra tânărului suveran ar putea conduce în ultimă instantă la o eventuală neglijare a îndatoririlor regale. Deja, din momentul instalării compozitorului în München, Ludwig făcea tot posibilul să evite în întregime ceremoniile şi formalităţile vieţii de la curte: se sistaseră balurile, recepţiile de gală, banchetele, trecerea în revistă a regimentelor, discursurile. Atunci când demnitarii preocupaţi îl întrebară cu discreţie pe rege dacă ar binevoi să fie amfitrionul următorului eveniment monden, Ludwig le întâmpina în mod inevitabil cererile politicoase cu scuze repetate. La început, pretextă că se afla încă în doliu după moartea tatălui. Totuşi, această justificare şubreda îi servi pentru o perioadă destul de lungă de timp, dar spre începutul toamnei lui 1864, doliul oficial de şase luni se sfârşi. Cu toate acestea, regele refuza cu încăpăţânare să reia calendarul evenimentelor de la curte.

O bună parte din animozitatea publică viza viaţa particulară a compozitorului. Cosima von Bülow convieţuia cu Wagner din vara precedentă petrecută la vila Pellet; doar arareori li se alătura şi soţul încornorat. Spre sfârşitul verii lui 1864, von Bülow suferise o congestie cerebrală care-l ţintuise în apartamentul ocupat la hotelul münchenez „Europaischer Hof"; pe toată durata bolii soţului, Cosima rămase cu Wagner la Starnberg, necuviinţa ce furnizase colportorilor de zvonuri supoziţii nesfârşite.

Wagner îl rugase în repetate rânduri pe rege să-i ofere lui von Bülow un post oficial la curte. Spre finele anului, Ludwig acceptase să-l numească pe von Bülow în funcţia de „Vorspieler" sau de pianist al curţii, deşi acesta locuia în mod obişnuit la Berlin şi lucra ca şef de orchestră şi profesor la vestitul conservator Stern. Deşi Wagner preţuia sincer aptitudinile cu care era înzestrat von Bülow, precum şi

profunda sa cunoaştere a muzicii, compozitorul se comporta într-o manieră complet lipsită de gentileţe. Cu von Bülow instalat cu bine şi în siguranţă la München, Wagner îşi asigurase de asemenea prezenta neîntreruptă a amantei în capitala bavareză.

La un nivel cu totul diferit, se situau apoi cei care percepeau prezenta compozitorului ca o mărturie a faptului că regele se găsea sub influenta liberalilor şi a protestanţilor. Cea mai mare parte a acestui al doilea grup provenea din rândurile adepţilor clericalismului din cadrul guvernului bavarez, incluzându-i pe iezuiţi, care deţineau încă o putere considerabilă. Adversitatea publică întâmpinată dintr-un început de Wagner la München izvora în mare măsură din faptul că numeroşi cetăţeni bavarezi îl vedeau exact în această lumină: un binecunoscut revoluţionar, un fugar trăind printre străini pentru a scăpa de justiţie după participarea la revoltele anului 1848 din Dresda, un exilat susceptibil să provoace dezordine şi în capitala alpină.

Orice temeri sau fantasme ar fi avut, aceste două forte aşa de diferite, atât din camarila curţii, cât şi din cercurile clericaliste, se adunară laolaltă şi se aliară pentru o cauză comună: înlăturarea lui Richard Wagner din preajma regelui. Sfetnicul religios al lui Ludwig, Ignaz von Dollin-ger, proroci: „Dacă această situaţie continuă, preabunii bavarezi vor ajunge să-l urască pe muzicianul străin la fel de tare cum i-au urât şi pe savanţii străini importaţi de tatăl regelui". 5 Până şi bunicul tânărului monarh, fostul suveran Ludwig I – care simţise din plin pe propria piele consecinţele ignorării opiniei publice, permiţându-şi odinioară acte de extravagantă nesăbuite în viaţa particulară – îi declară ambasadorului austriac: „Această conduită necuviincioasă a nepotului meu mă întristează, dar poporul îi va pune capăt cât ai bate din palme".

În toamna lui 1864, Ludwig îi ceru lui Wagner să înceapă pregătirile pentru montarea operei „Tristan şi Isolda". Dar această dramă muzicală, care nu fusese încă reprezentată pe scenă, se dovedi o misiune imposibilă şi ca atare Wagner se hotărî să monteze în schimb „Der fliegende Holländer". Însă Ludwig se supără; n-avea nici cea mai mică idee despre imensa trudă şi stăruitoarea osteneală impuse de premiera unei opere ca „Tristan und Isolde" şi asemeni unui copil privat de imediata recompensă, afirmă că nu ştia dacă mai putea să asiste la prima reprezentaţie de gală din decembrie. Această veste îl alarmă pe Wagner. Suspectând că münchenezii aveau să interpreteze

absenta regelui ca o imputare tacită, compozitorul reuşi în cele din urmă să-l convingă pe Ludwig să-şi schimbe programul dinainte fixat. Monarhul se înfăţişa cu punctualitate la spectacol şi părăsi la sfârşit teatrul copleşit de emoţie. Rămase atât de impresionat încât ordonă o săptămână mai târziu ca toate piesele şi concertele programate la curte să fie contramandate, astfel încât să poată fi interpretate numai fragmente din „Tristan und Isolde", „Die Meistersinger von Nürnberg", „Die Walkure" şi din „Siegfried". Posesorii de invitaţii şi de bilete sosiţi la Teatrul curţii regale, care se aşteptau să asiste la una dintre reprezentaţiile teatrale sau muzicale anunţate, rămâneau neplăcut surprinşi să descopere această schimbare de ultim moment şi, ca urmare, sala se golea pe jumătate în timpul spectacolului. Însă Ludwig era în culmea fericirii, nesesizând sentimentele mocnite fată de poziţia privilegiată a prietenului său.

Atâta timp cât Wagner se limita la domeniul artelor, duşmani săi nu aveau sorti de izbândă. Dar la începutul anului 1865, compozitorul se simţi destul de sigur de sine în relaţia cu regele pentru a se amesteca în probleme politice. Infiltrarea începu în mod oarecum nevinovat când Wagner îi prezentă regelui câteva dintre scrierile sale în proză, în „Was ist Deutsch?" muzicianul sugera că popoarele germane erau strâns legate prin unitatea Mistică de credinţe, istoria comună şi valori. Punând accentul pe unitatea naţională, Wagner aspira către formarea şi întemeierea unei mişcări artistice germane, afirmând că toate popoarele cu origine şi moştenire comune ar trebui să îmbrăţişeze idealuri colective, singurele în măsură să promoveze superioritatea germană.

Următorul său eseu, intitulat „Despre stat şi religie", fusese compus în mod special pentru a-l delecta pe rege. Studiul începea cu o privire de ansamblu asupra problemelor politice şi sociale din Bavaria şi din statele germane, aşa cum le sesizase Wagner. Examinarea mai amănunţită pornea din 1848, anul în care abdicase Ludwig I şi în care compozitorul însuşi se văzuse silit să fugă din Dresda pentru a scăpa de o eventuală condamnare la închisoare în urma acuzaţiei de implicare în activităţi revoluţionare. Ca să satisfacă amorul propriu al regelui, Wagner poză în susţinător al valorilor tradiţionale conservatoare, fapt care-i înfurie atât pe Pfistermeister, cât şi pe Pfordten, care erau pe deplin conştienţi de înclinaţiile compozitorului către egalitarism. Tot în „Despre stat şi religie", Wagner argumenta

ideea că toate idealurile naţionaliste germane – aspiraţiile culturale, integritatea artistică şi împlinirea spirituală şi politică se întrupau în persoana regelui. Muzicianul mergea şi mai departe cu înlănţuirea de judecăţi măgulitoare, afirmând că, de vreme ce monarhul este alesul lui Dumnezeu pe pământ, rolul său în viaţă este prin natura lucrurilor pur spiritual şi astfel persoana regelui e investită cu autoritate divină. Astfel de raţionamente îl încântau nespus pe Ludwig, care se proiecta pe sine însuşi în această aureolă, considerându-se nu numai conducătorul politic şi spiritual al propriului regat, ci şi al tuturor statelor germane.

Deşi inocente la suprafaţă, aceste argumente apăreau tandemului Pfistermeister – Pfordten ca subtile stratageme pentru putere din partea compozitorului. Convingându-l prin insistentă pe Ludwig de natura providenţială a rolului său şi încurajându-i convingerea că autoritatea sa era absolută, Wagner submina, de fapt, poziţia constituţională a cabinetului asupra suveranului. Când şi alţi curteni aflară despre această incursiune politică revoltătoare, campania de defăimare împotriva muzicianului, din ce în ce mai nepopular, continuă nestânjenită.

În realitate, Ludwig nu acorda nici cea mai mică atenţie sfaturilor politice date de Wagner. Atunci când compozitorul începea să vorbească despre politică, regele îşi pironea privirile în tavan, fluierând încet o melodie. Şi Pfistermeister se plângea că Ludwig „se întorcea de la fiecare întrevedere cu Wagner prost dispus, capricios, pornit împotriva datoriilor regeşti".7 Ludwig însuşi era mult prea absorbit de prerogativele monarhice ca să se conformeze de bunăvoie sfaturilor politice şi, cu siguranţă, n-a acceptat niciodată vreunul din partea lui Wagner, cu care, de altfel, nici nu se înţelegea în această privinţă. Dar Münchenezii n-aveau nici cea mai mică idee despre gradul de influentă exercitat de Wagner asupra suveranului lor şi compozitorul se văzu curând poreclit „Lolus" sau „Lolette" de către cei care se temeau de o altă aventură sentimentală de timpul „Lola Montez". Însă mânia cabinetului şi a marelui public creştea nestânjenit, iar Wagner, neexpus niciodată până atunci privirilor iscoditoare şi examinării minuţioase pe care le îndură în mod frecvent orice personalitate publică, continua să comită greşeală după greşeală, erori de judecată, care apoi se răsfrângeau în mod negativ asupra lui Ludwig însuşi.

Noul an, 1865, debuta cu o întâmplare care amenința în mod grav relațiile dintre cei doi prieteni, în 1864, Ludwig îi dăruise lui Wagner un portret de-al său și-i ceru să-i întoarcă gestul de bunăvoință pozând pentru Josef Bernhardt. Se obișnuia ca nota de plată pentru o asemenea solicitare să fie trimisă direct vistieriei regale, de vreme ce monarhul își exprimase această dorință și deci se-nțelegea de la sine că Ludwig urma să plătească onorariul artistului. Cu toate acestea, Wagner manifestase interes pentru un alt pictor, Friedrich Pecht, și îi poză acestuia în schimb. Când artistul termină tabloul, Wagner i-l expediase regelui, iar Pecht trimise cu promptitudine nota de plată trezoreriei regale. La o întâlnire cu Wagner care avu loc după scurt timp, Pfistermeister ridică problema onorariului restant. Compozitorul încă nădăjduia că Ludwig urma să achite plata pentru portretul comandat; nu luase nicio clipă în considerare faptul că schimbarea artistului l-ar putea determina să se răzgândească.

Și totuși, Ludwig reveni pe neașteptate asupra hotărârii luate, preferând să considere tabloul solicitat drept un dar. Wagner trebuie să fi întâmpinat această cheltuială neprevăzută cu strângere de inimă, dar luă măsurile cuvenite și-l plăti în ultimă instantă pe Pecht din propriul buzunar. Ludwig era mult prea absorbit de alte activități ca să-și frământe mintea cu astfel de detalii și, prin ignoranta lui despre cele ce se petreceau, dădu forțelor antiwagneriene de la curte prilejul de a semăna discordie între rege și protejatul său. Monarhului i se relată că Wagner pretinse o sumă exorbitantă de bani de la trezoreria regală; curând după aceea, o sursă anonimă divulgă vestea despre pretinsul incident presei müncheneze.

Răul cel mare abia urma să vină. Pe 5 februarie 1865, Wagner ceru o audientă la rege, care i se fixă pentru a doua zi. Mai târziu, în aceeași după-amiază, Pfistermeister îi făcu o scurtă vizită compozitorului și, în cursul conversației lor despre portretul pictat de Pecht, Wagner aminti în treacăt de rege, numindu-l în mod necugetat „mein Junge” – „băiatul meu”, în ziua următoare, când muzicianul se prezentă la Residenz pentru audienta stabilită, se pomeni concediat fără nicio explicație în dreptul intrării principale.

Fără îndoială, decizia lui Ludwig de a-i refuza compozitorului audienta convenită inițial se explica prin faptul că aflase de remarca imprudentă, „mein Junge”. În ochii suveranului, aceasta reprezenta o încălcare de neiertat a etichetei regale. S-a presupus întotdeauna că

Pfistermeister îl informase bucuros pe rege despre nefericita potrivire de cuvinte, dar o însemnare găsită în jurnalul secretarului de cabinet pare să contrazică această ipoteză. Astfel, pe 7 februarie, Pfistermeister notase: „După cât se vede, Regele e supărat pe Wagner, fiindcă Leinfelder i-a înşirat vrute şi nevrute despre el". 8 S-ar putea deduce că Pfistermeister, la reîntoarcerea sa la Residenz, a discutat despre incident cu colegul său, care s-a înfăţişat imediat la rege şi i-a relatat întreaga poveste, în acest fel, deşi ar fi posibil ca Pfistermeister să fie socotit indirect răspunzător pentru decizia regelui, în realitate, Leinfelder în persoană îi împărtăşise lui Ludwig întâmplarea.

Nu dură mult timp până când vestea despre afrontul suferit de monarh se răspândi prin tot oraşul. Nimeni nu cunoştea adevăratele circumstanţe, însă se bănuia şi se comenta pe larg că incidentul legat de portretul pictat de Pecht provocase refuzul monarhului de a-l primi în audientă pe prietenul său. Ludwig considera speculaţiile insuportabile; pentru a pune capăt acestor zvonuri tendenţioase, autoriză redactarea unei declaraţii oficiale în problema respectivă, care apăru pe 12 februarie în gazeta „Neueste Nachrichten".

„Ştirea care circulă în diverse cercuri, potrivit căreia Richard Wagner este în dizgraţie, poate fi caracterizată ca nefondată. Poziţia lui Richard Wagner este strâns legată de îndatorirea ce-i revine de a discuta cu Regele despre muzică, atunci când orele de răgaz şi împrejurările îi îngăduie. Preocuparea pentru proiectele legislative ce urmează a fi prezentate în apropiata sesiune a Dietei reclamă totuşi mai mult decât în mod obişnuit timpul disponibil al Regelui în momentul de fată; pe deasupra, Regele tocmai se consacră cu pasiune studiului jurisprudenţei. Aşadar, dacă renumitul compozitor n-a fost invitat la Rege în cursul lunii trecute la o discuţie despre muzică, aceasta se datorează faptului că Maiestatea Sa se ocupă de probleme cu mult mai importante; în acest răstimp, Regele n-a neglijat să-şi exprime cele mai înalte elogii la adresa muzicianului după o reprezentaţie particulară cu fragmente din operele muzicale ale lui Wagner, desfăşurata la Teatrul curţii regale în prima zi a acestei luni". 9

Nimeni nu dădea crezare acestei dezminţiri regale, în dimineaţa zilei de 14 februarie, Ludwig răsfoia ziarele şi, spre marea sa surprindere, descoperi că „Allgemeine Zeitung", cu sediul în oraşul bavarez Augsburg, publicase un articol foarte lung despre acest

subiect, declarând că relaţiile dintre rege şi compozitor se răciseră considerabil.

„Richard Wagner a căzut pe deplin în dizgraţia Regelui. Monarhul nostru, un atât de mare cunoscător şi preţuitor al artelor, s-a hotărât acum să facă o distincţie clară între dragostea nutrită pentru muzica lui Wagner şi omul însuşi… Cât despre favorurile regale, Wagner le-a exploatat extrem de mult cu pretenţiile sale constante şi incredibil de exagerate, abuzând de generozitatea ilustrului său protector, întrecând orice măsură, Wagner şi-a comandat acum portretul prietenului său Friedrich Pecht, fără dispoziţiile Curţii regale şi a lăsat tabloul nedorit în Anticamera regală, împreună cu onorariul pentru o mie de guldeni… Ceea ce pretindem noi acum este tocmai ca Richard Wagner să nu mai fie atât de rău călăuzit în privinţa limitelor fixate clar pentru cerinţele sale, pe care până în prezent le-a depăşit mereu; şi mai stăruim ca el şi prietenii săi de aici. să înţeleagă că trebuie să deschidă larg ochii şi să înceteze cu amestecul în raporturile dintre poporul Bavariei şi mult iubitul său Monarh… Dacă Wagner ne va desconsidera sfatul, atunci va trebui să salutăm ziua când el şi cu amicii lui vor fi nimiciţi de-a binelea şi vor părăsi oraşul nostru drag şi credincios. Fiindcă, oricât de renumit ar fi Wagner şi oricât de slăvită ar fi muzica lui, ne vedem nevoiţi să proclamăm ceva de o sută de ori mai important – şi anume, dragostea noastră pentru Rege”.

Deşi plin de inexactităţi, acest articol reflectă totuşi atitudinea din ce în ce mai nefavorabilă a publicului münchenez fată de Wagner. Întrucât incidentul cu pricina era cunoscut doar de rege, de câţiva membri ai casei regale şi de compozitorul însuşi, devenise cât se poate de clar pentru toată lumea că guvernul lui Ludwig luase iniţiativa de a deschide focul în războiul public declanşat împotriva lui Wagner. În ziua următoare, muzicianul – folosindu-se de „drepturile fiecărui om obişnuit de a-şi conduce viaţa particulară şi problemele personale potrivit propriilor principii” – răspunse criticilor în acelaşi ziar. „Numai pentru a-mi asigura din nou prietenii de pretutindeni, califc drept false informaţiile unui corespondent Münchenez despre mine însumi şi toţi prietenii mei din oraş, care au apărut în numărul de ieri al gazetei «Allgemeine Zeitung». Compozitorul îi ceru, în aceeaşi după-amiază, în mod oficial lui Pfistermeister, în calitatea sa de reprezentant al guvernului bavarez, să pună capăt acestor clevetiri despre „pretenţiile desantate” asupra vistieriei regale.

Dar Pfistermeister n-avea niciun interes să-l crute pe Wagner de atacurile presei şi, prin urmare, declară că nu putea face absolut nimic. Chiar a doua zi, Ludwig rămase neplăcut surprins să constate că „Allgemeine Zeitung" publicase un pamflet sarcastic şi jignitor la adresa prietenului său.

„Faptul că Maiestatea Sa ştie bine, în afacerea Richard Wagner, cum să deosebească între persoane şi lucruri, este demonstrat fără tăgadă de ultima hotărâre a Regelui, în pofida celor întâmplate, de a-i asigura compozitorului – poet, ca şi până acum, mijloacele de existentă necesare pentru a-i da putinţă să-şi termine în München, scutit de griji şi lipsuri, marea operă a Nibelungilor. Totuşi, trebuie să adăugăm că este avut în vedere un termen – limită precis până la care e obligatoriu ca amplul ciclu mai sus amintit să fie încheiat. Oricine are cunoştinţă de voinţa neclintită a Regelui va înţelege că toate acestea nu înseamnă decât că se vor curma acum nu numai vastele… proiecte artistice întreţinute, dacă nu de Wagner însuşi, atunci, în orice caz, de către acoliţii săi care le-au propagat pretutindeni, ci şi orice alte relaţii între aceşti oameni şi Curtea regală, de care au abuzat, după câte se vede".

Acest articol îl scoase din fire pe Wagner. Pe 17 februarie, îi scrise lui Pfistermeister. „Nu încape nici cea mai mică îndoială că un singur ordin guvernamental ar fi de ajuns să combată aceste afirmaţii ofensatoare şi să le înăbuşe o dată pentru totdeauna. De vreme ce, aşa cum ştiţi prea bine, ele afectează în mod dezagreabil pe Maiestatea Sa, nu-mi rămâne altă soluţie, dacă nu va urma o dezminţire oficială sau dacă aceste relatări calomnioase vor continua în presa din diverse tari, decât să presupun că şi Cabinetul însuşi împărtăşeşte aceeaşi părere".

Pfistermeister îi dădu această scrisoare regelui, iar Ludwig consimţi să-l primească în audientă pe compozitor, în cursul întrevederii, îl ascultă în timp ce Wagner se plimba cu pas mărunt prin încăpere, insistând ca guvernul să se pronunţe oficial împotriva afirmaţiilor apărute în presă. Cu siguranţă că toate aceste ştiri mai mult sau mai puţin înflorite parveneau în mâinile presei prin mijlocirea guvernului. Reporterii obişnuiţi n-ar fi avut niciodată acces la discuţiile confidenţiale dintre Pfistermeister şi Wagner şi nici n-ar fi reuşit să afle, fie şi pe căi indirecte, detalii despre motivele de nemulţumire ale regelui fată de compozitor. Singura explicaţie logică este că ori Pfistermesiter, ori vreunul dintre colegii săi cu un anumit rang la curtea regală divulgau informaţii presei în încercarea de a-l

discredita pe compozitor. Ernest Newman scria despre această complicitate: „Este totuşi mai presus de orice îndoială că muniţiile folosite în campania de presă împotriva lui Wagner trebuie să fi provenit din cercurile curţii regale, foarte ostile muzicianului, în strânsă cârdăşie cu cabinetul".

Dar Ludwig însuşi se simţea zdrobit de întreaga situaţie. În consecinţă, îi interzise lui Pfistermeister să intervină în vreun fel şi să pună capăt şuvoiului de relatări despre compozitor. Fără nicio dezavuare pe cale să apară şi dându-i-se mână liberă, presa îşi dezlănţui atacurile pe un ton mai personal, în 19 februarie, „AUgemeine Zeitung" publică un articol devastator intitulat „Richard Wagner şi opinia publică". Acesta suna după cum urmează: „Pretenţiile sale în materie de viaţa cotidiană şi confort par să fie prin natura lor atât de sibaritice, încât până şi un adevărat «Grand Seigneur» * oriental n-ar pregeta să-şi stabilească definitiv reşedinţa în casa lui de lângă Propilee şi să se aşeze ca oaspete la masa îmbelşugata. Trăsătura urâtă de caracter a ingratitudinii pentru favorurile primite este evidentă în comportamentul lui Wagner fată de fostul său Mecena regesc şi clement, nobilul Friedrich August al Saxoniei – în comparaţie cu care, după părerea noastră, rătăcirea sa politică este în întregime scuzabilă – acest abuz de favoruri domneşti şi de privilegii a îndemnat poporul bavarez de-a lungul ultimelor luni aci să-şi înăbuşe, aci să-şi dezvăluie nemulţumirea mai mult decât justificată. Or, este oare demn de un artist cu adevărat mare şi remarcabil ca Wagner, în căminul său luxos şi împodobit fără măsură de aici, să cheltuiască, de pildă, cu miile de guldeni numai pe covoare – din punga generosului său binefăcător jucând rolul ostentativ de Croesus modern? Şi mai înainte de toată această risipă excesivă s-a întâmplat, după cum se ştie prea bine, ca protectorul său regal să pună capăt vechiului conflict din Viena între veniturile şi cheltuielile vagneriene prin acordarea unei sume de bani incredibil de mari, astfel încât Mozart şi Beethoven, predecesori ai lui Wagner cu mult mai iluştri, s-ar fi arătat recunoscători din adâncul inimii oricărui print pentru dăruirea unei simple dobânzi la banii împrumutaţi în fiecare an al existentei lor zbuciumate… Noi toţi care avem o atât de profundă consideraţie pentru acest monarh tânăr şi admirabil şi care l-am proteja cu bucurie de cea mai mică umbră de supărare, ne întrebăm dacă… n-ar trebui să jubilăm aflând că Regele, pe deplin lămurit de tot acest abuz de bunăvoinţă şi privilegii, s-a

hotărât acum să discearnă între entuziasmul său pentru muzica wagneriană şi personalitatea compozitorului, şi să înfrâneze pretenţiile artistice şi financiare necumpătate ale acestuia din urmă, în anumite limite rezonabile, pe care, de-acum înainte, dacă le va depăşi, se va acoperi de ruşine… Câţi dintre marii artişti care au murit de foame în tot cursul vieţii n-ar fi fost în culmea fericirii dacă ar fi suferit o asemenea «dizgraţie», chiar şi atunci când o atare situaţie le-ar fi adus măcar un sfert din ceea ce posedă Wagner, gratie acestei aşa-zise defavorizări. Totuşi, se cuvine să repetăm că nu suntem atât de necruţător de invidioşi încât să-l lipsim pe Wagner de mijloacele necesare pentru o viaţă decentă, confortabilă, liberă, aşa cum înţeleg oamenii obişnuiţi. Şi niciun bavarez get-beget nu şi-ar dori să-l priveze pe Regele său, pe ai cărui umeri atât de firavi apasă atât de greu povara înaltelor îndatoriri, de pasiunea entuziastă pentru muzica wagneriană… Noi nu cerem decât un singur lucru – ca Richard Wagner să nu treacă din nou, din pură orbire, peste limitele impuse acum exigentelor sale, şi ca atât el, cât şi «prietenii săi de aici» să înveţe că nu li se va mai îngădui în niciun chip – prin dispreţul lor neîncetat fată de ceea ce, atât de elocvent, exprimă opinia noastră modestă despre o situaţie foarte prosperă, chiar şi în probleme muzicale – să vâre fitiluri şi zâzanie între noi, bavarezii, şi îndrăgitul nostru Rege, ca o notă falsă care ne insultă pietatea. Altminteri, vom fi nevoiţi să slăvim ziua în care Richard Wagner şi acoliţii săi vor întoarce spatele frumoasei noastre capitale şi chiar Bavariei înseşi, de data aceasta cu adevărat şi de-a binelea «nimiciţi». Fiindcă, oricât de elogiat ar fi Wagner, indiferent cât de lăudată ar fi munca lui, Regele nostru şi dragostea noastră pentru el valorează de o sută de ori mai mult".

Wagner apelă iarăsi la rege, însă Ludwig se abţinu să ia vreo atitudine. Era derutat şi tulburat de această izbucnire neaşteptată de duşmănie împotriva prietenului său şi extrem de mâniat că relaţiile lui personale deveniseră subiect de senzaţie pentru ştirile publicate pe prima pagină a ziarelor bavareze. Ludwig refuză din nou să-l primească în audientă pe compozitor şi să se implice într-un scandal speculat la maximum spre deliciul presei. Pentru a-şi motiva gestul, îi scrise lui Wagner:

„Într-o bună zi, scumpe prietene, toată lumea va înţelege că legătura dintre noi este pură, sacră şi eternă… într-o bună zi, privirile uimite ale tuturor vor contempla minunile pe care noi împreună le-am

închinat unei epoci mai glorioase decât cea în care trăim. Aşadar nu-ţi pierde curajul. Să ne păstrăm încrederea unul în celălalt; opera noastră din dragoste va dăinui pe vecie". 17

Cu toate acestea, mesajul, înălţător de altminteri, nu izbuti să-l consoleze pe Wagner, care socotea, cu oarecare justificare, că regele îl abandonase definitiv în ghearele unei prese ostile. Suferea încă moral din pricina incidentului petrecut pe 6 februarie, când uşile Palatului de reşedinţa i se închiseră în nas. Pe 9 martie, îi trimise regelui o scrisoare:

„Regele meu.

Preaiubitul meu prieten.

Aşadar, trebuie să pun mâna pe condei ca să curm o situaţie care nu mai poate continua nicio clipă în plus, dacă e să-mi mistui tot sufletul în zbucium!

Cam care este starea mea de spirit, îl las pe înţelegătorul meu prieten să judece şi singur!

În ziua de 6 februarie a acestui an, la ora l după prânz/ mi s-a întâmplat cel mai groaznic lucru: am fost izgonit de la uşa augustului meu prieten, deşi mă înfăţişam acolo la amabila sa invitaţie, şi am fost condus înapoi în curte. Mi s-a pretextat că motivul pentru acest refuz categoric şi neaşteptat n-ar fi indispoziţia Regelui meu, ci marea supărare pe care i-am stârnit-o. Începând din acea zi, circulă cele mai fanteziste zvonuri despre dizgraţia în care se spune că am căzut, în cele din urmă, au apărut anumite acuzaţii pe care nu şovăi să le declar complet false şi pe care – dacă e nevoie – le voi denunţa ca atare în public... şi apoi voi ajunge să arunc vina pe Curtea regală şi pe Rege pentru că le-a dat crezare."18

Această ameninţare uşor voalată cu o posibilă dezvăluire în presă a versiunii compozitorului despre această dispută îl deranja foarte tare pe Ludwig. A doua zi, regele se grăbi să-i scrie:

„Muncit de un teribil supliciu, iau azi condeiul în mână să vă răspund la scrisoarea pe care mi-aţi adresat-o ieri.

Trebuie să vă fac o mărturisire care vă va afecta adânc; atât de greu îmi vine să procedez în acest fel, puteţi prea lesne să vă închipuiţi. Amintiţi-vă de dragostea ce vi-o port, nu uitaţi de căldura acestui sentiment veşnic care, după cum ştiţi de multă vreme, scumpe prietene, nu moare niciodată şi dăinuie pentru eternitate; şi atunci, chibzuiţi şi singur cât de profundă trebuie să fie mâhnirea mea! Mă văd

obligat să-l informez pe unicul meu prieten că există împrejurări asupra cărora nu deţin controlul în prezent şi că rigoarea de fier a necesităţii îmi impune prin datoria mea sacră să nu vă vorbesc, cel puţin pentru moment. De faptul că dragostea mea pentru dumneavoastră va rămâne loială şi nu va pieri până la moarte, de aceasta, ştiu sigur, nu vă veţi îndoi niciodată.

Speranţa ne va susţine pe amândoi, dându-ne putere şi curaj; ce ar fi oare omul fără acest dar preţios de la Dumnezeu? Da, nădăjduiesc cu tenacitate în vremuri mai fericite, când ne vom vedea şi vom discuta la fel ca odinioară.

Teribila conjunctură de moment se va atenua – curaj şi fruntea sus! Totul se va sfârşi cu bine. Oh, amară soartă! Cine ar fi ghicit mersul evenimentelor, cine poate să prevadă totul? Dragostea este atotputernică; vom triumfa!”

Ludwig îşi închipuise că aceste cuvinte liniştitoare aveau să-l domolească pe prietenul lui, risipindu-i temerile şi îndoielile. Dar Wagner se dovedi la fel de îndârjit ca regele şi nu se lăsă amăgit cu câteva fraze meşteşugite. Îi scrise în ultimă instantă o altă epistolă regelui, ameninţând să părăsească oraşul München.

„Vreţi să plec? Vreţi să rămân?

Voinţa Voastră este şi a mea.

Dacă voi pleca, mă voi îndrepta spre un loc îndepărtat şi nu mă voi mai întoarce niciodată în Germania. Pentru munca mea, voi face tot ce se poate, dar voi rupe complet legăturile dintre Om şi Lucru. Dacă rămân, înseamnă că Slăvitul meu prieten mi-a dat tăria morală să fiu răbdător, să suport cu stoicism orice încercare; întrucât încrederea mea este de nezdruncinat. Aşa încât Prietenul meu trebuie să decidă: un singur cuvânt – şi îmi voi accepta destinul cu seninătate. Dar hotărârea trebuie să fie luată – şi chiar în această zi. Resursele mele spirituale se apropie de limita critică de rezistentă. Se cuvine să ştiu sigur prin care dintre cele două decizii pot aduce scumpului meu prieten liniştea lăuntrică”.

Acest mesaj echivala cu un şantaj afectiv din partea lui Wagner, de vreme ce nu se îndoise câtuşi de puţin de răspunsul regelui. De bună seamă, Ludwig intră în panică după ce citi scrisoarea compozitorului, îi trimise printr-un curier următorul bilet:

„Dragă prietene!

Rămâi, oh, rămâi! Totul va fi la fel de minunat ca altă dată. Sunt

foarte ocupat.

Până la moarte.

Al tău, Ludwig".

Wagner îi răspunse lapidar:

„Trăiesc din nou!"

În primăvara anului 1865, Ludwig îşi abătu din nou gândul către punerea în scenă a operei „Tristan und Isolde", promisă de Wagner pentru luna mai. Emoţiile şi nerăbdarea regelui erau pe potriva îngrijorărilor compozitorului. Se făcuse până atunci o singură tentativă de a prezenta în faţa publicului „Tristan" la Viena, în 1862, soldată însă cu un dezastru nedisimulat. Pe atunci, opera calificată drept imposibil de realizat, fusese scoasă din programul stagiunii şi fiindcă nu se putuseră găsi nicăieri cântăreţi apţi să-şi asume dificila misiune de a interpreta rolurile titulare. Totuşi, regele rămânea de neclintit, în cele din urmă, „Tristan şi Isolda" a văzut lumina rampei pentru prima oară la München potrivit planului şi s-a dovedit a fi culmea succesului atins de Wagner în timpul şederii sale în capitala bavareză.

Wagner a compus „Tristan und Isolde" între 1857 şi 1859. Pe atunci, se instalase în Elveţia, trăind sub oblăduirea lui Otto Wesendonck, iar subiectul operei, cu temele lui de dragoste interzisă şi de trădare, amintea ca un ecou artistic remarcabil de aventura sentimentală adulterină cu sotia lui Wesendonck, Mathilde. Compozitorul se inspirase dintr-un poem epic compus în secolul al XIII-lea de truverul Gottfried von Strassburg, o naraţiune impregnată de lubricitate, lăcomie, păcate, mântuire, pasiune şi moarte. Patima unică şi mistuitoare izbucnită între Tristan şi Isolda se sfârşeşte cu călcarea fidelităţii fată de soţ, regele Marc, făptuită de cei doi eroi în favoarea relaţiei lor nepermise de regulile moralei. Această temă trezeşte o vie rezonantă nu numai pentru povestea de dragoste dintre Wagner şi Mathilde Wesendonck, ci şi mai târziu, pentru legătura amoroasă cu Cosima von Bxilow, legătură învăluită în taină în tentativa de a-l induce în eroare pe Ludwig al II-lea.

Intriga operei era scandaloasă pentru conservatorismul secolului al XIX-lea, cu fapta de adulter strigătoare la cer, dezgustătoare, şi cu problema liberului arbitru. Prin infidelitatea fată de regele Marc, cei doi îndrăgostiţi aleg tocmai calea care-i condamnă inexorabil. Copleşiţi de sentimentul culpabilităţii şi tânjind de un dor nestăvilit, cei doi nu-şi pot răscumpăra vina şi nu-şi pot găsi împlinirea

decât prin moarte – acea „Liebestod" – laitmotiv în atâtea opere wagneriene – care conferă dramei o dimensiune tragică, suprarealistă. Această temă a iubirii damnate şi interzise, începând cu „Tristan", a devenit elementul-cheie în creaţia wagneriană: eternul triunghi al vieţii, dragostei şi morţii, cu pasiuni nepământeşti, cu inevitabila trădare şi cu sfârşitul tragic.

Unul dintre principalele obstacole întâmpinate de Wagner în punerea în scenă a operei sale era lipsa unor cântăreţi potriviţi şi capabili să interpreteze rolurile protagoniştilor. Pentru premiera din München, compozitorul rezolvă problema dificilă apelând la serviciile lui Ludwig Schnorr von Carolsfeld, un tenor dramatic robust, în vârstă de douăzeci şi nouă de ani, angajat la curtea regală din Dresda. Pentru rolul titular al Isoldei, Wagner o selectă pe sotia lui Schnorr von Carolsfeld, Malvina, cu zece ani mai tânără decât bărbatul ei. De vreme ce cuplul încheiase un contract cu regele Saxoniei, Ludwig al II-lea s-a văzut nevoit să obţină permisiunea de a-i aduce în Bavaria; la începutul lui aprilie, perechii i se acordă un concediu de trei luni. Wagner rămase oarecum decepţionat de înfăţişarea lor: atât Schnorr, cât şi sotia lui erau obezi şi mişcările lor pe scenă nu se caracterizau câtuşi de puţin prin gratie şi flexibilitate. Dar când cântară, compozitorul îşi dădu seama nu numai că erau înzestraţi cu voci superbe, dar şi că prestanţa lor fizică, deşi de dimensiuni considerabile, îi ajuta să transmită emoţia povestit de dragoste şi de moarte.

La început, Ludwig îl rugase pe Wagner să-şi dirijeze propria operă, însă compozitorul, istovit şi nedispus să îndure orele lungi de repetiţii, apelă la Hans von Bülow, care prelua conducerea orchestrei, în timp ce muzicianul supraveghea pregătirea interpreţilor în casa lui de pe Briennerstrasse. Pe 10 aprilie, chiar în prima zi a repetiţiilor, Cosima von Bülow adusese pe lume o fetiţă, în strădania de a preîntâmpina răspândirea zvonurilor răuvoitoare, Hans recunoscu copilul, dar prea puţini Münchenezi se lăsară înşelaţi de gestul său. Paternitatea copilului se confirmă în aparentă, când Cosima îşi botează fetiţa Isolde. Regele îl înştiinţa pe Wagner că dorea ca „Tristan şi Isolda" să fie pusă în scenă la Teatrul curţii regale din incinta palatului de reşedinţă, care număra două mii de locuri. Totuşi, din motive artistice, compozitorul pleda în favoarea sălii mai mici de la Residenztheater, decorată de Cuvillies. Ludwig acceptă imediat. Dar de

îndată ce începură repetiţiile generale, cu întreaga echipă de interpreţi şi cu acompaniamentul orchestrei, acustica proastă zădărnici buna lor desfăşurare şi Wagner se văzu silit să se reîntoarcă la Teatrul curţii, cu mult mai mare.

Premiera era programată pentru 15 mai şi compozitorul lansă invitaţii deschise tuturor „prietenilor artei sale" să vină in corpore la München.1 în lunile de dinaintea reprezentaţiei de gală, Hans von Bülow era cât pe ce să sufere un colaps din pricina tensiunii nervoase şi a surmenajului. Bülow nu se bucurase niciodată de o stare de sănătate foarte bună; dar atunci, copleşit de presiunile din viaţa personală şi de dificultăţile ivite în dirijarea operei „Tristan şi Isolda", a leşinat la una din istovitoarele repetiţii. Cu toate acestea, Bülow şi-a pierdut până şi ultima fărâmă de simpatie generată în rândurile marelui public de situaţia sa nefericită după o remarcă imprudentă şi ofensatoare făcută în timpul repetiţiilor din după-amiaza de 2 mai. Lucrând după indicaţiile lui Wagner, capelmaistrul trebuia să mai completeze orchestra cu câţiva muzicanţi; totuşi, această suplimentare însemna să se renunţe la treizeci de staluri destinate publicului. Când i se aduse la cunoştinţă acest lucru, Bülow strigă în gura mare: „Ce mai contează dacă avem cu treizeci de «schweinenhunde» – porci de câine – mai mult sau mai puţin în sală?"

Bülow nu şi-a putut stăpâni nervii şi ţipase într-un teatru întunecat, fără să-şi dea seama că cineva îi reţinuse cuvintele înjositoare. Dar un reporter de la „Neueste Nachrichten", stând neobservat în foaier, reveni în fugă la redacţie şi vorba de ocară scăpată din greşeală de Bülow deveni bomba zilei următoare publicată cu litere mari pe manşetă ziarului. Profund jenat, Bülow prezentă o scrisoare de scuze, afirmând nu foarte convingător că nu se referise la „publicul münchenez cultivat", ci mai degrabă la criticii şi detractorii lui Wagner. Gazeta „Neueste Nachrichten" îi publică scrisoarea şi-i acceptă scuzele, dar celelalte ziare profitară de ocazie pentru a-i umili pe Wagner şi pe susţinătorii lui. De pildă, „Neuer Bayerischer Kurier" tipări acelaşi titlu în capul paginii, „Hans von Bülow este încă aici!", în fiecare zi timp de o săptămână, cu caractere din ce în ce mai mari, în tentativa de a-l alunga pe capelmaistru din München şi astfel de a ruina premiera operei „Tristan şi Isolda".3 S-ar fi putut întâmpla ca zarva să se stingă de la sine dacă von Bülow n-ar fi fost un atât de apropiat acolit al lui Wagner, dar atacându-l pe şeful de orchestră,

ziarele îl ponegreau implicit pe compozitorul însuşi, aşa de antipatizat.

Ludwig rămase impasibil la această nouă controversă. Anticiparea primei reprezentaţii a operei întrecea în importantă orice publicitate negativă. Pe 10 mai, îi scria următoarele rânduri lui Wagner:

„Extazul care mi-a cuprins sufletul nu-mi dă pace; trebuie să vă scriu. Se apropie din ce în ce mai mult ziua fericită – «Tristan» se va ridica în slavă!... Trebuie să dărâmăm barierele vechilor datini, să zdrobim legile acestei lumi decăzute şi egocentriste. Idealul trebuie şi va să prindă viaţă. Vom mărşălui înainte încrezători în victorie. Prea scumpul meu, nu te voi uita niciodată. Oh, «Tristan», «Tristan» va ajunge în sfârşit la mine! Visurile copilăriei şi ale adolescentei mele se vor împlini. Nu se cade să vă împiedicaţi de josnicia lumii; vă voi purta spre înalturi, dincolo de grijile pământeşti. Deplina fericire trebuie să vă aparţină... Dragostea mea pentru dumneavoastră şi arta pe care o creaţi creste tot mai mult şi flacăra acestui sentiment vă va aduce fericirea şi salvarea.

Oh – scrieţi-mi – tânjesc de dorul dumneavoastră!

Până la moarte.

Cu credinţă.

Ludwig.

Pe 11 mai, ultima repetiţie generală se desfăşura în prezenta regelui şi a şase sute de invitaţi de onoare. Ludwig era încântat la culme şi starea sa de anticipare febrilă se accentua pe măsură ce aştepta cu înfocare adevărata premieră, fixată pentru 15 mai. În acea dimineaţă, regele acordă o amnistie generală tuturor militarilor şi cetăţenilor străini care participaseră la activităţile revoluţionare din 1848, de fapt un dar nu prea subtil făcut compozitorului. Ludwig îşi revărsă emoţia într-o scrisoare către Wagner, aşternuta în zorii zilei.

„Slăvită zi de extaz! «Tristan»! Oh, cât de tare tânjesc după venirea serii! Măcar de ar sosi mai repede! Când vor fi stinse tortele; când se va lăsa întunericul în casă? Astăzi! Chiar astăzi! Cum de am realizat acest lucru? De ce să mă elogiez pe mine însumi şi să-mi cânt în strună? Minunata faptă vă aparţine! Dumneavoastră sunteţi miracolul lumii; ce sunt eu fără dumneavoastră? De ce, vă implor, de ce nu puteţi să vă găsiţi liniştea sufletească, de ce sunteţi mereu în zbucium? E adevărat, nu există bucurie fără durere: Oh, dar cum aţi putea regăsi tihna statornică, pacea trainică pe pământ?... Dragostea

mea pentru dumneavoastră, inutil să repet, va dăinui pentru totdeauna. Vă rămân credincios până la moarte! Mă simt minunat acum, aşteptând să-l văd în curând pe singurul şi unicul meu prieten!"

Dar glorioasa zi a premierei lui „Tristan" aduse cu sine şi un dezastru categoric. Pe când regele adăsta în Residenz scriind aceste rânduri adoratoare către Wagner, câţiva portărei sosiră pe neaşteptate la casa cu numărul 21 de pe Briennerstrasse, cerându-i compozitorului să plătească imediat suma de 2.400 de guldeni. Cu câţiva ani mai înainte, pe când trecea printr-una dintre frecventele sale crize financiare, Wagner obţinuse un împrumut de la o franţuzoaică bogată, pe nume Julia Schwabe. Aflând despre situaţia prosperă pe care şi-o făcuse compozitorul în München, femeia pretinse firesc „să i se înapoieze datoria, în mod caracteristic pentru felul său de a fi, Wagner îi ignoră cererea, în cele din urmă, Julia Schwabe îl angaja pe Herr von Schauss, un avocat consultant Münchenez, să-i reprezinte interesele. Acesta îl abordase pe Wagner de mai multe ori, dar compozitorul refuzase să discute măcar despre problema acestei datorii restante. Avocatul obţinuse în ultimă instantă un ordin judecătoresc de executare silită care-l autoriza să confişte bunuri personale ale compozitorului în valoare echivalentă cu suma de bani neachitată. Şi astfel, pe 15 mai – ziua primei reprezentaţii cu „Tristan" – slujbaşii judecătoreşti îl informară pe Wagner că trebuia să plătească numaidecât datoria sau altminteri i se sechestra o parte din averea personală. Compozitorul nu dispunea însă de bani lichizi, dar izbuti să-i reţină pe executori pentru câteva ore, în timp ce Cosima porni în grabă să-l vadă pe rege. Fireşte că Ludwig acceptă pe loc să-i plătească fără întârziere întreaga datorie.

Un al doilea vizitator inopinat la reşedinţa compozitorului îi aduse o veste şi mai proastă: Mal vina Schnorr von Carolsfeld făcuse o baie fierbinte şi-şi pierduse vocea. Prin urmare, nu mai putea să interpreteze rolul Isoldei în acea seară. Era prea târziu să se încerce măcar găsirea unei înlocuitoare. Wagner era distrus. Convins că îşi ruinase cariera artistică, Wagner contramanda cu mare părere de rău reprezentaţia de gală din acea seară.

Un noian de zvonuri explodară în München: umbla vorba din gură-n gură că muzica wagneriană barbară şi sălbatică distrusese glasul Malvinei, că Wagner era ţinta unui complot de asasinat, că von Bülow fusese ameninţat cu pierderea vieţii din pricina infamantei

insulte cu „schweinehunde”. Nimeni nu voia să creadă adevărul şi gazetele publicau cu bucurie articole în care-l atacau fără cruţare pe Wagner, sărbătorind zgomotos nenorocul care părea să-i mistuie pe compozitor şi pe nefericitul său cerc de prieteni.

Ludwig Schnorr von Carolsfeld îşi duse sotia să se odihnească şi să urmeze un tratament balnear la Bad Reichenstall, lângă graniţa austriacă; se scurse aproape o lună până ce Malvina îşi recapătă vocea. Data premierei cu „Tristan und Isolde” fusese fixată pentru 10 iunie şi un sentiment de nerăbdare şi curiozitate plutea în aer. Nimeni nu ştia la ce să se mai aştepte şi exista vaga bănuială că ar putea izbucni o revoltă în orice moment al desfăşurării premierei propriu-zise.

Ludwig se înfăţişa la Teatrul curţii regale cu puţin înainte de ora şase seara, când se ridica în fine cortina, înveşmântat cu un gheroc simplu de culoare neagră şi cu pantaloni cu vipuscă albă pe margine. O fanfară de trompete îi anunţa intrarea în loja regală şi suveranul înainta până în dreptul balustradei ca să mulţumească publicului printr-un gest larg din mână pentru ovaţii. Stătea singur, deşi bunicul său şi alţi membri ai familiei Wittelsbach asistau la premieră, nu li se îngăduise accesul în loja regală. Regele nu dorea să i se spulbere vraja muzicii wagneriene cu conversaţii banale sau să împărtăşească emoţiile şi impresiile serii cu altcineva.

„Tristan şi Isolda” se dovedi a fi o experienţă cu totul nouă pentru toţi cei prezenţi. Nu se mai produsese nici pe departe ceva cât de cât asemănător în lumea spectacolelor de operă. Decoruruile erau stilizate, pe scenă domneau interpreţii rolurilor principale. Muzica se revărsa tulburător – oarecum nepământeană şi impregnată de disperarea celor doi îndrăgostiţi. Reprezentaţia însemnă o corvoadă pentru o bună parte a auditoriului. Cei mai mulţi spectatori nu fuseseră niciodată până atunci pusi în situaţia să asiste la un spectacol artistic atât de lung şi de solicitant. La sfârşitul fiecărui act, unele persoane din public fluierară în semn de dispreţ, spre loja în care stătea Wagner. Un duşman înverşunat al compozitorului, criticul de muzică Eduard Hanslick, declară la sfârşitul spectacolului: „Preludiul la «Tristan şi Isolda» îmi aminteşte de o veche pictură italiană înfăţişând un martir ale cărui viscere se deşira încet din pântecul despicat ca firul de aţa de pe un mosor”. 6 Dar majoritatea publicului izbucni în aplauze furtunoase; cu toţii îşi dădeau seama că acea seară era menită să rămână în istorie.

Însă nimeni nu era la fel de impresionat ca Ludwig. Din când în când, de-a lungul spectacolului, regele era zărit că-şi încleştează mâinile pe balustrada lojei, lacrimi de emoţie şiroindu-i pe obraji. După premieră, copleşit de impresii puternice, se reîntoarse în apartamentele sale din Residenz şi-i aşternu pe hârtie câteva rânduri de adoraţie compozitorului.

Regele nebun

„Unicul meu! Divinul meu!

Ce glorie! Ce perfecţiune! Sunt în culmea fericirii!...

Să mă cufund... Să mă pierd – fără cunoştinţa – în suprema fericire!

Ce operă sublimă!

Devotat pe vecie – până şi dincolo de mormânt!"

Trei zile mai târziu, Ludwig luă parte şi la a doua reprezentaţie, dar prezenta în loja regală a detestabilului său unchi, Otto, fostul rege al Greciei, îi tulbură plăcerea celui de-al treilea spectacol, aşa încât Ludwig se retrase în grabă şi cu imensă părere de rău. Reveni totuşi la reprezentaţia din seara de l iulie şi, dacă se poate vorbi de o diferenţă, se simţi şi mai mişcat de efectele operei. Pe când trenul său poleit cu aur gonea prin întunericul nopţii către castelul Berg, Ludwig era atât de copleşit încât trase de cordonul de alarmă şi vagonul se opri în drum clătinându-se uşor. Regele deschise uşa vagonului şi părăsi interiorul tapetat cu catifea şi împodobit cu mobile pluşate, pentru a cutreiera pădurile din împrejurimi, singur cu gândurile sale, prin desişul crângurilor, până când cerul se umplu de lumina zorilor. În cele din urmă, se reîntoarse la trenul care-l aştepta în depărtare, rămas nemişcat pe o linie singuratică şi, cu o cascadă de aburi, locomotiva îşi continuă drumul către Berg în timp ce mijea de ziuă peste ţinuturile bavareze.

Sotii Schnorr îşi luară un scurt repaus, apoi se înapoiară în München pentru alte reprezentaţii. Schnorr von Carolsfeld interpretă rolul lui Erik din „Der fliegende Holländer" şi dădu un concert particular compus din fragmente din „Siegfried", „Das Meistersinger von Nürnberg", „Die Walkiire" şi „Das Rheingold". Pe 13 iulie, el şi Malvina se reîntoarseră la Dresda. Trei zile mai târziu, Schnorr se îmbolnăvi de reumatism; declinul său se produse uimitor de repede. Cântăreţul muri subit după nouă zile, murmurând încetişor ultimele cuvinte: „Adio, Siegfried! Consolaţi-l pe Richard al meu!"

„Tristan şi Isolda" exercită o extraordinară înrâurire asupra vieţii lui Ludwig. Deşi şi alte opere wagneriene atinseră o coardă tainică în inima regelui, prima reprezentaţie cu „Tristan" îi demonstra fără tăgadă că prin propria putere şi influentă ar putea să dea viaţa visurilor sale. „Lohengrin" şi „Tannhäuser" se bucuraseră de succes înainte ca Ludwig să-l întâlnească pe Wagner; dar fără sprijinul şi devotamentul regelui, „Tristan und Isolde" n-ar fi văzut probabil niciodată lumina rampei. Astfel, date fiind împrejurările, animat de mândrie şi de încredere în capacitatea sa de a purta arta în triumf împotriva tuturor obstacolelor, Ludwig se porni să modeleze lumea după visurile sale, o lume înnoită din temelii, singura în care îşi putea găsi refugiul.

Liudwig şi Wagner împotriva întregii lumi

De-a lungul anului 1865, Ludwig îşi dedică aproape tot timpul şi acordă o deosebită atenţie problemei construirii unui nou teatru festiv pentru Wagner. Gottfried Semper, un arhitect renumit din Zürich, veni de câteva ori la München şi se întâlni atât cu regele, cât şi cu Wagner, discutând despre detaliile acestei moderne replici a amfiteatrelor greceşti şi chiar pregătind machete. Dar pe măsură ce proiectul avansa, Wagner îşi pierdu interesul din pricina opoziţiei crescânde şi încercă, fără succes, să-l convingă pe Ludwig să abandoneze planul, însă suveranul era ferm hotărât să-şi vadă dorinţele împlinite şi deşi guvernul îi punea în cale piedici aproape insurmontabile, se comporta autoritar. Când şi Ludwig însuşi se satură în cele din urmă de această grea trudă şi renunţă la proiectul fără şanse de reuşită, nici nu se osteni măcar să-l informeze pe arhitectul Semper căruia-i comandase lucrarea. Semper se văzu silit să solicite daune în instantă şi câştigă procesul intentat coroanei regale în 1869.

Episodul legat de „Festspielhaus" şi maniera în care fusese tratat nu-i onorau nici pe rege, nici pe compozitor. Cu toate că Wagner se împotrivise proiectului după câteva luni, publicul continua să creadă că rămăsese totuşi principalul său scop. Muzicianul devenea din ce în ce mai nepopular în München. În vara lui 1865, în timp ce Ludwig şi Wagner îşi sărbătoreau triumful repurtat de „Tristan şi Isolda", trei oameni influenţi din guvernul bavarez îşi uniră forţele devenind cei mai virulenţi duşmani ai compozitorului; în afară de Pfistermesiter şi Pfordten, regele şi Wagner se alarmau acum în legătură cu prezenta în cârdăşie a baronului Sigmund von Preuer, şeful

poliţiei Müncheneze. împreună, aceşti trei puternici ai zilei lucrau cu râvnă pentru decăderea compozitorului.

În perioada repetiţiilor finale pentru „Tristan şi Isolda", Ludwig îi expedie o scrisoare lui Pfordten prin care-i cerea să redacteze două comunicate oficiale şi să le difuzeze în numele său. Primul trebuia să anunţe că nu putea să întreprindă nicio călătorie în acel an din pricina sănătăţii şubrede, pe când cel de-al doilea reclama ca adevărata natură a relaţiilor sale cu Wagner să fie expusă în presă amănunţit şi clarificată publicului bavarez. Pfordten se învoi cu prima solicitare a regelui, deşi ştia foarte bine că nimic nu era în neregulă cu starea sa de sănătate. Dar, în ce priveşte cea de-a doua cerinţă, situaţia se schimba întru totul. Neavând cunoştinţa de adevărata natură a raporturilor dintre rege şi compozitor, Pfordten îi scrise lui Pfistermeister pe 28 mai că nu se simţea în stare să prezinte o declaraţie publică în această chestiune. În plus, afirmă că socoteade datoria lui să: „explice până în cele mai mici detalii presentimentele inspirate de cazul Wagner – Bülow fiecărui om care-l îndrăgeşte pe Rege cu credinţa şi sinceritate, fapt ce… îl va apăra de un prejudiciu, din nefericire tot mai apropiat pe zi ce trece… Convingerea mea este că von Bülow trebuie să fie destituit din post de către Maiestatea Sa şi cu cât mai devreme, cu atât mai bine. Cât despre Wagner, toate contractele încheiate cu el trebuie să fie respectate, dar se cuvine ca relaţiile personale între Rege şi compozitor să înceteze imediat, dacă Maiestatea Sa tine să evite o eventuală slăbire a prestigiului său atât în tară, cât şi în străinătate".

O atare animozitate fată de muzician îl neliniştea nespus de mult pe Ludwig. La început, îi venise destul de uşor să ignore curentul opiniei publice, dar pe măsură ce timpul se scurgea şi atacurile presei şi ale curtenilor influenţi se înteţeau, regele deveni mai preocupat de posibilele consecinţe asupra poziţiei şi popularităţii sale. Se consultă cu Pfist ermeister şi cu Pfordten în privinţa judecăţii publicului şi aceştia, oferindu-li-se pe tavă un prilej atât de rar, profitară la maximum ca să-l demaşte pe compozitor şi-i cerură şefului poliţiei, Preufer, să întocmească un raport amănunţit asupra situaţiei. Regele primi raportul pe 31 mai.

În relatările lui, Preufer analiza în linii generale, judecând prin propria-i prismă, principalele trei grupuri care i se împotriveau lui Wagner. Primul era alcătuit din cei care căpătaseră aversiune fată de compozitor pur şi simplu pentru că-l considerau un venetic. Urmau cei

care socoteau că abuza de trezoreria regală. După părerea lui Preufer, acest al doilea grup se compunea din cei: „ce calculaseră miile de guldeni estorcate deja de Wagner de la Maiestatea Sa şi pe care va continua să le stoarcă prin şiretenie, şi nu-şi puteau închipui ce profit va aduce muzica wagneriană. Această opinie este cea mai puţin periculoasă, întrucât nu se justifică nicidecum. Chestiunea costurilor îl priveşte exclusiv pe Rege şi deci pe nimeni altcineva – părere împărtăşită de oameni raţionali, care, deşi duşmani ai compozitorului, recunosc pe deplin dreptul Suveranului de a-şi cheltui banii proprii când şi cum crede de cuviinţă. Aşa-numita Clică Financiară, care ar avea să obţină capital politic din această chestiune a cheltuielilor, nu trebuie aşadar să fie luată în serios. Altfel stau lucrurile cu cel de-al treilea grup – format din cei ce numără ceasurile şi zilele petrecute de Maiestatea Sa în sihăstrie şi spun: «Regele nostru trăieşte cu totul retras, ascuns de ochii lumii; nu primeşte aproape pe nimeni din cercurile oficiale, militare, savante sau artistice. Şi omul vinovat de această izolare este chiar Richard Wagner, care l-a adus pe rege în situaţia să nu accepte decât compania lui, petrecând intim ore în şir sau, dacă nu verbal, atunci prin scrisori, ca şi în situaţia să omagieze numai genul său de muzică şi poezie şi să nu manifeste pic de interes pentru restul lumii». Acesta este punctul de vedere care are cei mai mulţi şi mai influenţi prozeliţi în toate păturile societăţii – începând cu aristocraţia şi terminând cu burghezia. Şi cu cât se înrădăcinează mai adânc această părere a respectivelor clase sociale, cu atât se periclitează situaţia Regelui, de vreme ce se şubrezesc ataşamentul şi veneraţia fără de care niciun cârmuitor nu poate cârmui cu adevărat.

Ne vom întreba atunci: «Ce e de făcut? Trebuie Regele să-l alunge pe Wagner?» Aceasta ar însemna să cerem prea mult de la o inimă tânără, candidă, poetică şi cu înclinaţii romantice. Prin urmare, răspund categoric «Nu!» la această întrebare. Richarg Wagner poate rămâne aici dacă Regele se hotărăşte să renunţe la viaţa de ermit şi să păstreze o legătură strânsă cu înalţii demnitari ai statului şi cu personalităţile publice. Oficialităţile, miniştrii, marii demnitari şi ofiţerii ar trebui să fie invitaţi mai des la Curtea regală; actuala etichetă care se mai aplică numai în Spania, Austria şi Bavaria, se cuvine a fi abolită sau modificată; Regele ar trebui să meargă la concertele de la Odeon şi să nu-şi limiteze apariţiile publice la teatrele în care se interpretează operele lui Wagner; înalta societate ar trebui să se

distreze la balurile, banchetele şi concertele Curţii regale".

Ca să fim imparţiali fată de Wagner, se cuvine să spunem că regele se izolase de restul lumii de bunăvoie şi nesilit de nimeni. Dar rămase întipărită în mintea oamenilor percepţia că o influentă nefastă se insinuase între poporul bavarez şi tron. Mesajul implicit din raportul lui Preufer era totuşi judicios şi temeinic: dacă Ludwig nu începea să ţină legătura cu ceilalţi, dacă nu era văzut mai des în public, împlinindu-şi îndatoririle regeşti, atunci atitudinea ostilă fată de prietenia lui cu Wagner avea fără îndoială să persiste.

Conştient de opoziţia neîmpăcată, Wagner încercase în mod nesăbuit să-l determine pe rege să-şi reorganizeze cabinetul şi să îngrădească puterea lui Pfistermeister. Wagner îi sugeră că ar trebui să înfiinţeze o nouă funcţie, numită trezorierul casei regale în chestiunile de finanţare a artei, post al cărui deţinător urma să-şi asume întreaga răspundere pentru alocarea de fonduri în proiectele artistice ale regelui. Compozitorul îl rugă pe Ludwig să-l desemneze pe baronul Karl von Moy în noua poziţie care presupunea şi directoratul asupra tuturor teatrelor şi orchestrelor; posesorul funcţiei trebuia să repartizeze şi să distribuie dintr-un buget anual sumele de bani destinate unor astfel de preocupări şi artiştilor implicaţi în diverse proiecte, precum şi să supravegheze construirea Teatrului festiv propus, în conformitate cu dorinţele regelui. Totuşi, după o temeinică chibzuinţă, Ludwig refuză să se angajeze într-o atât de importantă remaniere a cabinetului, ştiind că s-ar confrunta cu o împotrivire furibundă din partea înalţilor demnitari.

Deşi regele considera că relaţiile sale cu Wagner reprezentau o problemă strict personală, nu putea evita faptul că nepopularitatea care se abătuse ca un flagel asupra compozitorului începuse deja să afecteze şi imaginea tronului. Ludwig alegea în mod deliberat să nu participe la importante obligaţii oficiale, fie ca să-şi petreacă timpul cu Wagner, fie ca să se retragă din ce în ce mai des în solitudinea pădurilor alpine. În vara lui 1865, îi aşternu câteva cuvinte pe hârtie fostei sale guvernante: „Sunt fericit; şi sunt bucuros de menirea pe care mi-a dăruit-o Dumnezeu; acum, mă odihnesc puţin după dificilele lucruri pe care le-am avut de făcut şi iarna viitoare îmi voi relua cu forte proaspete munca. Intenţionez să studiez foarte serios şi voi face tot ce-mi stă în putinţă ca să aduc fericirea iubitului meu popor". 3 Cu toate acestea, destul de curând, se izola dinadins de semenii săi. „Mai

mult decât orice pe lume îmi doresc să fiu singur", îi mărturisea mamei sale.4 îşi petrecea ore nesfârşite cutreierând prin codri, călărind într-un galop ameţitor, solitar, neînsoţit de nimeni, cu excepţia unui rândaş la grajd care se lupta din răsputeri să ţină pasul cu el.

Ludwig îşi afişa cu ostentaţie dispreţul fată de opinia publică şi de bunul simţ. Când sicriul cu trupul neînsufleţit al tatălui său fusese transportat pe un catafalc de onoare spre mormântul din cripta familiei de la Theati-nerkirche, Ludwig nu se alăturase convoiului, pretextând o indispoziţie. Nu-i plăcuseră niciodată festivităţile militare şi refuza să asiste la manevrele trupelor, invocând din nou scuza că nu se simţea bine. Totuşi, nimeni nu se lăsa amăgit şi frecventele refuzuri ale regelui îl îndemnară pe un înalt demnitar să noteze: „Dacă Regele poate să călărească opt-zece ore în şir prin pâclă şi beznă fără să-şi pună în primejdie sănătatea, atunci Maiestatea Sa trebuie să fie în stare să-şi consacre câteva ceasuri din timpul său şi Armatei/'5 Desele lui absente din capitală – căutându-şi refugiul fie la Hohenschwangau, în castelul Berg, fie în vreo îndepărtată cabană de vânătoare din Alpi – începeau deja să dea naştere la o grămadă de comentarii nefavorabile în München. Toate acestea se constituiau în semne prevestitoare de rău pentru timpurile ce aveau să vină.

Furtuna iminenta

Spre sfârşitul verii lui 1865, Wagner rămăsese iar fără bani. Ludwig îi dăduse în dar o caleasca şi suma de l.200 de guldeni pentru cheltuielile de întreţinere, iar pe l august, consimţise să-i mărească stipendiul de la 5.000 la 6.000 de guldeni. Şi chiar şi aşa nu era de ajuns. La o săptămână după ce-i acordase creşterea subsidiului, Ludwig primi o scrisoare din partea compozitorului.

„Mi-am cântărit acum condiţiile necesare pentru existenţa mea pe pământ. Dacă mi se vor respinge, voinţa mă va părăsi. Nu-mi mai pot dori nimic altceva, ca atare, pentru mine însumi. Dacă socotiţi că e foarte greu, atunci refuzaţi-mi acest lucru; asta îmi va fi soarta. Dar oamenii obişnuiţi şi lumea în general mă consideră deja mult mai căpătuit, pus la adăpost de orice nevoi; măcar atâta lucru e sigur. Poate că în cele din urmă nu vă va fi atât de greu. Dar, încă o dată: eu – nu cer nimic pentru mine!

— Afirm asta fără nici cea mai mică amărăciune, cu inima blajină, senină şi calmă".

Aşadar, cu alte cuvinte, dacă Ludwig nu-i asigura mai multe

fonduri, atunci nu aveau să mai fie create alte opere. Ernest Newman scria ironic despre pretenţiile lui Wagner: „Prin urmare, încă o dată, după cum se observă, preamăritul compozitor înfrunta cu stoicism o supremă renunţare. Fără cea mai mică amărăciune, cu toată sinceritatea şi cu sânge rece, acest om răbdător nu voia nimic pentru sine însuşi – nimic altceva decât alţi 200.000 de guldeni din vistieria regală bavareză". 2

Nu se ştie cum a reacţionat Ludwig la noua solicitare a prietenului său. Suma era enormă şi, dacă ar fi fost onorată, ar fi declanşat cu siguranţă un mare protest public împotriva compozitorului. De fapt, solicitarea celor 200.000 de guldeni însuma două propuneri diferite, în acest sens, Wagner declarase în scris:

„1) Maiestatea Sa Regele îmi va încredinţa cu scutire de chirie şi pe întreaga durată a vieţii mele proprietatea care-i aparţine situată pe Briennerstrasse, la numărul 21; 2) Folosinţa bunurilor patrimoniale totalizând două sute de mii de guldeni, de asemenea pe toată durata vieţii mele, suma sus-menţionată urmând să-mi fie distribuită în aşa fel încât 40.000 de guldeni în numerar să-mi fie transferaţi în viitorul imediat; restul sumei, administrat de Trezorierul cabinetului regal, cu o dobândă de numai cinci la sută, să-mi fie pusă la dispoziţie în vărsăminte trimestriale de câte 2000 de guldeni fiecare; în schimbul prezentelor prevederi, toate anuităţile şi subvenţiile acordate mai înainte de Maiestatea Sa, împreună cu stipulaţiile în plus faţă de aceasta, vor fi considerate ca revocate şi anulate".

Această înţelegere i-ar fi garantat lui Wagner un venit anual de 8.000 de guldeni – fără îndoială o sumă considerabilă, dar comparabilă în egală măsură cu stipendiile primite de mulţi muzicieni şi compozitori din aceeaşi epocă. Pe lângă toate acestea, chiar şi după un an şi jumătate de la sosirea sa în München, Wagner se găsea tot mai înglodat în datorii şi avea nevoie disperată de bani ca să-şi plătească creditorii. Ludwig cunoştea situaţia compozitorului şi de aceea îi acordase, doar cu o săptămână mai devreme, o mărire a stipendiului; date fiind însă împrejurările, se părea că până şi această sumă generoasă nu era suficientă.

Judecând la suprafaţă, noile pretenţii ridicate de Wagner apăreau drept revoltătoare; şi totuşi, nu erau atât de neîntemeiate cum credeau mulţi dintre demnitarii cabinetului bavarez, în momentul în care compozitorul îşi formulase aceste noi solicitări, intra în cel de-al

doilea an al contractului său valabil pe termen de trei ani, încheiat cu regele, şi prin care se obligase să termine şi să pregătească pentru prezentarea pe scenă întregul ciclu al Nibelungilor, până în octombrie 1867. Deşi compozitorul lucrase în ritm destul de intens la „Siegfried", nu avea şanse prea mari să isprăvească seria de patru opere în timp util pentru a respecta termenul de predare a partiturilor. Potrivit clauzelor din contractul semnat de Wagner cu un an mai înainte, dacă până la sfârşitul lui octombrie 1867, nu-şi îndeplinea toate obligaţiile şi anume ducerea la bun sfârşit şi montarea întregii tetralogii „Inelul Nibelungilor", toţi banii primiţi de la vistieria regală trebuiau să fie restituiţi imediat.

În afară de stipulaţiile contractului din octombrie 1864, Wagner avea motive întemeiate să se frământe în privinţa propriei siguranţe. Ludwig al II-lea îşi exprimase deseori nemulţumirea fată de poziţia lui însuşi; dacă ar fi fost silit să abdice sau ar fi murit pe neaşteptate, Wagner ar fi rămas legat de un contract restrictiv şi n-ar fi existat nici cea mai infimă şansa ca prezumtivul succesor la tron să se arate la fel de înţelegător. Cu toate că primise sume de bani considerabile, în realitate, compozitorul nu prea se putea lăuda că se înavuţise: vila somptuoasă de la Briennerstrasse nu-i aparţinea în mod legal şi dacă n-ar fi reuşit să îndeplinească angajamentele din contractul semnat în octombrie 1864, s-ar fi pomenit în mod teoretic aruncat pe drumuri. Poziţia sa oficială, salariul şi veniturile viitoare erau toate strâns condiţionate de împlinirea încununată de succes a obligaţiilor din contractul în vigoare. Dacă i s-ar fi întâmplat ceva neplăcut lui Ludwig, Wagner s-ar fi confruntat nu numai cu trista perspectivă de a-şi pierde poziţia şi căminul tihnit, ci ar fi fost şi silit să ramburseze mii de guldeni de care nici nu mai dispunea. Un nou contract părea să fie singura soluţie pentru a-şi asigura viitorul.

Era pesemne inevitabil ca Ludwig să-i accepte cererile; n-avea de ales dacă dorea să-l ţină pe Wagner în München. Nu urma să fie totuşi o capitulare totală. Regele îi spuse lui Pfistermeister să-l informeze pe compozitor că avea să-i pună imediat la dispoziţie suma de 40.000 de guldeni. Dar nu urma să primească restul de 160.000 de guldeni pentru a-i investi; ci, mai degrabă, vistieria regală va păstra grosul banilor şi-i va plăti lui Wagner în transe echivalente cu ceea ce estima să câştige din dobânzi şi anume 8.000 de guldeni pe an. Deşi acest aranjament îi garanta compozitorului primirea exact a aceleaşi

sume prevăzute în oferta sa, Wagner se înfurie când află de detalii. Se aşteptase în mod evident ca regele să-i aprobe toate calculele şi propunerile.

Pe 10 octombrie 1865, Ludwig îi aduse la cunoştinţa lui Wagner nişte condiţii: cei 40.000 de guldeni, deşi alocaţi compozitorului, nu puteau fi utilizaţi de acesta după bunul plac; trebuia să-i folosească numai pentru cheltuielile curente de întreţinere. De vreme ce Wagner plănuise să-şi achite din această sumă vechile datorii, se simţea frustrat şi nu şovăi să-i aducă regelui la cunoştinţa această stare de fapt.

Negocierile continuară o săptămână în şir. Wagner socotea că Ludwig îl înşelase în privinţa condiţiilor stipulate în noul contract, întrucât regele îi lăsase la început impresia că-i acceptă toate cererile. Pfistermeister era atât de exasperat de întreaga afacere, încât primise permisiunea din partea lui Ludwig de a fi înlocuit din postul neoficial de intermediar între rege şi compozitor. Misiunea de neinvidiat căzu pe capul lui Johann von Lutz, subsecretarul lui Pfistermeister. Totuşi, doar patru zile mai târziu, Ludwig se îmbuna şi-l încunoştinţa pe Wagner că putea dispune de cei 40.000 de guldeni după cum găsea de cuviinţă.4

Wagner se bucură de acest parţial triumf. Dar publicul Münchenez era scandalizat de această nouă donaţie din trezoreria regală; cel puţin presa încercase satisfacţia de a fi aflat despre umilinţa îndurată de compozitor pentru a-şi căpăta în cele din urmă banii. Se relatează că, în ziua fixată pentru încasarea sumei de 40.000 de guldeni, Wagner o trimise pe Cosima von Bülow la trezoreria regală. Când ea ajunse acolo şi prezentă ordinul de plată, funcţionarul de serviciu o informă, încântat peste măsură, după cum s-ar putea bănui, că trebuia să primească jumătate din sumă în monede, deoarece nu mai rămăseseră suficiente bancnote. Impasibilă, Cosima comandă două trăsuri şi solicită să fie escortată de poliţie; ea însăşi ajută la încărcarea sacilor cu bani în caleşti, apoi porni la drum pe străzile Müncheneze către adresa din Brienner-strasse, numărul.

O dată ce aceste dificultăţi financiare fură lăsate în urmă, Ludwig îl invită pe Wagner să petreacă împreună o săptămână la Hohenschwangau. Compozitorul sosi la micul castel pe 11 noiembrie. Guvernul bavarez nu privea cu ochi buni acest aranjament, iar Pfistermeister solicitase să fie scutit de obligaţia de a face parte din

suita regelui în perioada celor şapte zile, într-atât de supărătoare găsea prezenta muzicianului, în locul său, cabinetul îl trimise pe Lutz, care încercă să-l influenţeze pe Wagner să susţină anumite măsuri politice propriusace în cursul întrevederilor sale cu regele; când Wagner îl refuză categoric, Lutz îi oferi o sumă uriaşă de bani cu condiţia să părăsească München-ul pentru totdeauna. Dar, beneficiind în aparentă de acces nelimitat la rege şi la trezoreria regală, Wagner îl concedie pe Lutz cu mânie şi fără întârziere.

Săptămâna petrecută la Hohenschwangau se scurse repede pentru Ludwig. În fiecare zi, el şi Wagner se plimbau îndelung pe malurile lacului Alpsee. Cutreierând printre frunzele căzute şi petice de brumă aşternute pe ţărm, discutau cu pasiune despre cele mai recente proiecte ale compozitorului, întorşi la castel, îşi compuneau unul celuilalt scrisori înflorite, de devotament veşnic, într-o dimineaţă rece şi cu ninsoare deasă, Wagner se trezi din somn în sunetele de fanfară dintr-un fragment din actul al doilea al operei „Lohengrin", interpretat la cererea regală de un grup de oboişti cocoţaţi pe crenelurile turnului. După ce compozitorul se reîntoarse în München, se desfăşura în fiecare seară un straniu spectacol pe ţărmurile lacului Alpsee. Ludwig, care se delecta cu focurile de artificii, poruncea să i se aprindă cu sutele pe malul de dedesubtul castelului, stârnind atenţia oamenilor curioşi din micul sat de lângă Hohenschwangau. Stând la marginea lacului, regele urmărea avid spectacolul puzderiilor de scântei. Curând, o enormă luntre cioplită în formă de lebădă se ivi din desişul de trestii, cu un Lohengrin tronând falnic, pe când luneca pe apele îngheţate. Era prinţul Paul von Thurn und Taxis, travestit în Cavalerul Lebedei, în timp ce Paul juca rolul lui Lohengrin, o orchestră ascunsă privirilor intona pasaje muzicale adecvate. Ludwig se desfăta cu acest tablou vivant, dar sătenii, vrăjiţi de jocul luminescent al focurilor de artificii, asistau asisderea la bizarul spectacol nocturn. Vestea se răspândi cu o iuţeală extraordinară până în München şi capitala bavareză se perpelea în discuţii aprinse despre ciudăţeniile petrecute în locul de refugiu al regelui.

Pe 13 noiembrie 1865, în vreme ce Ludwig îşi juca bine rolul de amfitrion al lui Wagner, gazeta „Anzeiger" din Nürnberg publică un articol intitulat „Cuvinte sincere către Regele Bavariei şi către poporul său cu privire la Secretariatul de cabinet". Autorul „cuvintelor sincere" scria că Ludwig se izola de popor nu din pricina vreunui cusur al său

ori a influentei vreunei persoane străine, ci numai din cauza secretariatului de cabinet, care-l constrângea să comunice cu lumea numai prin intermediari. Editorialul, un atac uşor voalat la adresa lui Pfistermeister, califica funcţia de secretar de cabinet drept „complet neconstituţionala".

Deşi, după cât se părea, Wagner n-avea niciun amestec în publicarea articolului, toată lumea îşi închipuia că instigatorul din umbră fusese el. Ludwig însuşi era prea încântat de prezenta compozitorului la Hohenschwangau ca să se mai intereseze de presă. Două săptămâni mai târziu, regele se îngrozi totuşi să descopere că ziarul „Volksbote" ripostase la „Cuvinte simple" cu un articol care-l condamna fără menajamente pe Wagner. Deşi nu-l acuza făţiş pe compozitor că ar fi fost autorul editorialului din „Anzeiger", se atrăgea atenţia că „în împrejurările date, există motive întemeiate să credem că nu e exclus să fi fost prevenit întru totul de conţinutul lui". Ziarul semnala cu meticulozitate diversele cadouri şi subsidii oferite de rege compozitorului, adunând cifrele una câte una şi făcând socoteala globală, în detalii devastatoare, până ce ajunse, în mod eronat, însă, la 190.000 de guldeni. Articolul se sfârşea cu apărarea lui Pfistermeister şi a administratorului trezoreriei regale, Julius Hofmann: „Aceşti doi oameni sunt pe punctul de a fi înlăturaţi pentru ca anumite pofte mistuitoare de estorcare a Vistieriei Regale să poată fi satisfăcute uşor".

Dacă intenţia autorului „Cuvintelor sincere" fusese să-l împingă pe Wagner într-o dispută publică, reuşise în mod admirabil. Compozitorul, furibund în urma acestui atac, îşi descarcă mânia într-o scrisoare către rege, recomandându-i ca Maximilian von Neumayr, care deţinuse mai înainte funcţia de ministru de interne, să fie numit de urgentă şef al cabinetului, în locul lui Pfistermeister. îi trimise de asemenea o copie după articolul din „Volksbote". Cu toate astea, Ludwig refuză să ia în considerare schimbarea solicitată, îi răspunse în scris compozitorului pe 27 noiembrie:

„Am cântărit sfatul dumneavoastră cu multă grijă. Puteţi fi încredinţat, dragul meu, că tot ce vă scriu ca răspuns nu e rezultatul unor consideraţii pripite şi superficiale… Am avut cele mai serioase motive să-l destitui pe Neumayr şi să-i retrag încrederea pe care şi-o câştigase o vreme… aşa încât ar fi întru totul o inconsecventă din partea mea să mă las acum pe mâna acestui om – împotriva căruia am

toate motivele să fiu profund nemulţumit – necum să-i mai încredinţez formarea unui nou Cabinet. Nu încape îndoială că Pfistermeister este mediocru şi stupid; nu-l voi mai menţine mult timp în fruntea Cabinetului. Dar să-i demit în acest moment, pe el şi pe ceilalţi membri ai Cabinetului, nu mi se pare oportun; condiţiile nu sunt coapte încă. Afirm acest lucru în mod categoric: şi credeţi-mă pe cuvânt, am argumente solide. Articolul pe care mi l-aţi trimis este scris în mod scandalos… Veţi fi probabil surprins când vă voi spune că Guvernul meu n-a avut niciun amestec, oricât de ciudat vi s-ar părea".

În aceeaşi zi în care „Volksbote" publica articolul, Wagner replica în „Neueste Nachrichten" printr-un scurt comentariu nesemnat; în acesta, îi ataca pe membrii cabinetului regal „ale căror nume nu trebuie să le pomenesc, de vreme ce sunt în Bavaria obiectul dispreţului şi al indignării generale". Compozitorul pretindea că ei criticaseră „prietenia de nezdruncinat care-i uneşte pe Rege şi pe Wagner" cu scopul de a-şi salva pielea. Wagner mai scria:

„Puteţi fi siguri de un lucru: nici nu se pune problema ca vreun demnitar sau vreun politician să fie atacat de Wagner; este pur şi simplu o afacere prin care se urmăresc interese personale de cea mai josnică speţa şi asta de către un număr foarte mic de indivizi; şi îndrăznesc să vă asigur că odată cu înlăturarea a două sau trei persoane care nu se bucură nici de cel mai mic respect din partea bavarezilor, atât Regele, cât şi poporul bavarez vor fi eliberaţi o dată pentru totdeauna de aceste necazuri". 8

Deşi articolul era anonim, întregul München ştia că Wagner îl scrisese. Era unica persoană care avea numai de câştigat de pe urma îndepărtării duşmanilor săi din cabinet. Compozitorul îşi agravase situaţia prin faptul că târâse numele regelui în gura presei; în ziua apariţiei acestui articol, când Ludwig îl întrebă, compozitorul minţi şi invocă ignoranta drept scuză, negând că ar fi avut cunoştinţă de conţinutul comentariului înaintea publicării. Dar Wagner ştiuse de bună seamă adevărul.

Pfistermeister însuşi se angaja în polemică pe 30 noiembrie cu o scrisoare deschisă dispreţuitoare, publicată de oficiosul guvernului „Bayerische Zeitung". Pfistermeister tăgăduia toate alegaţiile din articolul tipărit în „Nachrichten", „a cărui paternitate este îndeajuns de evidentă din stil şi din modul de alcătuire". În calitatea sa de secretar de cabinet, e greu de crezut că s-ar fi antrenat într-o asemenea

dezmințire publică și în denunțarea compozitorului fără asentimentul regelui.

Wagner îi scria lui Ludwig:

„Dacă mă simt chemat de soartă să îndeplinesc o misiune măreață și nobilă pentru înălțimea Voastră și pentru țară, acest lucru trebuie să rămână secretul nostru exclusiv. Nimeni nu trebuie să știe că eu v-am deschis ochii. De aceea, sfatul meu rămâne același ca înainte: destituiti-l imediat pe Pfistermeister și, în același timp, desemnați-l pe Neumayr să vă sfătuiască cu privire la formarea unui nou Cabinet. Prima dintre aceste acțiuni îi va alarma pe oponenții dumneavoastră și-i va paraliza totodată, iar cea de-a doua va arăta întregii țări la ce se poate aștepta din partea dumneavoastră. Prudența și dreptatea merg împreună: legătura lor este pură, salutară pentru binele poporului și al Bavariei… Alungați-vă gândul că numirea lui Neumayr vă va aduce umilința; Regele nu poate fi niciodată nedrept, mai ales când împarte dreptate. Nedreptatea este strâns legată de tot acest sistem putred, pe care, înțelepțit de această tragică întorsătură a evenimentelor, intenționați acum s-o stârpiți… Regele meu! Acționați repede și hotărât! Pe cât de temerar sunteți, și pe cât de mult vă iubesc, aproape tot atât îmi doresc să vă văd în șaua calului, intrând cu bucurie în Miichen, chemându-l imediat pe Neumayr și punând de îndată lucrurile pe făgașul cel bun, ca un adevărat erou!”

Wagner ar fi trebuit să aibă destul bun simț ca să nu-l împingă pe rege în arena politică; Ludwig își apăra cu gelozie prerogativele regale și nu primea favorabil niciun sfat nesolicitat, chiar dacă venea din partea celui mai îndrăgit prieten. Răspunsul său la scrisoarea compozitorului era tăios: „Acel articol din «Neueste Nachrichten» n-a reușit cu nimic să-mi otrăvească ultimele zile ale ședерii mele aici. A fost neîndoielnic scris de unul dintre prietenii dumneavoastră care a crezut că vă face un serviciu în acest chip; din nefericire, în loc să vă ajute, n-a izbutit decât să vă aducă prejudicii”.

Disputa intrase din nou în arena opiniei publice, dar, de data aceasta, compozitorului îi lipsise judecata sănătoasă ca să se salveze și să nu se expună oprobriului general. Zăgazurile erau deschise. Revista satirică „Punsch” își umplu paginile cu caricaturi ale lui Wagner și publică o parodie plină de venin după „Tatăl Nostru”, intitulată „Rugăciunea de dimineață a unui om modest”:

„Dumnezeul meu atotputernic, Ține-mă sănătos și în viață.

Lasă-mă să mă bucur în continuare de căsuţa mea, de grădina şi de venitul muncii mele şi binevoieşte să-mi dăruieşti alţi 100.000 de guldeni, dacă nu toţi odată, atunci măcar în rate. Bunule Dumnezeu, binecuvântează pe toată lumea de pe pământ, mai ales pe acei care sunt înzestraţi cu o voce puternică de tenor şi care-mi pot fi de mare folos. Te rog stăruitor, dă-le puterea tuturor celor suferinzi. Dar Te implor, în acelaşi timp, pogoară o apoplexie sau vreo molimă asupra a doi-trei păcătoşi care nu se bucură deloc de respect în ocârmuirea bavareză, aşa încât să mi-i scoţi de tot din calea mea, de pe acest pământ şi să le îngădui să se odihnească în pace. Amin!"

Se repeta scandalul cu Lola Montez: animozitatea publică, atacuri în presă la adresa favoritului regal, suveranul însuşi fiind târât în controversă. Afacerea Wagner ajunsese la crescendo; ca partizani ai supravieţuirii durabile a tronului, apropiaţii regelui, de la membri ai familiei până la miniştri şi clerici, se pregătiră cu toţii să exercite presiuni asupra lui Ludwig ca să ia decizia inevitabilă. Totuşi, planurile lor urzite în ascuns şi întrunirile pripite aveau să devină inutile: în pofida pasiunii nebune pentru compozitor şi muzica lui, Ludwig îşi păstra încă credinţa în caracterul sacru al datoriei sale regale de care nu era dispus să se lepede din pricina unei nesăbuinţe personale. Evenimentele periculoase din 1848 nu trebuiau să se mai producă: urma ca Wagner să plece neapărat.

Exilul furtuna care schimbă atât de brusc părerea regelui şi-l izgoni pe Wagner din München se dezlănţui pe 7 noiembrie 1865. În acea zi, Lutz îl întrebă pe Pfordten despre posibila înfiinţare a unui portofoliu ministerial, special, în probleme de artă, conform propunerii lui Wagner. Pfordten primi această informaţie cu oarecare nelinişte, îi răspunse lui Lutz că spera ca regele să chibzuiască adânc înainte să dispună „o restructurare a Cabinetului în conformitate cu ideile lui Richard Wagner". Pfordten continuă:

„Bavaria loială va continua, deşi cu nemulţumire, să se împace cu această situaţie în care banii ce ar putea seca lacrimile atâtor oameni sunt tocaţi de Wagner şi de acoliţii săi – dacă aceasta este dorinţa Regelui; dar mă tem că Bavaria nu va tolera «prietenia» Regelui ei cu Richard Wagner. Prin urmare, o implor pe Maiestatea Sa, în numele meu, să nu ia nicio hotărâre până ce nu se întoarce în München şi nu ascultă ce am a-i spune".

Regele îi dădu răspuns în aceeaşi zi. Deşi cunoştea că Wagner

ajunsese subiectul de conversaţie al întregii capitale, îl îndemnă pe Pfordten să nu creadă zvonurile de sorginte politică ocultă. Toate legăturile sale cu Wagner, îl asigură el din nou pe ministru, se limitau la domeniile muzicii şi artei.

Pfordten nu se lăsă însă convins. I se oferise în dar o ocazie mult prea favorabilă de a-l alunga pe Wagner din capitală ca să abandoneze chestiunea pur şi simplu. Pe l decembrie, îi scrise regelui:

„Maiestatea Voastră a ajuns acum la o răspântie fatală de drumuri: trebuie să alegeţi între dragostea şi respectul credinciosului popor şi «prietenia» pentru Richard Wagner. Acest om, care are îndrăzneala să afirme că importanţi membri ai Cabinetului ce şi-au dovedit loialitatea nu se bucură câtuşi de puţin de stima bavarezilor, este el însuşi dispreţuit de fiecare pătură socială a comunităţii, de la care numai Tronul poate aştepta sprijin; mai este desconsiderat nu doar pentru înclinaţiile sale democratice (în care adevăraţii democraţi nu cred), ci şi pentru ingratitudinea şi făţărnicia fată de prieteni şi binefăcători, pentru luxul nemăsurat şi extravaganta depravată, pentru neruşinarea cu care exploatează favorurile nemeritate acordate de Maiestatea Voastră. Iată opinia împărtăşită nu numai de nobilime şi de cler, ci şi de respectabila clasă de mijloc şi de muncitorime, care-şi câştiga pâinea cu sudoarea frunţii în vreme ce străinii aroganţi huzuresc graţie generozităţii regale şi, drept mulţumire, denigrează şi batjocoresc poporul bavarez şi situaţia lui”.

Ludwig se găsea la Hohenschwangau când îi parveni această scrisoare. În următoarele cinci zile, refuză să vadă pe cineva, îşi petrecu nopţile agitate umblând în sus şi-n jos prin dormitor, cumpănindu-şi cu băgare de seamă opţiunile. Spre sfârşitul săptămânii, când se întoarse în München, regele era pregătit, dacă guvernul continua să-l preseze, să se despartă de prietenul său.

În după-amiaza de 6 decembrie, Ludwig îi convocă la o discuţie în Residenz pe mama lui, pe unchiul său, prinţul Karl şi pe arhiepiscopul München-ului. Era de asemenea prezent acolo Pfistermeister, disimulându-şi cu grijă satisfacţia că el îl ajutase pe rege să ajungă la memorabila decizie, îi prezentă lui Ludwig o petiţie, chipurile în numele poporului, prin care se cerea insistent expulzarea compozitorului din München. Ludwig nu ştia că majoritatea semnatarilor, descrişi de Pfistermeister ca fiind un segment reprezentativ al colectivităţii, erau în realitate slujbaşi la curtea regală,

mici funcţionari care lucrau pentru guvern sau negustori care-l aprovizionau cu diverse mărfuri pe rege. Petiţia era însoţită de o delegaţie a Consiliului de miniştri, care prezentă un memoriu, reclamând exilarea imediată a lui Wagner ca unica modalitate de restabilire a „liniştii în tară". Ludwig tăcea, ascultând părerile exprimate de ceilalţi şi citind de la un capăt la altul diverse rapoarte guvernamentale, în cele din urmă, purtând parcă pe fată o mască macabră, se ridică în picioare şi astfel puse brusc capăt audientei.3

În aceeaşi după-amiază, medicul personal al regelui, Gietl, îl găsi în încăpere singur, cu fruntea plecată. La intrarea doctorului, Ludwig, tremurând, îngăimă convulsiv mai mult pentru sine decât pentru Gietl: „Da… a călcat… regulile", cu referire, desigur, la Wagner.4 îl chemă în silă pe Pfistermeister şi îl informă că Wagner trebuia să fie de îndată expulzat. Regele consimţise mai înainte să asiste la o reprezentaţie de teatru în acea seară; intră în loja regală palid şi nervos, iar spectatorii, neştiind de decizia sa, se întoarseră să-l întâmpine nu cu aclamaţii, cum se obişnuia, ci cu fluierături în semn de dispreţ. Regina-mamă, aşezată alături de fiul ei, leşina şi trebui să fie scoasă pe braţe din lojă, urmată îndeaproape de Ludwig.

Scrisoarea oficială, redactată a doua zi şi adresată lui pf ord ten, trebuie să-l fi sfâşiat în bucăţi.

„Stimate Ministru.

Hotărârea mea rămâne neclintită. Richard Wagner trebuie să părăsească Ba varia. Voi demonstra scumpului meu popor că dragostea şi încrederea pe care mi le arată sunt cele mai importante lucruri pentru mine. Vă daţi seama că nu mi-a fost deloc uşor; dar am biruit toate greutăţile".

În tot acest timp, Wagner nici nu bănuia că regele îl dizgraţia se Ludwig lăsă în seama lui Johann von Lutz să-l înştiinţeze pe compozitor de exilul forţat. Când subsecretarul ajunse pe Briennerstrasse la numărul 21, Wagner îl întâmpină cu obişnuita sa privire pătrunzătoare. Compozitorul ascultă cu neîncredere în timp ce Lutz îi aduse la cunoştinţa cererea regelui de a părăsi Bavaria pentru o perioadă de cel puţin şase luni. Apoi, Wagner începu să-l ameninţe pe Lutz şi să-l înjure pe Pfistermeister cu atâta furie, încât secretarul interveni: „Stăpâniţi-vă, vă rog! Sunt aici în calitate oficială!"

În aceeaşi zi, Ludwig îi scrise lui Wagner:

„Dragul meu prieten!

Deşi mă mâhneşte până în adâncul sufletului, sunt nevoit să vă cer să îndepliniţi cele transmise prin secretarul meu. Credeţi-mă, n-am avut de ales. Dragostea mea pentru dumneavoastră va dăinui veşnic şi vă rog să-mi păstraţi prietenie pentru totdeauna; o merit, pot spune cu cugetul împăcat, îndepărtaţi temporar, cine ne poate despărţi?

Ştiu că-mi împărtăşiţi sentimentele, că puteţi pătrunde adâncimea durerii mele. N-am putut proceda în alt fel, să fiţi încredinţat. Nu vă îndoiţi niciodată de loialitatea celui mai bun prieten al dumneavoastră. Cu siguranţă că această stare de fapt nu va dura o veşnicie.

Până la moarte.

Cu credinţă.

Ludwig."?

Wagner părăsi Mxinchen-ul luând calea exilului elveţian în zorii zilei de 10 decembrie 1865. Pe când trenul său ieşea din gară pufăind, Cosima von Bülow stătea pe peron, urmărindu-l cum se depărtează şi plângând cu amărăciune.

Doar câţiva oameni, cu atât mai puţin Ludwig, se aşteptau ca acest exil să dureze mult timp. La şase săptămâni după plecarea prietenului său din Bavaria, Ludwig îi trimitea o scrisoare:

„Nu mi-am pierdut speranţa: vor veni vremuri mai bune, totul se va linişti aici, Prietenul se va întoarce şi mă va însufleţi cu preţioasă-i apropiere, ne vom continua planurile artistice, Şcoală va fi întemeiată, Teatrul festiv se va înălţa cu splendoare şi semeţie nevisate… Sper, cred, iubesc… Nu, nu, ceea ce a început atât de divin nu se poate sfârşi astfel!… Voi face aşa cum doriţi, voi guverna cu fermitate, ca un Rege în toată accepţiunea cuvântului. Dar de ce trebuie să rămânem despărţiţi/ fiecare trăind singur?… Presimt că nu vă veţi găsi niciodată liniştea sufletească în străinătate… Vă implor, lăsaţi să se scurgă în tihnă câteva luni şi apoi multe lucruri se vor schimba. Atunci, nădăjduiesc şi cred, reîntoarcerea dumneavoastră nu va mai avea nicio însemnătate politică".

După ce scăpase de presa potrivnică şi de ostilitatea demnitarilor din capitala bavareză, Wagner nu voia câtuşi de puţin să revină. Îi compuse o misivă regelui în care-i explica sincer că nu avea de gând să mai locuiască în München.

Cât despre Ludwig însă, o atare mărturisire se pierdea în vânt. La trei săptămâni după acest schimb de scrisori, regele îl rugă stăruitor

pe compozitor să se înapoieze în München în acea primăvară. Wagner cântări bine în minte această propunere şi acceptă sub rezerva îndeplinirii a trei condiţii: stipendiul să-i fie acordat pe durata întregii vieţi, casa de pe Briennerstrasse să-i fie atribuită cu drept de proprietate personală şi să dobândească imediat cetăţenia bavareză. Regele putea să-i aprobe primele două cereri din proprie voinţă, dar cea de-a treia propunere necesita atât încuviinţarea cabinetului, cât şi a celor două camere legislative ale Dietei. Ca atare, era foarte puţin probabil ca o asemenea cerere de naturalizare să fie admisă. Când Ludwig aminti în treacăt de obţinerea dreptului de cetăţenie, întregul cabinet ameninţa cu demisia. Regele nu putea risca o astfel de mişcare, iar Wagner, fără acordarea cetăţeniei, refuza să se întoarcă în München. Ludwig putea fi împreună cu prietenul său doar dacă abdica.

Dându-şi seama că trebuia în ultimă instantă să-şi stabilească o reşedinţă permanentă altundeva decât în München, Wagner începu să-şi caute o nouă casă convenabilă, în martie 1866, îşi găsi una: Tribschen, situată pe ţărmul lacului Lucerna, cunoscut şi sub numele de Lacul celor Patru Cantoane. Regele îi trimise în dar compozitorului suma de 5.000 de franci să acopere plata chiriei pentru un an şi Wagner se instala în noua locuinţă. Tribschen era o vilă mică, cu trei etaje, înălţată pe o coastă ce străjuia lacul, înconjurată de livezi şi păduri. Compozitorul intenţiona să ocupe singur etajul de mijloc, să-i plaseze pe Hans şi pe Cosima von Bülow la parter, iar pe copiii lor la catul ultim. Luându-şi în primire reşedinţa, Wagner îşi pavoază pereţii şi ferestrele încăperilor cu tavane scunde cu tapete din satin trandafiriu şi cu draperii grele din brocart cu fir auriu, împodobindu-şi interioarele cu mobile de lux, pe care le considera absolut indispensabile procesului de creaţie artistică.

În primele săptămâni petrecute la Tribschen, Wagner se simţi destul de fericit. Scrisorile sale transmit acest sentiment de seninătate şi sugerează că îşi acceptase cu adevărat exilul ca pe un lucru firesc.

Pe 25 ianuarie 1866, sotia compozitorului, Minna, muri în urma unei comoţii cerebrale. Cu toate că nu mai conviețuiau de mulţi ani, Wagner se îngrijise mereu să-i asigure mijloacele de subzistentă. Decesul Minnei înlătura de la sine obstacolul care împiedicase oficializarea relaţiei sale cu Cosima. La scurt timp după ce muzicianul intrase în posesia micii vile elveţiene, se mută acolo aşa cum se cuvine şi amanta lui, aducând cu sine şi pe cele trei fiice, Daniela, Blandine şi

Isolde, ultima concepută fără îndoială cu Wagner.

Criza Schleswig-Jiolstein

În 1866, spectrul de rău augur al conflictului privind Schleswig şi Holstein ameninţa iarăsi să înghită statele germane în flăcările războiului. Incursiunea comună a trupelor austro-prusace pe teritoriul celor două ducate de pe Elba, desfăşurată cu doi ani mai înainte, nu reuşise să le tranşeze statutul controversat. Pentru cancelarul Bismarck, litigiul însemna mai mult decât accesul la un nou port şi instalarea armatei în campamente către nord: era de fapt o problemă de „Realpolitik" şi de întărire a rolului Prusiei în Germania modernă, în cele din urmă, cancelarul era ferm hotărât să transforme Prusia, chiar şi cu forţa, nu numai în statul german dominant, ci şi într-un aspirant la dobândirea unei poziţii hegemonice în reglarea echilibrului de forţe în Europa.

După ocupaţia militară din 1864, Prusia preluase controlul administrativ asupra ducatului Schleswig, în vreme ce Austria guverna statul învecinat, Holstein. Acest aranjament nu mulţumea pe nimeni, cu atât mai puţin pe Bismarck, care nu nutrea nădejde mai mare decât să vadă armata prusacă fortificându-şi poziţiile prin tranşee în teritoriile germane de nord. Cancelarul declarase în repetate rânduri că Prusia, în virtutea vecinătăţii cu cele două ducate, se bucura de un statut privilegiat şi deci era îndreptăţită să i se acorde avantaje speciale. Din motive strategice, Bismarck dorea să construiască un canal de la golful Kiel, situat la Marea Baltică, peste ducatul Holstein până la Marea Nordului, lucru imposibil atâta timp cât Austria deţinea controlul militar asupra teritoriului râvnit.

Sperând să prevină criza, împăratul Franz Joseph îi convocă în august 1864 pe diplomaţi la Viena, pentru a discuta despre această problemă controversată. Sub tavanele sculptate cu ghirlande în stil rococo şi suflate cu aur şi sub masive candelabre cu ţurţuri de cristal din Palatul Schönbrunn, miniştri şi monarhi îşi petrecură ore nesfârşite discutând în contradictoriu despre drepturi teritoriale şi compensaţii. Bismarck propuse ca Austria să-i cedeze Prusiei puterea asupra ducatului Holstein; în schimb, cancelarul urma să susţină interesele austriece în orice altă parte a Europei, lăsând să se înţeleagă că habsburgii erau liberi să anexeze Italia, dar Franz Joseph nu se arătă câtuşi de puţin receptiv la o asemenea idee. În loc de aceasta, împăratul sugeră că Austria ar putea să renunţe de bunăvoie la

Holstein numai dacă Prusia i-ar restitui câteva provincii cucerite de Friedrich cel Mare în urmă cu o sută de ani. Wilhelm I al Prusiei puse totuşi capăt acestor controverse, afirmând că nu avea niciun interes să negocieze părti din regatul său în schimbul unei revendicări contestabile a ducatului Holstein.

Bismarck însă nu voia să renunţe atât de uşor la dobândirea celor două ducate. Convins că Prusia se bucura de drepturi exclusive asupra celor două teritorii, declară că era dispus să abandoneze ideea anexării doar dacă se îndeplineau anumite condiţii: armatele celor două ducate trebuiau să jure supunere fată de Prusia, urmând ca baze militare prusace să fie instalate atât în Schleswig, cât şi în Holstein, şi ambele ducate să fie forţate să intre în Zoll-verein sau, cu alte cuvinte, Uniunea vamală germană.1 în mod deloc surprinzător, Austria respinse cererile parţii prusace. Fură necesare şase luni de ocupaţie în Holstein înainte ca austriecii să-şi dea seama că Bismarck se folosise pur şi simplu de trupele lor pentru a înlătura stăpânirea daneză asupra celor două ducate şi pentru a netezi calea unei eventuale anexări. Austria iniţie în mod discret tratative diplomatice cu ducele de Augustenburg, pretendent la conducerea ambelor ducate; din motive strategice, austriecii îngăduiră desfăşurarea unor demonstraţii de nesupunere fată de administraţia daneză şi pentru reîntoarcerea ducelui, pe străzile din Holstein, mişcare întinsă repede şi în învecinatul Schleswig. Pentru Bismarck, era prilejul favorabil să rezilieze tratatul mutual, fapt ce conduse la războiul împotriva Danemarcei, începând din acest moment, cancelarul se hotărî să folosească simpatia austriacă fată de pretenţiile ducelui de Augustenburg ca pretext pentru ieşirea imperiului habsb urgie din Confederaţia germană.

Bismarck ordonă trupelor sale să intre în Schleswig pentru a înăbuşi revolta şi se aştepta ca Austria să-i urmeze pilda în Holstein. Refuzul categoric al lui Franz Joseph de a curma prin mijloace drastice răzmerita atrase după sine un nou ultimatum dat de Prusia: fie Austria îl sprijinea pe Bismarck în reprimarea mişcării populare pentru susţinerea ducelui de Augustenberg, fie regele Wilhelm I urma să ordone trupelor sale să acţioneze în mod independent şi să invadeze ducatul Holstein. Neavând de ales, Austria trebui să accepte; la o conferinţă desfăşurată în Bad Gastein în august, trimişii plenipotenţiari ai împăratului Franz Joseph se învoiră fără tragere de

inimă să permită instalarea de baze militare prusace în Holstein, precum şi construirea canalului Kiel pentru folosinţa forţelor navale prusiene, „închipuieşte-ţi să găseşti un diplomat austriac dispus să semneze un lucru ca ăsta!”, exclamă Bismarck când află de încheierea tratatului.2 Capitularea Austriei fără rezistentă în faţa cererilor prusace îl convinse în cele din urmă pe Bismarck că nu avea să întâmpine o opoziţie serioasă în eventualitatea încorporării celor două ducate.

În Bavaria, aşezată între două puteri, Austria, cu care se învecina la sud, şi Prusia, în nord, Ludwig observa aceste evenimente cu crescândă aprehensiune. Regele de numai nouăsprezece ani se trezi brusc aruncat în arena militară, silit să-şi asume răspunderea pentru destinul tării sale şi să joace rolul de războinic. Vieţile miilor de soldaţi şi supuşi se aflau acum în mâinile şovăitoare, neexperimentate ale lui Ludwig.

Arta războiului modern, cu operaţii militare, tunuri şi puşti cu ghinturi, distona în mod violent cu viziunea romantizată a regelui despre cavaleri eroici şi cruciade cavalereşti. Ca print moştenitor, se înrolase în armată, aşa cum era de aşteptat, participând la instrucţie şi purtând cum se cuvine uniforma regimentară şi totuşi se simţise mereu stânjenit în compania ofiţerilor de stat major, de natură să-l intimideze. Odată, îi descrise în batjocură pe aceşti ofiţeri drept „porci ţepoşi tunşi”.3 Deşi se bucura de pompa şi fastul milităriei, Ludwig detesta îndatoririle care însoţeau poziţia sa de comandant suprem:

trecerea trupelor în revistă îi provoca o cumplită plictiseală, iar dineurile şi banchetele de regiment erau un supliciu pe care reuşea să-l îndure doar golind pahar după pahar cu vin sau şampanie. La una dintre inspecţiile trupelor, verişoara lui, împărăteasa Elizabeth a Austriei, îl văzu străbătând terenul mocirlos de defilare îmbrăcat în uniforma de gală de feldmareşal. Într-o mână ţinea coiful cu panaş, iar în cealaltă o umbrelă mare, deschisă. Elizabeth găsi spectacolul atât de absurd încât izbucni imediat în hohote de râs, dar Ludwig îi aruncă o privire furioasă, declarând: „N-am de gând să-mi stric frizura”. * Odată, Ludwig îşi exprimă dorinţa că n-ar fi rău dacă s-ar descoperi nişte arme care ar putea ucide dintr-un singur foc regimente întregi de soldaţi. „Dacă bătăliile trebuie să fie date cu maşinării, atunci să ne nimicim unii pe ceilalţi până ce ne saturăm de acest carnaj şi revenim la timpurile când popoarele îşi aplanau diferendul printr-o singură

luptă corp la corp", explicase el.

Ludwig intenţiona să rămână neutru în orice mare conflict german. Când îl numise prim-ministru pe Ludwig von der Pfordten, în decembrie 1864, regele îşi precizase opţiunea clară şi conştientă pentru izolare. Preluându-şi funcţia, Pfordten îşi prezentă programul în Consiliul de coroană şi regele îi aprobă din toată inima conţinutul: „În cadrul Germaniei, este misiunea Bavariei să nu urmeze nici politica austriacă, nici pe cea prusacă, ci una bavareză şi germană; ceea ce înseamnă că Germania mare nu trebuie să tindă către un conflict între Austria şi Prusia, ci către reconcilierea lor în cadrul legilor Uniunii".

Problema alianţelor bavareze era foarte complicată. Simpatiile naturale nutrite de Ludwig se îndreptau către Austria, învecinată cu Bavaria la sud. Wittelsbachii şi Habsburgii erau strâns legaţi prin secole de înrudiri matrimoniale şi prin catolicism. În plus, Bavaria şi Austria beneficiau de puternice relaţii comerciale şi industriale. Oricum, în pofida tuturor acestor legături reale şi imaginare, imperiul habsburgic era un anacronism, cu o economie care se zbătea să se pună pe picioare şi cu o armată învechită.

Şi totuşi, o alianţă cu Prusia era mai puţin convenţională, ruptă de realitate; la suprafaţă, Bavaria şi vecina ei de la nord erau în alianţă improbabilă, despărţite, aşa cum se prezenta situaţia, prin religie, prin caracteristici şi printr-o animozitate reciprocă. Mulţi dintre membrii guvernului bavarez rămâneau totuşi convinşi că numai prin încheierea unei alianţe cu Prusia ar putea să-şi scape tara de o umilinţă viitoare.

În virtutea înclinaţiei personale şi a părerilor politice, Ludwig dorea să evite o alianţă cu Prusia. Deşi Bismarck îşi exprimase deseori cele mai călduroase gânduri fată de rege, Ludwig însuşi prefera să creadă altceva, etichetându-l pe cancelar drept „acel iuncher din mocirlă". Nu se amăgea cu false iluzii în privinţa eventualelor scopuri urmărite de Bismarck. Atunci când unul dintre consilierii săi îl asigură cu tărie că „singura ambiţie a Prusiei este acum supremaţia în Germania nordică", regele îi replică: „În acest moment, da; însă în curând va jindu-i la mai mult".

Ludwig era sfâşiat de simpla idee a încheierii unui tratat de alianţă militară împotriva unui stat-frate german şi totuşi nu putea ocoli inevitabilul. Spre sfârşitul lui februarie 1866, află că Prusia semnase o înţelegere ofensivă cu Italia; cunoaşterea faptului că Prusia se asocia cu un stat negerman în eventualitatea unui conflict militar

împotriva unui membru al Deutscher Bund îl convinse în ultimă instantă pe rege că nu va mai putea zăbovi cu luarea unei decizii. Pe 2 martie, ambasadorul bavarez la Viena comunică în mod oficial guvernului austriac că „în cazul în care Austria va fi atacată de Germania din cauza insistentei sale asupra legii Uniunii", atunci trupele regelui Ludwig al II-lea îi vor sprijini pe Habsburgi.9 Ajungând la fatala hotărâre, Ludwig se simţea copleşit de depresie. În tot cursul lunii aprilie, urmări cu neputinţa cum escalada situaţia din cele două ducate, cum armatele intraseră în stare de alertă şi cum diplomaţii goneau dintr-o capitală în alta, încercând să negocieze o soluţie pasnică. Pe la începutul lui mai, soldaţii prusaci şi austrieci stăteau pregătiţi să pornească la atac unii contra celorlalţi. Pe 9 mai, Ludwig prezida o şedinţă de urgentă a Consiliului de miniştri la Residenz. Regele ascultă într-o tăcere împietrită în timp ce ministru după ministru îi argumentau că nu-i rămânea altă posibilitate decât să mobilizeze armata împotriva Prusiei. Ludwig măsura cu pasul sala de consiliu dintr-un capăt în celălalt, cuprins de o frustrare agonizantă, nedispus să-şi angajeze tara într-un război civil german. Responsabilitatea deciziei covârşitoare se dovedi a fi cu mult prea mare pentru tânărul supus unei cazne atroce: spre oroarea guvernului său, încremenit de uimire, Ludwig dizolvă brusc adunarea, anunţând că mai degrabă ar renunţa la tronul bavarez în favoarea fratelui său Otto decât să ordone mult ceruta mobilizare. Pe când părăseau rând pe rând palatul de reşedinţa spre sfârşitul după-amiezii, miniştrii erau încredinţaţi că tara lor avea să se confrunte cu un iminent dezastru. Ludwig petrecu o noapte agitată meditând asupra deciziei; faptul că deja promisese sprijin Austriei îl convinse în cele din urmă să se răzgândească; a doua zi, porunci statului-major să pună întreaga armată bavareză pe picior de război şi convocă o sesiune specială a Dietei pe data de 22 mai, pentru dezbaterea situaţiei de criză.

Socotind că i se forţase mâna, Ludwig se refugie năvalnic în solitudinea castelului Berg. Deşi afirmase în dese rânduri că Berg era situat destul de aproape de capitală în cazul când i s-ar reclama prezenta, situaţia se schimba cu totul în timp de război, când trebuia ca hotărârile să fie luate numaidecât. Ludwig însuşi nu-şi formase o idee generală despre un caz de maximă urgentă sau despre necesitatea extremă de a fi disponibil şi, prin urmare, doar rareori putea fi găsit la castel, hoinărind, în schimb, prin păduri ori aciuindu-se în mica vilă de

pe Roseninsel din mijlocul lacului Starnberg. Nu exista niciun mijloc direct de comunicare cu regele şi un curier trimis din München, după ce se epuiza călătorind mai mult de două ore ca să ajungă la Berg, era apoi silit să caute un barcaz care să-l transporte până la ascunzătoarea regelui. Mai rău decât atât, Ludwig evada adeseori din proprie iniţiativă de pe Roseninsel, vâslind singur de-a lungul lacului sau navigând cu vaporaşul său cu aburi pe care îl rebotezase „Tristan", aşa încât nu era deloc o misiune uşoară să-i dai de urmă.

Instalarea regelui la castelul Berg nu se bucura de popularitate printre Münchenezi care considerau că suveranul lor, după ce chemase sub arme oamenii pentru a face faţă cerinţelor impuse de un eventual război, îi abandonase într-un moment de mare cumpănă. Când Ludwig protestă, prin intermediul lui Pfistermeister, că hotărârea sa de a se muta la Berg nu incomoda pe nimeni, şeful poliţiei Müncheneze, Preufer, îi răspunse într-o scrisoare directă, în care se interesa: „… dacă e posibil ca un tren să stea la dispoziţie pentru orice eventualitate neprevăzută, pentru ca Regele să poată fi găsit la vila sa în orice moment, dacă s-ar putea întâmpla din când în când să existe vreo decizie bruscă luată de Maiestatea Sa, care nu trebuie comunicată prin telegraf, tergiversându-se astfel rezolvarea unei probleme până ce miniştrii pot ajunge la Berg. Aceste întrebări şi altele asemenea se pun în toate sferele sociale… Maiestatea Sa vrea să ştie dacă retragerea în castelul Berg este regretată. Nu pot decât să răspund: «Da»; ceea ce în vremuri normale şi liniştite poate fi privit ca o «distantă neglijabilă» este considerat în vremuri tulburi ca o mare distanţă".

Deziluzionat de iminentul conflict armat şi de neputinţa de a-l preîntâmpina, Ludwig se cufunda în deznădejde tot mai adânc. Rătăcea fără ţintă pe malurile lacului singuratic până când cădea amurgul, reîntorcându-se la castel doar ca să se plimbe cu pas mărunt prin încăperi, pierdut în şovăiala. Când îl primi pe Pfistermeister la una dintre întrunirile lor obişnuite, extenuarea lui era evidentă: palid şi surescitat, Ludwig nu izbutea să-şi stăpânească emoţiile. Refuză să discute despre orice afacere de stat; în schimb, afirmă că voia să abdice în favoarea fratelui său şi să-şi stabilească reşedinţa în Elveţia, înlăcrimat, Ludwig îi mărturisi secretarului de cabinet perplex că se temea că-şi pierduse minţile şi-l rugă pe Pfistermeister să-i transmită medicului curţii regale, Gietl, „un mesaj pe care nu-l pot aşterne pe hârtie". u Pfistermeister părăsi castelul Berg cuprins de cele mai

sumbre presimţiri.

Chinurile sufleteşti provocate de postura sa ingrată şi nevolnică, repulsia fată de asumarea responsabilităţii militare şi oroarea de război îi sfârtecau în fărâme fiinţa. Silit să înfrunte aspra realitate a epocii contemporane cu Bismarck şi cu maşinaţiile politicii germane, Ludwig îşi îndrepta din ce în ce mai mult gândul spre prietenul exilat. Aleanul său disperat îl îmboldea să ia în considerare ceea ce întrecea orice închipuire. Imediat după ce Pfistermeister plecă, Ludwig îi scrise lui Wagner:

„Tânjesc din ce în ce mai tare după Dragul meu. Orizontul politic se întunecă din ce în ce mai mult… îmi implor Prietenul să-mi dea un răspuns imediat: dacă acestea sunt dorinţa şi voinţa Dragului meu, voi renunţa bucuros la Tron şi la splendoarea lui deşarta pentru a porni fără zăbavă spre el, şi să nu mai plec de lângă el niciodată… O spun din nou: a fi despărţit de el şi singur este mai mult decât pot suporta; a fi reunit cu el şi departe de această existentă pământească este unicul lucru care mă poate salva de disperare şi moarte".

După ce citi scrisoarea, Wagner intră în panică. Dacă Ludwig abdica, suma cea mai mare de bani pe care ex-suveranul nădăjduia s-o primească se limita la 500.000 de guldeni, lăsaţi moştenire lui Maximilian al II-lea de către fostul rege Ludwig I. Din această sumă, Ludwig nu putea în niciun chip să se întreţină pe sine şi, în plus, să asigure mijloacele materiale pentru o suită în exil şi pentru compozitorul aflat pe punctul de a-şi termina operele. Wagner se grăbi să-i răspundă:

„Renunţaţi, vă rog stăruitor, în această jumătate de an, la toate preocupările legate de artă şi de planurile noastre… Aţintiţi-vă atenţia cu cea mai mare energie către afacerile de stat; părăsiţi solitudinea tihnită de la Berg; rămâneţi în Residenz, staţi alături de popor, apăreţi în faţa mulţimii de oameni. Dacă mă iubiţi aşa cum sper din tot sufletul, atunci ascultaţi-mi rugăminţile când vă conjur să deschideţi în persoană sesiunea Parlamentului pe 22 mai".

Dar Ludwig nu se lăsa ademenit atât de uşor de vorbe frumoase, nici nu era dispus să facă atare dramatică alegere între datorie şi dorinţa personală, în dimineaţa zilei de 22 mai, după ce-l informă pe Pfistermeister că nu se simţea în stare să deschidă în mod solemn sesiunea specială a Landtag-ului în acea după-amiază, invocând ca scuză o indispoziţie neaşteptată, regele se avântă în şa pentru

obişnuita plimbare călare, însoţit doar de grăj-darul său preferat, Volk, evada în galopul calului prin pădurile de lângă Berg către Biessenhofen, unde se urcă într-un tren cu destinaţia Lindau. Călătoria de-a lungul lacului Konstanz se sfârşi destul de repede şi, la începutul după-amiezii, trăsura regelui se opri la capătul lungului drum de acces către Tribschen, pentru o reuniune-sur-priză cu Wagner.

Se întâmplă, dar nu printr-o coincidentă a evenimentelor, să fie cea de-a cincizeci şi treia aniversare a compozitorului. Ludwig se prezentă la uşa drept Walther von Stolzing, folosindu-se de numele unuia dintre personajele principale ale operei încă neterminate „Maeştrii cântăreţi din Nürnberg"; servitorul îi transmise acest mesaj compozitorului, care ghici de îndată identitatea vizitatorului inopinat. Cei doi îşi petrecură toată după-amiaza discutând despre „Die Meistersinger von Nürnberg" şi despre conflictul cu Prusia, dar Ludwig îşi dezvălui adevăratul motiv al vizitei de-abia în a doua şi ultima zi de şedere acolo, când ridică din nou problema unei posibile abdicări. Cu toate că Wagner îl imploră pe rege să abandoneze un asemenea plan, Ludwig nu-şi luă niciun angajament şi părăsi vila Tribschen vizibil nehotărât în privinţa viitorului său.

Aproape imediat după reîntoarcerea sa în capitală, zvonurile despre vizita nechibzuită şi intempestivă făcută de rege prietenului său se răspândiră cu iuţeala fulgerului, împărăteasa Elizabeth a Austriei, nefiind niciodată oarbă la defectele şi erorile vărului preferat, îi scrise mamei sale: „Am auzit că Regele a umblat iarăsi de colo-colo. Măcar dacă ar acorda puţin mai multă atenţie Guvernului acum că timpurile sunt atât de neliniştitoare/'14 Cât despre Preufer, când fu informat de decizia regelui privind contramandarea deschiderii sesiunii extraordinare a Dietei, i se plânse lui Pfistermeister: „În primul an, a fost vorba de perioada de doliu; în al doilea an, despre starea în general proastă de sănătate a Maiestăţii Sale; în al treilea an, despre răguşeala. Ce pretinsă boală, se întreabă oamenii, îi va mai descoperi medicul curţii regale în acest an?"

Ludwig amână deschiderea sesiunii parlamentare până la 27 mai. Cu cât devenea mai apăsătoare povara îndatoririlor regale, cu atât creştea în el dorinţa de a evita orice răspundere şi declară încă o dată că nu era în stare să asiste la deschiderea solemnă a sesiunii speciale a Dietei. Bunicul său trebui să-i ţină lui Ludwig o lecţie moralizatoare despre datoriile sale înainte să accepte în cele din urmă să se prezinte

în faţa Landtag-ului. Zvonurile insinuante despre recenta vizită în Elveţia circulau prin tot oraşul; pe când trecea în trăsură pe străzile nuincheneze îndreptându-se către Dietă, Ludwig se văzu întâmpinat nu cu ovaţii, ci, spre oroarea sa, cu huiduieli.

Faptul că regele îşi părăsise tara, cu armata mobilizată pentru război, pentru a-i face o vizită mondenă mult detestatului Wagner, întrecuse pur şi simplu răbdarea şi îngăduinţa supuşilor.

Ludwig se simţi atât de jignit în amorul propriu de primirea ce i se făcu pe străzile capitalei, încât îşi dezlăn-tui imediat mânia asupra persoanei pe care o considera cea mai răspunzătoare: Preufer, şeful poliţiei müncheneze, despre care credea că nu acţionase hotărât ca să înăbuşe clevetirile despre vizita în Elveţia. Aşadar, Ludwig îl destitui imediat. Unul dintre oficialii guvernului nota în acest sens:

„În loc să înainteze un protest împotriva acestui abuz sultănesc din partea Regelui, Ministrul de interne lăsă ca situaţia să treacă sub tăcere. Atâta timp cât Regele este încurajat în capriciile sale de sicofanţii de le Curtea regală şi de demnitarii guvernamentali, el va continua fără îndoială să se considere un semizeu care poate să procedeze după bunul său plac şi pentru a cărui plăcere a fost creat restul lumii – în orice caz, Bavaria".

La l iunie, Austria abrogă în mod oficial Tratatul încheiat la Bad Gastein şi supuse problema celor două ducate spre examinare Bundestag-ului federal de la Frankfurt. Bismarck ripostă imediat, ordonând trupelor prusace să invadeze ducatul Holstein. împăratul Franţei, Napoleon al III-lea, care nu dorea câtuşi de puţin să vadă Prusia pe deplin întărită, drept cel mai puternic stat german, încerca să medieze între părti, sugerând că ar trebui să fie convocată o conferinţă europeană pentru a se hotărî soarta celor două ducate şi pentru tranşarea diferendului. Dar, spre marea surprindere a tuturor şi spre nedisimulata satisfacţie a lui Bismarck, Austria declară că o comisie generală europeană nu avea nicio autoritate să decidă în privinţa teritoriilor germane. Războiul era de-acum inevitabil.

Ludwig îşi ieşise din minţi de agitaţie, în aceeaşi zi în care Tratatul de la Bad Gastein era în cele din urmă declarat nul, primi o scrisoare de la Wagner, prin care compozitorul îl conjura să nu abdice sau să ia vreo decizie pripită.

Ludwig nu era convins, îi expedie o telegramă Cosimei von Bülow la Tribschen în care ameninţa din nou cu renunţarea la tron.

În pofida tuturor scopurilor sale egoiste, Wagner se îngrijora cu adevărat că Ludwig ar putea să-şi sacrifice poziţia sub presiunea unui război ameninţător. Cu toate că se alarma fără îndoială de potenţială pierdere a listei civile regale – şi, implicit, a stipendiilor alocate – compozitorul credea că membrii curţii regale şi ai guvernului îl manipulau pe tânărul monarh. Circulau zvonuri vagi în Berlin că Bavaria semnase o alianţă secretă cu Austria, dar Bismarck refuză să le dea crezare atât de uşor. În 10 iunie, un trimis prusac îi remise oficial regelui Ludwig al II-lea o nouă propunere de uniune. Austria, aşa cum dorea cancelarul, era exclusă din Confederaţia germană, însă ceea ce rămânea din vechea Deutscher Bund urma să fie divizată din punct de vedere geografic, în zone de influentă nordice şi sudice, în mod firesc, Prusia avea să ocupe poziţia dominantă în nord, dar Bismarck era dispus să cedeze şi să sprijine suveranitatea Bavariei asupra tuturor statelor germane din sud. Ca un stimulent suplimentar, Bismarck insinua cu viclenie că, în cazul înfrângerii Austriei în apropiatul război, n-ar sta în calea Bavariei dacă ar vrea să anexeze unele părti din fostul imperiu habsburgic. Pfordten îi transmise regelui aceste informaţii, dar atât Ludwig, cât şi miniştrii săi se împotriveau trădării Austriei, chiar şi cu adăugarea acestor tentante stimulente.

În ziua în care Bavaria respinse această propunere, Austria ceru în mod oficial Confederaţiei germane din Frankfurt să mobilizeze armata federală împotriva Prusiei. Ludwig se temea că Prusia avea să interpreteze negreşit această solicitare ca un act de război din partea Confederaţiei şi-i însărcina pe reprezentanţii bavarezi să pună în discuţie măsuri mai conciliante. Deutscher Bund adoptă în ultimă instantă propunerea bavareză pe 14 iunie, dar, între timp, se dovedi a fi prea târziu pentru Ludwig sau oricine altcineva să salveze pacea. După doar două zile, la 16 iunie, izbucni în cele din urmă războiul dintre Confederaţia germană şi Prusia.

Războiul de şase săptămâni se îngrozise numai la gândul unui război fratricid german şi acum că acesta se adeverise, nu putea suporta să înfrunte realităţile crizei. Tânărul rege nici nu înţelegea şi nici nu sprijinea acest tip de conflict armat intergerman; nu erau implicate nici controverse cavalereşti, nici salvarea unor inocenţi expuşi primejdiilor, ci, mai degrabă, probleme de anexări teritoriale, de dominaţie şi de umilire – teluri finale cu totul străine de viziunea lui. Ludwig era pe deplin conştient că trupele sale nu se puteau măsura

şi rivaliza cu armata prusacă, bine instruită şi organizată, şi se temea de rezultatele conflictului. Refractar faţade această asmuţire a germanilor unii împotriva celorlalţi, se simţea el însuşi manevrat şi târât cu sila într-un război pe care-l detesta. Această senzaţie acută de neputinţa şi premoniţia iminentului sfârşit tragic îl mânară pe rege să părăsească München-ul şi să se izoleze în castelul Berg.

În ziua în care Prusia declară război Bavariei, ministrul de război şi o delegaţie de membri ai Landtag-ului porniră din München spre lacul Starnberg să-i prezinte regelui comunicatul oficial şi să-i obţină semnătura pe actul de răspuns. Comisia străbătu trei mile de la staţia de cale ferată, situată în apropierea lacului, până la hotarele domeniului regal. Ajungând în fine la porţile castelului, delegaţia găsi intrarea barată de două santinele şi niciun fel de rugăminţi şi de ameninţări nu reuşiră să le înduplece pe cele două gărzi să-i permită accesul în incintă; regele dăduse ordine stricte să nu mai fie primit înăuntru niciunul dintre membrii guvernului.

Umilit şi furios, grupul se reîntoarse la Starnberg şi-i telegrafie primului ministru, care porni imediat la drum ca să se confrunte cu regele. Când Pfordten sosi la Berg, îşi deschise calea cu forţa, trecând pe lângă străji şi pătrunzând în cele din urmă în castel. Niciun servitor nu-i anunţa venirea şi nimeni nu părea să ştie unde se afla suveranul. Mânios la culme, Pfordten începu pe cont propriu să inspecteze cu minuţiozitate cameră după cameră. Până la urmă, dădu buzna într-o încăpere întunecată, unde-i descoperi pe rege şi pe prinţul Paul von Thurn und Taxis, deghizaţi cu costume complicate în Barbarossa şi Lohengrin, recitându-şi unul celuilalt poeme de dragoste sub lumina unei luni artificiale.1

Deziluzia lui Ludwig se manifesta din ce în ce mai mult prin astfel de parade ostentative şi iresponsabile. Werner Richter îi descrie comportamentul, considerându-l asemănător cu cel al „unui băieţandru ofensat”.2 Până în ultima clipă, regele sperase, oricât de naiv ni s-ar părea, să prevină catastrofa. Ludwig socotea că acest război îi fusese impus cu forţă: se declanşase fără consimţământul şi cooperarea lui; asemeni unui copil mâniat când împrejurările îl împiedică să capete ce-şi doreşte, regele hotărâse cu de la sine putere că războiul îşi putea urma făgaşul firesc fără participarea sa directă. Frecventele ameninţări cu abdicarea reflectau tocmai această disperare copleşitoare. Mai degrabă decât să privească realitatea în

faţă, să ţină piept responsabilităţilor regale şi să-şi asume rolul tradiţional al unei personalităţi istorice populare în răstimpul unei crize naţionale, Ludwig preferă să se prefacă pur şi simplu că situaţia nu exista, primul dintre numeroasele momente în care avea să procedeze la fel. Îşi petrecu săptămânile dinaintea izbucnirii conflictului armat adăpostit în castelul Berg, aprinzând sute de focuri de artificii, pe Roseninsel din mijlocul lacului Starnberg, împreună cu prinţul Paul von Thurn und Taxis, în vreme ce soldaţii săi se pregăteau să mărşăluiască spre câmpul de luptă. Starea generală de spirit din capitala bavareză era una de stupefacţie. Mai multe persoane sus-puse, părtaşe la zvonurile ce se învârtiseră în jurul regelui în acea vară, împărtăşeau judecata exprimată de ambasadorul austriac, care nota: „Începi să crezi că Regele este dement".

„Oh! lamentabile timpuri, oh! veninoasă discordie care întoarce voinţa Germaniei împotriva Germaniei!", îi telegrafiase regele lui Wagner când aflase despre declaraţia de război.4 Avea toate motivele să fie neliniştit întrucât, din primele zile de război, conflictul lăsa să se vadă o izbitoare inegalitate între forţele combatante: Prusia îşi petrecuse ultimii trei ani pregătindu-se cu zel pentru un posibil conflict armat. Strălucitul general Helmuth von Moltke comanda regimentele de cadeţi, foarte bine instruiţi. Trupele prusace erau echipate cu noile puşti cu ac Dreyse, ceea ce le permitea tragere la ţintă şi reîncărcare rapidă; iar reţeaua eficientă de căi ferate îi îngăduia Prusiei o extinsă desfăşurare de trupe, precum şi reducerea timpului necesar pentru întăriri sau completări de garnizoane în orice loc al conflictului. Aliate în luptă cu Prusia erau două mici state germane Saxa-Coburg-Gotha şi Oldenburg, ca şi Italia. Forţele opuse nu se comparau nici pe departe cu această coaliţie puternică şi impresionantă.

Bavaria şi Austria era cele mai mari state care se angajaseră în lupta de partea Confederaţiei germane. Dar Austria constituia un regat vechi, cu o armată demodată, necompetitivă şi neinspirată; trupele austriece nu erau pregătite şi înzestrate cu echipamentul necesar pentru un conflict modern, extins. Şi celelalte state, ale căror forte militare alcătuiau armata Uniunii – Saxonia, Hanovra, Württemberg, Baden, Hessen şi Nassau – nu erau nici ele mai bine pregătite şi organizate să lanseze o provocare credibilă puternicilor prusaci. Bavaria dispunea de cea mai numeroasă armată permanentă dintre

toate forţele aliate, dar în aceasta consta singura ei superioritate. Urma să aibă loc o ciocnire între oameni şi maşini.

Soldaţii bavarezi care înaintau în marş spre război se aflau în stare proastă. Erau echipaţi cu carabine Podewil, arme învechite, inferioare puştilor cu ac folosite de prusaci. Regimentele de infanterie şi de cavalerie se găseau într-o totală dezorganizare, lipsite de simţul clar al orientării sau de inspiraţie. Efectivele armatei în timp de pace fuseseră menţinute la minimum, iar instrucţia lor era adeseori neglijată sub premisa că existau prea puţine perspective să se confrunte cu un conflict armat; de asemenea, corpul de ofiţeri era insuficient, regimente întregi ducând lipsă de comandanţi. Mijloacele de comunicare strategică erau aproape inexistente, nimeni nu părea să aibă o idee clară despre scopurile finale urmărite de armata bavareză.

Membrii guvernului bavarez insistară pe lângă Ludwig să preia funcţia de comandant suprem al armatei, poziţie pur simbolică, solicitând doar prezenta la trecerea în revistă a trupelor şi la şedinţele strategice. Dar pledaseră în zadar: Ludwig refuză categoric să-şi ia răspunderea pentru funcţia de comandant suprem sau să se amestece în vreun fel în războiul civil, în schimb, îi îngădui unchiului său venerabil şi neinspirat, prinţul Karl în vârstă de şaptezeci şi unu de ani, să-şi asume rolul de comandant-şef al armatei bavareze. Responsabilitatea pentru desfăşurarea trupelor îi revenea generalului Ludwig van der Tann. Era o alegere cum nu se poate mai proastă: van der Tann îşi petrecuse cea mai mare parte a carierei militare stând în spatele unui birou masiv din ministerul de război şi consensul unanim era că nu ştia absolut nimic despre strategia militară. Pe acest fundal de rău-augur, armata bavareză se angaja deci în război.

Trupele bavareze formau cel de-al şaptelea corp de armată al Uniunii, aflat sub comanda prinţului Alexander de Hessen şi încartiruit la Hanovra. La începutul conflictului, unităţile militare mărşăluiră către nord-est ca să se alăture celui de-al optulea corp de armată al uniunii, care se compunea din forţele armate din Württemberg, Hessen şi Baden. Astfel, cele două armate din sud – forţele Uniunii şi trupele austriece – erau despărţite, fapt ce le permise prusacilor să se infiltreze prin breşele inevitabile din linia frontului şi să lanseze asaltul în sud. Sub conducerea confuză a prinţului Karl şi a generalului van der Tann, regimente întregi se deplasară în marş spre teatre de operaţii militare greşite, dispărură în năvala de gloanţe prusace, se

învârtiră în cerc să-şi unească forţele cu aliaţi inexistenţi şi se retraseră după ce comandanţii lor se sinuciseseră.

Cel de-al şaptelea corp de armată al Uniunii primi ordin să-şi strângă trupele disperate la Hersfeld, unde urma să se regrupeze cu unităţile militare din Hanovra ce se repliau din nord. Prinţul Karl n-avea nici cea mai mică idee unde campaseră soldaţii hanoverani, aşa că aştepta să-şi trimită propriile trupe în ajutor. Când aflară bavarezii locul în care-şi aşezaseră tabăra forţele hanoverane, era prea târziu; în schimb, unităţile bavareze străbătură Thuringia fără să întâmpine rezistenţă, stabilindu-se la castelul Meiningen. Aici, prinţul Karl, ignorând rugăminţile hanoveranilor care se retrăgeau, se asocie soldaţilor săi în timp ce prima divizie izbândi să golească mai mult de o mie cinci sute de butoaie cu bere în mai puţin de trei zile.

Prinţul Chlodwig von zu Hohenlohe-Schillingsfurst, membru al guvernului, ţinu un jurnal în care consemnă în detaliu evenimentele din acea lună iunie, dezvăluind reacţia opiniei publice fată de război, frustrarea ei crescândă şi nemulţumirea fată de rege.

„16 iunie: Ştirile senzaţionale se ţin lanţ în aceste zile. Înainte de toate, secesiunea Prusiei din Confederaţia germană din cauza mobilizării forţelor federale şi, acum, intrarea prusacilor în Saxonia, refugiul Regelui Johann la Praga şi retragerea trupelor saxone dincolo de graniţa Boemiei. Prusia a dat un ultimatum Hanovrei şi de asemenea electoratului Hessen – să se dezarmeze sau altminteri va trimite o armată de ocupaţie. Şi astfel planul de împărţire a Germaniei este cât pe-aci să fie dus la bun sfârşit. Cât despre noi, ne îngăduim să fim constrânşi când de Prusia, când de Austria, şi nu avem un plan precis de niciun fel. Armata bavareză se găseşte într-o stare submediocră. Prinţul Karl e prea bătrân să-şi exercite calitatea de Comandant Suprem. Ofiţerii n-au destulă încredere în forţele lor. Nu cred că vom culege mulţi lauri, în pofida sincerei bunăvoinţe a oamenilor şi a curajului înnăscut al bavarezilor în luptă”.

„19 iunie: Din pricina propunerii de mobilizare a Corpurilor de armată ale Confederaţiei, Prusia şi-a anunţat retragerea din această uniune şi a atacat Saxonia, Hanovra şi Hessen. Guvernul bavarez, care, până acum, a persistat într-o atitudine şovăitoare de aparentă imparţialitate şi s-a amăgit că poate să continue tot aşa, pe neaşteptate şi spre stupoarea lui, s-a trezit din visare şi s-a văzut silit să treacă de partea austriecilor…

Aseară, m-am întâlnit cu Pf ord ten la club. Se lamenta de acest război, care se va termina cu dezmembrarea Germaniei; îmi spunea tot mereu: «Ăsta e sfârşitul Germaniei!» Aproape că-i dau şi eu crezare acum. Prusia va deveni cel mai mare şi mai întărit stat din nordul Germaniei; noi, cei din sud, vom continua să vegetăm sub protecţia franceză sau austriacă, până ce va suna şi pentru noi ceasul, şi jumătate dintre noi vom cădea sub stăpânirea Franţei, iar cealaltă jumătate sub a Austriei… Se discută la club despre război. «Ce motiv de gâlceava avem noi cu prusacii, încât să pornim la război pentru ducele de Augustenburg?», se întreabă obişnuiţii clubului. «Dacă Maximilian ar mai fi trăit acum, lucrurile n-ar fi ajuns până aici», mai adaugă ei".

Situaţia din capitala bavareză se agrava cu repeziciune, pe măsură ce încrederea publică se eroda din pricina veştilor despre înfrângerile şi erorile armatei. Regele însuşi era criticat fără menajamente pentru că nu preluase funcţia de comandant suprem sau chiar şi pentru că nu manifesta nici cel mai mic interes fată de operaţiile militare. Membrii guvernului îl îndemnau mereu să inspecteze măcar trupele pe câmpul de luptă, dar regele refuză în repetate rânduri. Scriindu-i din Elveţia, Wagner îşi exprimă marea îngrijorare în cazul când Ludwig nu depunea cât de cât un efort, declarând:

„Presa ne informează că urmează să vă alăturaţi armatei, împreună cu fratele vostru! Vă implor să faceţi acest lucru! Regele Bavariei în fruntea trupelor din armata Confederaţiei – Ascultaţi de glasul raţiunii! Ascultati-mi vorbele! – un asemenea Rege va ţine în mâini destinul lumii! Vă cheamă soarta! Ea hotărăşte să părăsiţi Palatul de reşedinţa în care muceziţi. Mergeţi prin tară, străbateţi Bavaria, alinaţi Germania noastră… Vă cheamă destinul: la arme!"

În 26 iunie, regele cedă în cele din urmă presiunilor exercitate de miniştrii săi şi se învoi să viziteze armata la marele cartier general stabilit în Bamberg. În pofida împotrivirii sale înverşunate şi a lipsei de entuziasm, Ludwig se opri cu stăruinţă la campamentele regimentelor şi la spitalele de campanie; se arătă consternat de distrugerile imense, de rănile cumplite ale soldaţilor pe când trecea de la un pat de campanie la altul. Nu văzuse niciodată până atunci cu proprii ochi suferinţa şi moartea, şi părăsi aceste cantonamente de trupe militare profund traumatizat. Totuşi, prezenta sa printre răniţi păru să le ridice moralul şi produse o impresie favorabilă asupra majorităţii oamenilor.

Unul dintre ofiţerii din Hessen îl zări pe rege când intră în popota unui regiment în timpul unui tur de inspecţie; „era atât de frumos încât mi se opri inima în loc", îşi aminti el mai târziu. „Eram atât de adânc impresionat, încât mi-a trăsnit prin minte un gând îngrozitor: acest tânăr dumnezeiesc e mult prea frumos pentru această lume. L-am întrebat în şoaptă pe vecinul meu bavarez care, împreună cu toţi ceilalţi ofiţeri bavarezi, se ridicase în picioare când intrase această făptură divină: «Cine e?». «Regele Nostru», îmi răspunse".

Pe 3 iulie, armata prusacă obţinu o victorie decisivă asupra celei austriece la Königgrätz. Bavarezii considerau că situaţia era fără ieşire, dar continuară să lupte. Trupele hanoverane se predaseră prusacilor la Langen-salza, iar armatei bavareze i se ordonă să-şi unească forţele cu cel de-al optulea corp de armată al Uniunii, însă, chiar şi împreună, nu opuseră nicio împotrivire prusacilor, mult mai bine instruiţi şi echipaţi. La Gersfeld, trupele bavareze aflară că armata prusacă mărşăluia înspre ele şi fură cuprinse de panică: şapte regimente de cavalerie dispărură fără urmă în pădurile din jurul oraşului, iar comandantul, colonelul von Pechman, se îndepărtă călare şi se împuşcă. La câteva zile după bătălia de la Königgrätz, prusacii înaintară prin pădurile împrejmuitoare până în staţiunea balneară Kissingen, unde se adăpostiseră trupele bavareze. Aşteptându-se la o asemenea ofensivă, comandanţii bavarezi ordonaseră ca toate podurile care permiteau trecerea spre oraş să fie aruncate în aer, dar, într-un fel oarecare, ordinele fură interpretate greşit şi bavarezii lăsară neatinsă o punte de acces. De bună seamă, trupele prusace descoperiră puntea de legătură, mărşăluiră de-a lungul ei şi luară cu asalt oraşul.

Războiul se sfârşise şi toată lumea răsuflă uşurată. Abil ca totdeauna şi hotărât să umilească Austria, Bismarck îl instrui pe ambasadorul prusac la Paris, contele Glotz, să-l abordeze pe colegul său bavarez din capitala franceză şi să-i propună un acord de pace separat. Ambasadorul bavarez, von Wendiand, îi comunică regelui cu conştiinciozitate condiţiile acordului, în împrejurările date, Bismarck se dovedi a fi mai mult decât generos: îi oferea lui Ludwig încetarea imediată a ostilităţilor în schimbul semnăturii sale pe tratat, şi, o dată ce operaţiunile militare încetau în mod oficial, îi îngăduia Bavariei să preia controlul asupra tuturor statelor germane din sud. Ludwig avea de câştigat o considerabilă putere şi teritorii dacă semna, scutind în acelaşi timp Ba-varia de obligaţia să plătească o despăgubire de război

şi poate chiar să cedeze învingătorului părti din teritoriu. Cu alte cuvinte, Bavaria ar fi ieşit din conflict ca şi cum ar fi încheiat înainte de război o alianţă cu Prusia, completată cu garanţiile date iniţial de Bismarck când încercase s-o atragă de partea sa. Însă Ludwig, cu ideile lui învechite despre cavalerism şi despre codul de onoare, refuză să-şi întărească propria poziţie pe spinarea aliaţilor săi. îl înştiinţa în consecinţă pe von Wendiand: „Regele a hotărât că legea Uniunii şi Onoarea noastră nu ne permit să începem negocierile de pace fără Aliaţii noştri". 9 în ultimă instantă, hotărârea lui Ludwig nu însemna absolut nimic. Aproape de îndată ce respinse propunerea de încheiere a unui acord de pace separat, regelui i se dădu de veste că armata lui capitulase în faţa prusacilor. Guvernul austriac solicită curând o pace separată, urmat îndeaproape şi de celelalte state germane din sud, abandonând Bavaria în voia lui Bismarck. Regelui nu-i mai rămânea nimic de făcut: la 16 iulie, îşi autoriză guvernul să înceapă tratativele de pace. Războiul de şase săptămâni se terminase.

Preliminariile păcii de la Nikolsburg, care stabileau suspendarea temporară a acţiunilor militare, marcară de fapt începutul dominaţiei prusace. Austria se văzu imediat exclusă din Uniunea germană, iar toate statele germane nordice care se alăturaseră trupelor habsburgice, inclusiv Hessen, Hanovra şi Saxonia, erau încorporate cu forţa în noua Uniune germană de Nord, controlată de Prusia. Vechea Confederaţie germană, întemeiată de Metternich la Congresul de la Viena, încetase să mai existe.

Sfârşitul războiului ridică din nou problema alianţelor, împăratul Napoleon al III-lea propuse printr-un trimis plenipotenţiar un tratat franco-bavarez, menit să protejeze regatul german din sud şi să contracareze telul de dominaţie al lui Bismarck. Dar Ludwig, în ciuda unei antipatii exprimate deschis fată de Prusia, era şi mai puţin interesat de o alianţă cu Franţa. Trecerea de partea Franţei ar fi putut avea drept rezultat reînceperea ostilităţilor cu Prusia şi, în plus, Napoleon ar fi dorit cu siguranţă o oarecare compensaţie teritorială pentru oferta sa de protecţie. Pe lângă toate acestea, chiar şi un Ludwig învins era încă destul de sensibil la glasul opiniei publice care se pronunţa în favoarea unui imperiu german, spre a nu risca să spargă fosta Confederaţie cu alianţe străine.

Din fericire pentru Bavaria, chiar dacă se aliase cu Austria în război, Bismarck îl admira totuşi pe Ludwig. Cancelarul, potrivit

relatărilor lui Francis Gerard, „îl trata pe tânărul rege ca şi când ar fi fost un şcolar neastâmpărat". 10 La 22 august, se semna în mod oficial Tratatul de la Praga între Bavaria şi Prusia. Despăgubirile erau minime în împrejurările existente: Bavaria pierdea doar o mică parte din teritoriu şi trebuia să plătească Prusiei daune de război în valoare de 30 de milioane de guldeni, în plus, anumite palate, precum şi colecţia de artă a strămoşului Wittelsbachilor, Johann Wilhelm, ur-rrtau să fie cedate dinastiei de Hohenzollern. Cea mai importantă clauză se referea la o înţelegere secretă defensivă între cele două state, care garanta sprijinul bavarez pentru viitoarele campanii militare prusace, dacă lui Bismarck i s-ar fi opus rezistentă.

În ciuda indiferentei frecvent manifestate fată de război, Ludwig se simţi zdrobit de acest rezultat. Asistase la efectele groaznice, devastatoare ale războiului modern, experienţă care pe tânărul sensibil îl zdruncinase. Dar războiul nu subminase numai iluziile romantice ale regelui despre lupte eroice şi vajnici cavaleri, împotrivirea obstinată să-şi asume rolul de suveran în momente de criză naţională, vizita egoistă în Elveţia la prietenul detestat de toţi bavarezii şi izolarea autoimpusă la castelul Berg îi înstrăinaseră pe cei mai mulţi supuşi; Ludwig se pomeni criticat din ce în ce mai necruţător şi chiar huiduit de publicul care-l adorase cândva.

Războiul îl sili de asemenea să recunoască supremaţia Prusiei. Una dintre cererile formulate de regele prusac viza restituirea castelului Hohenzollern, care-i aparţinea atunci lui Ludwig, dar care fusese reşedinţa ancestrală a familiei regale prusiene. Pe 29 august, Ludwig îi scria fără tragere de inimă unchiului său, Wilhelm I:

„După ce am încheiat tratatul de pace între Noi şi astfel s-a consolidat o prietenie statornică şi durabilă între Dinastiile şi Statele Noastre, consider că nu pot da mai vârtos expresie simţămintelor Mele decât oferindu-i Maiestăţii Voastre Slăvite dreptul de proprietate în comun cu Mine asupra străvechiului castel Hohenzollern.

Când, de pe turnurile Castelului, care a aparţinut strămoşilor Noştri comuni, vor flutura în vânt stindardele cu blazoanele Hohenzollernilor şi ale Wittelsbachilor, aceasta va servi cu adevărat ca simbol că Prusia şi Bavaria veghează împreună peste viitorul Germaniei, căreia intervenţia providenţială a Maiestăţii Voastre Slăvite i-a dat viaţă nouă".

Ludwig se amărî cumplit din pricina acestei scrisori. Ea

reprezenta o ultimă, personală umilinţa pentru regele bavarez înfrânt. La sfârşitul războiului, se simţea trădat, târât cu forţa într-o alianţă pe care n-o dorea, îngenuncheat în faţa triumfătoarei Prusii. Într-o epistolă tristă către Wagner, se plângea cu amărăciune că fusese acum redus la „ein Schattenkonig ohne Macht", „la un rege fantoma fără putere reală".

Scandal la Tribschen

Deşi Ludwig se străduise să păstreze secretul în legătură cu vizita făcută în mai 1866 lui Wagner la Tribschen, vestea se propagă în mod inevitabil şi provocă agitaţie când apăru în paginile ziarelor din capitală. Şi cu toate că o bună parte din această ostilitate se îndrepta contra regelui, Wagner se dovedi a fi o ţintă mai uşoară, în 29 mai, „Neuer Bayerischer Kurier" publică un atac caustic, virulent, la adresa compozitorului şi a cercului său de prieteni. Mai rău decât atât, presa scria despre un straniu „ménage à trois" la Tribschen. Pe 31 mai, gazeta „Volksbote" relata:

„N-a trecut niciun an de când infama «Madame Hans de Bülow» a plecat cu cele două vestite trăsuri încărcate cu 40.000 de guldeni de la Trezoreria regală către «prietenul» ei (sau ce o fi?) ... între timp, aceeaşi «Madame Hans de Bülow», care s-a făcut binecunoscută publicului în decembrie trecut sub titlul descriptiv de «porumbiţa călătoare» este împreună cu «prietenul» ei (sau ce o fi?) la Lucerna, unde s-a aflat şi în timpul vizitei făcute de o persoană sus-pusă".

Când Bülow citi aceste rânduri se înfurie pe bună dreptate. Era îndeajuns de dureros să ştie că sotia lui trăia în concubinaj cu Wagner fără a se jena să se afişeze în văzul lumii drept amanta compozitorului, încât pe deasupra, difuzarea acestor acuzaţii în toată Germania punea vârf la toate şi echivala cu un atac personal. Socotind că propria-i onoare era în joc, Bülow se repezi la redactorul-şef al ziarului „Volksbote", cerându-i cumva teatral fie să publice o notă de scuze, fie să accepte o provocare la duel. Apoi, porni în grabă către Tribschen să-i pună la curent pe Wagner şi pe Cosima cu acest recent scandal. Toţi trei căzură de acord că singurul răspuns posibil era o dezminţire publică a alegaţiilor din „Volksbote" şi că sursa cea mai autorizată pentru această dezavuare părea să fie însuşi regele Ludwig al II-lea. O confirmare regală a probităţii morale a Cosimei ar fi redus la tăcere atacurile presei. Cu acest scop duplicitar în minte, Wagner apelă într-o

scrisoare la clemenţa regelui, rugându-l, în numele lui Bülow, să intervină.

„Nobila lui soţie, care, cu cel mai adânc devotament şi cu încurajări salutare, l-a alinat, l-a susţinut şi s-a sacrificat pentru prietenul tatălui ei, mentorul bărbatului ei şi protejatul stimat al regelui, pe care îl venerează cu sentimente atât de profunde – această femeie este acum, drept răsplată pentru dragostea pe care un monarh binevoitor a arătat-o prietenilor săi, care, tocmai din acest motiv sunt persecutaţi în prezent – această femeie, repet, este târâtă în mod public în noroi şi copleşita cu insulte care, dacă ar fi proferate la adresa îngerului inocentei, l-ar păngări cu murdăria lor. Şi toate acestea – au trecut nepedepsite …

Mă adresez înălţimii Voastre, Regele şi Prietenul meu iubit, cu o singură rugăminte în acest moment de mare restrişte: rupeţi tăcerea regească măcar într-o astfel de împrejurare, aşterneţi pe hârtie o scrisoare exprimându-vă satisfacţia suverană fată de prietenul meu Hans von Bülow şi, în acelaşi timp daţi frâu liber indignării regale provocate de tratamentul odios la care el şi sotia lui au fost supuşi în paginile ziarelor din capitala bavareză…

De vreme ce sunt nevoit să presupun că bunul meu prieten este până acum departe de josniciile la care am fost noi expuşi şi că nu-i va sta în putinţă să găsească mijloacele cele mai bune de exprimare în scrisoarea solicitată, am îndrăznit să anexez, ca o simplă sugestie, o schiţă redactată de mine însumi!” 2

Exista de asemenea o scurtă scrisoare de la Cosima, concepută de Wagner.

„Îl implor în genunchi şi cu umilinţă pe Regele meu să scrie misiva pentru soţul meu, astfel încât să nu se vadă silit să părăsească tara acoperit de ocară şi ruşine. Numai cuvântul regesc ne mai poate restabili onoarea terfelită… Cum ar mai fi posibil pentru soţul meu să lucreze într-un oraş în care reputaţia consoartei sale a fost compromisă? Slăvitul meu Stăpân, am trei copii cărora trebuie să le transmit numele respectabil al tatălui lor fără pată…” 3

Un bruion propus pentru scrisoarea regelui de susţinere a lui Bülow, formulat de Wagner însuşi, însoţea pledoaria Cosimei. Wagner sugera ca Ludwig să aştearnă pe hârtie o scrisoare deschisă în sprijinul lui Bülow.

„Întrucât mă găsesc în situaţia de a cunoaşte-îndeaproape

caracterul nobil al doamnei dumneavoastră distinse şi respectabile… nu-mi rămâne decât să descopăr motivul inexplicabil pentru aceste insulte nelegiuite, astfel încât, judecând limpede şi cu pătrundere această atitudine revoltătoare, să pot veghea ca răufăcătorii să fie deferiţi justiţiei şi să primească pedeapsa drastică".

Afacerea „Volksbote" îi prezenta atât pe Wagner, cât şi pe Cosima într-o lumină zdrobitoare; prin minciuni şi înşelăciuni deliberate se foloseau de onoarea regelui pentru a-şi proteja reputaţia. Este îndoielnic dacă Ludwig consimţea la pretinsa nevinovăţie a situaţiei de la Tribschen, dar îi rămăsese încă devotat şi loial compozitorului. Semnă cum se cuvine scrisoarea şi i-o expedie lui Bülow, care apoi o publică în ziarele müncheneze. Când apăru, nimeni nu-i dădu crezare; cu toate acestea, scrisoarea deschisă curmă speculaţiile presei despre faptele scandaloase ce se petreceau la Tribschen.

Punându-şi iscălitura pe misiva egoistă şi interesată către Bülow, Ludwig confirma de fapt ceea ce bănuia toată lumea; şi anume, că regele rămăsese profund ataşat de prietenul său şi hotărât, împotriva tuturor vicisitudinilor, să-l sprijine în continuare pe omul care insuflase viaţa universului său de visuri. Mai mult decât atât, scrisoarea în favoarea lui Bülow trăda iresponsabilitatea crescândă a regelui şi dispreţul şocant fată de opinia publică, trăsături care aveau să se agraveze odată cu trecerea anilor.

Chiar şi în împrejurări destul de vitrege, care puneau nenumărate piedici în calea regelui şi a lui Wagner, Ludwig refuza să-şi abandoneze prietenul. Compozitorul fusese sacrificat o dată la insistentele opiniei publice şi ale membrilor curţii regale; regele nu voia să repete ceea ce considera acum că este o greşeală fatală. Nu era Orb la defectele muzicianului, deşi se făcea vinovat de o naivitate copilărească în privinţa relaţiilor sexuale dintre Wagner şi Cosima von Bülow. Dar, pentru Ludwig, renunţarea la omul hedonistic, cu un comportament scandalos, însemna totodată pierderea unui artist strălucit care-i atinsese în inimă o coardă sensibilă şi-l însufleţise ca nimeni altul. Regele reflectă această nevoie spirituală într-o scrisoare către Cosima:

„Să ne legăm prin jurământ solemn că vom face tot posibilul să nu-i tulburăm lui Wagner liniştea atât de greu câştigată, să-i alungăm şi să luăm asupra noastră, atât cât ne va sta în putinţă, fiecare durere,

să-l iubim, să-l iubim cu toată puterea pe care Dumnezeu a hărăzit-o inimii omeneşti… Oh, el e sublim, el e asemănător divinităţii! Menirea mea este să trăiesc pentru el, să sufăr pentru el, dacă e necesar pentru deplina lui salvare".

În mod inevitabil, natura plină de efuziune a relaţiilor se deteriorara cu timpul, în februarie 1867, Ludwig află că doamna Cosima von Bülow născuse un al patrulea copil, o fetiţă pe nume Eva. Întrucât convieţuia cu Wagner la Tribschen de aproape un an, vizitată doar ocazional de soţ, nimeni nu credea că Hans von Bülow era tatăl nou-născutei.

Auzind despre venirea pe lume a fetiţei, Hans se grăbi să ajungă la sotia lui, conştient că nu mai puteau spera să ascundă adevărul despre aventura ei amoroasă. Cei doi căzură de comun acord în cele din urmă şi Cosima îl părăsi în mod oficial pe Hans pentru Wagner. Cosima prelua şi custodia asupra celor două fetiţe, Isolde şi Eva, şi se instala la Tribschen pentru totdeauna. Ludwig, împreună cu toată lumea, căpătă în ultimă instantă confirmarea anilor de clevetiri pe care încercase mereu să le ignore.

În mai 1867, Ludwig îl invită pe Wagner să vină la München pentru supravegherea unei noi reprezentaţii cu „Lohengrin". În aşteptarea compozitorului, regele făcu toate pregătirile în vederea închirierii vilei Prestele de pe malul lacului Starnberg şi comandă ca dar special, un pupitru de pian din arţar lăcuit, pe care se aşază partiturile. Acest cadou era menit să marcheze cea de-a treia aniversare a întâlnirii dintre rege şi muzician. Dar lucrurile nu decurseră aşa cum plănuise Ludwig. Wagner era într-un moment de proastă dispoziţie, nu-i surâdea o şedere îndelungată la Starnberg şi nici nu dorea să se expună pe sine şi relaţia cu Cosima von Bülow investigaţiilor amănunţite ale presei muncheneze. Compozitorul se strădui să amâne vizita, însă Ludwig continua să insiste, iar Cosima, conştientă că refuzul lui Wagner ar putea duce la o ruptură definitivă cu regele, îşi îndemnă iubitul să accepte. Wagner sosi cum i se ceruse în capitala bavareză dar, între timp, Ludwig rămăsese decepţionat de lipsa vădită a acestuia de entuziasm la gândul revederii. Chiar a doua zi după venirea lui Wagner, Ludwig, fără să-şi fi primit prietenul, plecă împreună cu fratele său şi cu un aghiotant într-o vizită la Eisenach. Câteva zile mai târziu, regele se întoarse la Berg, dar în ziua următoare porni din nou la drum, de această dată într-o călătorie de agrement

către Zillerthal şi Achensee. Era cât se poate de limpede că Ludwig se supărase pe prietenul lui: ordonă ca pupitrul de pian din lemn de arţar să fie expediat la Hohenschwangau, unde se păstrează şi astăzi.

Neştiind de dizgraţia în care căzuse, Wagner se adânci în pregătirile pentru noua punere în scenă a operei „Lohengrin". Opţiunea evidentă pentru personajul titular era tenorul Albert Niemann, pe care şi Ludwig îl apreciase mai înainte ca fiind foarte potrivit în acest rol. Dar Niemann ceruse să se scurteze anumite părti din libret şi ca urmare Wagner refuză să-l mai distribuie, în schimb, îl propuse pe Josef Tichatschek, tenorul care interpretase rolul lui Tannhäusen. Ludwig avea îndoieli în această privinţă: Tichatschek împlinise şaizeci de ani, era gras şi lipsit de farmec, contrastând puternic cu imaginea eroicului Cavaler al Lebedei. Totuşi, vocea sa era puternică şi clară, iar Wagner se simţea sigur că făcuse alegerea corectă.

În 11 iunie, Ludwig asistă la repetiţiile generale cu „Lohengrin". Ernest Newman scria:

„Prin lornietă, îl vedea nu pe poeticul cavaler al Sfântului Graal din visele copilăriei sale, ci o fată cu pielea atârnând, sulemenită şi acoperită cu un strat gros de pudră într-un simulacru de tinereţe, şi un trup îmbătrânit menţinându-se într-un echilibru precar în barcă, agăţându-se de o prăjină proptită pe punte pentru acest scop caritabil. Nu vedea nimic din ce s-ar putea numi interpretare actoricească sau artă teatrală, ci doar o succesiune de «grimase», aşa cum se plânse după aceea".

Profund dezamăgit de reprezentaţie, Ludwig se înapoie în goană la Berg, declarând că nu mai voia în ruptul capului să-l vadă din nou pe Tichatschek pe scena münchenează. În efortul de a salva spectacolul, Wagner îi trimise o scrisoare:

„Când v-am vorbit de Tichatschek în rolul lui Lohengrin şi v-am spus că vocea lui se aseamănă cu o pictură de Dürer, în vreme ce aspectul său exterior se compară mai degrabă cu un tablou de Holbein, trebuie să fi fost explicit şi să vă fi rugat să-l ascultaţi cu luare-aminte pe cântăreţ, iar nu să-i observaţi mişcările cu un ochi critic…

Mi-aţi ignorat avertismentul: v-aţi uitat ţintă la el cu intensitate înmiită; i-a fost imposibil să reziste la aceste priviri scrutătoare; iluzia vitală s-a risipit".

Dar Ludwig nu aprecie aceste reproşuri făcute de Wagner. îi

comunică fără niciun fel de rezerve compozitorului că atât Tichatschek, cât şi soprana care interpretase rolul lui Ortrud urmau să fie concediaţi şi înlocuiţi cu alţi cântăreţi. Când Wagner prinse de veste dincotro bate vântul, părăsi furios München-ul şi se întoarse la Tribschen.

Spectacolele cu opera „Lohengrin" erau totuşi programate în acea stagiune şi rămase în seama lui Hans von Bülow să salveze reprezentaţia. La numai cinci zile după dezastruoasa repetiţie generală, Heinrich Vogi, un tânăr tenor preferat de rege, întruchipa pe scenă rolul titular, fiind chemat la rampă de nenumărate ori. El reuşi cu succes într-o misiune aproape imposibilă şi Ludwig se arătă atât de impresionat încât, după ce spectacolul se sfârşi, îi trimise tenorului o scrisoare de mulţumire. Dar relaţiile dintre Ludwig şi Wagner rămaseră încordate din pricina incidentului şi regele refuză să asiste la o reprezentaţie cu „Tannhäuser" în luna august.

Ludwig şi compozitorul corespondară foarte puţin înainte ca o altă întâmplare neplăcută să se ivească. De această dată, nenorocirea surveni dintr-o serie de articole intitulate „Arta germană şi politica germană", publicate în toamna anului 1867 de „Süddeutsche Presse"; deşi nu erau semnate, toată lumea ştia că Wagner era autorul. La început, Ludwig susţinu articolele; scrise într-un stil foarte naţionalist, ele atingeau o coardă patriotică în sufletul lui. Înainte de publicarea lor, regele îi scrise lui Wagner: „În Germania, noi trebuie să ridicăm stindardul artei pure şi sfinte, aşa încât să fluture de pe creneluri şi parapete, chemându-i pe tinerii noştri germani să se grupeze în jurul lui".

Articolele apărute în „Süddeutsche Presse" începeau cu portrete măgulitoare făcute lui Ludwig I şi lui Maximilian al II-lea, elogiind patronajul acordat artiştilor, arhitecţilor şi muzicienilor. Wagner scria despre „misiunea universală a poporului german, de când intrase în istorie, de a conduce în artă şi gândire". El susţinea că rolul monarhiei era să unifice elementele artistice şi politice ale ţării şi astfel să îmbine în persoana regală idealurile împlinirii germane. Dar, pe măsură ce seria continua, tonul se schimbă; curând, articolele erau dedicate atacurilor usturătoare la adresa iezuiţilor din guvernul bavarez, a Bisericii Catolice, a evreilor, a francezilor şi a culturii lor. Întrucât „Süddeutsche Presse" era un ziar semioficial al guvernului bavarez şi se cunoştea paternitatea articolelor, mulţi cititori presupuseră că ele

întruneau asentimentul regelui. Mai rău decât atât, cuvintele scandaloase exprimate de Wagner văzuseră lumina tiparului pe cheltuiala contribuabililor bavarezi. După treisprezece fascicule succesive, Ludwig interveni brusc şi ordonă ca publicarea seriei „Arta germană şi politica germană" să fie oprită imediat.

S-ar putea ca decizia lui Ludwig de şiştare a seriei de articole să fi fost impusă de agitaţia publică din ce în ce mai mare. Dar spre sfârşitul lui noiembrie 1867, când dădu ordinul, regele deja rupsese în principiu relaţiile cu compozitorul. Dezbinarea se strecurase încet-încet, fiind alimentată nu numai de frecvente conflicte artistice dintre rege şi compozitor, ci şi de viaţa particulară notorie a lui Wagner.

Malvina Schnorr von Carolsfeld, văduva celui care interpretase pentru prima oară rolul titular din „Tristan", invoca de câtăva vreme numeroase mărturii împotriva lui Wagner şi a Cosimei. În noiembrie 1866, ea şi o prietenă, pe nume Isidore von Reutter, îl vizitaseră pe compozitor la Tribschen pentru a-i împărtăşi ceea ce Malvina califica drept un mesaj spiritist de la răposatul ei soţ. După spusele Malvinei, Ludwig Schnorr von Carolsfeld îi poruncise Isidorei von Reutter, care comunicase cu „spiritul" mortului şi primise mesajele, să se mărite cu regele Ludwig al II-lea, în vreme ce Malvina însăşi urma să devină partenera lui Wagner. Compozitorul primi această informaţie fără niciun comentariu; când Malvina stărui, le scoase afară din casă pe amândouă. Dar Malvina observase destule comportări nepermise la Tribschen pentru a confirma zvonurile despre un „ménage à trois" şi se întoarse la München ca să răspândească bârfe răuvoitoare pe seama compozitorului şi a Cosimei oricui era dispus s-o asculte.

În ultimă instantă, fireşte, vestea despre această vizită ajunse şi la urechile lui Ludwig. Malvina Schnorr von Carolsfeld îi expediase o scrisoare caustică unuia dintre aghiotanţii regelui, locotenentul von Sauer, cerându-i să-i transmită ordinul dat de defunctul ei soţ în privinţa lui Ludwig şi a prietenei sale Isidore. Sauer îi remise regelui scrisoarea, care, la rândul său, o trimise Cosimei von Bülow la Tribschen. Potrivit relatărilor regelui, socotise scrisoarea „revoltătoare", dar „ca prieten veşnic credincios şi sincer, consider de datoria mea să v-o expediez".

Wagner se îngrozi la gândul că Malvina împrăştiase născocirile macabre până la tronul Bavariei. De la Tribschen, le demască pe

Malvina şi pe prietena ei, Isidore, îndemnându-l pe Ludwig să-i suspende cântăreţei renta viageră şi s-o izgonească din München. Dar lucrurile merseseră mult prea departe pentru ca Ludwig să se potolească aşa de uşor. Acuzaţiile Malvinei von Carolsfeld ajunseseră şi în cercurile înalte ale curţii regale, iar secretarul curţii, Lorenz von Dufflipp, îl îmboldi pe rege să se distanţeze de prietenul său exilat. Pe 13 decembrie, Ludwig îi răspunse:

„Sunt surprins că socoti nu tocmai cuşer situaţia care-i priveşte pe Wagner, pe Frâu von Bülow şi pe Frau Schnorr. Dacă acest zvon mizerabil se va dovedi adevărat – ceea ce eu n-am fost niciodată în stare să cred – atunci înseamnă că este într-adevăr un caz de adulter vai!"

De pe 30 noiembrie 1867 până în martie anul următor, regele şi compozitorul nu purtară corespondentă. Confruntat cu dovada incontestabilă a adulterului săvârşit de Wagner, Ludwig, pentru prima şi singura dată, făcu o încercare clară şi conştientă să-l alunge pe compozitor din viaţa lui. După părerea regelui, mai important decât faptul real de nerespectare a fidelităţii conjugale era abuzul fără scrupule de încredere regală cu privire la scrisoarea publică semnată în sprijinul lui Hans von Bülow, al cărei conţinut se dovedea a fi fals. Înainte, Ludwig se legase mereu prin jurământ să nu-şi abandoneze niciodată prietenul; acum, se simţea trădat, iar relaţia părea fără speranţă de reînfiripare.

Acele sute de zile de tăcere erau o tortură pentru rege. În cele din urmă, nu se putu hotărî să-şi păstreze tăria de caracter. Wagner îl trădase, abuzase de încrederea lui, dar o ruptură totală cu compozitorul ameninţa însăşi temelia lumii sale de vis, nădejdile în „Die Meistersinger von Ntirnberg", „Der Ring des Nibelungen", „Parsifal" şi „Die Sieger". Nu suporta să-şi vadă micul său univers Dăruit, în 9 martie, îi scrise compozitorului:

„Nu mai pot îndura pentru nimic în lume să nu mai primesc nicio veste de la dumneavoastră. Dacă vreţi să fiu întreg curând şi să mă simt din nou bine, vă rog să nu amânaţi câtuşi de puţin, scumpe om, şi să-mi trimiteţi fără întârziere o scrisoare lungă". Ludwig îl invita pe Wagner la Hohenschwangau, unde spera că puteau discuta despre proiectul viitoarelor opere. Sfârşi prin a-l numi pe Wagner, citând din libretul operei „Die Walkiire", „primăvara după care tânjit-am atâta în toiul îngheţat şi pâclişit al iernii".

Răspunsul compozitorului era calculat şi rece. Decât să accepte vina pentru situaţia scandaloasă care dusese la dezbinare, Wagner încercă fără jenă să-l facă pe rege să creadă că lui i se datorau toate problemele apărute între ei. „Ştiu că mă întâmpinaţi cu braţele deschise numai când rămân tăcut. Aşadar, de ce să nu tulburăm tăcerea şi să nu redeşteptăm vechile ecouri dătătoare de speranţă ale sufletului meu, care până acum ar fi murit din cauza tăcerii dumneavoastră".

Dar, spre marea surprindere a lui Wagner, regele nu capitulă. Era tot atât de viclean ca şi compozitorul când se vedea încolţit.

Simţea nevoia, din motive strict personale, să reînnoiască prietenia cu Wagner artistul, dar Wagner omul îl dezamăgise şi-i înşelase aşteptările în repetate rânduri şi nu putea fi niciodată iertat pentru comportamentul său duplicitar şi pentru abuzul de încredere regală, în răspunsul lui, Ludwig era spăsit, însă îi spuse cu blândeţe compozitorului că el însuşi nu înţelesese cu exactitate situaţia.

„Oh! Prietene! Cândva, lumea mi se părea trandafirie, iar omul nobil; de atunci, am trecut prin experienţe extraordinar de amare… aşa încât sentimentele mele de ură şi mizantropie sunt pe deplin justificate – doar în mine însumi şi, mai presus de toate, în căutarea idealului nostru, am putut să găsesc alinare şi putere. M-am închis în mine însumi pentru totdeauna, ţintuit de repulsie şi umilinţă în faţa lumii. Acum, această perioadă a trecut; a fost un proces de purificare, un episod din viaţa mea; sunt fortificat, voi uita şi voi ierta lucrurile îngrozitoare care mi s-au pricinuit şi mă voi avânta cu curaj în vâltoarea vieţii, devotându-mă obligaţiilor mele sacre… pentru că îmi dau limpede seama care este marea mea misiune şi, credeţi-mă, mi-o voi îndeplini cu fidelitate şi cu conştiinciozitate". 14

Până când regele trimise această scrisoare, Cosima era din nou însărcinată. De data aceasta, nu exista pretextul că altcineva decât Wagner ar putea fi tatăl. La 6 iunie 1869, Cosima născu un băiat, botezat Siegfried. După nicio săptămână, Cosima îi ceru în cele din urmă lui von Bülow divorţul, în decursul grelei încercări, acesta se comportase admirabil, acum, cu încunoştinţarea prealabilă şi consimţământul Cosimei, von Bülow înainta o plângere oficială împotriva sotiei sale la un tribunal berlinez, învinuind-o de părăsirea domiciliului conjugal. Pe 18 iulie 1870, se pronunţa divorţul şi Cosima deveni liberă. O lună mai târziu, într-o biserică protestantă din

Lucerna, Cosima şi Wagner se cununară. Ca să atenueze lovitura, ei aleseră pentru ceremonia cununiei ziua de 25 august, a douăzeci şi cincea aniversare a lui Ludwig.

„Meistersinger", „eingold" şi „Walkiire".

La 24 octombrie 1867, Wagner îi prezentă regelui partitura completă a marii sale opere comice „Maeştrii cântăreţi din Nürnberg". La început, compozitorul declarase că această comedie muzicală avea să fie gata pentru reprezentaţie în 1865. Dar „Meistersinger" suferi de pe urma tumultului din viaţa din ce în ce mai nestatornică a compozitorului şi Ludwig primi opera terminată după aproape doi ani şi jumătate de la data când i se promisese iniţial.

„Meistersinger" este singura operă wagneriană uşoară, amuzantă şi recreativă, zugrăvind personaje luate nu din lumea zeilor şi piticilor, ci din cea a lucrătorilor obişnuiţi şi meşteşugarilor medievali. Nara povestea lui Walther von Stolzing, un tânăr cavaler din Nürnberg care, în urma unui concurs de cântece câştiga mâna frumoasei Eva Pogner. Wagner înfăţişează un spectacol impresionant, plin de coruri entuziaste şi de marşuri; din punct de vedere muzical, „Meistersinger" conţine unele dintre cele mai populare şi mai fermecătoare melodii, incluzând vestitul „Preislied", cântec de slavă prezentat în concurs de Walther von Stolzing, şi coralurile finale, triumfătoare. Opera exprimă de asemenea ideea de „Volk" sau de identitate naţională germană, înglobând aspiraţii materiale, spirituale şi artistice. Potrivit viziunii din „Meistersinger", popoarele teutonice se puteau unifica prin arta germană şi, cu cultura lor, triumfau asupra altor seminţii. Aceste sentimente, împreună cu cuvintele finale rostite de personajul principal, Hans Sachs, cântăreţ, dar şi poet popular, iubit de popor, întru preamărirea artei germane, şi cu corul trâmbiţând sfintele idealuri germane, transformau „Meistersinger" nu numai într-o chemare la unitate naţională, dar şi într-o denunţare a influentei şi a culturii străine.

Wagner dorise să-şi pună în scenă opera chiar la Nürnberg. Ludwig opta totuşi pentru München. Odată cu începerea repetiţiilor, compozitorul se confruntă cu nenumărate dificultăţi. Opera dura patru ore şi jumătate, cea mai lungă până la acea dată dintre creaţiile wagneriene, şi necesita trei schimbări majore de decor, menite să evoce atmosfera din Nürnbergul medieval, în plus, era nevoie de un cor alcătuit din peste o sută de cântăreţi, pe care Wagner voia să-i

pregătească personal. Wagner apelă din nou la Hans von Bülow să dirijeze orchestra; relaţiile dintre cei doi erau însă atât de tensionate din pricina aventurii amoroase cu Cosima, încât ei se evitau chiar şi la repetiţii.

Ludwig însuşi se arătă la început puţin entuziasmat de „Meistersinger"; o operă satirică alcătuită din meseriaşi şi săteni medievali părea să fie văduvită de aceeaşi aură romantică sau de jocul fanteziei ca în „Tannhäuser" ori în „Lohengrin". Totuşi, când ascultă în cele din urmă muzica şi citi libretul, regele îşi schimbă de îndată părerea, îl desfătau sentimentele religioase, chemările la unitate naţională şi glorificarea idealurilor şi culturii germane. După ce asistă la repetiţia generală în costume şi cu acompaniamentul orchestrei, notă: „M-am simţit atât de mişcat şi de furat de visare, încât mi-a fost imposibil să mă alătur celorlalţi la profanele aplauze în semn de admiraţie".

Premiera cu „Die Meistersinger von Nürnberg" avu loc pe 21 iunie 1868, la Teatrul curţii regale din München. Sute de prieteni de-ai compozitorului, veniţi de pe tot cuprinsul Europei, umpleau lojele şi fotoliile de orchestră, şuşotind în aşteptarea evenimentului. Chiar înainte de ridicarea cortinei, Ludwig al II-lea intră în loja regală. Regele purta un frac negru cu cozi şi o lavalieră albă şi-i salută reverenţios pe spectatori cu o înclinare a capului, când aceştia se ridicară în picioare. Aşa cum dicta eticheta, Wagner se prezentă ceremonios în loja regală cu puţin înainte de începerea reprezentaţiei, dar, spre surprinderea lui, Ludwig îl invită să ia loc alături de el, onoare fără precedent pe care o refuza de obicei chiar şi membrilor propriei familii.

În cele din urmă, se ridică şi greaua cortină pentru ultima capodoperă wagneriană. La sfârşitul primului act, publicul din sală îl ovaţiona îndelung pe compozitor, însă acesta refuză să schiţeze vreun gest de mulţumire. La sfârşitul celui de-al doilea act, regele îl rugă totuşi să răspundă aclamaţiilor şi Wagner se ridică politicos din fotoliu şi făcu de la marginea lojei regale o reverenţă către mulţime. O asemenea acţiune din partea unui om de rând, şi anume să răspundă la ovaţii din loja regală, şoca profund publicul formalist münchenez.

Cu toate acestea, nimic nu putea umbri triumful reputat de „Maeştrii cântăreţi din Nürnberg". Se mai programară alte cinci reprezentaţii şi toate se bucurară de mare succes, deşi în absenta compozitorului. După premieră, Wagner se întoarse la Tribschen,

extenuat de montarea operei şi de luptele continue purtate împotriva lui de presa münchenează. La scurt timp, Ludwig primi o scrisoare prin care prietenul său îl informa că se hotărâse să rămână pe viitor în Elveţia şi să se dedice numai muzicii sale. De data aceasta, Wagner se ţinu de cuvânt: aveau să treacă opt ani înainte ca regele şi compozitorul să se întâlnească din nou.

Pe 27 septembrie 1869, Ludwig asistă la premiera operei „Das Rheingold" („Aurul Rinului"), prima din marea tetralogie wagneriană „Inelul Nibelungilor". Se dovedi a fi un eşec pentru Wagner, întrucât regele ordonase în mod expres să se pună în scenă opera împotriva voinţei manifestată formal de compozitor. Wagner terminase „Das Rheingold" în 1854; nu fusese însă montată, deşi anumite fragmente ale partiturii fuseseră interpretate în faţa publicului, în mod cât se poate de natural, Wagner dorea să aştepte până când termina şi celelalte trei opere ale ciclului Nibelungilor, astfel încât să poată fi prezentate în premieră în patru seri consecutive. Dar, în 1864, îi promisese lui Ludwig că, date fiind împrejurările favorabile – care însemnau în fapt pentru Wagner o pensie de întreţinere regală – întregul ciclu avea să fie gata pentru punere în scenă în 1867. Compozitorul însuşi, după o bună chibzuială, acceptă să nu se opună la montări separate ale operelor tetralogiei.

Conform contractului formal semnat între rege şi Wagner cu câţiva ani mai înainte, Ludwig deţinea de fapt drepturile asupra celor patru opere de îndată ce erau isprăvite. Regele aşteptase încă doi ani după expirarea termenului de predare a partiturii înainte să procedeze potrivit dreptului său justificat de a vedea opera pusă în scenă. Dându-şi seama de importanta colaborării lui Wagner, Ludwig se străduise să atenueze lovitura.

„Vă implor, scumpe prietene, să faceţi tot ce se poate pentru ducerea la bun sfârşit a acestei reprezentaţii: oh, am nevoie stringentă de asemenea bucurii dacă nu va să pier în vârtejul vieţii cotidiene. Şi totuşi nu mă retrag din lume; acum, încerc chiar o plăcere în îndeplinirea îndatoririlor regeşti, pe care le detestam odinioară; mă interesez de afacerile guvernului; chiar şi cu comunicatele ministeriale seci şi cu rapoartele despre dezbaterile parlamentare, m-am simţit în stare să le prind cât mai bine posibil gustul; este o necesitate tristă. Tânjesc după speranţa împlinirii, a înfăptuirii idealurilor noastre, care-mi dă forţă spirituală pentru toate celelalte; nu vom eşua, Dragă

Prietene! Vom săvârşi totul, absolut totul: ştiu sigur, sunt la fel de încredinţat de acest lucru ca de faptul că trăiesc şi respir".

Pe când începură pregătirile pentru reprezentaţie, Bülow demisiona din postul de capelmaistru. Se vlăguise treptat şi ajunsese într-o stare de surescitare nervoasă din pricina aventurii sentimentale dintre Wagner şi Cosima, iar simplul gând de a apărea din nou în faţa publicului ca să dirijeze opera compusă de amantul sotiei sale îi depăşea puterea de rezistentă. Cu toate că nu încuviinţase proiectul de a monta „Das Rheingold" independent de restul ciclului, încă neterminat, dar făcând parte dintr-un tot unit printr-o ideea comună, Wagner îşi dădu seama că numai oferindu-şi colaborarea ar putea să asigure cel puţin menţinerea unui anumit grad de control asupra situaţiei din Mxinchen. Prin urmare, i-l propuse regelui pe Hans Richter, un tânăr dirijor încăpăţânat, dar devotat, care să-l înlocuiască pe von Bülow. Prin intermediul lui Richter, Wagner rămânea încredinţat că indicaţiile sale aveau să fie urmate întocmai. Ludwig îi aprobă planul. Cu ajutorul lui Richter, compozitorul era ţinut la curent cu cele mai noi evenimente şi probleme ivite şi, în tot cursul verii, mulţi dintre interpreţii distribuiţi în „Rheingold" îşi croiră drum până la Tribschen să repete sub îndrumarea personală a compozitorului.

Se iviră dificultăţi chiar de la bun început. Mai presus de orice, apărură numeroase probleme tehnice. Acţiunea operei impunea ca personajul Alberich, spre a-şi arăta puterea „Tamhelmului" (coif vrăjit care-l făcea invizibil), să se transforme când într-un balaur, când într-o broască; mai erau de rezolvat problemele punţii de curcubeie către cetatea cerească Walhalla şi a plutirii pe apă a fecioarelor Rinului. Pentru a soluţiona toate aceste dificultăţi, Richter îl angaja pe Karl Brand t, un om cu imense aptitudini tehnice. Scena cu cele trei fete ale Rinului pricinui ore de frustrare imposibil de descris. La început, cântăreţele erau legate cu curele de nişte proptele înalte din metal ataşate la nişte cărucioare, mişcate pe scenă de nişte maşinişti, apoi împinse în spatele decorului pentru a crea impresia că fecioarele înotau. Dar această metodă se dovedi curând a fi o corvoadă considerabilă pentru interpretele din distribuţie; când uneia dintre fete i se făcu greată în timpul repetiţiei şi vomită pe maşinistul care împingea căruciorul, Brandt se hotărî să caute o soluţie alternativă, în ultimă instantă, se conveni ca trei dansatoare – în aparentă, femei cu constituţie mai rezistentă – să le înlocuiască pe cântăreţe, care urmau

să stea în culise cât îşi interpretau corala.

Richter provocă o mulţime de resentimente în timpul repetiţiilor. Relaţiile dintre el şi administratorul Teatrului curţii regale, Karl von Perfall, se tensionară chiar de la bun început. Când tânărul dirijor insistă să se urmeze recomandările compozitorului, indiferent cât de multe neplăceri ar pricinui acest aranjament, Perfall protestă direct la rege. În toiul acestor necazuri, repetiţia generală se desfăşura pe 27 august, în prezenta regelui şi a cinci sute de invitaţi de onoare, printre care se număra şi tatăl Cosimei, Franz Liszt. Însă lucrurile decurseră cum nu se poate mai prost. Din punct de vedere muzical, reprezentaţia era perfectă, iar Richter îşi îndeplinise admirabil obligaţia în împrejurările date. Dar efectele tehnice, care formau un element crucial în derularea dramei, se dovediră dezastruoase. Imediat după repetiţie, Richter îi trimise o telegramă lui Wagner, înştiinţându-l despre problemele ivite şi sugerându-i ca premiera, programată pentru 29 august, să fie amânată până ce el reuşea să soluţioneze toate dificultăţile. Wagner îl rugă imediat pe Ludwig să accepte această amânare şi recomandă să fie prezentată publicului o altă operă de-a lui.

Din respect pentru Wagner, probabil că Ludwig s-ar fi învoit până la urmă cu propunerea făcută, dacă n-ar fi fost la mijloc comportamentul arogant al lui Hans Richter. A doua zi după fatala repetiţie generală, Richter îl informă pe Perfall că refuză să dirijeze la premiera încă prevăzută pentru seara următoare. Nu numai că efectele scenice erau nesatisfăcătoare, dar Richter credea, probabil pe bună dreptate, că presa Münchenează avea să-l sfâşie în bucăţi pe Wagner în articolele ei, transformând premiera într-un atac personal. Richter mai comise apoi greşeala să declare în faţa lui Lorenz von Diifflipp, secretarul curţii regale, că nu primea ordine de la nimeni, cu excepţia compozitorului.

Richter răspunse în această manieră cu consimţământul lui Wagner. Compozitorul fusese pe deplin încredinţat că, ştiind de dorinţele sale şi de refuzul lui Richter de a dirija, regele urma să-i satisfacă solicitarea şi să contramandeze reprezentaţia de gală. Şi într-adevăr, premiera fu amânată. Dar nu luase în considerare temperamentul inconstant şi renumit de dificil al lui Ludwig. Regele interpretă ameninţarea lui Richter şi remarca acestuia fată de Diifflipp drept o insultă directă la adresa autorităţii sale suverane. Reacţionă

întocmai ca un veritabil autocrat. Pe 30 august, Ludwig îi scrise lui Dufflipp:

„Conduita lui Wagner şi demagogia cu efectele teatrale sunt absolut criminale şi nechibzuite; înseamnă o revoltă făţişa împotriva Ordinelor Mele, şi această situaţie n-o voi tolera pentru nimic în lume! Richter nu va mai dirija în niciun caz şi va fi destituit imediat. Angajaţii Teatrului Curţii Regale se vor supune Poruncilor Mele şi nu capriciilor lui Wagner! Se afirmă în multe ziare că Eu am amânat premiera. Am intuit că aşa se va întâmpla. Este foarte uşor să răspândeşti zvonuri false şi e Voinţa mea să se dea publicităţii povestea adevărată şi să facă toţi absolut tot ce-i omeneşte posibil pentru a duce la bun sfârşit reprezentaţia; deoarece, dacă aceste intrigi îngrozitoare urzite de Wagner vor izbândi, atunci întreaga mulţime va deveni treptat-treptat din ce în ce mai obraznică şi mai neruşinată şi, în cele din urmă, va scăpa complet de sub control. Prin urmare, acest rău trebuie curmat de la rădăcină: Richter trebuie să plece… Niciodată până acum nu m-am confruntat cu o asemenea impertinentă! Vă repet cât de mulţumit sunt de modul în care trataţi situaţia… «Vivat» Diifflipp! «Perat» mofturile cu efectele scenice! Cu cele mai călduroase salutări şi cele mai sincere urări pentru dumneavoastră şi cu blesteme împotriva şlehtei de escroci vulgari şi insolenţi!”

Regele se frământa atât de tare din pricina situaţiei, încât chiar în ziua următoare îi expedie lui Diifflipp o altă scrisoare mânioasă:

„Trebuie să se pună capăt imediat uneltirilor de neiertat ticluite de Wagner şi de susţinătorii lui! Prin prezenta, dau ordin clar ca reprezentaţia să aibă loc sâmbătă. Richter urmează să fie concediat pe loc. Dacă Wagner îndrăzneşte să obiecteze din nou, subsidiul îi va fi sistat pentru totdeauna, iar operele sale nu vor mai fi niciodată puse în scenă la München!” 4

Richter se văzu demis fără explicaţii la ordinul expres al regelui. Chiar şi după această dizgraţie, Wagner continuă să insiste pe lângă Ludwig să oprească temporar reprezentaţia, îngrijorarea sa era cu adevărat întemeiată şi se temea de efectul pe care un spectacol nereuşit l-ar produce nu numai asupra propriei reputaţii, ci şi asupra eforturilor viitoare de a strânge fonduri pentru construirea Teatrului festiv. Dându-şi totuşi seama că Ludwig era imposibil de clintit, îl rugă pe rege să organizeze o reprezentaţie, comandă regală, cu un public restrâns la cercul invitaţilor personali. Cu toate acestea, Ludwig se

mâniase atât de tare din pricina întregului incident încât rămase surd şi la această rugăminte rezonabilă. Dar Ludwig se temea că, odată instalat în capitală, Wagner ar reuşi într-un fel sau altul să anuleze premiera. Pentru prima dată în relaţia lor, regele conspiră în fapt, împreună cu demnitarii curţii regale, să-l ţină pe Wagner departe de Ba varia, în acest scop, Diifflipp primi instrucţiuni precise să împiedice prin orice mijloace intrarea compozitorului în regat, dacă s-ar dovedi destul de curajos să încerce.

Lui Wagner, i se părea că regele era pur şi simplu îndărătnic şi nerezonabil. Atât compozitorul, cât şi Richter, nu reuşiseră să înţeleagă că Ludwig preţuia mai mult decât prietenia propria-i autoritate suverană; orice ameninţare la adresa acestei puteri supreme, fie ea reală sau închipuită, era întâmpinată în mod inevitabil cu o notă de arogantă autocratică. Şi totuşi, regele se arăta dispus să satisfacă dorinţele compozitorului atâta timp cât nu intrau în contradicţie cu ale sale. În acest sens, îi scria secretarului de cabinet: „Solicitările lui Wagner trebuie să fie îndeplinite atât cât e posibil; în general, sunt justificate. Examinează atent scrisoarea lui către Mine şi fă tot ce-ţi stă în putinţa să-i împiedici venirea la München. Dar nu-i nevoie ca el să ştie că acesta este Voinţa Mea, altminteri, se va revărsa iadul pe pământ!”

În locul lui Richter, Perfall, cu aprobarea regelui, îl numi în postul rămas vacant pe Franz Wiillner, dirijorul Teatrului Münchenez. Aflând de această împuternicire, Wagner, cuprins de furie, îi scrise de îndată lui Wiillner:

„Bagă de seamă şi nu te atinge de partitura mea, domnule, sau altminteri du-te la naiba! Aleargă încoace şi încolo şi omoară-ţi timpul prin cluburi, pe la recitaluri mondene cu una sau două voci solo fără acompaniament, sau pe la societăţi corale, ori dacă chiar trebuie cu adevărat să pui mâna pe partituri de operă, găseşte-ţi una compusă de prietenul tău Perfall. Poţi să-i spui acelui om ales şi nobil să meargă la Rege şi să-şi recunoască sincer incompetenta cât priveşte interpretarea şi punerea în scenă a operelor mele. Altfel, îl voi arde pe rug, laolaltă cu toţi reporterii de teren zvonişti şi colportori de scandaluri pe care-i plăteşte din profiturile dobândite prin mijloace necinstite din «Rheingold» şi focul nu-l va putea stinge nimeni! Voi doi trebuie să primiţi multe lecţii de la mine până veţi înţelege că habar n-aveţi de nimic”.

În cele din urmă, pe 22 septembrie, sub bagheta lui Wiillner, „Aurul Rinului" fu prezentată în premieră. Ca o ironie a sortii, în aceeaşi zi, Teatrul curţii regale din Dresda, proiectat de arhitectul Gottfried Semper, care stătuse mărturie primelor reprezentaţii wagneriene cu „Rienzi" şi „Der fliegende Holländer", arse până-n temelii. Firește, Wagner nu participă la premieră, dar regele se înfăţişa, împreună cu un număr de invitaţi de onoare şi consideră reprezentaţia un triumf, în ansamblu, presa primi favorabil noua punere în scenă, deşi „Bayer-ischer Vaterland" caracteriza scena de început cu cele trei fecioare ale Rinului drept un „acvariu al prostituatelor". 7 Majoritatea dificultăţilor tehnice fuseseră rezolvate cu succes de Brandt; în ciuda încercărilor lui Wagner de a califica premiera drept un dezastru în toată puterea cuvântului, îl împuternici mai târziu pe Brandt să-şi pună în aplicare toată experienţa tehnică pentru prima reprezentaţie a „Inelului Nibelungilor" la Bayreuth. Singurul comentariu acid veni din partea lui Wagner însuşi. Reuşise într-un fel oarecare să zădărnicească planurile lui piifflipp şi-şi croise drum până la München, unde, odată sosit, solicită imediat o audientă la rege. Ludwig îl refuză, scriindu-i secretarului de cabinet: „Acest deznodământ nenorocit al afacerii «Rheingold» care acum mi-a devenit insuportabilă, a atins punctul culminant cu venirea lui R. Wagner la München împotriva Voinţei Mele! I se va plăti cu aceeaşi monedă dacă va avea loc o demonstraţie răuvoitoare împotriva lui, acum că scandalul Bülow este «au comble». «J'en ai assez.»

Zarva provocată de montarea operei „Das Rheingold" demonstra o dată pentru totdeauna că în ceea ce-l priveşte pe Ludwig, arta compozitorului precumpănea asupra omului însuşi. Regele ieşise biruitor, dar, fatalmente, nu se putu abţine să nu rupă primul tăcerea, în 22 octombrie, Ludwig îi scria lui Wagner:

„Detest să mint, n-am nici cea mai mică dorinţă să găsesc scuze şi vă spun deschis că-mi dau seama de greşeala mea şi o regret sincer. S-ar fi cuvenit să vă împărtăşesc personal părerile mele… şi simt în adâncul sufletului meu o mânie profundă – care nu este complet nejustificată – împotriva acelor oameni care îşi arogă dreptul – cu siguranţa, împotriva instrucţiunilor dumneavoastră – să vă îndeplinească indicaţiile într-un mod lipsit de tact (ca să mă exprim în termeni moderaţi) … Socot (dacă pot spune aşa) că vă închipuiţi poziţia mea mult mai uşoară decât este în realitate. Să stai singur, să ţii

piept absolut singur în această lume aspră şi sumbră nu este deloc o misiune uşoară. În primii ani după urcarea pe tron, consider într-o oarecare măsură că prin farmecul noutăţii eram răspunzător pentru încercarea mea de a-i mulţumi pe oameni – oh, vai de cei ce trebuie să aibă de-a face cu indivizi! Am învăţat, credeţi-mă, să cunosc fiinţele umane; m-am apropiat de ele cu sinceră dragoste şi m-am simţit respins, iar astfel de răni se vindecă încet, foarte încet. Sentimentele mele de dragoste şi prietenie pentru dumneavoastră sunt mai puternice decât oricând, idealurile dumneavoastră sunt şi ale mele, menirea mea pe pământ este să vă fiu de ajutor. Omul în stare să mă rănească încetează să mai existe pentru mine, dar atunci când sunteţi supărat pe mine, îmi daţi o lovitură mortală. Oh, scrieţi-mi şi iertaţi-vă prietenul, întrucât îşi recunoaşte vina. Nu, oh, nu! Nu ne vom despărţi niciodată! înstrăinarea noastră mi-ar frânge inima şi m-ar lăsa pradă disperării nesfârşite. Gândul sinuciderii m-ar urmări fără încetare".

În pofida acestei scrisori şi a tonului ei conciliant, dificultăţile nu se sfârşiră odată cu punerea în scenă a operei „Aurul Rinului". La două luni după premiera primei opere din ciclul Nibelungilor, Ludwig îşi declară intenţia de a monta şi cea de-a doua operă a tetralogiei, „Walkyria". Trecând prin recenta dispută cu regele iscată de „Das Rheingold", Wagner înţelese că Ludwig avea să-şi ducă planurile până la capăt şi se oferi să vină la München pentru supravegherea pregătirilor. Singura obiecţie ridicată de compozitor se referea la necesitatea ca regele să aştepte un an încheiat înainte să ordone desfăşurarea reprezentaţiei. Dar Ludwig se săturase de eschivările lui Wagner. „Iertaţi-mi impetuozitatea tinerească, dar nu pot aştepta până la anul să văd reprezentaţia cu «Walkiire». Oh! Dorinţa mea înflăcărată este irezistibilă!... Foarte bine, învinovăţiţi-mă, condamnaţi-mă, dacă aveţi curajul!

Când Wagner află de ultimele evenimente, îşi ieşi de furie din minţi. Doar cu câteva săptămâni mai înainte, regele mărturisise în aparentă că punerea în scenă a „Aurului Rinului" fusese o eroare. Acum, Wagner considera că drepturile sale de artist erau încălcate, îi trimise regelui o scrisoare:

„Şi de atunci mă ţineţi la distanţă, mă evitaţi chiar – când sunt dificultăţi pe care le-am putea rezolva împreună destul de uşor – vă aliaţi cu alţii împotriva mea, astfel încât eu, dispreţuit de toţi, încep să mă întreb dacă am visat doar că aveam un Rege drept Prieten... Şi

acum, rămâne numai o singură întrebare, al cărei răspuns ne va hotărî întregul viitor: Vreţi ca opera mea să fie desăvârşită, aşa cum îmi doresc eu sau nu?... Ori voiţi, Slăvitul meu Rege, să mai adăugaţi şi alte greutăţi la cele deja existente? Aşa veţi face dacă veţi continua să daţi instrucţiuni directorului teatrului în legătură cu reprezentaţiile viitoare ale operelor mele din ciclul Nibelungilor".

Dacă Wagner sperase ca această misivă sinceră să schimbe părerea regelui, se înşelase amarnic. Tonul biletului îl irită atât de tare pe Ludwig, încât nici nu se osteni măcar să-i răspundă.

În ultimă instantă, Wagner se dumiri că regele se gândise să pună în scenă „Die Walkiire" cu sau fără sprijinul lui. îi scrise în consecinţă prietenului său, Hermann Levi, îndemnându-l să coopereze.

Premiera operei „Walkyria" avu loc pe 26 iunie 1870. Ludwig nu asistă însă la reprezentaţia de gală, dorind să vadă un spectacol reluat cu „Das Rheingold" şi apoi „Die Walkure" în succesiunea lor firească. Până în ziua premierei, Wagner îl rugase stăruitor pe rege să contramandeze reprezentaţia sau cel puţin să limiteze publicul la o mână de invitaţi de onoare. Ludwig respinse orice propunere, iar Wagner consemnă cu furie despre „durerea adâncă pricinuită de acest mod revoltător şi fără precedent în care sunt tratate operele mele!" 12 Dar regele, ofensat de comportamentul compozitorului şi al cercului său de prieteni, consideră că diferendul era tranşat o dată pentru totdeauna.

De pe culmile devotamentului regal, Wagner căzuse acum într-o dizgraţie abisală. De la Rosee îl avertizase pe Ludwig să nu se încreadă în nimeni; îi acordase favoruri regale şi bunăvoinţa artistului care îi îngăduise să pătrundă într-o lume a străvechilor saga şi a visurilor inspiratoare. Dar Wagner, prin indiferentă, înşelăciune şi lăcomie, se dovedise a fi nedemn de o asemenea atenţie exaltată. Ludwig nu se putea însă hotărî să rupă total legăturile cu compozitorul, dar relaţiile dintre ei, din punct de vedere practic, ajunseseră într-un impas.

Legături romantice de dragoste

În 1867, Ludwig avea douăzeci şi unu de ani. Primii trei ani de domnie îi fuseseră marcaţi de necazuri şi încurcături; scandalul prieteniei cu Wagner, nesiguranţă în criza Schleswig – Holstein şi umilitoarea înfrângere a Bavariei în războiul de şase săptămâni. Deşi existaseră clevetiri din partea publicului privind slăbiciunile vizibile ale lui Ludwig şi critici negative izolate la adresa comportamentului

său în timpul conflictului militar, el rămânea pentru majoritatea supuşilor săi un rege care se bucura de o imensă popularitate.

Şi totuşi, pe măsură ce se scurgeau anii, creşteau îngrijorările şi zarva în legătură cu aversiunea lui Ludwig pentru München, cu neglijarea îndatoririlor regeşti şi cu dragostea sa excesivă fată de arta teatrală. Mulţi sperau ca regele să se însoare şi să se înţelepţească întemeindu-şi un cămin, dedicându-se treburilor cârmuirii şi asigurând tronului un moştenitor.

Ludwig era încă tânăr şi chipeş, făcând o figură strălucită în uniforma militară de gală. Frumuseţea sa continua să insufle un devotament romantic: femeile tăiau smocuri de păr din coama calului pe care-l încăleca, iar fetele chicotitoare înşfăcau de pe drum ca suvenir florile presărate pe care le zdrobea regele sub tălpi în timpul unei plimbări.1 Dar nu circulaseră nicicând zvonuri reale asociindu-l pe Ludwig cu pasiunea pentru fiinţele de sex femeiesc sau, măcar, cea mai slabă aluzie publică vizând sensibilitatea lui la farmecul feminin. Ideea unei alianţe ruse cu fiica împăratului Alexandr al II-lea fu dată uitării, iar propunerile discrete făcute de regina Victoria în numele fetei sale, prinţesa Louise, fură de asemenea întâmpinate cu un refuz politicos, dar ferm. Ambasadorul austriac merse până acolo încât să afirme că „numai decorul de balet pătrunsese în apartamentele regale, întrucât Maiestatea Sa nu încercă nicio plăcere să stabilească legături cu sexul opus".

Cele mai intime relaţii înfiripate până atunci de Ludwig fuseseră fără îndoială cu aghiotantul său, prinţul Paul von Thurn und Taxis. La început, cei doi tineri se pierdură într-un elan de exaltare romantică. Singuri în ţinuturile liniştite, se plimbau călare prin întunecatele păduri alpine, întrecându-se în goană de la o cabană de vânătoare la alta, poposind să se ghemuiască în faţa focului sfârâitor şi recitându-şi unul celuilalt poeme, împreună, stăteau ascunşi în adâncitura umbrită a lojei regale de la Residenztheater, urmărind din priviri operele şi piesele istorice atât de îndrăgite de Ludwig. Când erau despărţiţi, îşi scriau unul celuilalt zilnic, umplând pagină după pagină cu sentimente înfocate şi cu angajamente solemne de devotament etern.

Iniţial, Ludwig se extaziase pentru chipeşul aghiotant. Dragostea sa obsesivă, aproape irezistibilă, era totală; drept răsplată, se aşteptase la acelaşi gen de devotament complet, fără rezerve, cu trup şi suflet. Paul eşua fatalmente să îndreptăţească aceste speranţe atât de înalte şi

Ludwig se simţi curând deziluzionat. Auzind zvonuri că Paul îşi petrecea serile în compania câtorva femei necunoscute, Ludwig rupse din punct de vedere formal legăturile cu prietenul său. Nu putea înţelege cum se întâmpla ca fiinţa pe care o iubea cu atâta intensitate să nutrească sentimente asemănătoare pentru o altă persoană, fie bărbat, fie femeie. Pentru Ludwig, loialitatea era de cea mai mare însemnătate. Până şi cea mai străvezie aluzie de trădare – reală ori imaginară – îi ajungea pentru a se înstrăina cu totul chiar şi de cei mai intimi prieteni, retrăgându-le afecţiunea.

Ludwig medita melancolic în izolarea sa până când nu mai putu suporta nicio clipă durerea despărţirii; însingurat, ducând dorul prietenului său, îşi pierdu stăpânirea de sine în cele din urmă şi-i trimise o scrisoare lui Paul, cerându-i să-şi reînnoiască prietenia, în următoarele câteva săptămâni, Paul era în culmea încântării, scriindu-i epistole romantice, emoţionante prietenului său regal.

„Scumpe şi mult iubite Ludwig.

Tocmai am terminat de notat în jurnalul meu cu gândul la frumoasele ore petrecute împreună în seara aceea de-acum o săptămână, care m-au făcut cel mai fericit om de pe faţa pământului… Şi-mi amintesc de zilele săptămânii trecute, învăluite în cele mai fermecătoare şi mai fericite aduceri-aminte, păstrându-te în minte şi strângându-te aproape de inima mea, şi încercând astfel să învingtristeţea de a fi astăzi singur. Apoi, mi-a parvenit preţioasa ta scrisoare – balsam, balsam dumnezeiesc pentru sufletul meu.

Mii de mulţumiri pentru scrisoare! Motivul pentru care cel mai drag prieten părea să fie întristat este că, la sfârşitul minunatei simfonii ce m-a impresionat extrem de mult, te-am văzut ridicându-te în picioare şi părăsind în grabă loja, în timp ce ultimele tale cuvinte rostite după cină îmi reveneau în minte: «Când ne vom mai vedea din nou?». Lacrimile mi-au împăienjenit ochii când te-am văzut plecând! Oh, Ludwig, Ludwig, îţi sunt întru totul devotat! Nu puteam suporta prezenta altor oameni în jurul meu; stăteam nemişcat şi în gând eram împreună cu tine. Trebuia să plec acasă; ştiam că voi primi vesti de la tine! Cât de tare îmi bătea inima când, trecând pe lângă Residenz, am zărit o lumină la fereastră, la! Dar acum sunt liniştit şi voi adormi netulburat şi mă voi întâlni cu tine în vis”.

„După ce mi-am isprăvit însemnările în jurnal, am răsfoit cărţile comandate pentru tine şi sosite la destinaţie în timpul absenţei mele.

În vreme ce citeam, clopoţelul prinse pe neaşteptate a suna. Îmi sălta inima de bucurie când l-am auzit!... Mi-a fost adusă nepreţuita-ţi scrisoare şi m-am grăbit spre birou ca să-ţi trimit cele mai calde mulţumiri. Prin rândurile aşternute de mâna ta, mi-ai dăruit cel mai divin amurg al acestei zile şi m-ai desfătat din nou. Oh, iubitul meu prieten! Te voi visa atât de duios în somn. Îmi vei apărea în vise, cu chipul tău graţios, cu ochii tăi frumoşi şi aşa de îndrăgiţi căutând la mine. Oh, voi fi în culmea fericirii! Rămâi cu bine, scumpe prietene, somn uşor!; vise plăcute şi gândeşte-te la prietenul tău iubitor, Paul!"

Dar, în ciuda tuturor acestor declaraţii solemne de dragoste nemuritoare, relaţiile dintre cei doi erau sortite eşecului. Sentimentele lui Ludwig pentru prietenul său se înflăcărară, transformându-se în iubire; prietenia se menţinea totuşi într-un echilibru atât de precar, încât cea mai slabă pâlpâire de realitate ameninţa s-o cufunde în uitare. Paul, pe care Ludwig îl rebotezase „Friedrich", se poticni din nou, făcând o alegere greşită, rostind un cuvânt neinspirat, afişând prea multă familiaritate într-o anume împrejurare şi nedovedind destulă afecţiune cu un alt prilej. Triviale în sine, asemenea incidente stăruiau chinuitor în mintea lui Ludwig, rozându-l în ascuns şi provocându-i suferinţe până când acestea deveneau insuportabile. O dată pentru totdeauna, îl alungă pe Paul din viaţa lui. După câte s-ar părea, ultima indiscreţie, de care Paul însuşi nici nu-şi dăduse seama, fu calificată cu atât mai josnică. Când află despre dizgraţia în care căzuse, îi trimise regelui o scrisoare agonizantă, plină de remuşcări, dar Ludwig nu catadicsi să-i răspundă; se hotărâse deja şi refuza cu îndărătnicie să se încline în faţa rugăminţilor prietenului său. Într-un fel oarecum nemilos, îi scrise unui apropiat că Paul devenise „mult prea arogant, aşa că a trebuit să-l îndepărtez".

Deşi luase el însuşi decizia fatală, ruptura cu Paul îl mistui cumplit pe Ludwig. Conştientizarea crescândă a pornirilor sale homosexuale îl lăsă hărţuit de nesiguranţa de sine; demnitarii şi membrii curţii regale îl găsiră încordat, emotiv şi nervos, îşi îndreptă în repetate rânduri gândul spre căsătorie, ca şi cum ar fi simţit nevoia să-şi dovedească sieşi că era în stare să întreţină o relaţie intimă cu o reprezentantă a sexului opus. Cândva, exclamase de faţă cu vechiul său preceptor de religie, Ignaz von Dollinger: „Of, femeile! Până şi cele mai inteligente despică firul în patru!" 6 Acum, părea copleşit de îndoială. În timpul unei audiente acordate ministrului de justiţie, Bomhard,

Ludwig îl întrebă pe neașteptate: „credeți că s-ar cuveni să mă însor curând?” Bomhard rămase surprins de această sugestie, dar îi recomandă imediat o căsătorie promptă cu o prințesă protestantă pe măsura lui, în interesul armoniei religioase, însă tot atât de brusc cum adusese subiectul în discuție, regele îl și încheie. „Nu, n-am timp de însurătoare. Otto se poate vedea făcând un asemenea lucru”, declară el. Prin urmare, este surprinzător, dată fiind această atitudine indiferentă față de căsătorie și deplina conștientizare a propriilor predispoziții spre homosexualitate, că Ludwig se hazarda în cele din urmă în mod necugetat într-o logodnă cu o femeie pe care n-o iubea.

Dintre toate femeile din viața lui, niciuna nu însemna mai mult pentru Ludwig decât împărăteasa Elizabeth a Austriei. Regele își iubea cu siguranță verișoară, dar nu era îndrăgostit de ea. În schimb, o venera pe împărătească ca ideal feminin de frumusețe, rafinament și sensibilitate; mai important decât orice altceva, în calitatea ei de femeie măritată, Elizabeth nu constituia nicio amenințare pentru identitatea sexuală fragilă a lui Ludwig. împărăteasa împărtășea cu vărul ei aversiunea față de viață la curtea regală, pasiunea pentru natură și poezie, și aspirația către frumos, în timp ce mulți bârfeau, Elizabeth îi tolera lui Ludwig comportamentul bizar, nu se străduia să-l mustre sau să-l condamne și-i arăta o înțelegere deplină, negată de ceilalți.

Elizabeth încheiase fără îndoială cea mai strălucită căsătorie din familia ei. Ducele Max al Bavariei și sotia lui ambițioasă, Ludovica, mai aveau și alte patru fiice, inclusiv Hélène, care se măritase până la urmă cu un print Thurn und Taxis; Marie, care se căsătorise cu Francisc al II-lea regele Neapolelui și Mathilde, care-l luase de bărbat pe Louis de Bourbon, conte de Trani. Dar cea mai mică fiică, Sophie, era cea pe care ducesa Ludovica o recomanda cu entuziasm ca sotie-regină perfectă pentru Ludwig al II-lea al Bavariei.

Ludwig o cunoscuse pe Sophie încă din copilărie, dar relațiile dintre părinții săi și familia ducelui Max fuseseră distante și formale. Abia după ce urcase pe tron și reînnoise legăturile cu Elizabeth, sora mai mare, Ludwig se reîntâlni și cu Sophie. Nu mai era fetișcana poznașa de care-și amintea, ci o tânără de șaptesprezece ani, frumoasă, înaltă și zveltă. Ca și sora ei, Sophie avea ochi albaștri, pătrunzători, vârâți în fundul capului, părul ei lung și des bătând în auriu. Avea o voce plăcută și, mai important decât orice pentru Ludwig, iubea

muzica wagneriană aproape tot atât de mult ca şi el. Această admiraţie reciprocă pentru creaţia compozitorului îi atrase la început pe cei doi veri. În toamna lui 1866, Ludwig începu s-o viziteze pe Sophie la vila tatălui ei, Possen-hofen, situată de partea cealaltă a lacului Starnberg, chiar peste drum de castelul Berg. Obişnuia să călărească până la Possenhofen ca să-şi invite verişoara să cânte la pian sau să intoneze împreună arii din „Tannhäuser" sau din „Lohengrin".

Recunoscătoare pentru aparenta atracţie născută între odraslele lor, atât regina-mamă Marie, cât şi ducesa Ludovica făcură tot ce le stătu în putinţă să împingă înainte perechea şi s-o încurajeze. Regele îi scria în mod frecvent verişoarei sale, adresându-i-se Sophiei cu apelativul „Elsa", în vreme ce el semna „Heinrich", două dintre personajele principale ale operei „Lohengrin". Şi totuşi, se împotrivea să îngăduie prieteniei cu Sophie un elan pasionat. Nu numai că era torturat de idei în privinţa propriei sexualităţi, dar suferea şi de pe urma unui grad anormal de demnitate conştientă de sine. Ca suveran, îşi ascundea cu grijă emoţiile de privirile indiscrete în spatele unei reticente impenetrabile. Această reţinere în vorbă şi acţiuni se extindea chiar şi asupra propriei familii: Ludwig nu uita niciodată că era rege şi nu putea să doboare barierele emoţionale care-i despărţeau universul romantic, ritualic şi regal de realităţile mai dure ale lumii înconjurătoare, îi era aproape imposibil să-şi împărtăşească cu toată sinceritatea sentimentele şi trăirile sau să-şi trateze rudele ca pe nişte egali.

Ludwig o îndrăgea pe Sophie, dar nu o iubea cu adevărat. Cu toate acestea, mama Sophiei, Ludovica, îşi aşezase deja două fiice pe tronurile europene şi era hotărâtă să-i vadă pe Sophie şi pe Ludwig uniţi prin legământul solemn al cununiei, în consecinţă, îl trimise pe unul dintre fiii ei, Karl Theodor, să-l întrebe pe rege despre intenţiile sale. Când se pomeni faţă în faţă cu acesta, Ludwig declară că, deşi o găsea pe Sophie fermecătoare, nu se simţea încă pregătit de însurătoare. Karl Theodor îi transmise acest mesaj mamei sale, care, apoi, îl informă pe rege că, întrucât nu intenţiona să se căsătorească cu Sophie, trebuie să-şi curme de îndată frecventele vizite la Possenhofen şi să înceteze cu voluminoasa corespondentă. Ludwig se simţi cu adevărat întristat de această cerere, dar, socotind că se cuvenea să respecte dorinţa unei mame, îi scrise varei sale un bilet de adio.

Totuşi, în scurtă vreme, ajunse până la urechile lui Ludwig ştirea

că Sophie era disperat de nefericită. Oricui stătea s-o asculte îi declara că se îndrăgostise de vărul ei încoronat şi provocă o stare de agitaţie teribilă la Possenhofen în legătură cu aparenta lui lipsă de sentimente pentru ea. Aceasta reprezenta cu siguranţă o veste demnă de luat în seamă pentru naivul Ludwig: până în acel moment, nu avusese nici cea mai mică idee că Sophie simţea şi altceva pentru el în afară de prietenie. Cu toate că se bucura de multe admiratoare bolnave de dragoste, rivalizând pentru atenţiile sale, pe Ludwig îl măgulea extrem de mult dorinţa verişoarei lui. O înştiinţa pe ascuns pe Sophie că s-ar putea întâmpla în viitorul apropiat s-o iubească la rândul său. Nu-i promisese nimic şi nici n-o ceruse în căsătorie, însă Ludovica, receptând această slabă speranţă, se domoli şi permise ca relaţia lor să continue.

Totuşi, Ludwig se dovedea grijuliu s-o lămurească pe Sophie ce semnifica prietenia după părerea lui. Pe 19 ianuarie 1867, îi trimise verişoarei sale o scrisoare:

„Cunoşti natura destinului meu. Ţi-am scris odată de la Berg despre menirea mea în lume. Ştii de asemenea că n-am mulţi ani de trăit şi că voi părăsi acest pământ când se va întâmpla ceea ce e de neconceput, când steaua mea nu va mai străluci, când El se va prăpădi, Prietenul meu cu adevărat iubit; da, atunci se va sfârşi şi sorocul meu, deoarece atunci nu mă voi mai simţi în stare să trăiesc. Ai arătat totdeauna un interes real, sincer şi devotat fată de soarta mea, dragă Sophie, încât îţi voi rămâne profund îndatorat pentru tot restul vieţii mele. Principala temelie a schimbului nostru de idei şi de atenţii a fost mereu destinul remarcabil, impetuos şi oscilant al lui Richard Wagner". 8

Această misivă, plină de afecţiune pentru Wagner, ar fi putut cu greu s-o convingă pe Sophie de dragostea regelui. Cu toate acestea, lăsă episodul să treacă fără comentarii.

În mod inexplicabil, regele se răzgândi brusc, în seara de 21 ianuarie 1867, Ludwig şi regina-mamă dădură un bal cu mare pompă la Residenz. În mod obişnuit, Ludwig detesta asemenea ocazii, dar acea noapte se dovedi a fi o excepţie fericită, în seara friguroasă şi presărată cu zăpadă, Residenz strălucea de lumină; coridoarele şi sălile somptuoase erau înconjurate cu grămezi de trandafiri, orhidee exotice şi liliac, în contrast cu anotimpul, iar parfumul lor puternic şi căldura răspândită de focurile arzând în şemineuri creau o atmosferă

asemănătoare unei sere. O formaţie de trompete anunţa sosirea regelui şi a mamei sale; Ludwig paşi în Sala tronului, înveşmântat în uniforma militară de gală, lucioasă, de culoare bleumarin, cu un zâmbet uşor pe buze. O escortă încet pe regină de-a lungul încăperii, fiind salutat cu reverenţe şi plecăciuni scurte de aristocraţi şi de membrii curţii regale, în mijlocul mulţimii de ofiţeri şi al adunării de tinere doamne admiratoare, o distinse imediat pe Sophie. Purta o rochie lungă, încântătoare, din satin şi catifea, cu decolteu care-i scotea la iveală gâtul frumos conturat şi umerii rotunzi, părul auriu îi era împletit şi apoi înfăşurat în spirală în jurul creştetului, încadrându-i obrajii care, îmbujoraţi de gerul de afară, îi înviorau chipul. Ludwig era încântat peste măsură. „Sunt multe femei frumoase aici astă-seară, dar vara mea Sophie e cea mai frumoasă dintre toate", îi declară el unuia dintre aghiotanţii săi.9 Traversă imediat Sala tronului ca să-şi invite verişoara la dans. În următoarele trei ore, nu o părăsi măcar pentru o clipă, şoptindu-i la ureche, încuviinţând din cap şi surâzându-i pe când se învârteau pe parchetul lucios ca oglinda în ritmul unui vals domol cântat de o orchestră ascunsă vederii. La sfârşitul balului, o însoţi pe Sophie până la trăsură, urmărind din priviri lămpile ei pâlpâitoare ce dispăreau încet-încet în noaptea învăluită în zăpadă.

Multă vreme după ce liniştea stăpânea din nou peste culoarele de marmură din Residenz, luminile din apartamentele regale continuară să ardă. Plimbându-se neliniştit prin încăperile împodobite cu stucaturi suflate cu aur/ Ludwig se montă până la punctul maxim al unei înflăcărări romantice, convins că trebuia să se însoare cu Sophie. Se prea poate să fi crezut că angajându-se într-o relaţie cu vara lui îşi alunga pentru totdeauna dorinţele homosexuale, pe care de-abia începuse să şi le recunoască. Logodna cu Sophie îi oferea o reprimare temporară a impulsurilor sexuale. Ajungând la această hotărâre importantă, Ludwig se simţi copleşit de o emoţie copilărească: probabil se temea că dacă-şi amâna cererea în căsătorie, îşi pierdea încrederea în sine. A doua zi dis-de-dimineaţă, nefiind în stare să mai aştepte, năvăli în dormitorul mamei sale, trezind-o din somn şi anunţându-i vestea. Ordonă imediat o caleasca şi, curând după revărsatul zorilor, porni la drum împreună cu regina cu trenul regal către lacul Starnberg.

Ludwig şi mama lui sosiră la Possenhofen tocmai când familia ducelui Max se aşezase în jurul mesei să ia gustarea de dimineaţă.

Regina Marie şi ducesa Ludovica dispărură, lăsându-i pe Ludwig şi pe Sophie singuri. Regele îşi întrebă verişoara dacă îi acceptă cererea în căsătorie: oarecum uimită de această neaşteptată declaraţie de dragoste, Sophie nu lăsă totuşi să-i scape o asemenea ocazie şi consimţi pe dată. La ora nouă în acea dimineaţă, regele Ludwig al II-lea şi prinţesa Sophie a Bavariei se logodiră în mod oficial, angajându-se solemn pentru o viitoare căsătorie.

O logodnă dezastruoasă

„Logodna urgentă şi impetuoasă dintre regele Bavariei Ludwig al II-lea şi prinţesa Sophie rămase un secret de stat timp de aproape o săptămână. Pe 22 ianuarie, chiar în ziua logodnei, Ludwig asistă la o reprezentaţie dată la Teatrul curţii regale, împreună cu mama lui. În antract, el şi regina Marie se îndreptară către loja ducelui Max şi o invitară pe Sophie în loja regală. Prinţesa păşea braţ la braţ alături de Ludwig şi înclină din cap în faţa asistentei uimite înainte să se aşeze între mamă şi fiu. Cei care fură martori oculari ai acestei scene ghiciră de îndată semnificaţia ei. Dar această declaraţie ambiguă trebui să aştepte încă o săptămână pentru a primi confirmarea oficială. La 29 ianuarie 1867, vestea despre logodnă fu anunţată în ambele camere ale Landtag-ului, în aclamaţiile şi strigătele de bucurie ale membrilor guvernului.

Ludwig îi relată imediat şi lui Wagner: „Walther îi confirmă dragului Sachs că şi-a găsit credincioasa Eva – iar Siegfried pe a sa Briirinhilda". 1 îi scrise şi Cosimei von Bülow: „Dragostea mea pentru ea este profundă şi loială; dar Prietenul nu va înceta niciodată să-mi fie mai drag decât toţi ceilalţi/'2 Wagner însuşi se arătă încântat la primirea vestit. Doar cu un an în urmă, se văzuse nevoit să-l convingă pe rege să rămână pe tron; fără îndoială, reflecta el în sinea lui, căsătoria îl cumintea, determinându-l să reintre pe făgaşul obişnuit şi să se dedice rolului său. Pentru compozitor, un rege fără vistieria regală nu era de niciun folos.

Familia Wittelsbach, la fel de stupefiată ca viitoarea mireasă de această cererea în căsătorie, răspunse cu mare entuziasm şi uşurare în suflet. Deşi Ludwig abia împlinise douăzeci şi unu de ani, nu manifesta până în momentul acestei logodne subite absolut niciun interes pentru perspectiva încheierii unei uniri conjugale. Fără un moştenitor, tronul urma să-i revină de drept, în cazul morţii lui Ludwig, fratelui său Otto, precum şi copiilor acestuia proveniţi dintr-o eventuală căsnicie. Prin

urmare, odată cu logodna regelui, succesiuni-a la tronul Ba vâri ei părea să fie asigurată. Bătrânul rege Ludwig I, trimiţându-i o scrisoare de felicitare nepotului său, rezumă în câteva cuvinte ceea ce mulţi dintre membrii familiei trebuie să fi simţit: „Fie ca binecuvântarea Domnului, dragă Ludwig, să pogoare asupra căsătoriei tale. Am citit de câtva timp în privirile frumoasei Sophie că tu eşti adânc înrădăcinat în inima ei… vraja căminului este cea mai mare binecuvântare de pe pământ. Cât de fericit mă voi simţi să-l port în braţe pe primul tău fiu, strănepotul meu!”

Bavarezii, în ansamblu, reacţionară favorabil la anunţul logodnei. Este adevărat că anumite facţiuni se plânseră că regele ar fi trebuit să facă o partidă politică avantajoasă în scopul cimentării unor alianţe, şi mai existau şi cei care speraseră în alegerea unei prinţese de religie protestantă. Dar cei mai mulţi dintre bavarezi erau fericiţi că tânărul şi frumosul monarh îşi găsise o parteneră de viaţă atât de fermecătoare. Cei strâns legaţi de curtea regală auziseră zvonurile răuvoitoare care circulaseră deja referitor la viaţa particulară a regelui şi, în consecinţă, această căsătorie părea să anunţe un sfârşit pentru incertitudinea cu privire la stabilitatea tronului. Vaze comemorative, farfurii decorative, medalii şi monede omagiale umpleau până la refuz vitrinele magazinelor. Cărţi poştale cu fotografiile oficiale de logodnă îl înfăţişau pe Ludwig stând la braţ cu viitoarea mireasă, regele arătând oarecum distant şi preocupat, în vreme ce Sophie afişa un aer triumfător. Numai Robert von Mohl, ambasadorul statului german Baden, îşi exprimă îndoielile: „Simţeai inevitabil că Prinţesa nu avea un caracter blajin, binevoitor, mai docil. Chipul ei deosebit de frumos sugera răceală şi asprime, care-i rămâneau întipărite pe fată chiar şi atunci când Regele se apropia în mod prietenesc să-i vorbească”.

Împărăteasa Elizabeth a Austriei se nimeri, printr-o coincidentă fericită, să treacă prin München în drum către Zürich, când se anunţa în mod oficial logodna surorii ei. Elizabeth aranja ca trenul cu care călătorea să oprească în capitala bavareză, astfel încât să felicite personal cuplul cu prilejul importantului eveniment. Ludwig se retrăsese în dormitorul său de la Residenz, pretextând că se îmbolnăvise de guturai, dar când auzi că Elizabeth aştepta la gară, se îmbrăcă în grabă, o luă cu trăsura pe Sophie de la palatul tatălui ei, situat în oraş, şi se deplasă cu viteză spre locul de întâlnire cu împărăteasa. Odată ajunşi acolo, Ludwig, aşezat în faţa logodnicei sale,

îi declară fără tact şi lipsit de diplomaţie Elizabethei că singurul lucru pe care-l găsea cel mai atrăgător la Sophie era asemănarea cu sora ei mai mare".

Această vorbă trebuie să fi fost total dezagreabilă şi jenantă pentru Sophie. Chiar şi după logodnă, Ludwig îşi păstră totuşi aparenta de demnitate regească şi-şi închidea lăuntric orice afecţiune pe care s-ar fi putut întâmpla s-o nutrească pentru Sophie. Îşi continuă prolixa corespondentă între „Elsa" şi „Heinrich", subliniindu-şi din când în când gândurile cu câte un cuvânt sau maximum două de devotament, iar acest ataşament de la mare distanţă părea să fie tot ce se simţea în stare să exteriorizeze.

Wagner făcu o vizită particulară la München în martie şi Ludwig îi aranja s-o cunoască pe Sophie la palatul tatălui ei. După întrevedere, compozitorul îi scrise regelui: „Am fost profund impresionat de draga aleasă a inimii Voastre! Graţiosul meu Rege! Pentru prima dată de când destinele ni s-au încrucişat, am privit în atare ochi omeneşti binecuvântaţi cu dragoste fierbinte pentru Maiestatea Voastră şi care au glăsuit sufletului meu cu profunzime şi elocventă. Oh, măcar dacă s-ar putea să vă uniţi prin legământul sacru al căsătoriei curând, cât mai curând!"

Deşi Ludwig îşi începea şi-şi încheia scrisorile cu cuvinte afectuoase, Sophie găsea în ele prea puţină mângâiere. Totuşi, până şi veneraţia lui Wagner trebuie să i se fi părut neînsemnată în comparaţie cu maniera în care regele cocheta, afişându-şi dragostea ciudată pentru fratele Sophiei, Karl Theodor. Karl Theodor, supranumit „Gackl" în copilăria lui Ludwig, tocmai suferea mult în Un tra morţii sotiei sale, când, la 13 martie 1867, regele aşternu pe hârtie următoarele rânduri tulburătoare:

„Scumpa mea Elsa.

Te rog să mă ierţi că te deranjez la această oră târzie. Nu pot să-ţi destăinuiesc decât ţie cât de tare sufăr. Sunt cu adevărat atât de fericit de logodna noastră... şi, în acelaşi timp, mă simt cumplit de amărât şi de întristat. Oh, Dumnezeule, draga mea Elsa, în ciuda întregii mele fericiri, mi se rupe inima de durere. Gackl, care este atât de apropiat sufletului meu încât m-aş azvârli în foc pentru el fără să tremur de teamă la gândul propriei mele vieţi, e rănit. Oh, n-ar trebui oare să-i stau alături la primejdie; as îndura cu plăcere în locul lui orice durere din lume. Cât de tare mă doare inima! Nu există nimeni în lume

pe care să-l recunosc mai presus decât mine; absolut nimeni nu-mi poate ordona; dar dacă aş abdica, i-aş lăsa lui tronul, da, chiar i-aş transfera coroana şi însemnele regalităţii. L-aş sluji cu bucurie, i-aş da ascultare şi i-aş îndeplini orice dorinţă, dar lui şi nimănui altcuiva de pe întreaga suprafaţă a pământului. Te rog fierbinte, fă tot posibilul să vorbesc cu el în intimitate şi în tihnă de îndată ce se întoarce; va vedea cu câtă credinţă bate pentru el, până la capătul vieţii, inima acestui prieten. Oh, Doamne! Pentru nimeni de pe pământ nu poate fi cu niciun chip mai preţios decât pentru mine – nici măcar pentru propria-i mamă. Mi-e de neîndurat să mă gândesc la eventualitatea morţii lui – mi-aş pierde minţile".

Nu se ştie cum a reacţionat Sophie la această scrisoare. Ludwig se hotăra anevoie să-şi exprime sentimentele fată de logodnica sa, şi totuşi, nu şovăia să-şi mărturisească dragostea nemărginită pentru fratele ei în această epistolă necugetată, în pofida tuturor vorbelor binevoitoare, devenea din ce în ce mai limpede că Ludwig nu se implica din punct de vedere sentimental în această viitoare căsătorie. De asemenea, însuşi tonul corespondentei lor nu sugera o poveste de dragoste pătimaşă: ca părtaşa pasionată de muzica wagneriană, Sophie trebuie să fi considerat straniu că Ludwig continua să se semneze cu pseudonimul „Heinrich", mai degrabă decât cu cel de „Lohengrin", de care se îndrăgosteşte Elsa. Dar când Sophie se plânse mamei sale de indiferenta logodnicului, Ludovica îi răspunse doar că „nimeni n-ar putea fi mai plicticos şi mai excentric decât soţul ei şi el nici măcar n-avea scuza că era rege".

Cu toate acestea, Ludwig nu dădea semne vizibile că se simţea nemulţumit de această logodnă, începu imediat să decoreze încăperile din Residenz destinate miresei lui, selectând o mână de camere situate cu un etaj mai jos de cel ocupat de rege. Apartamentul lui Sophie, asemeni celui locuit de Ludwig, avea vedere spre Hofgarten. Regele comandă ca pereţii acestor încăperi să fie acoperiţi cu tapete reproduse şi imprimate cu fidelitate după decorurile de scenă folosite la recentele reprezentaţii müncheneze cu „Lohengrin" şi să se construiască o mică scară în spirală care să lege biroul său de lucru cu viitorul budoar al Sophiei. Marea operă wagneriană, încă neterminată, „Die Meistersinger von Nürnberg", urma să formeze ornamentul aşezat în centrul festivităţilor, hărăzită ca dar de nuntă din partea compozitorului pentru cuplul regal în ziua cununiei religioase. Iar

Ludwig comandase o nouă caleasca pentru ziua nunţii, o masă compactă, deformată de excesul de ornamente sculptate în formă de frunză şi suflate cu aur, cu heruvimi şi tăblii laterale pictate cu scene din viaţa lui Ludovic al XV-lea şi încununată cu o copie a coroanei regale bavareze. Se zvonea că această piesă fantezistă l-ar fi costat pe rege peste un milion de guldeni.

În primele luni de logodnă, Sophie şi familia ei se văzură deseori supuşi bizareriilor nocturne plăsmuite de Ludwig. În toiul nopţii, i se întâmpla să se hotărască brusc că dorea să-şi vadă logodnica şi trimitea un rândaş la Possenhofen. În timp ce toţi cei de prin împrejurimile lacului Starnberg dormeau adânc, Ludwig se urca în trăsură şi pornea la drum prin beznă, mergând de la castelul Berg până la vila ducelui Max, situată pe partea cealaltă a apei. Avertizaţi de rândaş, membrii casei ducale se trezeau din somn şi se îmbrăcau cum se cuvine, deoarece Ludwig insista totdeauna să fie primit cu toate onorurile acordate unui suveran, indiferent cât de înaintată era ora. Sophie şi părinţii ei aşteptau pe trepte, ascultând zgomotele trăsurii lui Ludwig, călăreţii care însoţeau caleasca veneau scrâşnind pe aleea de acces presărată cu prundiş, Possenhofen strălucind de lumină în spatele lor. Ludwig nu rămânea totdeauna după ce provoca atâta larmă; câteodată, îi lăsa Sophiei un buchet de flori sau o scrisoare şi apoi dispărea în întunericul nopţii la fel de neaşteptat cum se ivise.

Când Ludwig binevoia totuşi să stea un timp, cerea deseori să vorbească între patru ochi cu Sophie şi atunci o doamnă de onoare se ascundea cu discreţie în spatele unei perdele de protecţie din palmieri pitici, sădiţi în vase de pământ. Ludwig se prăbuşea într-un fotoliu, în timp ce Sophie îi cânta la pian sau interpreta vreo arie romantică. După câteva ore, prinţesa se aşeza în faţa lui, lucrând cu acul broderii, tăcerea stânjenitoare aşternută între ei fiind întreruptă câteodată de remarca lui Ludwig că ea avea ochi foarte frumoşi. Conversaţia lor era astfel mereu forţată şi Ludwig descoperi curând că, atunci când discutau, Sophie nu se dovedea a fi la fel de inteligentă sau de antrenantă cum o crezuse la început. Vorbăria ei de fetişcană uşor necultivată îl plictisi iniţial, apoi îl irită din ce în ce mai mult. Nopţile se scurgeau anevoios în această manieră stânjenitoare, până când Ludwig, obosit şi plictisit, îşi lua rămas bun. Doar ocazional lăsa să cadă zidul de apărare al prudentei rezerve şi-şi îngăduia să-şi exteriorizeze emoţiile, dar, chiar şi în aceste rare împrejurări, se limita

la câteva sărutări schiţate din fugă pe fruntea Sophiei. Odată, prinţesa se satură de acest joc şi îndrăzni să-l sărute pe Ludwig pe buze; se enervă atât de tare încât aproape rupse logodna pe loc. Sophie nu se plângea niciodată de Ludwig, nu trăda nicicând altceva decât satisfacţie faţă de acest aranjament. Totuşi, într-o anumită împrejurare, tensiunea nervoasă îi depăşi puterea de rezistentă, în timpul uneia dintre vizitele nocturne, Ludwig aduse cu sine coroana viitoarei sotii ca s-o probeze Sophie. Se dovedi a fi prea mare şi acest lucru îl amuză nespus pe Ludwig, care se prăpădi de râs văzându-şi viitoarea mireasă cu coroana pe cap. Pentru a spori efectul comic, o puse pe Sophie să-şi scoată coroana şi s-o reaşeze la loc de câteva ori, aşa încât el să poată observa cum îi cădea peste frunte. Când plecă, Sophie izbucni în lacrimi, strigând: „Nu mă iubeşte! Se joacă pur şi simplu cu mine!”

Atâta timp cât comportamentul bizar al lui Ludwig rămânea ascuns între pereţii tăcuţi de la Possenhofen, numai el şi cu Sophie cunoşteau paşii încâlciţi ai dansului în care se antrenaseră împreună. Cu toate acestea, iluzia şi duplicitatea nu puteau dura la infinit; când prinţul Chlodwig von zu Hohenhohe-Schillingfurst dădu un bal în onoarea cuplului, puntea în echilibru fragil se prăbuşi, dând în vileag adevăratele sentimente ale lui Ludwig. Bomhard relată:

„Către ora zece, regele răzbi până la mine prin mijlocul mulţimii de invitaţi, mă întrebă cât era ceasul şi dacă mai avea timp să ajungă la teatru înainte de sfârşitul dramei lui Schiller care se juca acolo. I-am atras atenţia Regelui că gestul meu de a mă uita la ceas, dacă ar fi remarcat, ar putea fi interpretat greşit. L-am rugat pe Rege să se posteze în faţa mea, şi, în acest timp, am scos ceasul din buzunarul jiletcii şi l-am informat că mai putea să vadă încă o parte din piesă. Dar mi-am luat libertatea să-l avertizez că n-ar fi cu siguranţă un comportament cuviincios fată de viitoarea sa mireasă dacă ar părăsi balul atât de curând, îmi mulţumi şi destul de repede după aceea se răspândi prin viu grai vestea că: «Regele a plecat!». Oaspeţii uimiţi credeau că Regele plecase fără să-şi ia rămas bun de la logodnica sa, deşi eu nu ştiu dacă era adevărat. Asistând la această scenă, m-am văzut obligat să conchid că Regele nu era îndrăgostit de mireasa lui”.

Destul de curând, întregul oraş München află despre acest incident şi întrebări serioase legate de plănuita nuntă începură să iasă la suprafaţă.

Nunta fusese fixată pentru 25 august 1867, când Ludwig îşi sărbătorea ziua de naştere şi împlinea douăzeci şi doi de ani. Sophie se ocupa de trusou, în timp ce Ludwig se agita cu ceremonialul minuţios şi complicat impus de o nuntă la nivel de stat: cununia religioasă propriu-zisă, recepţia, dineul de gală şi balul, fără a mai pune la socoteală marele triumf prevestit de premiera operei wagneriene „Maeştrii cântăreţi din Nürnberg". Cu toate că Ludwig detesta de obicei ceremoniile publice, se lăsase prins în vâltoarea evenimentului, cumpănind asupra încâlcitei etichete a Wittelsbachilor pentru cele mai impresionante detalii. Când îşi pironi odată privirea de la fereastra biroului său de lucru din Residenz, observă cum opt cai negri care urmau să fie înhămaţi la caleasca aurie de nuntă erau plimbaţi în buiestru prin curtea palatului. Altă dată, totuşi, gândul la pasul care avea să-i schimbe fundamental viaţă îl copleşi atât de tare, încât îi scrise Sophiei: „Cât de minunat ar fi fost dacă ne-am fi putut cununa în taină într-o mică biserică din preajma lacului Starnberg".

Dar acesta nu era un simplu sentiment romantic. Ludwig se îngrozea din ce în ce mai mult la gândul că mii de ochi iscoditori urmau să-l scruteze la propria-i nuntă şi că avea să fie socotit ostentativ drept un exponat la parada de pe străzile capitalei sale. Curând, începu să regrete modul impetuos în care-i ceruse mâna Sophiei şi entuziasmul subit care-l îmboldise spre o căsătorie de care acum se disocia. Anxietatea provocată de pregătirile pentru festivităţi, cuplată cu înţelegerea crescândă a raptului că Sophie nu constituia un substitut pentru împărăteasa Elizabeth, îl conduseră pe Ludwig la decizia fatală de a anula nunta.

Mai important decât atât, Ludwig ajunsese să se înspăimânte de însăşi ideea căsătoriei, fie cu Sophie, fie cu oricare alta. Gândurile şi sentimentele de natură homosexuală, care cântăriseră greu în imboldul său către exprimarea publică a dragostei romantice, irupseră acum din nou la suprafaţă, aruncându-l în ghearele deznădejdii. Nu era vorba numai de simpla dorinţă a anulării nunţii; ignorându-şi în repetate rânduri propriile înclinaţii sexuale, Ludwig descoperi că nu le putea alunga încheind pur şi simplu o căsătorie cu o prinţesă pe măsura rangului său. Merse până acolo încât îi ceru medicului său personal, Gietl, să-i elibereze un certificat prin care să ateste că era inapt pentru însurătoare, îi declară de asemenea unui oficial al curţii că mai degrabă pierea prin înec în lacul Alpsee decât să ducă nunta

până la capăt.13 Era din ce în ce mai agitat şi mai nervos, măsurând cu pas mărunt încăperile la ore târzii din noapte sau năvălind în dormitorul mamei sale cufundată într-un somn adânc, şi se azvârlea pe pat, plângând după ajutor. Odată, fu găsit stând în dreptul oglinzii de la masa de toaletă, schimonosindu-se la propria-i imagine reflectată şi spunând: „Câteodată, nu m-aş încumeta să jur că nu sunt nebun". 14

Primul pas decisiv întreprins de Ludwig era să amâne în mod oficial nunta, în loc de 25 august, data stabilită pentru ceremonie, o informă pe Sophie că ritualul religios urma să aibă loc pe 12 octombrie, zi în care se cununaseră şi părinţii şi bunicii lui. Sophie nu se alarmă peste măsură la primirea acestei vesti: amânarea părea să fie destul de rezonabilă, întrucât pregătirile pentru ceremonial erau întârziate, iar data aleasă ţinea de tradiţia familiei. Apoi, la o reprezentaţie cu „Tannhäuser" în luna august, cuplul de tineri logodnici fu văzut ocupând locuri separate în Teatrul curţii regale, Sophie în loja tatălui ei, iar Ludwig stând singur în cea regală. Până spre sfârşitul acelei seri, se răspândiră zvonuri alarmante despre situaţia logodnei regelui. După spectacolul de operă cu „Tannhäuser", compozitorul Liszt comentă cu un umor fin: „Maiestatea Sa nu pare să fie un peţitor foarte înfocat".

Totuşi, în ochii marelui public, logodna continua, cu nunta amânată pur şi simplu pentru scurt timp. Numai Ludwig ştia că acesta era un vicleşug menit să-i împăciuiască atât pe supuşi, cât şi pe logodnica sa până când reuşea să prindă suficient curaj şi să rupă în mod oficial legătura solemnă. Faptul că se hotărâse deja să nu respecte promisiunea de căsătorie este confirmat printr-o scrisoare trimisă de rege baronesei Leonrod. În 25 august, ziua sa de naştere şi totodată data în care fusese iniţial fixată nunta regală, Ludwig declara:

„Sentimentul de deplină fericire care mă animă acum că m-am scuturat din robia unui legământ împovărător – despre care ştiam că se va dovedi a fi un nenoroc pentru mine – nu se poate compara decât cu extazul unui convalescent care respiră în sfârşit din nou aer proaspăt după o boală primejdioasă. Sophie mi-a fost dintotdeauna dragă şi preţuita ca prietenă şi soră iubită, dar nu mi s-ar fi potrivit ca sotie; cu cât se apropia mai mult ziua nunţii, cu atât mă îngrozea pasul ce-mi era hărăzit. Mă simţeam foarte, foarte nefericit şi astfel m-am decis să mă eliberez din lanţurile şi cătuşele autoimpuse: nici Sophiei nu i-a venit greu să-şi retragă cuvântul, deoarece a văzut cu proprii

ochi că eram cu totul nepotriviţi; aşa încât am evitat nenorocirea şi acum avem amândoi posibilitatea să ne legăm printr-un angajament care promite să ne facă fericiţi; sunt convins că va găsi o partidă strălucită în viitorul apropiat iar, în ce mă priveşte, nu mă grăbesc câtuşi de puţin. Sunt încă tânăr şi căsătoria ar fi oricum prematură".

Această scrisoare prefigura ceea ce urma să se întâmple; deşi Ludwig afirma că logodnica lui înţelegea motivele răsturnării de situaţie, ea nu ştia de fapt nimic mai mult decât că nunta fusese contramandată. Odată cu apropierea noii date fixate pentru cununie, 12 octombrie, toate neliniştile şi spaimele vechi reieşiră la suprafaţă. Când nu mai putu să suporte presiunea morală, Ludwig declară că nunta trebuia din nou să fie amânată, de această dată până pe 28 octombrie. Nu se hotăra să ducă la bun sfârşit promisiunea de căsătorie şi nici să accepte cu curaj răspunderea pentru ruperea logodnei.

Pe 4 octombrie, Ludwig primi o scrisoare de la ducele Max, care-i cerea regelui fie să stabilească o dată definită pentru ceremonia nunţii şi s-o respecte, fie să desfacă logodna. Ludwig îşi ieşi din fire de mânie pentru că „un supus" îndrăznise să i se adreseze în acest fel ultimativ. Dar misiva ducelui îi oferea de asemenea scuza pe care o căuta demult, îi scrise logodnicei sale cu o duritate neaşteptată: „Iubită Elsa, părinţii tăi doresc să rupem logodna. Accept propunerea lor".

În acest mod află şi Sophie despre decizia logodnicului ei. Câteva zile mai târziu, primi o scrisoare lungă în care Ludwig se străduia să-i explice, pe cât de sincer îi îngăduia prudenta şi discreţia, motivele pentru desfacerea legământului.

„Iubita mea Elsa, întrucât mi s-a impus cu forţa ziua nunţii ca unei plante exotice scoasă din mediul ei natural şi ţinută în seră, la fel cum am acceptat silit şi ziua logodnei, consider de datoria mea sacră să-ţi spun ceva acum când nu e prea târziu. Mi-ai fost mereu scumpă şi dragă, nutresc o adevărată şi sinceră afecţiune pentru tine, te iubesc ca pe o preţioasă soră; şi acest sentiment, adânc încuibat în inima mea, nu va pieri niciodată şi, ca atare, aş vrea să te rog să-mi acorzi în continuare simpatia şi prietenia ta preţioasă şi binevoitoare; dacă ţi-ai aminti de mine cu durere şi amărăciune, acest lucru mi-ar pricinui o mâhnire adâncă.

Atunci când corespondam foarte des, cu o vară în urmă, şi când ţi-am dat dovezi de prietenie şi încredere, mama ta m-a presat să iau o

hotărâre; ea socotea că ţi-am sucit mintea deoarece nu credea în existenta unei prietenii fără dragoste „reală”, îţi vei aminti de răspunsul pe care vi l-am dat ţie şi mamei tale prin intermediul lui Gackl. Când am auzit apoi cât de nefericită te-a făcut şi că urma să pleci de aici şi să nu ne mai vedem din nou, m-a cuprins durerea; m-am simţit profund impresionat de dovezile de dragoste adevărată pe care mi le-ai dat; afecţiunea mea pentru tine a crescut atât de mult încât m-am lăsat ademenit să-ţi cer mâna. Motivul pentru care am ordonat toate pregătirile de nuntă, am discutat şi ţi-am scris despre aceasta, amânând-o fiindcă nu doream totodată să o zădărnicesc, n-a fost ca să te înşel sau, aşa cum ai putea crede, să-mi iau cuvântul înapoi încet şi pas cu pas, oh, nicidecum! N-am vrut cu siguranţă să te amăgesc. Acest fapt este mai presus de orice îndoială. Am acţionat cu convingerea fermă că totul va duce la un deznodământ satisfăcător. Acum, am avut destul timp să mă analizez şi să chibzuiesc temeinic, şi înţeleg că dragostea mea frăţească sinceră şi loială pentru tine este şi va fi de-a pururi adânc înrădăcinată în sufletul meu. Dar înţeleg de asemenea că nu este iubirea absolut indispensabilă într-o unire matrimonială.

Îţi datorez măcar atâta lucru, dragă Elsa, şi te implor să ne continuăm prietenia când îţi vei retrage făgăduiala; şi acum că ne despărţim, te rog să ne luăm rămas-bun fără supărare şi amărăciune şi te mai rog – te implor din tot sufletul – să păstrezi toate suvenirurile pe care ţi le-am dat şi să-mi îngădui să le păstrez şi eu pe ale tale. Ele îmi vor reaminti mereu de o perioadă de timp care nu va conteni niciodată să-mi fie preţioasă, ca şi de o scumpă prietenă şi rudă – atât de apropiată inimii mele – şi pentru fericirea căreia mă voi ruga lui Dumnezeu cu credinţa în fiecare zi. Dacă în decurs de un an nu vei fi găsit pe cineva cu care să crezi că vei putea fi fericită şi dacă nu mi se va fi întâmplat şi mie acelaşi lucru (care socot că nu e cu desăvârşire imposibil), atunci vom putea să ne unim pentru totdeauna – adică, desigur, dacă te vei simţi încă în stare; dar acum e mai bine să ne despărţim şi să nu ne legăm soarta pe viitor. Trebuie să spun din nou că amestecul mamei tale în problemele noastre – aşa cum se prezentau iarna trecută – a fost cu totul nefericit. Dacă mai există duşmănie sau amărăciune în sufletul tău – care sunt strâns legate de ură – fie ca bunul Dumnezeu să-ţi dea puterea milosteniei, astfel încât să recunoşti în această sinceră mărturisire dovada celei mai pure şi mai loiale prietenii. Fie ca Dumnezeu cel Atotputernic care împărăteşte deasupra

noastră – şi aceasta este dorinţa mea cea mai puternică – să te călăuzească pe calea deplinei fericiri pe care o meriţi cu prisosinţă, iubită şi credincioasa mea Elsa. Şi acum, adio, nu-l uita niciodată, Pe afectuosul şi devotatul tău din toată inima, Heinrich".

După ce aşternu pe hârtie aceste rânduri, Ludwig se simţi despovărat sufleteşte. Se confesa în jurnalul său: „I-am scris cu rapiditate Sophiei. Tabloul sumbru se estompează. Tânjeam după libertate, eram însetat de libertate, eram nerăbdător să mă trezesc din acest coşmar teribil!" 19 în acelaşi timp, după cum se relatează, înşfăca un bust din marmură al Sophiei, care stătea pe biroul său şi-l azvârli afară pe fereastră în curtea palatului regal, zdrobindu-l în mii de bucăţele. Făcu tot posibilul să distrugă toate urmele logodnei. Monedele comemorative fură retrase din circulaţie, coroana regală cumpără în totalitate farfuriile decorative şi vazele, iar membrii curţii le sparseră în bucăţele, toate stampele şi litografiile înfăţişând-o pe Sophie drept regina Bavariei fură arse în prezenta lui Ludwig, iar pe plăcile de cupru şi pe pietrele litografice se turnă acid.

După ce-şi îngădui puţin răgaz să reflecteze asupra situaţiei, notă: „Sophie, care se îndrăgostise cu adevărat de mine, a fost cumplit de tristă când a aflat că nu simţeam acelaşi lucru pentru ea. Mişcat de nefericirea ei, mi-am îngăduit luxul să mă las atras în actul nechibzuit al logodnei". 21 Iar în 28 noiembrie, data la care fusese în ultimă instantă planificată nunta, Ludwig scria: „Slavă Domnului că acest lucru înspăimântător nu s-a realizat".

Reacţia publicului era confuză. Un anunţ simplu şi concis declara că logodna a fost desfăcută „printr-o înţelegere mutuală, după constatarea inexistentei unui ataşament adevărat necesar pentru o viaţă conjugală fericită". 23 Toate soiurile de zvonuri răspândite despre ruperea logodnei şi cea mai mare parte a vinei păreau să fie îndreptate împotriva Sophiei. Cea mai urâtă alegaţie invocată drept mărturie împotriva ei era că avea o aventură amoroasă cu Edgar Hansfstaengal, fotograful curţii regale.

Cunoscându-l bine pe Ludwig, multe dintre rudele sale regeşti, mătuşi, unchi, verişoare şi veri de pe tot cuprinsul Europei, scoaseră pur şi simplu din discuţie această aventură sentimentală scandaloasă, catalogând-o drept una dintre metehnele lui. împărăteasa Maria Alexandrovna a Rusiei observa într-o scrisoare neobişnuit de sinceră:

„Conversaţiile mondene despre nunti îmi amintesc mereu de

Regele Bavariei. Nu mai nutresc nicio speranţă în legătură cu soarta lui, nu poate fi în posesiunea deplină a facultăţilor sale mintale! Mi-ar plăcea să aud ce are de spus mama lui despre aceste lucruri! Unii oameni vorbesc că e impotent, dar nu văd să existe un motiv serios pentru o asemenea presupunere. Bunicul său i-a spus lui Mary Hamilton la Paris că el (Ludwig) credea că bărbatul poate procrea dacă stă lungit alături de o femeie în acelaşi pat! Am primit o scrisoare de la el vara trecută, în care-mi vorbea atât de îndurerat despre singurătatea lui. Drept răspuns, i-am trimis o dizertaţie călduroasă despre dragostea matrimonială. Şi iată acum rezultatul!"

În mod deloc surprinzător, familia Sophiei se înfurie la anularea nunţii şi la zvonurile care o împroşcau cu insulte pe fiica lor. Până şi preaiubita verişoara a lui Ludwig, împărăteasa Elizabeth a Austriei, considera că regele îi nedreptăţise sora. În acest sens. Elizabeth remarca: „Îţi poţi prea bine închipui cât de mânioasă sunt în legătură cu Regele, la fel este şi împăratul. Nu există cuvinte care să descrie un atare comportament. Nu pot în niciun chip să înţeleg cum îşi mai arată fata în Mxinchen după toate cele ce s-au întâmplat. Mă bucur că Sophie a trecut cu bine peste acest necaz. Numai Dumnezeu ştie că n-ar fi putut fi niciodată fericită cu un asemenea soţ".

În anul următor, pe 28 septembrie, Sophie se mărită cu ducele d'Alencon, prinţul Ferdinand d'Orléans, un nepot al regelui Franţei Ludovic-Filip. Nunta avu loc la Possenhofen, iar Sophie paşi spre altar la braţ cu tatăl ei, străbătând partea laterală a naosului, în acordurile marşului nupţial din „Lohengrin". Ludwig nu asistă la ceremonie, deşi se stabilise la castelul Berg, chiar de partea cealaltă a lacului, în schimb, îşi petrecu noaptea singur pe Roseninsel, în mijlocul lacului Starnberg, aruncând în aer sute de focuri de artificii.

Refugiul în solitudine

Eşecul logodnei cu Sophie produse un efect profund asupra lui Ludwig. Până în 1867, depusese cel puţin eforturi minime pentru a fi un monarh conştiincios, stând răbdător până la capăt în timp ce acordase sute de audiente care-l plictiseau de moarte şi resemnându-se să asiste la ceremoniile publice pe care le detesta, în noiembrie 1866, întreprinse un mare tur de inspecţie pe câmpurile de luptă şi prin oraşele pustiite de război din Franconia, incluzând Würzburg şi Nürnberg; cu toate că turneul fusese încununat de succes şi oamenii îl primiseră cu căldură, Ludwig nu se putea decide să

continue acest gen de îndatoriri publice. Ajunsese din ce în ce mai mult să considere coroana ca pe o povară şi căuta să se descătuşeze prin evadarea în universul fanteziilor sale. Tentativa dezastruoasă de a încheia o căsătorie îi risipise orice îndoială cu privire la homosexualitatea sa şi răspunsul la toate constrângerile vieţii de zi cu zi – datorii, ceremonii, responsabilităţi, propriile sentimente – era fuga şi refugiul într-o lume unde nu existau dubii, unde nu se confrunta cu nicio dilemă. De vreme ce o asemenea lume nu se găsea în realitate, Ludwig şi-o crea cu ajutorul imaginaţiei după chipul şi asemănarea lui, ducând o existentă închisă, excentrică. Potrivit constituţiei bavareze, monarhul care-şi exercita prerogativele puterii trebuia prin lege să petreacă douăzeci şi una de nopţi în capitala tării, începând din 1867, Ludwig şi-a limitat şederile în München la perioada cerută de timp, fără să zăbovească mai mult. Şi-a abandonat în mod efectiv îndatoririle regeşti, refugiindu-se în solitudine.

Când trebuia să stea în München, făcea tot posibilul să-şi uşureze cazna. Chiar în timpul logodnei cu Sophie, începuse deja să ducă o viaţă nocturnă. Pentru rege, noaptea devenise zi. Una dintre excentricităţile sale celebre era obiceiul de „a se plimba" călare sau cu trăsura în toiul nopţii. La căderea serii, când majoritatea supuşilor săi se retrăgeau la culcare, Ludwig părăsea Residenz şi se îndrepta către manejul Pavilionului regal de călărie. Cerceta cu atenţie hărţile geografice şi planurile oraşelor şi se hotăra asupra „destinaţiei" nocturne. Apoi, calcula distanţa de la München până la ţinta aleasă şi cât timp dura până ajungea acolo. Tot restul nopţii, Ludwig călărea de jur-împrejurul perimetrului arenei, însoţit de un grăjdar, folosind un cronometru ca să măsoare cât îi mai rămânea de parcurs până la Innsbruck, de pildă. Schimba caii când era nevoie şi descăleca abia pe la două-trei dimineaţa ca să ia parte la un picnic pe păturile întinse pe pardoseala de lemn din Pavilionul de călărie. Această activitate bizară continua noapte după noapte pe toată durata şederii lui Ludwig în capitală.

Cei trei ani tumultuoşi pe tronul Bavariei îşi puseseră amprenta pe tânărul fragil. Mult lăudata frumuseţe a regelui începuse să pălească. Tânărul sfios care-i fermecase pe supuşi se ofilise; trupul său odinioară suplu se rotunjise acum; trăsăturile fetei altă dată bine conturate şi proeminente se ascundeau în spatele unui barbişon negru. Expresia romantică a ochilor săi se întunecase, devenise tulbure, un

reflex al războiului pustiitor la care fusese martor şi al conflictelor lăuntrice pe care le trăia. Pasiunea indolentă pentru dulciuri îi afectase dantura şi, câţiva dinţi îi căzuseră deja. Spaima de dentişti şi doctori îl împiedica să se trateze şi, drept rezultat, suferea de violente dureri de dinţi şi de migrene. Apela din ce în ce mai des la cloroform şi alte narcotice în tentativa de a-şi atenua suferinţele.

Aversiunea fată de necunoscuţi, timiditatea pătrunzătoare şi deziluzia crescândă îl determinară pe Ludwig să se izoleze dinadins de curtea regală, în pofida ambiantei somptuoase şi uneori teatrale, îi repugnau ceremoniile, iar stilul său de viaţă era câteodată vizibil neregesc.

Grupul restrâns de persoane cu care se asocia era la fel de artificial ca lumea în care trăia, îşi limitase relaţiile intime la două genuri de oameni: cei cu care putea fi pe deplin sincer şi în prezenta cărora se debarasa de constrângerile coroanei şi cei care aduceau în viaţa sa universul dramatic, teatral, care-l atrăgea atât de mult. împărăteasa Elizabeth, prinţul Paul von Thurn und Taxis şi, mai târziu, Richard Hornig formau în mare măsură primul grup, deşi, prin 1867, Paul căzuse în dizgraţie, în cel de-al doilea grup, se reuneau Wagner, actori, actriţe Şi cântăreţi. Una dintre aceste doamne era soprana Joséphine Scheffsky, o cântăreaţă de oarecare renume, care a interpretat ulterior rolul Sieglindei în primele reprezentaţii ale operelor din tetralogia „Inelul Nibelungilor".

Joséphine avea o voce fermecătoare şi puternică. Din nefericire, poseda de asemenea corpolenta tipic wagneriană, ceea ce o făcea dezagreabilă din punct de vedere estetic pentru regele sensibil la importanta aspectului exterior. Ludwig nu dorea ca iluzia perfectă a operelor poetice wagneriene să fie spulberată de înfăţişarea ei oarecum dizgraţioasa şi, ori de câte ori cânta pentru el, Joséphine era ascunsă cu grijă în dosul unei perdele de palmieri sădiţi în vase sau după un paravan de pânză. Soprana era adeseori invitată în grădina de iarnă din Residenz pentru aceste reprezentaţii particulare şi se spune că, sătulă să fie ignorată de rege, ea a căzut „accidental" în lac, sperând că Ludwig avea să-i sară vitejeşte în ajutor. Dar pomenindu-se cu soprana plescăind prin apă, regele sună pur şi simplu din clopoţel şi privi cum servitorii o traseră la mal pe cântăreaţa voluminoasă şi indignată.

Scheffsky încercă de asemenea să-l manipuleze pe Ludwig prin

pretenţii exagerate asupra trezoreriei regale. Toţi cei intraţi în gratiile regelui obişnuiau să-i facă daruri în schimbul celor primite în mod inevitabil de la el. Apoi, prezentau nota de plată la vistieria regală. Scheffsky îi dărui regelui un covor oriental şi pe urmă predă o chitanţă de plată cu o sumă mărită de cinci ori fată de preţul bunului cumpărat. Un funcţionar descoperi curând frauda şi Ludwig se înfurie din cale-afară. Ordonă ca soprana să fie denunţata pe scenă în faţa întregii trupe de operă şi apoi surghiunită pentru un timp din München.3

În mai 1866, Ludwig asistă la o reprezentaţie a dramei istorice „Maria Stuart" de Schiller. Lila von Bulyowsky, o actriţă de origine ungară, cu zece ani mai în vârstă decât regele, interpreta rolul titular, împreună cu Maria Antoaneta, Maria I Stuart, sortită nenorocirii, regina Scoţiei, reprezentase dintotdeauna una dintre marile eroine tragice preferate de Ludwig. Performanta scenică a Lilei von Bulyowsky îl captivă; îl impresionase atât de mult piesa şi interpretarea actriţei, încât la părăsirea teatrului cu puţin înainte de miezul nopţii, Ludwig porunci să i se deschidă în mod special o biserică, unde să se poată ruga pentru sufletul reginei martirizate.

Regele părea să fie fascinat de Lila. Dar, de fapt, interesul său se îndrepta către figura tragică a Mariei Stuart, regina scoţilor, şi nu către actriţa ungară, în curând, începu să-i trimită interpretei scrisori lungi, intime, pline de pasaje din „Maria Stuart" şi „Romeo şi Julieta". Flatată de asemenea atenţii regale, Lila deveni convinsă că Ludwig intenţiona să urmeze tradiţia statornicită de atâtea alte capete încoronate de a-şi lua o amantă din lumea teatrului. Nu pricepea că interesul regelui era stârnit de personificarea eroinei şi nu de Lila ca femeie.

Lucru uşor de înţeles, actriţa se îndrăgosti la nebunie. Recunoscu în faţa câtorva prietene că îl iubea pe rege şi chiar că îşi aninase deasupra patului o fotografie înrămată de-a lui.4 Ludwig nu ştia nimic despre caracterul ei impresionabil şi, bineînţeles, nici nu se sinchisea să afle. Dar una dintre numeroasele ei prietene o evocă mai târziu drept „o adevărată femeie de lume". „Nu-i lipseau micile defecte; oarecum avară, întrucâtva snoabă, drăguţă într-o măsură oarecare, dar în tot cazul amuzantă, chiar sclipitoare, şi o prietenă bună, devotată. Cum era o femeie foarte frumoasă cu mulţi admiratori şi sfida uneori regulile moralei, adoptând un comportament destul de uşuratic, nimeni nu o credita cu prea multă virtute, dar să putea pune mâna dreaptă în foc că nu mulţi bărbaţi pătrunseseră în încântătorul ei

budoar albastru de pe Maximilianstrasse”.

Dacă Lila nu reprezenta idealul, Ludwig nu percepea realitatea aşa cum este. Descoperise întruparea uneia dintre eroinele sale mult iubite, iar Lila era destul de abilă să reacţioneze pe măsură. Se pomenea în mod frecvent invitată în toiul nopţii la Residenz sau la castelul Berg, unde i se cerea să citească din Schiller sau din Shakespeare ore în şir, în timp ce Ludwig asculta cu satisfacţie.

La un sfârşit de săptămână, totuşi, iluzia romantică se curmă în mod tragic şi uluitor. Ludwig o invitase pe Lila la Hohenschwangau; când actriţa sosi acolo, regele o conduse pe seară într-un tur al castelului, mergând din încăpere în încăpere şi explicându-i picturile murale şi legendele lor. Când intrară în dormitorul regal, Lila se arătă şocată la vederea picturilor înfăţişând seducerea Armidei în braţele lui Rinaldo. Acest fapt păru să-l amuze pe Ludwig; din buzunarul vestonului, scoase la iveală un portret în miniatură al Lilei, întruchipând-o pe Maria Stuart, regina Scoţiei, spunându-i cu un zâmbet: „Sunt protejat împotriva lor”. Se lungi pe pat, închizând ochii pe când se cufunda în perne. Lila se aşeza pe marginea patului şi începu să recite dintr-o carte cu poeme; ascultând-o cu luare-aminte, Ludwig se simţi copleşit de emoţie. Se ridică în capul oaselor, se întoarse spre actriţă, mărturisindu-i în şoaptă că nu se culcase niciodată cu o femeie. Declarându-i că se gândea adeseori la ea în timpul nopţii, acoperindu-şi perna cu sărutări, Ludwig îşi lăsă uşor capul în poala Lilei şi închise ochii.

Pe neaşteptate, Lila se aplecă înainte şi încercă să-l sărute pe buze. Îngrozit, Ludwig sări din pat, împingând-o la o parte, pe când ţâşni spre un colţ al încăperii.

peconcertată, Lila încercă să-l urmeze, mărturisindu-i dragostea. Ludwig fugi pe uşile duble ale dormitorului cu Lila călcându-i pe urme, căutându-l din cameră în cameră. După câteva minute de urmărire aprigă, actriţa se dădu bătută în cele din urmă şi ieşi ca o vijelie din castel, lăsându-l pe tânărul rege ghemuit de frică sub picturile murale romantice. „Are sângele la fel de rece ca peştii”, afirmă Lila furioasă, când se întoarse la München.7 Ludwig rămase scandalizat de comportamentul ei, spunând: „Târfa aia neruşinata de Bulyowsky poate să se ducă naibii!”

La rugămintea lui Ludwig, regina Marie o chemă pe Lila la o audientă particulară, cerându-i să părăsească Ba varia. Consimţi fără

tragere de inimă şi-i promise regelui că, atunci când expira contractul ei cu teatrul, nu avea de gând să-l reînnoiască. Ţinându-se de cuvânt, Lila plecă într-adevăr din München. Dar Ludwig nota: „Doresc doar să plece din München pentru o scurtă perioadă de timp şi nu pentru totdeauna. Sunt dispus s-o tratez la fel ca înainte, cu condiţia ca să nu uite iarăsi de respectul cuvenit unui Rege. Străduie-te să-i intri în voie şi s-o împaci; deoarece femeile care au fost respinse cu dispreţ se aseamănă cu hienele".

Printr-o atitudine plină de hotărâre şi prin perseverentă, Elizabeth Ney reuşi să devină una dintre confidentele lui Ludwig. Ney era o sculptoriţă celebră, fiica unui nepot de frate al mareşalului Michel Ney, vestit comandant militar al lui Napoleon Bonaparte. În 1867, la expoziţia internaţională de la Paris, întâmpinată cu aclamaţii puternice, expusese bustul lui Bismarck şi al lui Giuseppe Garibaldi. Ca sute de alte femei, rămase fascinată de frumuseţea tânărului rege şi se hotărî să-l cunoască personal. De-acum, Ludwig se obişnuise cu acest soi de asediu din partea admiratoarelor şi-i ignoră scrisorile consecvente şi cererile stăruitoare de audientă. Totuşi, după numeroase rugăminţi şi luni de primit scrisori, regele cedă şi-i acordă cu amabilitate Elizabethei fonduri pentru construirea unui nou studio în München; cu toate acestea, refuză să-i pozeze ca model.

Pentru motive care rămân un mister, Ludwig se răzgândi în ultimă instantă şi-i acordă sculptoriţei o audientă, urmată de o şedinţă oficială de pozat pentru o propusă statuie în mărime naturală. Regele puse însă două condiţii: Elizabeth trebuia să accepte să nu-i vorbească în timpul lucrului, să nu-l atingă sau să nu-i ia nicio măsură. Pozatul ca model îl plictisea cumplit pe Ludwig şi rămânea cu privirea pironită în gol, fără expresie, cu gândul aiurea. Cu o străfulgerare de geniu, Elizabeth Ney înhaţa din apropiere un exemplar al dramei „Ifigenia în Taurida" de Johann Wolfgang von Goethe şi începu să-i citească cu voce tare. Pe măsură ce continua, starea de spirit a lui Ludwig se schimbă; sculptoriţa rezemă cartea pe un stativ aşezat la o distantă până la care putea vedea bine şi-i citi în continuare în timp ce-şi reluă lucrul. Rezultatul acestor şedinţe de pozat este singura statuie în mărime naturală a regelui, rămasă din epoca în care a trăit, înfătisându-l în mantia de ceremonie a Ordinului Sfântul Hubertus.

Decepţia clară încercată de Ludwig fată de viaţa l-a condus spre disperare mizantropică. Simţea că nimeni nu-l înţelege şi detesta

lumea, îi privea cu neîncredere pe oameni. Indiferent cât de mult se străduia, Ludwig nu se putea hotărî să înfrunte realităţile aspre ale secolului al XIX-lea şi nici să ţină piept dorinţelor personale.

Homosexualitatea continua să-i apese greu cugetul în tot acest timp, întrucât într-una din scrisorile Elizabethei jsley, aceasta semnalează că regele îi mărturisise acest lucru. Dar sculptoriţa nu-l judeca; mai degrabă, remarca: „Dumnezeu v-a creat aşa cum sunteţi. Nu v-aţi plăsmuit după vrerea voastră, în consecinţă, puteţi să acceptaţi de bunăvoie ceea ce sunteţi".

Cu trecerea fiecărei săptămâni şi luni, recepţiile şi balurile de la curtea regală se anulau, oricare apariţie publică se contramanda, inspecţiile trupelor militare se amânau, fiindcă devenea din ce în ce mai anevoios pentru Ludwig să-şi reia îndatoririle ceremoniale ca suveran. Se izolase în mod deliberat în încăperile sale aurite din palatul de reşedinţa münchenez, în cabanele de vânătoare retrase şi în castelele alpine îndepărtate; acum, după ce evitase pe toată lumea atâta vreme, găsea că îi era aproape cu neputinţa să dea ochii cu miniştrii, curtenii sau supuşii săi. Fiecare eşec politic îl făcea să se eschiveze de la afacerile de stat; fiecare încălcare a prerogativelor tronului i se părea o umilinţă premeditată; fiecare nereuşită personală şi predispoziţia spre homosexualitate îl împingeau către retragerea în sine. Pe măsură ce lumea modernă devenea din ce în ce mai dezagreabilă, mai ostilă şi mai puţin receptivă la propriile sale visuri despre cavaleri, artă şi frumuseţe, Ludwig se închista într-o carapace, respingând pur şi simplu realitatea. Se mâna neîncetat pe sine însuşi într-o lume a izolării.

Tratative şi alianţe

Armările războiului de şase săptămâni împinseră Bavaria într-o stare de confuzie, cu alianţe nesigure şi cu ameninţări militare care aruncau umbre asupra orizontului. Folosirea continuă a forţei de către Prusia, cuplată cu retorica escaladantă a lui Bismarck, înghesuiră Bavaria şi pe regele ei într-un colţ diplomatic incomod. Politica ameninţătoare de dominaţie dusă de cancelar surpa chiar temelia autorităţii suverane a lui Ludwig; temându-se pentru viitoarea independentă a propriului regat, îşi îndreptă gândurile din ce în ce mai mult către conceptul idealizat de Triadă, în cadrul căreia Bavaria, Prusia şi Austria urmau să fie parteneri cu drepturi egale în noua Confederaţie a statelor germane. Ludwig proiectase ca Bavaria să

deţină rolul conducător într-o organizaţie liberă compusă din propria-i tară, Württemberg şi Saxonia, cele mai sudice state germane. Totuşi, propunându-se pe sine însuşi la conducerea Triadei, Ludwig împrăştiase de fapt sămânţa distrugerii ei. Aşa cum remarca un om de stat, prinţul Chlodwig von zu Hohenlohe-Schillingfurst: „e greu de crezut că regele Saxoniei sau al Wurttemburgului ar consimţi să predea cât de puţin din drepturile lor tânărului nostru monarh".

Naivitatea politică dovedită de Ludwig şi neîncrederea persistentă în proprii demnitari, mai ales în lumina agitaţiei de rău augur de la Berlin, l-a determinat să-l numească pe prinţul Hohenlohe atât ca prim-ministru, cât şi ca ministru de externe în decembrie 1866.

Hohenlohe se dovedi a fi o opţiune cel puţin neobişnuită pentru funcţia de premier. Descendenta sa prusacă îl îndemna în mod natural să sprijine ţelurile urmărite de Bismarck, iar părerile lui liberale contrastau puternic cu convingerile naţionaliste, conservatoare, nutrite de Ludwig. În plus, unul dintre biografii regelui, Gottfried von Bohm, îl descria pe Hohenlohe ca „bun diplomat, dar politician fără valoare, lipsit de orice fel de idei productive, originale. Cunoştea întotdeauna scurtăturile şi cărările lăturalnice, dar nu era în stare să urmeze un drum drept cu pas hotărât". 2 în pieţele publice müncheneze pavate cu piatră şi în ungherele dosnice ale prăvăliilor, clevetirile puneau destinul norocos al lui Hohenlohe mai puţin pe seama aptitudinilor sale discutabile, cât mai degrabă pe spinarea lui Wagner, care se zvonea că-i sprijinise candidatura.

La început, relaţiile dintre Ludwig şi Hohenlohe erau amicale. Prinţul îl găsea pe rege agreabil, deşi distant. //Arată bine, dar nu m-am putut abţine să nu gândesc că începe să capete expresia bănuitoare a tatălui său", nota ministrul în jurnalul lui. Şi continuă: „ieri, la ora douăsprezece şi jumătate, am primit o telegramă... prin care eram încunoştinţat că Regele dorea să mă vadă la Schloss Berg între orele două şi trei, şi că urma să-mi trimită o trăsură. Iniţial, am crezut că această ultimă propoziţie trebuie să fie greşită, dar o trăsură a sosit cu adevărat şi ne-a transportat la Berg, trecând prin parcul Fursten-rieder. Am ajuns acolo la ora trei. Regele m-a primit mai întâi pe mine. Mi-a întins mâna, ceea ce se întâmplă rareori, şi s-a arătat foarte amical. I-am vorbit la început despre raportul meu cu privire la discuţia avută cu Bismarck şi apoi am dezbătut pe larg motivele pentru care o nouă ameninţare la adresa Bavariei din partea Prusiei trebuie să

fie luată în considerare acum. Regele este mereu neîncrezător, fapt care se datorează naturii sale extrem de sceptice. Am putea renunţa la Tratatul de alianţă în orice moment, susţine Regele, întrucât există o clauză care ne dă această posibilitate. Eu, bineînţeles, am contestat acest lucru, dar, pe de altă parte, am admis că se poate notifica abrogarea oricărui tratat dacă se consideră că acest fapt nu dăunează propriilor interese. Oricum, nu aşa se prezintă cazul aici. Am atras atenţia asupra pericolului la care ne-am putea expune într-o asemenea eventualitate. Ar fi mai bine să încheiem o alianţă cu Prusia urmând liniile politice ale vechii Confederaţii germane. Acei miniştri care afirmă că o asemenea alianţa ar însemna prea puţin pentru Progresişti şi prea mult pentru adepţii doctrinei supremaţiei papale s-ar împotrivi cu siguranţă. Regele răspunse cu pertinentă că ar fi aproximativ acelaşi lucru şi că nu trebuie să fie lăsat prea mult în seama opiniei publice".

Vechile alianţe care legau Germania într-o confederaţie de state se sfâşiaseră în două ca urmare a războiului de şase săptămâni. Tratatul de la Praga pusese bazele Confederaţiei germane de Nord sub egida Prusiei; Bavaria avea de asemenea aceeaşi putere să formeze o confederaţie sudică sau să se unească fie cu Prusia, fie cu Austria până aici, negocierile în vederea unor alianţe bavareze serviseră numai la accentuarea neputinţei lui Ludwig în faţa Prusiei. Deşi Tratatul de pace de la Fraga îi îngăduia tării libertatea să urmeze orice cale diplomatică sau politică dorită, excludea totodată o înţelegere cu imperiul habsburg. Conform prevederilor tratatului, dacă Bavaria nu respecta aceste condiţii, pierdea ca o consecinţă inevitabilă nu numai dreptul la deţinerea unei viitoare poziţii în Confederaţia germană, dar şi risca să-şi vadă teritoriul invadat de soldaţi prusaci energici şi dornici de noi cuceriri. În tentativa de a opune rezistentă ameninţării lui Bismarck, Ludwig propuse la început o alianţă între Bavaria, Baden, Württemberg şi Hessen – Darmstadt. Regele oscila în privinţa opţiunilor, însă Hohenlohe se frământa că aceste tergiversări ameninţau nu numai poziţia Bavariei, ci şi pe a monarhiei, în acelaşi timp, premierul nu vedea nicio altă soluţie decât o formă oarecare de alianţă cu Prusia, în acest sens, îl sfătui pe rege:

„Pericolul care ameninţa Regatul prin perpetuarea actualei stări de lucruri este dublu:

1) Orice complicaţie europeană, oricât de favorabil s-ar sfârşi pentru una sau alta din marile puteri, ar putea periclita în mod grav

existenta şi independenta Bavariei, dacă s-ar implica şi Germania.

2) Aspiraţia Poporului german către împlinirea idealului national, chiar şi împotriva voinţei guvernelor, poate duce la lupte interne care ar pune în primejdie Dinastia.

Prin urmare, trebuie să fie misiunea Guvernului:

1) Să încheie alianţe în urma cărora pericolul complicaţiilor europene ar fi îndepărtat.

2) Să depună toate eforturile pentru formarea unei uniuni naţionale a Germaniei care ar satisface cererile legitime ale naţiunii, fără să încalce Drepturile Suverane ale Maiestăţii Voastre şi integritatea Bavariei".

Ludwig socoti că aceste propuneri erau inacceptabile; cu toate că Hohenlohe susţinea o alianţă cu Prusia, regele îl însărcina să continue negocierile cu statele germane sudice, explicându-i:

„Consimţind la tratativele purtate între Bavaria şi Württemberg, precum şi la redactarea documentelor trimise la Karlsruhe şi Darmstadt, am pornit de la ipoteza, formulată de dumneavoastră în repetate rânduri, că începerea negocierilor între Germania sudică şi Prusia, în ceea ce priveşte reconstituirea unei confederaţii, nu trebuie să fie accelerată şi, în niciun caz, nu va fi accelerată de Bavaria. Mi se pare, însă, că prudenta este acum extrem de necesară, fiindcă sunt în joc nu numai păstrarea independentei Bavariei, ci şi salvgardarea păcii europene având în vedere sentimentele tulburi stârnite în Franţa şi în Austria împotriva Prusiei, din cauza interpretării existente şi stabilite a Tratatului de pace de la Praga, indiferent dacă este justificată sau nu".

Bismarck exclusese deja Austria din Confederaţia germană; acum, singura ameninţare la adresa dominaţiei prusace pe continent era Franţa. Când Franţa îşi declară intenţia de a cuceri marele ducat de Luxemburg, Bismarck insistă să ştie cum avea să reacţioneze guvernul bavarez, în împrejurările date, toate negocierile purtate de Ludwig nu contau absolut deloc: Hohenlohe se întâlni cu regele, amintindu-i de tratatul secret de apărare mutuală, care obliga Bavaria să acorde ajutor Prusiei în vreme de război. În ultimă instantă, Franţa renunţa la ameninţarea cu anexarea, dar Ludwig îşi dădu seama că i devreme sau mai târziu Bismarck avea să pretindă Bavariei să se implice în luptă alături de Prusia şi că războiul, când venea timpul să fie declanşat, urma să fie îndreptat împotriva Franţei, în consecinţă, necesitatea de încheiere imediată a tratativelor pentru formarea unei confederaţii

separat de Prusia devenise presantă.

Dar dominaţia prusacă nu putea fi ignorată cu uşurinţă, în iulie, Bismarck forţa Ba varia să semneze un acord prin care se întemeia Zollverein, uniunea vamală germană cu puteri legislative proprii. Opoziţia personală a lui Ludwig fată de manevra politică prusacă era îndârjită, dar nu putea face nimic. Netimorat de continuele manifestări ostentative de putere din partea Prusiei asupra maşinăriei politice bavareze, Ludwig exercita încă presiuni pentru înfiinţarea unei confederaţii puternice, independente a statelor germane de la sud de râul Main. Intenţiile sale erau clare: întrevăzând inevitabilitatea unei confruntări între Prusia şi Franţa, regele căuta cu stăruinţă să diminueze legăturile atât cu Prusia, cât şi cu Austria, sperând să menţină autonomia de care Bavaria se bucurase la sfârşitul războiului de şase săptămâni, autonomie care depindea numai de bunăvoinţă continuă a lui Bismarck.

În speranţa înlăturării crizei iminente, Marele Duce de Baden, Friedrich, propuse o întâlnire a lui, cu Ludwig, cu regele Prusiei şi cu regele din Württemberg, pe insula Mainau de pe lacul Konstanz. Problema confederaţiei Şi a relaţiilor germane nord-sud figura în exclusivitate Pe ordinea de zi. Marele Duce de Baden îi scrise prinţului Hohenlohe:

„E de prisos să spun cât de satisfăcător ar fi dacă Regele Bavariei s-ar putea hotărî să profite de un asemenea prilej pentru a-l vizita pe Regele Prusiei pe lacul Konstanz. Pe de altă parte, nu voi întârzia să supun cu toată seriozitatea judecăţii dumneavoastră această problemă şi astfel să vă dau asigurarea mea solemnă că m-aş considera favorizat de soartă să-i ofer Regelui tot ceea ce este necesar pentru această întrevedere la Schloss Mainau. Distanta dintre Hohenschwangau şi Lindau nu este mare şi de la Lindau Regele ar putea face o vizită la Schloss Mainau şi s-ar putea reîntoarce în aceeaşi zi. E inutil să menţionez că, în cazul în care Regele ar binevoi să stea mai mult timp cu noi, prezenta sa ne-ar face o deosebită plăcere”.

Dar Ludwig, conştient de simpatiile propriusace nutrite de Marele Duce, nu se arătă câtuşi de puţin entuziasmat de propusa întâlnire. Temându-se că Ludwig ar putea încerca să invoce drept scuză pentru a absenta de la Mainau una dintre binecunoscutele „indispoziţii” convenabile, Hohenlohe îl îndemnă pe rege să participe.

„Dacă îi este permis subsemnatului să-şi exprime o părere, m-aş

încumeta să remarc cu cel mai mare respect că întrevederea cu Regele Prusiei şi vizita pe insula Mainau, în compania Regelui din Württemberg, oferă numeroase avantaje, în afară de scopul menţinerii relaţiilor prieteneşti dintre Maiestatea Voastră şi Casa regală a Prusiei, prezenta Maiestăţii Voastre la întâlnire cu monarhii din statele germane sudice ar preîntâmpina începutul unor planuri părtinitoare, care sunt în opoziţie cu intenţiile şi interesele Maiestăţii Voastre".

Ludwig nu se lăsă însă impresionat de acest argument subtil. Considera că întâlnirea de la Mainau ar duce la ameninţarea şi izolarea politică atât a Austriei, cât şi a Franţei, denaturând şi mai mult relaţiile amicale şi împingând Ba varia spre o alianţă oficială cu Prusia, în schimb, sugeră o întrevedere cu regele Prusiei la o dată ulterioară, stabilită de comun acord, într-o altă localitate.

Hohenlohe se îngrozi de această idee. Primind această propunere alternativă, îi scrise de îndată regelui:

„Absenta Maiestăţii Voastre de la această întâlnire va provoca o mare nemulţumire, întrucât, cu siguranţă, Marele Duce de Baden şi Regele Prusiei s-au bizuit pe vizita Maiestăţii Voastre aşa cum rezultă limpede din scrisoarea Marelui Duce… şi slujitorul cel mai supus al Maiestăţii Voastre nu vă ascunde teama lui că, date fiind poziţia ocupată de Prusia în Germania şi mijloacele la îndemâna guvernului prusac, această nemulţumire din partea Monarhului prusac s-ar putea solda cu cele mai serioase consecinţe pentru Maiestatea Voastră şi totodată pentru Bavaria. Se pot ivi împrejurări şi prilejuri când Maiestatea Voastră să aibă nevoie de sentimentele prieteneşti ale Regelui Prusiei şi aceste circumstanţe ar putea apărea atât de curând, încât orice tergiversare în restabilirea relaţiilor amicale ar fi calificată drept o dezaprobare".

S-ar fi putut întâmpla ca refuzul categoric al lui Ludwig de a participa la conferinţa să fie mai degrabă motivat de spaimele sale politice decât de aversiunea faţă de asemenea ocazii, în repetate rânduri, în decursul negocierilor, regele demonstrase o înţelegere remarcabilă a conflictului ameninţător şi îşi susţinuse cu credinţa şi îndârjire convingerea că orice acord cu Prusia i-ar submina aproape cu siguranţă propria suveranitate. Deşi Ludwig respinse pledoaria lui Hohenlohe în favoarea participării la conferinţa de la Mainau, se arătă destul de înţelept să se întâlnească cu regele Prusiei, măcar că stabilise condiţiile după bunul său plac, adică la o dată ulterioară şi între patru

ochi, în vagonul trenului regal, tras pe o linie secundară în Augsburg. Tratativele continuară şi, spre sfârşitul toamnei lui 1867, se ajunse în cele din urmă la un acord de principiu. Potrivit clauzelor acestui pact politic, Bavaria, Baden, Württemberg şi Hessen – Darmstadt urmau să se unească într-o confederaţie denumită Uniunea Statelor din Germania sudică. Un comitet executiv special avea să deţină controlul asupra problemelor politice, iar în cadrul acestei uniuni, Bavaria, ca principal stat, dispunea de şase voturi, fată de patru pentru Württemberg, trei pentru Baden şi două pentru Hessen – Darmstadt. Puterea executivă se schimba prin rotaţie în fiecare an. Armata acestei confederaţii urma să fie instruită la Academia militară din München. Totuşi, în vreme de război, trupele acestei uniuni de state, conform condiţiilor stipulate în Tratatul de la Fraga, ajungeau în mod automat sub comanda Prusiei.

Planurile pentru această Uniune a statelor din Germania sudică nu se materializară, în primăvara anului 1868, negocierile dintre cele patru state sudice implicate eşuară. Hohenlohe îi relata cu tristeţe regelui:

„Înfiinţarea Confederaţiei germane de Sud, care era pe punctul de a fi realizată… avea dintru început doar o mică şansă de succes, dacă ideea întrunea deplinul consimţământ al Maiestăţii Voastre şi dacă se întărea astfel speranţa că Maiestatea Voastră îşi oferea sprijinul necondiţionat pentru această acţiune diplomatică propusă (Eu) am dedus că Maiestatea Voastră nu încuviinţă întru totul încheierea tratatului propus şi că Maiestatea Voastră îşi făcea scrupule în legătură cu el. Acest lucru a avut efectul nedorit de a trezi temeri… că succesul măsurilor propuse ar putea rămâneândoielnic de la bun început".

Hohenlohe continuă să explice că înmânase totuşi copii după documentul propus tuturor miniştrilor din guvernul bavarez. „Cabinetul nu se arată deloc receptiv faţă de acest proiect, în timpul dezbaterilor, aproape toţi miniştrii ridicară obiecţii şi numai ministrul de război se exprimă în favoarea unei înţelegeri mutuale între statele germane sudice". 10 De vreme ce membrii cabinetului bavarez erau în total dezacord cu viitorul Germaniei de sud, posibilitatea lui Ludwig de a transpune în viaţa mult îndrăgita-i Triadă se nărui. Soarta Bavariei era pecetluită: nu mai rămânea nimic de făcut pentru a stopa dominaţia crescândă a Prusiei.

ranco-prusac

În 3 iulie 1870, Europa se trezi pusă în faţa vestit că parlamentul bicameral spaniol, Cortes-urile, votase în unanimitate pentru oferirea tronului vacant al ţării prinţului Leopold de Hohenzollern-Sigmaringen. Cu toate că mareşalul spaniol Juan Prim purtase tratative secrete cu Bismarck timp de aproape un an, în vederea ofertei, propunerea de candidatură luase naştere nu în Berlin, ci la Madrid. Nominalizarea prinţului Leopold fusese calculată în mod evident pentru a nu stârni rivalitatea Franţei: noul candidat la coroana Spaniei avea aceeaşi religie catolică şi în plus era rudă îndepărtată cu împăratul Napoleon al III-lea. Ca atare, Spania îl socotea pretendentul ideal, acceptabil cel puţin teoretic pentru toate părţile.

Când Franţa află de decizia spaniolă, protestă imediat: ideea că una şi aceeaşi dinastie, cea a Hohenzollernilor, ar domni şi la Berlin şi la Madrid se dovedi a fi prea mult pentru Napoleon al III-lea şi guvernul său, care se vedeau înconjuraţi şi ameninţaţi la Pirinei şi Rin. Dacă Spania nu-şi retrăgea de îndată propunerea făcută prinţului Leopold, avertiză împăratul, Franţa invada Madridul. O atare acţiune îndrăzneaţă prinse Spania pe picior greşit. Nedispuse să se confrunte cu un posibil atac crâncen din partea trupelor franceze, superioare din punct de vedere numeric, autorităţile spaniole acceptară să-şi revoce oferta, iar tatăl lui Leopold retrase numele fiului său ca aspirant la tronul Spaniei. Litigiul incendiar părea să se fi rezolvat. Dar Franţa forţa nota: pe canale diplomatice, guvernul lui Napoleon al III-lea declara că în nicio altă împrejurare viitoare nu-şi va da consimţământul pentru urcarea unui membru al dinastiei de Hohenzollern pe tronul Spaniei. Reacţia nu se lăsă mult timp aşteptată. Spania îşi exprimă indignarea fată de această ameninţare şovina la adresa propriei autorităţi suverane, iar Prusia se simţi în egală măsură ofensată de această desconsiderare a familiei sale regale.

Napoleon al III-lea nu se arătă totuşi mulţumit şi-l trimise de urgentă la Berlin pe însărcinatul francez cu afaceri, contele Vicente Benedetti, să-i ceară o audientă lui Wilhelm I. Bătrânul rege îşi petrecea vacanta la Ems când Benedetti sosi pe 11 iunie 1870. În numele guvernului francez, însărcinatul cu afaceri solicita în mod oficial ca Wilhelm I s-a emită o dispoziţie de stat prin care Leopold însuşi renunţa la tronul Spaniei; aceasta era o simplă formalitate, dar cerută de Franţa cu multă insistentă. Regele Wilhelm I nu văzu niciun

neajuns în satisfacerea acestei pretenţii şi dădu cuvenita declaraţie publică în acest sens, care fu publicată la Paris în ziua următoare. Tensiunea părea să fie îndepărtată; de două ori Prusia se supusese în mod public cererilor franceze.

Bismarck nu se simţea deloc fericit de această slăbiciune, mai ales că Franţa nu făcea niciun efort să-şi ascundă marea bucurie provocată de ceea ce considera a fi umilirea Prusiei. Dar cancelarului nu-i rămânea nimic de făcut; regele Wilhelm I consimţise la pretenţiile formulate de Franţa. Apoi, printr-o mişcare inimaginabilă, Franţa îi oferi lui Bismarck pe tavă războiul pentru care el se pregătise de atâta vreme.

Pe 13 iulie, la o zi după ce regele Wilhelm I acceptase toate pretenţiile Franţei, contele Benedetti îl aborda din nou pe bătrânul suveran, pe când acesta îşi făcea plimbarea de după-amiază pe promenada din Ems. Cu acordul deplin şi înştiinţarea prealabilă a împăratului Napoleon al III-lea, contele îi solicită regelui o audientă, spunându-i că Franţa pretindea o nouă garanţie că Prusia nu va îngădui nici unui membru al familiei Hohenzollern să urce pe tronul Spaniei. Wilhelm I se înfurie atât de tare văzând aroganta lui Benedetti, încât refuză să-i acorde o a doua întrevedere. Apoi, regele îi expedie prin intermediul unui funcţionar o telegramă lui Bismarck la Berlin, informându-l pe cancelar de refuzul său de a-l primi pe trimisul plenipotenţiar francez. Depesa în sine era inofensivă, dar, în mâinile lui Bismarck, se dovedi curând a fi o armă puternică în acest război diplomatic. Cancelarul prelucra cu grijă într-o formă finală telegrama regelui, eliminând cuvintele politicoase şi termenii diplomatici pentru a o face cât mai insolentă şi ofensatoare la adresa francezilor, şi autoriză apoi reproducerea ei în această versiune modificată în ziarele germane. Aşa trucată, depesa de la Ems a rămas în istorie şi în analele diplomaţiei întrucât schimba pacea şi jongleriile diplomatice abile cu războiul. Când presa o publică în această formă prescurtată în 14 iulie, se dezlănţui revolta pe străzile Parisului. Izbucnirile puternice de patriotism măturară capitala franceză: tara fusese umilită în mod public şi acum supuşii lui Napoleon al III-lea cereau satisfacţie. Două zile mai târziu, Franţa declara război Prusiei.

În conformitate cu clauzele acordului secret de apărare mutuală, semnat în 1866 ca un codicil la Tratatul de pace de la Praga, Bavaria era legată printr-un angajament de onoare să-i acorde ajutor Prusiei în

timp de război. Tratatul de apărare îi fusese impus cu forţa unei Bavarii refractare ca parte a despăgubirilor de război după conflictul armat de şase săptămâni, dar nimeni în regatul bavarez, cu atât mai puţin Ludwig, nu-şi închipuise că tara avea să fie somată să pună înţelegerea în aplicare. Chiar şi în toiul crizei diplomatice dintre Franţa şi Prusia, Ludwig crezuse cu naivitate că nu se putea cu niciun chip să fie obligat să pună în practică mult dispreţuitul codicil, refuzând să admită posibilitatea unui război sau necesitatea mobilizării trupelor sale împotriva Franţei.

Cu cinci zile înainte de declaraţia franceză de război, regele se hotărî să pornească spre una dintre îndepărtatele cabane de vânătoare din Alpi. Până la urmă, putu fi convins să abandoneze acest plan după îndelungi stăruinţe şi perseverentă verbală; tensiunile ajunseseră în punctul culminant şi nimeni nu ştia ce s-ar putea întâmpla. Cu toate acestea, Ludwig refuză să meargă spre München; în schimb, aşa cum procedase şi în timpul războiului de şase săptămâni, îşi stabili la castelul Berg reşedinţa, alegere oricum mai bună în momente de criză decât dacă s-ar fi retras la o cabană alpină de vânătoare. Aici, în 15 iulie, îl convocă pe noul său secretar de cabinet, August von Eisenhart, care să-i prezinte un raport detaliat asupra situaţiei.

Eisenhart primi convocarea urgentă tocmai când se pregătea să-şi părăsească biroul după o zi de muncă. Se grăbi să ia trenul până la Starnberg şi de acolo se deplasă cu o trăsură până la castel, ajungând abia la miezul nopţii. Potrivit relatărilor lui Eisenhart, regele era „foarte nervos şi tulburat". Ludwig umbla cu paşi mărunţi prin încăpere, fumând ţigara după ţigară. „Nu există chiar nicio cale, nicio posibilitate de a evita războiul?", întrebă el în mai multe rânduri. Eisenhart, care fusese ţinut în picioare pe toată durata de patru ore a audientei, îi răspunse că se epuizaseră toate mijloacele de menţinere a păcii. Bavariei, opina secretarul de cabinet, nu-i rămânea de ales decât să vină în ajutorul Prusiei: prin urmare, regele trebuia să ordone mobilizarea trupelor. Auzind aceste lucruri, Ludwig se prăbuşi într-un fotoliu din apropiere, îngropându-şi fata în mâini, sfâşiat de nehotărâre. Recomandarea oficială a cabinetului său era aşteptată dis-de-dimineaţă; informându-l pe Eisenhart că intenţiona să zăbovească până primea o veste de la München, Ludwig se retrase la culcare.1

Două ore mai târziu, la cinci dimineaţa, un slujitor îl deşteptă

din somn pe Ludwig cu vestea că un demnitar de la ministerul afacerilor externe, contele Berchem, sosise cu decizia guvernamentală, între timp, Ludwig ajunsese la o hotărâre după multe frământări: respecta tratatul secret de apărare cu Prusia, în realitate, nici nu avea de ales; dacă ar fi ignorat angajamentul solemn, Prusia ar fi început fără îndoială ostilităţile împotriva Bavariei, iar pe de altă parte, Ludwig se arăta prea puţin entuziasmat de perspectiva unei alianţe cu Napoleon al III-lea. Regele detesta Franţa contemporană cu el; dragostea lui pentru dinastia de Bourbon nu se extindea nici asupra Parisului, pe care-l considera un oraş impregnat de influente nefaste, nici asupra noului împărat, pe care nu se sfia să-l dispreţuiască.

Decizia regelui de a se conforma înţelegerii secrete era o recunoaştere numai a realităţilor politice cu care se confrunta Bavaria, ci şi a ocaziilor favorabile înlesnite de conflictul franco-prusac. Exista perspectiva ca războiul împotriva Franţei să se sfârşească prin reorganizarea internă a Germaniei, cu alianţe consolidate şi cu poziţia Prusiei întărită ca stat german dominant de nord. Dar dacă Germania se unifica în vederea formării unui nou imperiu, sau cel puţin aşa credea Ludwig cu toată seriozitatea, existau toate temeiurile să spere că viitoarea coroană imperială putea fi oferită dinastiei de Wittelsbach. Cu siguranţă că Wittelsbachii erau de vită mai veche, mai nobilă şi înrudiţi cu neamuri mai alese decât verii lor Hohenzollern, iar problema unui imperiu unit ar implica în mod necesar toate statele germane, nu numai Prusia.

Aspiraţiile imperiale nutrite de Ludwig, oricât de bine ar fi fost cântărite, se întemeiau numai pe presupunerea că propria-i casă domnitoare se bucura de mai mare sprijin popular decât cea a Prusiei. Nu izbutise să înţeleagă că singurul tel urmărit fără încetare de Bismarck fusese unificarea Germaniei sub hegemonia prusacă. Prudent şi abil, cancelarul se străduise să-şi ascundă planurile sub vălurile naţionalismului şi sub masca linguşirilor repetate pe lângă Ludwig, însă nimeni altcineva – nici diplomaţii din birourile berlineze de pe Wilhelm-strasse, nici miniştrii regelui şi membrii Landtag-ului nimeni deci nu se îndoia câtuşi de puţin în privinţa scopurilor finale ale lui Bismarck.

Deşi Ludwig se lăsa cu uşurinţa sedus de visuri fanteziste despre coroana imperială, raţionamentele sale în privinţa asumării răspunderii pentru mobilizarea armatei erau cât se poate de

sănătoase. Dacă războiul era încununat de succes, se întrezărea perspectiva ademenitoare a câştigurilor teritoriale, precum şi a reducerii despăgubirilor rămase încă neonorate după războiul de şase săptămâni, în mod limpede, un răspuns prompt şi afirmativ la cererile prusace ar cântări greu în favoarea Bavariei în timpul negocierilor de pace, iar decizia ei i-ar facilita un statut preeminent printre învingători.

Astfel, când Berchem îi prezentă hotărârea cabinetului în ce priveşte cererea de mobilizare, Ludwig îi reteză scurt vorba, anunţându-l că se decisese deja să onoreze tratatul secret de apărare, înhaţă un condei şi semnă ordinul. Berchem luă cu sine înapoi la München ordinul bavarez de chemare sub arme împotriva Franţei – document scris, ca o ironie a sortii, în franceză, iar regele merse la culcare. Mai târziu, în aceeaşi zi, Ludwig îi primi pe noul său prim-ministru, contele Otto von Bray-Steinburg, şi pe ministrul de război, general-locotenent Sigmund von Pranckh. Regele li se păru acestor doi oameni de condiţie destul de însufleţit şi mulţumit, într-adevăr, Ludwig îi destăinui unui aghiotant că: „Am sentimentul că am făcut o faptă bună”.

A doua zi, regele se întoarse la München. Era o zi de vară înăbuşitoare, cu străzile din jurul palatului de reşedinţa înţesate de oameni sărbătorind comunicatul oficial de începere a războiului împotriva Franţei. Prin ferestrele larg deschise din biroul său de lucru, Ludwig auzea ovaţiile supuşilor, care îşi chemară în repetate rânduri suveranul să li se înfăţişeze vederii. Ludwig detesta mulţimile şi îi repugna să se expună privirilor publicului, dar în această împrejurare, entuziasmul momentului îl copleşi întrucâtva şi se conformă apărând la fereastră, salutând cu o înclinare din cap şi fluturând din mână către mulţimea strânsă în stradă. Când îl zăriră pe monarhul altminteri atât de scump la vedere, oamenii izbucniră în strigăte: „Dumnezeu să ne păzească Regele!” şi începură să cânte în mod spontan imnul naţional. „Să merg din nou la fereastră?”, îl întrebă Ludwig cu vădită plăcere pe aghiotantul său; îşi dăduse seama acum că se bucura încă de popularitate printre supuşii săi şi, în acel moment unic, se desfată în afecţiunea lor şi cu poziţia de rege.

Prinţul de coroană Friedrich Wilhelm al Prusiei fusese numit comandant suprem al armatelor germane sudice. El sosi în München pe 27 iulie, ca să preia în mod oficial comanda trupelor. Lui Ludwig îi

displăcuse dintotdeauna înfumuratul său văr Fritz, aşa cum era alintat în familie prinţul moştenitor, iar vizita acestuia se dovedi a-i fi un supliciu. Era pentru prima dată când stindardele cu blazoanele regale ale Bavariei şi Prusiei fluturau alături ca simbol al alianţei, privelişte care-i făcu pe mulţi, inclusiv pe Ludwig, să se simtă stingheriţi. Prinţul Hohenlohe se numără printre cei care observară fără tragere de inimă spectacolul prevestitor de rele al sosirii prusacilor în capitala bavareză.

„Schutzenstrasse, piaţa publică din fata gării şi toate scuarurile învecinate erau ticsite de oameni. De-abia ne ocupaserăm poziţiile în faţa Ştrengarten, când, la intrarea în gară, se ivi o escortă de cuirasieri, urmată îndeaproape de trăsura de gală în care stătea Regele, ntroreună cu Prinţul de Coroană al Prusiei şi cu Prinţul Otto. Publicul îmbulzit îi întâmpină cu destulă bucurie Şi strigă «Ura!» dar nu cu prea multă căldură. Clasele de jos, muncitorii, meseriaşii şi aşa mai departe, erau reprezentate în număr mare şi, în München, acestea nu sunt deosebit de entuziasmate de război, şi nici foarte dispuse să strige «Trăiască!» în cinstea unui print prusac".

Dacă cetăţenii münchenezi de rând nu-i făcură o primire entuziastă prinţului de coroană al Prusiei, Friedrich împărtăşea acelaşi disconfort în prezenta lui Ludwig. Cei doi veri de spiţă regească nu se întâlniseră de câţiva ani şi Fritz îşi consemnă cu promptitudine impresiile mai puţin măgulitoare în jurnal.

„Îl găsesc izbitor de schimbat, înfăţişarea sa frumoasă şi avantajele sale fizice s-au estompat în mare măsură, i-a căzut un dinte din fată, arată palid şi are un fel de a vorbi nervos, agitat, astfel încât nu doreşte niciodată să asculte răspunsul la propriile lui întrebări, dar, în timp ce interlocutorul spune ceea ce gândeşte, îl bombardează cu alte întrebări despre alte probleme. Pare să se dedice cu trup şi suflet afacerilor de stat şi să urmeze cu pasiune vocaţia naţională. Decizia sa rapidă de a semna ordinul de mobilizare prezentat de ministrul de război, General-locotenentul von Pranckh, fără cunoştinţa ministrului afacerilor externe, Contele Bray, este salutată de toată lumea".

În prima seară a vizitei, Ludwig aranja o reprezentaţie de gală cu prima piesă a trilogiei „Wallenstein" scrisă de Schiller, şi anume „Lagărul lui Wallenstein". Friedrich Wilhelm, un bărbat înalt, impunător, înveşmântat în eleganta uniformă prusacă, părea totuşi firav şi sfrijit în comparaţie cu vărul său bavarez, când cei doi se

întâlnire în faţa lojei regale. Diferenţele politice fură lăsate la o parte pentru câteva clipe în timp ce se îmbrăţişară, un gest simbolic care le displăcu amândurora deopotrivă. Dar regele consideră o cazną teribilă toate ceremoniile care urmară.

Înainte ca prinţul moştenitor să părăsească München-ul, Ludwig îi dădu o scrisoare personală pentru tatăl său, regele Prusiei, în această misivă, Ludwig punea accentul pe colaborarea promptă a ţării sale la efortul de război şi-şi exprima speranţa că această loialitate nu avea să rămână nerăsplătită. Regele Wilhelm nu se entuziasma câtuşi de puţin de conţinutul acestei note, dar Bismarck îl avertiză că dacă nu-l reasigura pe Ludwig, Bavaria şi-ar putea foarte bine retrage trupele. Ţinând seama de părerile cancelarului său, Wilhelm I îl informă cum se cuvine, deşi cu părere de rău, pe nepotul său că Bavaria avea să-şi păstreze poziţia unică şi sigură în cadrul noii Germanii.

În pofida rugăminţilor adresate de familie şi de membrii guvernului, Ludwig refuză încă o dată să preia comanda armatei bavareze, în schimb, conducerea unităţilor militare căzu în sarcina a doi generali vârstnici, C.F. Hartmann de şaptezeci şi cinci de ani şi von der Tann, la fel de nepotrivit şi de ineficient, care participase şi la războiul de şase săptămâni. Starea deplorabilă a armatei bavareze nu se îmbunătăţise câtuşi de puţin de la conflictul precedent. Prinţul moştenitor Friedrich Wilhelm nota în jurnalul său:

„Am trecut în revistă un regiment de infanterie bavarez şi unul de cavalerie, profitând de acest prilej ca să fac cunoştinţă cu soldaţii bavarezi. Adevărat, punctul de vedere prusac trebuie să fi fost abandonat cu totul, pentru că aici lucrurile stau altfel decât la noi; stângăcia în mişcări, conformaţia greoaie a corpului şi corpolenta surprinzătoare chiar şi la oamenii mai tineri. Totuşi, soldaţii au o ţinută destul de distinsă, numai că nu par obişnuiţi cu modul de adresare către superiori şi cu executarea ordinelor".

În ciuda entuziasmului său iniţial pentru război şi a aspiraţiilor himerice către coroana imperială, Ludwig nu se interesa deloc de comportamentul soldaţilor săi. În ziua bătăliei de la Worth, regele pornise devreme în cotidiana plimbare cu trăsura, când Eisenhart alergă după el, strigându-i că tocmai începuseră să sosească rapoarte despre desfăşurarea luptei şi că trebuia să aştepte veştile. „Un rege nu trebuie niciodată să dea ascultare!", se răsti Ludwig cu furie şi-şi continuă drumul, poruncindu-i vizitiului să zăbovească cu o oră mai

mult decât de obicei.

Războiul dură cu puţin mai mult de o lună. Armata prusacă, aflată din nou sub comanda strălucitului general Helmuth von Moltke, nu-şi irosea timpul ci mărşăluia spre graniţă, în vreme ce trupele franceze bâjbâiau şi discutau în contradictoriu despre trecerea de la dispozitivul de marş la cel de luptă. La 4 august, forţele franceze fură înfrânte la Weissenburg şi, două zile mai târziu, la Worth; bătălia decisivă se purtă la Sedan, pe l septembrie, în ziua următoare, dându-şi limpede seama că războiul era ca şi pierdut, Napoleon al III-lea, împreună cu efectivul de 83.000 de soldaţi francezi, capitulară.

Ludwig jubilă de laurii culeşi de trupele sale. îi scria baronesei Leonrod: „Vă puteţi închipui cât de încântat sunt pentru victoriile strălucite obţinute de bravii mei soldaţi; cine ar fi visat vreodată succese atât de rapide şi de extraordinare. Acele victorii răsunătoare şi decisive ale germanilor asupra vestitei armate franceze socotită de neînfrânt… Totuşi, tânjesc din tot sufletul după o pace grabnică şi permanentă care să fie trainică şi binecuvântată pentru întreaga Germanie şi în mod special pentru Ba varia mea mult iubită". 8 Cu toate acestea, chiar pe când aşternea pe hârtie aceste rânduri, Ludwig începuse să înţeleagă că fiecare ofensivă încununată de succes apropia şi mai mult Prusia de poziţia dominantă asupra statelor germane. După bătălia de la Sedan, refuză să se întoarcă în capitală sau să autorizeze abordarea stindardelor germane în semn de sărbătoare, „întrucât nu există nici Imperiul german, nici Republica germană şi nici măcar o Federaţie germană, este Voinţa Mea ca numai drapelele bavareze să fluture în vârful clădirilor guvernamentale sau mai bine niciun fel de drapel".

Asediul Parisului de către armata prusiana începu pe 9 septembrie 1870. Atrocităţile comise de trupele germane care încercuiseră oraşul îl umplură pe Ludwig de ruşine şi dispreţ, în aşa măsură încât într-o împrejurare declară că nu o putea primi pe mama lui pe motiv că era „o prinţesă prusacă". Intrase în război plin de speranţe, chiar dacă dovedind multă naivitate, însufleţit de gândul la o Germanie unită şi la coroana imperială sub hegemonia Wittelsbachilor. Când războiul se sfârşi în principiu, deveni cât se poate de clar că această coroană urma să fie purtată numai de un membru al dinastiei de Hohenzollern. Pe cât de tare îl îngrozea această idee, deşi Ludwig încă susţinea crearea unui imperiu german unit, tot atât se preocupa

ca suveranitatea sa regală să nu fie redusă pentru a se ajusta configuraţiei noului Reich. Această speranţă naivă avea să fie spulberată curând.

Kaiserbrief

La încheierea războiului franco-prusac, Bismarck se instala la Versailles, o umilinţă pe care francezii aveau mai târziu s-o răzbune la sfârşitul primului război mondial. Călăuzind destinele statelor germane din Palatul Regelui Soare, cancelarul acţiona cu rapiditate să le încorporeze pe toate sub supremaţia prusacă şi să formeze un nou imperiu. Totuşi, pentru a-şi atinge scopul, trebuia mai întâi să submineze puterea şi prestigiul Bavariei; cu acest obiectiv în minte, Bismarck îi convocă pe reprezentanţii diplomatici din Bavaria, Hessen şi Württemberg la Versailles pentru deschiderea negocierilor în vederea intrării acestora în Confederaţia germană de Nord. Ludwig se strădui cu disperare să intervină pe lângă delegaţii statelor germanice sudice, cerându-le să nu facă niciun fel de concesii la tratative până nu se consultau cu partea bavareză; prin păstrarea unui front unit, regele nădăjduia să evite orice pierderi importante pentru Bavaria.

Deşi niciunul dintre aceste state nu dorea să fie înglobat, fiecare considera că nu avea de ales şi că nu putea opune rezistentă puterii militare covârşitoare a vecinului lor prusac. Din această cauză, Ba varia rămase singură. Dacă nu voia să se pomenească izolată – sau, mai rău chiar, târâtă într-un mare conflict intergerman – nu avea alternativă decât să participe la negocierile de la Versailles.

Sub spectrul acestei ameninţări, guvernul bavarez începu dezbaterile pentru încheierea unei alianţe oficiale cu Prusia. Cu toate că sprijinise efortul de război, respectând tratatul secret de apărare, Bavaria nu înclina deloc să-şi lege soarta de dinastia Hohenzollernilor la sfârşitul conflictului. Primul ministru Bray prezida o şedinţă a cabinetului pe 9 septembrie, dedicată discutării acestei probleme litigioase, iar trei zile mai târziu, membrii guvernului votară recomandând regelui să dispună începerea tratativelor oficiale cu Prusia.

În acest scop, Bismarck trimise de urgentă un delegat ca să solicite o întrevedere cu regele. Acest reprezentant, în persoana lui Rudolf von Delbrück, preşedinte al Cancelariei federale germane de Nord, primi misiunea de neinvidiat şi aproape imposibilă de a-l convinge pe Ludwig să se alăture negocierilor de la Versailles privind

destinul statelor germane. Nu era o sarcină deloc uşoară, fiindcă se arăta cât se poate de clar că singurul rezultat posibil al acestor discuţii urma să fie pierderea suveranităţii şi a autonomiei bavareze în cadrul noului imperiu german. Delbrück îl găsi pe rege foarte refractar: la prima audientă, Ludwig refuză categoric să discute despre această problemă. De îndată ce Delbrück se retrase, Ludwig se întâlni cu Mittnacht, trimisul plenipotenţiar din Würt-temberg, şi-i declară acestuia fără rezerve: „Bineînţeles că nu vom intra în Confederaţia germană de Nord".

Ludwig îi invitase atât pe Delbruck, cât şi pe Mittnacht să rămână la castelul Berg pentru o cină festivă, dar apoi se răzgândi pe neaşteptate, pretextând că nu se simţea bine. Însă, pe când cei doi delegaţi cinau împreună cu câţiva aghiotanţi într-o sală de la parter, se mirară să-l zărească pe ferestrele larg deschise pe rege plimbându-se călare. Potrivit protocolului, toată lumea trebuia să se ridice în picioare şi să facă o plecăciune pe când trecea regele, iar Ludwig, călărind de câteva ori în galop încoace şi încolo prin dreptul ferestrelor, păru să se amuze nespus pe seama disconfortului lor.

Conferinţa de la Versailles se deschise pe 20 octombrie, fără participarea vreunui delegat din partea Bavariei; Ludwig plănuise cu grijă să facă jocul expectativei. Soldaţii prusaci erau angajaţi într-o bătălie nedecisă la Metz, precum şi în încercuirea Parisului, operaţii militare care-i îngăduiau regelui un oarecare spaţiu de manevră. Atâta vreme cât trupele lui Bismarck erau astfel angrenate în ostilităţi, cancelarul nu-şi putea permite să-l preseze pe Ludwig sau să rişte o eventuală retragere a soldaţilor bavarezi din Orléans. Dar, când oraşul Metz căzu sub stăpânirea prusacă, raportul de forţe se schimbă din nou în favoarea lui Bismarck, iar poziţia Bavariei slăbi în mod vizibil.

În ultimă instantă, celelalte state germane, din prevedere sau prin intimidare, se aliniară toate cu docilitate în spatele Prusiei. Până şi Ludwig îşi dădu seama că orice altă tergiversare s-ar putea dovedi fatală. Prin urmare, trimise fără tragere de inimă o delegaţie compusă din Bray, von Pranckh şi Lutz să participe la conferinţă. La Versailles, Bray propuse în numele regelui ca, de îndată ce se declara oficial crearea imperiului, coroana imperiala a Germaniei să revină în comun – prin alternare – dinastiilor de Hohenzollern şi Wittelsbach. Această idee era în mod limpede inacceptabilă pentru Bismarck, care nu se luptase atâţia ani să obţină supremaţia Prusiei doar ca s-o împartă cu

Ba varia. Cu toate acestea, cancelarul era mult prea viclean să respingă ideea din capul locului; în schimb, îşi elabora propria serie de propuneri.

Cea mai dificilă problemă cu care se confrunta Bismarck era aceea a poziţiei lui Ludwig al II-lea în cadrul noului Reich. Regele Bavariei, evident, nu se îndupleca să consimtă la o diminuare a autorităţii sale suverane, dar o asemenea concesie devenea necesară înainte de formarea imperiului. Dar regele Wilhelm I al Prusiei nu părea preocupat de astfel de detalii, iar fiul său, prinţul moştenitor Friedrich nu-şi tăinuia dorinţa de a umili Bavaria şi, implicit, pe vărul lui atât de detestat. Potrivit relatărilor lui Bismarck, „prinţul de coroană este la fel de stupid şi de vanitos ca oricare altul. Toată această nebunie cu titlul de împărat i s-a urcat din nou la cap". Orişicum, cancelarul nu tolera acest gen de revanşa meschină şi intenţiona să câştige pentru Ludwig cea de-a doua poziţie, după aceea a noului Kaizer.

Sub auspiciile lui Bismarck, Bavaria primi o serie de garanţii care, chiar dacă nu-i asigurau în realitate autonomia, îi lăsau cu siguranţă impresia că urma să se bucure de o mai mare independentă decât oricare alt stat german în cadrul imperiului nou creat. Bismarck era dispus să acorde Bavariei acelaşi statut de partener alături de Prusia în confederaţia celui de-al doilea Reich: armata bavareză îşi păstra independenta fată de trupele imperiale cu excepţia stării de război când cădea sub comanda prusacă. Banii pentru cheltuielile de înarmare trebuiau să fie aprobaţi de Reichstag-ul din Berlin, dar Bavaria putea întrebuinţa fondurile aşa cum socotea de cuviinţă. I se permitea să-şi păstreze sistemul de căi ferate şi mărcile poştale, şi să stabilească misiuni diplomatice şi ambasade independente, în cele din urmă, în eventualitatea puţin probabilă a stingerii din viaţa a urmaşilor eligibili de sex bărbătesc din dinastia de Hohenzollern, Wittelsbachii deveneau atunci îndreptăţiţi să-şi asume coroana imperială, în 23 noiembrie, în numele guvernului bavarez, Bray semnă această înţelegere cu Bismarck. „Este începutul unei noi Germanii care, dacă planurile noastre se împlinesc, va însemna totodată şi sfârşitul vechii Bavarii", îi scria Bray sotiei sale. „Ar fi de prisos să ne amăgim singuri/'4 Cancelarul mai avea încă un tel: pentru a legitima noul imperiu sub coroana prusacă, Bismarck dorea ca Ludwig, în calitate de suveran al celui de-al doilea stat german ca mărime, să-i ofere regelui

Wilhelm I titlul imperial. Se purtară discuţii aprinse pe marginea acestui aranjament şi dură mult timp până când se acceptă în cele din urmă titulatura de împărat sau Kaizer. Wilhelm afirmase că nu înclina să-şi atribuie un titlu mai mare decât cel de rege al Germaniei, exprimându-şi dorinţa să fie încoronat pur şi simplu monarh al Germaniei. Totuşi, acest fapt crea probleme imense. Dacă Wilhelm I se proclama rege al Germaniei, atunci această investire oficială excludea folosirea titlului de către ceilalţi monarhi din noul Reich. Cu alte cuvinte, statutul deţinut de Ludwig al II-lea, precum şi de regii Saxoniei şi Württembergului, trebuia să fie redus din punct de vedere constituţional la rangul de simplu duce sau la alte titluri de nobleţe existente în arhondologia germană, ceea ce echivala în consecinţă cu o degradare, în ultimă instantă, Wilhelm I acceptă titlul de împărat al Germaniei, cu condiţia să-i fie oferit nu de către parlament, ci de către un cap încoronat.

Însăşi ideea ca respingătorul său unchi prusac să-şi aroge titlul de Kaizer al Germaniei îi repugna lui Ludwig. Totuşi, Bismarck îi adresă în repetate rânduri regelui invitaţia să vină la Versailles. Se relatează că Delbrück ar fi propus: „hai să-i punem la dispoziţie o celebră anfi-ladă de încăperi istorice, poate chiar apartamentul lui Ludovic al XIV-lea, şi atunci va fi atât de încântat, încât nu va observa lipsa tuturor convenientelor normale", iar prinţul moştenitor notă în jurnalul său că palatul Trianon de la Versailles era pregătit în mare grabă pentru sosirea regelui.5 Numai că Ludwig nu putea fi corupt atât de uşor. În consecinţă, îi scrise lui Dufflipp: „Maiestatea Sa este din ce în ce mai convins că îi va fi imposibil să întreprindă călătoria plănuită către Franţa. Prin urmare, Maiestatea Sa crede că este necesar să întrebuinţeze ca pretext o indispoziţie, cum ar fi de pildă scrântirea gleznei; sunteţi atât de amabil, Herr Dufflipp, să încunoştinţaţi marele public şi Armata despre acest lucru?" Ludwig îl trimise în schimb mai întâi la Versailles pe fratele lui, prinţul Otto. Acesta pornise la drum către Franţa când Ludwig, zdrobit de umilinţa poziţiei sale, se hotărî iarăsi să-şi abandoneze coroana: avea de gând să abdice în favoarea fratelui său. Dar speranţele îi fură curând năruite. La Versailles, Otto începu să manifeste primele simptome serioase ale unei boli neîndoielnice; vorbea rareori la întrevederi, dar, în schimb, stătea trerrvurând, fixându-şi privirea în vid. Rapoartele privind declinul fratelui său ajunseseră în mâna lui Ludwig şi se înclină resemnat în

faţa sortii: nu-i rămânea nimic de făcut decât să-şi continue domnia.

Şi totuşi, Ludwig admitea în sinea lui că trebuiau să fie depuse eforturi mai mari la tratativele de la Versailles. Firește, guvernul său era deja reprezentat la conferinţa prin Bray, Pranckh şi Lutz, dar regele se decise că interesele sale ar putea fi mult mai bine apărate într-o manieră personală. Mai degrabă decât să se deplaseze acolo el însuşi, îl expedie pe contele Maximilian von Holnstein, Oberstallmeister, intendentul general al grajdurilor regale. Contrar rangului său, Holnstein deţinea o funcţie de mare importantă la curtea lui Ludwig al II-lea şi totodată deosebit de respectată. Postul de mare curier al grajdurilor regale echivala într-o oarecare măsură cu cel de şambelan al curţii regale britanice, iar Holnstein exercita de câţiva ani buni o extraordinară influentă asupra casei regale. Ludwig ştia că era lipsit de scrupule şi însetat de putere, dar nu se bizuia pe nimeni altcineva să-i încredinţeze îndeplinirea unei misiuni la Versailles.

Holnstein era un om enigmatic; presupus a fi fiul nelegitim al unui duce din familia regală, se căsătorise cu nepoata de fiu a unchiului lui Ludwig al II-lea, prinţul Karl. Se înrudea de asemenea prin alianţă cu familia ducelui Max de Ba varia. Ambiţia şi onoarea sa îndoielnică erau binecunoscute. Ambasadorul prusac la München, prinţul Philip Eulenburg, îl descrie ca „pe un aventurier politic de felul celor din secolul al XVIII-lea, veşnic nemulţumit de condiţiile bine rânduite ale unei guvernări moderne… Se trage dintr-o familie în care au abundat aventurile şi intrigile dubioase. Sinucideri, dueluri, răpiri, şi aşa mai departe, constituie rutina lor”. 7 Iar unul dintre biografii regelui îl eticheta drept „un bavarez tipic, cu maniere alese, destul de puternic şi de inteligent ca să realizeze aproape tot ce-şi punea în gând”.

Holnstein sosi la Versailles pe 25 noiembrie. Cât de curând posibil, se întâlni cu Bismarck, care sesiză imediat loialitatea labilă a reprezentantului trimis de Ludwig şi-l convinse că era în interesul Germaniei dacă Ludwig putea fi determinat să-i ofere coroana şi titlul imperial regelui din dinastia de Hohenzollern. De fapt, chiar Holnstein îi sugeră mai întâi cancelarului să schiţeze în ciornă misiva pe care dorea ca Ludwig s-o trimită regelui prusac, prin care îi propunea să primească sceptrul imperial, în consecinţă, Bismarck concepu prima scrisoare, faimoasa Kaiserbrief, intrată în istorie sub acest nume şi care urma să-i servească drept model lui Ludwig. Bismarck îi alătură acesteia şi-i trimise regelui bavarez şi o a doua misivă personală, în

care sublinia importanta unui împărat german şi rolul pe care dinastia de Wittelsbach îl jucase totdeauna în momentele mari şi decisive de-a lungul veacurilor tulburi de istorie germană. Holnstein primi de asemenea asigurări ferme că atât el personal, cât şi regele Bavariei, aveau să fie recompensaţi cu generozitate în cazul când i se făcea oferta lui Wilhelm I şi când tratativele erau încheiate.

După această întrevedere, Holnstein se întoarse repede în Bavaria să-i prezinte regelui aceste cereri. Porni direct către Hohenschwangau, unde Ludwig îşi stabilise reşedinţa, dar la început i se refuză accesul în castel şi apoi fu lăsat să aştepte într-o anticameră de la ora zece dimineaţa până la patru după-amiază. În cele din urmă, Holnstein pretextă că se pregătea să se întoarcă la Versailles în aceeaşi zi şi trebuia, aşadar, să-l vadă de îndată pe rege. Un aghiotant îi transmise acest mesaj lui Ludwig, care catadicsi fără tragere de inimă să-l primească.

Holnstein îl găsi pe rege aşezat în pat şi rezemat cu spatele de un maldăr de perne, înfăşurat cu un bandaj enorm peste creştet şi la gură. Ludwig îi spuse că avea o durere cumplită de dinţi şi, de fapt, tot dormitorul mirosea a cloroform. Holnstein îi înmâna ambele scrisori din partea lui Bismarck şi aştepta cât timp Ludwig le citi cu atenţie de la un cap la altul. Regele declară la început că nu putea cu niciun chip să semneze documentul; după ce ascultă pledoaria lui Holnstein, acceptă în ultimă instantă. Se ridică din pat, se îndreptă spre secreter să transcrie pe curat ciorna scrisorii, dar se opri în loc afirmând că nu găsea hârtia de corespondentă convenabilă şi că misiva trebuia deci să mai aştepte. Neadmiţând să fie amăgit cu o astfel de tactică de tergiversare, Holnstein chemă cu clopoţelul un slujitor şi-i porunci să caute hârtia de scrisori potrivită pentru rege. De îndată ce colile fură aduse, Ludwig nu mai putea continua cu asemenea tărăgănări şi se apucă să copieze corect Kaiserbrief, invitându-l pe detestabilul său unchi prusac să-şi asume tronul imperial al Germaniei.

„Luminăţia-Ta, mărite şi preaputernice Print, Frate, Prieten şi Văr!

După intrarea Germaniei de sud în Confederaţia germană, legea prezidială a predat Maiestătii-Voastre întinderi de pământ pe tot cuprinsul teritoriilor germane.

Eu însumi m-am pronunţat deja din toată inima în favoarea Uniunii, prin intermediul căreia, interesele federative ale Patriei

germane şi ale tuturor Prinţilor sunt reunite în credinţa că ei vor rămâne devotaţi până la capăt drepturilor legitime ale Prezidiului General, pentru formarea căruia Maiestatea-Voastră se străduie să ajungă la o înţelegere mutuală între toţi Prinţii.

În consecinţă, am prezentat Prinţilor germani propunerea ca Drepturile Prezidiale ale Uniunii să fie înglobate sub conducerea unuia singur care să deţină titlul de împărat german. De îndată ce Maiestatea-Voastră îşi va formula intenţia în faţa tuturor Prinţilor, voi da imediat instrucţiuni Guvernului Meu să ducă la îndeplinire detaliile necesare pentru realizarea aceluiaşi scop.

Cu asigurări de profund respect şi de statornică prietenie, rămân al Maiestătii-Voastre afectuos Văr, Frate şi Nepot, Ludwig".

Ludwig îi scrise de asemenea lui Bismarck:

„Scrisoarea către Regele Domniei Voastre, iubitul şi onoratul Meu Unchi, va ajunge în mâinile Sale mâine. Doresc din tot sufletul ca propunerea prezentată în faţa Regelui să poată fi primită cu un răspuns favorabil de către ceilalţi membri ai Federaţiei cărora le-am scris, precum şi de întreaga naţiune. Este un motiv de deplină satisfacţie pentru Mine să constat că la începutul acestui război glorios, ca şi la sfârşitul lui, m-am aflat, în virtutea Rangului Meu în Germania, în poziţia de a întreprinde un pas decisiv în favoarea cauzei naţionale. Dar nădăjduiesc, şi cu multă convingere, că Ba var ia îşi va păstra în viitor poziţia, întrucât este cu siguranţă compatibilă cu o politică federală loială şi neconstrânsă, şi pe care se va putea conta cu certitudine că va preîntâmpina o centralizare dăunătoare".

În actul de a-i oferi unchiului său coroana imperială, Ludwig, deşi torturat sufleteşte de acest gest, se vedea de asemenea pe sine însuşi în rolul strămoşilor săi medievali, contribuind determinant la conturarea şi modelarea destinului noului imperiu german. Pe cât de naivă era această convingere, pe atât devenea unica lui consolare. Într-un fel sau altul, izbuti să se convingă de unul singur că aceasta fusese menirea sa divină să-i ofere titlul de împărat regelui Prusiei.

Ludwig luase această decizie fără ştiinţă sau consimţământul miniştrilor cabinetului, dintre care cei cu portofoliile cele mai importante rămăseseră izolaţi la Versailles. În tentativa de a se linişti, îi ceru lui Holnstein să-l consulte pe secretarul său, Eisenhart. Holnstein se grăbi cu supunere să ajungă la München, unde-l găsi pe secretarul de cabinet asistând la o reprezentaţie dată la

Residenztheater. Contele îl chemă afară din lojă şi-i înmâna Kaiserbrief, împreună cu un bilet din partea lui Ludwig: „dacă o scrisoare formulată în termeni diferiţi ar fi socotită mai bună sau mai potrivită, dacă sacrificiile… ce mi se cer sunt prea mari – e în ordine, în cazul acesta, revin asupra hotărârii şi te autorizez să rupi în bucăţele scrisoarea către Regele Prusiei". Totuşi, Eisenhart nu găsi niciun cusur propunerii regelui, şi nici Lutz, ministrul justiţiei, căruia i se ceru de asemenea părerea.

Holnstein ajunse din nou la Versailles şi merse direct la Bismarck cu ambele misive trimise de rege. Pe 3 decembrie, prinţul Luitpold, în numele delegaţiei diplomatice bavareze, le înmâna în mod oficial cancelarului prusac. Bismarck era încântat la culme. „Holnstein şi-a dat cu prisosinţă obolul în această privinţă", nota cancelarul. „Şi-a jucat rolul cu mare abilitate… Mă întreb cu ce Ordin am putea să-l recompensăm?" Se stârni într-adevăr un sentiment de uimire generală la bunăvoinţa cu care regele dăduse ascultare cererii lui Bismarck. În jurnalul său, prinţul moştenitor al Prusiei consemna cu vădită stupoare: „Regele Bavariei a transcris cu adevărat şi cu exactitate epistola către Regele Nostru sugerată de Bismarck". Bray, propriul prim-ministru al lui Ludwig, nu fusese consultat în această problemă, iar Ruggenbach, reprezentantul diplomatic din Baden, observă cu fină ironie: „E foarte puţin probabil să mai existe un altul la fel cu Regele Bavariei, dispus să ofere de bunăvoie o coroană imperială doar pentru că are o durere de dinţi".

La 18 ianuarie 1871, în Sala Oglinzilor de la Versailles, Wilhelm I se proclamă împărat al Germaniei. Ludwig refuză să asiste la strălucitoarea ceremonie; îl împuternici pe fratele său, Otto, să participe în numele lui. Acesta îi scrise: „Vai, Ludwig! Nu-ţi pot descrie în cuvinte cât de nefericit şi cât de jalnic m-am simţit în timpul ceremoniei de încoronare, cum fiecare fibră a fiinţei mele se răzvrătea împotriva a ceea ce vedeam! Totul era atât de rece, de scânteietor, de ostentativ şi ţipător, aşa de vanitos şi de nemilos. M-am simţit atât de apăsat, atât de sufocat în acea sală imensă! 15

După investirea solemnă de la Versailles, Ludwig, retras în defensivă, îi aşternu pe hârtie câteva rânduri baronesei Leonrod.

„Am acţionat aşa pornind numai de la interesele Bavariei. Dacă nu m-aş fi sacrificat pentru Coroană şi pentru Tară, ni s-ar fi impus cu forţa în scurtă vreme să renunţăm la lucruri mult mai mari şi mai

importante. De altminteri, este previzibil că, între timp, n-am fi putut pretinde măcar că ne-am opus din proprie voinţă şi acest fapt ne-ar fi prejudiciat viitorul politic şi poziţia în cadrul noului Reich". 16 Şi după nicio lună de zile, II Destăinuia aceleiaşi baronese:

«Acest ultim război, care în multe privinţe s-a sfârşit atât de glorios pentru Bavaria, dacă s-ar fi întâmplat să mă vâre forţat pe mine, şi implicit tara mea, în ghearele de fier ale acelui afurisit Reich cu colorit prusac – dacă acest război nefericit care este îmbrăţişat cu entuziasm de atâţia dintre supuşii mei ar fi adus cu sine toate acestea – reprezintă cea mai deplorabilă ispitire trimisă de Providenţă. Popularitatea de care, gratie promptitudinii hotărârii mele şi sacrificiilor mele politice, mă bucur mai ales în Germania de nord, nu suplineşte deloc ceea ce am pierdut".

În cele din urmă, Parisul capitulă, iar Tratatul de pace franco-prusian se semnă la Frankfurt pe Main pe 10 mai 1871. La 16 iulie, armata bavareză victorioasă se reîntorcea în München. Deşi îi displăceau ceremoniile publice, Ludwig trebui să asiste la trecerea în revistă a trupelor, alături de vărul său, prinţul de coroană al noului imperiu. La o grandioasă inspecţie a unităţilor militare desfăşurate la Palatul Nymphenburg din afara München-ului, Ludwig stătea pe şaua calului în bătaia razelor fierbinţi de soare, urmărind în tăcere cum vărul său prusac, atât de detestat, împărţea decoraţii cu Crucea de Fier în numele noului împărat. Într-un târziu, acest spectacol îi întrecu puterea de rezistentă şi Ludwig dădu pinteni calului, pornind în galop de-a lungul câmpului în toiul ceremoniei militare. Se confesa în jurnalul său că socotise „prezenta Prinţului de Coroană al Prusiei foarte tulburătoare şi dezagreabilă!" 18

Regele trebuia să aştepte sosirea trupelor sale în oraş. Acestea erau conduse, nu de către ofiţerii bavarezi, ci chiar de prinţul moştenitor prusac în persoană, trecând în coloană şi dând onorul de-a lungul Ludwigstrasse până în Odeonplatz. „Este prima mea paradă militară ca vasal" / comentă Ludwig cu amărăciune unui aghiotant. În acea seară, avea loc o reprezentaţie de gală cu piesa „Pacea" scrisă de Paul Johann Ludwig von Heyse. Verii regeşti se îndreptară către lojă mergând umăr la umăr şi apoi, înainte să intre, se îmbrăţişară într-un gest menit să demonstreze bunăvoinţă şi legăturile puternice ce uneau Bavaria şi Prusia. Dar Ludwig, care cu greu putea să suporte prezenta lui Friedrich Wilhelm şi această şaradă politică a vizitei sale, agoniza.

În ziua următoare, familia Wittelsbach oferi un dejun festiv pe Roseninsel, pe lacul Starnberg, care se sfârşi cu o scenă catastrofală. Ludwig îl invită pe prinţul moştenitor să primească funcţia de comandant suprem onorific al unui regiment bavarez de lăncieri. În loc să-şi exprime gratitudinea faţă de acest gest de bunăvoinţă, Fritz afirmă că trebuia să-i ceară tatălui său permisiunea şi că, în orice caz, îi displăcea uniforma lăncierilor bavarezi şi considera că această funcţie nu era pe potriva marelui său renume. Ludwig se enervă. Se ridică brusc de la masă şi se năpusti afară din încăpere. Declară că nu mai avea de gând să ia parte la banchetul sărbătoresc care se dădea în acea seară la Glaspalast în München. Erau aşteptaţi nouă sute de invitaţi şi se considera în general că această masă de gală reprezenta încununarea fastuoasă a tuturor ceremoniilor dedicate victoriei în război. Nicio rugăminte, oricât de stăruitoare, nu reuşi să-l convingă să se răzgândească. Regele anunţa că se îmbolnăvise, dar nimeni nu dădu crezare acestei vesti. A doua zi, dis-de-dimineaţă, fără să-şi ia rămas-bun de la familia sa ori de la vărul prusac, Ludwig părăsi München-ul, pornind către una din cabanele de vânătoare îndepărtate, situate Pe crestele singuraticilor Alpi bavarezi.

Bavaria în tumult

Aclamaţiile şi uralele puternice primite de Wilhelm I la proclamarea ca împărat al Germaniei în magnifica Sală a Oglinzilor de la Versailles reprezentară culmea triumfului repurtat de Bismarck, dar, pentru Ludwig al II-lea, vestea despre memorabilul eveniment desfăşurat în afara Parisului marcă sfârşitul propriei suveranităţi. Ameninţarea cu războiul, problemele legate de alianţe, poziţia viitoare a Bavariei în cadrul noului Reich constituiseră dileme interne pentru rege, solicitându-i o încordare a atenţiei în efortul de a păstra autonomia bavareză, însă sfârşitul războiului nu aduse Bavariei pacea atât de dorită de Ludwig, întrucât haosul izbucni cu violentă în sânul Bisericii Catolice. Politizarea crescândă a Bisericii Catolice şi lupta rezultată între statul prusac şi Biserica romano-catolică, aşa-numita Kulturkampf, au contribuit la montarea decorului pentru lovitura de stat care avea să-l detroneze pe regele Bavariei cincisprezece ani mai târziu.

În 1846, Papa Pius al IX-lea se urcase pe tronul Sfântului Petru; curând, dăduse uitării reputaţia sa de cârtuitor luminat şi liberal în mijlocul fastului şi splendorii de la Vatican. Pius a emis o serie de

edicte care îngrădeau libertatea personală în cadrul Bisericii Catolice şi a promovat vehement ideea cultului papal. Obsesia sa de putere şi autoritate a atins punctul culminant despotic odată cu declaraţia despre infailibilitatea Papei în 1870. Proclamarea acestei dogme pontificale, ce consfinţea plenitudinea puterii papale ca una venită de la Dumnezeu şi deci exercitată fără nicio limită, pricinuise o adâncă neliniște atât lui Ludwig, cât şi guvernului său. Hohenlohe, care se opusese considerentului, scria că „acesta merge prea departe, dincolo de domeniul problemelor pur religioase, şi are un caracter extrem de politic, fiindcă puterea Papalităţii asupra tuturor prinţilor şi popoarelor, chiar şi asupra celor în schismă cu Roma, ar fi prin urmare definită în afacerile seculare şi înălţata la rangul unui articol de credinţă". 1

Ludwig se consultă cu un număr de clerici din ierarhia bisericească în problema infailibilităţii papale; cu toţii îşi exprimară temerea pentru suveranitatea Bavariei dacă edictul era aprobat de Conciliul de la Vatican. Precedentele hotărâri pontificale cu privire la probleme de credinţa şi morală se transformaseră în mod automat în dogme pentru biserică.

Până în acel moment, guvernul bavarez reuşise în mare măsură să urmeze un drum moderat şi să evite extremele, conlucrând cu coaliţii pentru formarea unor ministere responsabile; acum, totuşi, problema infailibilităţii papale devenise un litigiu politic, infiltrându-se meet în manevrele interne ale Landtag-ului bavarez şi divizându-i pe drept-credincioşi în facţiuni incoerente. Alegerile generale din mai 1869 puseseră capăt primatului puterii liberale în Bavaria şi, în locul acesteia, veni la conducere Partidul Patrioţilor: un grup catolic ultraconservator compus în special din iezuiţi ambiţioşi şi alţi clerici. Asemeni regelui, Partidul Patrioţilor se opunea unor legături mai strânse cu Prusia, dar îşi organizase campania electorală şi pusese mâna pe putere în mare parte pe baza rezistentei îndârjite fată de reforma sistemului de învăţământ, susţinuta atât de Ludwig, cât şi de Hohenlohe. Sprijinul lor ferm, necontestat şi orb pentru Biserica Catolică sfida cu violentă tot ceea ce credea cu tărie Ludwig, iar el nu putea niciodată să tolereze niciun partid politic care se exprima în termenii atribuirii cu de la sine putere a dreptului legitim parlamentar la existentă.

Sperând să transforme una din rarele apariţii publice ale regelui

într-o mare paradă de simpatie monarhică, Hohenlohe îl rugă să deschidă personal noua sesiune legislativă a Landtag-ului în toamna anului 1869. Ludwig consimţi fără tragere de inimă, deşi se înspăimânta la gândul sutelor de priviri aţintite spre el în timpul ceremoniei. Oricum, când ştirile transpirară, nu fu solicitat să se înfăţişeze în parlament. Adunarea legislativă eşua să formeze o majoritate de lucru şi pe 6 octombrie 1869, Ludwig dizolvă Camera inferioară a Landtag-ului la sfatul lui Hohenlohe. Liberalii din guvern erau încântaţi, dar Partidul Patrioţilor protestă imediat şi încercă fără succes să depună o moţiune de neîncredere împotriva primului ministru.

Partidul Patrioţilor îşi luă revanşa doar câteva săptămâni mai târziu. La alegerile din toamnă, acesta câştiga optzeci de locuri în Landtag, în comparaţie cu şaizeci şi trei obţinute de Partidul Progresist şi unsprezece de independenţi. Când Hohenlohe află despre această înfrângere umilitoare, îşi prezentă imediat demisia, însă Ludwig refuză să i-o accepte. Detractorii lui Hohenlohe îi întreceau acum în număr pe susţinătorii săi; Camera superioară a Landtag-ului adoptă o rezoluţie de supunere la vot a unei moţiuni de neîncredere în guvern, în efortul de a-şi salva primul ministru, regele le ceru membrilor familiei Wittelsbach care dispuneau de mandate să se abţină de la vot. Dar, contrar dorinţelor lui Ludwig, aproape toţi votară în favoarea moţiunii; era limpede că Hohenlohe trebuia să plece.

Hohenlohe demisiona din funcţia de premier la 8 martie 1870 şi fu înlocuit cu contele Otto von Bray-Steinburg, care slujise drept ambasador bavarez la Viena. Bray moşteni toate problemele lăsate în urmă de Hohenlohe, inclusiv schisma catolică şi criza prelungită legată de strângerea legăturilor cu Prusia. Retragerea lui Hohenlohe marcă începutul unei perioade tumultuoase în viaţa politică bavareză a cărei instabilitate avea în cele din urmă să se extindă şi asupra tronului.

Doctrina infailibilităţii papale fu proclamată cu succes pe 18 iulie 1870, trecând cu greu la al doilea scrutin. Episcopii neconformişti părăsiră cu furie Vaticanul aşa că izbucni o nouă schismă între susţinătorii declaraţiei şi opozanţi – acum cunoscuţi sub numele de vechii catolici. Fostul profesor de religie al regelui, teologul Ignaz von Dollinger, se împotrivise cu violentă declaraţiei şi fu excomunicat pentru atitudinea sa publică. Ludwig încercă până la epuizarea tuturor mijloacelor să intervină în favoarea lui pe lângă biserică; chiar şi după

excomunicarea lui Dollinger, regele îl îndemnă în repetate rânduri să-şi continue datoriile preoţeşti, sfidând făţiş Roma.

Pe 9 august 1870, Johann von Lutz, ministrul justiţiei şi al culturii, le interzise episcopilor catolici să anunţe noua dogmă a infailibilităţii papale fără permisiunea specială a regelui. Episcopii îi ignorară ordinul, iar Lutz, în schimb, le acordă numaidecât vechilor catolici un statut legal ca instituţie religioasă independentă în Bavaria, consfinţindu-i astfel pe schismatici drept confesiune recunoscută în mod oficial. Iezuiţii din Landtag protestară şi urziră comploturi pentru abdicarea regelui; dar Ludwig, care ripostase întotdeauna cu îndârjire la ameninţările contra autorităţii sale, recurse pur şi simplu la represalii, ordonând ca toţi iezuiţii să fie expulzaţi din regat.

Anarhia macină guvernul, în decurs de numai cinci ani, Ludwig numi şase prim-miniştri: lui Hohenlohe îi succedă Bray, care, la rândul său, fu urmat de contele Friedrich von Hegenberg-Dux, de baronul Rudolf von Gessen, de baronul Adolf von Peretzschner şi de baronul von und zu Franckenstein. În curând, deveni clar că regele nu era în stare să formeze un guvern pe placul său. Dezgustul fată de situaţia politică ducea la retragerea sa vădită şi permanentă din afacerile de stat. Se străduise cu naivitate să modeleze viaţa politică bavareză pentru a reflecta propriile-i înclinaţii; eşuând, se supunea voinţei politicienilor şi se eschiva de la îndatoririle politice cele mai necesare.

În vreme ce postul cel mai înalt din guvernul bavarez trecea din mână în mână în anii 1870, un politician rămase dominant. Era Johann von Lutz, care deţinea câteva poziţii importante în cabinet, incluzând funcţia de ministru al justiţiei şi cea de secretar de cabinet, între 1875 şi 1880, Lutz manevrase după culise ca protejat liberal puternic, conturând politica bavareză. Drept recunoaştere a acestei influente şi autorităţi, Ludwig îl desemnă în ultimă instantă prim-ministru în 1880.

Lutz se născuse în 1826, fiind fiul unui învăţător din Franconia. De la începuturi umile, se ridicase până la cele mai înalte demnităţi în guvernul bavarez, ajutat de dibăcia sa incontestabilă de avocat. Lutz putea fi socotit cu greu întruchiparea celui mai important politician din Bavaria: scund şi pleşuv, cu fata rotundă încadrată de ochelari în ramă de aur, semăna izbitor cu caricaturile birocraţilor care umpleau paginile de şarjă ale revistei satirice „Punsch”. Dar această înfăţişare neinspirată masca o minte strălucită, dacă nu chiar şi neîndurătoare într-o oarecare măsură, precum şi o ambiţie mistuitoare. Prin aceste

însuşiri, Lutz se asemăna îndeaproape cu Bismarck, pe care îl şi admira nespus de mult. Amândoi erau politicieni inteligenţi şi versaţi, devotaţi cu trup şi suflet promovării chestiunilor reacţionare la ordinea zilei. Într-adevăr, rolul crucial jucat de Lutz în tratativele cu privire la Kaiserbrief îl ajută să-şi consolideze poziţia printre elementele liberale din guvernul bavarez, care continuară să-l susţină de îndată ce prelua îndatoririle de premier.

Bismarck, după cât se părea, îl desconsidera pe Lutz, chiar dacă acesta devenise cel mai înfocat susţinător al Kulturkampf, în care se angajase cancelarul. Deşi Ludwig al II-lea se opunea acestei politici reacţionare, recunoştea că Lutz era singurul om din guvernul său capabil să-i grupeze pe liberali şi pe conservatori în vederea formării unei majorităţi parlamentare. Mult mai important Pentru Ludwig, Lutz ştia cum să se poarte cu regele, de la bun început, premierul îşi dăduse seama că singura preocupare a regelui în arena politică era să fie lăsat în pace.

Spre sfârşitul lui 1880, regele se izolase aproape complet de activităţile cotidiene ale guvernului, lăsând afacerile de stat în seama diferiţilor şefi de cabinet. Se urcase pe tron absorbit de propria-i autoritate suverană, inoculat cu noţiuni vagi despre puterea regală. Şi totuşi, iarăsi şi iarăsi, iluziile sale se sfărâmaseră: criza Schleswig – Holstein îi scăpase de sub control, irumpând într-un război intergerman, suveranitatea îi fusese ameninţata cu alianţe şi tratate impuse cu forţa, îşi sacrificase prietenia cu Wagner pe altarul opiniei publice, aspiraţiile imperiale se terminaseră prost, nu cu avansarea în rang a propriei familii, ci a verilor Hohenzollern pe care nu-i putea suferi, şi îşi văzuse în nenumărate rânduri eforturile de a influenţa caracterul guvernului bavarez sfârşindu-se cu un mare fiasco. Până la promovarea lui Lutz în funcţia de prim-ministru, Ludwig nu mai dorea câtuşi de puţin să se implice în viaţa politică a ţării. Ignora treburile de stat, lăsând astfel de preocupări în grija birocraţilor care umpleau birourile ministerelor aliniate de-a lungul Maximilianstrasse.

Avid de putere şi mânat de ambiţie personală, Lutz nu pierdu prilejul să folosească aversiunea regelui fată de politică drept scuză pentru a-l ţine departe de cele mai importante decizii. Această situaţie deveni pecetea regimului Lutz, care rămase la putere în Bavaria chiar şi după moartea lui Ludwig al II-lea. Regele îl desemnase pe Lutz bizuindu-se pe promisiunea acestuia de a realiza o coaliţie; şi totuşi,

peste şase ani, Johann von Lutz, mândru, arogant şi ambiţios, avea să-l alunge de pe tronul Bavariei pe Ludwig al II-lea. O dată ce-şi întări poziţia noul prim-ministru, perfect conştient de atitudinea dificilă a regelui fată de cooperarea guvernamentală şi fată de îndeplinirea îndatoririlor sale, îl lăsă pur şi simplu în voia sorţii. Guvernarea bavareză, o monarhie constituţională care impunea participarea activă a suveranului, se transformă într-o dictatură a primului ministru. Deciziile guvernamentale, care, în mod normal, ar fi necesitat sancţiunea regală, erau de fapt luate fără ştiinţa regelui. Această defraudare a drepturilor suverane îi convenea de minune lui Ludwig. Avea să-şi dea seama mult prea târziu că slăbiciunea de a nu fi stăruit cu tărie la respectarea prerogativelor sale i-a netezit calea spre inevitabila cădere.

Amurgul

În 1874, Ludwig îşi aniversa împlinirea a zece ani de domnie pe tronul Bavariei. Deceniul scurs nu fusese de bun augur. Cu toate că avea doar douăzeci şi nouă de ani, arăta îmbătrânit; în locul tânărului Adonis care cucerise mulţimea strânsă la funeraliile tatălui său, regele semăna acum cu un gigant buhăit, cântărind aproape două sute şi cincizeci de livre. Trăsăturile fetei fin cizelate dispăruseră îndărătul unui barbişon negru şi afişă deseori o expresie stranie, aproape maniacală, îşi pierduse deja câţiva dinţi, consecinţă a slăbiciunii pentru dulciuri, şi orele nesfârşite de lectură la lumina lumânării îi slăbiseră vederea; ca urmare, suferea de migrene repetate şi violente, întreaga sa ţinuta se schimbase în mod radical: nu se mai mişca plin de vigoare şi gratie ca un tânăr, ci păşea într-un mod studiat, aproape teatral, balansându-şi braţele cu gesturi largi, legănându-şi capul de la stânga la dreapta, aruncându-şi câte un picior în faţă cu o smucitură convulsivă şi călcând pe pământ cu mare forţă, „de parcă ar fi încercat cu fiecare pas să strivească un scorpion”.

Clevetirile despre rege se dezlănţuiră cu frenezie, în 1871, contele Maximilian Holnstein îi scria lui Bismarck: „Bea înaintea fiecărei audiente şi a ceremoniilor de la curtea regală cantităţi uriaşe de vinuri dintre cele mai tari şi apoi spune cele mai mari bazaconii”. Relatarea lui Holnstein era destul de adevărată, întrucât Ludwig devenea din ce în ce mai dependent de efectele narcotice ale alcoolului. Băutura sa preferată era o combinaţie, într-o oarecare măsură letală,

de vin de pe valea Rinului şi de şampanie, amestecate într-un pocal de argint cu petale de flori plutind pe deasupra. Putea să bea cantităţi considerabile din această licoare, deşi, la sfârşit, părea rareori să se fi îmbătat.

Ludwig socotea lumea exterioară din ce în ce mai rece şi ostilă. Războaiele, luptele politice şi demonii interiori îi sfâşiaseră sufletul. Se considera o victimă, nu numai a circumstanţelor nefaste abătute asupra Bavariei, dar şi a propriilor dorinţe homosexuale, precum şi a degradării fizice. După încheierea războiului franco-prusac, fotografiile regelui expuse în locuri publice se răriseră simţitor. Vanitos şi pe deplin conştient de aspectul exterior plăcut al celor din jur, Ludwig tolera cu greu propria-i decădere. Pentru a scăpa de lumina stridentă, nemiloasă şi revelatoare a zilei, se zăvora în încăperile sale aurite; vedea din ce în ce mai mult lumea în pâlpâirile rarefiate, tremurătoare, împrăştiate de sute de lumânări, în strălucirea de pe scena teatrului münchenez şi în clarul lunii ce-i străjuia plimbările nocturne prin pădurile alpine.

În ultimul deceniu de viaţă, Ludwig abandonase efectiv ziua pentru noapte. Pe când uşile cancelariilor guvernamentale se închideau în München şi sute de funcţionari se strecurau prin întunericul serii care cobora liniştită, regele Bavariei se scula din pat să-şi înceapă ziua. Arareori se trezea din somn înainte de ora şase după-amiaza; înfăşurat într-un halat din mătase, îşi chema cu clopoţelul servitorul care se înfăţişa numaidecât cu o ceaşcă de cafea neagră tare. Până când Ludwig termina de sorbit cafeaua, i se umplea cada pentru îmbăiat şi i se stropea pe deasupra cu parfum; apoi se cufunda în apa caldă şi frumos mirositoare. Când isprăvea, un slujitor înarmat cu un ulcior de argint îl clătea mai întâi cu apă caldă, apoi cu rece, în vreme ce Lorenz Mayr, valetul său, îl ajuta să-şi pună din nou halatul de casă. După îmbăiere, Ludwig se stropea cu parfumurile preferate, selectate dintr-o vastă colecţie de sticle din cristal înşiruite pe masa de toaletă, în timp ce Hoppe, frizerul său, îi aranja părul, în majoritatea zilelor, Mayr îi alegea pentru îmbrăcat pantaloni simpli, o cămaşă, o jiletcă şi un veston; Ludwig nu mai purta uniforma militară în ultimii ani decât dacă era absolut necesar. Lua rareori un mic dejun copios, preferând doar cafea şi cornuri unse cu unt, înainte să-şi înceapă plin de fervoare noaptea.4

Nopţile lui Ludwig decurgeau banal; îşi petrecea cea mai mare

parte a timpului citind clasicii preferaţi şi literatură franceză, studiind planuri şi scheme pentru proiectele sale arhitecturale. Doar ocazional deschidea depeşele, documentele oficiale sau rapoartele trimise prin curier de la München, lăsând hârtiile de stat să se strângă în piramidă, până când povara devenea atât de mare, încât se vedea nevoit să-şi consume ore în şir aşezat la biroul de lucru. Era un corespondent sârguincios, trimiţând teancuri de scrisori verilor, unchilor şi mătuşilor de spiţă regească. După masa de prânz, luată de Ludiwg la miezul nopţii, părăsea tihna castelelor pentru o plimbare pe jos sau călare în aerul întunecos, în timpul verii, se destindea plimbându-se cu caleşti sau faetoane deschise, iar iarna, cu sănii aurite, sculptate cu minuţiozitate şi împodobite cu heruvimi.

În orele matinale, caleştile sau săniile goneau pe potecile Alpilor bavarezi, călăreţii care-l însoţeau fiind înveşmântaţi cu livrele purtate în trecut de lacheii de la curtea lui Ludovic al XIV-lea. Prin ceaţă şi negură, prin ploaie sau ninsoare, Ludwig trecea în zbor prin pădurile întunecoase, ghemuit în siguranţă sub un pled de blană şi înfofolit într-o haină groasă, lămpile caleştilor pâlpâind şi zurgălăii săniilor clincănind în aerul îngheţat. Când rafalele de zăpadă ce-l izbeau în faţă se înteţeau prea mult pentru neobositul rege, se aciuia pe la fermele izolate sau în satele retrase răspândite prin munţii singuratici, sunetele clopoţeilor şi strigătele rândaşilor deşteptându-i din somnul liniştit pe ţărani. Deschizând uşile, aceştia vedeau cu ochii lor o scenă magică, ireală; cai albi, scoţând aburi pe nări în aerul îngheţat, plecându-şi grumajii şi fluturând panase din pene de păun; grăjdari cu pantaloni bufanţi din catifea, strâmţi la genunchi, cu tricornuri şi peruci pudrate, cu toţii iluminaţi de licărirea tortelor aprinse; iar regele misterios, care se arăta atât de rar în lume, cobora dintr-o sanie fantezistă, suflată cu aur şi ornamentată în stil rococo cu heruvimi, cerându-le să-l adăpostească pentru câteva ore, până când vremea îi îngăduia să se reîntoarcă la castel, ori să sejetragă odată cu răsăritul soarelui peste regat.

În vreme ce Ludwig, regele, devenise o figură îndepărtată, ştearsă, pentru unii Münchenezi, aceşti săteni din Alpi erau încântaţi: apariţiile de basm, caleştile somptuoase, călăreţii în costume impunătoare şi regele împodobit cu broşe bătute cu diamante, se potriveau Perfect cu concepţia ţăranilor despre ceea ce ar trebui să fie un monarh. Pentru ei, Ludwig căpăta cu atât mai mare concreteţe, cu

cât se retrăgea într-un univers plăsmuit de imaginaţie. Serile, poposea adesea la bâlciuri şi sărbători rurale, întâmpinându-şi cu căldură supuşii zâmbitori şi mişcându-se printre ei cu o uşurinţă pe care nu o putuse niciodată manifesta la curtea Münchenează. Îi cunoştea după nume pe mulţi dintre fermierii din regiunea Aligau şi se interesa de starea culturilor agricole, oprindu-se câteodată în treacăt ca să discute despre recoltă. Când făcea aceste vizite, lăsa totdeauna în urmă un memento tangibil al prezentei regale: mici bijuterii, ace de cravată cu pietre scumpe, sau ceasuri cu rubine, toate piese foarte elegante şi de un gust rafinat, fireşte, de niciun folos pentru aceşti fermieri practici. Şi totuşi, aceşti oameni de rând îl iubeau pe Ludwig cu atât mai mult pentru contradicţiile sale; regele, care nu suporta să se învârtă în societatea curtenilor, se amesteca de bunăvoie printre supuşii din provincie, copleşindu-i cu mici bijuterii preţioase şi jucându-se fericit cu copiii lor.

În izolarea sa autoimpusă şi stingheritoare, Ludwig căuta din ce în ce mai des compania verişoarei sale, împărăteasa Elizabeth, fie la Possenhofen, fie la vreo cabană de vânătoare depărtată din Alpi. împreună, călăreau prin pădurile umbroase sau stăteau pe puntea micului său vapor cu aburi botezat „Tristan", pe când navigau pe apele line ale lacului Starnberg, scăldat în lumina lunii, recitându-şi poeme sau citindu-şi unul celuilalt din Schiller ori din Shakespeare. Una dintre doamnele de onoare ale împărătesei evoca în detaliu o astfel de întâlnire:

„Îşi puse repede la loc bereta, care i se clătina într-un echilibru instabil deasupra părului frumos, ondulat... Purta uniforma austriacă şi etala cu ostentaţie pieziş, de-a latul pieptului, cordonul cu Marea Cruce a Ordinului Sfântul Stefan şi, pe deasupra, orientat în direcţia inversă, colanul cu panglică pentru serviciul militar în armata activă. Descinse din trăsura de gală – un bărbat chipeş cu manierismul unui suveran străin sau precum Lohengrin în alaiul de nuntă... (El) avea ochi negri minunaţi care-şi schimbau cu repeziciune expresia; blândă ca în vis, apoi iarăsi fulgerătoare, o licărire de amuzament răutăcios – şi ca să spun lucrurilor pe nume – ochii înflăcăraţi, scânteietori, deveneau glaciali şi scăpărau o licărire, o sclipire care semăna mai mult a cruzime. Apoi, iarăsi, arăta melancolic şi blajin".

Aceste legături strânse cu Elizabeth şi cu familia ei l-au ajutat în parte pe Ludwig să compenseze relaţiile încordate cu mama şi fratele

lui. În decursul timpului, se ataşă foarte mult de fiul Elizabethei, prinţul moştenitor Rudolf, un tânăr sensibil şi irascibil, deziluzionat de viaţă şi de poziţia sa. Acesta admira eforturile hotărâte depuse de Ludwig pentru a-şi crea o lume de evadare din realitate, o nesfârşită piesă jucată cu grandoare pe scenă, în care el era unicul actor principal.

În nopţile când nu se aventura în Alpi, Ludwig se cufunda în studiul istoriei şi culturii franceze, îi ordona deseori secretarului său de cabinet, Friedrich Ziegler, să-i procure cărţile necesare. Ginerele acestuia îşi amintea mai târziu:

„Regele Ludwig citea foarte mult şi despre tot soiul de subiecte. Toate aceste materiale de lectură trebuiau să fie obţinute de către Ziegler, fie că se refereau la literatura germană medievală sau modernă, fie că erau opere literare franceze demult uitate. Regele cerea în special cărţi din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea în care erau descrise epocile în care trăiseră Ludovic al XIV-lea şi Ludovic al XV-lea. Întrucât nu dorea să parcurgă totul de unul singur, îi pretindea lui Ziegler să-i expună în detaliu aceste lucrări şi să-i citeze câteva pasaje… Toţi Ludovicii din dinastia de Bourbon, al XIV-lea, al XV-lea şi al XVI-lea, soţiile şi amantele lor, Delfinul, Prinţul de Condé, Ducele de Berry, Contesa d'Artois şi de Provence, au fost deşteptaţi din somnul lor de veci. Întreaga viaţă plină de fast a curţii regale din acea epocă de la Versailles şi de la Fontainebleau era adusă în faţa ochilor – serbări galante, cavalcade, turniruri, dueluri cavalereşti, liturghii solemne, parade, iluminaţii, focuri de artificii, concerte, alegorii şi picnicuri câmpeneşti. Apoi teatrul: mii de tragedii şi comedii, atât lirice, cât şi eroice, divertismente, balete eroice, comedii fantastico-eroice, pantomime, proverbe dramatizate, feerii tragice şi pastorale. Nu numai titlurile acestor opere, dar şi intriga şi întregul conţinut trebuiau să fie discutate în amănunt… Ziegler singur nu putea îndeplini această misiune. Sotia lui îi sări în ajutor şi copia fragment după fragment. Până şi titlurile acestor opere nenumărate umpleau tomuri întregi".

Atât de intensă era această pasiune pentru l'Ancien Régime, încât Ludwig începu să comande prezentarea pe scenă a unora dintre aceste opere dramatice pentru propria-i delectare. Aceste reprezentaţii particulare, cunoscute sub numele de „Separatvorstellungen", începură în 1872 şi continuară până în 1885. S-a întrunit un număr de 209 spectacole, dintre care 47 au avut loc la

Residenztheater, iar 162 la Teatrul curţii regale, cu mult mai încăpător. S-au însumat 154 de piese, 44 de opere şi balete, care au fost puse în scenă numai pentru plăcerea regelui. Majoritatea acestor opere dramatice evocau vieţile regilor Franţei: „Ministru sub domnia lui Ludovic al XIV-lea", „Copilăria lui Ludovic al XV-lea" şi „Madame Dubarry" erau doar câteva dintre cele mai savurate de Ludwig. Odată, Diifflipp, după ce examina programul spectacolelor, comentă: „Nu înţeleg cum se poate Maiestatea Voastră delecta cu asemenea fleacuri!" Dar, în loc să-şi exprime supărarea, Ludwig surâse pur şi simplu, răspunzându-i: „Şi eu cred că piesa e proastă – şi totuşi, respiră mireasma de la Versailles!"

Dar aceste reprezentaţii particulare nu însemnau că regele se deda numai la acte de extravagantă lipsite de gust. Pe lângă opere franceze minore, Ludwig ordonă şi montarea unor piese valoroase de Schiller, Shakespeare, Victor-Marie Hugo şi Henrik Ibsen. Aceste spectacole îi ţineau pe angajaţii Teatrului Münchenez ocupaţi luni de-a rândul cu punerea în scenă, costumele, decorurile, efectele teatrale şi acompaniamentele muzicale. Ludwig plătea totdeauna cu promptitudine costurile pentru punerea în scenă, dar dividendele rămâneau proprietatea Teatrului Münchenez, care le utiliza iarăsi şi iarăsi în spectacole publice.

De-a lungul timpului, sfera acestor reprezentaţii particulare se răspândi şi ele fură considerate ca un alt semn al instabilităţii mentale a regelui, îi repugnase întotdeauna să se expună privirilor publicului când se afla la teatru, dar la aceste spectacole speciale, se putea concentra asupra scenei, fără gândul supărător că alţii se holbau la el. „Merg să privesc eu însumi, nu să ofer un spectacol altora", remarcă Ludwig într-o anumită împrejurare.

Dezmembrarea guvernului

Pe la începutul anilor 1880, stilul de viaţă straniu al lui Ludwig şi dorinţa sa copleşitoare de izolare începură să tulbure în mod grav funcţionarea eficientă a guvernului, în orice moment dat, nimeni nu putea spune cu exactitate unde s-ar fi aciuiat prin munţi. Dezgustul regelui fată de activitatea cabinetului îl determină să ignore documente oficiale importante până ce acestea se îngrămădeau în sute de pagini; amânând la nesfârşit ceea ce se putea rezolva în chip rezonabil într-o oră, îşi îngreuna şi propriile îndatoriri, astfel că atunci

când se apuca în fine de treabă, îi lua o zi întreagă să citească temeinic toate hârtiile. Se scurgeau săptămâni la rând până ce se hotăra să se ocupe de datoriile oficiale sau să accepte o întrevedere cu vreun membru al guvernului, în cele din urmă, rezolvă această problemă îmbinând excursiile alpine cu audientele guvernamentale. Se întâmpla ca un membru al cabinetului să se pomenească în orice moment din zi sau din noapte convocat la vreo cabană montană îndepărtată în scopul coordonării afacerilor oficiale. Louise von Kobell, sotia secretarului de cabinet August von Eisenhart, descrise una dintre aceste întâlniri la Altach, lângă Wal-chensee.

„Pădurarul regal… adusese o masă şi nişte scaune, le aşeză pe pajişte, întinse pe masă un pled roşu de lână şi puse deasupra un buchet mare de flori, apoi alungă câinii de vânătoare în cuştile lor… Regele sosi împreună cu suita lui în trăsura de lux, pe urmă apăru şi Eisenhart cu mapa plină de hârtii oficiale şi întrunirea se desfăşura în aer liber. Cadrul era neconvenţional. Mai departe, pe pajişte, grăjdarii campară pentru un popas mai lung, rânduind în şir trăsurile. Purtând haine de călătorie şi o bonetă scoţiană cu panglici la spate, regele se aşeza la masă. În spatele său, băţoşi ca vergeaua de tun, se postaseră doi lachei, în vreme ce în faţă, stând de asemenea în picioare, se găsea şeful de cabinet într-un costum bărbătesc negru de vizită, cu un clac sub braţ, înşirând pe un ton declarator propunerile şi sugestiile diverselor ministere. Din când în când, liniştea era tulburată de tălăngile vitelor sau de lătratul câinilor, mânioşi că fuseseră închişi. De îndată ce regele ajunse la ultima hotărâre şi semnă documentele, îl salută politicos la despărţire pe secretarul său şi făcu un semn, după care, ca prin farmec, întreaga suită pieri în depărtare". 1

Era un mare nenoroc pentru Ludwig că nu avea prieteni apropiaţi, şi niciun cerc de persoane intime pe care să se bizuie; cel mai statornic şi influent dintre companionii săi erau Richard Hornig, care deţinea postul de călăras-sef. Hornig se născuse la Mecklenburg în 1840, fiind fiul unui maestru de călărie care slujise sub domnia lui Maximilian al II-lea. Deşi fusese deseori descris ca aparţinând păturilor de jos, drept grăjdar avansat în rang, Hornig făcea parte din clasa proprietarilor de pământ instruiţi şi fără titluri de noblețe. Altminteri urmaşe scoli particulare şi fusese numit ofiţer de artilerie în armata bavareză. Manierele sale erau elegante, cizelate, şi-i impresiona pe toţi cei din jur cu firea lui modestă, rezervată, şi cu ascuţimea minţii.

Ludwig şi Hornig se întâlniseră pentru prima dată în mai 1867, când regele avea douăzeci şi unu de ani. Acesta se simţi imediat atras de Hornig, înalt, bine făcut, cu părul blond şi ochi albaştri, şi, după câteva investigaţii discrete, îl invită pe tânăr să se alăture casei regale; în timp „Hornig deveni maestru-sef de călărie, poziţie aproximativ echivalentă cu cea de comis al grajdurilor domneşti la curtea regală britanică, în plimbările nocturne ale regelui, Hornig urma călare caleştile şi săniile aurite, descălecând adesea pentru a-i potrivi peste picioare regelui pledul de blană sau pentru a-i curata de coajă o portocală; drept urmare, Hornig suferea deseori de degerături şi de inflamaţii ale laringelui. De-abia în 1878, primi în cele din urmă permisiunea să-l însoţească într-o trăsură proprie. Relaţiile lor tumultuoase, subiect în nenumărate rânduri pentru insinuări şi bârfe maliţioase, conteniră în ultimă instantă în 1886, cu câteva luni înainte de moartea lui Ludwig.

Haosul ce împresura guvernul bavarez începuse să se infiltreze pe nesimţite în casa regală, în 1876, Ludwig îl destitui pe August von Eisenhart din funcţia de secretar de cabinet. Căderea lui Eisenhart era ca o lovitură de trăsnet din senin: într-o zi, Ludwig se decise pur şi simplu să-şi schimbe secretarul de cabinet fără să-l informeze. Eisenhart află în cele din urmă despre dizgraţierea sa când merse la castelul Berg să-l însoţească pe rege şi se trezi că nu i se pregătise nicio trăsură pentru transport. Diifflipp se strădui mai târziu să-l influenţeze pe rege să se răzgândească, dar Ludwig se mărgini să-i spună: Lasă-mă în pace! Nu-mi pot imagina cum de l-am tolerat pe idiotul ăsta atâta vreme!”

Înlocuitorul lui Eisenhart, Friedrich Ziegler, deveni singurul demnitar cu care se întâlnea Ludwig în mod curent. Pentru a înlesni funcţionarea competentă a guvernului, toţi cei şase miniştri cu portofolii importante trebuiau să solicite audiente la Ziegler, care servea pe atunci ca intermediar; ei întocmeau toate rapoartele de cabinet către acesta şi el le supunea spre examinare regelui. Astfel Ziegler devenise cel mai puternic om din regat. El hotăra cu cine se întâlnea regele şi spre ce anume îşi îndrepta atenţia. Comentariile lui Ziegler, susţinute cu inteligentă, puteau influenta hotărârile regelui. Poziţia sa era neconstituţionala, aşa cum Richard Wagner încercase în repetate rânduri să-i semnaleze regelui cu privire la Pfistermeister şi totuşi Ludwig nu catadicsea să se debaraseze de un funcţionar a cărui

simplă prezentă îi uşura poverile tronului. Şi nici primul ministru nu protestă, chiar dacă fusese privat de dreptul său constituţional de a se consulta periodic cu regele. Când Lutz ajunse premier în 1880, această metodă se potrivea pe de-a-ntregul scopurilor sale, întrucât îl îndepărta pe rege de la deciziile reale luate de cabinet.

Chiar dacă se bucura de o funcţie cu mare autoritate, Ziegler ocupa locul al doilea după Hornig. Ordinele obişnuite date de Ludwig erau trimise frecvent prin intermediul lui Hornig, într-un dispreţ cu atât mai umilitor Pentru Ziegler prin însăşi natura dorinţelor exprimate de rege. De pildă, Hornig îi scria lui Ziegler: „Dragă prietene, din pricina timpului scurt, mi-a fost imposibil să-ţi trimit instrucţiunile anexate la primul lot, aşa că ţi le ex-Pediez acum". Urmau douăzeci şi patru de însărcinări de rutină, lipsite de orice importantă, printre care se numărau: să scrie anumitor ziare, mustrându-le că „nu ortografiază pronumele «Eu» şi «al Său» cu majuscule când se referă la Maiestatea Sa", „să exprime sincere mulţumiri din partea Maiestăţii Sale" unui număr de doamne cu care coresponda şi să-i redacteze o scrisoare Kaizerului Wilhelm I pentru că „nu-l felicitase pe Rege cu prilejul sărbătoririi zilei Sale de naştere"; ca urmare, împăratul trebuia informat că „Maiesatea Sa rămăsese neplăcut surprins", era înştiinţat Ziegler.

În ciuda tendinţei ocazionale de a-l împovăra pe secretarul de cabinet cu astfel de sarcini neînsemnate, Ludwig îl agrea cu adevărat pe Ziegler. Noul secretar de cabinet se îndeletnicea cu pictura şi cu compoziţii poetice în timpul liber, iar relaţiile personale dintre cei doi erau calde şi prietenoase, în poziţia sa privilegiată, secretarul de cabinet putea să asiste la comportamentul din ce în ce mai bizar al regelui. De exemplu, într-o împrejurare, Ludwig îl învinui cu mânie pe Ziegler de utilizarea termenilor „deja menţionat" într-un raport guvernamental. Pentru un rege, îi declară Ludwig, lucrurile nu erau niciodată „menţionate", ci mai degrabă „aduse la cunoştinţă"! „Menţionat" reprezenta un cuvânt „reprobabil" şi-i interzise lui Ziegel să-l folosească din nou sub ameninţarea cu destituirea.4 Mai neliniştitor decât atât, se părea că regelui îi plăcea să improvizeze jocuri sâcâitoare şi sinistre cu secretarul său de cabinet. Odată, pe când acesta îi citea cu voce tare un raport guvernamental/ Ludwig înhaţa de pe birou un mic revolver din argint şi-l îndreptă direct spre creştetul lui Ziegler. În mod câtuşi de puţin surprinzător, secretarul de cabinet

se opri din citit, şocat şi temându-se pentru viaţa lui. Ludwig rămase tăcut, dar flutură arma prin aer ca semn pentru Ziegler să continue lectura; nervos, secretarul de cabinet îşi aţinti din nou privirea spre paginile ce-i stăteau în faţă. De îndată ce Ziegler schiţa acest gest, regele ţinti iarăsi spre capul său. Acest joc morbid continuă, regele ochind spre creştetul secretarului de cabinet şi apoi fluturând revolverul în aer, până la isprăvirea întregului raport, în cele din urmă, evident frustrat de încercările zadarnice de a-l face pe Ziegler să-şi piardă sângele rece, Ludwig puse mică arma deoparte, spunând: „E uimitor câte soiuri de lucruri se fabrică în zilele noastre. Vezi cât de convingător arată a revolver şi nu este decât un termometru". Veştile despre astfel de incidente se răspândiră curând la curtea regală şi în guvern, sfârşind prin a furniza inamicilor din ce în ce mai numeroşi ai regelui suficiente muniţii pentru a-i pune sub semnul îndoielii sănătatea mentală. Acest episod cu Ziegler pare să demonstreze mai degrabă simţul său bizar al umorului decât orice altceva, trăsătură de caracter împărtăşita cu verişoara lui, împărăteasa Elizabeth. Ca şi împărăteasa, Ludwig savura asemenea situaţii, amuzându-se copios să-i chinuie pe cei din jur. Rostea deseori lucruri dintre cele mai nesocotite sau scandaloase pur şi simplu pentru a pândi figurile îngrozite şi reacţiile curtenilor, dar nimeni nu-l cunoştea atât de bine încât să înţeleagă că acest comportament era, m şi prin sine, destul de inofensiv. Ziegler însuşi simţi pe propria piele acest nivel de stres, care rămase îndeajuns de constant în timpul când era în funcţie, însă care-l afectă atât de tare, încât pe 6 septembrie 1879 îşi prezentă demisia din funcţia de secretar de cabinet, în mai 1880, Ludwig îl rugă să-şi asume din nou această Poziţie, punând accentul pe afecţiunea sa personală.

Ziegler acceptă fără tragere de inimă, dar, după trei ani, renunţa în cele din urmă să mai fie în slujba regelui, epuizat din punct de vedere fizic şi suferind de surescitare nervoasă.

Ziegler era doar unul dintre numeroşii oameni de la casa regală care fuseseră înlocuiţi sau pur şi simplu îşi părăsiră serviciul în ultima jumătate a domniei lui Ludwig., în 1877, secretarul curţii regale, Dufflipp, demisiona în urma unei neînţelegeri financiare cu regele şi îi succedă în funcţie Ludwig von Burkel; Burkel rezistă în acest post timp de cinci ani înainte să-i ia locul Philipp Pfister, şi acesta înlocuit curând de Hermann Gresser. Acest joc al fotoliilor dănţuitoare în casa regală, înteţit în ultimii ani de domnie, reflecta nu numai suprasolicitarea

nervoasă în slujba unui monarh pretenţios şi impulsiv, ci şi starea haotică de lucruri din guvern.

În 1883, contele Maximilian von Holnstein căzu până la urmă de la putere, în autoritatea poziţiei sale, Holnstein se expunea tuturor clevetirilor ce circulau pe seama regelui şi acest soi de informaţii îi permiseră să-şi păstreze funcţia. Ştia despre relaţiile întreţinute de Ludwig cu diverşi randaşi la cai, grăj dări şi soldaţi, şi dat fiind caracterul duplicitar al lui Holnstein, s-ar fi putut întâmpla să folosească acest material dăunător pentru şantajjarea regelui. Prezenta sa continuă la curtea bavareză, laolaltă cu vărsămintele secrete din partea lui Bismarck drept recompensă pentru semnarea acelei Kaiserbrief, întăresc posibilitatea să fi servit drept spion prusac. La părăsirea postului de la casa regală, Holnstein, deşi rămas la München, a trecut în mod discret pe statul de plată al lui Bismarck. Ar fi fost chiar de neînţeles dacă aşa-numitul cancelar de fier nu s-ar fi folosit de poziţia intimă deţinută de Holnstein şi de contactele sale la curtea Wittlesbachilor. Holnstein menţinea o reţea de spioni demni de încredere care lucrau ca servitori în casa regală şi s-a bizuit mai târziu pe aceste persoane introduse în toate secretele ca să strângă dovezile în ultimă instantă utilizate pentru a demonstra dementa regelui.

Era totuşi în acest grup de servitori şi însoţitori un om care se ridica mai presus de toţi în ce priveşte loialitatea şi devotamentul fată de rege: contele Alfred Durckheim-Montmartin. Ludwig îl întâlni pentru prima oară pe Durckheim, pe atunci în vârstă de douăzeci şi cinci de ani, în toamna lui 1874. Durckheim era un tânăr înalt, chipeş, inteligent şi îndeajuns de modest pentru a satisface gusturile regelui; slujise mai înainte ca aghiotant al vărului lui Ludwig, prinţul Arnulf. Ludwig îl numi în cele din urmă pe Durckheim aghiotantul său. El rămase în acest post, în preajma regelui, până la obştescul său sfârşit. A fost singurul membru al casei regale care a luat parte ca martor la ultimele zile petrecute de Ludwig la Neuschwantein şi l-ar fi însoţit fără îndoială pe stăpânul său în călătoria fatală spre Berg, dacă n-ar fi fost forţat, sub ameninţarea cu trimiterea în judecată la Curtea marţială, să-şi abandoneze postul şi să se reîntoarcă la München.

Ludwig admira caracterul reverenţios al lui Durckheim, precum şi firea sa sobră şi calmă, copleşindu-l cu mici cadouri şi scrisori personale. Impresionat peste măsură de aceste atenţii regeşti, Durckheim îi scria:

„Tocmai am primit prea binevoitoarea scrisoare a Maiestăţii Voastre şi minunatul album cu ilustraţii de la Linderhof, care vor rămâne pentru totdeauna un suvenir Preţios al acelor zile pe care le voi păstra în suflet ca pe un vis feeric… Fiecare pulsaţie a inimii mele aparţine principiului monarhic care pentru mine se întruchipează în Persoana Maiestăţii Voastre. Sunt mereu pregătit să-mi vărs ultima picătură de sânge pentru triumful Regalităţii şi pentru Persoana Suveranului". 6

Doi ani mai târziu, în 1876, Ludwig îl desemnă pe Durckheim şambelanul curţii regale. Tânărul îi răspunse: „Pe când stăteam în faţa Maiestăţii Voastre, m-am simţit cuprins de o putere magică şi toate neliniştile şi mâhnirile care îmi tulburaseră sufletul loial s-au risipit în momentul vrăjii de a fi zărit pe Maiestatea Voastră". 7 în mod limpede, pe Ludwig îl entuziasmau asemenea sentimente şi ajunse să-l considere pe Durckheim drept un membru nepreţuit al curţii sale. Răsplata cea mai mare i-o acordă în cele din urmă la 30 martie 1883, când Ludwig îl numi aghiotant personal.

Pe la începutul anilor 1880, nemulţumirea regelui fată de modul său de viaţă îl determină să cumpănească iarăsi la abdicare, în 1880, dinastia Wittlesbachilor sărbători şapte sute de ani de domnie, dar niciun fel de rugăminţi nu-l înduplecară pe rege să participe la festivităţi. Burkel încercă să-l convingă pe Ludwig, spunându-i că era de datoria lui să asiste la solemnităţile comemorative, reprezentându-şi familia.

„În mod firesc, refuză. Am insistat, arătându-i cât de mult îl iubea poporul şi cu câtă bucurie ar fi întâmpinat în München după atâta timp. «Nu pot», îmi răspunse, frecându-se pe frunte. «E înspăimântător, dar nu mai pot în niciun chip să suport cum se holbează mii de oameni la mine, să zâmbesc şi să transmit salutări de sute de ori, să pun întrebări unor persoane care nu înseamnă nimic pentru mine şi să le ascult răspunsurile care nu interesează. «Nu, nu! Nu mai există nicio scăpare din solitudinea mea.» Apoi, liniştit şi cu tristeţe, adăugă în şoaptă: «Câteodată, după ce am citit până la epuizare şi totu-i cufundat în tihnă, simt un imbold irezistibil să aud un glas omenesc. Şi pe urmă, îl chem cu clopoţelul pe unul dintre servitori sau dintre surugii şi-l rog să-mi povestească despre căminul sau familia lui". Şi, cu această amărăciune care-mi frânse inima, conchise: «Altminteri, as uita complet arta vorbirii.» Nu mai era nicio altă

explicaţie; un demon teribil dinlăuntrul său îl reţinea să se întoarcă în lume; se luptase cu puterile întunericului, dar fusese biruit".

Ludwig îşi pierduse în mod evident orice urmă de interes pentru îndatoririle regale; ideea de „noblesse oblige" murise, cel puţin în ceea ce-l priveşte, de mult timp, în urma nepopularităţii prieteniei sale cu Wagner, în războaiele care-i ştirbiseră autoritatea supremă, pe coridoarele pustii şi învăluite în umbră şi fantasme din castelele lui. Nu-i mai păsa câtuşi de puţin dacă îşi exercita drepturile de suveran şi, continuând să acţioneze în acest fel, îşi prejudicia propria poziţie şi prestigiul tronului.

Ludwig se simţea atât de deziluzionat încât, în cele din urmă, îl trimise pe un demnitar al curţii să pornească prin lumea largă în căutarea unui nou regat, în martie 1873, Franz von Loher, director al Arhivelor de stat, se pomeni expediat cu aceste instrucţiuni într-o călătorie în jurul lumii: Ludwig voia o fâşie de pământ unde îşi putea ttftpune ideea de regalitate, unde putea fi un monarh autocrat, nestingherit de limitele parlamentului sau ale fantelor. Acest tur de recunoaştere îl purtă pe Loher în insulele Canare, în nordul Africii, până în insulele greceşti şi turceşti. Prima călătorie se sfârşi fără niciun rezultat şi, doi ani mai târziu, regele îl trimise iarăsi pe Loher în căutarea unui regat, de această dată în Cipru şi Creta. Se luaseră în considerare şi alte aşezări, incluzând America de Sud, insulele din Pacific şi Scandinavia, dar niciuna nu-i conveni până la urmă şi Ludwig renunţa la ideea fără şanse de reuşită.

Triumful festivalului de la fâayreuth

Oraşul Bayreuth este situat la o distanţă de aproximativ şaizeci de mile de Nürnberg, în extremitatea nordică a Bavariei. Până în 1822, aparţinuse Prusiei, în secolul al XVIII-lea, aici îşi stabilise reşedinţa margraful Friedrich, a cărui sotie, Wilhelmina, fusese sora lui Friedrich cel Mare; margrafii de Brandenburg-Kulmbach înzestraseră cu multă generozitate oraşul, ridicând câteva clădiri importante în stil rococo, incluzând Noul Palat, Ermitajul şi Opera Margrafilor. Wagner îşi îndreptă gândurile spre Bayreuth ca posibil amplasament pentru noul său teatru liric, în primăvara lui 1872.

Abandonarea propusului Teatru festiv localizat în wfiinchen, proiectat cu câţiva ani mai înainte de arhitectul Semper, însemna că Wagner nu-şi găsise încă o scenă adecvată pentru montarea tetralogiei „Inelul Nibelungilor".

— Respinsese de multă vreme sugestia ca München-ul să fie sediul pentru noul Festspielhaus. Dificultăţile anterioare întâmpinate din partea guvernului, precum şi ostilitatea făţişă stârnită de prezenta sa, îl convinseră că München-ul n-ar corespunde scopului său. Cu toate acestea, nu-i transmise această decizie lui Ludwig; se gândi că era mai bine să nu-l înştiinţeze pe rege de acest lucru, sperând să reintre în gratiile sale. În schimb, compozitorul şi Cosima începură să facă vizite discrete, regulate la Bayreuth înainte să se hotărască definitiv cu privire la alegerea oraşului ca loc pentru ridicarea Teatrului festiv.

Se iscară imediat numeroase probleme în legătură cu dorinţa lui Wagner de a-şi vedea operele din ciclul Nibelungilor puse în scenă la Bayreuth. În primul rând, Ludwig deţinea drepturile de proprietate artistică asupra tetralogiei, şi nu Wagner. În februarie 1871, Wagner terminase partitura celei de-a treia opere a ciclului, „Siegfried". Potrivit contractului semnat cu regele în 1864, era constrâns să-i predea acestuia numaidecât compoziţia muzicală, dar Wagner se temea că Ludwig urma atunci să pună în scenă opera la München, aşa cum procedase deja cu „Das Rheingold" şi „Die Walkiire". Compozitorul intenţiona să evite acest lucru cu orice preţ. În consecinţă, îl induse în eroare în mod deliberat pe Ludwig, comunicându-i că opera „Siegfried" rămase neterminată, în vreme ce el lucra de fapt la cea de-a patra şi ultima parte a tetralogiei, „Gotterdämmerung". Ludwig exercită presiuni pentru obţinerea operei „Siegfried", dar Wagner continuă cu subterfugiile din dorinţa de a salva aceste ultime două opere pentru o primă reprezentaţie festivă a întregului ciclu.

În ultimă instantă, compozitorul îl încunoştinţa pe Ludwig că abandona München-ul în favoarea oraşului gayreuth şi că spectacolele de gală urmau să aibă loc vara următoare, în noul teatru încă neconstruit. Dar regele trebuie să-şi fi dat seama că aceasta era o presupunere neîntemeiată din partea compozitorului, întrucât îi comunică în scris lui Dufflipp: „Va fi o pură imposibilitate să se pună în scenă întregul ciclu al Nibelungilor la Bayreuth în anul viitor". 1 Totuşi, în decurs de numai câteva săptămâni, Wagner îl câştiga pe rege de partea sa în privinţa Teatrului festiv de la Bayreuth.

Decizia iniţială luată de Wagner în favoarea amplasării amfiteatrului său sărbătoresc la Bayreuth se bazase pe faptul că oraşul putea pretinde că dispunea de cea mai mare scenă de operă din întreaga Germanie, şi anume vechiul Teatru liric al Margrafilor. Dar de

îndată ce îşi găsi răgaz să zăbovească în interiorul excesiv de pedant, lipsit de simplitate, decorat în stil rococo, cu ornamente extravagante şi plin de plusuri, speranţele compozitorului se diminuară: nu numai că scena era prea mică, dar şi decorul de interior prea înzorzonat nu s-ar fi potrivit niciodată cu saga zeilor germanici. Era cu neputinţa să se remodeleze spaţiul dinăuntru; prin urmare, trebuia să se construiască un nou teatru. Oraşul Bayreuth, căruia îi surâdea proiectul, îi dona imediat lui Wagner un teren, pe care să-şi înalte teatrul festiv. Compozitorul însuşi cumpără un lot de pământ alăturat, unde intenţiona să-şi clădească o casă, iar Ludwig le dărui lui Wagner şi Cosirnei suma de 25.000 de guldeni pentru construirea noii reşedinţe.

Cercetările făcute de Wagner pentru statornicirea noului lăcaş începuseră cu toată seriozitatea pe 22 mai 2, cea de-a cincizeci şi noua serbare a zilei sale de naştere, când puse piatra de temelie la Festspielhaus.

Ludwig lipsi de la eveniment, dar îi expedie compozitorului o telegramă de susţinere: „Din adâncul sufletului, dragul meu Prieten, îţi trimit cele mai călduroase şi sincere urări în această zi atât de plină de însemnătate pentru Germania. Fie ca succesele şi prosperitatea să încununeze marea întreprindere din anul viitor. Astăzi, mă simt mai mult decât oricând unit cu tine în spirit". 2 Ploaia căzu în averse la ceremoniile desfăşurate la Bayreuth, un început nefast pentru visul lui Wagner.

Pentru a procura fonduri în vederea constituirii noului teatru, Wagner călători de la un capăt la altul al Europei şi ţinu prelegeri despre Bayreuth, inaugurând o serie de societăţi purtându-i numele, în scopul de a strânge bani prin subscripţie publică. Fiecare contribuţie garanta donatorului un anumit număr de locuri la teatru pentru reprezentaţiile cu ciclul Nibelungilor. Se colectară unele fonduri în acest fel, dar se dovediră insuficiente pentru finanţarea construcţiei; chiar şi cu darurile oferite de câţiva monarhi necunoscători ai muzicii wagneriene – cum ar fi de pildă sultanul Turciei şi chedivul Egiptului – compozitorul nu dispunea de suficienţi bani şi se văzu nevoit să întreprindă o serie de turnee, concertând prin Europa.

Deşi Wagner promisese cu optimism ca premiera să aibă loc în luna august 1873, spre începutul verii acelui an, deveni clar pentru toată lumea că teatrul nu putea fi terminat la timpul cuvenit

reprezentării ciclului propus. Inevitabil, Wagner caută sprijin la Ludwig, dar primi doar un răspuns tăios de la Dufflipp prin care i se aducea la cunoştinţă că, întrucât regele dăruise deja 25.000 de guldeni pentru Festspielhaus şi se ocupa acum de propriile proiecte arhitecturale, nu mai putea să contribuie în plus la planul de construcţie de la Bayreuth. Deznădăjduit, Wagner se hotărî să-i abordeze pe prusaci prin intermediul Marelui Duce de Baden. Marele Duce însă refuză să servească drept mijlocitor, totuşi, între timp, situaţia se clarifică: Ludwig se răzgândi încă o dată, cedând în faţa presiunilor exercitate de compozitor, într-un fel sau altul, aflase despre propunerile formale făcute Prusiei, gând care-i trezea repulsie lui Ludwig. Se întocmi din nou un contract între rege şi compozitor: Wagner urma să primească suma de 100.000 de guldeni în scopul finisării interiorului Teatrului festiv, instalând conductele de gaz şi creând decorurile. Dar era numai un împrumut. Contractul reprezenta din punct de vedere legal o constrângere pentru Wagner: jumătate din sumele încasate în urma oricărui concert prin care compozitorul strângea fonduri pentru montarea „Inelului Nibelungilor", precum şi toate veniturile viitoare rezultate din vânzarea certificatelor de patronaj îi reveneau de drept regelui, iar întregul împrumut trebuia să fie restituit într-o perioadă de optsprezece luni. Fixarea termenelor de plată, la fel ca toate celelalte tranzacţii cu Wagner, era extrem de optimistă. La începutul secolului al XX-lea, la multă vreme după ce se stinseseră din viaţa atât Wagner, cât şi Ludwig, familia compozitorului încă vărsa cu regularitate sume de bani în vistieria coroanei bavareze pentru a-şi achita datoria.

Spre sfârşitul verii lui 1876, se isprăvi construcţia Teatrului festiv din Bayreuth. Structura de lemn, proiectată de arhitectul Otto Bruckwald, originar din Leipzig, n-a fost niciodată destinată să găzduiască amfiteatrul peranent wagnerian; ca urmare, fusese clădită repede, acordându-se prea puţină atenţie unor detalii de rafinament şi elegantă, cum ar fi ornamentaţiile şi finisările interioare şi exterioare. Dar, de-a lungul anilor, planurile de construire a unui edificiu din piatră eşuară şi, în ziua de astăzi, Festspielhaus din Bayreuth seamănă destul de bine cu ceea ce era în vremea primului festival (cu adăugarea unei loje regale, construită ulterior pentru a-l adăposti pe Ludwig al II-lea). Interiorul nu este, şi nici nu era, împodobit cu ornamente, astfel încât să nu distragă atenţia publicului de la muzica şi acţiunea de pe

scenă, prevăzut cu fotolii incomode din lemn şi cu revoluţionara fosă wagneriană a orchestrei, devenită invizibilă datorită faimosului „capac" care permitea temperarea sonorităţii explozive a instrumentelor în aşa fel că vocea cântăreţilor putea trece rampa cât mai firesc.

În vecinătatea Festspielhaus, chiar la marginea Noului Palat al Margrafilor, se înalţa vila lui Wagner, clădită în acelaşi timp cu teatrul şi botezată de către compozitor cu numele simbolic „Wahnfried", care înseamnă „Pacea după iluzii amăgitoare". După stilul tipic wagnerian, îşi umplu interioarele cu mătăsuri, brocarturi, catifele, draperii cu ciucuri, palmieri în vase de pământ şi busturi din marmură ale prietenilor şi colegilor de breaslă, în faţa casei, se înalţa un bust din bronz al regelui, dăruit chiar de el şi sculptat de artistul münchenez Kasper von Zumbusch.

Primele spectacole cu „Der Ring des Nibelungen" erau programate în luna august. Ludwig declară că nu intenţiona să asiste la reprezentaţiile publice, în schimb, îl înştiinţa pe Wagner că avea de gând să urmărească repetiţiile generale în costume şi cu orchestră, programate să se desfăşoare între şase şi nouă august şi care echivalau cu o reprezentaţie particulară. Totuşi, prezenta regelui în oraş nu putea fi ţinută în secret, iar autorităţile din Bayreuth plănuiseră o ceremonie minuţioasă de întâmpinare a suveranului: peroanele gării erau pavoazate cu drapele şi pavilioane fluturate de briză, iar o fanfară se aliniase pe o estradă să-i ureze bun venit regelui, cântând imnul naţional. Dar Ludwig, care prinse de veste pe când se afla la o oarecare depărtare de Bayreuth, ordonă pur şi simplu ca trenul său să-şi amâne sosirea cu şase ore. Când luminile trenului regal se zăriră în cele din urmă în gara din Bayreuth, se făcuse deja unu şi jumătate noaptea şi doar cei mai dârji regalişti mai rămăseseră prin partea locului, însă Ludwig dejuca chiar şi intenţiile acestora, continuându-şi drumul dincolo de Bayreuth, până la gara de adăpost din mica localitate Roliwenzel, unde Wagner aştepta să-l întâmpine. Trecuseră opt ani de când cei doi se întâlniseră pentru ultima oară, şi ambii se schimbaseră în mod dramatic. Wagner îmbătrânise, era mai istovit şi mai gârbovit decât îşi amintea Ludwig, pe când regele, mai corpolent şi mai bărbos, nu mai semăna câtuşi de puţin cu tânărul Adonis care-l captivase într-atât pe compozitor cu un deceniu în urmă. Se suiră într-o trăsură de lux şi traversară pădurea întunecată oprindu-se la Ermitaj, o vilă în

stil rococo situată în suburbia oraşului Bayreuth, unde regele îşi stabilise reşedinţa.

Pregătiri de ultim moment erau în desfăşurare la Fest-spielhaus până în ziua premierei. Hans Richter, căruia cu doar şapte ani mai înainte regele îi interzisese să mai apară vreodată pe scenele Müncheneze după conflictele legătură cu „Das Rheingold", dirija orchestra alcătuită în 115 instrumentişti. Se iviră şi problemele uzuale Privind efectele scenice: apele Rinului lângă care era °calizat tărâmul de legendă nu puteau fi stăpânite cum se cuvine, balaurul pentru opera „Siegfried" sosi dezmembrat, capul fiind expediat din greşeală la Beirut, în loc de Bayreuth. În realitate, efectele teatrale la premiera de la Bayreuth nu se bucurară de un mai mare succes decât la reprezentaţiile müncheneze cu „Das Rheingold" şi „Die Walkiire", dar la Bayreuth, Ludwig putea cel puţin să vadă şi să asculte cele patru opere în succesiune. Oricât de impresionat s-ar fi întâmplat să fie regele de spectacolele müncheneze, înrâurirea deplină a operelor tetralogiei putea fi apreciată numai în contextul în care fuseseră hărăzite a fi văzute şi ascultate, şi anume în patru seri consecutive şi în înlănţuirea lor firească, aşa cum îşi dorise Wagner de la bun început.

Pe 6 august 1876, Ludwig se deplasă cu o călească deschisă spre Festspielhaus să asiste la repetiţia generală a operei „Aurul Rinului". Ceruse ca sala să fie goală, astfel încât să evite privirile inchizitoriale ale asistentei şi, pentru a satisface dorinţa regelui, doar câţiva invitaţi de onoare erau prezenţi. Wagner îl conduse până la loja regală, unde cei doi oameni statură împreună în timpul reprezentaţiei. Totuşi, pentru spectacolele următoare, regele stărui să asiste un public mai numeros, aşa încât să poată asculta operele executate într-o sală cu acustica bună.

În ultimele două seri, Ludwig asistă în cele din urmă la reprezentaţiile cu „Siegfried" şi „Gotterdämmerung", care încheiau tetralogia. Astfel, cele patru nopţi wagneriene de crimă, intrigi, iubire, spaimă, incest şi ură atinseră apogeul pe când flăcările înghiţeau Walhalla. Ludwig se simţea copleşit; stătea în teatrul întunecat, tremurând, plângând, încleştându-şi de tulburare degetele pe braţele fotoliului. Reîntors la Hohenschwangau, îi scrise lui Wagner:

„Am venit cu mari speranţe; şi deşi aşteptările mele erau cât se poate de mari, ele mi-au fost întrecute cu mult. Am fost atât de profund mişcat încât s-ar fi putut întâmpla să vă las impresia că sunt taciturn…

Ah, acum recunosc din nou lumea magnifică din care am fugit departe; cerul priveşte iarăsi în jos spre mine, câmpurile strălucesc de culoare, primăvara îmi pătrunde în suflet cu mii de foşnete dulci… Sunteţi un om divin, artistul adevărat prin graţia lui Dumnezeu care aţi adus focul sacru din Rai pe Pământ, să purificaţi, să sfinţiţi şi să mântuiţi. Un om asemănător divinităţii care nu poate cu adevărat greşi sau păcătui".

Atât de cucerit era regele de festival, încât declară că se întoarce să asiste la reprezentaţiile ulterioare ale ciclului Nibelungilor programate spre sfârşitul aceleiaşi luni. Nădăjduia că între timp cei mai mulţi dintre invitaţii regali străini aveau să plece. Reveni la Bayreuth pe 26 august şi luă parte la spectacolele cu tetralogia „Inelul Nibelungilor". La sfârşitul operei „Gotterdämmerung", Ludwig îşi birui teama de mulţime şi înainta aproape plin de voie bună până la marginea lojei regale pentru a răspunde ovaţiilor publicului şi pentru a se alătura la salutul ceremonios adresat compozitorului când el se urcă pe scenă, chemat prin aplauze la rampă, în discursul rostit în faţa auditoriului, Wagner declară că festivalul fusese „început cu încredere în spiritul german şi încheiat Pentru gloria regelui Bavariei", numindu-l pe Ludwig //nu numai un binefăcător şi un protector", ci şi „un co-Cfeator" al ciclului Nibelungilor.4 Ludwig se simţi emoţionat de acest cald omagiu. Măcar de această dată, a se feri de mulţimile de oameni îngrămădiţi pe drul Ilul străbătut de trăsura lui de la Festspielhaus până la Ermitaj, ci chiar părea să se înflăcăreze de această adu-latie. Încrederea sa neclintită în Wagner, precum şi sprijinul statornic pe care i-l acordase, jucaseră un rol destul de însemnat în triumful de la Bayreuth şi regele trebuia să fi socotit că era cu adevărat co-creator al ciclului Nibelungilor. Fără Ludwig, este foarte puţin probabil că Wagner şi-ar fi terminat vreodată tetralogia.

După festivalul de la Bayreuth, Wagner îşi reluă lucrul la ceea ce avea să fie ultima sa operă, „Parsifal". Bazată iniţial pe povestirea scrisă în secolul al XII-lea de Wolfram von Eschenbach, această compoziţie muzicală a mântuirii şi renaşterii îngloba elemente din ciclul arturian de poeme cavalereşti, dominată de misticism religios şi legenda lui Lohengrin. Era mai evlavioasă în mod tradiţional decât toate operele wagneriene, abordând conceptele de liberă voinţă, de păcat şi de izbăvire. Există multe similitudini între personajul Parsifal plăsmuit de Wagner şi figura reală a regelui şi este aproape sigur că asocierile cu Ludwig l-au inspirat pe compozitor. Astfel, pentru

Ludwig, „Parsifal" deveni o operă extrem de personală şi se putu recunoaşte pe sine însuşi şi propriile lupte în cavalerul rătăcitor, pornit în căutarea Sfântului Graal. Totodată, Ludwig îşi considera poziţia de monarh ca fiind de inspiraţie divină şi, asemeni lui Parsifal, credea că trebuia să se împotrivească adversităţilor şi tentaţiilor pentru a-şi împlini destinul înalt, orânduit dinainte.

În toamna lui 1879, starea proastă de sănătate îl sili pe compozitor să părăsească vila „Wahnfried" din Bayreuth pentru clima caldă, mediteraneană a Italiei. Se întoarse după un an în Germania şi Ludwig îl primi la München, unde compozitorul urma să supravegheze pregătirile pentru o nouă montare a operei „Lohengrin". Reprezentaţia efectivă, desfăşurata pe 10 noiembrie 1880, se dovedi a fi ultima lor întâlnire faţă în faţă; două zile mai târziu, se iscă un incident între rege şi compozitor care-i mânie aprig şi în egală măsură pe amândoi. Wagner trebuia să dirijeze pentru Ludwig preludiu la „Parsifal". Seara începu sub semne prevestitoare de rău: Ludwig sosi cu un sfert de oră mai târziu, enervându-l pe Wagner, apoi, fiind atât de fascinat de preludiul, îi pretinse compozitorului să-l cânte încă o dată. Wagner se conformă, dar când regele îi ceru să asculte preludiul la „Lohengrin" ca să le poată compara pe cele două, Wagner îi întinse cu furie bagheta de dirijor asistentului său, Hermann Levi, şi se năpusti afară din teatru. Nu încape nicio îndoială că incidentul îi tulbură extrem de tare pe amândoi; cu toate acestea, avalanşa de scrisori între rege şi compozitor continuă fără încetare şi, cel puţin la suprafaţă, relaţiile lor îşi păstrară fosta intensitate şi afecţiune.

La 26 iulie 1882, avu loc în cele din urmă premiera operei „Parsifal" la Bayreuth. Totuşi, Ludwig lipsi de la această primă reprezentaţie, îi scrise lui Wagner că nu se simţea bine şi nu putea să asiste la spectacol, dar adevăratele sale motive trebuie să fi fost de natură politică, între timp, regele trăia ca un adevărat pustnic, iar o călătorie la Bayreuth, în ciuda neglijării incontestabile a datoriilor regale, nu putea să nu-i deranjeze pe mulţi dintre membrii guvernului. Văzu până la urmă opera „Parsifal" la München. //Când am văzut şi am ascultat pentru prima oară această creaţie extraordinară era în primăvară şi m-a emoţionat U" i chip cu totul neobişnuit", nota Ludwig. „Este într-adevăr unică prin frumuseţe. Are un efect purificator şi îţi răpeşte sufletul de uimire şi admiraţie".

Wagner muri pe 13 februarie 1883 la Veneţia. Trupul său

neînsufleţit fu purtat de-a lungul Canalului Grande, din casa impunătoare unde se retrăsese ca să lucreze şi unde se stinsese din viaţă, Palatul Vendramini, până la gară, spre a-şi începe lunga călătorie spre Bayreuth. Pe drum, trenul se opri pentru scurt timp la München. Gara era pavoazată în semn de doliu cu linţolii negre de crep, iar sute de persoane îndurerate aşteptau înşiruite pe peron. Pe când trenul intra în gară, o formaţie muzicală începu să cânte marşul funebru al lui Siegfried din opera „Amurgul zeilor"; Lerchenfeld paşi înainte ducând în numele lui Ludwig o coroană mare de lauri, pe a cărei panglică stătea scris: „În memoria creatorului de muzică şi cuvinte, Maestrul Richard Wagner, din partea lui Ludwig al II-lea, Regele Bavariei". Dar regele însuşi absenta. Pe 18 februarie, Wagner fu înmormântat în grădina vilei sale „Wahnfried".

Un servitor îi adusese lui Ludwig o telegramă prin care i se anunţa moartea prietenului său. Regele o deschise şi o citi de câteva ori înainte să-i scape din mâinile tremurânde. „Trupul lui Wagner îmi aparţine!", strigă Ludwig cu durere. Mai degrabă decât să ia parte la funeraliile desfăşurate la Bayreuth, se închise în castelul Hohenschwangau, dând ordine ca fiecare pian din încăperile castelelor sale să fie de atunci înainte acoperite cu crepul de doliu în semn de respect pentru mult iubitul prieten. Cu optsprezece ani mai devreme, când prietenia lor de-abia începuse şi amândoi erau animaţi de speranţă în viitor, regele prorocise: „Atunci când noi doi vom fi murit de multă vreme, opera noastră va reprezenta încă un exemplu strălucit pentru posteritatea îndepărtată, o desfătare în veacurile ce au să vină; iar sufletele se vor aprinde de entuziasm pentru artă, un dar de la Dumnezeu/ care va dăinui veşnic".

Prieteniile regelui în decembrie 1869, Ludwig al II-lea începu să ţină un jurnal secret, în care-şi înregistra cu intermitente gândurile şi activităţile până la moartea sa, survenită în 1886. După decesul regelui, familia Wittelsbach ascunse cu grijă jurnalul de privirile indiscrete, îngropându-l în arhivele casei regale, în ultimă instantă, însemnările fură distruse când una din numeroasele bombe lansate din avion de către trupele aliate căzu pe Palatul de reşedinţa münchenez în timpul celui de-al doilea război mondial, după ce, însă, fragmente ample fuseseră publicate de câţiva autori, în 1926, un volum

intitulat „Tagebuch Auf-zeichnungen von Ludwig II, König von Bayern” * apăru în Liechtenstein. Era editat de „Edir Grein” – anagramă a lui Erwin Riedinger, fiul vitreg al prim-ministrului bavarez Johann von Lutz. Veridicitatea acestei versiuni a „Jurnalul intim cu însemnări ale lui Ludwig al II-lea, regele Bavariei” (! b. germ.) a fost deseori pusă sub semnul îndoielii. Autorul britanic, maiorul Desmond Chapman-Huston, care a avut acces neîngrădit la manuscrisele originale înainte de a fi distruse în război, a oferit o traducere cu mult mai fidelă.

Ludwig era obsedat de propria-i homosexualitate. Ca monarh catolic, jurase să apere principiile morale ale bisericii, iar dorinţele sale interzise îl umpleau de sentimentul culpabilităţii. Sexualitatea sa, reprimată cu prudentă, împotriva căreia luptase îndelung şi de care se caia stăruitor, reprezenta cea mai mare tragedie din viaţa lui personală. Dacă detesta mulţimile şi mediul burghez de la curtea Münchenează, se putea izola; dacă găsea secolul al XIX-lea respingător, îşi putea clădi castele romantice care-i evocau epocile de cavalerism şi de absolutism. Şi totuşi nu-i stătea în putinţă să scape de propriile pofte trupeşti, iar această conştientizare îi zdrobea spiritul.

Deprimat şi stingherit, Ludwig se închista într-o lume artificială, străduindu-se cu disperare, până la sfârşitul zilelor, să-şi înfrâneze aceste patimi. Căutând alinare, îşi îndrepta atenţia spre paginile jurnalului personal, destăinuindu-şi pe hârtie zbuciumul emoţional şi spiritual, şi eforturile zadarnice „de a învinge răul”, de a rezista „sărutărilor senzuale” şi „de a-şi înăbuşi simţurile” care-l înrobeau. Prin repetate promisiuni, jurăminte şi pecetluiri, numerologie şi invocaţii simbolice ale spiritelor regilor Ludovic al XIV-lea şi Charles I al Angliei, încercă să-şi împace cugetul chinuit şi să-şi salveze sufletul împovărat. Mai presus de orice, jurnalul deveni o mărturie sfâşietoare a jurămintelor de a rămâne cast, urmate de recunoaşterea eşecului şi de un sentiment de jenă copleşitor.

Jurnalul intim al lui Ludwig se risipi până la urmă într-o duzină de volume, fiecare pline de pasaje aproape indescifrabile şi referiri incomprehensibile la ceea ce el denumea „căderi” sexuale.

„29 iunie, 1871

Jurat în memoria legământului făcut în Pagodenburg pe 21 aprilie… în curând, voi fi un Spirit; văzduhurile celeste mă-nconjoară din toate părţile… Repet, şi pe cât e de adevărat că sunt Rege, îl voi ţine; necurmat până la 21 septembrie. Atunci, să încerc altfel; reuşeşte

a treia oară. Nu uita 9 mai, de trei ori – Februarie – Aprilie – Iunie – Septembrie. Parfum de crini-de-pădure. Desfătarea regelui. Acest jurământ are puterea lui constrângătoare, precum şi eficacitate.

Jurământul solemn în faţa tabloului Marelui Rege. «Abţine-te trei luni de la orice emoţii.» «Nu e permis să te apropii mai mult de un pas şi jumătate»

Louis2".

Iniţialele „L R" îi reprezintă pe Ludwig şi pe Richard Hornig, care avea în mod limpede acces la jurnal. Hornig ocupă o poziţie marcantă în multe fragmente:

„Reconcilierile cu Richard, Iubitul Sufletului Meu… Pe 21, comemorarea morţii purului şi slăvitului Rege Ludovic al XVI-lea. În mod simbolic şi alegoric, ultimul Păcat. Sfinţit prin această moarte ispăşitoare şi acea catastrofă din data de 15 a acestei luni, l-a mântuit în întregime pe al meu, o făptură pură şi nobilă pentru dragostea şi prietenia lui Richard – Regele, binecuvântat şi sanctificat în apă, îi dăruieşte purtătorului forţa unui uriaş şi puterea reconcilierii – Un sărut curat şi sacru, doar o dată. Eu sunt Rege. 21 Ianuarie 1872: «Vivat Rex et Ricardus în aeternum» *" 3

„3 februarie, 1872

Mâinile nici măcar pentru o singură dată, sub ameninţarea unei pedepse severe, în ian. Richard a fost cu mine aici de trei ori…! Pe 31, la balul curţii, plimbare cu R. în Nymphenburg (Pavilionul Amalienburg). «De Par Le Roy» Jurat pe prietenia noastră, sub niciun motiv iarăsi înainte de 3 iunie."4

Ludwig îşi consemna cu fidelitate fiecare mângâiere, sărut şi imbold sexual, laolaltă cu declaraţiile sincere că nu avea să mai cedeze niciodată ispitei.

„21 ianuarie, 1877

În numele Regelui, mă leg prin jurământ astăzi – 21 ianuarie, zi de cumplită amintire, comemorarea asasinării regelui Franţei şi al Navarrei, Ludovic al XVI-lea – că nu se va mai întâmpla niciodată ce s-a întâmplat ieri noapte; păcat ispăşit prin Sângele Regesc – Sfântul Graal. A fost în mod categoric pentru ultima dată, sub ameninţarea pedepsei cu renunţarea la tronul de Rege".

Deseori, servitori ai casei regale se trezeau fără voie obiectul pasiunii monarhului. Se bucurau de favorurile lui Ludwig rândaşii chipeşi de la grajduri sau soldaţii tineri care erau postaţi să stea de

gardă la unul dintre castelele sale. Noul favorit se pomenea bombardat cu cadouri scumpe sau desemnat în posturi privilegiate, luat la miezul nopţii în plimbări cu sania şi în călătorii nocturne spre o cabană de vânătoare retrasă, situată pe crestele Alpilor. Măguliţi de asemenea atenţii regale, puţini dintre aceşti tineri ambiţioşi rezistau dovezilor de afecţiune cu care-i asalta Ludwig, supunându-se „săruturilor sale senzuale" şi pasiunilor sexuale. Dar gusturile regelui erau expuse schimbării rapide fiindcă se plictisea cu uşurinţă de aceşti noi prieteni. „Mulţi dintre ofiţerii de cavalerie bavarezi rămâneau astfel surprinşi să-l vadă pe grăjdarul, în sarcina căruia căzuse de curând să-i îngrijească armăsarul, purtând un inel cu diamant dăruit de Rege".

Ludwig împlinise douăzeci şi opt de ani când îl întâlni pentru prima dată pe baronul von Varicourt, un fost ofiţer chipeş şi bine făcut într-un regiment de cavalerie uşoară; uimit şi fermecat de numele baronului şi de posibilele asociaţii cu dinastia de Bourbon, regele îi ceru să-i pună la dispoziţie un arbore genealogic al familiei. Varicourt se conformă ordinului, întocmind cu viclenie documentul în limba franceză; Ludwig era încântat peste măsură şi-l numi imediat pe baron aghiotant personal. După doar câteva săptămâni de la întâlnirea lor, soldată cu ascensiunea meteorică a lui Varicourt, regele nota: „Ştii bine că ridicarea la rangul de «aide-de-camp» * se datorează interesului meu deosebit pentru istoria Franţei din veacurile trecute, precum şi încrederii mele nelimitate în tine şi prieteniei mele sincere şi adevărate… Mă bizui temeinic pe tine deoarece cuvântul de onoare al unui Varicourt este la fel de sacru pentru mine ca buchiile Bibliei". 7 Două zile mai târziu, Ludwig îi trimise o altă scrisoare şi o fotografie a sa.

Regele căzuse în extaz pentru Varicourt, socotind că îşi descoperise în sfârşit prietenul devotat, „hărăzit de Providentă", aşa cum mărturisi în jurnal. Totuşi, chiar şi în această stare de beatitudine, regele se temea în mod evident că şi noua prietenie ar putea lua calea celorlalte relaţii ratate, întrucât scria: „Cu mult deasupra oricăror îndoieli, prietenia mea va rămâne".

Deşi Ludwig, cu tăcerea implicită a baronului, se convinsese în mod ferm că Varicourt descindea dintr-un demnitar de la curtea regală a lui Ludovic al XIV-lea, nu exista în realitate nicio astfel de legătură de rudenie. Regele se entuziasma totuşi de noul său prieten, continuând să-l copleşească cu o avalanşă de scrisori în care-şi declara admiraţia

înfocată pentru Varicourt şi pentru moştenirea sa imaginară: „Caracterul tău este nobil şi slăvit de-a lungul veacurilor; fiecare cuvânt rostit ieri mi-a dovedit din nou acest lucru. Cea mai frumoasă şi mai tânjită moarte pentru mine ar fi să-mi dau viaţa pentru tine. Oh, de s-ar putea întâmpla curând, cât mai curând! Acea moarte mi-ar fi mai plăcută decât orice altceva îmi oferă lumea".

Ludwig se îndrăgostise nebuneşte de tânărul şi chipeşul ofiţer, dar Varicourt nu-i împărtăşea sentimentele. Nu se împotrivea prieteniei regale, însă se străduia neîncetat s-o îndrume spre o linie platonică. În pofida declaraţiilor solemne de dragoste până la moarte făcute de Ludwig, ruptura inevitabilă se produse destul de repede, aşa cum se întâmpla întotdeauna în relaţiile sale amoroase. Într-una din ultimele scrisori către Varicourt, regele îi destăinuia că legătura lor începuse să se destrame.

„Există ceva în misiva ta care mă stupefiază. Îmi scrii că apreciezi peste măsură – după cum te-ai exprimat – favorurile mele de natură pur spirituală. Te rog să-mi explici de ce ai accentuat în mod special acest lucru, întrucât se înţelege de la sine că erau de natură spirituală. Dar ai subliniat îndeosebi acest aspect; prin urmare, te rog să-mi scrii care e motivul. Este o enigmă pentru mine. Nu pot să pricep absolut deloc; de aceea îţi cer o explicaţie referitoare la această expresie curioasă şi cu totul de neînţeles. M-ar îndurera dacă şi numai o umbră de îndoială s-ar aşterne între noi".

Atâta vreme cât baronul păstră tăcerea şi acceptă comportamentul regelui, iluziile romantice ale lui Ludwig rămaseră neştirbite, dar Varicourt ridicase o problemă atât de dureroasă, încât singurul mijloc de apărare la îndemâna regelui era să întrerupă complet legăturile. Aşa cum procedase mai înainte şi cu prinţul Paul von Thurn und Taxis, rupse pur şi simplu relaţiile cu baronul, oricât de chinuitoare ar fi fost această decizie. Relaţiile lui Ludwig cu Varicourt durară puţin; cu mult mai serioasă a fost prietenia cu Josef Kainz. îl întâlni pentru prima dată pe acest actor de origine ungară, în vârstă de douăzeci Şi trei de ani, cu prilejul unei reprezentaţii particulare la Teatrul curţii regale din München. Cu toate că nu era deosebit de arătos, Kainz poseda un anumit aer impunător Şi mai ales o prestantă scenică, iar Ernest von Possert, directorul Teatrului curţii regale, i-l prezentă regelui. La comandarea lui vor KPossert, Ludwig ceru să i se încredinţeze actorului rolul lui Didier din piesa „Marion de „de Victor

Hugo, care urma să fie pusă în scenă.

Regele îl văzu pentru prima dată pe Kainz interpretând un rol pe scenă pe 30 aprilie 1881. „Didier m-a impresionat profund", nota Ludwig în jurnalul său în acea seară şi-i trimise imediat actorului un inel scump drept răsplată pentru rafinamentul său artistic.

Se simţea atât de fascinat de Kainz, încât ordonă ca piesa să fie jucată din nou pe 4 şi pe 10 mai. Ca şi prima oară, fiecare din aceste reprezentaţii teatrale fu urmată de un dar costisitor din partea regelui: un lanţ de aur cu o lebădă în miniatură, un ceas încrustat cu diamante şi un inel cu rubin. Ludwig îl invită apoi pe Kainz să asiste la două spectacole particulare date în onoarea lui la Teatrul curţii regale, deşi actorul ungur fu poftit într-o lojă situată sub cea a regelui, un memento tangibil al distantei care îi despărţea încă. Cea de-a treia reprezentaţie a piesei lui Hugo se desfăşura la comanda regelui în locul unui spectacol programat cu „Die Meistersinger von Nürnberg" – aşadar, preluând cuvintele lui Chapman-Huston, „Kainz îl detronase pe Wagner". Dându-şi seama de norocul său extraordinar, Kainz îi scrise regelui:

„Bucuria, fericirea şi încântarea ameninţa să-mi spargă pieptul! Oh, măcar de-aş putea să săvârşesc o faptă mare spre a-i aduce Maiestăţii Voastre Prea Milostive o dovadă despre cât de adânc sunt pătruns de sentimentul recunoştinţei fată de Luminăţia-Ta – ah, numai de-aş putea muri pentru Maiestatea Voastră!"

Astfel de simţăminte atingeau o coardă tainică în inima regelui. Pe 30 mai, Kainz repeta în vederea unui spectacol cu „Richard al II-lea" la Teatrul curţii regale, când primi o convocare la biroul directorului. Karl Hesselschwerdt, şeful intendentei grajdurilor regale, aştepta cu un ordin din partea regelui ca Josef Kainz să tie adus numaidecât la noul său palat de la Linderhof pentru a-şi petrece acolo trei zile ca invitat de onoare. Vizita trebuia să rămână un secret şi actorul îşi irosi cea mai mare parte a zilei până ce reuşi să plece din München. 5 osi cu trenul în gara Murnau la ora şapte seara, descoperind însă că trăsura regală îl aşteptase de la ora zece dimineaţa. Drumul spre Linderhof dură câteva ore. În cele din urmă, Kainz zări felinarele legănate în galop de călăreţii ce însoţeau trăsura şi apoi aceasta porni în goană împreună cu escorta prin pădurea întunecată, ajungând la destinaţie cu mult după două noaptea. Un servitor îl conduse pe actor la vechea cabană de vânătoare a lui Maximilian al II-lea, unde urma să fie găzduit

pe toată durata vizitei şi-l înştiinţa că i se îngăduia un răgaz de jumătate de oră să se schimbe într-un frac şi într-o cămaşă albă cu guler întărit.

La ora stabilită, un slujitor înzestrat cu o tortă arzând în văpăi veni să-l însoţească pe actor la rege. Era o noapte frumoasă de vară, lumina argintie a lunii aruncând reflexe strălucitoare pe faţada albă a Palatului Linderhof. Dar cei doi nu se opriră acolo; servitorul îl escortă pe Kainz de-a lungul unei poteci prin grădina întunecoasă şi începură să urce o pantă abruptă în pădurea ce se întindea în depărtare. Aproape de culmea dealului, ajunseră la o mică poiană unde slujitorul se opri brusc sub un imens bolovan. Urnindu-l puţin din loc, acesta se roti dând la iveală un gol în interiorul colinei, locul de intrare în grota lui Venus şi totodată de pătrundere în lumea fantezistă plăsmuită de rege.

Ludwig aştepta pe malul unui lac artificial, înveşmântat de asemenea în frac. Regele schiţa un gest spre o masă, confecţionată din coral artificial şi scoici de mare, pe care erau aşternute diverse delicatese pentru o cină târzie. Epuizat, Kainz abia putea să întreţină o conversaţie cu regele, poticnindu-se în vorbe. Părea să fie un personaj într-o dramă jucată pe scenă, efect sporit de luminile intermitente, de culoare roşie şi albastră, ce scăldau grota. Actorul nu se simţea în largul său în această ambiantă stranie. Ludwig însuşi încercă o dezamăgire, în locul actorului pasionat şi viguros care-i captivase atenţia, stătea acum în faţa lui în grota întunecată un tânăr sfios şi extenuat. Kainz se bâlbâia întruna şi nu putea să îngaime decât: „Da, Maiestatea Voastră Prea Milostivă" şi „Nu, Mărite şi Nobile Stăpân". Această farsă neinspirată se prelungi până la ora patru în zori, când regele îl concedie în fine pe Kainz. Ludwig nădăjduise să i se întrupeze în faţa ochilor Didier, şi nu să aibă de-a face cu un tânăr şovăitor care tremura în prezenta lui. Regele se retrase plin de resemnare.

Mai târziu, în acea dimineaţă, într-o discuţie cu Burkel, Ludwig îi spuse: „Herr Kainz este un tânăr plăcut şi cu maniere alese şi m-am amuzat nespus de uimirea lui, dar glasul său m-a decepţionat profund. Vorbeşte într-un mod cu totul diferit pe scenă. Îl găsesc complet neinteresant şi trebuie să se întoarcă de îndată în München". 14 Burkel îl convinse pe rege să-i mai dea lui Kainz o şansă; dacă actorul era trimis înapoi în capitală, această formă de concediere i-ar distruge aproape cu siguranţă cariera promiţătoare. Ludwig acceptă acest

punct de vedere, cu condiţia ca actorul să nu-i iasă pur şi simplu în cale în următoarele trei zile. Burkel îi explică apoi situaţia lui Kainz; Ludwig îl invitase la Linderhof pe Didier, şi nu pe Kainz, aşteptându-se să vadă întruchiparea vie a acestui personaj din piesa lui Hugo. Se fixă o a doua întâlnire între rege şi actor pentru ziua următoare şi înainte ca Josef Kainz să pornească spre Ludwig, Burkel îi şopti la ureche: „Pentru numele lui Dumnezeu, joacă-ţi rolul, omule, simulează!"

Kainz îi ascultă sfatul şi, când apăru în faţa regelui, se transformase încă o dată în ţanţoşul şi înfloritul Didier. Ludwig rămase încântat şi-i sugeră să se adreseze unul celuilalt cu pronumele familiar „du", deşi câteodată Kainz se comporta nepotrivit, depăşind limitele de bună-cuvi-intă, spre furia regelui. Totuşi, Ludwig era destul de fericit şi cele trei zile de şedere la Linderhof, stabilite iniţial, se prelungiră la trei săptămâni. Când Kainz reveni în cele din urmă la München, era năpădit de cadouri scumpe din partea regelui: trei ceasuri de mână din aur, un port-tigaret de fildeş, gravat cu o scenă din „Parsifal", patru bijuterii, ceasuri de buzunar, butoni cu pietre preţioase şi câteva opere de artă ilustrând legenda lui Wilhelm Tell.

Kainz se întoarse în capitala bavareză radiind încă de gratiile regale fără precedent. Actorul se pregătea să interpreteze următorul rol, Richard al II-lea; cu toate acestea, regele se supără, îi ceru lui Kainz să accepte o clauză în contractul său cu teatrul Münchenez prin care se obliga să „interpreteze numai personaje frumoase". Kainz rămase uimit de această solicitare stranie; îl informă pe rege că o astfel de înţelegere l-ar transforma cu certitudine în obiect de batjocură printre colegii săi de breaslă. Regele nu părea însă să-i arate înţelegere: „Un caracter nobil trebuie să joace numai roluri nobile", îi reteză el vorba.

Ludwig intenţiona să călătorească prin Spania împreună cu Josef Kainz; acest lucru se dovedi a fi imposibil şi, în schimb, porniră la drum spre Elveţia, ca să viziteze locurile istorice legate de legenda lui Wilhelm Tell. Dispuneau de paşapoarte pe nume fictive, Didier pentru Kainz şi marchizul de Saverny (un alt personaj din piesa lui Victor Hugo) pentru Ludwig. De la bun început, voiajul fu un dezastru. Călătoria cu trenul se dovedi a fi îngrozitoare: regele suferea de un soi de paranoia când drumul de fier pătrundea înăuntrul munţilor prin gaura neagră a tunelurilor.

Se presupunea că un vapor cu aburi trebuia să-i aştepte ancorat la cheu spre a-i transporta în susul lacului, dar întârziase şi cei doi

n-avură de ales decât să stea şi să aştepte. Răspândindu-se vestea că regele Bavariei se găsea acolo, se strânse destul de repede un grup mic de privitori curioşi. După aproape o oră de adăstare insuportabilă, vaporul sosi în fine: fusese împodobit cu drapelele bavareze în culorile albastru şi alb, precum şi cu stindardele casei regale de Wittelsbach. Pe când regele urcă la bordul navei, căpitanul îl salută ceremonios printr-o plecăciune şi ură bun sosit „Maiestăţii Sale". Ludwig se simţea abătut, dar nu-i rămânea nimic de făcut; fără tragere de inimă, regele şi Kainz porniră către Brunnen. Totuşi, când se apropiau de cheu, Ludwig observă că şi aici fluturau pavilioane şi steaguri şi că o altă mulţime de oameni adăstau înşiraţi pe ţărm să-l vadă măcar în treacăt. Ordonă ca vaporul să-şi continue drumul până ce putură să debarce în taină şi fără ceremonie. Mergând spre hotel, trăsura cu care se deplasau se strică şi regele se pomeni iarăsi înconjurat de un grup de localnici curioşi. La hotel, întregul personal de serviciu aştepta aliniat la intrare, făcând plecăciuni în timp ce regele se apropia, iar directorul se zori să-l întâmpine cu urări de bun venit pe „Maiestatea Sa". Toate aceste situaţii ajunseseră insuportabile pentru Ludwig; declară că urmau să părăsească hotelul chiar a doua zi şi, după câteva căutări, închirie o vilă mică, retrasă, astfel încât cei doi să poată fi singuri, feriţi de privirile scrutătoare. Această escapadă nu începuse sub cele mai bune auspicii.

Cei doi îşi petrecură fiecare zi a vizitei în diverse locuri legate de numele legendarului erou elveţian Wilhelm Tell, unde Kainz trebuia să-i citească regelui fragmentele potrivite din saga luptătorului din veacul al XIV-lea împotriva dominaţiei Habsburgilor austrieci. Ludwig însuşi ştia pe de rost aceste pasaje preferate şi-l întrerupea pe Kainz cu o rectificare dacă sărea un rând sau omitea un cuvânt. Astfel decurgeau lucrurile zi de zi, în toate orele din zori şi până în noapte, într-o seară, regele hotărî că-şi doreşte să asculte o serenadă cântată la cornuri de vânătoare alpină, drept care un grup de suflători somnoroşi fură chemaţi la miezul nopţii şi plasaţi pe crestele unor munţi aleşi anume, semeţiţi către cer chiar în faţa vilei regelui. Ludwig era în culmea fericirii, numai că oamenii locului nu putură neam să pună pleoapă pe pleoapă în acea noapte.

Epuizat de acest program de felurite reprezentanţii, de cu zori până în toiul nopţii, Kanz ajunsese într-o stare de extenuare fizică şi nervoasă când Ludwig se decise Pe neaşteptate să-l pornească într-o

ascensiune pe Munţii Suvenen, aşa cum şi Melchthal străbătuse acest traseu în sga lui Wilhelm Tell. Actorul era însoţit de patru călăuze robuste, cu o duzină de sticle cu vin de Moselle o jumătate de duzină de sticle de şampanie, pentru Ortificarea trupului şi spiritului, în timp ce Ludwig aştepta de cealaltă parte a versanţilor să afle vesti despre aventura prietenului său. Kainz se văzu supus la chinuri îngrozitoare, nefiind obişnuit să urce mile întregi pe povârnişurile muntoase şi, după o anevoioasă excursie pe jos de douăsprezece ore, nu se simţi în stare să meargă mai departe şi poposi peste noapte la o cabaniţa situată într-un defileu. A doua zi refuză să continue ascensiunea şi se întoarse cu trăsura la locul unde-l aştepta regele. Când Ludwig îi ceru cu nerăbdare să-i descrie excursia, Kainz o caracteriza grosolan şi nediplomatic drept „o oroare”.18 Deziluzionat de lipsa de entuziasm a prietenului său, Ludwig hotărî în acea seară că actorul îşi putea răscumpăra greşeala, căţărându-se pe vârful Rutli şi declamând de acolo scene cu Melchthal sub clar de lună.

Kainz n-avea ca alternativă decât să consimtă. Obosit până la sleirea totală a forţelor, actorul aţipea pe picioare în excursia pe potecile abrupte muntoase. Odată, se trezi din picoteală, găsindu-l pe rege aplecat deasupra lui şi holbându-se în tăcere. „Sforăiai”, îi spuse Ludwig mânios şi plecă.

O săptămână mai târziu, Ludwig încercă din nou. La ora două noaptea, îi pretinse lui Kainz să-i recite nişte poezii. Actorul se plânse că era istovit. Ludwig îl rugă insistent, dar Kaniz îl refuză iarăsi. „Foarte bine”, rosti Ludwig în final. „Dacă eşti atât de obosit, du-te să te odihneşti”. Însă între timp, Kainz adormise.

Când actorul se deşteptă din somn, regele dispăruse. Ludwig purcese către Ebikon, lăsând prietenului său instrucţiuni precise să-l urmeze. Deşi Ludwig dădea impi” 6” sta că uitase de incident, iluziile nutrite despre Kainz se spulberaseră. Actorul simţise o schimbare în relaţiile cu regele, scriindu-i: „Aş vrea să pot distruge din rădăcină amintirea acelei zile nefericite, deoarece cugetul meu vinovat îndură toate chinurile iadului”. 21 înainte să părăsească Elveţia, regele şi Kainz se fotografiară împreună. Kainz, într-un costum gri, destul de banal, arăta stingherit şi complet epuizat; regele, într-o manta neagră, cu un melon în mână, dezinteresat cu tristeţe şi dezamăgit de prietenul său.

Iţii arhitectonice încă din perioada copilăriei, Ludwig al II-lea nutrise o dragoste înflăcărată pentru arhitectură. Cuburile de lemn pentru improvizat castele şi machetele la scară redusă ale monumentelor şi ale porticurilor arcuite müncheneze dăruite lui Ludwig de bunicul său, deveniseră curând jucăriile sale preferate. Un asemenea interes se integra în tradiţia Wittelsbachilor; de-a lungul veacurilor, duci, electori şi regi clădiseră palate, muzee, teatre şi edificii monumentale care înfrumuseţau Bavaria. Bunicul său transformase efectiv München-ul cu clădirile clasice ridicate de el, imitând modelele sobre şi armonioase ale antichităţii greco-latine, şi cu bulevardele largi şi întinse, iar propriul său tată construise Maximilianstrasse şi Maximilianeum. Totuşi, atât arhitectura lui Ludwig I, cât şi cea a lui Maximilian al II-lea, erau aproape exclusiv publice, destinate contemplării şi utilizării de către supuşii lor. Construcţiile ofereau o expresie vizibilă a autorităţii lor suverane, fiind o prelungire nobilă şi trufaşă a tradiţiei dinastiei Wittelsbach. Singura încercare făcută de Ludwig al II-lea să ridice un edificiu public fusese Teatrul festiv proiectat de Gottfried Semper şi propus să fie amplasat pe colina Gasteig; întâmpinând împotrivirea guvernului, regele abandonă în cele din urmă acest plan. În consecinţă, toate proiectele de construcţie iniţiate ulterior de Ludwig aveau să fie de natură particulară, pentru folosinţa lui strict personală.

De mic copil, Ludwig îşi petrecuse ore nesfârşite cutreierând de unul singur prin vastele palate şi castele ale tatălui său. Pătrunsese pe deplin în lumea sclipitoare a Franţei din epoca dinastiei de Bourbon, rătăcind prin apartamentele regale din Residenz, decorate de Cuvillies, cu stucaturi aurite, brocarturi, mătăsuri şi cristaluri şlefuite; cu un etaj mai jos, apartamentele Nibelungilor dădeau viaţa fascinantei saga a zeilor germanici. Nymphenburg şi pavilioanele sale îl captivară cu ornamentaţiile excesive de linii curbe, de ghirlande împletite asimetric, cu împodobiri de scoici, cochilii şi frunziş sculptat, caracteristice stilului rococo, în vreme ce picturile murale fantastice de la Hohenschwangau îl purtau pe tânărul romantic printr-un univers de vis unde Parsifal şi Lohengrin trăiau încă. Aceste impresii şi experienţe îl înrâuriră pe Ludwig o dată ce se angrena el însuşi în planuri arhitecturale şi îl îmboldiră să reproducă în mod fidel teme întregi în propriile castele, dacă nu în anfilade de încăperi.

În primii ani de domnie, Ludwig fusese mult prea absorbit de

relaţia cu Wagner şi de conflictul cu Prusia ca să se implice în planuri arhitectonice complicate, îşi licitase interesele la redecorarea apartamentelor sale din Palatul de reşedinţa münchenez şi din castelul Hohenschwangau, precum şi la aranjarea unei fabuloase grădini de iarnă. Nu simţise nevoia unor noi castele sau palate; când se lansă în fine în planuri de construcţie, nu intenţiona să satisfacă necesităţile curţii regale, ci mai degrabă propriile fantezii.

Deziluziile timpurii încercate de Ludwig îl mânară să clădească. Speranţele sale naive că ar putea dirija viaţa politică bavareză se năruiră: Ludwig privise neputincios cum tara sa fusese târâtă în două războaie nedorite, iar el însuşi se văzuse silit să renunţe la suveranitatea sa în avantajul noului şi detestatului împărat german. Viaţa lui particulară însemnase de asemenea un eşec: Wagner se îndreptase spre Cosima, găsindu-şi consolarea şi abandonând München-ul, logodna cu Sophie se sfârşise în mod dezastruos, toate legăturile romantice se prăbuşiseră, iar homosexualitatea îi zdrobea spiritul. Singur şi izolat, Ludwig îşi căuta fără încetare refugiul în planuri de construcţie.

Începu să clădească pentru a-şi împlini visurile, pentru a-şi vedea materializate în cărămidă şi piatră temele care-i dominau existenta. Dorea cu pasiune să capteze imagini, să recreeze ambiante, să transpună decorurile de scenă în viaţa reală, pentru aspiraţiile amăgitoare către comorile teutonice şi strălucirea orbitoare a Bourbonilor. Operele wagneriene îi îngăduiră lui Ludwig să pătrundă în lumea eroilor medievali, dar experienţa concretă se mărginea la scenele Müncheneze. Mai mult, putea citi ore în şir despre descrieri ale vieţii la curtea lui Ludovic al XIV-lea, dar aceste plăceri se restrângeau la paginile cărţilor preferate, înălţându-şi castelele, Ludwig îşi înlesni dreptul de intrare în aceste două lumi diferite, nu ca observator neputincios, ci ca participant activ. La Neuschwanstein, Linderhof şi Herrenchiemsee, îşi plăsmui un univers care pentru tot restul Europei veacul al XIX-lea mai exista doar în paginile cărţilor de istorie.

Deşi castelele şi pavilioanele lui Ludwig reprezentau un amestec eclectic de rococo francez, baroc bavarez şi stiluri orientale, nu-şi aborda planurile de construcţie cu o agendă arhitecturală clară. Primele sale proiecte contopeau teme care inspiraseră Franţa în epoca dinastiei de Bourbon cu influente teutonice. Apartamentele sale personale din Residenz şi planurile pentru Linderhof existau în acelaşi

timp când năzuinţele lui dramatice către sfera patrimoniului spiritual german se împlineau în încăperile de la Hohenschwangau şi în castelul Neu-schwanstein. Pe măsură ce domnia lui avansa, Ludwig se abătu de la lumea medievală către evocări mai simbolice ale autorităţii sale suverane fugare. Când splendorile obsedante ale vechiului regim francez de dinaintea revoluţiei, întruchipate în Herrenchiemsee, eşuară în a-i domoli sentimentul crescând de neputinţă, îşi însuşi în cele din urmă gusturile exotice şi excesele Orientului şi ale imperiului bizantin, ca o expresie făţişă a convingerilor sale autocratice.

Ludwig era puternic influenţat de mişcarea romantică din Europa secolului al XIX-lea, a cărei înclinaţie spre istoricism cucerise imaginaţia monarhilor de pe tot cuprinsul continentului. Din Rusia, unde Ecaterina cea Mare şi nepotul ei Alexandr I introduseseră liniile clare, simple şi armonioase ale stilului clasic, până în Franţa şi Anglia, unde stilurile gotic, romanesc şi oriental erau în vogă, romantismul a dominat arhitectura şi artele decorative europene timp de o sută de ani. Când Ludwig construi un castel imitând cu fidelitate stilul romanesc un palat neorococo modelat după cele din Franţa Bourbonilor, urmă pur şi simplu convenţiile existente în epocă. Deşi stilurile diverselor proiecte ale regelui erau adesea criticate de marele public, gusturile sale nu erau mai eclectice decât cele de care dăduse dovadă bunicul său, Ludwig I, în ridicarea templelor clasice copiate după modelele greceşti în München sau chiar decât cele ale tatălui său, Maximilian, în restaurarea gotică a castelului Hohenschwangau.

Veniturile lui Ludwig n-au fost niciodată atât de mari sau nelimitate pe cât crezuseră el însuşi şi supuşii săi. Din suma totală de 2 milioane de guldeni primită în fiecare an conform listei civile bavareze, trei sferturi se întrebuinţau pentru salariile servitorilor casei regale, cheltuieli personale şi stipendiile destinate rudelor, incluzând cei 500.000 de guldeni acordaţi de Ludwig bunicului său ca o pensie de întreţinere. Când Ludwig I muri pe 29 februarie 1869, această sumă i se atribui prin succesiune regelui şi, împreună cu restul de 800.000 de guldeni din lista civilă, formă nucleul fondurilor destinate proiectelor de construcţie. Contrar părerii răspândite în masele largi, Ludwig n-a folosit niciodată banii publici pentru a-şi acoperi cheltuielile necesare construirii castelelor sale; în ultimii ani de viaţă, a împrumutat bani sub rezerva restituirii din lista civilă personală, dar nu s-a atins de alte fonduri din trezoreria regală. A economisit sume suplimentare prin

reducerea cheltuielilor cu ceremonialele curţii regale, bani care s-au înmulţit în ritm rapid datorită modului său de viaţa cumpătat.

Primul proiect arhitectural al lui Ludwig viza redecorarea apartamentelor sale particulare din Residenz. Ca print de coroană, ocupase o anfiladă de încăperi, situate la etajul al treilea din aripa dinspre nord-vest a palatului cu vedere spre Hofgarten şi Odeonplatz. Curând după ce urcase pe tron, Ludwig decise să extindă şirul de camere la proporţii mai potrivite cu demnitatea regală. Oficialii curţii îşi manifestară împotrivirea fată de cheltuielile mari şi-l avertizară că dorinţa de a-şi lărgi apartamentele către catul de sus al palatului le-ar putea incomoda pe slujnicele sale care locuiau acolo. Dar Ludwig se mânie foarte tare de această opoziţie; ordonă ca proiectul să fie început de îndată şi, într-o paradă de voinţa caracteristică, îşi decora încăperile într-un mod cu mult mai sofisticat decât plănuise iniţial.1

Apartamentele ocupate de Ludwig erau legate de restul palatului printr-un lung coridor împodobit cu picturi murale executate de Michael Echter şi înfăţişând saga Nibelungilor. Arhitectul Eduard Riedel dirija lucrările de extindere a anfiladei de încăperi, în vreme ce dintr-un gest de capitulare în faţa elementului de teatralism ce-i marca existenta, Ludwig îi comandă pictorului scenograf münchenez Franz Seitz să-i ornamenteze camerele în stil Ludovic al XVI-lea. Aici, în şederile sale din ce în ce mai rare în capitală, Ludwig prezida ca stăpân absolut curtea-fantomă alcătuită dintr-o succesiune de încăperi ostentative, somptuoase şi cu aspect arhaic.

Miniştrii şi demnitarii curţii regale convocaţi de către rege erau introduşi prin coridorul Nibelungilor într-o lume a opulentei poleite cu aur şi anacronice. Ludwig îşi primea vizitatorii în Sala de audienţe, o încăpere foarte spaţioasă, drapată în moar purpuriu, cu reflexe lucioase ondulate şi decorată cu frize aurite, sculptate cu migală, între cele două ferestre largi orientate spre Odeonplatz, Se găsea tronul regelui, un jilţ cizelat cu rafinament şi Urlat cu aur, cu heruvimi aşezaţi deasupra şi susţinând o coroană de aur, aproape ascunsă sub faldurile de hermină şi sub panaşurile din pene de păun ale unui baldachin de brocart. Ludwig îşi umpluse biroul de lucru cu statuete de bronz şi busturi din marmură înfăţişându-i pe Wagner, Maria Antoaneta, Ludovic al XIV-lea şi Sfântul Gheorghe; masa de scris, ornată cu chenare şi garnituri în relief de bronz aurit, se sprijinea pe două picioare mari sculptate în formă de lebede suflate cu aur, iar mapa de

corespondentă era decorată cu scene din „Lohengrin”. După moda franceză, patul său era împrejmuit de un pălimar aurit; când dormea, un baldachin din stofă de mătase, ţesuta cu fir de aur, brodată cu însemnele heraldice ale Wittelsbachilor şi încununat cu mănunchiuri din pene de păun, îi anina deasupra creştetului.2 Totul semăna perfect cu ceea ce comandase Ludwig: încăperi reproduse cu fidelitate după modelul celor din Palatul Versailles. Ludwig îşi întreprinse primii paşi şovăitori ca rege în cadrul ambiantei cu un stil decorativ apăsător şi autocratic care i-a dominat ultimele proiecte de construcţie.

Cu marea sa dragoste pentru natură, Ludwig regreta timpul petrecut în capitală. Deşi Residenz se învecina cu Hofgarten, îi lipsea o grădină cu adevărat particulară; pentru a rezolva această dilemă, regele îşi concepu grădina de iarnă fabuloasă. Residenz dispunea deja de o grădină de iarnă de mărime considerabilă, construită de Maximilian al II-lea, dar creaţia fiului său era întru totul i ieşită din comun. Ludwig îşi începu grădina de iarnă în 1867, extinzând spaţiul la proporţii enorme de-a lungul următorilor trei ani. Clădită pe acoperişul Festsaalblau/ Sala festivă albastră, din Residenz, grădina de iarna era o seră întinsă cu schelet metalic şi pereţi de sticlă, insprată de proiectele întocmite de Joseph Paxton pentru palatul de cristal londonez, schiţata şi executată de grădinarul curţii regale, Karl von Effner. Aici, în această fantezie exotică, Ludwig putea hoinări pe potecile şerpuitoare ce tăiau de-a curmezişul pajiştile cu vegetaţie luxuriantă, putea hrăni lebedele care pluteau pe apele liniştite ale unui lac artificial, putea citi în chioşcul maur şi cina într-o colibă indiană.3 O imensă pictură murală înfăţişând munţii Himalaya şi executată de Christian Jank constituia fundalul măreţ al acestei grădini, unde păuni cutreierau de colo până colo în libertate, iar colibri zburau prin frunzişul arborilor. Ludwig îşi primea adeseori oaspeţii în această ambiantă surprinzătoare. După ce părăseau străzile friguroase şi acoperite cu zăpadă din München, vizitatorii rămâneau uluiţi, urcând scări în spirală din marmură şi pătrunzând pe o uşă, să se trezească pe neaşteptate în vârful palatului în această junglă abundentă. Infanta Spaniei de la Paz ne-a lăsat o descriere plină de strălucire şi viaţa a vizitei sale în grădina de iarnă.

„Am ajuns în dreptul unei uşi mascate de o draperie. Zâmbind uşor, Regele o trase deoparte. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Acolo, în faţa noastră, se întindea o grădină enormă, iluminată în stil

veneţian, cu palmieri, lac, poduri suspendate şi zidiri în formă de castel crenelat sau cetăţuie. «Intraţi!», îmi spuse Regele şi l-am urmat fascinată… Un papagal cocoţat pe o stinghie Aurită ce se mişca în balans îmi strigă «Guten Abend», în vreme ce un păun umbla ţanţoş împrejur. Am străbă-ut un podeţ simplu de lemn peste un mic eleşteu luminat şi am văzut în faţa noastră un sat indian… Am poposit la un cort din mătase albastră, ornată cu trandafiri, în interiorul căruia se găsea un jet sprijinit pe doi elefanţi sculptaţi şi aşezat pe o piele de leu. Regele ne conduse mai departe, de-a lungul unei poteci înguste ce ducea spre lac, deasupra căruia scânteia o lună artificială, aruncând reflexe line peste nuferi şi peste celelalte plante acvatice. O luntre era priponită cu o frânghie de un copac. Am ajuns apoi la o colibă indiană; evantaie şi arme aninau din tavan… Regele îşi continuă drumul. Mi-a trecut brusc prin minte că fusesem transportată ca prin farmec în Palatul Alhambra al regilor mauri din Granada. Am intrat într-o mică încăpere maură, cu o fântână arteziană în mijloc, înconjurată de flori… într-un pavilion circular alăturat, despărţit printr-o arcadă maură, se pregătise cina. Regele îmi indică printr-un gest să mă aşez la mijloc şi sună delicat cu un clopoţel de mână. Un lacheu apăru ca din neant şi se apropie cu plecăciuni adânci. Venea doar să aducă şi să strângă tăvile cu felurile de mâncare, când era chemat cu clopoţelul de Rege. Puteam zări de unde stăteam, dincolo de arcadă, brazde pline de flori, luminate de felinare ascunse. Un cor nevăzut cânta încetişor. Pe neaşteptate, se arătă cununa unui curcubeu. «Oh!», am exclamat involuntar. «Trebuie să fie un vis!»

Grădina de iarnă înflăcăra curând imaginaţia publicului Münchenez. Una dintre cele mai populare povestiri se referă la regina Marie, într-o noapte, după cum se istoriseşte, regina dormea în iatacul ei din ResidenZ când se trezi din somn din pricina unui potop de apa revărsat prin tavan. Apartamentele ei erau amplasate chiar dedesubtul grădinii de iarnă şi s-ar părea că artificială a lui Ludwig căzuse în lac, provocând inundaţia.

Această sete de iluzii, de evadare din existenta cotidiană monotonă de la curtea Münchenezã îl împinse tot mai mult pe Ludwig spre o lume a fanteziei. La Hohen-gehwangau, unde îşi petrecu de fapt cea mai mare parte a domniei, îşi redecorase în întregime fostul dormitor al tatălui său armonizându-se cu această goană după romantic, încăperea se caracteriza deja prin picturi murale dramatice

înfăţişând grădina fermecată a Armidei, dar Ludwig dorea să amplifice efectul. Umplu camera cu palmieri şi portocali sădiţi în vase de pământ, creând o junglă luxuriantă care se îmbina armonios cu grădina pictată pe pereţi, iar o mică fântână decorativă construită într-un colţ îi oferea susurul liniştitor al apei în timpul nopţii. Când, în zorii zilei, Ludwig se retrăgea la culcare, servitorii trăgeau draperiile grele de brocart peste ferestre, astupându-le bine, şi nelăsând să pătrundă înăuntru lumina soarelui; apoi, în beznă, se producea o transformare magică pe când sute de stele licăritoare răsăreau dincolo de tavan, galaxie artificială pâlpâitoare plăsmuită de rege prin sfredelirea unor găuri în pardoseala încăperii de deasupra, pe care le umpluse cu lămpi cu petrol aprinse, îi comandă în cele din urmă scenografului Franz Seitz să-i confecţioneze o lună artificială care, printr-un mecanism de ceasornic, strălucea puternic pe când trecea lin pe cerul pictat, desăvârşită cu toate ciclurile obişnuite ale astrului real.

Stând pe terasa în stil italian a castelului Hohenschwangau, în amurgul liniştit de vară alpină, Ludwig CaPa pentru un tip de presiunile înaltelor îndatoriri, u-undându-se în lumea legendelor teutonice şi în saga romantică a lui Lohengrin. Cu toate acestea, în mod inevitabil, prezenta aproape permanentă a reginei Marie atenua în mare măsură entuziasmul regelui pentru căminul copilăriei sale. Din grădina ticsită de trandafiri, i se deschidea o privelişte magnifică înspre nord-vest către munţii Sauling şi Tegelberg, cu pădurile lor întunecate şi cascadele spumegânde de pe versanţi; Ludwig se hotărî să-şi înalte pe acest fundal viguros, colţuros şi aspru prima nouă lucrare arhitectonică, şi anume castelul Neuschwanstein.

Cu mult mai sus de apele scânteietoare, albastre-verzui, ale lacului Forggensee şi de marea întindere a câmpiei Fiissen, vechiul castel Vorderhohenschwangau, cu foişorul în ruină şi creneluri năruite străjuia peste piscurile munţilor Jugend. În copilărie, Ludwig hoinărise pe crestele muntoase, pornind în drumeţie din Hohen-schwangau. Din vârful muntelui Jugend, i se desfăşurau în faţa ochilor peisaje splendide până la mari depărtări: colţuri de stâncă ale masivului Tannheim şi ale Alpilor austrieci se înălţau către vest, cu apele limpezi ale lacului Alpsee şi cu crenelurile de culoare ocru ce încununau castelul ridicat de Maximilian al II-lea; valea Schwangau cu dealurile care se rostogoleau domol în văzduh spre nord; trecătoarea îngustă Pollat şi cascada ce se prăbuşea de la mare înălţime pe peretele

muntos către sud; şi povârnişurile abrupte şi râpoase ale munţilor Sauling şi Tegelberg spre est. Frumuseţea naturală a colţişorului de tară îl fascina pe Ludwig. Aflând că tatăl său autorizase un plan de lucrări pentru restaurarea castelului Vorderhohenschwangau, se decise să se angajeze & însuşi în acest proiect.

Ludwig abandonă până la urmă planurile tatălui de restaurare, în favoarea unei construcţii mai trainice. O vizită întreprinsă la castelul Wartburg din Thuringia, unde Wagner îşi localizase numeroase scene din „Tann-häuser" îl inspiră pe Ludwig să comande o nouă zidire în care să-şi adăpostească propriile plăsmuiri. Pe 13 mai 1868, îi scria lui Wagner:

„Intenţionez să reclădesc vechile ruine ale castelului Hohenschwangau de lângă cascada Pollat, în stilul autentic al cetăţuilor ridicate de cavalerii medievali germani, şi trebuie să vă destăinuiesc cât sunt de emoţionat la gândul că voi trăi acolo peste trei ani. Vor exista un număr de odăi pentru oaspeţi, confortabile şi tihnite, oferind privelişti minunate către magnificul pisc Sauling şi către munţii şi câmpiile îndepărtate din Tirol... Acest colţ de natură este unul dintre cele mai fermecătoare din câte pot fi găsite pe pământ, sacru şi inaccesibil, un templu demn de Prietenul divin, numai datorită căruia poate înflori mântuirea şi adevărata sfinţenie a lumii. Se va întruchipa acolo un memento al operelor «Tannhäuser» (Sala trubadurului cu vedere spre castelul din depărtare) şi «Lohengrin» (curtea, porticul arcuit şi intrarea monumentală în capelă); din toate privinţele, acest castel va fi mai impunător şi mai confortabil decât Hohenschwangau situat mai jos, care este profanat în fiecare an de prezenta prozaicei şi plicticoasei mele mame. Zeii ofensaţi se vor răzbuna totdeauna şi se vor refugia împreună cu noi pe piscurile foarte înalte deunte, răcoriţi acolo de adierile de vânt celeste".

Nu era nicio coincidentă că noul castel al lui Ludwig Urma să domine crestele de zid ale castelului ridicat de atăl său la Hohenschwangau, situat mai jos. De la bun început, îşi închipui Neuschwanstein ca un paradis sublim şi supranatural, unde visurile romantice inspirate de operele wagneriene şi vechile legende şi epopei germanice aveau să prindă viaţă.

În 1868, lucrătorii tăiară un nou drum din satul Ho-henschwangau prin pădure până în vârful muntelui Jugend; folosind dinamită, aruncară în aer ruinele vechiului foişor de la

Vorderhohenschwangau, situat pe culme, nivelând piscul pe care urma să se înalţe castelul. Fiecare bloc de piatră, cărămidă sau buştean trebuia să fie încărcat într-o căruţă trasă de cai pe drumul lung şi abrupt ce suia până în vârful muntelui, corvoadă anevoioasă care mări fără îndoială perioada de timp necesară construcţiei. Lucrul la ghereta portarului începu în februarie 1879; Ludwig puse piatra de temelie la corpul principal de clădire în septembrie acelaşi an.

Construcţia castelului continuă în tot cursul domniei lui Ludwig, proces de lungă durată îngreunat şi mai mult de nehotărârea lui şi de desele-i răzgândiri. îi copleşea pe arhitecţii săi cu o avalanşă de schiţe şi desene frumoase, mâzgălind în grabă note şi sugestii pe iconografie, solicitând modificări şi aprobând proiectele într-o zi, pentru a cere noi variante într-un stil cu totul diferit chiar în ziua următoare. Ludwig nu se sinchisea dacă se sista construcţia la jumătatea proiectului, ordonând ca totul să fie demontat în favoarea unei noi idei, numai că îşi schimba ulterior din nou părerea, dispunând ca toate piesele componente să fie potrivite la locul lor, aşa cum fuseseră înainte.

Ludwig îi comandă artistului scenograf Christian Jank să-i deseneze noul castel, în timp ce arhitectul Eduard Riedel transpuse schiţele într-o serie de planuri de lucru-Pe măsură ce regele studia diversele reprezentări gene".

râie/ schimbă stilul de la gotic la romanesc; în cele din urmă, rezultatul nu mulţumi pe nimeni, în afară de proiectant şi de Ludwig însuşi.

Varianta finală executată de Jank îi servi regelui drept model pentru castelul ridicat pe culmea muntelui Tugend. La intrarea pe domeniu, stătea de strajă căsuţa paznicului construită din cărămidă roşie şi flancată de două turnuri identice; în mijloc, o arcadă susţinută de coloane ducea spre o curte reprodusă după decorul de scenă folosit pentru montarea Müncheneză a operei „Lohengrin". În centrul ei, Ludwig plănuise să clădească pe ruinele vechiului foişor un donjon ce adăpostea capela. Curtea superioară era împrejmuită pe trei laturi de Kremenate, sau Apartamentele femeilor, de Ritterhaus sau Apartamentele cavalerilor şi, în capătul vestic, de corpul cetătuiei cu cinci caturi, încununată de două turnuri înalte şi formând un unghi uşor la mijloc pentru a urma conturul piscului. Pe toată durata construcţiei, regele apelă la serviciile a trei arhitecţi: Eduard Riedel retras în 1874, căruia îi succedă Georg Dollmann, înlocuit zece ani mai

târziu de Julius Hofmann. Odată cu trecerea anilor, situaţia materială din ce în ce mai încurcată îl constrânse pe Ludwig să-şi restrângă cheltuielile, ceea ce însemnă că porţiuni întregi din schiţele lui Jank, deosebi donjonul central cu capelă, fură pur şi simplu abandonate; până la moartea lui Ludwig, survenită în 1886, Neuschwanstein era terminat doar pe jumătate.

Pe fundalul fâşiilor de pădure verde şi luxuriantă, o bijuterie albă se înălţa din umbra muntelui, o plăsmuire scânteietoare abundând în frontoane şi balcoane, arcade – 1 turnuri crenelate. Deşi din depărtare, castelul pare să le enorm, dimensiunile lui reale devin evidente cu cât te apropii mai mult. Pe culmea muntelui, drumul şerpuieşte pe sub porticul arcuit de la casa paznicului, deschizându-se în curtea inferioară şi implicit într-o lume a fanteziei medievale. Foişoare şi ferestre în stil romanesc domină valea, privind spre pământ de sus de pe corpul masiv de piatră al palatului ce se conturează nedesluşit la orizont, cu frontoane albe de calcar împodobite cu două mari fresce înfăţişându-i pe Sfântul Gheorghe şi Patrona Bavariae, zeiţa protectoare a regatului bavarez.

Interiorul castelului contrasta puternic cu exteriorul simplu. Hyacinth Holland şi Peter Herwegen executară ornamentele gotice, în vreme ce Eduard Iile, Dollmann şi Hofmann creară variaţiunile bizantine. Ludwig se ocupă personal de cele mai mărunte detalii ale decorării, de la picturi murale şi mobilier, până la candelabre şi porţelanuri, întrucât toate acestea reprezentau pentru rege un crâmpei de fantezie, un decor de scenă în care îşi monta spectacolul şi-şi transpunea visurile. Se încăpăţâna să vadă lucrurile îndeplinite numai după voia lui. Când Eduard Iile începu să picteze o canava cu Lohengrin pentru noul castel, Ludwig studie pânza şi-i porunci imediat secretarului său particular să redacteze o scrisoare:

„Regele mi-a ordonat să vă aduc la cunoştinţă că ar dori ca atitudinea împăratului să fie modificată. Şi apoi, dacă e posibil din punct de vedere tehnic, ar vrea fie ca steaua dimineţii, fie ca luceafărul-de-seară, să lumineze figura Arhanghelului Mihail şi vă cere de asemenea să chibzuiţi dacă nu cumva capul lebedei este prea mare, iar pieptul, aşa cum se sprijină pe apă, nu e prea mic-Regele a privit încă din copilărie cum plutesc lebedele la Hohenschwangau şi consideră că a dumneavoastră nu este pictată în concordantă cu natura”.

Pe măsură ce Ludwig avansase în vârstă, vederea îi slăbise aproape de tot. Era mult prea vanitos ca să poarte în permanentă ochelari, aşa încât ornamentaţiile din castelele sale deveniră mai excesive cu scurgerea anilor, obiectele suflate cu aur străluceau din ce în ce mai puternic, culorile ajunseseră prea stridente, somptuozitatea ţesăturilor prea apăsătoare, până când, la lucrările de construcţie întreprinse la Herrenchiemsee, efectul de adormire a orgoliului deveni aproape covârşitor.

Cea mai mare parte a parterului şi a primului etaj din castel erau destinate servitorilor şi personalului de serviciu. Principala bucătărie, situată la parter, era o capodoperă a tehnologiei existente la sfârşitul secolului al XIX-lea. Două dispozitive automate, alcătuite din bare de fier prinse într-un cadru dreptunghiular, pe care se frigea carnea deasupra jarului, acţionate de căldura captată în horn, echipau o vatră imensă, în vreme ce cuptoare zidite în perete dispuneau de aparate pentru încălzirea farfuriilor, iar un acvariu mare aşezat într-o cămară alăturată îi înlesnea regelui să poată mânca peste proaspăt la cerere. Lifturi mecanice îi transportau felurile de mâncare de la aceste încăperi până în sufrageria amplasată la etajul al treilea.

În înaltul turn octogonal de pe latura nordică a corpului palatului, scara principală din marmură de Untersberg şerpuia urcând în spirală în jurul unei coloane centrale sculptate cu scene dintr-o partidă de vânătoare medievală. Vitralii împodobite cu armoariile temiliei Wittelsbach, cu laitmotivul lebedei şi cu flori de Crin îi luminau calea, laolaltă cu felinare suspendate de tter forjat şi fasonat în capete de dragon. Vârful coloa-ei de marmură pătrundea în frunzele verzi de palmier, ajungând până la tavanul albastru-deschis, presărat cu stele aurii.

Apartamentele personale ale lui Ludwig, situate la catul al treilea, se compuneau doar din jumătate de duzină de încăperi; acestea erau mici, intime, cu pereţii lam-brisati în panel de stejar, închis la culoare şi bogat sculptat, decorate cu picturi executate pe pânză pentru a da iluzia de tapiserie. Plafoanele erau boltite, în chesoane sau pictate înfăţişând scene din operele wagneriene; uşi masive din stejar, încrustate cu motive ornamentale dantelate din alamă, se deschideau una după alta, oferind o perspectivă cuprinzătoare asupra tuturor camerelor, cu mobilier în stil medieval, vitralii şi candelabre de fier forjat. Aşa cum îşi dorise Ludwig, predominau temele wagneriene:

picturile murale din sufragerie evocau scene din concursul de cântece de la Wartburg şi înfăţişau portrete ale scriitorilor şi poeţilor care inspiraseră operele compozitorului; viaţa trubadurului Walther von der Vogelweide era zugrăvită pe pereţii camerei de toaletă a regelui, pe când legenda medievală a lui Tannhäuser alcătuia decorul în biroul de lucru al lui Ludwig. Şi, pretutindeni în aceste încăperi, se găsea câte un semn distinctiv care amintea de eroul preferat de Ludwig, Lo-hengrin, şi de lebedele sale, pictate pe pereţi, sculptate în plafoane şi arcade, modelate în porţelan şi brodate desăvârşit cu fir de aur pe mătăsuri viu colorate şi pe brocart.

Regele îşi revărsa cu prisosinţă toată grija asupra dormitorului său, o încăpere spaţioasă, ornamentată în stil gotic flamboyant. Pereţii erau îmbrăcaţi în partea inferioară în panouri sculptate din lemn de stejar, iar picturile murale de deasupra înfăţişau povestea de dragoste; damnată dintre Tristan şi Isolda. Dormitorul reprezenta o bijuterie superbă, de la lavoarul de argint şi bronz aurit în formă de lebădă până la sanctuarul minuţios care forma patul lui Ludwig, o creaţie magnifică din lemn de nuc sculptat, fastuos împodobit cu volute şi arcade, coloane şi nişe. În timpul nopţii, luciul lemnului de nuc şi de stejar şlefuit de mână şi culorile vii ale picturilor murale răsfrângeau razele de lumină unduitoare împrăştiate de candelabrul din bronz aurit, în iernile lungi, focul ardea neîncetat în sobe de porţelan în stil medieval, fiind întreţinut dintr-o cămăruţă învecinată de servitori care rămâneau nevăzuţi, astfel încât să nu-l deranjeze pe rege. Când se ridica din pat şi trăgea într-o parte draperiile albastru intens, brodate cu fir de argint, Ludwig putea privi dincolo de vitraliul bovindoului spre peisajul minunat de iarnă pe când ninsori grele şi dese cădeau peste noua lui fortăreaţa.

Dincolo de această încăpere, Ludwig îşi construi o ciudăţenie: o grotă artificială, cu tavanul brăzdat de stalactite din mortar, cu o fântână arteziană şi o lună pusă în mişcare de un mecanism de ceasornic. În timp ce cutreiera prin acest decor de scenă executat cu meticulozitate, era scăldat în reflexe roşii, galbene şi albastre împrăştiate de o serie de felinare mascate; după a doua uşă, se găsea o altă surpriză, o grădină suspendată, plantată în terase, orientată spre câmpia Fiissen ce se întindea la poalele muntelui. Palmieri, portocali, boite de iasomie şi de iederă îşi răspândeau parfumul exotic în această grădină fermecătoare, unde zburau colibri în libertate prin aerul

înmiresmat.

Deasupra anfiladei sale de încăperi, ce ocupau jumătate etajul al patrulea, ajungând până la coama castelului decorată cu frontoane, se situa Festsaal sau Sala cântăreţilor, copiată după modelul încăperii din Wartburg, unde Wagner îşi transpusese faimosul concurs de cântece din „Tannhäuser". Ferestrele înalte şi boltite îngăduiau luminii scânteietoare din regiunea montană să inunde încăperea, scăldând picturile cu detalii complicate de pe arcade şi pereţi în nuanţele potolite şi delicate ale cerului alpin. Plafonul boltit în arc de cerc şi cu chesoane era pictat somptuos cu motive florale strălucitoare în stilul medieval. Picturile murale înfăţişau nu numai legenda lui Tannhäuser, ci şi povestea cavalerului rătăcitor Parsifal şi saga Sfântului Graal; deasupra cadrului uşii, ascunsă printre celelalte picturi, o mică imagine reprezenta armoariile lui Ludwig al II-lea, unica referire directă la creator care se poate găsi în acest castel falnic cocoţat pe vârful muntelui Jugend.

Totuşi, adevăratul punct central în Neuschwanstein era Sala tronului. Ea semnifica o celebrare glorioasă a drepturilor divine regeşti, fiind singura încăpere din castel executată în stil bizantin, care reflecta într-o oarecare măsură concepţia autocratică despre autoritatea imperială. Ludwig acceptă schiţele inspirate de bisericile Sfânta Sofia din Constantinopol şi Allerheiligen Hofkirche din München. Coloane din ghips scagliuo-la, pictate să semene cu porfirul şi cu lapislazuli, toate cu capiteluri corintice aurii împodobite cu sculpturi reprezentând foi de acantă în volută, sprijineau o galerie boltită, construită pe înălţimea a doua etaje, care înconjura încăperea. Mai mult de două milioane de plăci colorate de ceramică alcătuiau pardoseala complicată, al cărei mozaic înfăţişa animalele pădurii. Dintr-o cupolă centrală ca azuriul cerului, presărată cu stele aurii ce încercuiau o bijuterie cu diamante radiind precum soarele raze de lumină, anina un imens candelabru de bronz auriu, de forma unei coroane bizantine şi prevăzut cu nouăzeci şi şase de lumânări.12 În capătul dinspre nord al sălii se găsea o absidă, la care se ajungea urcând o scară de marmură cu trepte late, dominată de o pictură alegorică înfăţişând şase regi canonizaţi şi încununată cu o reprezentare murală a lui Iisus Hristos drept cârmuitorul universului. Aprobând planurile pentru un tron impunător din aur masiv, argint şi ivoriu, acoperit de un baldachin auriu cu patru heruvimi ce sprijineau

scuturile heraldice ale Bavariei şi dinastiei de Wittelsbach, Ludwig muri însă înaintea ca lucrarea să fie executată.13 Neuschwanstein, inspirat de operele wagneriene şi de picturile cu epopeile germanice din copilăria lui Ludwig, rămase un loc magic pentru rege, îngăduindu-i să evadeze într-o lume romantică şi fantastică existentă doar între zidurile noului său castel. Pleca deseori în toiul nopţii, hoinărind prin pădurile întunecate până la trecătoarea Pollat, unde un pod de fier era construit direct pe deasupra cascadei. Stând pe acest pod, cu vuietul torentelor de apă prăvălite pe peretele de munte, Ludwig putea zări scânteierea castelului său estompată de depărtare, ferestrele boltite sclipind ca bijuteriile pe fundalul cerului întunecat alpin.

J! inderhof's i Jierrenchiemsee

În inima văii Graswang, la o distanţă de aproximativ cincisprezece mile de Neuschwanstein, se întindea domeniul regal de vânătoare de la Linderhof. Terenul, situat pe dealurile Ammergau, în apropiere de satul Garmisch-Partenkirchen, aparţinuse odinioasă mănăstirii învecinate de la Ettal; o crescătorie regală de cai pur-sânge se afla aici, iar Maximilian al II-lea clădise o cabană de vânătoare din lemn, unde Ludwig poposise adeseori în tinereţe. Regelui îi plăceau nespus de mult liniştea şi solitudinea văii, împrejmuită de munţi înalţi, protectori, şi străbătută de un râu şerpuitor, în ianuarie 1869, îi scrise baronesei Leonrod: „Lângă Linderhof, nu prea departe de Ettal, intenţionez să construiesc un mic palat cu o grădină peisageră în care să predomine aranjamentul riguros simetric în stil renascentist; întregul ansamblu va respira splendoarea şi grandoarea impunătoare a Palatului Regal de la Versailles. Oh, cât de necesar e să-ţi creezi asemenea locuri poetice de refugiu, unde să poţi uita măcar pentru scurt timp de vremurile îngrozitoare în care trăim".

Ideea construcţiei de la Linderhof luase naştere în urma unei vizite făcute la Paris, în 1867, pentru a vedea Expoziţia internaţională. Acest eveniment însemna în mod limpede pentru rege mai puţin un prilej de a merge la expoziţia universală, cât mai degrabă o şansă de a vizita locurile istorice legate de dinastia Bourbonilor. împăratul Napoleon al III-lea îi aranja regelui să facă un interesant tur de orizont prin Compiègne, Louvre, Tui-leries şi Versailles; ultimul complex de construcţii monumentale îl copleşi atât de tare pe impresionabilul

Ludwig încât, la reîntoarcerea în Bavaria, se hotărî să-şi înalte propriul său palat dedicat ideii de monarhie absolută.

Deşi Ludwig concepu la început Linderhof ca o reproducere a Versailles-ului, abandonă în cele din urmă ideea grandioasă de a copia cu fidelitate Palatul Regelui Soare în valea Graswang. Peisajul nu se preta la grădinile întinse, cu desăvârşire plate, fără relief accidentat şi de formă regulată care, în opinia regelui, alcătuiau o parte integrantă a ansamblului arhitectonic de la Versailles. Maximilian al II-lea construise o mică vilă de lemn, K6-nigshauschen sau Căsuţa regală, într-un stil pitoresc, folosită drept cabană de vânătoare, iar Ludwig, după ce renunţase la ideea de a crea un Versailles în variantă bavareză, ordonă iniţial ca acea construcţie a tatălui său să fie pur şi simplu extinsă pentru a include un nou dormitor destinat lui însuşi. Totuşi, până când această lucrare se sfârşi în 1872, Ludwig îşi spori pretenţiile pentru a îngloba o sală spaţioasă de recepţii şi patru anticamere mai mici, legate de cabana tatălui său printr-o galerie boltită, de dimensiuni reduse; când şi aceste lucrări de extindere se terminară, întreaga structură era căptuşită cu scânduri şi şindrila, în concordantă cu aspectul rustic al vechii cabane de vânătoare.

Dar lui Ludwig îi displăcu curând contrastul dintre vechea cabană în stil elveţian şi anfilada sa de încăperi mai solide, clădite din piatră; aproape de îndată ce se isprăviră noile anexe, regele porunci ca pavilionul de vânătoare al tatălui său să fie dărâmat, reconstruit pe un câmp alăturat, şi înlocuit cu încăperi în ton cu noile sale adăugiri. Prin 1880, reconstrucţia se termină şi întreaga structură era finisată în molon; după aceea, se mai făcură schimbări doar în dormitorul regelui, mărit de două ori.

Chiar numele pe care Ludwig i-l atribui proiectului, Meicost Ettal, era o anagramă a celebrei maxime: „L'etat c'est moi!" Cu toate că Linderhof era menit să reprezinte un soi de Petit Trianon, înălţat în spiritul Versailles-ului, nu semăna câtuşi de puţin nici cu arhitectura lui Ludovic al XIV-lea, nici cu cea a lui Ludovic al XV-lea; ci mai degrabă, servea ca exemplu perfect al artei bavareze rococo în stilul arhitecţilor Zimmermann şi Cuvillies.

Principala faţadă a palatului Linderhof părea să se încovoaie sub presiunea ornamentaţiilor excesive: un subasment rusticizat, construit din piatră necioplită, susţinea etajul întâi decorat cu coloane canelate şi cu muluri, nişe împodobite cu statui alegorice şi cu o travee centrală

încununată cu un fronton alcătuit din ornamente în formă de feston, ghirlande, heruvimi, iar deasupra, statuia lui Atlas purtând pe umeri globul pământesc, în pofida decorării greoaie, Linderhof nu lăsă senzaţia de apăsare, fapt datorat în mare măsură cadrului aproape desăvârşit ca o bijuterie în care este amplasată mica vilă albă, pe fondul verde-închis deşi brazi ce se înalţă spre bolta cerească.

Faţada relativ încărcată de ornamente pare să fie moderată şi sobră în comparaţie cu interioarele. Vestibulul se constituie într-o aluzie prea puţin voalată la stilul înflorit şi preţios, o încăpere clasică şi neospitalieră, ornată cu coloane de marmură roşie şi dominată de imensa statuie ecvestră a lui Ludovic al XIV-lea, copiată de Ludwig după modelul celei care se înălţase altă dată în Place Vendôme din Paris. Pe plafonul alb, se găsea o bijuterie aurită cu diamante radiind dintr-un centru şi reprezentând soarele înconjurat de raze, împodobită cu blazonul şi deviza Bourbonilor: „Nec pluribus impar". * Era un spaţiu dinadins impersonal; efectul produs de etajul superior devenea cu atât mai dramatic când vizitatorul urca scara dublă şi pătrundea într-o lume a opulentei absolute.

Principalul cât din micul palat Linderhoi se compunea din numai şase încăperi, despărţite de patru cabinete ovale drapate cu mătăsuri galbene, trandafirii, mov şi albastre. Pentru rege, această nouă construcţie se transformă într-o expresie vizibilă a măreţiei regale şi a strălucirii orbitoare. Cu acest gând în minte, Ludwig ordonă ca asemenea încăperi simbolice, cum ar fi de pildă Sala de recepţii şi Galeria oglinzilor, să fie integrate în ceea ce rămânea în esenţă o cabană de vânătoare înveşmântată în lux şi fast. Aerul de putere şi măreţie îl preocupa pe Ludwig, iar decorurile extravagante de la Linderhof îi copleşeau simţurile: tapiserii viu colorate şi picturi vibrante înfăţişând viaţa la curtea Bourbonilor aninau pe pereţi, înconjurate de rame bogat sculptate şi încoronate cu ornamente rococo, heruvimi şi frunziş lobat, modelat în ghips; covoare orientale groase erau aşternute pe pardoselile de lemn încrustate în mozaic cu desene geometrice alambicate, înăbuşind orice zgomot de paşi ai servitorilor; iar oglinzile nesfârşite încadrate în rame aurite şi sculptate răsfrângeau prisme învolburate de lumină, răspândite de statuete de fildeş cioplite cu mâna, de porţelanuri Meissen şi candelabre de cristal suspendate de tavane trompe l'oeil. * în timpul iernii, focurile ardeau în şemineuri cu poliţe şi cadru ornamental din

lapislazuli şi varietăţi rare de marmură, în vreme ce draperii somptuoase cu dantelă şi ciucuri din fir de aur atârnate de galerii din argint cădeau în falduri peste ferestrele duble. Pe console, policioare şi birouri din malahit, lemn de trandafir, abanos şi mahon, stăteau busturile lui Wagner, al Mariei Antoaneta şi ale eroilor teutoni alături de vase chinezeşti pline cu flori de curând tăiate din grădină, iar parfumurile lor copleşitoare se contopeau cu sfârâitul focului. Totul poseda o calitate magică, suprarealistă. Când Ludwig se ospăta, nu era incomodat de prezenta sâcâitoare a servitorilor: faimoasa „Tischlein Deck Dick" sau masă fermecată, aşterne-te! cobora printr-o trapă făcută în pardoseală până într-un oficiu situat dedesubt, fiind întinsă cu felurile de mâncare şi băuturi, apoi se ridica prin podea până în dreptul regelui care aştepta.

Cea mai spaţioasă şi mai importantă încăpere din Linderhof era dormitorul regelui, orientat către latura nordică a grădinii şi cu vedere spre cascada ce se prăvălea de pe muntele Hennenkopf. Ludwig nu se arătă pe de-a-ntregul mulţumit de această cameră, ordonând de două ori să fie extinsă şi reschitată complet în tentativa de a se învălui în grandoarea socotită demnă de înalţă-i poziţie. Un pat imens poleit cu aur stătea sub un baldachin sculptat, drapat cu catifea albastră, brodată în fir de aur cu armoariile bavareze; deasupra, pe plafonul înconjurat de heruvimi auriţi, ghirlande, ornamente în formă de feston şi stucaturi, o pictură în ulei înfăţişa apoteoza lui Ludovic al XIV-lea, străpunsă în centru de un candelabru de cristal cu patru rânduri suprapuse şi prevăzut cu o sută opt lumânări.

De la ferestrele dormitorului său, Ludwig putea privi în jos spre o mică grădină, încântătoare, aranjată într-o simetrie desăvârşită, ce înconjura Linderhof. Construită pe pantele inferioare ale muntelui Hennenkopf, grădina se întindea pe o serie de terase, coborând până la un lac mic situat în faţa palatului. Din mijlocul lacului, apa se pulveriza în aer până la înălţimea de aproape o sută de picioare dintr-un grup statuar aurit. Parter de flori, fântâni, pergole şi statui aurite decorau terasele; în capătul îndepărtat al lacului, două şiruri identice de trepte urcau către o colină încununată cu Templul lui Venus susţinut de coloane. Grădina de formă riguros geometrică ce împrejmuia palatul se contopea cu alei mărginite de tei cu crengile împletite şi de crânguri de pini şi brazi ce duceau către un parc întins, în stil englezesc.

Şederile lui Ludwig la Linderhof erau agrementate de vizitele

făcute la un număr de pavilioane şi structuri extravagante şi bizare pe care le construise în parc. În timpul nopţii, plictisit de lecturi sau sătul să-şi pună parafa Pe teancul de documente oficiale trimise prin curier de la Mlinchen, îşi părăsea vila elegantă şi, însoţit de un slujitor ce ducea o faclă aprinsă, pornea la drum prin pădurea întunecată. Destinaţia lui putea fi coliba lui Hun-ding, o reproducere după opera wagneriană „Die Wal-kure"; aici, în acest bordei simplu din lemn, Ludwig se înfăşură în piei de animale, tolănindu-se pe laviţe rustice acoperite cu blană ca să citească sau să bea mied la lumina focului care ardea cu vâlvătăi. Sau putea urca spre chioşcul maur, o construcţie din fontă forjabilă încoronată cu un dom aurit pe care Ludwig o cumpărase de la proprietarul unui castel din Boemia. Chioşcul maur este un amestec de elemente eterogene, disparate – sticlă colorată, pereţi şi arcade decorate excesiv, covoare turceşti, fântâni de marmură, măsuţe încrustate în mozaic cu sidef, pene de păun, toate iluminate de curcubeie cu irizări roşii, verzi şi albastre răsfirate de un candelabru de sticlă. Aici, într-o firidă luminată artificial de vitralii, se găsea un tron din metal turnat şi emailat de forma a trei păuni. Era magnific, cu locul de şezut alungit în chip de divan, acoperit cu mătăsuri orientale fastuoase, iar cozile păsărilor cu penele răsfirate ca un evantai erau confecţionate din sticlă colorată de Boemia.3

Ludwig îşi dorise să construiască un mic teatru în stil francez peste drum de palat, unde se înalţa Templul lui Venus, dar planurile fură abandonate după 1876, când deveni clar că structura propusă avea să eclipseze complet Linderhof. În plus fată de coliba lui Hunding, Ludwig clădi o a doua lucrare din decorul de scenă wagnerian, chilia bătrânului ermit Gurnemanz, reprodusă după „Parsifal". În operă, pajiştea din fata chiliei de sihastru se umplea ca prin farmec cu flori de primăvară în Vinerea Patimilor; pentru a reproduce întocmai această scenă magică, grădinarii de la Linderhof îşi târau picioarele prin zăpada groasă alpină şi curăţau pajiştea din fata copiei făcute de Ludwig, împânzind locul cu mii de flori proaspete de la serele regale din München.

Din grădina simetrică de la Linderhof, o cărare îngustă urca pantele muntelui Hennenkopf, şerpuind prin păduri până la o mică poiană dinaintea unui grup de stânci de pe povârnişul de munte, unde o uşă mascată se deschidea spre un culoar subteran, pe pereţii căruia atârnau mii de stalactite artificiale, intrarea în fabuloasa grotă a lui

Venus clădită de Ludwig. Această cavernă ascunsă şi scobită în pământ, înaltă de cincizeci de picioare şi lungă de câteva sute, era construită din ciment turnat peste grinzi de fier; o cascadă se revărsa într-un lac, al cărui luciu se ondula în mici valuri produse de un mecanism subacvatic. Pe toată întinderea lacului, stalactitele şi stalagmitele încadrau un decor de scenă pe un fundal ce înfăţişa secvente din primul act al operei „Lo-hengrin". Ludwig plutea pe lacul său artificial într-o luntre modelată ca o coajă de nucă, ascultând cântăreţii aduşi în grotă de la München şi hrănind lebedele ţinute în această lume fantastică, scăldată de lumini intermitente albastre şi roşii ascunse sub stânci. Toată această minune a mecanicii, care-l umplea de încântare pe rege, cufundându-l într-un univers de vis, devenea posibilă numai prin cele douăzeci şi cinci de dinamuri care produceau curent electric continuu, constituind astfel prima centrală electrică din Ba varia. Dar Ludwig nu arăta interes pentru detaliile tehnice. „Nu vreau să ştiu cum funcţionează aparatul, ci doresc doar să văd efectele", afirmase el odată.

La începutul toamnei, în seara de 7 septembrie 1885, Pe când amurgul se aşternea peste Alpi, peste terenurile mlăştinoase şi fermele din sudul Bavariei, gara de adăpost de la Stock fremăta de activitate. Soldaţi în uniforme scorţoase patrulau cu paşi mărunţi şi repezi, păzind peronul, în timp ce oficialităţile urmăreau din priviri cum sosea încet o locomotivă cu aburi trăgând un şir de vagoane de culoare albastru-închis, împodobite cu coroane aurii. Locomotiva se opri pufăind cu zgomot pe hornul înalt şi şuierând prelung, iar regele Ludwig al II-lea coborî din compartimentul său pe peron. Trecu în grabă pe lângă oficialităţile căilor ferate ce-l fixau cu priviri iscoditoare, se urcă într-o calеasca aurită care-l aştepta la gară şi porni cu o viteză ameţitoare prin ţinutul fără neregularităţi, trecând de cătune ale căror luminiţe pâlpâiau viu în întunericul nopţii. La ţărmul lacului Chemsee, cel mai mare din Bavaria, Ludwig se urcă într-o gondolă sculptată şi împodobită cu migală, instalându-se comod pe perne de plus, pe când doi marinari îmbrăcaţi în costume veneţiene începură să vâslească. Ambarcaţiunea spinteca încet apele liniştite/ îndreptându-se către o pereche de torte îndepărtate, vâlvătăile lor strălucitoare, de culoare portocalie, marcând un doc singuratic. Aici, pe o insulă izolată, Ludwig îşi construise ultimul şi cel mai grandios castel situat la Herrenchiemsee.

Lacul Chimesee se întinde către sud-est la aproximativ cincizeci de minute distantă de München, mărginit de mlaştini acoperite cu stuf care se desfăşoară până la poalele munţilor bavarezi. Două insule mari punctau lacul: Herrenworth, unde se înălţase odinioară o mănăstire benedictină, şi Frauenworth, care adăpostea un ordin religios de călugărite, în 1873, o companie forestieră anunţase că intenţiona să dobândească dreptul de proprietate asupra insulei părăsite Herrenworth şi să taie magnificii arbori. Aflând acest lucru, Ludwig cumpără imediat insula pentru propria-i folosinţă; de-abia cu mult mai târziu îi trecu prin minte ideea că ar putea fi un cadru perfect pentru cel de-al treilea castel, o reproducere a palatului Versailles.

Ludwig nu se apucă să copieze întregul ansamblu arhitectonic de la Versailles; de fapt, concepu Herrenchiemsee ca un soi de schelet, în care doar două încăperi erau de primă importantă – Dormitorul fastuos şi Sala oglinzilor. Îi comandă arhitectului Georg Dollmann, iar, mai târziu, lui Julius Hofmann, să reproducă fidel corpul central şi aripile, îşi dori în ultimă instantă să înglobeze şi aripile auxiliare mai lungi ce cuprindeau capela şi teatrul regal, dar banii se împuţinară înainte ca aceste proiecte să poată fi executate. Regele nu intenţionase niciodată să termine toate încăperile; de la bun început, Herrenchiemsee era destinat să reprezinte o structură flexibilă în care urmau să fie incluse anumite camere. Pereţii neîmpodobiţi din ipsos, ferestrele acoperite cu cărămidă şi tavanele de piatră boltite în formă de arc nu serveau decât să umple complet spaţiul din spatele faţadei palatului, formând un contrast straniu cu încăperile extravagante situate la „piano nobile", în toamna lui 1885, palatul era gata pentru vizita regală.

Până când gondola regelui ajunse pe insulă, apele liniştite ale lacului oglindiră mirific stelele ce scânteiau era pe bolta cerului ca safirul. Ludwig fu ajutat să coboare din barca veneţiana şi apoi îşi croi drum încet de-a lungul peluzei înverzite către scânteierile de lumină împrăştiate de ferestrele palatului. Păşea pe pietrişul netezit cu grebla al aleilor ce înconjurau lungul canal din fata palatului, apele lui limpezi vărsându-se în lacul de la marginea insulei. Ploaia măruntă pulverizată de fântânile arteziene depărtate strălucea în iluminaţiile subtile care-i presărau calea, în vreme ce brazde de flori înmiresmate parfumau aerul nopţii. Odată ajuns în faţa Versailles-ului său în miniatură, Ludwig străbătea la Cour de Marbre, pătrunzând pe uşile arcuite cu

canaturi din sticlă într-una din cele mai somptuoase dintre toate creaţiile sale extraordinare.

Apartamentele de lux, grupate la etajul întâi, dădeau spre grădină. Ludwig ajungea acolo urcând treptele unei scări principale, copie a L'Escalier des Ambassadeurs de la Versailles, construită de arhitectul Louis de v-au, o ascensiune clasică de la mozaicul compus din bucăţi mici de marmură albă şi neagră care alcătuiau pardoseala vestibulului situat la catul inferior. Glastre încărcate cu orhidee şi crini se înşiruiau pe balustrada de pe o latură a treptelor late din marmură albă, în vreme ce pereţi de marmură albăstruie, cenuşie şi albă se înălţau în cealaltă parte. Pe palierul de la primul etaj, pilaştri înalţi de culoarea agatei cu capiteluri aurii în stil doric susţineau o friză bogat sculptată cu heruvimi, frunziş lobat, ghirlande, mici statui, sub plafonul înalt compus din panouri de sticlă. Din acest tavan luminos, atârnau două splendide candelabre de cristal şi bronz aurit, lumânările lor albe şi înalte scăldând în lumini drumul regelui către încăperile fastuoase în stil neorococo aşezate „en enfilade" pe toată lungimea palatului.

Aceste încăperi pline de fast fuseseră reproduse după modelul unor camere existente la Versailles. Ludwig pătrundea întâi în Camera de gardă pe ai cărei pereţi, împodobiţi cu marmură trandafirie şi gri, aninau picturi înfăţişând bătălii purtate de armata franceză; urma Prima anticameră, cu splendidul ei tavan pictat, „Triumful lui Bacchus şi al lui Ceres", şi cu mobilele decorate cu bronz aurit şi carapace de broască ţestoasă. A doua anticameră, copiată după Le Salon de l'Oeil de Boeuf* de la Versailles, era dominată de un tablou imens în ulei al Regelui Soare. Ultima încăpere a anfiladei, Le Salon de la Paix, îi oferea lui Ludwig, aşa cum se întâmplase şi cu tizul său de la Verasailles, o perspectivă panoramică printr-un portal înalt către la plece de resistence, magnifica Sală a Oglinzilor.

Ludwig concepuse Herrenchiemsee ca un monument închinat epocii absolutismului şi nicio încăpere nu exprima mai bine această viziune decât Sala Oglinzilor. Dar nu copiase pur şi simplu încăperea de la Versailles; Sala Oglinzilor realizată de Ludwig măsura în lungime trei sute de picioare, fiind deci cu aproape o treime mai Atinsă decât originalul aparţinând arhitectului francez Jules Hardouin-Mansart, exponent de seamă al barocului clasicist. Era de asemenea şi cu mult mai grandioasă.

Douăzeci şi şapte de ferestre boltite înşiruite pe zidul exterior se

răsfrângeau în oglinzile corespunzătoare aşezate pe peretele opus. Deasupra lor, o friză împodobită cu ghirlande sculptate, heruvimi şi statuete, toate acoperite cu foite de aur, se desfăşura pe sub plafonul arcuit decorat cu picturi alegorice şi sculpturi aurite. Pe laturile fiecărei ferestre şi oglinzi, se găseau policandre înalte, cu două braţe, lucrate cu migală, iar din tavan erau suspendate trei şiruri de candelabre confecţionate cu acelaşi rafinament. Pe când Ludwig străbătea sala, luminile răspândite de peste o mie opt sute de lumânări scânteiau şi pâlpâiau, reflectându-se la nesfârşit pe suprafaţa lucie a oglinzilor şi a geamurilor.

Dincolo de Sala oglinzilor, se întindea sanctum sanctorum, sanctuarul sau Sfânta Sfintelor: Dormitorul fastuos. Ludwig nu intenţionase niciodată să doarmă acolo; era dormitorul lui Ludovic al XIV-lea şi regele Bavariei se considera doar musafirul monarhului francez, trecut demult în împărăţia umbrelor. Fiecare incie din panelul de lambriu, din grinzi, cornişe şi pilaştri era sculptată cu detalii ornamentale complicate şi poleite cu aur, depăşind cu mult grandoarea originalului de la Versailles. Baldachinul din catifea de culoare roşie-aprins şi draperiile ţesute cu fir de aur fuseseră lucrate cu atâta migală, încât durase şapte ani ca treizeci de femei să le brodeze.

Apartamentele particulare ale lui Ludwig aveau vedere spre Cour de Marbre şi erau aşezate în aceeaşi poziţie ca încăperile ocupate odinioară la Versailles de Ludovic al XV-lea, compunându-se din: un birou decorat în alb şi auriu, o sufragerie ovală, cu masa fermecată, deasupra căreia atârna cel mai mare candelabru din lume con fecţionat din porţelan de Meissen; apoi, un cabinet de porţelan, o mică Sală a Oglinzilor, iar dedesubt, o baie ovală şi o cameră de toaletă. La capătul anfiladei de încăperi, se afla dormitorul lui Ludwig, o cameră impunătoare, marcată de decadentism prin îngrămădirea petelor de culoare, a liniilor şi volumelor, decorată cu piese de lemn sculptate şi suflate cu aur, cu draperii de moar albastru brodate cu scene înfăţişând triumful lui Ludovic al XIV-lea asupra păcatelor, cu un imens pat împodobit cu basoreliefuri cu Venus şi Adonis. La picioarele patului, se găsea o coloană sculptată şi aurită încununată cu un glob azuriu care scălda încăperea într-o lumină difuză pe când dormea Ludwig.

El se simţea încântat de noul său palat, dar şederea lui acolo avea să fie de scurtă durată, într-o noapte, pe când rătăcea pe

coridoarele acestei iluzii fantastice, înşiruite cu glastre pline de flori şi sfeşnice cu lumânări pâlpâitoare, lovi cu bastonul una dintre statui, care se sfărâmă în sute de bucăţi. Când banii se împuţinaseră, ipsosul înlocuise marmura. „Totul e fals!", strigase el cuprins de furie şi porni în aceeaşi seară spre una dintre cabanele de vânătoare, după ce-şi petrecuse în total nouă nopţi în solitudinea apăsătoare a castelului său Herrenchiemsee, împodobit în stil rococo. Nu avea să-şi mai revadă niciodată ultima creaţie.

Lucrările de construcţie la Herrenchiemsee înaintau foarte încet, iar Ludwig îşi îndreptă din nou gândul spre alte proiecte arhitecturale. Plănuise să înalte încă trei zidiri: un palat bizantin, un palat chinezesc şi un castel gotic. Comandă să i se întocmească două variante de plan pentru structura bizantină, care urma să fie construită Linderhof. Prima variantă, concepută de Dollmann 1869, înfăţişa un ansamblu vast de clădiri cu diferite influente bizantine şi maure. De la corpul principal al palatului, se prelungeau împrejmuind curtea aripi spaţioase, care includeau o anexă pentru personalul de serviciu şi o capelă mare particulară. Proiectul elaborat de Julius Hofmann în 1885 era şi mai deconcertant, trădând înrăutăţirea rapidă a stării de sănătate mentală a regelui, o descriere ameninţătoare, sumbră şi extrem de simbolică a desprinderii lui Ludwig de realitate, precum şi a izolării sale crescânde.

Hofmann proiectă de asemenea şi palatul chinezesc, care urma să fie construit pe malurile lacului Planşee, între Linderhof şi Neuschwanstein. Modelat îndeaproape după Palatul de iarnă din Pekin, se compunea dintr-un corp principal adăpostind Sala tronului şi un dormitor amplasat în centrul unui complex mai întins, înconjurat de anexe. Aici, regele intenţiona să-şi înveşmânteze curtenii şi servitorii în costume chinezeşti şi să trăiască conform etichetei complicate de la curtea imperială chineză.

Ultimul proiect arhitectonic viza construirea unui castel gotic la Falkenstein, un colţ înalt de stâncă în regiunea Aligau ce mărginea Alpii bavarezi, între Lindau şi câmpia Fiissen. Christian Jank execută primele schiţe pentru planul de construcţie în 1883, schemele sale fiind în mod limpede inspirate de un desen făcut tot de el în urmă cu douăzeci de ani după nişte ruine de pe valea Rinului.9 Acuarelele lui Jank pentru Falkenstein profilau un castel fantastic, cocoţat primejdios pe creasta muntelui/ desăvârşit cu un simulacru de ruine presărate pe

pante şi cu turnuri acoperite de iederă. Regele îi încredinţa lui Dollmann executarea detaliilor tehnice, dar arhitectul ştia că Ludwig nu-şi putea permite să cheltuiască pentru o nouă construcţie şi-i propuse un plan de castel mai mic, mai puţin pitoresc, care nu semăna deloc cu modelul de fantezie romantică imaginat iniţial de Jank. Firește că Ludwig îl concedie pe Dollmann de îndată.

Regele îl angaja pe Max Schultze pentru definitivarea proiectului. Schultze modifică oarecum schiţele originale întocmite de Jank, atenuând detaliile exuberante, dar păstrând spiritul dramatic al desenului fantastic. Cu toate acestea, nu rezistă nici el mai mult de un an înainte să fie înlocuit, de această dată, cu Hofmann, care aduse şi un asistent pe nume Eugen Drollinger. Aceşti doi oameni împreună se confruntară cu ideile regelui veşnic schimbător şi nehotărât. Dormitorul de la Falkenstein, menit să fie cea mai spaţioasă încăpere din castel, suferi numeroase modificări în machetă, de la stilurile gotice şi bizantin până la cel romanesc. Patul urma să fie aşezat într-o absidă sub un baldachin auriu şi mărginit de o parte şi de alta de două nişte semicirculare mai mici, adăpostind un altar bizantin. Deasupra, o imensă cupolă pictată în azuriu cu stele aurii, era susţinută de arcade decorate cu fresce religioase.10 Pentru Ludwig, această încăpere reprezenta o combinaţie de dormitor şi capelă, iar dorinţa de a-i conferi un caracter sacru deveni curând o obsesie; ordonă ca alte camere să fie eliminate din plan pentru a adăuga şi mai mult spaţiu acestei încăperi.

Până în 1886, construcţia pe steiul Falkenstein nu începuse încă, din pricina lipsei de fonduri, iar regele era stăpânit de nervozitate. Pentru a-l linişti, Drollinger se apucă să lucreze la o nouă serie de schiţe consacrate Dormitorului regal. Pretenţiile lui Ludwig de veniră din în ce mai excesive şi mai descumpănitoare: cerea cu arie un dom enorm împodobit cu mozaic, vitralii înalte cât trei etaje, picturi murale ale apostolilor, un candelabru suflat cu aur măsurând în lungime treizeci de picioare, împăcat pentru un timp, regele comandă alte planuri şi schiţe pentru imensa-i încăpere, extinsă acum atât de mult încât egala în suprafaţa întregul parter de la Linderhof. Drollinger tocmai lucra la un plan de ansamblu al dormitorului regal când, pe 13 iunie 1886, i se aduse la cunoştinţă că Ludwig a murit.

Sumele de bani cheltuite de Ludwig cu proiectele sale arhitectonice erau imense. Risipise 6.180.047 de mărci la

Neuschwanstein şi 8.460.937 de mărci la Linderhof; Herrenchiemsee, cel mai luxos şi scump proiect, costase 16.579.674 de mărci. Numai într-un singur an, 1883, Ludwig cheltuise 5.865.607 de mărci pentru lucrările de construcţie de la Herrenchiemsee – aproape tot atât de mult cât îl costase Neuschwanstein. Suma totală de bani risipită cu largheţe pentru construirea şi decorarea celor trei castele se ridica în momentul morţii sale la 32.220.658 de mărci.

După decesul său, guvernul bavarez deschise larg porţile castelelor sale şi primii vizitatori plătiră ca să colinde prin splendorile lumii romantice create de Ludwig.

Încurcături financiare în primăvara lui 1884, datoriile personale acumulate de Ludwig se cifrau la 7, 5 milioane de mărci. Potrivit legilor bavareze, monarhul putea fi dat în judecată publică de către creditorii săi şi întrucât regele continua să irosească bani fără socoteală şi în mod uşuratic, această posibilitate devenea foarte reală. Diferiţi demnitari ai curţii regale porniră de-a lungul şi de-a latul Europei în căutare de fonduri. Banca Baring Brothers din Londra îi oferi un împrumut de 6 milioane de mărci, dar condiţiile fură socotite de rege cu totul neconvenabile. Ludwig descoperi că anumite fonduri din averea mobilă a tatălui său rămăseseră în păstrare, fiind administrate prin procură, şi le ceru împuterniciţilor să i le pună la dispoziţie. Dar avocaţii care deţineau tutela asupra avutului refuzară să-i transfere bunurile prin act de cesiune, Philipp Pfister, secretarul curţii regale, se deplasă la Berlin să obţină un împrumut de la Bismarck; cancelarul de fier's arătă destul de dispus să-l crediteze pe rege, dar înainte Sa se încheie o înţelegere, Emil von Riedel, ministrul ba de finanţe, reuşise să aranjeze un împrumut cu garanţie de 7, 5 milioane de mărci de la un grup de bănci germane din sud, exact suma de bani datorată de rege creditorilor săi. Acest împrumut trebuia să fie înapoiat în rate de-a lungul unei perioade de cincisprezece ani şi necesita din partea lui Ludwig mari economii.

Aceste neajunsuri financiare îi împinseră până la exasperare pe membrii casei regale; adeseori, ei izbuteau să rămână fermi pe poziţii doar minţindu-l pe Ludwig. În 1884, Hermann Gresser, secretarul curţii regale, se vârî sub pielea regelui asigurându-l că nu existau motive să se alarmeze în legătură cu problemele financiare şi că „obiectele de utilitate sanitară din toate încăperile Maiestăţii Sale vor fi

în perfectă stare de funcţionare de acum încolo" – după câte s-ar părea, Ludwig semnalase starea proastă a instalaţiilor de apă din castelele sale.1 Câteva luni mai târziu, Gresser fu trimis din ordinul regelui la vistieria regală să adune toate bijuteriile şi să scoată diamantele din coroana de stat bavareză, probabil ca pietrele preţioase să poată fi vândute, iar sumele încasate să fie întrebuinţate pentru susţinerea proiectelor de construcţie întreprinse de Ludwig. Însă funcţionarul de serviciu refuză să îngăduie această delapidare; când Gresser se întoarse cu mâinile goale, Ludwig: îl destitui pe loc.

Gresser fu înlocuit cu von Klug, un om care nu ştia absolut nimic despre dificultăţile financiare în care se zbătea regele. Ludwig ajunsese în culmea disperării/ astfel încât porunci chiar să se depună stăruinţe pe lângă detestaţii Hohenzollerni din Prusia; Kaizerul Wilhelm I se întâlni cu emisarii nepotului său şi consimţi să-i împrumute regelui suma de 10 milioane de mărci. Dar încă o dată, Ludwig găsi condiţiile inacceptabile: banii trebuiau să fie folosiţi numai pentru achitarea vechilor datorii şi nicidecum pentru susţinerea altor lucrări de construcţie, în decembrie, Klug îl informă pe rege că un anume bancher pe nume Schulein era dispus să-i împrumute de îndată 40.000 de mărci, cu condiţia ca regele să-l recompenseze cu acordarea unui titlu de nobleţe. Deşi şovăi la început să se angajeze în această afacere dezagreabilă, Ludwig acceptă în ultimă instantă şi Schulein se văzu înnobilat cu toată pompa.

Dar această sumă acoperi abia o infimă parte din enormele datorii făcute de Ludwig; spre sfârşitul lui 1885, sumele de bani împrumutate de Ludwig aproape se dublaseră, ajungând de la 7, 5 milioane de mărci la totalul ameţitor de 14 milioane de mărci. Totuşi, în pofida tuturor actelor de extravagantă, Ludwig îşi dăduse pe deplin seama că lucrurile nu puteau continua în acelaşi fel. Pe 29 august 1885, îi ordonă lui Riedel să examineze în mod serios „starea nesatisfăcătoare" a fondurilor personale şi să ia orice măsuri socotite necesare pentru „îmbunătăţirea situaţiei financiare". Riedel se consultă cu ceilalţi miniştri şi, pe 3 septembrie, îi comunică regelui că guvernul său îi recomanda să facă mari economii şi să oprească pentru un timp proiectele de construcţie. Riedel îi atrase de asemenea atenţia că presa începuse deja să strecoare aluzii răutăcioase la criza financiară a regelui Şi că toate cheltuielile necumpătate ar putea avea drept consecinţă ştirbirea totală a prestigiului coroanei Bavareze.

Ascultând aceste vorbe, Ludwig se montă până la un punct maxim de frenezie, aşa încât îl ameninţă pe Riedel cu destituirea, însă poziţia ministrului fu salvată când şi restul cabinetului declară in corpore că era gata a-şi prezinte demisia. O asemenea întorsătură nefericită ducea în fapt la căderea cabinetului bavarez şi, prin urmare, regele se văzu forţat să-l păstreze în funcţie pe Riedel.

Tocmai această afacere murdară cu Riedel alertă înainte de toate guvernul bavarez în legătură cu criza financiară a regelui. Problema datoriilor îl privea din punct de vedere tehnic numai pe rege, dar când Ludwig începu să-şi ameninţe miniştrii cu demiterea din pricină că nu izbuteau să-i obţină împrumuturi, acest lucru zdruncină din temelii însăşi instituţia guvernamentală. Supravieţuirea coaliţiei alcătuită cu mare greutate care deţinea puterea în Bavaria depindea aşadar de situaţia financiară a regelui, în mod involuntar, Ludwig transformase datoriile sale personale într-o criză politică, îi silise pe propriii săi miniştri să i se opună, nu fiindcă nu-i împărtăşeau în mod necesar planurile arhitecturale, ci pentru că acţiunile regelui constituiau o primejdie la adresa puterii lor.

Posibilitatea ca Ludwig să fie dat în judecată de creditorii săi erau foarte reală şi Lutz îi sugeră regelui să întocmească o listă cu toate datoriile şi să înceteze imediat lucrările de construcţie. Gândul că îşi pierdea într-un fel sau altul preţioasele castele îl tortura pe rege. îl întrebă pe ministrul de interne dacă îşi putea transfera castelele prin act de donaţie guvernului bavarez, transformându-le astfel în proprietăţi ale domeniului regal, fapt ce le proteja statutul prin lege, dar această propunere fu respinsă. Ludwig îşi pierduse nădejdea. Pe 28 ianuarie 1886, îi scrise aghiotantului său Durckheim:

„Dacă o anumită sumă de bani nu este obţinută (cafl1 în patru săptămâni), atunci Linderhof şi Herrenchierrvsee/ proprietăţile mele vor fi confiscate în urma dispoziţii.

Dacă această situaţie nu este curmată la timp, ori i voi pune imediat capăt zilelor, ori voi părăsi de îndată şi pentru totdeauna acest pământ blestemat unde se poate întâmpla un asemenea lucru abominabil. Te rog, dragul meu, te implor cu stăruinţă să mobilizezi un grup de oameni care-mi sunt loiali, care nu se vor lăsa intimidaţi de nimic şi care, dacă se va întâmpla ce e mai rău şi banii necesari nu vor fi găsiţi, îi vor alunga pe agitatorii răzvrătiţi şi pe trădători. Mă bizui pe tine că vei proceda cu discreţie şi în mare taină, întrucât miniştrii şi

poliţia (în care nu mă pot bizui în această problemă) şi secretarii (Klug, Schneider) nu trebuie să afle nimic. Sunt demnitari care se tem de Camera inferioară, de lege şi de opinia publică; ei sunt doar un cârd de femei bătrâne şi nu supuşi credincioşi, cum s-ar cuveni să fie."2 în culmea disperării, îl expedie din nou pe Klug la Berlin să-l implore pe Bismarck să-i împrumute bani. Secretarul îi prezentă? un raport lui Ludwig pe 25 februarie 1886:

„M-am întors chiar acum de la Berlin – cu o zi mai devreme decât mă aşteptam deoarece Bleichroeder a avut prilejul ieri să discute cu prinţul Bismarck. După spusele lui Bleichroeder, el (prinţul Bismarck) a afirmat: «Este imposibil să strângi fără nicio garanţie un milion de mărci în Germania. Chiar dacă Maiestatea Sa, Regele Bavariei, mi-ar fi scris personal, n-aş fi fost în stare să-i dau alt sfat decât acesta: întrerupeţi construcţiile şi adresaţi-vă miniştrilor.» Bleichroeder adăugă că, în aseirvenea împrejurări, Maiestatea Sa ar face rost de bani u dobânzi mai mici în Berlin decât oriunde altundeva Europa. Toate speranţele mele de a procura sumele necesare pentru continuarea lucrărilor de construcţie s-au spulberat de când m-am întors de la Berlin. Sunt mâhnit până în adâncul sufletului că destinul m-a ales pe mir\e să împărtăşesc această veste tristă Maiestăţii Voastre". Ludwig stătea pe un teren politic periculos. Partidul Patrioţilor, compus în cea mai mare parte din foşti iezuiţi şi adepţi din sânul Bisericii romano-catolice care împărtăşeau doctrina supremaţiei papale, deţinea majoritatea locurilor în Landtag, iar unul dintre membrii săi adusese în public discuţia despre problemele financiare ale regelui, afirmând că, în cazul în care subiectul era supus spre dezbatere în adunarea legislativă, toţi colegii săi se aliau împotriva monarhului, încă şi mai rău decât atât, fără să-i pese de urmări, regele era urmărit fără încetare de ideea obsedantă să procure suma de 20 de milioane de mărci. Diverşi curteni fură trimişi de urgentă la regele Suediei, la şahul Persiei şi la sultanul Turciei să contracteze împrumuturi. Unui alt grup de emisari ai curţii regale i se porunci chipurile să meargă la Frank-frut, Paris, Berlin şi Londra ca să stoarcă toate băncile de acolo. Firește că încercările eşuară, deşi toţi oamenii se străduiră să-i cânte în strună regelui. Durckheim îşi aminti mai târziu de o întrevedere avută cu Karl Hesselschwerdt, şeful intendentei regale: „În ianuarie sau februarie 1886, Hesselschwerdt a venit la mine cu un ordin verbal din partea Regelui să plec în Anglia şi să obţin zece

milioane de mărci de la Ducele de Westminster". Diirckheim îşi dădu seama de inutilitatea misiunii. Cu toate acestea, îi spuse lui Hesselschwerdt să-l informeze pe rege ca primise ordinul şi că urma să-i raporteze despre eforturile sale de îndată ce dispunea de vreo veste. Dar Hessel schwerdt îi destăinui lui Durckheim că nu putea să-i transmită în persoană acest mesaj regelui, zicându-i „Vezi, sunt în Neapole în acest moment".

„Ce vrea să însemne asta?", îl întrebă aghiotantul nedumerit.

„Exact ce am spus. Regele m-a trimis la Neapole, dar n-avea niciun rost să plec, aşa că am rămas aici. Însă i-am comunicat că pornesc la drum şi că mă întorc abia miercuri, prin urmare nu-mi pot anunţa înapoierea înainte de această zi".

Aflând despre necazurile financiare ale fiului ei, regina Marie îi scrise lui Ludwig, punându-i la dispoziţie toţi banii din conturile ei personale. Se oferi de asemenea să-şi vândă bijuteriile. Ludwig îi răspunse: „Mă simt dator să-ţi transmit cele mai calde mulţumiri pentru propunerea ta minunată, este un gest de mare bunătate din partea ta; dar aş vrea să te rog să-mi dai voie să refuz. Printr-un soi oarecare de maşinaţii, şeful secretariatului trebuie să reuşească în rezolvarea acestei probleme la timp". 5

Situaţia atinse punctul critic pe 11 aprilie 1886, când regelui i se trimise în mod oficial o somaţie în numele unei companii care îi alimenta castelele cu gaz şi apă. Între timp, Ludwig se îndatorase numai la această întreprindere furnizoare cu peste 100.000 de mărci. Exista marele pericol ca şi alţi creditori să-i urmeze exemplul şi ca dezvăluirea publică a acţiunii civile în instantă pentru plata datoriei să lezeze cu siguranţă prestigiul regelui. Pupă ce se consultă din nou cu Bismarck, Ludwig îl Ştiinţa pe Lutz despre intenţia lui de a supune problema spre examinare în faţa Landtag-ului.

Lutz comunică această informaţie restului membrilor în cabinet, care îl sfătuiră iarăsi pe rege că un vot parâmentar s-ar solda probabil cu o înfrângere zdrobitoare, r-o scrisoare datată 5 mai 1886, primul ministru şi membrii guvernului îl încunoştinţară pe rege că nu intenţionau câtuşi de puţin să introducă o măsură specială legislativă privind suplimentarea fondurilor şi refuzară să mai discute despre această problemă. Ludwig se mânie din cauza acestui refuz. Soluţia la această dilemă era simplă din punctul său de vedere: se hotărî să demită întregul guvern. Fostul secretar al cabinetului, Ziegler, primi

sarcina să supravegheze această operaţiune, în vremele lui Hesselschwerdt şi frizerului regelui, Hoppe, li se încredinţa misiunea importantă să-i selecteze pe noii membri ai cabinetului.

Hesselschwerdt îi împărtăşi degrabă această veste lui Holnstein. Cu toate că nu mai era de mult timp în slujba regelui, Holnstein păstra încă legături strânse atât cu casa regală, cât şi cu membrii guvernului. El îl informă pe Lutz despre planurile regelui; astfel, guvernul bavarez află că Ludwig uneltea neobosit să răstoarne cabinetul.

Aghiotantul regelui, contele Durckheim, evoca mai târziu:

„Era o mare nenorocire pentru Rege că în toamna lui 1885 nu mersese la München aşa cum obişnuia în acea perioadă a anului, în seara de 8 noiembrie, se afla deja pe drum, când dădu pe neaşteptate ordin ca trăsura să se întoarcă şi să se îndrepte spre Linderhof. După câteva zile de şedere acolo, porni către Hohenschwangau. Acest fapt că lipsise o vreme destul de lungă din München reprezenta punctul de cotitură hotărâtor – începutul sfârşitului. Ca urmare a acestei acţiuni, Regele nu-şi în primire reşedinţa müncheneză nici în timpul Dacă ar fi venit măcar atunci, mersul evenimentelor ar fi fost poate diferit şi catastrofa din 1886 nu s-ar fi petrecut în cursul iernii şi în primăvara lui 1886, se remarca lipsa de lealitate şi de discreţie manifestate până atunci când se discuta despre problemele personale ale Regelui, începură să apară cu regularitate articole tendenţioase în ziare pe această temă – la început numai în străinătate, apoi şi în presa bavareză. Se purtau discuţii publice şi se auzeau critici făţişe în berării, nu doar cu privire la dezastrele financiare suferite de Trezoreria regală şi la proiectele de construcţie ale Regelui, ci mai ales la stilul de viaţă al Maiestăţii Sale, la obiceiurile lui şi alte asemenea lucruri. Se făceau insinuări calomnioase despre soldaţi care serviseră ca lachei pentru câtăva vreme şi cele mai exagerate povesti erau publicate în presă despre cadouri date oamenilor, despre presupusa maltratare la care-i supunea Maiestatea Sa pe servitori, şi aşa mai departe.

În mod cu totul uimitor, poliţia nu interveni niciodată, deşi în localurile publice se auzeau neîncetat cele mai grosolane ofense aduse Maiestăţii sale, adevărate crime de «lèse-majesté». Ca totdeauna în asemenea cazuri, puţini oameni erau instigatori reali. Cei mai mulţi ascultau doar, căzdeau de acord sau nu împărtăşeau părerea exprimată, plecau acasă şi repetau ceea ce auziseră. Este foarte uşor să declanşezi o criză când niciun obstacol nu ţi se pune în cale!

Trebuie că observatorilor imparţiali le-a trecut prin minte ideea că se încerca în mod deliberat să se stârnească un val de ostilitate împotriva persoanei Regelui.

Lucrurile n-ar fi ajuns niciodată atât de departe dacă egale s-ar fi aflat la Palatul de reşedinţa din München la de obicei în timpul iernii între lunile februarie şi mai! maiestatea Sa preferase să stea deoparte, singur şi la Hohenschwangau. Cine ar fi putut astfel să confirme sau să dezmintă genul de clevetiri care se răspândeau pe seama stării sale mentale?"

Durckheim era pe deplin conştient că se urzea ceva şi înţelegea că Ludwig se expunea unui pericol. Nu ştia că, în vreme ce regele chibzuia la situaţia financiară şi la construirea castelelor, familia regală şi guvernul bavarez se angrenaseră în mod activ într-un complot menit să-l înlăture pe Ludwig de la domnie.

Boala regelui

„Nu este îndeajuns de nebun să fie imobilizat şi ţinut la loc sigur, într-o cameră închisă cu cheia, dar prea anormal să se descurce convenabil în lume cu oameni rezonabili". 1 Acestea sunt cuvintele rostite de împărăteasa Elizabeth despre vărul ei Ludwig. De-a lungul vieţii, Ludwig dăduse dovadă de o excentricitate pronunţată. În ultimii zece ani de domnie, lăsase impresia că suferă de o degradare neliniştitoare a stării de sănătate mentală, caracterizată de unul dintre slujitori drept „o prăbuşire în întunericul impenetrabil şi fără fund", asociată cu o extravagantă crescândă, care ducea la concluzia că era nebun.2 în raportul final, guvernul bavarez folosise istoria familiei Wittlesbach, boala psihică a prinţului Otto şi comportamentul bizar al regelui din ultimii ani de viaţa drept dovadă incontestabilă că Ludwig era un alienat mintal incurabil.

Wittelsbachii aveau o lungă istorie pe linia excentrici în spiţa paternă a lui Ludwig, existase un record spăimântător de consangvinitate prin căsătorii şi legă-Ufi amoroase ilicite între rude de sânge, fapt ce poate să fi subminat psihicul deja fragil al familiei. Maximiliart avusese două surori care suferiseră de boli mintale. Prinţesa Marie se îmbrăca totdeauna în alb, astfel încât să depisteze orice pată sau urmă de murdărie, şi îşi schimba hainele de patru, cinci ori pe zi. Cealaltă soră, prinţesa Alexandra, fusese obsedată în tot cursul vieţii de ideea că înghiţise la un moment dat un întreg pian cu

coadă confecţionat din sticlă, îşi petrecuse mulţi ani sechestrată într-o mănăstire.

Şi în neamul reginei Marie exista o istorie de comportament bizar. Doi dintre strămoşii ei, landgraful de Hessen Ludwig al IX-lea şi fiica acestuia Caroline, erau predispuşi la accese de paranoia. Familia reginei Maria se perpetuase de asemenea prin numeroase căsătorii între rude de sânge: părinţii ei erau veri primari, bunicile erau surori, iar străbunicii fuseseră de asemenea veri de gradul întâi.3 Despre unchiul ei, regele Prusiei Friedrich Wilhelm al IV-lea, se spunea că manifestase simptome de dementă.

Maximilian şi Marie îi ţinuseră pe fiii lor departe de aceste rude excentrice, dar atât Ludwig, cât şi Otto aflaseră prin intermediul bârfelor ce circulau la curtea regală despre aceşti unchi şi mătuşi cu apucături ciudate. Pe măsură ce înainta în vârstă, gândul că ar putea să fie şi el predispus la o boală psihică îl frământa fără încetare pe Ludwig, provocându-i chinuri morale. Cele mai sumbre temeri i se adeveriră când maladia se abătu asupra fratelui său; dementa lui Otto îl îngrozea pe Ludwig, prilejuindu-i să întrevadă întunecata moştenii6 ereditară a familiei.

Otto începu să manifeste pentru prima dată semne ale unei stări patologice în timpul războiului franco-prusac părea incapabil să se concentreze, suferind de insomnie şi epuizare nervoasă. Pe 6 ianuarie 1871, Ludwig îi scria baronesei Leonrod:

„Este într-adevăr dureros să-l văd pe Otto într-o asemenea stare de suferinţă care pare să se agraveze în fiecare zi. În unele privinţe, este mai iritabil şi mai nervos decât mătuşa Alexandra – şi toate aceste manifestări grăiesc de la sine. Nu doarme adeseori timp de patruzeci şi opt de ore încheiate; nu şi-a scos cizmele din picioare opt săptămâni, se comportă ca un smintit, face grimase înspăimântătoare, latră precum câinii şi câteodată spune cele mai indecente lucruri; apoi este iarăsi normal pentru o perioadă de vreme. Gietl şi Solbrig l-au examinat şi, dacă nu le urmează curând sfaturile, va fi prea târziu să se mai vindece vreodată!”

Comportamentul prinţului în vârstă de douăzeci şi şase de ani deveni în cele din urmă atât de straniu şi dezechilibrat, încât Ludwig ceru unei comisii alcătuite din patru medici, condusă de doctorul curţii regale, Gietl, să-l consulte pentru a-i pune diagnosticul. După examinarea preliminară, Gietl îi trimise regelui un raport:

„Cei patru medici consideră în mod unanim necesar ca gravitatea situaţiei, precum şi consecinţele serioase ale comportamentului său, să-i fie explicate Alteţei Sale Regale. Numai dacă Maiestatea Voastră nu dă alte ordine, socot de datoria mea să-mi asum această misiune trucat îl cunosc pe Alteţa Sa Regală de când s-a născut S1 îl observ de mai mult timp decât oricine altcineva".

Ludwig primea cu regularitate rapoarte despre starea e sănătate a fratelui său, dar medicii recunoscură cu Promptitudine că nu-l puteau ajuta prea mult. La început, tto fu tratat pentru epuizare nervoasă; niciunul dintre medicii desemnaţi să-l îngrijească nu era specializat în deficiente mentale şi toţi şovăiră să admită că prinţul putea suferi de vreo boală ereditară. Pe 16 iunie, Ludwig îi scrise mamei sale: „Sunt profund mâhnit de starea foarte proastă a sănătăţii lui Otto; ce păcat că avertismentele lui Gietl n-au servit la nimic! Dacă Otto nu-şi corijează purtările acum, va fi prea târziu să se mai îndrepte vreodată; şi apoi nimic nu mai poate fi făcut şi se va îndrepta rapid către propria-i ruină".

Ludwig însuşi nu cunoştea nimic despre boala fratelui; citea cu conştiinciozitate de la un cap la altul diversele rapoarte, dar credea cu naivitate că Otto se putea vindeca dacă îşi schimba comportamentul, în acest sens, îi trimise mamei sale o scrisoare: „I-am spus lui Gietl să meargă şi să-l vadă pe Otto la Hohenschwangau deoarece e absolut necesar să ducă o viaţă ordonată şi să asculte de recomandările medicilor; este deja aproape prea târziu pentru că nu vrea pur şi simplu să urmeze sfaturile doctorilor". Spre sfârşitul lui octombrie, comportamentul lui Otto devenise complet imprevizibil, iar Ludwig se văzu nevoit să accepte că boala fratelui era mai degrabă de natură mentală decât fizică, îi relată în acest fel mătuşii sale Amalie, regina Greciei: „Starea lui Otto este deplorabilă. E pe cale să ajungă întocmai ca mătuşa Alexandra; suferă de o surescitare morbidă a întregului sistem nervos care este de-a dreptul înspăimântătoare".

Declinul lui Otto surveni cu rapiditate; în 1872, fusese deja pus sub supraveghere strictă. Deşi Ludwig continua să-şi viziteze cu regularitate fratele, aceste prilejuf1 deveniră curând o cazną cumplită, îl găsea adesea stând singur în beznă, refuzând să-şi părăsească încăperii6-Otto evita să se spele cu săptămânile, părul îi atârna soioase peste fata scofâlcită şi nu putea fi detersă se îmbrace. Refuza să stea de vorbă cu Ludwig şi îşi închipuia deseori că auzea voci care-l strigau,

plângând şi ţipând pe când Ludwig îl privea cuprins de neputinţă. Fiecare vizită făcută lui Otto îl zguduia sufleteşte, lăsându-l înfricoşat că s-ar putea întâmpla ca şi el să cadă victimă acestei maladii.

Spre sfârşitul lui 1872, situaţia se agravase atât de mult, încât Ludwig porunci ca fratele său să fie ţinut sub cheie la Nymphenburg, departe de privirile iscoditoare ale curtenilor münchenezi. Otto se revoltă că trebuia să stea închis în camerele lui, scriindu-i: „Având în vedere că n-am făcut nimic rău, nimic nu te îndreptăţeşte să mă tratezi astfel. Am fost constrâns să suport întemniţarea şi sunt prizonier; tratamentul meu este degradant/'10 Sfătuit în permanenţă de medici, Ludwig continuă să-l priveze pe fratele său de libertate. Vizitele lui se rărirră simţitor. După un asemenea prilej, îi scrise reginei Marie: „Din fericire, l-am găsit pe Otto mai puţin irascibil decât mă aşteptam. Nu-i place totuşi să iasă la plimbare şi încă pretinde că are furuncule pe picioare. Pe când ne plimbam cu trăsura, nu contenea să-şi îngroape capul în palme – nu mă privea drept în faţă şi răspundea la salut mult prea târziu după ce oamenii respectivi trecuseră deja".

În 1873, doctorul Gietl fu înlocuit cu un psihiatru specializat, medicul Bernhard von Gudden, care conducea un sanatoriu pentru alienaţi situat în apropiere de München. În luna august a aceluiaşi an, Otto se alătură ratelui şi mamei sale la Hohenschwangau ca să participe la sărbătorirea zilei de naştere a lui Ludwig, iar doctorul Gudden se dovedi destul de lipsit de tact să sosească acolo chiar în toiul festivităţilor pentru a-i prezenta regelui raportul despre starea de sănătate a prinţului. După ce-l citi, Ludwig nu mai avu nicio îndoială că fratele său era incurabil; Otto fu expediat în grabă înapoi la Nymphenburg. Dar oricât de mult se străduia regele să tăinuiască boala fratelui, comportamentul lui Otto îi zădărnicea toate eforturile, în 1875, diplomatul britanic însărcinat cu afaceri la München, Sir Robert Morier, întocmi un raport pentru ministerul afacerilor externe din Londra despre motivele amânării unei vizite oficiale ce trebuia să fie făcută reginei Victoria de către prinţul Otto:

„Starea de sănătate i s-a înrăutăţit în decursul ultimei luni şi în tot oraşul nu se vorbeşte decât despre «escaladă»... cu prilejul festivităţilor Corpus Christr desfăşurate cu trei zile în urmă. Regele, care s-a supărat pe Biserică, a refuzat să ia parte la sărbătoarea religioasă sau să-i îngăduie Prinţului să asiste. Acest lucru pare să fi tulburat mintea Prinţului Otto (ale cărui halucinaţii au luat în ultimul

timp o întorsătură mistică) şi, tocmai când procesiunea intra în Catedrală, pătrunse prin mijlocul cordonului de soldaţi înşiruiţi pe stradă, se năpusti înăuntru (înveşmântat într-o jachetă de vânătoare, treaz de-a binelea) şi se aruncă pe treptele altarului chiar în faţa Arhiepiscopului care oficia sfânta liturghie şi începu cu glas tare să-şi mărturisească păcatele spre a obţine iertarea lor. îl transportară cu mare greutate în sacristie şi îl aduseră acolo într-o stare de spirit mai liniştită".

Nymphenburg nu se dovedise a fi destul de îndepărtat pentru a preveni asemenea manifestări de surescitare intensă şi Ludwig se văzu forţat să ia măsuri mai drastice. La sfatul doctorului Gudden, prinţul fu consemnat în Furstenreid, un castel retras, situat la mare depărtare de curtea Münchenează. Pe 15 iunie 1876, Otto fu exclus din armata bavareză, iar la sfârşitul lui 1878, medicii declarară în cele din urmă că suferă de dementă.

Comportamentul lui Otto se degrada cu trecerea anilor. Viaţa sa de exilat în Fursteinreid era un coşmar: urlete prelungi şi ţiuitoare răzbăteau din încăperile sale la orice oră din zi şi din noapte şi până la urmă trebui ca pereţii să fie capitonaţi cu un strat izolator, fiindcă se pocnise de repetate ori cu capul de ei. În momentele mai liniştite, îşi petrecea timpul amuzându-se cu jucăriile trimise de Ludwig şi, mai târziu, de guvernul bavarez. Când mânca, îşi sfâşia hrana cu degetele, ca un animal sălbatic, îşi petrecu restul zilelor închis acolo, zdrobind muşte pe geamul ferestrelor şi cufundându-se şi mai mult în abisurile nebuniei.13

Ludwig se simţea pustiit de boala fratelui său. Deşi cei doi nu fuseseră niciodată în relaţii foarte strânse, dementa galopantă a lui Otto îl îngrozea pe rege. Teama că şi el era expus aceleiaşi alienaţii mintale ereditare începu să-l tortureze, în rarele împrejurări când se înfăţişa la curtea regală, prezentându-se în faţa supuşilor săi, simţea că toţi îl privesc fix, şuşotindu-şi în ascuns prin colţuri, comparându-l cu fratele nebun.

Regele începu să manifeste pentru prima dată simp-torne diagnosticate ulterior ca fiind caracteristice unei Deficiente mintale serioase, curând după sărbătorirea sale de naştere în 1875, când împlinea treizeci de ani. timpul anchetei guvernamentale pentru stabilirea stării de sănătate psihică a regelui, povesti amănunţite despre excesele şi extravagantele sale, strânse cu grijă şi relatate de

slujitori şi de personalul de serviciu, au alcătuit treptat-treptat un dosar aparent irefutabil cu dovezi ale nebuniei lui Ludwig. Istorisirile despre obiceiurile sale stranii deveniră legendare. Unul dintre servitorii lui declară că regele în ultimii ani de viaţă:

„Nu îngăduia ca absolut nimeni să fie de fată când mânca. Totuşi, mesele de prânz şi de seară trebuiau să fie totdeauna pregătite pentru trei sau patru persoane, astfel încât, deşi Regele se ospăta mereu singur, să nu se simtă stingher. Se credea în compania lui Ludovic al XIV-lea şi a lui Ludovic al XV-lea, precum şi a favoritelor acestora, Madame de Maintenan şi Madame de Pompa-dour, şi din când în când chiar întreţinea conversaţii cu ei, ca şi cum ar fi fost într-adevăr musafiri la masă". 14

Manierele lui Ludwig în timpul mesei lăsau mult de dorit. Servitorii povestiră mai târziu despre „modul său de a mânca neglijent, revoltător, dezgustător… Maiestatea Sa îşi împroşca hainele cu sos de friptură şi bucatele de legume".

S-ar părea că Ludwig nutrea o dragoste ciudată şi multă milă pentru animale. Odată, îşi invită iapa preferată, botezată Cosa Rara, să i se alăture la o cină festivă, compusă din supă, peste, friptură de porc şi vinuri alese, toate felurile de mâncare fiind servite în porţelanurile preţioase ale Wittlesbachilor. În mod firesc, Cosa Rara reacţiona răsturnând masa şi spărgând toate farfuriile şi platourile scumpe, într-o altă împrejurare, un ţap alpir1 năvăli în chioşcul maur de la Linderhof şi se apucă să lovească în oglinzi cu coarnele. Când slujitorii încercară să alunge animalul, Ludwig le strigă: „Lăsaţi-l în pace. Cel puţin, el nu mă minte!"

Cultul său obsedant pentru Bourboni căpătă forme bizare: în plus fată de oaspeţii imaginari la masă, Ludwig o idolatriza pe Maria Antoaneta. La Linderhof, îi ridică fostei regine a Franţei o statuie şi de fiecare dată când trecea pe lângă ea, îşi scotea pălăria, saluta cu o plecăciune şi îi dezmierda chipul cioplit în marmură. O altă coloană înălţată la Linderhof avea o semnificaţie specială întrucât, de câte ori se plimba pe acolo, regele se oprea în loc fără excepţie şi acoperea stâlpul de piatră cu sărutări.17

Încă şi mai grav decât atât era modul confirmat prin declaraţiile martorilor de a-şi trata servitorii. Dacă se întâmpla ca unul dintre ei să se întâlnească nas în nas cu regele pe coridoarele vreunui castel, trebuia imediat să-şi abată privirea în altă direcţie şi să se încline până

la pământ. Odată, Ludwig îl surprinse pe valetul său, Mayr, privindu-l ţintă din greşeală; după aceea, valetul fu pedepsit să-şi acopere capul cu o glugă neagră timp de peste un an. „Trebuie să poarte o mască neagră, astfel încât să nu-i văd fata criminală", explicase Ludwig.18 Slujitorii care îl ofensau într-un fel sau altul primeau deseori cele mai incredibile sancţiuni. Cuprins de mânie, Ludwig poruncea ca servitorul să fie biciuit, jupuit de viu sau executat.

Unul dintre exemple, consemnat în investigaţiile guvernului, sună după cum urmează:

Netrebnicul nu merită să mai rămână în viaţă. Pe lângă alte delicte, a avut neruşinarea (şi ştia de multă Vreme că îi e strict interzis) să ridice privirea şi să pără Sească încăperea măsurându-mă de sus. Trebuie să fie ţinut sub călcâi pentru un timp (n-o să păţească nimic) Şi lovit cu putere cu capul de pereţi. Trei zile de-acum încolo, ori de câte ori se află în Prezenta Mea, trebuie să îngenuncheze până când atinge cu creştetul podeaua… şi să stea în genunchi până când îi dau permisiunea să se ridice; trebuie să i se vâre acest lucru în cap prin exerciţii repetate şi severe. Timp de trei ore în fiecare dintre aceste trei zile, când este întemniţat, mâinile trebuie să-i fie legate pentru a se supune cu umilinţă, altminteri s-a isprăvit cu el şi viaţa i se va transforma într-o continuă suferinţa".

Totuşi, lăsând la o parte ciudăţenia lor, ordinele excentrice date de Ludwig cu privire la servitorii săi şi la alţii din jur par să-i trădeze mai degrabă natura autocratică şi nevoia presantă de a-şi exercita controlul absolut asupra celorlalţi, decât manifestările de adevărată nebunie. Ludwig era înclinat să exagereze mai ales atunci când se înfuria. Firea sa impetuoasă se exprima din ce în ce mai des prin astfel de declaraţii furibunde. Diferitele sale ordine ca slujitorii să fie închişi în temniţă sau jupuiţi de vii nu pot fi luate cu siguranţă ad litteram deoarece Ludwig însuşi nu se aşteptase niciodată să-i fie îndeplinite în sens, strict şi, în orice caz, nu păruse nicicând deranjat să descopere că valetul sau lacheul ofensator îşi vedea în linişte de treburile obişnuite chiar a doua zi după ce primise o atare pedeapsă exagerată.

Cu toate acestea, s-ar fi putut întâmpla uneori ca Ludwig să fi abuzat din punct de vedere fizic de servitorii săi. În cea mai mare parte, aceste acte de maltratare s-au rezumat la lovituri de picior şi plesnituri peste fată, însă există de fapt dovezi într-un singur caz că regele a depăşit orice măsură. Un călăreţ tânăr care însoţea caleasca

regală, pe nume Rothenanger, comise o indiscreţi6 minoră, iar Ludwig îl bătu şi-l izbi cu piciorul atât de tare, încât unul dintre colegii săi trebui să-i sară în ajutor, în decurs de un an, Rothenanger se stinse din viaţa şi se bănui că numeroasele leziuni interne căpătate ca urmare a loviturilor aplicate de rege contribuiseră la decesul său prematur.20

Ludwig suferea adesea de halucinaţii. Servitorii, intrând într-o încăpere, îl găseau în repetate rânduri întreţinând o conversaţie cu nimeni altcineva decât cu sine însuşi. Credea de multe ori că aude un zgomot sau glasuri în camerele învecinate, când de fapt acolo nu se găsea nimeni, în timpul unei cine, Ludwig îi porunci lui Mayr să pună deoparte un cuţit. Dar valetul obiectă, spunându-i că nu există niciun astfel de cuţit pe masă. „Păi, trebuie să fie unul acolo!", protestă Ludwig. „Unde l-ai pus? De ce l-ai luat? Pune-l imediat la loc!"

Mayr depuse mărturie mai târziu despre agravarea stării de sănătate mentală a regelui. El afirmă sub prestare de jurământ:

„Maiestatea Sa îşi pierdea câteodată controlul asupra membrelor inferioare, fiind capabil la mânie să execute un soi de dans demonic, dezmăţat, înspăimântător, zgâlţâindu-şi braţele prin aer ca un sălbatic. Neavând altceva mai bun de făcut, stătea câteodată ore în şir învârtindu-şi pe degete o şuviţă de păr sau netezind-o cu pieptenele".

În afară de tratamentul aspru la care-şi supunea servitorii, Ludwig îşi concentra gândurile şi asupra înlăturării celor pe care-i considera inamici. Odată, îi porunci nu Hesselschwerdt, intendentul general al grajdurilor regale, să călătorească spre Italia şi să recruteze de acolo Câţiva asasini, care urmau să-l răpească pe prinţul moştenitor prusac. După cum declară Ludwig, prizonierul trebuia apoi să fie ţintuit în lanţuri şi ţinut într-o peşteră, hrănit doar cu pâine şi apă, torturat, „dar nu ucis de-a binelea".

Migrenele violente şi durerile de dinţi suferite de Ludwig îl smulgeau din pat, iar când izbutea în cele din urmă să aţipească, cădea într-o stare de amorţeală trecătoare după ce se îndopa cu narcotice. Avea coşmaruri cumplite, într-o anume împrejurare, îi mărturisi lui Hornig: „Am visat că spărgeam o cană mare plină cu apă în capul Reginei, târând-o de păr pe pământ şi tropăind pe pieptul ei". Iar lui Ziegler îi relată: „Am visat că eram în cripta de la Theatinerkirche şi că îl scoteam pe Regele Max din sicriu şi-i trăgeam palme peste faţă".

Se înşirau povesti fantastice despre faimoasele plimbări făcute

de Ludwig la miezul nopţii. Slujitorii susţinură ulterior că insista deseori să se oprească şi să mănânce în toiul unui viscol, spunându-le că se găseau de fapt într-o staţiune de vară aşezată pe ţărmul oceanului sub razele fierbinţi de soare, în aceste plimbări nocturne, se înveşmânta uneori ca Ludovic al XIV-lea şi purta, pe când străbătea pădurile întunecate, coroana şi sceptrul, însemne ale autorităţii supreme, care i se aduseseră la ordin din trezoreria Münchenează. În vreme ce guvernul bavarez tindea să privească aceste incidente ca semne evidente ale pretinsei nebunii care-l atinsese pe rege, ele par mai degrabă să vădească încercările disperate de a trăi numai potrivit propriei viziuni despre realitate; la fel ca şi cursele călare desfăşurate până-n zori în jurul manejului de la Şcoala regală de călărie din München, aceste manifestări nu demonstrează dementa regelui, ci imaginaţia lui debordantă. Este foarte puţin probabil ca Ludwig să fi crezut vreodată în ceea ce spunea, aşa cum ar sugera o interpretare literală. Deplina sa desfătare să scruteze chipurile buimăcite şi perplexe ale curtenilor, când se confruntau cu astfel de afirmaţii, n-ar trebui să fie subestimată când analizăm un asemenea comportament, e adevărat, ieşit din comun.

Cea mai mare parte a acestor acuzaţii proveneau de la servitori ale căror veracitate şi probitate mai ales sunt puse sub semnul îndoielii. Cei mai mulţi dintre ei erau mituiţi sau corupţi de agenţi care acţionau în numele regimului Lutz, depoziţiile lor umplute cu cele mai monstruoase elucubraţii susţinând o sentinţă predeterminată de alienaţie mintală. Ca atare, trebuie să fie trataţi cu scepticism, deşi câţiva au fost chestionaţi de biografii regelui.

În contrapondere la aceste alegaţii, se cuvine să luăm de asemenea în considerare şi mărturiile altor slujitori, nu puţini la număr, care n-au remarcat nimic neobişnuit.

Alfonso Welcker, care a servit ca valet în casa regală timp de mulţi ani, a declarat ulterior: „N-am putut observa niciun semn al pretinsei boli psihice de care suferea Regele. Nici n-am putut să percep vreo schimbare anormală. Am stat mereu în preajma Regelui. L-am ajutat să se îmbrace şi l-am servit la masă. Vorbea cu mine adeseori. Regele n-a manifestat niciodată vreun semn de alienaţie mintală". 25 Iar Fritz Schwegler, alt servitor şi călăreţ care însoţea caleasca regală, depuse următoarea mărturie:

«În ultimele sale zile de viaţă, mi s-au repartizat ade Seori

sarcini în slujba personală a Regelui şi nu pot să spun decât că era un stăpân bun şi drept. Deşi câteodată. Se enerva şi ne mustra când cineva făcea vreo greşeală, îi trecea de obicei repede după ce-şi vărsa năduful.

Eu însumi n-am auzit niciodată sau n-am văzut să se fi dat vreun ordin nebunesc, cum ar fi de pildă bătăi puternice în uşa pentru permisiunea de a intra, plecăciuni până la pământ şi târâri pe podea, purtarea măştilor negre şi aşa mai departe. Colegul meu Mayr, care a înşirat mai târziu atâtea vorbe rele despre Rege, îmi povestea pe atunci deseori despre Suveran. Dacă lucrurile declarate de el s-ar fi întâmplat cu adevărat, mi-ar fi spus cu siguranţă mult mai devreme. Din contră! Am rămas adesea surprins cât de calm şi de potolit era Regele în ultimele zile de viaţă, când trebuie să fi înţeles imensitatea trădării sale şi a uneltirilor potrivnice".

De bună seamă, Ludwig afişa o excentricitate latentă, care părea să fie o trăsătură caracteristică anumitor membri ai familiei Wittelsbach grevată de perpetuarea prin căsătorii între rude de sânge. Dar extravaganta nu echivalează cu dementa. Nu încape însă îndoială că Ludwig avea gusturi fistichii, ieşind din limitele obişnuitului; totuşi, gradele în care se manifesta se diferenţiau în mare măsură în decursul ultimilor zece ani de domnie. De pildă, chiar şi în zilele cele mai întunecate ale puciului întreprins de guvern împotriva lui, când Ludwig se lăsase efectiv pradă fanteziilor sale şi universului plăsmuit unde putea porunci ca servitorii să fie biciuiţi sau jupuiţi de vii, era totuşi în stare să poarte o conversaţie extrem de lucidă şi să compună scrisori uzuale în apărarea poziţiei sale.

Cu toate că grupul de medici autorizaţi de guvern îl declarară ulterior pe rege nebun, aceştia nu-l examinară niciodată personal. Numai un singur psihiatru specializat îl consultase pe Ludwig. În 1884, familia regală/ preocupată de zvonurile alarmiste despre comportamef1" tul bizar al regelui, îl trimise de urgentă pe Franz Kan medic specialist în boli psihice, să-l cerceteze amănunţit pe Ludwig şi să-i pună diagnosticul. Karl se dădu drept doctor obişnuit şi-şi petrecu câteva ore cu regele; îl găsi perfect normal şi în deplinătatea facultăţilor mintale.27 S-ar putea ca Ludwig, predispus la maladii ereditare, să fi fost înrâurit de moştenirea genetică a familiei, dar rămase până la sfârşitul vieţii în stare să acţioneze normal în condiţii de presiune. Prin urmare, problema pretinsei nebunii ar trebui să fie pusă mai degrabă în termenii gradelor de excentricitate decât în cei ai

alienaţiei mintale complete.

Unele dintre simptomele lui Ludwig au fost descrise ca manifestări ale consumului de narcotice. Ludwig a suferit aproape toată viaţa de migrene şi dureri de dinţi, iar medicii curţii regale tratau în mod obişnuit asemenea indispoziţii cu doze de cloroform, în poziţia sa, regele avea fără îndoială acces şi la alte droguri, ca de pildă opiu şi laudanum, şi nu este lipsit de temei să presupunem că le-ar fi putut folosi ca să-şi aline suferinţa. Utilizarea frecventă a acestor substanţe toxice produce halucinaţii, stări bruşte de euforie şi accese de furie inexplicabile, exact simptomele prezentate ulterior drept semnificative pentru demență.28

Comisia de medici şi psihiatri desemnată de guvernul bavarez să diagnosticheze boala lui Ludwig afirmă că acesta suferea de demență moştenită ereditar. Dar era oare corect? La nouăzeci de ani după moartea regelui, 1111 doctor german pe nume Christoph Biermann, propuse 0 nouă teorie senzaţională, într-un articol publicat în revista medicală „Deutsches Arzteblatt", Biermann, rgumenta că „toate constatările postmortem indică fără îndoială existenta unei boli organice a creierului" şi conchise că aceasta fusese provocată de sifilis.29 în momentul când Ludwig se stinse din viaţă, sifilisul era cunoscut ca o boală a sistemului nervos şi se trata de obicei cu doze de mercur şi potasiu. Chiar şi aşa, maladia reprezenta un stigmat care, în epoca victoriană de o moralitate excesivă, împiedica orice discuţie deschisă şi sinceră. Nu există nicio menţiune despre lues în raportul întocmit la autopsia regelui, dar această omisiune nu este câtuşi de puţin surprinzătoare. Dacă Ludwig ar fi suferit într-adevăr de sifilis, însăşi natura acestei boli ar justifica de ce a rămas un secret medical. Există totuşi o oarecare dovadă într-o declaraţie dată de Bohm, care relata:

„Lucruri ţinute în secret de multă vreme au fost într-o zi divulgate la timp de Secretarul Curţii regale Klug la o partidă de vânătoare organizată de Baronul K. Nu mă simt obligat să repet aici detaliile care aparţin cu adevărat antecedentelor medicale ale Regelui. Ele formează totuşi temeiul istoric pentru glumele maliţioase care puteau fi auzite despre acest subiect şi par să justifice solicitarea adresată de Intendentul general al grajdurilor regale ca investigaţiile asupra bolii Regelui să nu includă relaţiile sale sexuale". 30

Aceste rânduri par să indice că natura bolii regelui era strâns

legată de trecutul său sexual. Prin urmare, concluzia inevitabilă este că Ludwig trebuie să fi suferit de o anumită boală venerică infecţioasa care i-a atacat sis –, temui nervos, cel mai probabil de sifilis.

Dacă Ludwig s-a îmbolnăvit de lues, e mai mult decât probabil să fi contractat infecţia venerică la un anuffir moment înainte de a împlinirea vârstei de treizeci & e ani, în 1875. Contaminarea s-a produs după toate presupunerile prin contact homosexual. Majoritatea faptelor demonstrează că Ludwig a început să întreţină relaţii intime abia după eşecul logodnei sale cu verişoara Sophie, în 1867. Aceste dovezi sunt susţinute de însemnările din jurnalul său secret, început cu doi ani mai târziu, în decembrie 1869. Presupunând că a contractat infecţia venerică la scurt timp după aceea, boala ar fi rămas în stare latentă pentru o anumită perioadă după apariţia primelor simptome. Dar trecerea timpului îngăduie ca boala să se manifeste în toată amploarea măcinând treptat organismul uman, de la infecţia iniţială până la începuturile fazei terţiare, când se instalează tabesul şi paralizia generală progresivă.

Teoria referitoare la sifilis, sprijinită de unele dovezi existente în raportul despre autopsia regelui şi de probe secundare, inclusiv mărturisirile din jurnalul lui Ludwig, răspunde la multe dintre întrebările tulburătoare ce învăluie ultimii săi ani de viaţă, înainte de toate, această teorie explică motivele izolării lui Ludwig de societate şi ale repulsiei fată de viaţa de la curtea regală. Stigmatul social îngrozitor aplicat de această boală, cuplat cu ruşinea care trebuie să-l fi împovărat pe rege, îl apăsa în mod firesc, îmbinându-se cu binecunoscuta predispoziţie spre solitudine şi determinându-l să se închisteze în sine din ce în ce mai mult. Aceşti factori desluşesc de asemenea marea taină ce înconjoară ultimii săi ani de viaţă şi ai ales sfera sexualităţii sale. Prejudiciul pe care o atare dezvăluire l-ar fi adus prestigiului familiei Wittelsbach Şi implicit tronului într-o Bavarie conservatoare şi catolică, ne el real sau închipuit, ar fi putut prea bine să aibă urept rezultat o muşamalizare de proporţii, menită atât să apere amintirea regelui după moarte, cât şi să asigure stabilitatea coroanei. Asociate cu excentricitatea sa pronunţată şi cu posibilul consum de narcotice, asemenea simptome ar fi putut prea les" ne să treacă drept dementă. La urma urmelor, se poate întâmpla pur şi simplu ca scandalosul Rege Nebun să fi căzut victimă unei serii de coincidenţe nefericite împotriva cărora era prea neputincios să lupte.

În 1886, cu puţin timp înaintea morţii sale, Ludwig îl primi pe un autor american, Lew Vanderpoole, şi răspunse la acuzaţiile îndreptate împotriva lui, vorbe bântuitoare care servesc în mod admirabil drept cuvânt de încheiere cu privire la subiectul dementei regelui.

„Insultele mă rănesc atât de adânc încât mă dezarmează, mă doboară la pământ şi sunt convins că mă vor distruge într-o bună zi… Dacă tot ce am citit şi am văzut cu propriii mei ochi m-a amăgit, atunci o mare parte din ceea ce trece drept alienaţie este de fapt hipersensibilitate. S-a insinuat deseori în mod maliţios şi s-a afirmat făţiş că sunt nebun. Poate că sunt, dar mă îndoiesc… Un nebun adevărat este, ca regulă generală, singurul care nu-şi recunoaşte nebunia… Dacă aş fi poet, as putea să culeg laurii gloriei transpunând aceste lucruri în versuri. Dar natura nu m-a înzestrat cu har poetic, aşa încât trebuie să suport batjocura, dispreţul şi calomniile. Sunt numit nebun. Oare şi Dumnezeu mă va considera la fel când mă va chema la judecată înaintea Lui?"

Complotul

În 1885, într-o zi de vară înăbuşitoare, prinţul Luitpold al Bavariei îl convocă de urgentă pe prim-ministrul Johann von Lutz, rugându-l stăruitor să se prezinte de îndată la palatul său münchenez pentru a discuta despre nepotul său, regele. Om timid şi retras, Luitpold nu-şi exprimase niciodată interesul fată de problemele politice ale zilei, deşi convingerile sale conservatoare se bucurau de popularitate în rândurile membrilor influentului Partid al Patrioţilor. Dar Luitpold ocupa o poziţie puternică: vârstnicul print se situa, prin dementa lui Otto, pe locul al doilea în ordinea succesiunii la tronul bavarez, iar membrii familiei Wittelsbach se bizuiau pe el să restabilească un anumit grad de ordine în domnia tumultuoasă şi imprevizibilă a lui Ludwig al II-lea.

Trăsura îl transportă pe Lutz până în dreptul intrării Principale, unde aştepta un lacheu îmbrăcat în livrea ca să-i anunţe sosirea şi să-l însoţească până în biroul prinţului. De îndată ce primul ministru pătrunse în încăpere, uitpold nu-şi irosi timpul. Pe când Lutz îl asculta în acere, prinţul îi repetă poveştile scandaloase despre rege care-i ajunseră la ureche: excesele sale financiare, personalitatea fluşturatică, instabilă şi viaţa particulară dubioasă. De ce, îl întrebă Luitpold,

continua guvernul bavarez să tolereze un asemenea comportament periculos? Prosperitatea tării şi prestigiul casei de Wittelsbach sufereau din ce în ce mai mult de pe urma nesăbuinţelor regelui, declară prinţul. În interesul dinastiei regale, prinţul Luitpold îl imploră pe Lutz să ia în cele din urmă măsuri oficiale împotriva monarhului.1

Premierul aşteptase de mult o asemenea convocare urgentă; îşi petrecuse deja timp berechet reflectând la poziţia regelui şi chibzuind în momentele critice, dacă la nevoie, guvernul bavarez putea întreprinde ceva pentru a pune capăt acestui comportament excentric şi inconstant. Cabinetul bavarez nu ducea lipsă de muniţii în caz de necesitate, întrucât Ludwig era vulnerabil dacă se pornea atacul în trei direcţii: finanţele sale particulare, starea personală de sănătate şi nesocotirea îndatoririlor publice. Lutz considera că fiecare dintre aceste trei aspecte îi aducea dovezi suficiente pe baza cărora guvernul bavarez putea trece la acţiune.

Afacerile financiare ale lui Ludwig aflate într-o completă încurcătură îl interesau pe el personal, dar ordonând demnitarilor guvernamentali să-i obţină împrumuturi extravagante şi ameninţându-i cu demiterea dacă dădeau greş, primejduia în fapt activitatea neîntreruptă a statului. Spectacolul întristător al unui monarh ce deţinea puterea supremă dat în judecată publică de creditorii săi expunea familia regală dispreţului şi batjocurii, iar dacă Lutz ajuta la adoptarea de către Landtag a unui proiect de lege special menit să asigure regeH11 fonduri suplimentare, se temea că stabilea astfel un precedent periculos. Primul ministru nu putea garanta că Ludwig nu avea să toace pur şi simplu sumele de bani pentru alte proiecte de construcţie, ajungând în aceeaşi situaţie financiară în decurs de un an sau cel mult doi. Şi Lutz cu atât mai puţin nu dorea să joace rolul de răufăcător în chestiunea fondurilor regelui; dacă lui Ludwig i se intenta proces de către creditori, urma aproape cu siguranţă să se ridice întrebări despre motivele pentru care guvernul bavarez nu întreprinsese absolut nimic pentru a evita scandalul. Unicul mod în care Lutz putea preveni orice complicaţie era să-l înlăture pe rege de la domnie înainte de izbucnirea scandalului.

Conform constituţiei bavareze din 1818, regenta putea fi instituită numai dacă monarhul ce-şi exercita prerogativele era declarat instabil din punct de vedere mental. Pe baza informaţiilor furnizate primului ministru, strecurate în biroul său prin intermediul

unei reţele de spioni infiltraţi în casa regală, Lutz socotea că putea fi întocmit un dosar concludent cu probe adiacente în favoarea faptului că regele nu mai era considerat apt să conducă. Nu conta câtuşi de puţin pentru primul ministru dacă Ludwig era cu adevărat nebun sau nu; pentru a acţiona împotriva regelui, lui Lutz nu-i trebuiau decât aparenta de alienaţie mintală şi un certificat medical care să-i servească drept sprijin.

Cea mai puternică muniţie de care dispunea premierul în lupta împotriva regelui punea în joc statutul constituţional al lui Ludwig. Regele săvârşise culpa de a h ignorat îndatoririle regale ani de-a rândul; după războiul franco-prusac, îşi abandonase aproape cu totul Prerogativele politice în favoarea izolării. Nu-şi mai obligaţiile de monarh constituţional, refuzându-i primului ministru dreptul de a se consulta periodic şi tête-à-tête asupra problemelor importante la ordinea zilei. Documentele oficiale, trimise prin curieri la castelele regale, erau lăsate să se îngrămădească pe biroul lui Ludwig şi să zacă săptămâni în şir. Cu aceste dovezi, guvernul bavarez considera că avea la îndemână suficiente temeiuri pentru a transpune în realitate îndepărtarea regelui.

Întrevederea urgentă a prinţului Luitpold cu primul ministru îl convinse pe acesta din urmă că nu întâmpina nicio împotrivire din partea familiei Wittelsbach dacă scăpa tara de regele stingheritor. Membrii familiei regale păreau să fie mai puţin preocupaţi de practicile politice îndoielnice ale lui Ludwig decât de prejudiciile perceptibile pe care prezenta sa continuă pe tronul bavarez le aducea prestigiului monarhiei. Prin părăsirea capitalei şi neglijarea îndatoririlor ceremoniale de suveran, Ludwig reuşise să şi-i înstrăineze pe mulţi membri influenţi ai curţii şi ai societăţii mondene miin cheneze. Nu încerca să-şi ascundă dispreţul pentru aristocraţi, iar aceştia, la rândul lor, nu se simţeau loiali făt de rege. Astfel de resentimente dăunau în mod limpede dinastiei şi, atâta vreme cât Ludwig continua să domnească, existau prea puţine şanse ca această animozitate să dispară. Deşi majoritatea populaţiei bavareze, inclusiv ţăranii şi locuitorii micilor oraşe, îl stimau în mod deosebit pe rege, un atare sprijin provincial nu conta prea – mult în München, mai ales într-un moment când tara însăşi se confrunta cu un viitor nesigur în reiaţi» 6 cu noul imperiu german.»

Cheltuielile exorbitante făcute de Ludwig îi neliniştea11 familia.

Cu toate că regele nu întrebuinţa veniturile statului pentru construirea castelelor sale, împrumută totuşi în repetate rânduri bani în contul listei civile personale, până când datoriile lui se cifrară la 14 milioane de mărci. Nefiind în stare să obţină subvenţii suplimentare din partea guvernului bavarez, Ludwig apelase la alţi monarhi pentru a contracta împrumuturi personale; posibilitatea ca succesorul său la tron să-şi petreacă toţi anii de domnie achitând datoriile, fie către detestatul Kaizer, fie către sultanul Turciei, era foarte reală. Niciunul dintre membrii familiei regale nu dorea câtuşi de puţin să vadă monarhia împinsă la ruină şi faliment de extravaganta necontrolată a suveranului.

Lutz şi Luitpold formau o pereche bizara; prinţul cu vederi conservatoare nu făcea un secret din aversiunea pentru întărirea legăturilor cu Prusia, problemă care constituia punctul central al politicii duse de regimul Lutz. Şi totuşi Lutz era cel care deţinea puteri depline în guvernul bavarez; Luitpold intrase în complot ca să salveze dinastia de la ruină financiară şi de la oprobriu public, şi nu înarmat cu o ordine de zi politică. Prinţul şi primul ministru purtară lungi discuţii în cursul cărora cei doi căzură de acord asupra scopurilor finale: Luitpold urma să-şi asume regenta şi să restabilească prestigiul casei de Wittelsbach; drept răsplată, îi garanta lui Lutz păstrarea funcţiei de premier şi supravieţuirea durabilă a guvernului său. Consolidându-şi astfel puterea, Lutz îl asigură pe Luitpold că guvernul bavarez avea să plătească datoriile contractate de Ludwig şi să reîntroneze ordinea în lista civilă.

Planurile pentru lovitura de stat progresau foarte cel. Discreţia era vitală; pericolele pândeau la tot pasul SJ exista posibilitatea reală să izbucnească un război civil dacă afacerea nu se termina rapid şi în mod satisfăcător, în pofida dificultăţilor financiare şi a vieţii personale stranii, Ludwig rămăsese extrem de popular printre oamenii de rând. Membrii guvernului şi ai curţii miin-cheneze nu manifestau devotament fată de monarh, dar nici nu-şi puteau permite să înstrăineze milioanele de bavarezi care erau încă loiali regelui.

Şi totuşi, cei doi conspiratori trebuiră să-i destăinuie uneltirea secretă unui om care nu era de origine bavareză, şi anume Bismarck. În ciuda poziţiei preeminente deţinute de Bavaria în cadrul celui de-al doilea Reich, tara nu era destul de independentă spre a-l înlătura pe rege fără să se consulte mai întâi cu Prusia, în acest scop, Lutz îl instrui

pe contele Lerchenfeld, ambasadorul bavarez la Berlin, să-i ceară o audientă cancelarului Bismarck şi să-l informeze despre decizia cabinetului. Lerchenfeld trimise un raport oficial la München:

„I-am explicat pe scurt cancelarului imperial că starea de sănătate mentală a Regelui nu îngăduie ca guvernarea tării să fie lăsată mai departe în mâinile sale. I-am semnalat că, deşi problema financiară impulsionase asumarea unei soluţii rapide, aceasta constituia în sine un considerent secundar în comparaţie cu alte motive mai triste. I-am descris starea de spirit din tară şi i-am argumentat imposibilitatea unui regim solid orânduit sub cârmuirea Regelui. I-am spus Prinţului că persoana următoare în ordinea succesiunii la tron, în înţelegere cu miniştrii guvernului, hotărâse ca tara să nu mai fie expusă pericolelor incalculabile. Lucrurile depăşiseră orice limită în Bavaria".

Bismarck ascultă în tăcere în timp ce Lerchenfeld u schiţa plănuita lovitură de stat. Cancelarul declară ca detronarea forţată a regelui reprezenta o problemă de politică internă bavareză şi, ca atare, Prusia nu intenţiona să intervină în niciun fel de îndată ce acţiunea începea. Astfel reasigurat, Lutz îşi înteţi eforturile pentru a-l răsturna de la putere pe Ludwig al II-lea.

Pe 23 martie 1886, primul ministru se întâlni cu doctorul Bernhard von Gudden, în vârstă de şaizeci şi unu de ani, profesor de psihiatrie la Universitatea din München şi distins specialist în boli psihice. Acesta fusese membru al comisiei de medici însărcinaţi cu îngrijirea lui Otto, fratele lui Ludwig, şi în această calitate se consultase mai înainte cu regele prin rapoarte şi întrevederi personale. Primul ministru Lutz îi ceru în mod oficial lui Gudden să cântărească toate probele referitoare la alie-natia mintală a regelui – dovezi pe care Lutz urma să i le furnizeze.

Problema stării de spirit a regelui deveni astfel raison d'etre oficială pentru detronarea sa, modalitatea cea mai simplă şi mai convenabilă prin care Ludwig putea fi înlăturat de la domnie. Căci, în ciuda nepăsării fată de îndatoririle regale şi a necazurilor financiare, niciunul dintre aceşti doi factori nu reprezenta o condiţie permanentă. Ameninţat cu alungarea de pe tron din aceste motive, era totdeauna posibil ca regele să-şi corecteze comportamentul care devia de la normele stabilite. Guvernul bavareze şi familia Wittelsbach nu voiau să rişte; de îndată ce planul pentru lovitura de stat se punea în Practică, era imperios necesar atât pentru Lutz, cât şi pentru Luitpold ca acesta

să ajungă la un deznodământ fericit. Prin urmare, un certificat de alienaţie mintală rezolva în mod categoric dilema: regelui nu-i mai rămânea niciun drept de apel o dată ce se emitea un asemenea act oficial.

Gudden urma să redacteze un raport de evaluare asupra sănătăţii mentale a lui Ludwig al II-lea, pe baza căruia guvernul bavarez putea să acţioneze în mod legal pentru detronarea regelui. Acest document, denumit „Arztliches Gutachten", conţinea toate dovezile strânse de Lutz şi de oamenii săi. Însăşi natura acestui document, precum şi concluziile trase, erau în mod inerent viciate şi deci nevalabile, fiind elaborate numai pentru a satisface o idee preconceputǎ despre starea de sănătate mentală a regelui. Orice probă care să sprijine clar această judecată finală era pur şi simplu ignorată. Gudden fusese angajat anume de primul ministru ca să întocmească un act medical prin care să se declare în mod public dementa regelui; nu se aşteptase câtuşi de puţin din partea doctorului să includă alte constatări contrare acestei păreri admise înainte, fără nicio cercetare, sau să formuleze o concluzie diferită.

Cel mai serios viciu de formă al acestui document, atrăgând după sine nulitatea lui, era că reprezenta o evaluare medicală a deficientei mintale a regelui fără ca Gudden şi colegii lui să-l fi examinat vreodată pe pacient în persoană. Ludwig fu declarat nebun fără să beneficieze de un diagnostic exact. Astfel de tactici machiavelice erau în mod limpede neapărat necesare guvernului bavarez pentru obţinerea acestei declaraţii era foarte puţin probabil ca Ludwig să coopereze cu o comisie împuternicită exclusiv să-l găsească dement. Lipsa de standarde etice, neuzitate nici de guvern, nici de Gudden şi ceilalţi medici, discreditează orice grăunte de adevăr pe care Arztliches Gutachten l-ar fi putut conţine. Documentul se baza în mare măsură pe depoziţiile verbale făcute de foştii servitori şi grăjdari care atestaseră ca martori, în temeiul propriei experienţe, comportamentul regelui de-a lungul unei întinse perioade de timp. În momentul în care Gutachten era ticluit, Ludwig al II-lea se împresura fără să-şi dea seama de spioni angajaţi şi plătiţi de guvernul bavarez şi probabil de Prusia; mulţi dintre aceşti slujitori şterpeleau cu îndemânare din coşurile de hârtii ale regelui notiţe incriminante sau frânturi de scrisori pe care apoi le furişau prin contrabandă în biroul lui Lutz din München. Se poate întâmpla ca unele dintre mărturii să fi fost obţinute

prin mijloace de coerciţie; cu siguranţă că o mare parte dintre ele fuseseră depuse abia după ce contele Maximilian von Holnstein, acţionând în numele primului ministru, le oferise membrilor casei regale substanţiale sume de bani pentru depoziţiile sub jurământ care contribuiseră la instrumentarea cazului. Astfel, mărturie după mărturie, alegaţiile cu privire la nebunia regelui răsuflau până la Lutz: povesti despre plimbările cu sania făcute de Ludwig în miez de noapte, extravagante financiare, viaţa nocturnă, obiceiurile stranii în timpul meselor, conversaţiile imaginare, precum şi relatări despre tratamentul aspru la care-şi supunea servitorii şi ordinele autocratice date pentru pedepsirea lor. Fără îndoială că unele dintre aceste istorisiri erau adevărate sau cel puţin conţineau Un sâmbure de adevăr. Dar grosul dovezilor, obţinute prin mituire şi prin alte metode ilicite de la oameni cu un caracter îndoielnic, pare să fi fost fie născocit în mod deliberat, fie exagerate peste măsură pentru a susţine cauza guvernului.

Nu se încercă nici să fie chestionaţi acei membri ai casei regale care contestau concluzia că regele suferea de o boală psihică. Aghiotanţii săi, contele Durckheim şi Ludwig von Burkel refuzară să colaboreze cu comisia pe motivul că regele era perfect sănătos şi că guvernul acţiona într-o manieră duplicitară şi perfidă. Ultimul secretar de cabinet al lui Ludwig, N. Schneider, întocmise un dosar conţinând aproape trei sute de note şi scrisori redactate de rege, dintre care niciuna nu demonstra simptomele bolii sale. Schneider îi contactă atât pe Holnstein, cât şi pe Lutz de îndată ce află că se strâng probe şi aştepta să-şi expună argumentele, dar n-a fost niciodată chemat să depună mărturie în favoarea regelui3. Baronul von und zu Franckenstein avu de asemenea întrevederi cu câţiva membri ai cabinetului, prilej cu care protestă împotriva deciziei luate de primul ministru. Ludwig al II-lea, declară el, nu era nebun, ci mai degrabă poseda o imaginaţie descrisă ca fiind nelimitat de impresionabilă. Firește că nici Franckenstein nu fu chemat ca martor.

Pe l iunie, prinţul Luitpold îi trimise următoarea scrisoare lui Ziegler:

„După cum ştiţi, boala evidentă a Maiestăţii Sale Regele a adus tara într-o situaţie foarte tristă şi primejdioasă, aşa încât cred că e de datoria mea să chibzuiesc la luarea unor măsuri, în conformitate cu Constituţia/ care să garanteze continuitatea Guvernului, în acest scop,

este absolut necesar să se contureze pe cât posibil o imagine exactă a stării mentale a Maiestăţii Sale Regele întrucât aţi fost multă vreme în anturajul Maiestăţii Sale, ar trebui să fiţi în situaţia de a dezvălui fapte demne de încredere care să fie apreciate ca dovezi psihologice şi prin urmare vă cer să-mi înaintaţi un memorandum cu observaţiile pe care le aveţi de făcut în această privinţă".

Cu un asemenea îndemn regesc, se accelera ritmul de lucru la fabricarea documentului. Luni, pe 7 iunie, Gudden îi examina pe Welcker şi pe Hesselschwerdt. În dimineaţa următoare, cei patru medici din comisie – Gudden, ginerele său, Hubert Grashey, şi doctorii I. Hagen şi J. Hubrich – se întâlniră şi revizuiră toate dovezile strânse. Ei căzură de acord că pe baza acestor probe nu era necesar să-l supună unui examen medical pe pacientul lor. Concluziile acestora fură consemnate în Gutachten.

„Facultăţile intelectuale ale Maiestăţii Sale sunt subminate într-o măsură atât de mare încât îi lipseşte puterea de judecată sănătoasă, iar gândirea sa este în contradicţie totală cu realitatea… Stăpânit de iluzia că deţine prisos de puteri absolute şi îndepărtat de mediul social prin autoizolare, bâjbâie ca un orb fără călăuză pe marginea unei prăpăstii".

După această formulare extrem de melodramatică, Gutachten se sfârşea cu următoarele trei puncte de vedere:

1. Maiestatea Sa se află într-o stare foarte avansată de tulburare mentală, suferind de o boală psihică binecunoscută medicilor alienişti sub numele de paranoia.

2. Datorită acestei forme de maladie, care s-a dezvoltat treptat şi continuu de-a lungul unui număr de ani Maiestatea Sa trebuie să fie declarat incurabil, deteriorarea neîntreruptă a facultăţilor sale mentale fiind aproape sigură.

3. Din pricina naturii acestei boli, actele de liberă voinţă din partea Maiestăţii Sale devin imposibile, în consecinţă, Maiestea Sa trebuie să fie considerat ca incapabil să-şi mai exercite prerogativele de guvernare; iar această incapacitate va dura nu numai un an de acum încolo, ci pentru tot restul vieţii sale".

Acest ultim punct referitor la perioada de timp în care se putea presupune că regele urma să fie suferind răspundea direct unui articol precis din constituţia bavareză care stipula condiţiile înlăturării monarhului în eventualitatea unei incapacităţi de a domni pe o durată

mai mare de un an. Fără să fi beneficiat de o examinare medicală şi de un diagnostic clar, este greu de spus cum au ajuns Gudden şi asociaţii săi la o concluzie atât de anticipativă şi de zdrobitoare. Documentul nu lăsa nici umbră de îndoială că, după părerea guvernului bavarez, regele nu avea cum să-şi mai redobândească sănătatea niciodată. Cu acest act oficial la îndemână, regimul Lutz şi prinţul Luitpold deţineau dovada necesară detronării lui Ludwig al II-lea.

de stat

Spre sfârşitul dimineţii de luni, 7 iunie 1886, prinţul Luitpold prezida o şedinţă de urgentă a guvernului bavarez. El şi primul ministru Lutz îi convocaseră pe membrii cabinetului pentru a discuta despre detronarea regelui. Nimic nu era lăsat la voia întâmplării; înainte de întrunire, Lutz se consultase personal cu toţi miniştrii, asigurându-se de cooperarea lor. Nici măcar un glas disident nu ameninţa întâlnirea secretă. După dezbaterea prealabilă a situaţiei împreună cu Lutz, miniştrii cabinetului, declarând că nu se mai simţeau în stare să guverneze în continuare, îşi exprimară acum intenţia să-şi prezinte in corpore demisia dacă Ludwig rămânea la domnie. Totuşi, dacă guvernul bavarez ar socoti potrivit să-l alunge pe rege de pe tron pe motivul stării sale mentale, demnitarii ar considera de datoria lor să-şi păstreze poziţiile de putere. Această conjunctură nu-i luă prin surprindere nici pe Luitpold, nici pe Lutz, care uneltiseră timp de Şase luni până a ajunge la acest moment fatal. Totuşi, ameninţarea melodramatică a miniştrilor constituia întreaga muniţie oficială de care avea nevoie primul ministru, împreună cu prinţul Luitpold, Lutz ordonă să înceapă imediat procesul constituţional de instituire a regentei.

În ciuda măsurilor de prevedere luate pentru a asigura ca opinia medicală privind starea de sănătate a regelui să pară devastatoare, niciunul dintre conspiratori nu nutrea iluzia că, în realitate, lovitura de stat nu i-ar expune la pericole. Se întreprinseră aşadar măsuri de precauţie speciale pentru a preîntâmpina orice răzvrătire populară în favoarea lui Ludwig al II-lea. Detronarea regelui din motive de sănătate trebuia să fie urmată îndeaproape de anunţul preluării regentei de către prinţul Luitpold. Ministrul de război propuse ca forţele armate să primească un ordin special în ziua desfăşurării puciului pentru a se garanta loialitatea lor continuă fată de regimul

Lutz. În cele din urmă, se convocă o sesiune extraordinară a Landtag-ului pe 15 iunie ca să se contracareze orice tulburări civile, dacă ar fi izbucnit.

Potrivit planului pus la cale de complotişti, Ludwig urma să fie informat de decizia guvernamentală printr-o scrisoare redactată de unchiul său, Luitpold. Misiva prinţului întocmită în urma unei atente chibzuiri sublinia că starea de sănătate „actuală" a regelui leza continuarea unei guvernări stabile în Ba varia. Ţinând seama de această boală şi de starea prinţului Otto, fratele regelui, Luitpold declara că socotise de datoria lui să instaureze regenta. Luitpold îşi informa de asemenea nepotul că afacerile sale erau acum controlate de o comisie specială, stabilită de guvern, care avea să se îngrijească de nevoile sale şi de finanţele personale. „Cu tot respectul cuvenit şi cu supuşenie", aşa îi aducea noul prinţ-regent la cunoştinţa regelui această tristă împrejurare. Se ruga ca regele să suporte vestea dureroasă şi detronarea forţată cu demnitate regească şi să accepte consecinţele bolii pe care Dumnezeu socotise cu cale să o abată asupra lui ca o pedeapsă. Luitpold scria că nădăjduia ca „Dumnezeu în înţelepciunea Sa nemărginită" să se milostivească şi să-l binecuvânteze cu „o însănătoşire grabnică drept condiţie necesară pentru anularea" hotărârii guvernamentale. Luitpold sfârşea prin a afirma că rămânea „cu afecţiune neştirbită şi devotament fată de Regeasca şi Augusta Voastră Persoană, smerit şi obedient supus şi unchi al Preamăritei Voastre Maiestăţi, prinţul Luitpold".

Scrisoarea lui Luitpold reprezenta o capodoperă a disimulării. Deşi îşi dăduse toată silinţa să sugereze posibilitatea unei vindecări, se străduise el însuşi din răsputeri să împiedice o astfel de reabilitare. Chiar a doua zi după ce aşternuse pe hârtie această misivă, Luitpold îi constrânse pe miniştrii cabinetului să accepte concluziile consemnate în Gutachten, care susţineau că regele era incurabil, şi să se exprime în mod hotărât cu privire la o regentă permanentă în conformitate cu constituţia bavareză. Miniştrii încuviinţară în mod formal, iar planul, odată aprobat oficial, fu pus în aplicare. Pe 10 iunie, se proclamă instaurarea regentei la München. În decurs de numai o săptămână, Ludwig al II-lea avea să se stingă din viaţă.

Dimineaţa de 8 iunie 1886 miji rece şi înnorată în Alpii bavarezi. Văzduhul cenuşiu mai sus de Neuschwanstein vărsa torente vijelioase de ploaie peste castelul încă neterminat, turnurile lui de culoarea

fildeşului erau învăluite tătr-o pâclă deasă. Prin negura mohorâtă, pâlpâiau umini la ferestrele boltite înşiruite de-a lungul celui de-al freilea etaj, semn că regele îşi luase în primire reşedinţa, obişnuit de agitat, Ludwig se trezi din somn la ora două după-amiaza, un început prea timpuriu pentru viaţa sa nocturnă. Se îmbăie potrivit obiceiului, luă gustarea de dimineaţa şi-şi petrecu după-amiaza citind în biroul său de lucru. La miezul nopţii, mâncă de prânz şi după aceea. se pregăti pentru uzuala plimbare cu trăsura fixată la ora unu. Nu aflase absolut nimic despre evenimentele din München.

În acea după-amiaza, o delegaţie trimisă de la München sosise la Hohenschwangau spre a-l lua sub pază legală pe rege. Delegaţia era condusă de ministrul casei regale şi al afacerilor externe, baronul Krafft von Crailsheim şi se compunea din contele Maximilian von Holnstein, baronul R. von Malsen, intendentul curţii regale, contele Clemens von Toerring-Jettenbach, care, împreună cu Holnstein, fusese numit supraveghetor legal al regelui, baronul von Washington, aghiotant cu gradul de locote-nent-colonel, Karl von Rumpler, care îndeplinea funcţia de secretar al delegaţiei, şi doctorul Bernhard von Gudden. Pe când urcau pe drumul abrupt de acces ce şerpuia din sat până în dreptul micului castel gălbui, membrii comisiei credeau că regele îşi stabilise reşedinţa acolo. Rămaseră surprinşi să descopere că Ludwig se mutase pe neaşteptate în noul său castel Neuschwanstein, cu o zi mai înainte, în loc să purceadă imediat într-acolo, comisia îşi petrecu seara odihnindu-se şi discutând în contradictoriu despre următoarea acţiune.

La miezul nopţii, grupul se aşeza la masă înfruptându-se din felurile de mâncare pregătite pentru rege înainte de plecarea lui spre Neuschwanstein. Meniul purta titlul ironic de „Souper de Sa Majeşte le Roi" consta din şapte feluri de mâncare, pe care membrii comisiei le stropiră din belşug ca să alunece mai uşor pe gât cu peste patruzeci de sticle de un sfert de galon de bere şi zece sticle de şampanie comandate din pivniţele regelui. De îndată ce se sfârşi acest ospăţ oarecum lipsit de bun simţ, Holnstein se îndreptă coborând dealul către malurile lacului Alpsee, unde se găseau grajdurile regale. Pornise cu speranţa să aranjeze vreun mijloc de transport pentru membrii comisiei până la Neuschwanstein, în schimb, îl-găsi pe vizitiul-sef al lui Ludwig, Franz Osterholzer, înhămând caii la caleasca pentru plimbarea regelui de la ora unu noaptea. Holnstein îl întrebă pentru ce se

pregătea, iar Osterholzer îi explică. Apoi, contele îl informă pe vizitiul uimit că o comisie tocmai venise la München ca să-l ţină sub pază pe rege şi că vizitiul-sef trebuia să-i pună la dispoziţie un mijloc de transport corespunzător. Osterholzer refuză, spunând că nu primea ordine decât de la monarh. Rămase surprins să-l audă pe conte exclamând: „Regele nu mai domneşte! Alteţa Sa Regală Prinţul Luitpold este stăpânul!" 3 Osterholzer pricepu imediat implicaţiile acestor cuvinte şi-l părăsi pe Holnstein în grajd. Vizitiul se întoarse în grabă la Neuschwanstein, apucând pe o potecă povârnită şi lăturalnică.

Ludwig îşi isprăvise prânzul şi tocmai se înfăşură în mantaua sa când Osterholzer năvăli pe neaşteptate în încăpere. Ascultă cu neîncredere în timpul ce vizitiul îi relata conversaţia plină de rele prevestiri purtată cu Holnstein. La început, Ludwig rămase uluit, spunând: „Nu se poate; Hesselschwerdt m-ar fi avertizat". 4 Ludwig nu ştia însă că Hesselschwerdt dezertase deja de la datoria de onoare fată de suveran, trecând în cealaltă tabără.

Totuşi, în cele din urmă, consimţi ca porţile de acces în curtea principală a castelului să fie zăvorâte. Trimise totodată de urgentă o santinelă pe nume Bruckner să străbată călare distanta de două mile până în orăşelul apropiat Fiissen pentru a informa oficialităţile locale că se punea la cale o lovitură de stat. Bruckner se reîntoarse la Neusch-wanstein cu sergentul de poliţie Boppeler, care aduse cu sine o întreagă unitate de gardă pentru a suplimenta străjile care făceau serviciul de pază la castel.

Între timp, mai jos de povârnişurile acoperite cu brazi şi pini de sub colţul de stâncă pe care se cocota Neusch-wanstein, contele Holnstein aştepta în faţa grajdurilor regale reîntoarcerea lui Osterholzer. Vizitiul întârziind să vină, Holnstein îşi dădu seama în ultimă instantă că grupul de complotişti fusese deconspirat. Urcă în goană panta dealului până la Hohenschwangau şi-i îndemnă pe confraţii de conspiraţie să treacă imediat la acţiune. Curând după ora trei noaptea, grupul îşi schimbă hainele şi se sui în câteva trăsuri pe care Holnstein reuşise în cele din urmă să le procure. Cu puţin înainte de revărsatul zorilor, conjuraţii porniră la drum prin ploaie şi ceată către umbra îndepărtată a castelului Neuschwanstein.

Se crăpase de ziuă când şirul de trăsuri coteau pe noua alee de acces spre Neuschwanstein şi trăgeau chiar în faţa gheretei portarului, clădită din cărămidă roşie. Descoperiră cu uimire că drumul le era

blocat, porţile masive de lemn fiind închise şi păzite. Unul câte unul, membrii comisiei coborâră din trăsuri. Alcătuiau un grup ciudat: Crailsheim, Toerring şi Holnstein purtau tricornuri şi uniforme de gală, cu epoleţi tiviţi cu galoane aurii şi împodobite cu şiruri de medalii; Rumpler etala un frac cu două cozi lungi şi înguste, iar Gudden şi colegii săi se îmbrăcaseră în redingote şi-şi puseseră pe cap jobenuri. Una dintre trăsurile care-i transportaseră fusese fabricată astfel încât portierele nu putea fi deschise decât din exterior şi se prevăzuseră şi alte înlesniri ca pasagerul să fie prins de banchetă în chingi.5

Îngropată adânc în buzunarul uniformei, Crailsheim purta cu sine scrisoarea prinţului Luitpold către rege, prin care i se aducea la cunoştinţă decizia guvernului. Dar, deocamdată Crailsheim nu avusese şansa să-i remită misiva. De îndată ce membrii comisiei coborâră din trăsuri, se pomeniră înconjuraţi de o brigadă de soldaţi care se postară în defensivă, cu ordin din partea regelui de a trage în oricine ar încerca să pătrundă înăuntru. Crailsheim începu să le explice că prinţul Luitpold poruncise ca regele să fie arestat, dar comandantul, sergentul Heinz, refuză să se supună. Santinelele care apărau ghereta portarului încercară să-i împingă înapoi în trăsuri pe membrii delegaţiei, făcându-l însă pe unul dintre soldaţi să scape o sticluţă de cloroform pe care o ascunsese în buzunarul tunicii, în mijlocul acestui conflict, o femeie în vârstă se năpusti către grupul de comisari speciali cu umbrela în mână, în tentativa de a-i îmbrânci în trăsuri. Aceasta era baroneasa Spera von Truchess, membră marcantă a societăţii mondene Müncheneze, care fusese atestată în fapt ca nebună de către însuşi Gudden. Mare admiratoare a regelui, baroneasa îl urma adesea °înd se muta dintr-o reşedinţă în alta, sperând să-l zărească măcar în fugă. îi copleşi pe membrii comisiei cu Un potop de vorbe de ocară: „Conte Toerring, copiilor tăi le va fi ruşine de aşa părinte!" şi „Nu vă e ruşine razului să-l trădaţi pe Regele vostru? Grozavă mos-eriire o să lăsaţi copiilor voştri!" După ce-i ocărâse pe membrii comisiei, baroneasa izbuti acolo unde aceştia dădură greş: îşi forţa intrarea prin mijlocul cordonului de soldaţi ce blocau căsuţa paznicului şi reuşi să pătrundă în castel, spunând: „Nu-l voi lăsa pe Regele meu pradă acestor trădători!"

Ludwig de-abia se îmbrăcase după ce trăsese un pui de somn, când un servitor ciocăni la uşă şi i-o prezentă pe baroneasă. Aceasta îl imploră să părăsească de îndată castelul, să plece la München şi, odată

ajuns acolo, să-şi cheme poporul în ajutor. Ludwig refuza încă să creadă că se urzise un complot şi-i trebuiră câteva ore s-o convingă pe baroneasă că nu-l pândea niciun pericol, în cele din urmă, Spera von Truchess fu escortată până afară. La început, Ludwig găsi incidentul amuzant. Dar de la ferestrele noului său castel, putea privi în jos spre membrii comisiei adunaţi lângă ghereta portarului şi spre mulţimea mânioasă de ţărani de prin partea locului care, auzind despre cele ce se întâmplau, se strânseră la Neuschwanstein să-şi apere regele.

Ceata de oameni îmbulziţi în jurul căsuţei paznicului veniseră cu topoare, securi, cuţite, puşti şi săbii. Prezenta lor îi tulbură într-atât pe comisarii guvernamentali încât îşi pierdură în cele din urmă curajul şi, conduşi de Gudden, se suiră în trăsuri şi se reîntoarseră la Hohen-schwangau. Dar curând după ce ajunseră acolo, un grup de poliţişti locali dădură buzna în castel şi-i arestară din ordinul regelui. Singurul conjurat care scăpă fu Rumpler/ izbutind nu se ştie cum să se refugieze în München, unde îl alertă pe Lutz. Ceilalţi nu se dovediră a fi favorizaţi de soartă; încercuiţi de un corp de gardă, membri1 comisiei se văzură siliţi să urce pe drumul abrupt de munte către Neuschwanstein. Înşiruite pe marginea drumului, grupuri de ţărani furioşi îi batjocoreau pe membrii comisiei, iar o femeie fu auzită spunându-le copiilor ei: „Priviţi-i bine şi, când o să creşteţi, o să puteţi zice că aţi văzut trădători în carne şi oase”.

La Neuschwanstein, prizonierii fură încuiaţi în câteva camere mobilate existente în căsuţa portarului. Ludwig poruncise să fie legaţi cu lanţuri, dar sergentul Heinz nu reuşi să găsească niciunul. În schimb, fură dezbracaţi de uniforme şi ţinuţi sub supraveghere permanentă. Pe măsură ce ziua se scurgea, furia lui Ludwig ajunse la culme şi dădu o altă serie de ordine bizare: membrii comisiei să fie biciuiţi până la sânge, fiecăruia să i se scoată cu suliţa un ochi, să fie jupuiţi de vii, să piară prin înfometare şi să fie lăsaţi „să putrezească în propriile excremente!” 9 în împrejurări normale, aceste porunci stranii ar fi fost pur şi simplu ignorate de servitorii regelui; acum, dispoziţiile sale fură luate drept dovezi ale nebuniei. Nu se puse nicio clipă problema îndeplinirii acestor ordine, iar regele îşi dădea pe deplin seama de acest lucru întrucât, spre sfârşitul după-amiezii, hotărî ca membrii comisiei să fie eliberaţi, înspăimântaţi, oamenii se refugiară în relativă siguranţă la castelul Hohenschwangau.

Regenta fusese anunţată în mod oficial în acea dimineaţă la

München. Când Ludwig auzi vestea, se îngrijoră până la urmă şi ordonă să fie înhămaţi caii la trăsură aşa încât să se poată reîntoarce degrabă în capitală. Dar contele Durckheim, aghiotantul său, care de-abia sosise la Neuschwanstein după un drum făcut în unchen, îl sfătui să nu procedeze astfel; aghiotantul se temea că Ludwig ar putea fi arestat pe stradă dacă încerca să se îndrepte spre Residenz. Atât Durckheim, cât şi sergentul Boppeler, îi sugerară regelui să scape cu viaţa prin fugă trecând graniţa în Austria şi acolo să ceară protecţia împăratului Franz Joseph. Însă Ludwig refuză, motivând că se simţea prea ostenit şi că nu-şi imagina ce ar putea să caute în Austria. Nu dorea în niciun chip să fugă din fata pericolului şi onoarea nu-i permitea să se lase alungat din propria-i tară, doar ca să cerşească adăpost şi ocrotire vărului său încoronat. „Nu trăim în epoca forţei şi a dreptului celui mai tare", afirmă regele cu sânge rece. „Nu voi profita de prerogativele mele şi nu voi da bir cu fugiţii. Supuşii mei vor judeca dacă sunt nebun sau nu". 10 Consimţi totuşi să trimită câteva telegrame acelora care i-ar putea sări în ajutor. Depeşele destinate împăraţilor german şi austriac fură interceptate de autorităţi la ministerul postelor şi comunicaţiilor din München, care le aruncară direct în coşul de hârtii.11 Dar Diirckheim expedie cu înţelepciune câteva telegrame din Reutte, localitate situată de cealaltă parte a granitei austriece, şi evită astfel interceptarea lor de către oficialităţile bavareze. Una dintre depeşe ajunse în mâinile lui Bismarck, care-i răspunse regelui că ar trebui să pornească imediat spre München şi să se înfăţişeze supuşilor săi. O alta îi fu trimisă baronului von Francken-stein, căruia regele îi cerea să formeze un nou guvern care să înlocuiască regimul Lutz existent.

Durckheim îl îndemnă totodată pe Ludwig să redacteze un apel către supuşii săi în care să pledeze cu putere de convingere în favoarea cauzei lui. Apelul suna după cum urmează:

„Eu, Ludwig al II-lea, Regele Bavariei, sunt nevoit prin forţa împrejurărilor să adresez acest apel poporului meu iubit şi loial, precum şi întregii Naţiuni germane.

Unchiul meu, Prinţul Luitpold, şi-a propus, fără consimţământul Meu, să se proclame Regent şi să guverneze Regatul Meu, iar fostul meu Cabinet de Miniştri mi-a indus în eroare Iubitul Popor prin rapoarte false despre starea Mea de sănătate şi astfel s-a făcut vinovat de înaltă Trădare. Mă bucur de o sănătate perfectă şi sunt în deplinătatea facultăţilor Mele mintale ca orice alt Monarh, dar

Trădarea de Tară premeditată este atât de neașteptata și de uluitoare încât nu mi-a lăsat timpul cuvenit s-o preîntâmpin sau să dejoc uneltirile criminale ale fostului Meu Guvern.

Dacă această conspirație împotriva Persoanei mele reușește și prințul Luitpold își asumă, contra Voinței Mele, guvernarea acestei Țări, îi conjur pe Prietenii și pe Supușii Mei credincioși să încerce prin toate mijloacele cu putința să-mi apere Drepturile, îi rog stăruitor pe toți înalții funcționari de stat și mai ales pe Soldații bavarezi onorabili să-și amintească de jurământul de credința prestat fată de Mine și să-i rămână loiali în acest moment greu de cumpănă, când trebuie să lupt cu un uzurpator lipsit de scrupule.

Îi cer cu insistentă fiecărui Cetățean bavarez, fidel Regelui Său, să lupte împotriva Prințului Luitpold și a Cabinetului de Miniștri aflat până acum la putere, socotindu-i drept trădători periculoși. Am deplină încredere în poporul Meu și sunt convins că nu mă va părăsi în aceste vremuri de restriște.

Mă adresez întregii Națiuni germane și tuturor Prinților germani aliați cu rugămintea să mă sprijine. Atât cât mi-a stat în putere, am acționat spre binele Imperiului german și nădăjduiesc să nu se îngăduie ca un Print german să cadă victimă înaltei Trădări.

Dacă nu mi se înlesnește prilejul să apelez direct la Maiestatea Sa împăratul Germaniei, atunci las dreptatea cauzei Mele în seama opiniei publice. Bravii și credincioșii Mei bavarezi cu siguranță nu Mă vor abandona și în cazul în care sunt împiedicat prin violentă să-mi apăr Drepturile legitime, atunci fie ca acest apel să servească drept temei Poporului Meu să mă ajute să zădărnicesc prin forța armelor planurile trădătorilor".

Era o chemare convingătoare adresată maselor de un om cu mintea echilibrată, care raționa sănătos, înainte de orice, ea demonstra limpede că regele, mobilizat să-și concentreze energia și eforturile într-o direcție, a rămas clarvăzător, cu mintea ageră și pătrunzătoare. Cu această declarație, Ludwig trecuse peste o linie de demarcație periculoasă: dacă guvernul bavarez se așteptase ca regele să se retragă fără zgomot, se pomeni acum provocat la luptă. Ludwig al II-lea îndemnase la rebeliune fățișă împotriva prim-ministrului la putere; această hotărâre fermă de a se crampona de domnie avea să se dovedească însă fatală pentru soarta regelui.

Contele Durckheim luă apelul regelui și-l tipări în zece mii de

exemplare; totuşi, foarte puţin ajunseră în mâinile marelui public. Guvernul bavarez află curând de existenta lor şi izbuti să confişte aproape toate copiile cunoscute, însă scrisoarea fu publicată în întregime într-un ziar din Bamberg. Nici Lutz, nici Luitpold nu se puteau expune riscului de a se confrunta cu o revoltă populara în sprijinirea regelui. Declaraţia lui Ludwig echivala cu o instigare la război civil dacă regele ar fi înlăturat cu forţa; acum, însăşi supravieţuirea regimului Lutz era ameninţată.

Ludwig rămase derutat de desfăşurarea rapidă a nimeritelor. Stând în biroul său verde din Neuschwanstein, îi compuse o scrisoare vărului său, prinţul Ludwig perdinând. îi relata că se petreceau lucruri de necrezut. Regele îi povestea despre conversaţia lui Osterholzer cu Holnstein şi despre complotul urzit de guvern cu scopul de a-l detrona pe motivul că nu mai era capabil să-şi exercite puterea suverană. „Nu-mi pot închipui cine u-nelteste în ascuns. Cineva trebuie să fie. Poţi să descoperi? Ştiu de câteva vreme că au fost plătiţi oameni ca să umble cu vorba că sunt bolnav şi inapt să guvernez. Ce infamie!", scria Ludwig. Cu toate acestea, până când scrisoarea ajunse la destinaţie, regele fusese deja răsturnat de la putere.

Tergiversarea lui Ludwig de a părăsi Neuschwanstein se dovedi a fi fatală, în acea după-amiază, un detaşament de soldaţi înarmaţi din creştet până-n tălpi sosiră de la München şi blocară toate intrările în castel. Ludwig era acum prins în capcană. „iată-mă şi prizonier, fără să fi săvârşit nicio crimă!", îi spuse el lui Boppeler. „Ce rău le-am făcut oare supuşilor mei ca să fiu părăsit de toţi? Ticălos Rege mai sunt, de vreme ce n-am niciun prieten să mă ajute!" Continua să creadă cu naivitate că situaţia avea să se rezolve în favoarea lui; era prea istovit, prea descurajat să lupte contra forţelor mobilizate împotriva sa. Îngrozit la gândul că s-ar putea într-un fel oarecare ca bunurile sale personale să cadă în mâinile inamicilor Şi apoi să fie folosite împotriva lui, Ludwig îşi petrecu întreaga după-amiază triindu-şi hârtiile. Diirckheim arse câteva scrisori de la unii dintre favoriţii regelui, sperând să păstreze astfel secretul acestor relaţii intime.

Joi, 10 iunie, contele Durkheim primi un ordin din partea Ministerului de război prin care i se cerea să se prezinte de îndată în faţa superiorilor din München. Nesigur ce atitudine să adopte, aghiotantul căută sprijin la rege. Ludwig îl rugă să rămână la Neuschwanstein. Contele telegrafie această informaţie în capitală, dar i

se trimise curând o depeşă în numele prinţului Luitpold, ameninţând cu acuzaţia de înaltă trădare dacă militarul nu se întorcea imediat la München. „Ştii cât de mult mi-aş dori să te ţin lângă mine", îi spuse Ludwig lui Durckheim. „De ce nu-i trimiţi o telegramă unchiului meu prin care să-l întrebi dacă îţi dă permisiunea să rămâi aici?" 15 Această recunoaştere din partea lui Ludwig a supremaţiei unchiului său era primul indiciu clar că îşi dădea limpede seama de situaţia sa lipsită de speranţă şi fără ieşire. Durckheim procedă cum îi recomandase regele, dar destul de curând sosi răspunsul: „Contele Durckheim trebuie să se supună ordinelor date de Ministerul de Război". 16

Aghiotantul consemna mai târziu:

„Trebuia să-l informez pe Rege despre conţinutul telegramei şi rugăminţile sale de a nu-l abandona îmi frânseră inima. Dar îmi spuse în cele din urmă: «înţeleg că trebuie să pleci, altminteri îţi vei distruge cariera şi viitorul.» Apoi îmi ceru să-i procur nişte otravă şi cu cât îl refuzam mai mult, cu atât mai tare mă implora. Cum aş putea să fac rost de nişte otravă, l-am întrebat – chiar presupunând că as consimţi să săvârşesc o faptă atât de criminală? Regele îmi răspunse: «De la cel mai apropiat farmacist; poţi obţine otravă de oriunde. Nu mai pot continua să trăiesc aşa". 17

Durckheim părăsi castelul Neuschwanstein în aceeaşi zi. La sosirea în München, aghiotantul se pomeni pus sub arest chiar de la gară. Din fericire pentru conte, nu i se aduse până la urmă nicio acuzaţie şi deveni mai târziu general în armata bavareză.

Doar câţiva servitori mai rămăseseră cu Ludwig la Neuschwanstein. Cei mai mulţi dintre slujitori plecaseră din castel, abandonându-l pe rege; loialitatea lor se evaporase pur şi simplu odată cu întorsătura nefericită a evenimentelor. Ludwig nu mai avea pe nimeni apropiat în preajmă cu care să se sfătuiască, îl părăsise şi voinţa de a se mai lupta cu guvernul; odinioară, se închipuise în rolul strămoşilor iluştri şi eroici, de pildă Carol cel Mare şi Ludwig Bavarezul, dirijând destinul tării sale prin simpla forţa morală. Totuşi, acum, îşi pierduse credinţa chiar şi în această fantezie îndepărtată. Se simţea înconjurat de trădători şi laşi. Trecuse multă vreme de când Ludwig nu mai dormise adânc fără să se trezească tulburat; cutreiera în lung şi-n lat prin castelul său, înecându-şi grijile în băutură când seara se scurgea anevoios. Lâncezea în Sala tronului încă neterminată, străbătând de la un capăt la celălalt pardoseala de marmură pustie.

Castelul era complet izolat de restul lumii; guvernul bavarez întrerupsese liniile telefonice şi livrarea de energie de la grupul turbogenerator.

În zorii acelei zile, Ludwig îl chemase de urgentă pe medicul districtual, B. Popf. Când doctorul ajunse la castel, Ludwig îl întâmpină cu răceală, întrebându-l, potrivit relatărilor lui Boppeler, „dacă îl considera nebun, aşa cum îl socoteau alţii". Popf păru întâi lipsit de cuvinte potrivite pentru a se exprima, apoi declară: „În cazul acesta, suntem cu toţii nebuni. Exercit profesiunea de medic de mulţi ani şi am întâlnit rareori pe cineva care să fie pe deplin normal". Aceste vorbe lăsară impresia că-l satisfăcură pe rege. „S-ar zice că nu sunt mai nebun decât alţi oameni", şopti Ludwig înainte să-l concedieze pe doctor.18 Prins în capcană în castelul său, aşteptându-şi sfârşitul inevitabil, Ludwig îşi îndreptă gândul spre sinucidere, îi declară lui Welcker: „Spune-i lui Hoppe când va veni mâine să-mi aranjeze părul că îmi va găsi ţeasta în defileul Pollat. Sper că Dumnezeu mă va absolvi pentru acest pas". 19

În acea seară, Ludwig purtă o lungă conversaţie cu Mayr. îl întrebă dacă credea în nemurirea sufletului, iar valetul îi răspunse afirmativ. Ludwig încuviinţă, spunând:

„Şi eu cred în nemurirea sufletului şi în judecata lui Dumnezeu. Am citit foarte mult despre materialism şi despre doctrinele lui, dar asemenea argumente nu m-au convins. E o concepţie care plasează oamenii pe acelaşi nivel cu animalele şi acest lucru nu-i compatibil cu demnitatea umană… Sunt pe punctul să mă prăbuşesc de pe cea mai înaltă poziţie pe care o poate ocupa o fiinţă omenească în această lume, până în abisul cel mai adânc. Nu voi suporta această cădere dramatică; viaţa ar fi după aceea lipsită de valoare… As putea îndura să fiu deposedat de coroana regală, dar n-aş supravieţui niciodată după ce aş fi declarat nebun. N-aş rezista să fiu redus la condiţia fratelui meu Otto, căruia orice supraveghetor îi dă ordine şi-l ameninţa cu pumnii când nu vrea să-l asculte". 20

Pe când noaptea începu să coboare liniştită, regele porunci ca întregul castel să fie iluminat, îi cerea încontinuu lui Mayr cheia de la turnul principal, însă valetul, temându-se că Ludwig intenţiona să se arunce în gol de pe balcon, punându-şi astfel capăt zilelor, pretextă că se pierduse. Oricare ar fi fost intenţiile sale, Ludwig se exprimase fără doar şi poate în termenii suicidului. „M-am născut la ora douăsprezece

şi jumătate şi voi muri la douăsprezece şi jumătate", afirmase el.21 De asemenea, declară mai târziu: „Nu se va vărsa nicio picătură de sânge în interesul cauzei mele. Îmi voi încheia socotelile cu Pronia cerească/'22 Şi în cele din urmă: „Nădăjduiesc că Dumnezeu mă va ierta pentru acest păcat."23

Cu puţin înainte de miezul nopţii, Ludwig îl chemă pe Welcker în biroul său de lucru, unde-i dărui valetului suma de 1 200 de mărci. „Aceştia sunt ultimii mei bani, îi meriţi cu prisosinţă, ai fost cel mai loial", îi spuse regele„L-ai chiar acum, mie nu îmi mai trebuie". 24 Copleşit de emoţie, Welcker izbucni în lacrimi, iar Ludwig, profund mişcat, îi dădu în dar o agrafă de aur cu diamant pe care o purta de obicei prinsă la pălăriile sale. Scrise de asemenea un bilet, declarând că Welcker, dacă i se impunea cu forţa să se întoarcă la munca prăsitului, urma să fie răsplătit de vistieria regală cu suma de 25.000 de mărci – „dovadă sigură că mintea lui nu era în întregime tulburată", comenta Wilfrid Blunt.25

La miezul nopţii, membrii comisiei, conduşi din nou de doctorul Gudden, sosiră pentru a doua oară la Neuschwanstein. De data aceasta, nu întâmpinară nicio împotrivire. Cu Gudden mergând în fruntea medicilor F. Müller şi Grashey, precum şi a unui grup de sanitari de la un ospiciu, îşi croiră drum nestânjeniţi, trecând de ghereta portarului şi pătrunzând în corpul palatului. Acolo, îi întâmpină Mayr, cuprins de frenezie, care le relată cu îngrijorare doctorilor despre pornirea regelui de a se sinucide şi despre cererile sale repetate de a obţine cheia de la turnul principal. Se elabora repede un plan pentru a-l prinde pe Ludwig: Mayr urma să-i spună regelui că găsise cheia de la turn; infirmierii se postau la jumătatea scării ce ducea spre turnul principal, în vreme ce Gudden şi restul doctorilor plănuiră să se ascundă într-un colţ de coridor pe unde trebuia să treacă regele. Astfel, Ludwig se pomeni înconjurat din toate părţile. Unii dintre sanitari erau dotaţi cu cămăşi de forţă. Mayr dispăru şi oamenii se ascunseră. Mai târziu, Müller evocă această împrejurare:

„Am auzit deodată tropot de paşi apăsaţi şi un om de statură impunătoare se ivi la intrarea în coridor, conversând pe un ton tranşant şi hotărât cu un servitor, care afişa o deferentă aproape slugarnică. Supraveghetorii ieşiră din ascunzători, furişându-se pe treptele de deasupra şi de dedesubt. În acelaşi timp, noi ne îndreptarăm către încăperea părăsită de Rege, tăindu-i astfel orice cale

de salvare. Doi dintre supraveghetori îl înhăţară pe rege de braţe cu mare iuţeală. Doctorul Gudden paşi înainte şi spuse: «Maiestate, aceasta este cea mai tristă misiune pe care soarta mi-a hărăzit-o vreodată; cazul Maiestăţii Voastre a fost studiat cu atenţie de patru medici specialişti în boli psihice şi, în urma raportului întocmit de ei pentru unchiul Maiestăţii Voastre, Prinţului Luitpold i s-a încredinţat Regenta. Am onoarea să-l însoţesc pe Maiestatea Voastră la castelul Berg. Vom porni la drum chiar în această noapte". 26

Ludwig nu scoase o vorbă, îşi plimba privirile de la un om la altul într-o tăcere încremenită. Apoi, scoase un oftat lung, patetic «Ahh!», urmat cu calm de «Da, ce anume vreţi? Da, ce înseamnă toate astea?» 27 Grupul de doctori şi infirmieri îl escortară în dormitorul său, unde Gudden îi prezentă cu umor macabru pe membrii comisiei şi-i aminti regelui că el însuşi îşi luase răspunderea îngrijirii prinţului Otto cu mulţi ani în urmă şi ca atunci fusese primit în audientă. Ludwig îşi aduse aminte de acea împrejurare. Păstră tăcere pentru câteva clipe. Apoi, îi puse lui Guden o întrebare foarte precisă şi clară: „Cum puteţi să certificaţi că sunt nebun fără să mă fi consultat sau examinat mai întâi?"

Gudden îi răspunse că îi stabilise exact diagnosticul deoarece existau dovezi „copleşitoare" şi temeinice, susţinute de documente privind boala regelui şi că acestea îi oferiseră suficiente mijloace pentru a-şi forma o judecată întemeiată.

Ludwig umbla în sus şi-n jos cu paşi măsuraţi prin încăpere, vădit agitat, îşi păstră calmul, dar clocotea de mânie, îl întrebă apoi: „Ascultaţi-mă, ca neurolog experimentat, cum puteţi fi atât de lipsit de scrupule încât să întocmiţi un certificat medical care este decisiv pentru viaţa unui om? Nu m-aţi mai văzut în ultimii doisprezece ani!"

„Am întreprins acest pas pe baza mărturiilor depuse de servitori", îi replică Gudden.

„Ah!", strigă Ludwig. „Pe baza mărturiei acestor lachei plătiţi pe care i-am ridicat din nimicnicie şi, drept răsplată, m-au trădat! Şi presupunând că sunt într-adevăr bolnav, cât timp credeţi că va dura tratamentul meu?"

„Depinde de Maiestatea Voastră", îi răspunse doctorul. „Este necesar ca Maiestatea Voastră să se supună instrucţiunilor mele".

„Niciun Wittelsbach – îngăduiţi-mi să vă spun o dată pentru totdeauna – nu e obligat să se supună niciodată nimănui!", zbieră

Ludwig. Continuă să măsoare camera dintr-un capăt în celălalt, mormăind din când în când câte o înjurătură la adresa doctorilor şi a infirmierilor care stăteau alături şi-l urmăreau din priviri în tăcere, aşteptând să plece.

Conversaţia se curmă. Medicii îl lăsară pe Ludwig să-şi strângă câteva lucruri personale, pe care i le împacheta Mayr. Tăcerea stânjenitoare fu ruptă de zgomotul celor trei trăsu'îi care intrară în curtea castelului. Flancat de membrii comisiei care doreau să prevină orice încercare de evadare, Ludwig coborî scara principală. Pe când îşi părăsea apartamentele particulare, se întoarse spre Niggl, unul dintre servitorii castelului, şi-i şopti: „Păstrează aceste încăperi ca pe un loc sacru, fără a îngădui să fie profanate de privirile curioase!" Când Mayr îl ajută să-şi pună mantaua, Ludwig îi ceru în şoaptă nişte otravă, dar valetul nu putea face nimic. Coborî cu paşi măsuraţi şirul de trepte ce duceau spre curte, întorcându-se să-şi contemple castelul de basm şi spunând pe şoptite: „Adio, Schwanstein, rodul durerilor mele!" Pe când Ludwig se pregătea să urce în trăsura indicată de Gudden, o santinelă întinse mâna să-l sprijine, numai că gestul său fu întâmpinat cu o privire furioasă, glacială: „Nu pune mâna pe mine! Pot să merg şi singur!"

O mare mulţime de ţărani şi săteni se adunaseră în faţa porţilor castelului, înşiruindu-se pe tot drumul până la Hohenschwangau. Chiar după ora patru în zori, porţile se deschiseră larg şi Ludwig al II-lea părăsi Neuschwan-stein pentru ultima dată. Mulţimea de oameni aruncă flori pe când trecea trăsura sa, iar regele, profund impresionat, înclină din cap în tăcere. Stând în picioare în curte, sergentul Boppeler urmărea din priviri cum echipajul se pierdea în depărtare, învăluit de ploaie şi ceaţă. „Nu voi uita niciodată acea procesiune funerară pentru un suveran în viaţă".

Gotterdämmerung turnul de la Neuschwanstein la castelul Berg dură opt ore. Ludwig călătorea singur în cea de-a doua dintre cele trei trăsuri; mânerele portierelor din interior fuseseră scoase aşa încât nu putea încerca să scape prin fugă. Când trăsurile poposiră la Weilheim astfel ca membrii comisiei să se reconforteze cu mâncare şi băutură, lui Ludwig nu i se permise să iasă din vehicul din teamă că ar fugi. La Seeshaupt, procesiunea se opri să schimbe caii la Gasthof zur Post*, unde Ludwig ceru un pahar cu apă. Sotia dirigintelui de poştă, Frau

Arma Vogi, i-l aduse la trăsură, iar regele îl luă din mâna ei şoptindu-i: „Mulţumesc, mulţumesc foarte mult”. 1 De îndată ce trăsurile porniră, Frau Vogi trimise un mesager la Possenho-fen, unde se găsea în vizită verişoara lui Ludwig, împărăteasa Elizabeth.2 Acest convoi ciudat şi trist ajunse la lacul Starnberg în după-amiaza zilei de sâmbătă, 12 iunie, şi îşi urmă calea ocolind perimetrul mărginit de până sosi la hotarele domeniului regal.

Iniţial, regele trebuia să fie ţinut sub pază la Linderhof. Castelul, retras şi uşor de supravegheat, era singura dintre proprietăţile terminate ale regelui. Se făcuseră pregătiri în scopul sechestrării lui; la o şedinţă a membrilor comisiei ţinută la scurt timp după ce Ludwig îşi emise contraproclamaţia, contele Holnstein obiectă pe neaşteptate fată de planul cu Linderhof. După părerea contelui, loialitatea şi devotamentul plebei locale pentru rege transformau castelul într-un loc total nepotrivit unei detenţii în deplină siguranţă. Se puseră în discuţie câteva opţiuni, inclusiv castelul Furstenried, unde era închis prinţul Otto, şi fosta cabană de vânătoare de la Berchtesgarten. În cele din urmă, Holnstein îi convinse totuşi pe ceilalţi şi se stabili ca fortăreaţa Berg să devină noua închisoare a regelui. Contele argumentă că Berg, datorită apropierii de capitală, le-ar permite membrilor comisiei şi medicilor să vină şi să plece după bunul plac. Se pare că numeroasele pericole la care se expuneau ţinându-l pe regele detronat în captivitate în vecinătatea München-ului nu fuseseră luate în discuţie. Odată cu apelul lansat de Ludwig la rezistentă armată împotriva primului ministru şi a noului print regent, posibilitatea eliberării sale şi implicit a reînscăunării de către monarhişti era foarte reală; întemniţarea atât de aproape de capitală îl expunea pe rege nu numai probabilităţii crescute de a fi pus în libertate, ci deopotrivă de a cădea victimă unui potenţial atentat. Cu toate acestea, contele Holnstein îşi impuse punctul de vedere şi la castelul Berg se făcură toate pregătirile pentru primirea noului prizonier.

Până când ajunse la Berg, Ludwig nu puse geană pe geană de peste douăzeci şi patru de ore; totuşi, când trăsura sa trase la scară, părea să fie extrem de calm.

recunoscu pe paznicul de serviciu, sergentul S. Sauer, şi-l întâmpină cu un salut prietenesc: „Ah, Sauer, mă bucur să văd că eşti din nou la post aici”. 3

Diverşi lucrători robotiseră la Berg cu o după-amiază mai

înainte, transformând castelul în închisoare. Se hotărâse ca regelui să i se îngăduie dreptul de a folosi nestân-jenit fostul său birou de lucru şi dormitorul situate la primul etaj; însă, anticamera acestui apartament avea uşa blocată, încât broasca putea fi descuiată numai din exterior. Se perforaseră cu burghiul pereţii acoperiţi cu lambriuri, aşa că regele putea fi ţinut sub strictă supraveghere. Ameninţarea cu urmărirea permanentă îl ofensă profund pe regele mizantrop. Pe când Ludwig se instala în temniţa astfel pregătită, observă de asemenea că toate ferestrele fuseseră ferecate cu drugi de fier. Singurul său comentariu fu: „Totul este într-o formă perfectă". 4

Castelul Berg era plin de chipuri necunoscute, iar regele deveni imediat suspicios, temându-se de un posibil atentat, îi privea cu neîncredere în egală măsură atât pe prusaci, cât şi pe catolici, socotind că unii ori ceilalţi – sau chiar o coaliţie a lor – purtaseră răspunderea pentru detronarea lui. După întâlnirea cu Bruno Mauder, infirmierul-sef desemnat să-l îngrijească, regelui i se prezentară cei trei asistenţi ai acestuia, Braun, Schneller şi Hack. Ludwig lăsă impresia că se încrede în Mauder, dar rămase nesigur în privinţa celorlalţi sanitari. Când Mauder fu singur cu Ludwig, acesta îl întrebă în şoaptă: /De unde provin ceilalţi? Sunt prusaci?"

„Nu, Maiestatea Voastră, sunt bavarezi", îi răspunse Mauder.

„Şi care e religia lor?"

Păi, toţi sunt catolici, Maiestatea Voastră."5

În acea după-amiază, pe la ora trei, regele se retrase în cele din urmă la culcare. Nu dormise de aproape două zile şi îl răzbise extenuarea. Îi lăsase ordine clare lui Mauder să fie trezit din somn la miezul nopţii. Dar doctorul Müller, auzind acest lucru, interzise categoric să fie deşteptat, dorind să regleze programul cotidian al regelui. La început, Ludwig dormi adânc; apoi, pe măsură ce noaptea se scurgea încet, începu să se zvârcolească în pat şi să bolborosească fără şir în somn. Se trezi până la urmă la ora două dimineaţa. Uitându-se la ceas, chemă imediat cu clopoţelul un servitor. Doi paznici făceau de serviciu în acea noapte la Berg, Braun şi Schneller. Ludwig ceru să ştie de ce ordinele lui nu fuseseră îndeplinite, iar cei doi îl informară că doctorii hotărâseră să-l lase să doarmă toată noaptea. Ludwig pretinse să i se aducă hainele, dar fu refuzat. Se ridică din pat, măsurând cu pasul încăperea de la un capăt la celălalt, în cămaşa lungă de noapte bărbătească. Apoi, ceru nişte pâine şi o portocală, această

gustare servindu-i-se în cameră, unde Ludwig o savura pe îndelete. Până la urmă, frigul îl sili să se reîntoarcă în pat.

Ziua următoare, 13 iunie 1886, avea să fie ultima din viaţa regelui. Se trezi din somn la ora şase dimineaţa, îl chemă pe Gudden şi ceru permisiunea să asiste la liturghia oficiată la Aufkirchen. Dar medicii refuzară să-i îngăduie acest lucru, Ludwig acceptând refuzul în tăcere. Stărui apoi să fie chemaţi Mayr, valetul său preferat şi frizerul Hoppe, însă i se aduse la cunoştinţă că nu mai erau în serviciul lui personal. Cu resemnare, Ludwig îi permise lui Mauder să-l bărbierească şi să-l ajute la îmbrăcat, iar apoi se aşeza să ia micul dejun. Când termin de mâncat, îi întinse ceasul de buzunar lui Mauder>

rugându-l să-l întoarcă, însă Schneller, aflat de pază, deveni numaidecât bănuitor şi înşfăcă iute ceasul din mâinile infirmierului, insistând să facă el în schimb respectiva operaţie.

Atât Gudden, cât şi Grashey întreţinură în acea dimineaţă scurte conversaţii cu regele. Ludwig era calm, deşi solicită în repetate rânduri amănunte despre natura tratamentului propus. Grashey îl informă că trebuia să-şi trăiască viaţa cu moderaţie, evitând excesele; regelui i se recomanda să respecte un program echilibrat, să bea cu cumpătare, să-şi umple timpul îndeletnicindu-se cu ceva şi să coopereze pe deplin cu doctorii desemnaţi să-l îngrijească, urmându-le sfaturile. Ludwig părea să accepte aceste recomandări şi chiar ceru ca biblioteca sa personală să fie transportată de la Neuschwanstein la Berg, însă îşi exprimă nemulţumirea că Holnstein fusese numit unul dintre paznicii săi. Era cât se poate de clar nu numai că Ludwig căpătase aversiune pentru fostul său Oberstallmeister, dar şi că îl privea cu suspiciune, întrebă de asemenea în repetate rânduri despre naţionalitatea şi credinţa gardienilor şi infirmierilor instalaţi de guvern la Berg.

Gudden sugerase ca regele să se plimbe prin grădină, iar Ludwig, dornic să scape dintre zidurile noii temniţe, consimţi.6 La ora unsprezece şi jumătate, cei doi oameni, Gudden şi regele, îşi începură plimbarea pe jos, reîntorcându-se la douăsprezece şi un sfert. Erau urmaţi de ordonanţe de la o distantă discretă. Prezenta paznicilor îl tulbura pe Ludwig, care îl întrebă pe Gudden dacă era expus vreunui pericol. Doctorul îl asigură că nu-l ameninţa nicio primejdie şi, pentru a-l linişti pe rege, le făcu semn soldaţilor însărcinaţi cu serviciul de pază, fluturând din mână de câteva ori, să se depărteze. Sosiţi din nou

la Berg, Gudden le prezentă celorlalţi medici un raport favorabil, spunându-le că plimbarea decursese în liniște și că regele îl impresionase cu comportamentul său calm. Plănui să-l mai scoată pe Ludwig la plimbare spre seară. Ceilalţi membri ai comisiei găsiră purtarea regelui incredibilă. Ei îl considerau periculos, un lunatic imprevizibil, iar încrederea oarbă manifestată de Gudden li se părea iresponsabilă, în acea după-amiază, Gudden îi telegrafie lui Lutz: „Până acum, toate merg strună". 7

Tot în acea după-amiază, Ludwig purtă o lungă discuţie cu Friedrich Zanders – intendentul curţii regale de la Berg. Gudden specificase că Zanders trebuia să-i promită să nu vorbească despre vreun plan de salvare cu regele şi acesta se învoi. Ludwig îl întâmpină cu căldură pe intendentul fost în serviciul său personal timp de cincisprezece ani; de îndată ce rămaseră singuri, Ludwig îi arătă găurile făcute în tăblia uşii şi drugii de fier care astupau ferestrele încăperilor. Conform relatărilor lui Zanders, „ochii îi scăpărau de energie şi viaţa ca în zilele cele mai bune şi căpătaseră o expresie care diferea întru totul de cea avută în urmă cu patruzeci şi opt de ore". Ludwig îşi începu conversaţia, întrebându-l pe Zanders: „Crezi că mă vor ţine încarcerat mai mult de un an aşa cum sunt acum?" Zanders îi răspunse că, deşi nefiind medic, era convins că un tratament putea fi efectuat cu rezultate foarte bune în mai puţin de un an şi că, în acest caz, nu se aştepta ca regele să rămână întemniţat atâta vreme.

„Socoti într-adevăr că aşa vor sta lucrurile?", îl întrebă Ludwig. „«L'appetit vient en mangeant». Unchiul meu Luitpold se va obişnui cu cârmuirea şi va ajunge să guste puterea atât de mult, încât nu mă va mai lăsa niciodată să ies de aici.» Conversaţia se sfârşi cu o întrebare pusă de rege cu privire la numărul soldaţilor care făceau serviciul de pază pe domeniul castelului şi dacă aceştia erau înarmaţi. Zanders îl informă că acest corp de gardă îngloba între şase şi opt poliţişti, nedotaţi însă cu arme. Vestea păru să-l uşureze sufleteşte pe Ludwig în mare măsură, înainte ca Zanders să plece, Ludwig îl conduse printr-un gest al mâinii către un ungher din încăpere, ferit de privirile iscoditoare iţite pe furiş prin găurile făcute în tăblia uşii. Zanders mărturisi mai târziu că îşi închipuise că regele intenţiona să-i încredinţeze o taină importantă, dar, amintindu-şi de angajamentul luat fată de Gudden, îl rugă pe Ludwig să-i îngăduie să se retragă. «Expresia privirilor întunecă pe neaşteptate chipul Regelui, dându-i

aerul crunt pe care-l căpăta când punea stăpânire pe el suspiciunea. Nu scoase nicio vorbă şi îmi făcu semn să plec.» 8

Totuşi, înainte de plecare, Zanders îi înmâna regelui un număr de hârtii, inclusiv meniul şi ordinea de zi. Ludwig le luă, le răsfoi şi apoi îi întinse intendentului un plic sigilat care, spuse el, conţinea o scrisoare pentru verişoara lui, împărăteasa Elizabeth. îl rugă să ducă scrisoarea la Possenhofen, iar Zanders se învoi, în mod surprinzător, membrii comisiei guvernamentale nu-l chestionară pe Zanders în legătură cu conversaţia purtată Şi niciunul nu ştiu nimic despre mesajul secret trimis împărătesei.

Ludwig se întreţinu tot în acea zi cu doctorul Müller, ultima sa discuţie consemnată. Medicul evocă mai târziu: „Regele stătea în picioare, când am intrat; mă măsură cu ochii din creştet până-n tălpi, dar nu suportă să mă privească drept în faţă, cum şi eu făcui de altfel, în timpul conversaţiei noastre, deveni din ce în ce mai agitat şi umbla încoace şi încolo prin încăpere, stăpânit de nervozitate. Discuţia în sine nu era nimic altceva decât un joc de-a v-aţi ascunselea între pacient şi medicul său".

„L-aţi îngrijit de-a lungul ultimului an pe fratele meu", începu Ludwig. „Cum se simte?"

„În tot acest timp, n-am observat nicio schimbare deosebită în starea sa".

„Cum se întâmplă în genere, vi s-au dat probabil ordine să trimiteţi acelaşi soi de raport despre mine, aşa cum obişnuiaţi să-mi trimiteţi mie altă dată despre Print".

„N-am primit un atare ordin", îi răspunse Müller.

„Veţi scrie câteodată că mă simt foarte rău – cum nu se poate mai rău – şi toţi vor fi încântaţi să afle de starea mea proastă".

„Sunt convins, Maiestatea Voastră, că toată lumea se va bucura să audă că sănătatea înălţimii Voastre s-a îmbunătăţit", îi replică Müller.

„Da, da", încuviinţă Ludwig. „Dar nu-i atât de greu să-i administrezi unui om ceva în supă – ceva ce-l va împiedica să se mai trezească din somn vreodată?"

Müller nu-i răspunse la această întrebare, iar Ludwig îi ghici tulburarea.

„Care e cel mai bun narcotic?", se interesă regele.

„Sunt mai multe – opiu, morfina, cloroformul, băile, scăldatul,

gimnastica, exerciţiile fizice”.

„Veţi rămâne aici mereu?”, se informă Ludwig.

„Voi schimba postul în fiecare lună cu un coleg”.

„Cine e?”

„N-a fost numit încă”.

„Ah, încuviinţă Ludwig, va şti cu siguranţă nişte mijloace prin care să pot fi lichidat cu uşurinţă”.

„Maiestatea Voastră, îi spuse Müller, răspund pentru colegii mei ca şi pentru mine însumi; datoria morală a unui medic e să vindece şi nu să omoare oameni…”

Cei doi mai statură de vorbă un timp despre lucruri lipsite de importantă, dar Ludwig îşi îndreptă atenţia spre lacul Starnberg, unde urmări cu privirea cum o mică barcă cu vâsle trecea în sus şi-n jos de-a lungul ţărmului, îi făcu în cele din urmă un semn din cap lui Müller, permiţându-i să se retragă. Potrivit relatărilor doctorului: „Îmi petrecusem cu Regele aproape trei sferturi de oră şi în tot acest timp mi s-au pus mai multe întrebări decât la examenele ţinute în faţa unei comisii de stat. Dacă n-aş fi fost deja informat despre comportarea pacientului de către doctorul Gudden şi convins de boala sa ca urmare a primei şi celei de-a doua vizite făcute la Neuschwanstein, atunci n-aş fi avut niciodată prilejul să stabilesc diagnosticul”.

Când Mauder pătrunse în încăpere în acea după-amiază să se intereseze de preferinţele lui Ludwig pentru cină, îl găsi stând în picioare la fereastră şi privind ţintă spre lac. Infirmierul intui că Ludwig era neliniştit din cauza ploii care cădea fără întrerupere, temându-se că plănuita plimbare de seară cu doctorul Gudden ar putea fi amânată sau chiar contramandată, îl rugă pe Mauder să-i aducă lornionul de operă din biroul alăturat şi Ludwig îl folosi să scruteze suprafaţa apei. În cele din urmă, se întoarse cu spatele la fereastră şi-l întrebă pe infirmier dacă soldaţii care făceau serviciul de pază în Parcul castelului primiseră instrucţiuni noi, interesându-se din nou dacă erau înarmaţi.

După-amiaza se scurgea liniştită la Berg, cu membrii comisiei discutând discret despre situaţia în care se aflau. Se vorbi la un moment dat despre faptul că se impuneau măsuri suplimentare de precauţie pentru paza regelui, iar contele Holnstein sugeră că ţărmul lacului ar trebui să fie cumva îngrădit cu un gard de scânduri, însă această problemă nu se dezbătu prea mult şi Holnstein plecă,

declarând că se întorcea la München, unde plănuise să-şi petreacă seara. La ora patru şi jumătate, Ludwig mâncă pe săturate. Ca şi cum ar fi vrut să prindă curaj, bău o cantitate însemnată de alcool: un pahar cu bere, două pahare cu vin dres cu mirodenii, trei pahare cu vin obişnuit de Rin şi două pahare cu arac, băutură alcoolică preparată din orez.10 Când isprăvi ospăţul, trimise după doctorul Gudden, cerându-i să facă împreună plimbarea de seară aşa cum stabiliseră. Turna cu găleata, dar vremea nu părea să-l reţină pe rege. Gudden acceptă, iar Ludwig îşi schimbă hainele.

Deşi încuviinţase plimbarea plănuită, doctorului nu-i prea surâdea perspectiva. Se plânse câtorva membri ai comisiei nu numai de vremea aspră şi urâtă, ci şi de întrebările neîncetate cu care-l copleşise regele în cursul peregrinării anterioare. Totuşi, Gudden se simţea obligat moralmente să-şi respecte cuvântul dat. Medicul le comunică unora dintre colegi că el şi regele urmau să se întoarcă la Berg în jurul orei opt.

Cerul deasupra lacului Starnberg se întunecase din pricina norilor cenuşii pe când cei doi oameni se pregăteau să iasă la plimbare; ploaia contenise pentru un timp. Ludwig se îmbrăcase cu un palton gros, negru, la două rânduri, cu guler de catifea, şi-şi pusese un melon în timp ce aştepta pe treptele castelului, îşi descheie cu grijă nasturii vestonului de stofă, lăsându-şi şi paltonul deschis. Gudden purta o manta de lână gri şi un joben negru de mătase. Atât regele, cât şi doctorul, aveau umbrele. Ludwig îi întinse umbrela lui Mauder şi-i ceru să o deschidă. Mauder se supuse ordinului, înapoindu-i-o apoi regelui, care coborî scara şi începu să străbată aleea din grădină. Gudden se încheia încă la manta când Ludwig pornise deja la drum, aşa că se grăbi să-l prindă din urmă. Pe când cei doi se depărtau, infirmierii prinseră a-i urmări ca o umbră, însă Gudden se întoarse brusc şi le şopti: „Es darf Kein Pfleger mitgehen" – „Infirmierii nu trebuie să-l însoţească pe Rege". Ludwig alesese să meargă spre vale pe cărarea grădinii care înconjura malul lacului, iar Gudden îi calcă pe urme fără ezitare. Lauterbach, unul dintre poliţiştii de strajă la castel, văzu cum Ludwig şi Gudden se îndreptau către ţărmul lacului, pierind în cele din urmă în ceaţă şi negură. Nu aveau să mai fie văzuţi în viaţă.

Misterul lacului Starnberg

În acea duminică seară, până la ora opt, Ludwig şi Gudden nu se

întorseseră încă de la castelul Berg şi o aprehensiune crescândă pricinuită de presimţirea că se întâmplase ceva rău se răspândi printre membrii personalului de serviciu. Trei paznici patrulaseră ca de obicei în lung şi în lat prin parcul castelului, însă fiecare raportase că nu văzuse sau nu auzise nimic neobişnuit. Lauterbach, şeful de poliţie repartizat la Berg, dispuse să se facă imediat cercetări prin grădinile din preajma castelului. Nu se descoperi însă niciun semn al trecerii regelui şi a lui Gudden, deşi una dintre santinele anunţă că observase dâre proaspete lăsate de rotile unei trăsuri chiar dincolo de porţile principale, pe drumul ce ducea spre München.

Se scurse aproape o oră până ce doctorul Müller ordonă să se examineze cu atenţie întregul domeniu regal. Văzduhul se înnegurase din ce în ce mai mult, iar ploaia ce potopea din nou cu bulbuci şi bătaia vântului îngreunau investigaţiile. Poliţiştii, soldaţii de pază, subofiţerii sanitari, servitorii şi doctorii îşi uniră forţele, pornind în căutarea celor doi dispăruţi. De-a lungul malului, un grup de oameni începură să cerceteze cu înfrigurare printre desişurile de trestie, tortele lor arzând în vâlvătăi ca nişte semnale fantastice în amurgul spălăcit şi ceţos.

La o depărtare de jumătate de milă de la castel, pe poteca ce mărginea malul lacului Starnberg, unul dintre paznici observă imediat umbrela strânsă a regelui, aşezată de-a curmezişul unei bănci din parc. După o examinare mai atentă, descoperi de asemenea paltonul şi vestonul de stofă cu care fusese îmbrăcat Ludwig. Aceste veşminte trebuie să fi fost lepădate în grabă, fiindcă erau întoarse pe dos, cu mânecile vestonului vârâte încă în cele ale paltonului. Amândouă straiele se îmbibaseră de apă. Câmpul vizual de la potecă spre lac era parţial estompat de un număr de tufişuri şi copaci. Câteva dintre crengile pomilor de aici se rupseseră, ca şi cum cineva ar fi căzut sau ar fi fost îmbrâncit în frunziş. Mai departe, în josul cărării, gardul viu de tufe şi plante se despărţea, permiţând accesul către ţărmul lacului. Paznicul înainta până la marginea apei; acolo, pluteau printre trestii în voia valurilor două pălării, melonul regelui şi jobenul de mătase al doctorului Gudden.

Aceste descoperiri de rău-augur îi prevesteau o mare nenorocire medicului Müller, care o luă la goană spre coliba unui pescar din apropiere, îl trezi din somn pe bietul om, pe nume Jacob Lidl, şi-i porunci să-şi mâne barca de-a lungul ţărmului în căutarea celor doi dispăruţi. Müller şi Leonhard Huber, administratorul

castelului, se alăturară lui Lidl în barcă, urmaţi de Jakob Wimmer, intendentul general al domeniului, doi servitori pe nume Schuster şi Liebmann, precum şi de ajutorul de bucătar, Gumbiller. Lopătând în josul lacului din locul în care fuseseră găsite cele două pălării, Huber distinse un obiect închis la culoare ce plutea pe suprafaţa apei printre stufărişuri, la o distanţă de aproximativ zece picioare de mai. Lidl se apropie vâslind în acea direcţie, aşa încât Huber reuşi să desluşească un trup omenesc, lunecând pe apă cu fata în jos şi cu braţele desfăcute şi întinse către mal. Lidl opri barca din plutire cu vâslele, iar Huber şi Gumbiller săriră în lac să răsucească trupul: era Ludwig. Ochii îi rămăseseră larg deschişi, fixaţi în vid, la atingere corpul fiindu-i rece ca gheaţa. Lacul avea acolo o adâncime de numai patru picioare, iar membrele inferioare ale regelui se împlântaseră în prundişul mărunt amestecat cu nisip de pe fundul apei, priponindu-i partea posterioară a corpului, în vreme ce curentul îi menţinea trunchiul la suprafaţă; Müller şi Liebmann ajutară să fie tras corpul în barca lui Lidl, Huber ordonându-le lui Wimmer şi lui Schuster să se înapoieze la castel şi să aducă o targă.

Lidl îşi întoarse luntrea şi, lunecând în întuneric, mica ambarcaţiune de lemn se ciocni aproape imediat de un al doilea cadavru ce plutea pe apa lacului cu fata în jos. Müller şi Huber întinseră mâinile, îl apucară şi-l întoarseră: era doctorul Gudden. îl găsiseră într-o poziţie stranie, pe jumătate îngenuncheat, pe jumătate şezând, picioarele, la fel ca şi cele ale regelui, fiind împlântate în pietrişul de pe fundul lacului. Müller şi Huber traseră şi al doilea les în barcă, ordonându-i lui Lidl să vâslească până la mal. Deşi era vizibil cu ochiul liber că amândoi oamenii muriseră deja de câtva timp – rigiditatea cadaverică începând să se evidenţieze – se depuseră eforturi frenetice pentru a-i readuce la viaţă. Müller se ocupă de rege, făcându-i respiraţie gură la gură, străduindu-se să-l resuscite; îi scoase de asemenea pantofii şi şosetele, făcându-i mici incizii pe tălpile picioarelor pentru a-i verifica reacţiile. Doi poliţişti se îngrijeau de doctorul Gudden, încercând să-l reanimeze. Când baronul Washington dădu din întâmplare peste această scenă, presupuse că mai existau încă speranţe şi se repezi să-i telegrafieze primului ministru: „Şi Regele şi Gudden sunt în viaţă. Müller le face respiraţie artificială”.

La miezul nopţii, după aproape o oră de încercări zadarnice, Müller renunţa la toate manevrele de resuscitare, declarându-l pe rege

mort. Cele două cadavre fură înfăşurate în pături aduse de la castel, aşezate în barca lui Lidl şi transportate din nou de-a lungul ţărmului până la docuri; acolo, cele două trupuri neînsufleţite fură depuse în camere diferite, acoperite cu giulgiuri. Fură chemate numaidecât oficialităţile locale şi se desfăşura o examinare succintă. Gudden se luptase din toate puterile pentru a scăpa cu viaţa. Fata lui prezenta zgârieturi pe nas şi pe frunte. Porţiunea de deasupra ochiului drept i se învineţise, iar pielea de pe frunte i se spintecase destul de adânc în urma unei lovituri. Avea de asemenea o cicatrice lungă pe obrazul drept. Unghia degetului mijlociu de la mâna dreaptă îi fusese smulsă. În schimb, nu se semnală existenta nici unei răni pe trupul regelui; după relatările lui Müller, pe chip i se aşternuse o „expresie sumbră, autoritară, aproape tiranică".

Nicio parte a vieţii lui Ludwig nu este tot atât de unvăluită în legendă pe cât e moartea sa. De îndată ce se răspândi vestea în München, începură să circule zvonuri fanteziste cum că regele îl strangulase pe doctorul Gudden şi apoi se sinucisese, că fusese victima unui complot cu scopul de a-l asasina sau că se înecase când încerca să evadeze. Guvernul bavarez anunţa în cele din urmă că regele îl ucisese după toate probabilităţile pe doctorul Gudden şi apoi îşi făcuse singur seama, doar spaţiul deţinut cauzei decesului rămase necompletat în procesul verbal întocmit după efectuarea autopsiei lui Ludwig. Anii scurşi, laolaltă cu distrugerea multor documente relevante au învelit efectiv moartea regelui în mantia misterului, ascunzând o enigmă păstrată până în ziua de azi.

Trimisul plenipotenţiar prusac în Bavaria, contele Philipp zu Eulenburg, se întâmplă să fie la lacul Starnberg pe 13 iunie 1886. El vizită castelul imediat după ce află de tragedie şi formulă mai târziu câteva păreri discutabile, înglobate acum în corpul canonic al bibliografiei critice despre împrejurările morţii lui Ludwig. Eulenburg îi scrise următoarele prietenului său, Fritz von Farenheid-Beynuhnen:

„Am suportat cu bine emoţia puternică pricinuită de această dramă regală. Mi-a trezit un deosebit interes să fiu martor ocular la această recentă catastrofă, dintre cele mai incredibile. Informat de planurile urzite de guvern pentru detronarea nefericitului Regele, am fost de asemenea implicat în evenimentele petrecute la Hohen-schwangau, unde Regele, în nebunia lui, condamnase la moarte comisia care venise să-i anunţe alungarea din domnie. Am fost

totodată trezit din somn în acea noapte la Starnberg, unde Regele şi doctorul Gudden au fost găsiţi în apă lângă Berg. Nu voi uita niciodată acea impresie încercată pe când lunecam cu barca pe lacul singuratic împreună cu pescarul Jakob Ernst în pâcla zorilor de zi. Tăcerea morţii învăluia Castelul Berg; servitorii stăteau palizi la faţă şi stupefiaţi în curte şi pe coridoare când mergeam în grabă, cu inima palpitând, spre încăperea în care Regele legendar se odihnea în pace pe catafalc, cu un zâmbet nebun pe buzele de o paloare cadaverică, cu şuviţele ondulate de păr negru zbârlite sfidător pe fruntea albă. Întrebările mele neliniştitoare rămaseră fără răspuns. A trebuit să reconstitui întâmplarea dramatică din crâmpeiele cunoscute, în camera alăturată, zăcea întins pe catafalc doctorul Gudden, cu o expresie sumbră, încremenită pe figură. I-am văzut cicatricea adâncă de pe frunte, semnele înfiorătoare pe gâtul gros ale sugrumării. Fusese strangulat de Rege când încercase să-l împiedice să se sinucidă. Am fost primul care a cercetat scena luptei îndârjite dintre ei la lumina zilei. Am remarcat urmele de paşi lăsate de Rege în adânc, sub apă. Aceste semne n-ar fi putut fi întipărite de cineva care încerca să scape prin fugă spre mijlocul lacului. Regele, care fusese un înotător rezistent, ar fi putut fugi spre dreapta sau spre stânga ţărmului. Se îndreptase dinadins spre propria-i moarte. Din locul în care se desluşeau semne evidente de luptă cu doctorul Gudden, urmele de paşi lăsate de Rege trasau o linie de la ţărm către mijlocul lacului unde-şi găsise moartea". 3

Se pun câteva probleme în legătură cu afirmaţiile făcute de Eulenburg. Mai întâi de toate, acesta declară cu fermitate că observase clar semne de strangulare pe gâtul lui Gudden, fapt ce sugerează că doctorul fusese °morât de rege. Dar nici Müller, care descoperise şi apoi laminase cadavrele, şi nici medicii care făcuseră autopsia, nu sesizaseră asemenea urme de sugrumare. Eulenburg se singura persoană care pretinde să le fi văzut. Prin Urmare, mărturia lui trebuie să fie privită cu rezervă.

Şi mai îndoielnice sunt afirmaţiile lui Eulenburg referitoare la locul real în care se desfăşurase tragedia. Trimisul plenipotenţiar prusac scrisese ulterior că investigase zona din preajma ţărmului unde parcul se povârnea spre lac şi că observase şiruri paralele de urme de paşi către apă pe care le identificase ca aparţinând regelui şi doctorului Gudden. Eulenburg pretinse de asemenea că văzuse urme de picioare întipărite pe malul nămolos, indicând că regele şi doctorul

Gudden se încăieraseră înainte ca Ludwig să se înece, însă spusele lui Eulenburg sunt lipsite de adevăr. El declarase că a explorat ţărmul lacului la ora patru dimineaţa, remarcând urme de paşi ce duceau de la aleea din grădină până la marginea apei; cu toate acestea, între timp, plouase fără încetare cel puţin opt ore, iar aversele şi rafalele de vânt transformaseră coasta într-un teren mlăştinos. E absurd să credem că două şiruri de urme de paşi, lăsate în grabă de doi oameni care alergau probabil către ţărm, ar fi rămas imprimate în noroiul moale după o furtună ce durase opt ore. Şi nici depoziţia lui Eulenburg cu privire la urmele de paşi întipăriţi pe albia lacului nu este mai demnă de crezare. Contrar declaraţiei contelui, fundul lacului unde murise Ludwig nu era acoperit cu nămol, ci cu pietriş mărunt amestecat cu nisip. Prin urmare, nicio întipărire în adâncime a urmelor de paşi n-ar fi putut rămâne, ci doar prundiş tulbure şi netasat. Chiar arătându-ne îngăduitori cu Eulenburg, nu se poate să nu te întrebi cum reuşise să distingă urme de paşi sub luciul apei, pe fundul lacului, după ce bântuise o furtună însoţită de ploaie şi vânt puternic. Versiunile despre aceste semne concrete lăsate de-a lungul malului şi pe albia lacului sunt eronate, concluzie la care a ajuns şi comisia de anchetă formată la Starnberg, care a raportat că „vântul, ploaia şi valurile puternice au făcut să nu se poată distinge în niciun chip vreo urmă de pas”.

Nici informaţia referitoare la momentul precis al morţii regelui nu este mai concludentă. Ludwig şi doctorul părăsiseră castelul Berg la ora şapte fără un sfert în acea noapte, pentru a-şi face plimbarea programată, apucând pe poteca spre lac, şi erau aşteptaţi să se reîntoarcă la opt. Amândoi aveau ceasuri de buzunar. Când li s-au descoperite cadavrele, ceasornicul regelui era oprit la şapte fără şase minute, în vreme ce ceasul doctorului Gudden arăta ora opt. Dacă admitem că ceasul lui Ludwig încetase să mai funcţioneze când intrase în contact cu apa, această ipoteză sugerează că Gudden îi supravieţuise regelui cu puţin peste o oră. Principala problemă ridicată de această dovadă este că nu există nicio confirmare independentă în sprijinul orei arătate de ceasornicul regelui, examinat imediat şi dispărut mai târziu în cursul nopţii, după câte s-ar părea, în buzunarul baronului Washington, nemaifiind găsit niciodată. Deşi numeroşi autori s-au hazardat în speculaţii teoretice pentru a explica această diferenţă de timp, problema rămâne acoperită de mister.

S-a insinuat că Gudden uitase pur şi simplu să-şi întoarcă

propriul ceas şi că acesta se opri înainte de moartea lui. Această supoziţie este ridicolă: Gudden era un om cu obiceiuri riguroase, hotărât să-i fixeze regelui un program ordonat. Ţinând cont de orarul său precis, esalo-ftat cu rigurozitate şi încărcat de consultaţii, telegrame către guvern, rapoarte şi întâlniri cu ceilalţi membri ai co-fitisiei, cu mese stabilite la ore fixe, este contrar bunului Slmt să ne închipuim că Gudden ar fi omis pur şi simplu să-şi verifice ceasul de buzunar. Presupunând totuşi că i s-ar fi oprit ceasul din acest motiv, aşa acum au argumentat unii autori, ar însemna să admitem că de la opt dimineaţa în acea zi de 13 iunie 1886, până în clipa morţii sale survenite cu aproape douăsprezece ore mai târziu, doctorul nu se uitase măcar o dată la ceas şi deci nu văzuse că acesta nu mai mergea. Ceasul nu s-ar fi putut opri fix la ora opt în oricare alt moment al zilei, dacă medicul ar fi neglijat să-l întoarcă, în mod zdrobitor, probele contestă o asemenea concluzie.

Este pe deplin posibil ca vreun martor să fi citit greşit şi la repezeală ceasul regelui, în confuzia stârnită de descoperirea cadavrului; este în egală măsură probabil ca acest ceasornic să se fi oprit de la sine înainte să vină în contact cu apa. Mai devreme, în acea dimineaţă, Ludwig îi întinsese lui Mauder ceasul său de buzunar, cerându-i să i-l întoarcă; infirmierul Schneller, care era de fată, îl înşfăcase imediat din mâinile lui Mauder, insistând să execute el însuşi operaţia. Posibilitatea ca Schneller să fi suspectat existenta unei forme de comunicare secretă între cei doi, dorind să examineze el însuşi ceasul, este deci foarte întemeiată; s-ar fi putut prea bine întâmpla să fi manevrat neîndemânatic ceasornicul, răsucindu-l în mână fără să se ostenească să-l întoarcă înainte de a i-l înapoia regelui. Dacă Schneller neglijase să întoarcă până la capăt arcul ceasului, atunci n-ar fi exclus să se fi oprit într-un anumit moment în timpul plimbării de seară. Dacă aşa ar sta lucrurile, atunci ora arătată de ceasul lui Gudden ar fi indicat după toate probabilităţile momentul real când muriseră cei doi.

S-a sugerat de asemenea că doctorul Gudden purtase cu sine o sticluţă cu cloroform în timpul plimbării de seară şi că acest narcotic ar fi provocat decesul regelui. Când Ludwig încercase să evadeze, cel puţin aşa susţine această teorie, doctorul îl narcotizase pe rege cu ajutorul cloroformului, omorându-l în mod accidental. S-a presupus că Gudden suferise apoi un atac de cord din pricina socului şi murise întâmplător prin înec. Se ştie că Gudden se lăudase într-adevăr că se

simţea mereu în stare să-l biruiască pe regele cu mult mai puternic şi robust, şi există un comentariu făcut de reverendul Martin Beck.de la biserica Aufkirchen din apropiere, care văzuse cadavrele, anume că trăsăturile fetei lui Ludwig nu semănau deloc cu cele ale unui mort prin înec.5 Deşi această teorie suna atrăgător, ea restrânge probabilitatea la limită. Pura coincidentă ca Gudden să fi suferit o criză de inimă chiar în acel moment reduce acceptarea acestui scenariu, în plus, s-ar fi păstrat cu siguranţă o dovadă că se folosise cloroform pentru narcotizarea regelui – o sticluţă sau o batistă îmbibată cu această substanţă; în schimb, nu s-a găsit niciodată o astfel de probă pe malul lacului Starnberg.

Din mărturiile lăsate de Durckheim, Welker, Mayr şi alţii care l-au însoţit pe rege în ultima săptămână de viaţă, se cunoaşte faptul că Ludwig îşi exprimase adesea intenţia de a se sinucide. Le ceruse atât lui Durckheim, cât şi lui Mayr otravă la Neuschwanstein; după relatările lui Mayr, regele stăruise să obţină cheia de la turnul principal de acolo, probabil ca să se arunce în gol de la balcon. La castelul Berg, Ludwig nu pomenise niciun cuvânt despre o eventuală suprimare a propriei vieţi, deşi doctorul Müller declară mai târziu că era convins de faptul că Ludwig dorea să facă rost de otravă.

Teoria sinuciderii s-a bucurat totdeauna de mare popularitate. Ernest Newman afirma în acest sens: „Pentru noi, astăzi, explicaţiile cu privire la crimă şi sinucidere par să fie corecte, dar ele dovedesc cu certitudine nu nebunia regelui, ci dimpotrivă deplina sa judecată sănătoasă. El ştia că, din punctul lui de vedere, viaţa se încheiase”. 6 Cel puţin la suprafaţă, dovezile disponibile lasă impresia că susţin această concluzie. Şi totuşi, ipoteza sinuciderii se bazează aproape în întregime pe presupunerea că Ludwig ar fi acţionat pornind de la propriile ameninţări, în tot cursul vieţii regelui, există exemple repetate atât de ameninţări, cât şi de afirmaţii făcute de el pe care însă nu intenţionase niciodată să le ducă la bun sfârşit. De pildă, îşi declarase deseori intenţia de a abdica, dar nu urmărise nicicând să ducă la capăt aceste ameninţări. Nici nu manifestase interes fată de executarea diverselor ordine date pentru pedepsirea servitorilor, pentru ca împrumuturile să fie obţinute sau pentru ca membrii comisiei trimişi să-l aresteze să fie biciuiţi sau jupuiţi de vii.

Dacă Ludwig ar fi vrut cu adevărat să-şi curme viaţa, ar fi avut prilejuri nenumărate să facă acest lucru pe când se găsea încă la

Neuschwanstein. Deşi ceruse cheia de la turnul principal, după cum s-ar părea, cu gândul să se azvârle de la înălţime găsindu-şi moartea, nimeni şi nimic nu l-ar fi putut împiedica să sară şi de la o fereastră, dacă aşa i-ar fi dictat cugetul. Tot astfel, un plonjon de pe balconul dormitorului său s-ar fi sfârşit cu moartea pe stâncile din trecătoarea Pollat.

Zvonurile că Ludwig fusese ucis începură să circule la câteva ore după decesul lui. împrejurările misterioase în care-şi găsise sfârşitul, împreună cu tăcerea aproape deplină păstrată atât de guvernul bavarez, cât şi de familia Wittelsbach, îi îndemnară pe mulţi să creadă în tot ce putea fi mai rău. Maniera ascunsă în care cabinetul bavarez conspirase să-l răstoarne de la putere pe rege trezise suspiciuni; nu era nevoie de o imaginaţie prea bogată să se admită că moartea lui ar fi putut fi provocată de un complot similar. Nimeni din Bavaria catolică nu voia să creadă că suveranul miruit în biserică după ritualul încoronării îşi luase singur viaţa. Cei mai vehemenţi susţinători ai lui Ludwig considerau declaraţia guvernului cu privire la sinuciderea sa drept o ultimă nedreptate flagrantă îndurată de prea iubitul lor monarh. Detronarea regelui îl transformase într-un erou; presupusul său asasinat îl preschimbă într-un martir.

Dacă există puţine dovezi în sprijinul teoriilor sinuciderii şi înecului accidental, dispunem deşi mai puţine informaţii demne de crezare care să confirme ideea din ce în ce mai populară că Ludwig ar fi căzut victimă unui atentat. Pescarul Jacob Lidl lăsă cu limbă de moarte o declaraţie ambiguă, insinuând că se întâmplase ceva misterios în acea noapte pe malurile lacului Starnberg; abia mai târziu, prietenii săi care-i supravieţuiseră afirmară că Lidl văzuse când regele fusese împuşcat de un asasin pe când încerca să evadeze. Deşi circulau versiuni printre anumite grupuri de la curtea münchenează despre împuşcarea lui Ludwig, toate par să provină în cel mai bun caz din surse indirecte, de mâna a doua sau a treia; absolut nimeni aflat în locul unde se descoperiseră cadavrele, niciunul dintre numeroşii oficiali care examinaseră trupurile neînsufleţite, nu raportase despre vreo dovadă incontestabilă care să ateste teza violentei. Alegaţiile despre conspiraţia larg răspândită, urzită de Lutz, Bismarck şi chiar de familia regală, începură să iasă la suprafaţă cu mult mai târziu, abia când fiii, fiicele, prietenii şi cunoştinţele se confesară cu ochii înlăcrimaţi, susţinând că Ludwig fusese ucis.

Imediat după detronarea regelui, guvernul bavarez se găsea fără îndoială într-o situaţie periculoasă; apelul deschis lansat de Ludwig la rezistentă armată împotriva lui Lutz şi a unchiului său Luitpold echivala cu o declaraţie de război civil, în atare împrejurări, nu e greu de crezut că regimul Lutz s-ar fi putut pune în mişcare să-l lichideze pe Ludwig al II-lea, figură populară printre supuşii săi de rând. Dar orice complot guvernamental ar fi implicat aproape cu siguranţă indivizi capabili să suprime astfel de martori oculari incomozi, cum ar fi de pildă simpli pescari sau infirmieri nedemni de încredere. În ciuda afirmaţiilor extravagante făcute de-a lungul timpului, nu există nicio dovadă directă că Ludwig ar fi fost asasinat.

Probele sugerează dimpotrivă că se pusese la cale un plan pentru salvarea regelui, împărăteasa Elizabeth îşi petrecuse după-amiaza de 13 iunie 1886 hoinărind pe malul lacului Starnberg la Possenhofen, situat de partea cealaltă a apei, chiar vizavi de castelul Berg. Stăruise să rămână afară până la căderea serii, deşi furtuna ameninţătoare se dezlănţuise, scrutând cu privirea peste lac spre castelul îndepărtat.7 Se credea în mare măsură că împărăteasa aranjase ca vărul ei să fie eliberat din mâinile temnicerilor; se relatează de asemenea că Elizabeth pregătise o trăsură care aştepta în josul lacului, gata să-l transporte pe furiş la München sau să-l treacă graniţa în Austria.

Este posibil ca această trăsură misterioasă să fi fost cea despre care se spune că i-ar fi aparţinut unui anume baron M. Beck. Se istoriseşte că Beck trimise la München după un echipaj cu cei mai iuţi cai şi-i ţinuse înhămaţi la trăsură toată după-amiaza, până la lăsarea nopţii, înăuntru, vehiculul era înţesat cu sute de manifeste, copii după proclamaţia regelui adusă la cunoştinţa publică cu o săptămână înainte, chemând la reînscăunare şi la rezistenta armată împotriva prim-ministrului Lutz şi a prinţului Luitpold.9 Se presupune că un grup de oameni s-ar fi ascuns prin ungherele parcului de la Berg în acea seară ca să-l îndrume pe rege spre trăsura care-l aştepta; acest fapt ar explica dârele proaspete de roti descoperite dincolo de porţi mai târziu în cursul investigaţiilor din acea seară.

Potrivit câtorva surse, trăsura stabileşte de asemenea o legătură cu prezenta bărcilor observate pe înserat atât de Ludwig, cât şi de membrii comisiei, care străbăteau lacul Starnberg în sus şi-n jos de-a lungul ţărmului. Se relatează că una sau două dintre aceste bărci ar fi

purtat până la douăzeci de oameni înarmaţi din satele învecinate Leoni, Ammerland şi Seeshaupt, veniţi acolo ca să-l ajute pe rege să evadeze şi să-l apere de soldaţii din serviciul de pază la Berg. Într-una din bărci, se găseau după cât s-ar părea fratele lui Richard Hornig şi o rudă, contele A. Rambaldi. Hornig, care locuia în josul ţărmului la Seeleiten, susţinu ulterior că Ludwig murise când încercase să ajungă la casa lui. Aceşti oameni îşi petrecuseră după-amiaza şi seara zilei de 13 iunie vâslind de-a lungul parcului de la Berg, aşteptând să-l salveze pe rege. În acea noapte, contele Rambaldi se întoarse la sotie, ud până la piele, şi exclamă: „Am găsit o pălărie! Totul s-a terminat!”

Ce s-a întâmplat de fapt în acea seară întunecată, ploioasă, la lacul Starnberg? în acea după-amiază, Ludwig îi strecurase lui Friedrich Zanders o scrisoare către verişoara sa Elizabeth şi e foarte probabil s-o fi informat pe împărătească despre cea de-a doua plimbare plănuită pentru acea seară. După ce Zanders se retrase, Ludwig păru să fie preocupat; stătea la fereastră, scrutând cu lornionul suprafaţa lacului, căutând ceva. Mai târziu, atenţia îi fu răsplătită când reperă câteva ambarcaţiuni mici, navigând dinadins de-a lungul ţărmului, prin fata castelului. Ludwig îl chemă pe Mauder şi-l întrebă dacă paznicii de serviciu primiseră noi instrucţiuni. La ora patru şi jumătate, se înfruptă copios, udând din belşug bucatele ca să-i lunece pe gât cu o cantitate considerabilă de alcool; pe măsură ce se apropia ora fixată pentru cea de-a doua plimbare cu Gudden, Ludwig lăsă impresia că era cuprins de îngrijorare, temându-se că excursia plănuită ar putea fi contramandată din pricina vremii din ce în ce mai aspre.

Ludwig şi Gudden părăsiră în cele din urmă castelul Berg la ora şapte fără un sfert. Pe când aştepta pe treptele scării sub ploaie, Ludwig îşi descheie cu grijă nasturii paltonului şi ai vestonului de stofă. Singura concluzie logică este că se pregătea pentru un moment când putea să se debaraseze repede de îmbrăcămintea stingheritoare pentru a porni înot către locul de siguranţă. Regele însuşi alese să urmeze aleea care traversa grădina şi înconjura ţărmul lacului. Mersese deja câteva sute de iar zi până când Gudden izbuti să-l ajungă din urmă. La distanta de un sfert de milă de castel, ascunsă vederii de o meandră şi de tufişuri dese, aleea se bifurca; spre dreapta, cărarea continua să ocolească ţărmul năpădit de trestii, în vreme ce poteca dinspre stânga urca pe o coastă de deal, şerpuind printre crânguri şi păşuni. Cele două cărări se contopeau iarăsi la jumătate de milă de

grădina castelului.

Una dintre santinelele care vegheau în acea seară la Berg, Lauterbach, raportă mai târziu că patrulase de-a lungul cărării de sus şi nu observase nimic neobişnuit; prin urmare, regele şi doctorul Gudden trebuie să fi rămas pe poteca de jos, cea apropiată de ţărmul lacului. Alegerea făcută de Ludwig îl plasa de asemenea în vecinătatea liniei de coastă, lucru deosebit de important dacă se aştepta să fie salvat de o barcă.

Se întunecase când Ludwig şi Gudden ajunseră la capătul potecii de lângă lac. Aici, desişurile se despărţeau, deschizându-se către lacul Starnberg; pe Ludwig apele îl ademeneau parcă prin semne şi i se întindeau în faţa ochilor, suprafaţa lor împestriţată cu stropi de ploaie reflectând ţărmul îndepărtat şi contururile nedesluşite ale vilei Possenhofen. Regele fusese trădat, declarat nebun, încarcerat ca şi fratele său Otto. La Neuschwanstein îi lipsise puterea să lupte; acum, privind luciul lacului, se hotărâse. Se întoarse spre doctorul Gudden, care se forţa să ţină pasul alături; servitorii săi, primul ministru, unchiul lui îl înşelaseră şi-l umiliseră, iar vârstnicul tovarăş de plimbare îl proclamase alienat mintal incurabil. Cu umbrela strânsă, Ludwig se năpusti spre doctor, lovindu-l în frunte înainte s-o azvârle pe o bancă din apropiere. Luat prin surprindere, Gudden întinse mâna către rege, înşfăcându-l de palton în efortul de a-i opri fuga. Despovărat de veşmintele grele, Ludwig alergă către linia coastei, cu Gudden poticnindu-se în spatele lui; doctorul reuşi totuşi să-l înhaţe din nou la marginea potecii şi amândoi căzură peste un pâlc de tufişuri, dar regele, cu mult mai înalt şi mai puternic decât supraveghetorul său, îl împinse la o parte şi se avântă spre lac. Gudden reuşi într-un fel oarecare să-l prindă din urmă, însă nu-l putut opri în loc cu niciun chip. Regele îl izbi pe doctor drept în faţă, învineţindu-i ochiul şi zgâriindu-l în încercarea de a se elibera. Gudden se luptă din răsputeri să-i ţină piept, rupându-şi unghia de la degetul mijlociu al mâinii drepte, înainte să sucombe în cele din urmă. Se poate să-şi fi pierdut cunoştinţa din cauza loviturii primite la cap în timpul încăierării şi astfel se înecă, după cum e posibil că suferise un atac de cord sau o comoţie cerebrală, îşi slobozi strânsoarea mâinii, iar regele îl îmbrânci în apă.

În tinereţe, Ludwig fusese un excelent înotător. Dar încleştarea lui Gudden îi secătuise puterea. Cu un surplus de greutate şi cu stomacul încărcat, probabil şi ameţit de băutură, plonja în lacul rece,

dar se văzu pe neaşteptate copleşit. Fie că suferi o criză cardiacă, fie că oboseala îl răpuse, nu mai putu continua să înoate. Muiat de ploaia necontenită, alunecă încet-încet sub apele glaciale ale lacului Stambeg, pe când luminiţele îndepărtate de la Possenhofen i se înceţoşau în faţa ochilor, până ce întunericul îl împresură din toate părţile.

Epilog

Vestea morţii lui Ludwig al II-lea, răspândită atât de curând după detronarea forţată şi declaraţia de nebunie, cufundă Bavaria într-o stare profundă de soc şi în doliu. Ştirea despre tragedia petrecută la lacul Starnberg circulă cu repeziciune. Regina Marie stătea la Elbigenalp în momentul arestării fiului ei şi încarcerării în castelul Berg. Personalul de serviciu şi membrii suitei fură înştiinţaţi în dimineaţa de luni, dar nimeni nu-şi putea lua inima în dinţi s-o informeze pe regină că Ludwig murise. Duhovnicul ei personal o găsi pe Marie stând împreună cu câteva doamne de onoare şi o întrebă dacă-i permitea să-i citească un anume pasaj din Biblie. Pe măsură ce preotul parcurgea fragmentul, regina observă chipurile încordate ale membrilor suitei şi se interesă brusc dacă i se întâmplase ceva rău fiului ei Ludwig. Una dintre doamnele de onoare îi răspunse că Ludwig se îmbolnăvise grav. Dar fetele stropite de lacrimi dezvăluiră teribilul secret. „Regele Ludwig e mort?”, întrebă în şoaptă Marie. Nimeni nu se simţea în stare să rostească o vorbă; în cele din urmă, prinţesa Therese încuviinţă din cap şi regina izbucni în lacrimi.

Un raport provizoriu fusese deja autorizat de guvernul Lutz pentru confirmarea dementei prinţului Otto. Deşi acesta succeda din punct de vedere tehnic la tron în momentul morţii fratelui său, Otto rămase mai departe întemniţat în castelul Furstenreid, nedându-şi seama de drama desfăşurată pe malul lacului Stambeg. O delegaţie trimisă de familia Wittelsbach îl vizită, informându-l cu tristeţe de moartea lui Ludwig. Dar, potrivit relatărilor, Otto părea să nu priceapă această veste gravă şi schimbă repede subiectul.

Împărăteasa Elizabeth a Austriei tocmai îşi vizita familia la Possenhofen când află de decesul regelui. Ajungându-i la urechi vestea zguduitoare, împărăteasa strigă în gura mare către mama ei: „Regele nu era nebun, ci doar un excentric trăind într-o lume de vis! Ar fi putut să-l trateze mai cu blândeţe şi să-l crute de un asemenea sfârşit îngrozitor”. Prinţul Luitpold, noul prinţ-regent şi omul care, împreună

cu primul ministru Lutz, îşi doborâse nepotul, precipitând astfel tragedia, izbucni în lacrimi la aflarea morţii lui Ludwig.

În acea zi de luni, dis-de-dimineaţă, trupul neînsufleţit al lui Ludwig fu spălat şi aşezat în dormitorul său de la Berg. Wilhelm von Rumann şi Max Gube creară o mască mortuară, îi sculptară mâinile şi-i tăiară o şuviţă din părul pe care obişnuise să şi-l frizeze cu atâta grijă.5 încă de la miezul nopţii care trecuse, grupuri de localnici se strânseseră la porţile castelului, aşteptând să aducă un cernit omagiu regelui lor atât de iubit. Li se permise în cele din urmă să intre în castelul Berg în după-amiaza zilei de luni, la ora trei. Ludwig zăcea întins pe pat, sub baldachinul preferat din brocart albastru; trupul său era complet înconjurat de buchete de trandafiri şi palmieri în vase de pământ, de lumânări votive parfumate, îi fusese aşezat pe piept un mănunchi de flori de iasomie, culese de verişoara lui, împărăteasa Elizabeth, şi trimise în acea după-amiază de la Possenhofen. Ţăranii care treceau în coloană pe lângă trupul său se înclinau şi-şi făceau semnul crucii de repetate ori, îngenuncheau să se roage şi rupeau din giulgiul aşternut peste mort, sperând să smulgă un ultim suvenir preţios de la suveranul lor.6

La ora opt seara, clericii curţii regale sosiră în fine la castelul Berg să binecuvânteze trupul lui Ludwig. Patru ofiţeri ai casei regale îl aşezară în sicriu, purtându-l apoi către carul funebru. Acesta era aproape în întregime acoperit cu flori, multe dintre ele fiind aduse de sătenii din vecinătatea lacului Starnberg. Pe fundalul apusului de soare, scăldat în tonuri purpurii şi aurii, şi în lumina făcliilor arzând cu văpăi, Ludwig părăsi castelul Berg pentru ultima oară, pe când procesiunea se îndreptă încet spre porţile mari, croindu-şi apoi drum către München.

La mijlocul călătoriei, cortegiul trecu pe lângă ferestrele întunecate ale castelului Furstenreid, unde noul rege, Otto, rămânea încarcerat, inconştient de scena tristă desfăşurata mai jos. Pe la ora unu, procesiunea ajunse la marginea capitalei. Sute de oameni se alăturaseră convoiului de-a lungul drumului, păşind în tăcere în urma carului funebru încărcat de coroane, pe care se afla sicriul cu rămăşiţele pământeşti ale regelui, în suburbiile oraşului, un escadron de cavalerie uşoară întâmpină cortegiul, formând un corp de gardă de onoare, cu caii la pas, în fruntea şirului nesfârşit de îndoliaţi şi oficialităţi, care şerpuiau pe străzile întortocheate către Residenz.

În ziua următoare, un grup de medici ai curţii regale făcură autopsia regelui şi, în efortul de a susţine verdictul de alienaţie mintală, guvernul bavarez luă măsura fără precedent de a dezvălui constatările presei naţionale.

Potrivit raportului de autopsie, se făcură câteva descoperiri interesante în privinţa stării creierului lui Ludwig. Se arătă cu probe existenta unor inflamaţii şi a unui aflux anormal de sânge în cavitatea craniană şi în zona ţesuturilor dimprejur. Se constată că pielea care acoperea ţeasta era extrem de subţire, în vreme ce cavitatea craniană era de dimensiuni mai mici decât normal. O tumoare în regiunea osului frontal părea să fi întrerupt din când în când afluxul de sânge prin artera principală. Un număr de alte deformări mărunte ale creierului tindeau să confirme concluzia că regele suferea de o boală mentală degenerativă. Acest fapt, în schimb, vine în sprijinul teoriei formulate de Biermarim, şi anume că Ludwig se îmbolnăvise de sifilis.

Enorma popularitate de care se bucurase regele deveni curând evidentă. Clădirile din capitală fură drapate în crep negru, drapelele naţionale coborâte în berna în semn de doliu, iar clopotele bisericilor îi chemau pe foştii săi supuşi, cu dangăte prelungi şi jalnice, să se roage pentru mântuirea sufletului celui răposat. Magazinele puseră degrabă în vânzare busturi comemorative ale regelui, laolaltă cu cărţi poştale speciale, fotografii, pamflete tipărite ieftin şi prost, insinuând un posibil atentat la viaţa lui Ludwig. Relatări şi articole despre moartea lui suprasaturau ziarele şi ediţiile speciale – fiind publicate câteodată şi câte patru articole pe zi pentru a satisface cererea publică.8 Mii de bavarezi de pe tot cuprinsul tării se îmbulzeau în München să-i aducă un ultim omagiu regelui defunct. Una dintre gazete relata pe 17 iunie: „Mulţimea de oameni îndoliaţi, strânşi în faţa vechii capele din Residenz, părea fără sfârşit. O femeie care leşina fu cât pe ce să moară călcată în picioare. Ieri un număr de douăzeci de oameni îşi pierdură cunoştinţa şi un munte de haine sfâşiate, umbrele rupte şi obiecte pierdute stau mărturie sălbăticiei la care se supuseră oamenii”.

De miercuri, 16 iunie, până la funeraliile desfăşurate sâmbătă, corpul neînsufleţit al lui Ludwig fu depus în Hofkapelle din palatul de reşedinţa münchenez pentru a i se aduce un ultim omagiu de către public. Pereţii capelei erau drapaţi în crep negru; din centrul plafonului, un baldachin funebru din mătase neagră se revărsa în falduri peste cele patru colţuri ale sălii, iar deasupra altarului înalt

aninau o cruce mare albă şi armoariile familiei Wittlesbach. Vaze de flori, dafini şi chiparoşi, ghirlande de trandafiri Malmaison pavoazau biserica, umplând încăperea cu parfumul lor exotic, în vreme ce umbrele tremurătoare aruncate de sutele de lumânări înalte, votive, jucau pe pereţii drapaţi în negru.

Generali-aghiotanţi din suita regelui, împreună cu cavalerii Ordinului Sfântul Gheorghe, formau garda de onoare, stând cu capetele plecate în tăcere.

Sicriul cu trupul lui Ludwig era aşezat pe un catafalc uşor înclinat, acoperit cu un văl din moar negru şi cu roba de stat împodobită cu hermină. Regele fusese înveşmântat în straie de mare maestru al Ordinului Sfântul Hubertus: pantaloni bufanţi, prinşi sub genunchi, din mătase neagră, mantie din catifea neagră şi cămaşa de mătase albă, cu dantele bogate la guler şi manşete, îi atârnau în jurul gâtului colanul şi lanţul Ordinului. Mâna stângă îi era întinsă într-o parte, îmbrăţişând mânerul sabiei, încrustat cu pietre preţioase.

Prins între degetele mâinii drepte, se găsea buchetul de iasomie trimis de împărăteasa Elizabeth. Fata lui Ludwig, străvezie, parcă de ceară, avea o expresie stranie, iar părul îi fusese netezit cu grijă în părti să-i ascundă cicatricele rămase pe piele după autopsie, în moarte, părea să-şi fi redobândit frumuseţea care-l făcuse celebru în tinereţe. Prinţul moştenitor Friedrich Wilhelm al Prusiei îi scrise reginei Marie: „Astăzi, am privit pentru ultima oară chipul iubitului vostru fiu, după ce s-au scurs cincisprezece ani de când nu l-am mai văzut. Pacea şi liniştea i s-au aşternut pe obrajii a căror frumuseţe moartea nu o putuse răpi".

Funeraliile regelui avură loc sâmbătă, 19 iunie, o zi de vară strălucitoare, fără nori. Mii de oameni se înşiruiau pe traseul procesiunii de la Residenz până la Biserica Sfântul Mihail, unde urma să fie înhumat Ludwig, stând tăcuţi şi gravi între cordoane de soldaţi însărcinaţi cu serviciul de pază. Locurile la ferestrele ce dădeau spre ruta convoiului funebru se vindeau scump, cu un preţ de închiriere de cel puţin 100 de mărci.

Deodată, câteva salve de salut umplură cerul cu un răpăit asurzitor, anunţând că procesiunea pornise în cele din urmă de la palatul Wittelsbachilor către ultimul loc de odihnă al regelui.

Bătăile ritmice de tobă se contopeau cu dangăte metalice de clopot şi cu bubuitul depărtat de arme, creând o cacofonie de sunete

discordante, spulberând liniştea sumbră a dimineţii de sâmbătă. Funeraliile lui Ludwig reprezentară cea mai mare ceremonie desfăşurată vreodată în capitala bavareză. Cortegiul funerar era condus de servitori ai nobilimii bavareze, purtând torte arzând cu vâlvătăi. Aceştia erau urmaţi de membri ai ordinelor religioase din oraş, de profesori de scoală, de reprezentanţi ai curţii regale în uniforme de gală, de clerici şi preoţi seculari, de fete bisericeşti aparţinând casei regale, de membri ai consiliului canonic, de episcopi ai Bavariei. Venea apoi o delegaţie de oameni cu chipul acoperit cu glugi negre, cunoscuţi sub numele de Gugelmânner, fiecare dintre ei ţinând lumânări de spermanţet împodobite cu cruci şi blazonul regal.

Opt cai albi cu trupurile drapate în valtrapuri negre şi împodobiţi cu mănunchiuri de pene negre trăgeau carul mortuar pe străzile München-ului, fiind precedaţi de demnitari în uniforme cu galoane aurii, purtând săbii de paradă. Dricul însuşi era un vehicul fastuos, drapat în negru, încărcat cu coroane de flori împletite în ghirlande, ce atârnau pe fiecare parte a celor patru colţuri ascuţite. În mijloc, deasupra catafalcului, se înalţa un piedestal auriu pe care era aşezată o reproducere după coroana regală a dinastiei Wittelsbach. De fiecare parte a carului mortuar, mergeau aghiotanţii regelui, şambelanii curţii regale în costume împodobite cu galoane aurii şi cavalerii Ordinului Sfântului Gheorghe.13 Sicriul lui Ludwig era acoperit cu stindardul casei regale; coroana de stat şi sceptrul, laolaltă cu ordine şi medalii ale regelui, erau puse deasupra coşciugului. Calul preferat de Ludwig, fără să şi învelit într-un valtrap negru, îl însoţea pe ultimul drum. Un purtător al crucii şi doi paji ducând lumânări de spermanţet păşeau încet după carul mortuar, urmaţi de un escadron de soldaţi. Printre suveranii îndoliaţi care mergeau în cortegiu funebru se numărau prinţul Luitpold, noul principe-regent, prinţul moştenitor prusac în uniforma de feldmareşal german, prinţul de coroană al Austriei. Veneau apoi prinţii casei regale, Urmaţi de nobili bavarezi, ambasadori străini, înalţi demnitari ai curţii regale, miniştri şi delegaţii din diferite oraşe bavareze. Detaşamente de cavalerie şi infanterie încheiau procesiunea, fanfarele lor intonând marşurile funebre compuse de Frederic François Chopirv şi Beethoven. Se scurseră două ore şi jumătate până ce cortegiul ajunse la Biserica Sfântul Mihail.

Pânze enorme de culoare neagră acopereau intrarea în biserică. Arhiepiscopul, ajutat de cinul preoţesc, binecuvânta sicriul, în timp ce

participanţii la înmormântare îngenuncheară, iar oamenii care priveau îngrămădiţi pe trotuare începură să plângă în hohote. Reprezentanţi ai asociaţiei Gugelmänner purtară sicriul înăuntru până în faţa altarului, în vreme ce corul bisericesc cânta un psalm. O enormă tapiserie neagră anina în spatele altarului, împodobită cu o cruce albă gravată cu o inscripţie în limba latină: „Ludovicus II Rex Bavariaenat. 25.8.1845, denat. 13.6.1886". Deasupra altarului se găsea un polog decorativ pe care era aşezată o coroană aurie; prinsă de rama ei circulară, o ţesătură de crep cădea în falduri către cele patru colţuri ale bisericii, formând un baldachin. Sicriul regelui fu depus pe un catafalc uşor înclinat în faţa altarului, fiind înconjurat de lumânări albe şi coroane de flori. Coroana regală bavareză şi toate ordinele şi însemnele demnităţii lui Ludwig erau puse deasupra coşciugului. După oficierea unei scurte liturghii, călugării capucini purtară sicriul prin naos, coborând un şir de trepte de piatră până în criptă, între timp, cerul albastru se înnora brusc şi o scăpărare vie de fulger spintecă văzduhul, cât pe ce să lovească biserica. „Dumnezeu a vărsat o lacrimă", relată cu tristeţe unul dintre ziarele müncheneze.15

În octombrie 1886, Ludwig al II-lea fu înhumat în cele din urmă în monumentul funerar abia terminat, un sarcofag grandios în stil neoclasic, făcut din marmură verzuie, susţinut de labele unui leu sculptat în piatră. La fiecare dintre cele patru colţuri, se înălţau fleuroane încununate cu reprezentări suflate cu aur ale leului, simbolul dinastiei Wittelsbach.

Mijlocul sarcofagului forma o platformă pe care era aşezată o copie aurită după coroana regală bavareză; în faţa ei se găsea un basorelief sculptat cu blazonul familiei. Conform tradiţiei Wittelsbachilor, inima lui Ludwig, scoasă din trup la autopsie, fu depusă în Capela votivă de la Altotting, alăturându-se astfel inimilor celorlalţi monarhi bavarezi, inclusiv celor ale tatălui, Maximilian al II-lea şi bunicului, Ludwig I. Inima sa îşi găsi în ultimă instantă refugiu într-o urnă înaltă din argint, de formă clasică, decorată cu iniţialele lui Ludwig gravate în monogramă şi suflate cu aur, precum şi cu mici ghirlande sculptate de flori de colţ şi trandafiri alpini.

A doua zi după moartea lui Ludwig, oamenii împlântară un stâlp cu o cruce în lacul Starnberg chiar în locul unde i se descoperise cadavrul. Mai sus, pe creasta dealului, regina Marie ridică un mic paraclis în memoria fiului ei, iar prinţul regent Luitpold înalta lângă

ţărm o coloană gotică, adăpostind în interior o candelă. La cea de-a zecea comemorare a morţii lui Ludwig, Luitpold puse piatra de temelie la capela votivă închinată amintirii regelui. Fostul său arhitect, Julius Hofmann, proiectă structura în stil romanesc, cu acoperiş înclinat, încoronat cu un dom înalt decorat cu fresce, în fiecare an, la ceremoniile menite să evoce amintirea regelui, admiratorii se strâng pe malul lacului în faţa crucii. Aduc coroniţe de flori, steaguri bavareze, stindardele Wittelsbachilor şi le aruncă pe apele în care şi-a găsit sfârşitul Ludwig.

Mama regelui îi supravieţui cu doar trei ani, murind la Hohenschwangau pe 17 mai 1889 la vârsta de şaizeci şi patru de ani. După pierderea lui Ludwig, regina Marie se retrase complet din viaţa publică, alinându-şi durerea prin convertirea la catolicism. Deşi Otto fusese totdeauna fiul preferat, Marie nu se simţea în stare să-l viziteze la castelul Furstenried. Se stinse din viaţă aproape în singurătate, înconjurată numai de membrii suitei restrânse.

Otto stăpâni în Bavaria ca rege doar cu numele; starea sănătăţii sale nu-i permitea să poarte o conversaţie coerentă şi nimeni n-a ştiut vreodată dacă îşi înţelegea propria situaţie.

Otto muri pe 11 octombrie 1916 din cauza unei hemoragii interne la vârsta de şaizeci şi opt de ani. Domnia lui neputincioasă durase treizeci de ani – ca o ironie a sortii, cea mai lungă dintre toţi monarhii familiei Wittelsbach. În ciuda declanşării primului război mondial, i se organizară funeralii de stat cuvenite înaltei sale poziţii. Membri ai familiilor regale europene veniră să-i aducă un respectuos omagiu, iar curtea regală a Wittelsbachilor păstră doliu timp de trei luni. Otto fu înmormântat în cripta din Biserica Sfântul Mihail, într-un sarcofag mare, alături de cel în care îşi dormea somnul de veci fratele său, Ludwig.

Prinţul Luitpold, regentul care guvernă de fapt Bavaria în timpul domniei nepotului său Otto, îşi dădu obştescul sfârşit în 1912, la vârsta de nouăzeci şi doi de ani. Fiul lui îi succedă pe tronul bavarez sub numele de Ludwig al III-lea, plasându-se astfel într-o situaţie neobişnuită/ determinată de existenta a doi monarhi care domneau în aceeaşi tară. În 1918, când împăratul Wilhelm al II-lea abdică şi se proclamă Republica germană, stăpânirea Wittelsbachilor care durase o mie de ani luă de asemenea sfârşit. Se institui republica şi familia regală acceptă pierderea statutului privilegiat. Nu izbucni totuşi nicio

revoluţie: membrii familiei regale rămaseră bavarezi bineveniţi, deşi fură deposedaţi de însemnele şi proprietăţile distinctive regale, cum ar fi de pildă Residenz şi Nymphenburg, în urma naţionalizării. Se bucură şi astăzi de respect şi admiraţie, reprezentând simboluri ale moştenirii şi tradiţiei, pe care mulţi bavarezi ar dori să le restabilească.

Fosta logodnică a lui Ludwig, prinţesa Sophie, nu şi-a revenit în fire niciodată după zvonurile scandaloase răspândite pe seama ei după ce regele îşi retrase promisiunea solemnă de căsătorie. Căsnicia ei cu ducele d'Alenton părea să fi fost fericită, iar fiica ei, prinţesa Louise d'Orléans, se mărită cu principele Alfonso al Bavariei în 1891. În mai 1897, Sophie supraveghea un bazar de binefacere la Paris, când izbucni un incendiu printre galantare. Mai degrabă decât să fugă, Sophie le ajută pe nişte tinere să scape, întorcându-se mereu şi mereu în infernul cuprins de flăcări. Nu mai reuşi în cele din urmă să iasă. Când i se descoperi cadavrul, acesta era atât de ars încât nu mai putu fi identificată decât după dantură.

„Mă simt aşa de părăsit şi de însingurat pe acest pământ, ca o rămăşiţă păstrată din vremuri mai bune, mânată de vânt în prezentul pe care-l detest şi unde mă voi simţi totdeauna înstrăinat", mărturisea odinioară Ludwig. Era un simţământ care definea pe bună dreptate viaţa regelui şi cu care se putea identifica uşor şi verişoara lui, împărăteasa Elizabeth. Ea, mai presus decât oricine altcineva – mai mult decât regina, Wagner, Taxis sau Hornig – înţelegea natura bizară a regelui, idealurile romantice şi abandonarea realităţilor din secolul al XIX-lea pentru o lume de vis unde nu se auzeau glasuri neprietenoase. Elizabeth singură ar fi tălmăcit celebrele cuvinte aşternute pe hârtie de vărul ei, care-i servesc drept epitaf în istorie: „Este cu siguranţă uşor de înţeles că mă cuprinde câteodată un acces de furie şi de ură şi că mă îndepărtez cu dezgust de lumea din jurul meu care are atât de puţine lucruri să-mi ofere. Poate că într-o bună zi mă voi împăca în fine cu acest pământ, când toate idealurile ale căror văpăi sacre le păstrez cu duioşie în suflet vor fi distruse. Dar să nu tânjim vreodată după acest lucru, s-ar putea să-l căpătăm cumva! Vreau să rămân o enigmă eternă pentru mine însumi şi pentru ceilalţi".

Cuvinte de mulţumire

Mi-ar fi fost imposibil să scriu această carte fără contribuţia unui mare număr de oameni, fiecare dintre ei meritând din plin admiraţia şi mulţumirile mele cele mai sincere.

Mai întâi de toate, trebuie să fiu încă o dată recunoscător părinţilor mei, Roger şi Helena King, pentru sprijinul şi ajutorul lor constant, fără de care îmbrăţişarea acestei cariere şi îndeletnicirile mele ar fi fost o povară cu mult prea grea. Înţelegerea lor preţioasă pentru profesiunea mea oarecum ciudată mi-a permis să mă dedic cercetărilor ştiinţifice şi să-mi continuu studiile până la capăt.

Multe alte persoane şi-au dat concursul la eforturile depuse de mine, încurajându-mă şi acordându-mi prietenia lor statornică: Sharlene Aadiand, Kathryn Glennie, Dan Kaufman, Angela Manning, Cecelia Manning, Cynthia Melin, Denis Meslans, Linda Tillmann şi Edd Vick care m-au susţinut mereu de-a lungul timpului în finalizarea acestei cărţi. Laura Enstone m-a ajutat să-mi desfăşor cercetările în Germania, cu preţul propriilor înclinaţii şi dorinţe personale. Şi Russell Minugh s-a arătat deosebit de înţelegător, rămânând alături de mine pe parcursul unui an obositor şi dificil.

Am fost într-adevăr norocos că am beneficiat de înţelepciunea şi sfaturile câtorva prieteni pe toată perioada redactării acestei cărţi: prinţesa Pamela Cantacuzene, Edward Dorian, Marlene Eilers, Bill Melin şi Susanne Meslans, care şi-au consacrat timpul liber în diferitele stadii de redactare a acestei lucrări. Traducerile lor, sugestiile şi corecturile mi-au îngăduit să modelez naraţiunea, însă responsabilitatea pentru orice greşeală care s-ar fi putut strecura îmi revine în întregime, îi adresez mulţumirile mele sincere lui Allan J. Wilson, editorul meu de la Carol Publishing Group, care m-a încurajat în mod constant, răspunzând cu entuziasm la toate proiectele mele.

În sfârşit am din nou privilegiul să-i mulţumesc lui Gabriel Glennie. Munca sa asiduă ca asistent-cercetător m-a ajutat să descopăr şi să explorez noi domenii, să examinez noi direcţii şi m-a inspirat să privesc dincolo de suprafaţa lucrurilor. Gabriel Glennie şi-a sacrificat timpul preţios ca să citească şi să răscitească manuscrisul şi am petrecut împreună multe nopţi lungi, stând în faţa computerului, eliminând pagini şi adăugând paragrafe şi capitole. Fiecare propoziţie şi pagină reflectă talentul şi sprijinul său şi mi-ar fi imposibil să exagerez contribuţia lui personală.